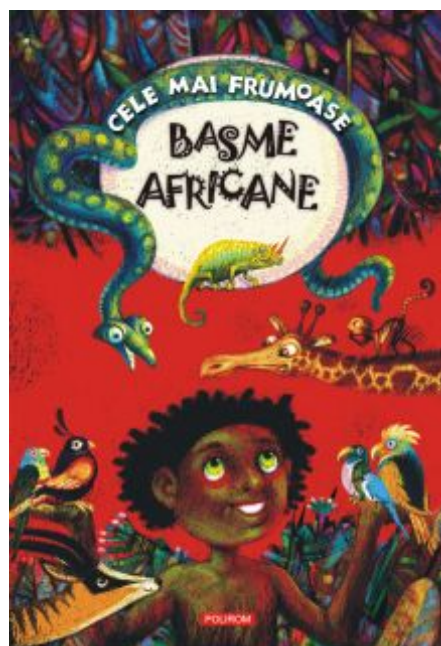

Cele mai frumoase basme africane

Selecție, traducere și postfață de

Corneliu Bărbulescu

Ediția a II-a
EDITURA POLIROM
2014

© 2014 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;

sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

ISBN ePub: 978-973-46-4504-6

ISBN PDF: 978-973-46-4505-3

ISBN print: 978-973-46-4292-2

Coperta: Radu Răileanu

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright și este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

Lectura eco – un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

Notă asupra ediției

În volumul de față încercăm să punem la îndemâna cititorilor români un număr de povești populare ale popoarelor africane, povești încă necunoscute la noi. Gândul nostru a fost să dăm narațiuni cât mai variate, pe care le-am grupat potrivit clasificării folosite în cercetarea narațiunilor populare, în așa fel încât să reiasă pentru cititorul mai puțin avizat caracterul speciilor respective, ca și rostul lor funcțional. Ne-am străduit ca traducerea să fie cât mai apropiată de textele originale, n-am intervenit cu

niciun fel de modificare sau prelucrare literară, am căutat doar să transpunem basmele într-o limbă românească clară, păstrând cât am putut caracterul de oralitate și specificul de limbaj al poveștilor africane.

Pentru a fi localizate, pentru ca lectorul să se poată descurca în mozaicul de popoare care locuiesc în Africa și de la care s-au cules basmele tipărite în acest volum, am anexat la sfârșitul acestei note o hartă cu zonele în care se găsesc numele de triburi, de locuri sau de idiomuri însemnate în paranteză după titlul fiecărei povești.

Poveștile din volum sunt culese și traduse după cum urmează:

Nr. 24, 37, 38, 55, 57, 58, 66, 68, 69, 83, 97, 102, 108, 109, 110, 111, 112 după G. Ferrand, *Contes populaires Malgaches*, Paris, 1893;

Nr. 2, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 42, 43, 44, 46, 50, 51, 66, 71, 73, 75, 80, 81, 82, 95, 99, 100, 105, 107 după E.V. Equillecq, *Contes indigens de l'Ouest – Africain français*, Paris, 1913;

Nr. 6, 26, 27, 28, 29, 59, 60, 61 după Mohamed el Fasi et E. Dermenghen, *Contes fasis*, Paris, 1926;

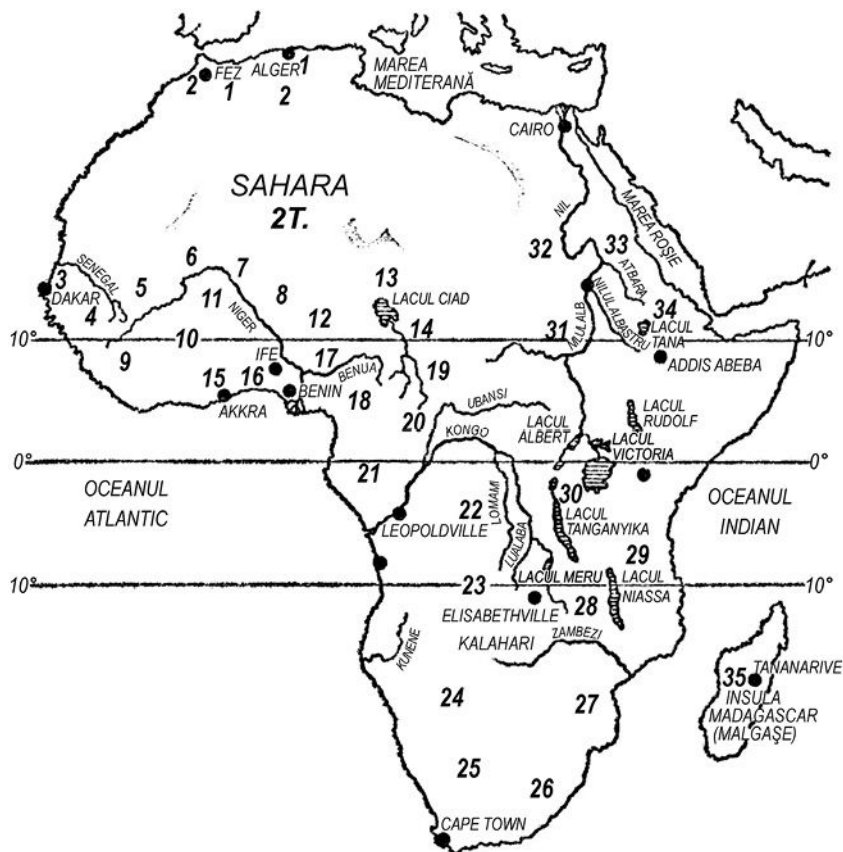
Nr. 16, 30, 31, 32, 33, 34, 64 după R. Trautmann, *La littérature populaire de la Côte d'esclaves*, Paris, 1927;

Nr. 1, 3, 48, 49, 53, 54, 74, 78, 85, 87, 88, 90, 93, 101, 103, 104, 106 după Leo Frobenius, *Histoire de la civilisation africaine*, Paris, 1937;

Nr. 35, 36, 45, 47, 62, 63, 70, 72, 76, 77, 84, 94, 95 după B. Cendrars, *Anthologie nègre*, Paris, 1947.

În volumul de basme populare africane am inclus și povești ale popoarelor de la nord de Sahara și ale celor din Madagascar, nu numai poveștile popoarelor negre din Africa centrală ecuatorială și de sud, pentru a da o imagine cât mai bogată asupra complexului și varietății de viață pe acest continent.

Corneliu Bărbulescu

Legenda

1. Kabili 2. Berberi Tamazig 2T. Tuaregi 3. Uluf 4. Mande 5. Malinke 6. Bambara 7. Djerma 8. Tembo-habe 9. Wei 10. Mossi și Gurmanti 11. Bosso 12. Hausa 13. Bornu 14. Peuhl și Torodo 15. Popo 16. Nago 17. Kado 18. Jukum 19. Kiri 20. Fan 21. Așira 22. Kassai și Bena Lulla 23. Baluba 24. Hotentoi 25. Swabo 26. Basuto 27. Mwuetsi-Batonga 28. Rongo 29. Wasiu-Kuma 30. Mpiras-Ngougo 31. Kordofan 32. Nubia 33. Deșertul Nubiei 34. Etiopia 35.

Malgași (Antarubahoaka, Antankarana, Bara, Betsileo, Betsimisaraka, Imerina, Marofotsi, Tanala)

Povești fantastice

Lămpile de viață ale terielelor

(Kabył)

Un vânător a vânat multă vreme, împreună cu frații și rudele sale, într-o anumită regiune. El și ai săi stârpăreau toate animalele din acea parte, până nu mai rămase niciunul. Atunci, vânătorul își adună rudele și le spuse:

— Am omorât toate animalele de vânat din acest ținut. Acum trebuie să mergem în altă parte. Pregătiți-vă de plecare.

Și vânătorul plecă cu cele șapte femei ale sale, cu frații și cu părinții săi.

Vânătorul se așeză într-un ținut locuit de o *terielă* (un fel de zmeoaică), ce avea obiceiul să se transforme în cămilă și să se plimbe prin pădure și prin câmpie sub această înfățișare. Dacă întâlnea un om singur, cămila se arunca asupra lui și-l mânca cu cal cu tot. Dacă întâlnea mai

multe persoane, nu le ataca, ci păștea liniștită iarbă. În acest fel, vânătorul își pierdu frații și părinții unul câte unul, pentru că niciun vânător care pleca singur nu se mai întorcea.

La sfârșit, rămase numai cu un frate al său.

Vânătorul își spuse:

— De fiecare dată când unul dintre ai mei a plecat singur la vânătoare nu s-a mai întors. Vreau să văd despre ce-i vorba și cui datorez pierderea pe care-am suferit-o.

Îl chemă deci pe ultimul său frate și-i spuse:

— Du-ți calul la izvor dincolo de sat și adapă-l.

Frate-său încălecă și porni, dar, pitit în mărăciniș, vânătorul îl urmări pe ascuns.

Și vânătorul își văzu fratele ducându-se călare spre izvor și pe cămila care păștea acolo înghițindu-l cu cal cu tot. Vânătorul fu atât de înspăimântat, încât o luă la goană, pentru a ajunge cât mai iute în satul cel mai apropiat. Cămila băgă de seamă lucrul acesta. Vânătorul fugea către sat. *Teriela*, preschimbată în cămilă, îl urmărea tot așa de repede pe cât fugea și el.

Vânătorul ajunsese în sat și se grăbi spre piața unde oamenii, adunați, erau așezați în cerc pe bănci de piatră. Vânătorul se așeză pe una dintre băncile de piatră, printre ceilalți oameni.

Îndată după asta, zmeoaica sosi în sat. Părăsindu-și înfățișarea de cămilă, intră în sat sub chipul unei tinere fete foarte frumoase și îmbrăcată minunat. Străbătu satul și se duse de îndată în piața unde erau așezați oamenii. Toți o priviră cu uimire, pentru că era deosebit de frumoasă. Vânătorul se sperie însă, căci recunoscuse în ea pe *terielă* care, sub forma unei cămile, îi înghițise pe toți ai lui.

Frumoasa fată se așează pe o bancă de piatră, între vânător și un alt om. Cei de față erau atât de uimiți de frumusețea ei, încât niciunul nu îndrăznea să scoată o vorbă. Dar străina le spuse oamenilor:

— Sunt o fată tânără și am venit aici să-mi caut un bărbat. Vreau să mă mărit cu un bărbat care să fie mai puternic decât mine. Îl voi lua pe acela dintre voi care, luptându-se cu mine, mă va pune la pământ. Nu mă voi mărita însă cu niciunul dintre cei pe care îi voi doborî eu!

Toți oamenii, în afară de vânător, se ridicară și fiecare vru să lupte primul, pentru că fiecare credea că va putea s-o învingă pe frumoasa fată. Dar ea îi doborî unul după altul, așa că nu mai rămase să se lupte decât cu vânătorul. Frumoasa fată se apropie de vânător și-i spuse:

— Nu vrei să te lupți și tu cu mine? Ești singurul care nu m-ai vrut de soție, și tocmai cu tine mi-ar plăcea să lupt!

Vânătorul băgă de seamă că e într-adevăr foarte frumoasă. Dar mai știa și că ea e *terielă* care, sub înfățișarea cămilei, îi înghițise frații și părinții. Deși se temea, atunci când frumoasa îi ceru să lupte, vânătorul se ridică încet de pe bancă. Se apropie de ea, pentru că îi era rușine să se arate fricos înaintea celorlalți oameni.

Vânătorul se apropie cu teamă de fata cea frumoasă. Dar abia o atinse că aceasta se și trânti la pământ, spunându-i:

— M-ai învins! Ești singurul dintre toți cei cu care m-am luptat și pe care nu l-am putut învinge, de aceea voi fi nevasta ta!

Văzând cât de frumoasă era tânăra fată și dându-și seama că nu va putea scăpa de ea, se însură deci cu zmeoaica. La câteva zile după nuntă, el îi spuse soției sale:

— Mă voi duce la locul meu de vânătoare. Tu rămâi aici. Voi veni din când în când să te văd, pentru a mă îngriji de tine!

Zmeoaica zise:

— Ia-mă și pe mine la locul tău de vânătoare!

Dar vânătorul îi răspunse:

— N-o pot face, pentru că pe acest teren de vânătoare se află familia mea. Sunt acolo toate rudele mele, fiii fraților mei, verii mei și cele șapte neveste ale mele. Și tu, tu ești o *terielă* și i-ai înghiți pe toți!

Zmeoaica zise:

— Îți jur că nu voi face rău nici uneia dintre rudele tale, pentru că acum sunt nevasta ta. Îndepărtează-le numai pe cele șapte femei ale tale, pentru că nu voi putea trăi în pace cu ele: le voi înghiți pe toate șapte și pe copiii pe care i-ai avut de la ele!

Vânătorul își dădu seama că nu va putea să-și ocrotească femeile de zmeoaică dacă nu le va ascunde foarte bine. Înțelese de asemenea că *terielă* voia cu orice preț să-l însoțească la locul său de vânătoare. El îi spuse deci frumoasei sale femei:

— Așteaptă-mă aici; le voi alunga pe cele șapte femei, pentru că nu vreau să le mănânci, pe ele și pe copiii pe care-i așteaptă. Când le voi fi îndepărtat, mă voi întoarce și te voi duce la locul meu de vânătoare!

Vânătorul se întoarse îndată la ai lui. Aproape de satul în care locuia cu rudele sale, săpă în pământ o groapă mare. Orândui încăperi și le înzestră cu toate cele trebuincioase. Aduse îndeosebi o mare cantitate de mâncare, încât cele șapte femei să aibă din destul, timp de mai multe luni. Pe urmă își coborî în groapă cele șapte neveste, care erau toate însărcinate, dar care-și așteptau copiii la soroace diferite, le liniști cu vorba, le arătă locuința pe care le-o pregătise și acoperi totul cu un acoperiș drept,

pe urmă cu pământ, în așa fel încât nimeni să nu poată descoperi casa subpământeană.

Treaba terminată, se întoarse în satul unde se însurase cu *teriele* și o aduse pe frumoasa femeie în satul său, la rudele sale. *Teriele* își ținu făgăduiala și nu mai înghiți pe nimeni din familia vânătorului.

În acest timp, sub pământ, cea mai în vârstă dintre cele șapte femei aduse pe lume un copil. Femeile se văitau, și cele șase mai în vârstă spuseră:

— Ce-o să se aleagă de acest copil, ce-o să se aleagă de cei șase copii ai noștri? Aici nu putem nici măcar să ne hrănim cum trebuie. Cum să ne mai creștem și copiii?

Singură, cea mai tânără dintre cele șapte femei nu se plângea și nu se văita, cu toate că și ea era însărcinată. Celelalte șase femei se hotărâră atunci să-și omoare copiii pe care urmau să-i nască în locuința subpământeană, să-i împartă în șapte părți și să-i mănânce. Și așa au și făcut; primul copil, o dată născut, a fost ucis și fiecare își primi partea sa, pe care o mănca. Singură, cea mai tânără își puse de o parte porția. După o lună, a doua femeie aduse pe lume un copil. Din nou cele șase femei mai în vârstă plânseră și se văitară. Din nou ele hotărâră să omoare copilul. Din nou împărțiră copilul omorât și fiecare își mănca partea, în afară de cea mai tânără, care păstră bucata ce-i fusese dată.

În fiecare lună, altă femeie aducea pe lume un copil. După șase luni, cele șase femei mai în vârstă aduseseră pe lume, omorâseră, își împărțiseră și-si mâncaseră copiii. Singură, cea de a șaptea și cea mai tânără își păstra porțiile și nu le mânca. A șaptea lună născu și ea și abia adusesse pe lume un băiat că cele șase femei mai în vârstă veniră și-i cerură, cu plânsete și vaiete, să facă întocmai ca ele: să-și omoare băiatul și să-l împartă cu celelalte.

Cea mai tânără dintre cele șapte femei, care adusesse pe lume băiatul, le ascultă și spuse:

— Nu voi face ca voi!

Cele șase femei se supărară și spuseră:

— Ți-ai mâncat partea din fiecare din copiii noștri, acum îți cerem să faci și tu la fel!

Cea mai tânără le răspunse:

— Vă înșelați. N-am mâncat nimic și ca dovadă iată, vă dau înapoi ceea ce mi-ați dat!

Și ea înapoie mamelor bucățile primilor născuți. Pe urmă zise:

— Eu nu-mi voi omorî copilul. Îi voi da tot ceea ce voi putea să-i dau și cred că va crește mare și puternic, fără ca voi să vă lipsiți de ceva!

Cele șase mame mai în vârstă nu spuseră nimic. Mâncară resturile copiilor pe care cea mai tânără le dăduse înapoi și o lăsară în pace pe mamă și pe fiul ei.

Copilul celei mai tinere femei se născuse mare și puternic. Crescu repede și, învățând să alerge, începu să se joace cu bețe și cu pietre. Într-o zi, băiatul găuri o piatră, o așeză în vârful unui băț și începu să zgârie cu ea tavanul camerei de sub pământ. Băiatul zgârie, zgârie și nu avu astâmpăr până ce nu străpunse tavanul pe care vânătorul îl așezase deasupra locuinței; lumina zilei pătrunse prin el.

Băiatul alergă la mama lui și-i spuse:

— Ce-i asta, mamă?

Mama îi răspunse:

— Lumina soarelui. Ceilalți oameni nu trăiesc, ca noi, sub pământ, ci deasupra pământului, sub cerul limpede!

Băiatul întrebă:

— Mamă, noi de ce trăim în întuneric, sub pământ, când ceilalți oameni trăiesc pe pământ, în lumină?

Mama zise:

— Tatăl tău, care este un mare vânător, a fost silit de o *terielă* să se însoare cu ea; atunci, pentru ca zmeoaica să nu ne mănânce pe noi și pe celelalte femei ale sale, tatăl tău ne-a făcut această locuință sub pământ și de aceea trăim în întuneric!

Băiatul ascultă cele spuse de mama lui. Când îl lăsă singur, el mări gaura din tavan. În fiecare zi lărgea spărtura.

După câteva zile, băiatul fu destul de puternic pentru a se cățăra pe stâlpul de susținere până la acoperiș. Apoi ieși afară prin gaura din tavan. Văzu cerul deasupra lui. Văzu cerul, văzu copacii și ferigile. Văzu satul tatălui său. Numai că el nu știa acest lucru. La intrarea în sat, un plăcintar pusese lângă el o scândură mare acoperită cu *sfenși* (prăjituri), pe care le vindea trecătorilor. Băiatul se așează lângă el și îl privi în tăcere cum lucrează. Din când în când, el îi întindea omului câte un obiect de care avea nevoie sau ridica de pe jos câte un lucru care cădea. Toată ziua îl ajută pe plăcintar, seara se ridică și vru să plece. În ziua aceea, omul își vânduse toată marfa. Nu-i mai rămăsese decât o prăjitură. Când băiatul vru să plece, el îi spuse:

— la asta!

Băiatul îi mulțumi, apoi îl rugă:

— Împrumută-mi puțin cuțitul!

Omul i-l dădu, și băiatul tăie prăjitura în opt bucăți. Înapoie cuțitul omului, măncă una din cele opt bucăți, apoi alergă spre locuința celor șapte femei.

Băiatul coborî pe gaura din tavan, se duse la mama lui și îi dădu o bucată de prăjitură. Se duse apoi la cele șase femei mai în vârstă și le dădu și lor câte o bucată de prăjitură. Mama, fericită de ceea ce făcuse fiul ei, îi mulțumi și-i zise:

— Pentru tine am îndurat suferințe, tu îmi plătești cu bucurii!

Cele șase femei mai în vârstă începură să plângă și să se vaiete, strigând:

— Ah! De ce ne-am omorât copiii? Dacă nu i-am fi omorât și mâncat pe copiii noștri, s-ar fi dus și ei acum să ne caute prăjituri!

Cele șase femei mai în vârstă erau foarte amărâte.

A doua zi dimineața, băiatul se urcă din nou pe pământ, prin gaura din tavan, și alergă din nou la omul care vindea *sfenși*, așezat la intrarea în sat. Îl ajută să-și vândă prăjiturile, iar seara își primi porția, o împărți în opt și o aduse acasă. Făcu la fel trei zile în șir.

În cea de a patra zi, marele vânător – tatăl băiatului și bărbatul zmeoaicei și al celor șapte femei închise – trecu pe acolo. Văzându-l pe băiat, vânătorul îl întrebă pe omul care vindea prăjituri:

— Cine este acest ajutor pe care ți l-ai luat?

Omul răspunse:

— Acest băiat, care vine aici în fiecare dimineață, iese de colo, din gaura aia, mă ajută toată ziua, iar seara îi dau o prăjitură. Împarte prăjitura în opt bucăți, din care mănâncă una, iar celelalte șapte le duce cu el.

Vânătorul se uită la băiat și-l întrebă:

— Cui duci tu cele șapte bucăți de prăjitură?

— Duc o bucată mamei mele – răspunse băiatul –, iar pe celelalte le dau celor șase femei mai în vârstă ale tatălui meu, care locuiesc jos, cu mama mea.

Când vânătorul auzi acestea, fu sigur că băiatul era fiul său și că mama băiatului era nevasta lui. Dar vânătorul nu-i spuse băiatului nimic. Se întoarse către omul care vindea prăjituri și-i zise:

— De azi înainte, în fiecare zi, să-i dai acestui băiat nu una, ci opt prăjituri. Le voi plăti eu!

După aceasta vânătorul plecă.

De atunci, băiatul aducea în fiecare seară mamei și celor șase femei mai vârstnice câte o prăjitură, și bucuria lor fu mare. Acum vânătorul venea adesea să vadă ce face băiatul. Îi cumpără haine și alte lucruri de care avea trebuință. Trimitea prin el toate cele necesare în casa subpământeană, dar nu-i spuse niciodată că el era tatăl lui, așa că băiatul nu știa nimic. Vânătorul nu voia ca frumoasa lui femeie, zmeoaica, să descopere că băiatul îi era fecior.

Când veni toamna și când fructele începură să se coacă, vânătorul se duse să-și găsească băiatul în locul unde vindea prăjituri și, arătându-i smochinii, îi spuse:

— Privește, acești smochini îmi aparțin; îți dau voie să vii aici în fiecare noapte și să iei pentru mama ta câte smochine vrei. Du și celor șase femei, dar bagă bine de

seamă: s-ar putea ca într-o zi o femeie să vină aici; e foarte frumoasă, dar să știi că e *terielă*. Dacă această femeie te întâlnește și te întreabă cine este mama ta sau cine este tatăl tău, tu nu trebuie să-i spui ce știi, nici să arăți că ai o mamă sub pământ. Zmeoaica te-ar înghiți îndată, s-ar coborî la mama ta și la cele șase femei și le-ar mânca. Dacă te va întreba cine sunt părinții tăi, răspunde-i: „Mama mea este un smochin”.

Băiatul făgădui tatălui său să țină minte cele spuse de el.

În fiecare noapte, băiatul se urca în smochin și culegea fructe, pe care le aducea apoi mamei sale și celor șase femei din casa subpământeană. Mamă-sa era foarte bucuroasă. Cele șase femei mai vârstnice mâncau smochinele, apoi plângeau și se văicăreau, zicând:

— Dacă nu ne-am fi omorât și mâncat copiii, s-ar urca și ei acum pe pământ și ne-ar aduce smochine.

Într-o noapte, băiatul se urcă din nou pe pământ și se duse la smochinii de la ferma tatălui său. Se urcă într-un smochin și culese fructe. Dar tot în acea noapte, *terielă* se îndreptă și ea spre ferma soțului ei, vânătorul, pentru a culege câteva smochine. Când ajunse lângă cel mai mare smochin, văzu suit în arbore un băiat pe care nu-l cunoștea. Apropiindu-se încet de pom și înșfăcându-l pe băiat de un picior, zmeoaica îl întrebă:

— Spune-mi, cine este tatăl tău?

Băiatul îi răspunse:

— Tatăl meu e un smochin!

Zmeoaica mai întrebă:

— Spune-mi, cine este mama ta?

Băiatul zise:

— Mama mea este un smochin!

— Dacă-i așa, spuse *terielea*, coboară fără nicio teamă, nu-ți voi face niciun rău!

Băiatul coborî cu smochinele și plecă în grabă.

Noaptea următoare, băiatul părăsi iar locuința subterană prin spărtura din tavan, se urcă pe pământ și se cățăără din nou în smochin pentru a culege fructe. După puțin timp, *terielea* reveni, îl apucă de picior și-l întrebă:

— Spune-mi, cine este tatăl tău?

Băiatul zise:

— Tată-meu este un smochin!

Zmeoaica mai întrebă:

— Spune-mi, cine este mama ta?

Băiatul zise:

— Mama este un smochin!

Cu acestea, zmeoaica, liniștită, îl lăsă să fugă, fără să-i facă niciun rău. Ea îl întrebă pe băiat la fel și-n cea de-a treia noapte, după ce-l găsisese în smochin și după ce-l apucase de un picior. Băiatul îi răspunse din nou:

— Tatăl meu este un smochin, mama mea este un smochin!

Și cu asta, zmeoaica, pentru a treia oară, îl lăasă în pace.

Noaptea a patra, băiatul se urcă din nou pe pământ prin spărtura din acoperiș, pentru a se duce la ferma vânătorului ca să culeagă fructe. Se cățără în marele smochin; dar abia apucă să se urce, că *terielă* sosi, îl apucă de picior și-i zise:

— Spune-mi, cine e tatăl tău?

Băiatul răspunse:

— Tatăl meu este un smochin!

Terielă zise:

— Spune-mi, cine este mama ta?

Băiatul răspunse:

— Mama mea este un smochin!

— Ascultă ce-am să-ți spun, zise zmeoaica. Sunt femeie măritată și n-am copii. Am să te înfiez și de aici înainte eu voi fi mama ta. Bărbatul meu, care este un mare vânător, va fi tatăl tău. Îți vom face o viață plăcută.

Băiatul zise:

— Mi-e frică să nu mă mănânci, pentru că n-am drept tată și mamă decât un smochin care nu mă poate ocroti!

Zmeoaica făcu jurământ și zise:

— Nu, nu-ți voi face niciun rău. Te voi păzi ca pe copilul meu!

Când *teriele* jură, băiatul coborî din smochin. Zmeoaica îl luă în spinare și-l duse în sat. Se opriră la casa vânătorului. Zmeoaica intră în casă și-l chemă pe soțul ei. Când vânătorul sosi, ea îi spuse:

— L-am găsit pe acest băiat la ferma ta, într-un smochin. Părinții lui sunt un smochin. Nu am copii, așa că am hotărât să-l înfiez. Tu și cu mine să fim de-acum încolo părinții lui. I-am făgăduit că nu-l voi mânca!

Vânătorul recunoscă în băiat pe fiul său. Bucuros, el laudă hotărârea frumoasei sale femei.

Teriele îl ocrotea pe băiat, îl hrănea și îl îngrijea foarte bine, spre marea bucurie a vânătorului. Dar el nu-i spuse încă băiatului că era tatăl lui.

În acest timp, mama aștepta sub pământ întoarcerea fiului, ca de obicei, cu smochinele. Băiatul nu se întoarse în noaptea aceea. Nu se întoarse nici a doua zi și nici în noaptea următoare. Maică-sa plângea. Cele șase femei mai vârstnice plângeau și spuneau:

— Acum băiatul nu ne mai aduce nici pâine, nici smochine! Așa se întâmplă când crești un fiu. Cum se face mare, cum îl pierzi. Și-atunci durerea este cu atât mai năprasnică. Am făcut bine că i-am omorât și i-am mâncat pe copiii noștri chiar de la naștere!

Plângând întruna, mama își spuse:

— De bună seamă că de data asta băiatul meu a fost înghițit de *terielă*, frumoasa femeie a soțului meu!

Băiatul, bine îngrijit, se făcu repede mare și puternic. Zmeoaica îl privea în fiecare zi, de dimineață până seara, și văzându-l cât de frumos crește, începu să-i pară rău de jurământul ei:

— Nu pot să-l mănânc eu însămi pe băiat fără să-mi calc făgăduiala. Dar, pentru că s-a făcut așa de mare și de voinic, îl voi trimite surorii mele, care va ști ce să facă cu el!

Ea îl chemă într-o zi pe băiat și îi spuse:

— Eu nu mă simt bine și am nevoie de un leac puternic. Du-te deci la sora mea și cere-i ficatul cămilei care muncește pentru ea. Dacă te întorci fără ficatul cămilei, te voi mânca!

Și zmeoaica îi porunci băiatului să pornească la drum.

Băiatul porni, spunându-și: „Ori vrea să mă mănânce ea, ori vrea să mă dea pe mâna soră-sii. Mă voi duce să cer un sfat”. Și se duse să-l caute pe Amrar Asemeni (bătrânul sfătuitoar), căruia îi spuse:

— *Terielă*, care s-a însurat cu vânătorul, m-a înfiat. Ea a jurat să nu-mi facă niciun rău. Dar astăzi m-a trimis la sora ei, *terielă* din pădure, și mi-a cerut să-i aduc ficatul cămilei acesteia. Spune că mă înghite dacă nu voi izbuti!

Amrar Asemeni zise:

— Poți scăpa de zmeoaică. Dacă ajungi la ea în timpul zilei, ascunde-te. *Teriela* nu se întoarce decât seara. Se va așeza în fața râșniței și va măcina făină. Pentru a-i fi mai ușor, își va arunca sânii ei mari peste umăr și se va apuca de lucru. Strecoară-te lângă ea, pe la spate, apucă-i deodată unul dintre sânii care-i atârnă și începi a suga. De cum vei fi supt din sânul zmeoaicei, te va privi ca pe propriul ei copil și nu-ți va mai face niciun rău. Încearcă atunci să dobândești ficatul cămilei prin propria ta deșteptăciune și pe urmă întoarce-te acasă! Băiatul mulțumi și plecă.

După ce merse o bună bucată de vreme, ajunse la zmeoaică. Cum aceasta nu sosise încă, băiatul se ascunse. Făcându-se seară, veni și *teriela*. Lepădându-și bluza, turnă boabe în pâlnia râșniței, apoi își aruncă sânii peste umeri și începu să macine. Băiatul ieși din ascunzătoare cu băgare de seamă, se strecură în spatele zmeoaicei care învârtea piatra și începu să sugă.

Aceasta se întoarse și zise:

— Cine e acolo?

Băiatul răspunse:

— Sunt ruda ta, fiul surorii tale, femeia frumoasă care s-a măritat cu vânătorul, și tu ești mătușa mea. Sora ta m-a trimis la tine să-ți cunoști nepotul!

Auzind acestea, *teriele* fu foarte mulțumită. Privindu-l pe băiat, îl întrebă:

— Cum îți merge mamei tale, sora mea?

Băiatul zise:

— Mama mea, sora ta, o duce bine și m-a trimis să ți-o spun!

Teriele zise:

— Asta îmi face plăcere! Asta îmi face plăcere! Așteaptă, nepoate, am să-ți pregătesc o masă bună. Poftește în cealaltă cameră!

În acest timp, veni și cămila care se culcă într-un colț. Băiatul întrebă:

— Asta este cămila care muncește pentru tine și de care mi-a vorbit mama?

Teriele zise:

— Da, asta este! Stai aici până voi sfârși de măcinat făina și pe urmă îți voi pregăti masa.

Ieși din cameră, se întoarce la râșniță și continuă să macine.

Băiatul se ridică, se asigură că animalul de povară al zmeoaicei doarme, își scoase cuțitul, îi tăie gâtul, îi despică burta și-i scoase ficatul. Ascunse ficatul în haină, se strecură afară fără să fie văzut de *teriele* ocupată cu măcinatul și alergă cât putu de repede spre satul tatălui său, marele vânător.

Zmeoaica, după ce măcină făina, se întoarce în camera unde îl lăsase pe băiat. Nevăzându-l, îl strigă. Ajungând în dreptul cămillei omorâte înțelese ce se întâmplase. Alergă furioasă prin pădure ca să-l ajungă pe fugar, să-l înșface și să-l înghită. Cum alergase foarte departe fără a putea să-l prindă, în cele din urmă se lăsă păgubașă. Încet, se întoarce la colibă.

Băiatul își continuă drumul până ce ajunse în sat. Intră în casă. Acolo, o găsi pe frumoasa femeie a tatălui său, *terielea*, care îl întrebă:

— Cum, te-ai și întors? Pentru ce n-ai fost la sora mea, *terielea*?

Băiatul îi răspunse:

— Am fost la sora ta, *terielea*. Sora ta o duce foarte bine, îți trimite multe urări de sănătate și îți dorește toată fericirea cu putință!

Zmeoaica zise:

— De ce nu mi-ai adus ficatul cel negru al cămillei surorii mele?

— Ba ți-am adus și ficatul cămillei surorii tale. Iată-l! îi răspunse băiatul. Și așeză ficatul negru al cămillei în fața zmeoaicei, care-l recunoscu pe loc.

Ea își spuse: „Este cu neputință ca sora mea să fi omorât această cămilă care făcea pentru ea toată treaba. Se vede că o fi omorât-o băiatul singur!”.

— Cum ai îndrăznit, zise ea tare, să omori cămila care lucra în locul surorii mele?

Iar băiatul îi răspunse:

— Mi-ai spus că dacă nu-ți aduc ficatul cămilei mă vei mânca. Dacă i-aș fi cerut surorii tale ficatul cămilei, s-ar fi supărat și m-ar fi înghițit ea. Cum nu voiam să fiu mâncat nici de ea, nici de tine, am luat ficatul negru al cămilei fără să-i mai cer voie surorii tale și ți l-am adus, cum mi-ai poruncit, ca să-ți îndrești sănătatea!

— Bine! spuse cu voce tare zmeoaica.

Dar în sinea ei își zise: „Nu e bine!” și începu să se plimbe îngrijorată de ici-colo. Bărbatul ei, marele vânător, o întrebă:

— Ce ai? Nu ți-e bine?

— Ba da, mă simt foarte bine! îi răspunse *terielă*, continuând să se plimbe îngrijorată de colo-colo și să-și spună: „Nu e bine! Băiatul pe care l-am luat să-l cresc este o mare primejdie pentru mine. De ce-am jurat să nu-l mănânc? Ce pot face ca să scap de el?”. Și se tot plimba de colo-colo.

Într-o zi, *terielă* îl chemă pe băiat și-i spuse:

— Mai am opt surori. Sunt opt bătrâne torcătoare care, în marea lor bunătate, ne gospodăresc comorile. Te vei simți bine la ele. Du-te de le găsește, salută-le și întreabă-le

ce știu despre sănătatea mea. Spune-le că le salut și ele vor ști să-ți dovedească prietenia lor!

Băiatul plecă, spunându-și în gând: „Dacă prima soră era o făptură atât de primejdioasă, apoi celelalte opt trebuie să fie și mai rele. Ar fi bine să cer un sfat”.

Băiatul se duse din nou să-l caute pe Amrar Asemeni:

— Vin încă o dată – zise el – să-ți cer sfatul. *Teriela*, care s-a măritat cu marele vânător, mă trimite la cele opt surori ale ei. Mi-a spus să le salut pe cele opt surori și să le întreb ce știu despre sănătatea ei. Trebuie să le mai spun că vor ști ele să-mi dovedească prietenia lor.

Amrar Asemeni zise:

— Băiatul meu, treaba cu care *teriela* te-a însărcinat e de așa fel, că niciodată nu te vei mai întoarce viu dacă o îndeplinești. Aceste opt zmeoaice sunt cele mai rele făpturi care se află pe pământ. Îi mănâncă pe toți cei care se apropie de ele. Dacă *teriela* le întreabă, prin mijlocirea ta, ce știu despre sănătatea ei, adăugând că ele vor ști să-ți arate prietenia lor, cele opt zmeoaice torcătoare, care sunt păzitoarele și păstrătoarele vieții celor zece surori, vor înțelege îndată că sora lor se teme să nu-i vatămi sănătatea și că ea așteaptă de la cele opt surori ale sale să te nimicească. Deci tu nu trebuie în niciun caz să duci la capăt însărcinarea dată de zmeoaică. Totuși, poți merge la cele opt surori ale ei fără să fii în prea mare primejdie.

Ascultă sfatul meu! Aceste opt surori au obiceiul să se așeze pe o bancă de piatră și să toarcă lână. Dar în loc de furci obișnuite, ele folosesc coapse de măgar. Aceste furci grele le obosesc din cale-afară. Du-le opt furci de lemn, din cele care se întrebuintează pe aici. Pune-le pe locul fiecăreia, când se vor retrage, obosite, de lucru. Mulțumite de acest dar, te vor primi prietenește. Fă în așa fel ca ele să-ți arate comorile lor. După aceea, lucrurile se vor desfășura în așa fel că nu va mai depinde decât de propria ta deșteptăciune să duci cu bine la capăt treaba asta grea!

Băiatul adună opt furci de tors și plecă la drum. După ce merse foarte, foarte mult, ajunsese la ferma celor opt *teriele*. Urcându-se pe o stâncă mai înaltă, privi în jurul său. Văzu banca de piatră pe care cele opt surori aveau obiceiul să se așeze ca să toarcă, văzu că cele opt surori, obosite de tors, plecaseră și că banca de piatră era goală. Strecurându-se cu băgare de seamă, puse pe locul fiecăreia dintre cele opt surori câte una din furcile de tors pe care le adusese; apoi se ascunse sub bancă.

După o vreme, cele opt zmeoaice se întoarseră. Duceau fiecare câte o coapsă de măgar, plângându-se și gemând sub povara lor, văitându-se la gândul de a reîncepe lucrul cu asemenea furci grele. Ajungând în fața băncii de piatră, văzură furcile de lemn; cele opt *teriele*, scoțând strigăte de

bucurie, aruncară grelele coapse de măgar și apucară furcile cele noi. Râzând de plăcere, spuneau:

— Ce frumos dar! Ce sculă desăvârșită! Jurăm celui care ni le-a adus să-l socotim prieten și să-l ocrotim. Nu-i vom face decât bine celui care ne-a făcut acest dar. Jurăm!

Când cele opt zmeoaice jurară, băiatul ieși de sub banca de piatră și zise:

— Eu sunt acela care v-a adus furcile. Vă salut ca pe mătușile mele, pentru că sora voastră, care s-a măritat cu marele vânător, este mama mea. Mi-a spus să vă fac o vizită și să vă aduc ceva care să vă facă plăcere, pentru a vă mulțumi că vegheați atât de bine asupra sănătății ei. Mama mea mi-a vorbit de furcile voastre grele din coapse de măgar, și m-am gândit că nu vă pot aduce nimic bun decât aceste furci ușoare din lemn, atât de lesne de folosit.

Zmeoaicele, foarte bucuroase de sosirea și de cuvintele nepotului lor, se străduiră îndată să-l facă să se simtă bine, să-l hrănească și să-l îngrijească. Băiatul fu dus într-o cameră frumoasă, unde găsi pregătit un așternut minunat. Cele opt îi spuseră:

— Firește, vei rămâne peste noapte aici și ne vei vorbi despre scumpa noastră soră, mama ta. Când te vei trezi mâine dimineață, șapte dintre noi vom fi plecate la câmp. Cea mai tânără va rămâne acasă, îți va pregăti de mâncare

pentru drum, îți va arăta ferma la lumina zilei și te va îndruma pe unde s-o apuci...

Băiatul fu ospătat copios. El le vorbi multă vreme celor opt *teriele* despre mama sa și le spuse, de asemenea, că fusese s-o vadă pe cea dintâi dintre cele zece surori. Era târziu când se culcă în așternutul său.

A doua zi de dimineață, când ieși din cameră, n-o mai văzu în casă decât pe cea mai tânără dintre surori. Celelalte plecaseră la câmp. Cea mai tânără dintre cele opt veni în întâmpinarea lui și îi dădu binețe. Băiatul o întrebă:

— Mi-ai pregătit puțină hrană pentru drumul de întoarcere?

Teriela îi zise:

— Totul este pregătit, dar mănâncă mai întâi ceva aici; pe urmă îți voi arăta ferma noastră ca, odată întors acasă, să-i poți povesti mamei tale – sora noastră – cum arată acum casa tatălui ei.

— După ce voi mânca ceva – îi zise băiatul – îmi vei arăta și ferma!

Apoi intră în camera unde dormise și, după ce mănăcă pâine și miere, se duse cu zmeoaica să-i arate ferma. Aceasta îi arătă mai întâi camerele celor opt surori. Îi arătă vitele, îi arătă lâna pe care o torseseră și care umplea toată casa; îi arătă tot ce se găsea în curte și în preajmă. După ce văzu totul, băiatul îi spuse:

— Acum, mătușă, arată-mi și comorile familiei voastre, ale căror păstrătoare și paznice sunteți. Mama mi-a vorbit atâtea despre ele, că sunt, firește, curios să le văd, mai ales că sigur mă va întreba în ce stare am găsit cutare sau cutare lucru!

Teriela îi răspunse:

— De fapt, nu știu dacă trebuie să-ți arăt aceste comori, pentru că sunt încredințate pazei celei mai mari dintre surorile mele, care este foarte mândră de această însărcinare a ei!

— Numai că acum – îi spuse băiatul – sora ta mai mare este la câmp. Eu n-am vreme s-o aștept până diseară. Trebuie să plec chiar în dimineața asta la drum. Și pe urmă, nu uita că am adus câte o furcă de tors nu numai celei mai în vârstă, ci fiecareia dintre voi, și de altfel sunt tot atât de apropiat ca rudă de tine, cât sunt și de mătușa cea mai în vârstă!

— Asta-i adevărat! zise ea. Te voi lăsa deci, înainte de a pleca, să-ți arunci o privire asupra comorilor familiei noastre. Urmează-mă!

Pășind înainte, zmeoaica îl purtă pe băiat de-a lungul curții și sui înaintea lui scara care ducea spre o încăpere separată. Intrând după ea în despărțitură, băiatul văzu pe podea tot felul de comori: saci plini cu aur și cu argint, mătăsuri fine și alte țesături, pietre prețioase și un mare

număr de bijuterii. Pe perete erau atârinate zece lămpi de argilă, în care ardeau zece lumini limpezi; una dintre ele era mai strălucitoare decât toate celelalte. Lângă lămpi erau agățate, pe perete, două tobe.

Băiatul privi cu mirare toate aceste bogății, după care o întrebă pe zmeoaică:

— La ce folosesc aceste două tobe vechi?

— Dacă bați într-una din tobe, îi răspunse ea, ferma se pune în mișcare în direcția în care dorești. Dacă bați în cealaltă, ferma se oprește pe loc și nu mai face nicio mișcare. Dar acum vino, trebuie să pleci acasă.

Băiatul îi zise:

— Așteaptă, te rog, să te mai întreb ceva. La întoarcere o să merg mai repede, ca să câștig din întârziere. Spune-mi deci, mătușă, de ce ard, aici, aceste zece lămpi, deși afară e zi și e soare?

Zmeoaica îi spuse:

— Aceste zece lămpi sunt cele zece suflete ale celor zece surori, adică noi opt, care locuim în casa tatălui nostru, apoi *terielă*, pe care-ai văzut-o de curând și pentru care muncește cămila, și, în sfârșit, mama ta. Dar vino acum, trebuie să te întorci acasă!

— Încă o întrebare – îi zise băiatul. Am să alerg o bucată de drum ca să nu întârzii. Spune-mi deci, mătușă, de ce

una dintre aceste zece lămpi arde cu o flacără mai luminoasă și mai înaltă decât celelalte și al cui suflet este?

— Această flacără – îi răspunse zmeoaica – este sufletul mamei tale. Flacăra este mai luminoasă și mai înaltă decât celelalte pentru că mama ta va trăi mai mult decât noi, în timp ce eu voi muri prima, după cum poți vedea și după flacăra care înfățișează sufletul meu și care este puțin mai joasă și mai ștearsă decât celelalte, cu toate că eu sunt cea mai tânără. Dar vino, trebuie să te întorci acasă!

— Numai o întrebare mai am de pus – zise băiatul – și pe urmă voi fugi ca vântul! Spune-mi dar, mătușă, ce s-ar întâmpla dacă lămpile s-ar stinge?

Teriela, supărată, spuse:

— Atunci am muri! Dar acum vino repede, curios mic ce ești, că și așa ți-am spus prea multe. Încă o întrebare și te voi mânca, cu toată furca pe care mi-ai adus-o și cu tot jurământul pe care l-am făcut!

Băiatul zise:

— Iartă-mă, mătușă! Treci înaintea mea să-mi arăți calea, să mă întorc, în sfârșit, repede acasă!

Când băiatul o văzu că începe să coboare scara, se întoarse și suflă în flăcăruia cel mai puțin luminoasă. În acea clipă, cea mai tânără dintre cele opt zmeoaice căzu de pe scară într-un *akufin* (oală pentru provizii). Era moartă și nu mai mișca. Băiatul coborî, privi leșul, apoi zise:

— E moartă cu adevărat. Nu va mai putea mânca de-acum încolo niciun om. Pentru că lucrurile au mers atât de ușor, acum n-am decât să-mi desăvârșesc planul!

Băiatul se apropie din nou de lămpi. Suflând cu putere, le stinse pe toate, în afară de cea care reprezenta sufletul mamei sale adoptive. În aceeași clipă, cele șapte surori ale *teriei* care murise, cele care lucrau la câmp, căzură moarte, și în aceeași clipă muri, de asemenea, la ferma ei, sora căreia băiatul îi omorâse cămila. „Acum – gândi el – e rândul frumoasei femei care l-a silit pe tatăl meu să se însoare cu ea și care a băgat-o sub pământ pe biata mea mamă și pe cele șase femei mai vârstnice ale tatălui meu. Aș avea o asemenea bucurie s-o văd murind pe această *terielă*, încât voi porni îndată la drum ca s-o întâlnesc.”

Băiatul luă una dintre tobele agățate pe perete lângă cele zece lămpi, se așeză la fereastră și începu să bată. Abia îi atinse pielea cu degetele că ferma și începu să se miște. Băiatul lovi mai tare în tobă cântând: „Casa mea, mergi spre satul tatălui meu! Casa mea, mergi spre satul tatălui meu! Casa mea, mergi spre satul tatălui meu!”. Casa se ridică și alunecă fără zgomot în direcția arătată. Băiatul lovea și cânta din ce în ce mai repede, din ce în ce mai tare. Casa zbura, zbura din ce în ce mai repede. Băiatul lovea și cânta din toate puterile, iar casa sălta prin aer.

Teriela, frumoasa femeie care se măritase cu vânătorul, stătea acasă față în față cu bărbatul ei. Ciulind urechea, zise deodată:

— Aud toba tatălui meu. Vine tatăl meu. Fug să-i ies în întâmpinare!

Se ridică repede, ieși, alergând din casă, din fermă, din sat. Bărbatul ei, vânătorul, alergă după ea. Când *teriela*, urmată de bărbatul ei, ajunse la marginea satului, văzu casa tatălui ei apropiindu-se de ea. Dar când îl văzu pe băiat așezat la fereastră și-și dădu seama că el e acela care bătea toba, îngălbeni de groază.

Băiatul, văzând că locuința a ajuns în dreptul satului tatălui său și că *teriela* și soțul ei, vânătorul, îi ieșiseră în întâmpinare, încetă să mai bată toba. Atârnând-o în perete, luă din cui cealaltă tobă, o lovi cu degetele și cântă: „Casa mea, oprește-te!”. Îndată, casa se opri. Se opri în fața zmeoaicei și a soțului ei, care fugise după ea. Înfuriată, *teriela* strigă:

— Acum te voi mânca!

Se năpusti în interiorul fermei, străbătu curtea, trecu prin cameră și urcă scara care ducea la încăperea unde se găseau comorile și unde mai ardea încă ultima lampă. Vânătorul alergă după ea, pentru a o despărți de fiul său. Dar când *teriela* ajunse în vârful scării, băiatul luă lampa și o izbi cu atâta putere de perete, că o sparse într-o sută de bucăți, iar flacăra i se stinse dintr-odată.

Teriela căzu moartă din susul scării, chiar la picioarele bărbatului ei care o urmărise. Băiatul coborî scara. Marele vânător îl primi în brațe și-i spuse:

— Tu ești fiul meu!

— Știam! îi zise băiatul. Tată, vino s-o eliberăm pe mama și pe cele șase femei ale tale din casa de sub pământ!

Vânătorul și fiul lui desfăcură tavanul casei subterane. Femeile ieșiră la lumină. Mama băiatului plângea de fericire văzând că fiul ei nu fusese omorât de *teriela*. Cele șase femei mai vârstnice ale vânătorului se duseră să viziteze ferma zmeoaicei. Văzând bogățiile care erau acum ale fiului marelui vânător, începură să plângă și să se vaiete spunând:

— Dacă nu ne-am fi omorât și mâncat copiii, ar fi fost și ei acum oameni cu vază și bogați, care ne-ar fi eliberat din casa subpământeană!

Samba Gueladio Diegui

(Torodo)

Samba Gueladio Diegui era fiul lui Gueladio, rege în Fouta. Când Samba ajunsese la adolescență, tatăl său muri. Fratele regelui răposat, Konkobo Musa, luă conducerea țării.

Konkobo avea opt băieți. Când se făcură mari, el le făgădui să le împartă Fouta, așa că fiecare își primi partea sa.

Samba rămăsese cu mama lui, cu griotul său, numit Sevi Malalaya, și cu un rob, pe care-l chema Dunguru.

Griotul Sevi veni la Samba. Plângea.

— De ce plângi? îl întrebă Samba.

— Iată de ce! răspunse griotul. Unchiul tău Konkobo a împărțit Fouta între băieții lui și, cum tatăl tău nu mai e aici, Konkobo nu ți-a păstrat partea.

Samba se ridică numaidecât. Se duse la unchiul lui și-i zise:

— Ei bine, tată, unde este partea mea?

— Îți voi da și ție ceva, răspunse Konkobo. Primul cal pe care îl vei întâlni în Fouta, ia-l! Să fie al tău!

Samba s-a întors, s-a dus la griot și i-a spus:

— Tatăl meu mi-a dat și mie partea mea!

— Și ce ți-a dat?

— Mi-a dat îngăduința să iau primul cal bun pe care-l voi întâlni.

Și griotul:

— Dar ceea ce ți-a dat nu înseamnă nimic! Se poartă foarte urât cu tine!

Samba se întoarse din nou la unchiul său, Konkobo:

— Tată, îi spuse el, nu-mi trebuie darul tău. Nu de asta am eu nevoie. Dă-mi ceea ce mi se cuvine, nu-ți cer altceva.

— Am văzut în Fouta, îi răspunse Konkobo, un taur minunat. Am văzut de asemenea și o femeie nespus de frumoasă. Ia-ți și taurul, și femeia. Ți le dăruiesc!

Samba se duse din nou la Sevi:

— Ei bine, îi spuse el, tata mi-a dăruit o femeie frumoasă și un taur. Dacă vreau, amândouă pot fi ale mele!

— Asta nu înseamnă nimic! i-a răspuns griotul. E tot atât de puțin cât ți-a dat și mai înainte. Dacă întâlnești o femeie frumoasă care-ți place, dar care este măritată, soțul ei te va omorî. Nu ești decât un copil și nu știi încă nimic!

Samba se întoarse din nou la rege.

— Ei bine, tată, spuse el, n-am nevoie de ceea ce mi-ai dat. Eu vreau partea mea din Fouta.

— Dacă-ți trebuie, răspunse Konkobo, fă în așa fel și ia-o; dacă nu poți s-o iei, paguba ta!

Samba plecă. Își înșeuă iapa, Umulatoma, și porni la drum cu griotul lui, Sevi Malalaya, cu robul Dunguru, cu mama lui și cu robii destinați soției lui. Atunci nu era încă însurat.

— Plec din Fouta, zise el.

Merse până la un sat numit Tiabo, foarte aproape de Bakel. Îl chemă pe *tunka* (regele) acestui ținut:

— *Tunka*, îi zise el, îți încredințez pe mama mea și pe mama griotului meu. Va trebui să ai grijă atât de ele, cât și de oamenii mei până ce mă voi întoarce. Dă-le de mâncare

și îmbrăcăminte. Găzduiește-i bine, dă-le colibe bune. Dacă atunci când mă voi întoarce voi afla că le-a lipsit îmbrăcămintea sau hrana, îți voi tăia capul!

După asta, Samba și griotul trecură fără întârziere fluviul și se îndreptară către țara al cărei rege se numea Elel Bildikry, pentru a-i cere războinici ca să-l atace pe Konkobo Musa, unchiul său.

Au mers timp de patruzeci și cinci de zile prin desișuri, până au ajuns în țara Peuhl. Am uitat numele regelui acestui ținut, care, cum îl văzu pe Samba, își zise: „Iată un băiat de treabă, care sigur este fiu de rege”.

Dădu poruncă să se taie niște boi, gâtui câțiva miei și-i dăruie lui Samba, zicându-i:

— Totul este pentru tine!

Își chemă apoi fetele și le zise:

— Duceți-vă să-l găsiți pe Samba, care trebuie să plece mâine. Duceți-vă să vorbiți cu el și distrați-l!

Tinerele peuhle au stat cu Samba, s-au veselit cu el, pe urmă l-au părăsit:

— Este prea cald, spuseră ele. Mergem să ne scaldăm!

După ce-au plecat, Samba s-a întins pe pat să doarmă. Una dintre fete își scosese colanul de aur și, la plecare, uitase să-l ia. În timp ce Samba dormea, o struțoaică intră în colibă și înghiți colanul de aur.

Tinerele fete se întoarseră și-l treziră pe Samba:

— Mi-am uitat adineauri aici colanul de aur, zise una dintre ele. Unde să fie?

L-au căutat, dar n-au găsit nimic.

— O, zise Samba, gândești cumva că ți-am furat eu colanul?

— Nu, răspunse tânăra fată, dar eu am plecat ultima, așa că în această colibă n-am fost decât noi doi!

— Bine! șopti Samba.

Tânăra fată se duse să-și caute tatăl:

— Mi-am lăsat colanul de aur la acest om care a venit aici, îi zise ea, și acum nu-i chip să-l mai capăt îndărăt.

— Crezi că ți l-a luat el? întrebă regele.

— Nu știu nimic. Știu doar că în colibă nu eram decât noi doi!

Regele, fără să spună ce gândea despre asta, o pofti pe fiica lui să se întoarcă lângă Samba.

În acest timp Samba, cercetând cu atenție pământul, zări urmele struțului. Se duse repede să-l găsească pe rege, lăsând-o pe tânăra fată în colibă:

— Îți voi da o tighă mare plină cu aur, îi spuse el regelui, dacă-mi vinzi struțul tău!

— Poți să-l iei, răspunse regele. Ne-am înțeles!

Samba chemă numaidecât oamenii și le dădu poruncă să omoare struțul.

— După ce-l veți omorî, le spuse el, goliți-l și aduceți-mi ceea ce veți găsi în trupul lui!

Oamenii ascultând, i-au adus lui Samba, de față fiind și fiica regelui, stomacul pasării în care se afla colanul de aur.

— M-ai învinuit de furtul colanului, îi zise Samba tinerei fete. Drept pedeapsă te voi lega!

Regele îi îngădui să facă ce va crede de cuviință.

Dar Sevi, griotul, interveni:

— Greșești dacă faci așa, Samba. Ne-am părăsit țara ca să venim aici și nu suntem decât cinci. Dacă vei face după capul tău, n-o s-o sfârșim bine! Las-o pe fiica regelui și ferește-te s-o legi!

Samba ascultă sfatul griotului său și a doua zi o porniră iar la drum, către regatul lui Elel Bildikry.

Au mers cincisprezece zile prin hățișuri și apa începea să le lipsească.

— Samba, zise griotul, nu mai pot merge; voi muri!

Samba l-a dus pe Sevi la umbra unui copac și le-a spus lui și lui Dunguru, robul:

— Așteptați-mă aici!

Și-a plecat călare pe Umulatoma, iapa sa. După vreo două ceasuri a ajuns, în sfârșit, la o baltă, unde a văzut un *guinar* (un fel de zmeu) foarte înalt, care se scălda.

Zmeul se întoarse către el și din toate părțile trupului său îi țâșniră flăcări. Samba nu se sperie, îl privi drept în față.

Atunci zmeul crescă, până ce atinse cerul cu capul.

— Ce faci acolo? îl întrebă liniștit Samba. Vrei să vezi dacă mi-e frică de tine?

Zmeul se făcu din nou mic:

— Niciodată, zise el, n-am văzut un om atât de curajos ca tine. Pentru asta îți voi dăruia ceva!

Și îi întinse o pușcă.

— Samba, întrebă el, cunoști numele acestei puști?

— Nu, răspunse Samba, nu-l cunosc!

— Numele ei este Busalarbi, reluă zmeul. E de-ajuns s-o scoți din îmbrăcămintea ei, pentru ca dușmanul tău să pice mort!

Samba își luă burduful de țap de pe umeri, intră în baltă pentru a lua apă și când plosca fu plină o așeză pe iapă.

— Bine, își zise el, am să văd îndată dacă ce mi-a spus zmeul este sau nu adevărat!

Scoase pușca din îmbrăcămintea ei și zmeul căzu mort.

Samba se întoarse la locul unde-și lăsase oamenii. Când ajunse, îl găsi pe omul său, griotul, cântând cântece de slavă lui Samba. Îi dădu să bea apă și lui, și sclavului. Griotul îl întrebă:

— Ei bine, Samba, cine a tras acel foc de pușcă pe care l-am auzit în depărtare?

— Eu l-am tras! răspunse Samba, și îi povesti întâmplarea cu zmeul.

— Rău, spuse griotul, ai făcut cum nu se poate mai rău! Omul îți face un asemenea dar și tu să-l omori. Ai făcut o mare nedreptate!

— Am făcut bine, răspunse Samba. Cum am trecut eu pe aici, ar mai putea trece și alții. Nu numai eu sunt fiu de rege; Fouta numără mulți fii de regi, și printre ei sunt destui flăcăi, la fel de curajoși ca și mine. Așa cum mi-a dăruit mie astăzi pușca, zmeul putea face mâine un dar asemănător altcuiva. Acum a isprăvit-o cu darurile... Nimeni n-o să mai aibă o pușcă așa cum e asta a mea! Sunt singurul care are o astfel de comoară!

Hotărârea să meargă mai departe. După câteva zile ajunseră în capitala țării lui Elel Bildikry. Era un oraș mai mare decât Saint-Louis. De mai bine de un an, în acest oraș nu se mai băuse apă proaspătă. Un caiman mare se vârâse în fluviu și-i împiedica pe locuitori să ia apă. În fiecare an i se dădea drept bir câte o fată tânără, frumos îmbrăcată, cu cercei de aur în urechi, cu brățări la mâini și la picioare, într-un cuvânt, gătită ca o fiică de rege. Caimanul era foarte mofturos și, dacă socotea că fata nu e

destul de bine îmbrăcată, nu primea darul și le interzicea oamenilor să-și reîmprospăteze provizia de apă.

Samba sosi în acest oraș în ultima zi a anului, când locuitorii tocmai împodobeau o tânără fată ca s-o ducă plocon caimanului Niabardi Delo.

Samba se opri, către miezul nopții, în fața colibei robilor, care era mai departe de sat, și, chemând afară o roabă, îi spuse:

— Dă-mi apă, căci mi-e sete!

Roaba se întoarse în casă. În donița ei mai avea doar atâta apă cât să umpli un pahar și aceasta stătută. Ea i-o aduse totuși lui Samba.

Călătorul luă apa și, găsind că are miros urât, îi trase femeii o palmă de-o dădu grămadă la pământ.

— Cum, strigă el, îți cer apă să-mi potolesc setea și tu mi-aduci o asemenea murdărie?

— O, stăpâne! răspunse femeia, nu mai este apă în țară. Ca să avem apă proaspătă trebuie s-o sacrificăm pe fiica regelui!

— Fă bine, porunci Samba, pornește și arată-mi drumul către fluviu. Merg să-mi adăp iapa!

Roaba se sperie:

— Mi-e frică să merg la fluviu, zise ea. Mâine regele ar vedea urma pașilor mei și m-ar întreba: „De ce-ai fost la apă când am dat poruncă să nu meargă nimeni?”.

Samba se supără:

— Dacă nu vrei să mă conduci, o amenință el, vei pieri de mâna mea! la căpăstrul, Dunguru, și pune-l la gâtul lui Umulatoma. Și tu, femeie, ia-o înaintea mea!

Robul mergea ducând iapa după el. Femeia le arătă:

— Iată, drumul ăsta duce drept la fluviu!

Samba, căruia îi fu milă de femeie, îi mulțumi și o lăsă să se întoarcă.

Ajungând la fluviu, îi porunci robului său să se dezbrace și să intre în apă cu iapa s-o scalde. Robul își scoase îmbrăcămintea și intră în apă. Îndată, din mijlocul fluviului se ivi Niabardi Delo, caimanul, care întrebă:

— Cine e acolo?

— Eu sunt, un nou venit! i-a răspuns Samba.

— Ei bine, noule venit, ce faci aici?

— Am venit să beau apă!

— Dacă vrei să bei, bea singur, nu-ți adăpa și iapa!

— Ba am să-mi adăp și iapa! răspunse Samba. Și nu numai iapa, ci și robul. Intră în apă, Dunguru!

Robul se supuse. Dar când iapa atinse apa cu piciorul, caimanul zise:

— Să știi, noule venit, că mă superi!

Niabardi se așează în mijlocul fluviului și apa scânteie ca focul.

— Dacă ți-e frică de ceea ce vezi, îi strigă Samba lui Dunguru, și dacă-mi scapi iapa, te omor odată cu caimanul!

Robul ținu zdravăn iapa. Caimanul se năpusti cu fălcile larg deschise, vărsând foc pe gură. Dar când fu la doi pași de Dunguru, Samba trase, caimanul căzu mort și fluviul căpătă culoarea sângelui.

Acum, că fusese omorât caimanul, Samba luă apă în plosca din piele de țap, puse plosca pe spinarea calului și se întoarse la colibă să se culce; i-a dat apă și roabei la care se oprise.

— Cum de-ai putut face rost de atâta apă? se miră roaba.

— Ai limba cam lungă, îi răspunse Samba. Dacă ți-am dat apă, bea-o și nu mai întreba de unde vine!

După ce-l omorâse pe caiman, Samba tăiase o bucată din el și-o luase cu sine. Își lăsase, de asemenea, la locul luptei brățările și o sanda, pentru că știa sigur că nimeni nu era în stare nici să-i încalțe sanda, nici să-și împodobească gleznele și mâinile cu brățările sale, căci avea mâini și picioare foarte mici.

A doua zi, regele Elel Bildikry și-a adunat toți grioții ca s-o scoată pe fată din sat și s-o ducă jertfă caimanului, pentru ca supușii lui să se poată aproviziona cu apă.

Urcară fecioara pe un cal. Grioții o urmară cântând:

— Ah, tânără fată, ziceau ei, ești plină de curaj. Caimanul a mâncat-o pe sora ta mai mare. A mâncat-o și pe cealaltă soră a ta, dar ție nu ți-e frică de el. Vom avea apă!

Grioții cântau. Le pomeneau în cântecele lor pe cele o sută de fete pe care le sfâșiasse caimanul. Ajunseră aproape de fluviu; o puseră pe fecioară jos, pe mal. Altă dată, fata nici n-apuca să intre bine în apă, și caimanul și venea s-o înghită. Acum însă, fata intră în fluviu până când apa îi ajunse la piept, se urcă apoi pe capul caimanului mort și se ridică în picioare:

— Caimanul e aici, zise ea, și eu m-am urcat pe capul lui.

Atunci oamenii au zis:

— Caimanul este supărat. Nu mai ești fecioară! Ai avut legături cu un bărbat. O! Ce nenorocire! Ziua de azi e o zi blestemată pentru noi! Ești o fată nedemnă!

Și îndată s-au și dus să caute o altă fată. Dar prima fată se apăra zicând:

— Nu este adevărat... De când m-am născut, niciun bărbat nu m-a atins! Niciodată n-am împărțit patul cu vreun bărbat!

Venind cealaltă tânără, care primise să fie sacrificată caimanului, se urcă și ea alături de prima pe capul monstrului.

Atunci tatăl acesteia strigă:

— Caimanul este mort!

— Toată lumea să intre în fluviu! Îngădui regele. Vom vedea dacă e adevărat sau nu!

Toată lumea a intrat în apă și toți și-au dat seama că animalul era într-adevăr mort.

— Ei bine, zise regele, cel care va dovedi că a omorât caimanul va avea de la mine tot ce-mi va cere!

De față se aflau o grămadă de mincinoși care începură să strige:

— Eu l-am omorât!

— Eu am venit ieri-seară aici!

— Caimanul a vrut să mă mănânce, dar eu l-am ucis!

Fiecare se străduia să-l convingă pe rege că el este învingătorul caimanului și să câștige răsplata.

Un rob, care era acolo, ridică brățările și sandaia lui Samba.

— Iată – spuse el – brățările și sandaia învingătorului.

— Bine, hotărî regele, cel căruia îi vor veni bine aceste brățări și va putea încălța această sanda, a omorât caimanul și acela va primi răsplata!

Mulți încercară brățările și sandaia lui Samba, dar ele nu veniră nimănui. Atunci ieși la iveală roaba și spuse:

— La coliba mea s-a oprit ieri-seară un străin. La sosire, mi-a cerut apă. l-am dat apă stătută, singura pe care o

aveam, dar el m-a lovit. După aceea a plecat; a întârziat vreo trei ceasuri, iar când s-a întors mi-a dat să beau apă proaspătă. Nu aveți decât să-l chemați și să-l cercetați. În ce mă privește, sunt sigură că el l-a omorât pe caiman!

Atunci regele a trimis oameni să-l caute pe noul venit:

— Să mi se aducă acest străin, zise el. Îl veți încunoștința că-l cheamă regele!

Trimișii *alamyului* (căpetenia) se duseră la coliba roabei, unde-l găsiră pe Samba dormind. Îi dădură o palmă, pentru a-l trezi. Furios că fusese tulburat din somn, Samba le trase câte un picior.

Atunci regele trimise un alt om pentru a încerca să-l trezească:

— Lasă-mă să dorm până ce termin, îi strigă Samba. Dacă mai vine careva să mă trezească, îl omor!

Au așteptat timp de două ore. În sfârșit, Samba se trezi. Veni la fluviu.

Îl salută pe rege și regele îi răspunse la salut. Pe urmă îi făcu loc lângă el și îl pofti să se așeze. Luând brățările și sandaua i le arătă:

— Sunt ale tale? îl întrebă el.

Samba scoase atunci din buzunar cealaltă sanda și se încălță cu amândouă.

— Ei bine, zise regele, de acum încolo ai să locuiești la mine.

Și îi dăruie o colibă mare și foarte înaltă, un adevărat palat.

Regele trimise oameni să caute bagajele lui Samba, să-i aducă robii și iapa. Toți s-au așezat în ograda regelui. S-au tăiat o mulțime de miei, Samba a stat două luni pe lângă Elel Bildikry, și în tot acest timp petrecea mereu cu fete tinere. La sfârșitul acestui timp, regele își chemă oaspetele:

— În ce scop ai venit în această țară? Ce nevoi te-au adus aici?

Și Samba a răspuns:

— Nu am nevoie decât de războinici!

Elel Bildikry și-a chemat sfetnicii și le-a spus:

— Învingătorul caimanului ne cere să-i dăm oști!

— Să mergă la Fouta!? au protestat sfetnicii. Cum o să mergă oștile noastre până acolo?

— Dar acest om, a reluat regele, cum a putut veni de la Fouta până aici? Nu uitați că timp de un an de zile n-am putut lua niciun strop de apă din fluviu și că el l-a omorât pe acela care ne împiedica să ne potolim setea; drept răsplată, nu ne cere decât niște războinici, așa că nu-i chip să-l refuzăm!

— Ei bine! au spus sfetnicii, iată ce vom face. Există un rege pe care-l cheamă Birama Ngurori. Să-l trimitem la el pe Samba să-i fure turmele și să ni le dăruiască nouă. În

schimbul acestor turme, noi îi vom încredința oastea și vom merge cu el în țara lui să ne războim!

Sfetnicii nu urmăreau altceva decât să scape de Samba printr-o simplă făgăduială. Erau siguri că-și va pierde viața în lupta împotriva lui Birama Ngurori, pentru că acest rege, știi, era foarte puternic.

Pentru a ajunge acolo, până-n țara lui Birama Ngurori, Samba trebuia să străbată cel puțin optsprezece mlaștini, și între fiecare din aceste mlaștini este cale de opt zile, ba chiar și mai mult. Turma lui Birama era păzită de trei sute ciobani îmbrăcați cu bluze și pantaloni roșii, pe cap cu tichii roșii, încălțați de asemenea cu roșu, și călare pe cai albi, cai de căpetenii.

După ce trecu mlaștinile, Samba se duse la ciobani:

— Vă voi lua boii! le spuse el.

— Ești nebun, i-au răspuns ei. Înainte de a lua acești boi va trebui să ne omori pe toți!

— Haide! porunci Samba, mergeți în fața mea și mânați boii încotro vă voi conduce eu!

Ciobanii n-au vrut să-i dea ascultare. Se aruncară pe loc asupra lui Samba, cu sulițele în mână. I-au dat numeroase lovituri, dar lăncile nu l-au străpuns, deoarece avea un *grigri* (talisman) foarte bun. În schimb, Samba i-a omorât pe toți, în afară de unul singur, căruia, după ce-i tăie urechile, îi spuse:

— Du-te la Birama Ngurori și povestește-i că i-am luat boii!

Omul plecă. Ajunse în coliba cea mare a lui Birama. Cel dintâi căruia îi ceru să meargă la rege și să-i dea de știre despre moartea ciobanilor și despre furtul boilor îi răspunse:

— Nu! Nu vreau să mă duc!

Birama dormea încă. Una dintre soțiile sale își aranja părul după moda peuhl.

— Cum vei cuteza să-i dai o asemenea știre lui Birama? I-a întrebat ea.

Apoi s-au sfătuit să-i cheme pe toți grioții cu *rihalmele* (viorile) lor.

Femeile, împreună cu această soție a lui Birama și cu sora ei, au pregătit un *mafelalo*¹ cu frunze de copaci. Odată mâncarea terminată, au mers să-l pună binișor lângă Birama, care dormea. Pe urmă au cules *hamond*² și *ngotote* (arbust al desișurilor). Aroma l-a învăluit pe Birama, iar el s-a trezit.

Își văzu grioții cântând cu viorile.

¹ Amestec de *larih* și *delalo* – mei și lapte prins – în care se pun câteva frunzulițe de arbori.

² *Hamondul* este un clei parfumat pe care ulufii îl numesc *momunghene* sau *tiury*.

— Ce s-a întâmplat? Ce înseamnă asta? au fost primele sale cuvinte la deșteptare.

Un om înaintă tremurând:

— Un peuhl – zise el – a venit la ciobanii tăi. A vrut să-ți ia boii...

N-a terminat vorba că Birama l-a și omorât.

— Allah în persoană, strigă el mânios, și nici Allah nu mi i-ar putea fura!

Un alt om se apropie și povestește ce se întâmplase. Birama îl omorî și pe acesta. A omorât în acest fel trei. Ceilalți au fugit toți.

Intră atunci sora lui Birama, aducând *mafelalo*. Îl așează în fața lui, spunându-i:

— Iată ce ai să mănânci de acum înainte, deoarece un peuhl ți-a furat boii. Nu ți se mai poate da altceva!

Regele Birama încălecă pe calul Golo (adică alezanul). Călări plin de mânie și, dincolo de sat, îl ajunse pe Samba Gueladio. Acesta opri turma și-l așteptă liniștit pe Birama.

— Tu ești acela care a venit să-mi fure boii?

— Da, eu sunt. Dar îți voi lăsa câțiva și ție, dacă asta îți face plăcere. În ce privește restul, îi păstrez pentru mine!

— Ai putea face asta, zise Birama, dacă mai înainte m-ai omorî pe mine!

Samba își scoase pipa, bătu amnarul, o aprinse și trase câteva fumuri. După asta zise:

— Facă-se după voia ta. Alege ce vrei!

În acest fel i-a vorbit Samba regelui.

Birama împinse cu hotărâre sulița împotriva lui Samba. Sulița s-a rupt pe loc în două bucăți. Luă în grabă o altă suliță și lovi din nou. A lovit cu toate sulițele lui, până ce nu i-a mai rămas niciuna întreagă. Samba lovi la rândul lui. Dar sulița acestuia se sfărâmă și ea.

Atunci Samba a sărit pe iapă și amândoi se luptară de-a călare și sub ei, caii se sfâșiau unul pe altul și se loveau cu furie. În sfârșit, Samba învinse, și Birama fugi.

Iată-i la *tataua* (ogradă împrejmuită) lui Birama. Această ogradă avea mai multe îngrădituri, fiecare cu câte o poartă. Când Birama ajunse la cea dintâi, oamenii săi îl lăsară să intre și deschiseră focul asupra lui Samba. Atâta timp cât fumul împușcăturilor încă nu se împrăștiase, oamenii au crezut că Samba căzuse. Dar lui Samba nu i se întâmplase nimic, ci-l văzură urmărindu-l pe rege în continuare; și la fiecare poartă lucrurile se petrecură la fel, până ce Birama și Samba au ajuns în mijlocul colibelor. Aici Samba încetă urmărirea:

— Dacă n-ar fi soția ta care te ocrotește, te-aș omorî! îi spuse el căpeteniei, dar sunt un *naoule* al ei (de același neam) și nu-i pot respinge cererea, căci ea nu m-a jignit.

S-a întors la turmă, a luat 300 de vite și i le-a trimis regelui zicând:

— Este un dar pe care i-l fac lui Birama Ngurori! Ești un peuhl ca și mine, îi zise el regelui, de aceea nu vreau să fii silit să te hrănești cu *mafelalo*.

Și a plecat cu ceea ce păstrase din turmă.

Sosind la Elel Bildikry zise:

— Iată boii lui Birama Ngurori!

— Bine! zise regele.

Dar sfetnicii veniră din nou la rege:

— Acest om a venit aici, îi spuseră ei, l-a omorât pe Niabardi Dalo și, mai mult decât atât, a izbutit să ia turmele lui Birama. Bunicile noastre spuneau că nimeni n-a izbutit vreodată să pună mâna pe ele, dar el le-a luat! Dacă plecăm cu el la război, ne va omorî pe toți!

— Acum sunteți nevoiți să-mi dați oștile! le spuse Samba.

Iar femeile, care se aflau de față, strigară:

— Pentru că soților noștri le este frică să-l întovărășească pe Samba, vom merge noi cu el!

Elel Bildikry îl chemă pe Samba și îi făgădui ca peste câteva zile să-i dea oștile.

Satul avea patru intrări. Elel Bildikry porunci să se taie copaci mari.

— Să fie așezați ca niște trepte de scară. Când lemnul va fi tocat de picioarele cailor, numărul călăreților va fi socotit îndestulător.

De la fiecare intrare Samba a putut, timp de câteva zile, să vadă defilând cai și călăreții. În sfârșit, se declară mulțumit.

— E rândul infanteriștilor să iasă acum! zise el, și timp de câteva zile luă parte la trecerea infanteriștilor. Ajunge! Nu ne mai rămâne decât să plecăm!

Și Samba o porni la drum spre Fouta. Când fu aproape de hotar, porunci coloanelor să se îndrepte spre Nguiguilone, urmând malul fluviului. El se duse să-și vadă mama încredințată lui *tunka*.

Coloana număra mulți cai. În ziua în care Samba a părăsit-o, pentru a merge la Tiyabo, în Fouta, *tunka* își zise: „Samba s-a pierdut, desigur, în desiș”. Și nemaitemându-se de el, a gonit-o din sat pe mama lui Samba și pe robii acesteia.

Robii au luat un *pendal* (veșmânt larg de pânză) și au făcut din el un fel de acoperiș ca la corturile maurilor, și mama lui Samba s-a așezat sub acest acoperiș, pentru a se feri de soare. Pe urmă s-au risipit prin desiș, pentru a căuta puțin mei, și de fiecare dată când vedeau un om cărându-și recolta îl urmăreau și culegeau ce cădea pe jos. S-au întors cu puținul pe care l-au putut strânge: au făcut un cușcuș prost, în care au adăugat frunze fierte de copaci, și au hrănit-o pe mama stăpânului lor.

Era ceasul aproape două. Câțiva robi rămăseseră lângă mama lui Samba. Deodată, au auzit un *bambado* (griot peuhl) strigând:

— Uldu Gueladio Diegui! – ceea ce înseamnă: „Mi-e frică de Samba, îl respect ca pe stăpânul meu!”.

Glasul puternic și limpede era glasul lui Sevi. Dădea de veste, desigur, că Samba venea.

— Se aude un *bambado*, strigară robii. Fără îndoială că sosește Samba!

Mama lui Sevi zise:

— Chiar așa, mi se pare că ăsta e glasul fiului meu!

Dar mama lui Samba îi răspunse cu tristețe:

— Griotul e nebun de cântă astfel, căci fiul meu a pierit. Niciodată nu-mi voi mai vedea băiatul! Dar Umulatoma, iapa lui Samba, ajungând la fluviu, Samba și trecu apa călare.

Îngrozit, *tunka* le spuse oamenilor săi:

— Când Samba mă va căuta, spuneți-i că sunt mort de multă vreme!

Căutându-și mama, Samba o găsi în afara satului.

— Ce înseamnă asta? o întrebă el.

Și mama lui îi răspunse:

— Iată, băiatul meu, cum s-a purtat *tunka* de la plecarea ta!

— Bine! spuse Samba și se duse la casa regelui.

Îi întrebă pe oamenii lui:

— Unde este *tunka*? Duceți-vă de mi-l căutați!

— *Tunka* a murit de mult!

— Duceți-mă la groapa lui. Chiar dacă-i mort, voi aprinde un foc și-l voi arde.

L-au dus puțin mai departe:

— Iată unde este înmormântat *tunka*!

Samba chemă câțiva oameni, le porunci să sape în locul arătat, dar nu găsi nimic.

— Scoate-ți-l din colibă, porunci el. Vreau să-l văd!

L-au târât pe *tunka* până în mijlocul satului. Samba, care rămăsese călare pe iapa sa, luă o creangă și, întinzând brațul, spuse:

— Îngrămădește bijuterii, aur, *pandale* și *guinee* (monede) până când grămada va ajunge la înălțimea mâinii mele!

Tunka începu să îngrămădească aurul, *pandalele* și monedele în locul arătat. Când grămada ajunse la înălțimea de un metru, Sevi sări de pe calul său drept deasupra. Strivi *pandalele* și zise:

— Grămada nu este destul de înaltă! Mai puneți încă!

Se mai aduse un rând de aur și Sevi reîncepu să teșească grămada, până ce Samba spuse:

— Ajunge!

După aceea, Samba i se adresă regelui:

— Altă dată, dacă ți-o mai las pe scumpa mea mamă în grijă, adu-ți aminte de ceea ce am făcut acum și așteaptă-te să pățești la fel!

Luă niște *pagnesuri* (șorțuri), le umplu cu aur și le dăde mamei sale și oamenilor lui. După aceea plecă la drum.

Merse până la Uakulde, în Fouta. Nu-i departe de aici. (Adică de Yang-Yang.) Merse înapoi și încolo, până ce coloanele lui ajunseră la Nguiguilone. De aici, trimise un sol unchiului său, pentru a-i spune să se pregătească, fiindcă se vor lupta la Bilbaci.

În acest timp, unchiul său era la Sadel, lângă Kayaedi. Samba se duse să-l caute și văzu că Konkobo îl aștepta cu armata sa. Pe atunci, aici, înaintea luptei se făcea un mare *tam-tam*, și *tama* (toba mică) de război a grioților se numea *alamari*, iar jocul pe care-l dansau nu era îngăduit decât celor viteji. Jocul se numea de asemenea *alamari* și se dansa cu lancea în mână.

Tama, despre care vorbesc, era acoperită cu pielea unei fete tinere. Din locul unde se afla, Samba auzi zgomotul *tam-tamului*: „Ei bine, își zise el, vreau să mă duc și eu acolo! Vreau să joc *alamari*!”.

Griotul lui, Sevi Malalaya, îi spuse:

— Ești nebun? Tu trebuie să rămâi aici până mâine!

Dar Samba îi răspunse:

— Spune ce vrei, nu-mi pasă! Eu tot mă voi duce!

Și trecu fluviul. S-au dus până la *tam-tamul* acela și Samba a intrat în cercul celor care jucau. Acoperindu-și capul cu șorțul și ascunzându-și fața, veni să joace cu lancea în mână.

Dar oamenii, recunoscându-l, spuseră:

— Acesta este Samba Gueladio Diegui!

Fără să scoată o vorbă, intră în *tam-tam*. Își chemă apoi verii, fiii lui Konkobo Musa, și le zise:

— Veniți să intrăm în coliba tatălui vostru. Avem de vorbit împreună.

Acolo se afla un prins de război, cu numele de Mahunde Gale, pe care-l dorea ochiul. Fiul lui îl întrebă:

— Tată, cum vrei să lupți mâine în starea asta?

— Adu-mi un kilogram de ardei, îi răspunse tatăl. Își puse apoi ardeiul pe ochiul bolnav, pe care și-l prinse cu un bandaj. Pe urmă rămase culcat și când își scoase bandajul, ochiul lui era roșu ca focul.

— Când oastea lui Samba va vedea un om cu un ochi atât de îngrozitor de roșu – zise el –, o va lua la goană de teamă.

La ora șase dimineța, coloanele lui Samba și cele ale lui Konkobo începură lupta. Samba, care rămăsese culcat în coliba lui Konkobo Musa, petrecu noaptea glumind cu verii lui, până ce soarele se ridică. Atunci el le spuse, de față cu toți cei care se aflau în preajmă:

— Aduceți-mi apă să mă spăl!

Pe urmă își luă sulita și ieși din sat. Străbătând rândurile soldaților lui Konkobo Musa, se îndreptă spre coloanele sale.

Își găsi iapa unde o lăsase, legată de un țăruș. Porunci să fie înșeuată și robul o înșeuă. Apoi încălecă și pătrunse în galop în coloanele lui Konkobo, își scoase pușca sa, Busalarbi, din teacă, și cu o singură împușcătură omorî cel puțin cincizeci de războinici.

— Cum! își spuneau soldații lui Konkobo, noi am crezut că încă de la începutul bătăliei oștile lui Samba o vor lua la fugă și ele iată că nici nu se gândesc! Ba dimpotrivă!

Și, descurajați, își părăsiră căpetenia. Merita să fie văzuți cum fugeau. Dar Konkobo nu era din aceia care fug. Când calul său căzu mort, luă pământ și-și umplu *sertesala* (pantalonii), așa încât chiar dacă ar fi vrut să fugă n-ar fi putut, fiindcă pantalonii îi atârnavă prea greu.

Ucigându-i pe toți cei din jurul lui, Samba se pomeni în fața lui Konkobo, care sta în picioare lângă calul mort:

— Ei bine, tată, îl întrebă Samba, ce s-a întâmplat?

— Iată, răspunse Konkobo, mi-a fost ucis calul!

Samba alergă după un călăreț al lui Konkobo, îl omorî și-i aduse calul:

— Tată, îi zise el, urcă-te pe calul ăsta și continuă lupta!

Konkobo se așeză din nou în șa. Se aruncă asupra coloanelor lui Samba. Însă și cel de-al doilea cal al său căzu mort la pământ.

Samba din nou se duse la el:

— Ei bine, tată, întrebă el, iar ți-a fost ucis calul?

Se duse, omorî un alt călăreț de-al lui Konkobo, și din nou îi aduse acestuia un cal.

Samba a înlocuit astfel cel puțin de opt ori caii uciși sub unchiul său. Îi omorî pe toți feciorii lui Konkobo. Iată-l stăpân pe Fouta.

Îl duse apoi pe unchiul său, Konkobo, afară din sat și-i spuse:

— De acum încolo vei rămâne aici. Vei cere de pomană!

Când Samba muri și când fu pus în pământ, un peuhl, trecând pe lângă mormântul său, văzu capul fostului rege din Fouta ieșind din groapă:

— Ah! zise el, iată un cap de porc care își închipuie că n-a murit încă!

Și cu bastonul lovi cu putere țeasta. Bățul se rupse și o țandără intră în ochiul peuhlului, care muri.

Bambado (locuitorii) din Fouta au zis atunci:

— Samba nu poate muri; el este acela care l-a ucis pe peuhl.

Poveste kiri

(Camerunul de Nord)

Un vânător se duse odată în junglă. Alergă multă vreme. Ajunse la marginea unei ape. Auzind zgomote, se ascunse. De-abia se ascunse, că sosiră niște bivoli. Bivolii își lepădară pieile și se transformară în oameni. După ce-și scoaseră pieile, bivoliile începură să lingă sarea care se depusese pe lângă mal. Vânătorul văzu totul, se apropie tiptil, de-a bușilea, și apucă una din pieile oamenilor care se aflau lângă apă. Luă pielea și se ascunse. Peste un timp, oamenii se întoarseră. Începură să-și pună pieile. Fiecare, cum își pune pielea, cum se transforma în bivol. Numai o femeie își căuta zadarnic pielea ei de bivol. Nu o găsea. Alerga de colo-colo, fără să-i poată urma pe ceilalți bivoli, care erau acum departe, pentru că ea nu avea piele. Femeia se așeză pe pământ și începu să plângă. Vânătorul ieși din ascunzătoare și-i spuse:

— Vino cu mine, te voi duce acasă și-ți voi da o rochie să te îmbraci.

Femeia se duse cu vânătorul, care se însură cu ea. Femeia îi dăruie vânătorului un băiat. Băiatul creșcu. Într-o zi, vânătorul îi spuse fiului său:

— Știi cum am dobândit-o eu pe mama ta?

Băiatul îi răspunse:

— Nu, nu știu.

Atunci vânătorul îi zise:

— Eram o dată la marginea unei ape, când sosiră niște bivoli care-și scoaseră îmbrăcămintea lor de bivoli și se preschimbară în oameni. Am furat uneia dintre femei pielea ei de bivol; femeia nu mai putu să plece cu ceilalți. Atunci, am luat-o în casa mea și m-am căsătorit cu ea. Ea este mama ta. Pielea de bivol am păstrat-o.

Băiatul întrebă:

— Unde ai ascuns pielea de bivol?

Vânătorul îi arătă fiului său locul, și-i spuse:

— Aici am ascuns-o.

— Păzește-o bine, zise băiatul.

— O voi păzi, îi răspunse tatăl, apoi plecă la vânătoare.

Băiatul se duse la mama lui și-i spuse:

— Tata mi-a istorisit că într-o zi a văzut o mulțime de bivoli la marginea unei ape. Ei și-au scos îmbrăcămintea lor de bivoli și au devenit oameni. Tata i-a șterpelit pielea de bivol unei femei, care n-a mai putut să plece cu ceilalți. Atunci tata o aduse pe femeie la el acasă și se însură cu ea. Tu ești femeia aceea, mamă! Tata ți-a păstrat pielea de bivol!

Mama zise:

— Îți mulțumesc! Unde a ascuns tatăl tău pielea mea de bivol?

Băiatul îi spuse:

— Vino cu mine și am să ți-o arăt!

Băiatul îi arată femeii unde ascunsese tatăl său pielea de bivol. Femeia și-a luat pielea de bivol, și-a luat copilul și au fugit în junglă.

Falsa logodnică

(Malinke)

Un *fama* (rege) ceru unui alt *fama* să-i dea pe fiica sa, Dede, în căsătorie și acesta consimți.

În momentul plecării logodnicei, care se ducea la casa soțului ei, tatăl acesteia îi dădu o *griotă* (supusă) ca tovarășă de călătorie. Cele două femei plecară la drum.

Fiind în plină secetă, căldura devenise înăbușitoare. Cum satele erau din ce în ce mai rare, în cea din urmă zi a călătoriei ele avură de străbătut o distanță foarte lungă, într-un ținut cu totul pustiu. În ziua aceea se terminase provizia de apă. Doar *griota* mai păstrase puțină într-un burduf pe care-l purta cu ea.

Dede, căreia îi era foarte sete, îi ceru un pic de apă tovarășei de drum.

— Dacă nu-mi dai jumătate din bijuteriile tale, îi răspunse aceasta, nu-ți voi da din apa mea!

Prințesa îi dădu *griotei* un rând de bijuterii pentru brațe și altul pentru picioare, în schimbul cărora aceasta îi turnă

puțină apă într-o scoică de stridie, pentru a-și mai potoli setea.

Mergând mai departe, Dede simți din nou nevoia nestăvilită să bea. *Griota* îi ceru și restul bijuteriilor cu care era împodobită și îi umplu din nou cu apă o scoică de stridie.

Nu erau prea departe de satul logodnicului, când prințesa, cuprinsă de o sete arzătoare, o rugă pe *griotă* să-i mai dea un pic de apă.

— Dă-mi veșmintele tale și toate podoabele care dovedesc neamul tău regesc să mă împodobesc cu ele, în așa fel încât să se creadă că eu sunt adevărata logodnică a lui *fama*.

Dede, învinsă de sete, primi schimbul. *Griota* îi scoase atunci *pagnesul* (un fel de șorț) și *bubuul* (veșmânt de pânză albă) și-i dete în schimb îmbrăcămintea roșie a castei sale cu care se îmbracă prințesa.

În felul acesta se înfățișară înaintea lui *fama*.

Acesta, văzând-o pe *griotă* în veșmintele prințesei, o luă drept logodnica sa și o pofti în colibă.

Dede rămase pe lângă ea ca servitoare. Nu destăinui nimic din ceea ce se petrecuse, pentru că îi era rușine să-și mărturisească slăbiciunea de care dăduse dovadă pe drum.

Anul următor, *griota* îi dăruî lui *fama* un copil, și micuțul fu încredințat lui Dede pentru a-l îngriji. În fiecare

dimineată ea îl lua în spinare și mergea să gonească păsările și papagalii care veneau să mănânce recolta. Dede se așeza pe o movilă mare de termite și, săltându-l în brațe pe băiețel pentru a-i ostoi țipetele, îi cânta:

„Taci, copil de *griotă*, taci...

În ziua când tatăl meu m-a
dat unui *masa* (rege)

M-a dat ca să-i fiu soție.

În ziua în care mama m-a
dat unui *masa*

M-a dat ca să-i fiu soție.

Taci, copil de *griotă*, taci!”.

În fiecare zi ea repeta același cântec.

Se întâmplă că o dată o bătrână, care căuta ciuperci pe marginea *luganului* (ogorului), s-o audă pe Dede cântând. Se duse la rege și îi spuse:

— Mare *masa*, dacă mă saturi cu carne fără oase³, îți voi da o veste însemnată!

Regele o ospătă cu ouă fierte tari atâtea câte dori ea. Atunci, bătrâna îi spuse:

³ Adică ouă, formulă în poveștile negre.

— Femeia care stă la tine ca nevasta ta nu este fiică de rege. Este numai o *griotă*. Dacă ții să știi adevărul, cheamă-le aici pe toate fetele din sat și poruncește-le să repete cântecul pe care-l cântă dimineața când sperie păsările prădătoare de pe ogor.

Masa adună toate fetele din sat, fiecare purtând în spate copilul de care trebuia să aibă grijă. Le pofti să repete cântecul pe care-l cântau dimineața; și ele ascultară. Când veni rândul lui Dede, care era cea din urmă, aceasta cântă cu totul alt cântec decât acela pe care-l auzise bătrâna. Atunci femeia care era lângă ea zise:

— Nu este acesta cântecul pe care l-am auzit!

Masa își scoase sabia din teacă și o amenință pe falsa *griotă* că o omoară pe loc dacă nu-i cântă adevăratul cântec.

Îngrozită, Dede așeză pe pământ copilul și pe urmă, săltându-l în brațe, îi cântă:

„Taci, copil de *griotă*, taci...”.

Când termină cântecul, masa înțelese că fusese înșelat. O chemă pe adevărata *griotă* și îi tăie capul.

Dede își spală mâinile în sângele cutezătoarei⁴ și își luă locul la care avea dreptul.

Njinkona

(Gurmanti)

În timpul foametei, un crescător de pui mergea în fiecare zi să descopere movile de furnici pentru hrana păsărilor sale, și locul unde se ducea era mereu același. De fiecare dată când mergea găsea o *njinkona* (gogoasă din făină de mei), care niciodată nu uita să-i spună:

— Crescătorule, fugi după mine și, dacă mă ajungi, mănâncă-mă!

Omul, ascultând de acest îndemn, o urmărea; dar era în zadar: gogoșa se rostogolea cu toată iuțeala până la o gaură în pământ și dispărea înainte ca el să o poată ajunge.

Într-o zi, crescătorul își schimbă drumul și, trecând pe lângă gaura unde dispărea gogoșa, o astupă cu frunze. Se întoarse după aceea pe vechiul său drum, pe unde avea obiceiul să i se arate gogoșa.

Când fu aproape de gogoasă, aceasta își reînnoi propunerea sfidătoare. Alergă după ea și gogoșa nu mai

⁴ Gest simbolic.

putu să se strecoare în gaura pe care el o astupase cu frunze, așa că o prinse fără greutate.

Era gata să muște din ea, când gogoșa îi zise:

— Nu mă mânca! Îți voi arăta mijlocul de a avea cu ce să te hrănești întreaga ta viață.

— În cazul ăsta, răspunse crescătorul, grăbește-te să-mi arăți acest mijloc.

— Iată: îți voi da un vas și un *maligolo* (bici din piele de hipopotam). De fiecare dată când te va apuca foamea, nu vei avea decât să-i spui vasului: „Vas, umple-te!”, și el se va umple cu bucate de tot felul. În ce privește biciul, îți voi spune mai târziu la ce-i bun.

Crescătorul primi biciul și vasul și se întoarse la familia lui. Își chemă nevasta și copiii:

— Astăzi, le spuse el, vom avea o masă bună – și, luând vasul, porunci: Vasule, umple-te!

Vasul se umplu până la vârf cu un delicios *sahabo* (plăcintă de mei), din care au mâncat toți pe săturate.

Crescătorul își hrăni astfel familia timp de o lună întreagă. Badoul (căpetenia) ținutului, auzind despre această întâmplare, îl chemă să vadă și el vasul, și i-l luă cu de-a sila.

Crescătorul merse de îndată să se întâlnească cu gogoșa, căreia îi povesti cum se purtase regele cu el.

— Acum, îi spuse cocoloșul de cocă, îți va fi de folos biciul. Ia-l și du-te la *bado*. Când vei fi în fața lui, spune: „Bici, lovește-l pe *bado*!” – și când vei crede că acesta și-a primit pedeapsa, nu vei avea decât să poruncești biciului să-l lase în pace.

Crescătorul făcu tot ceea ce-i spusese gogoșa. Ajuns în fața badoului îi ordonă biciului să-l lovească. Atunci biciul intră în joc. Începu să-l bată pe rege care, de durere și de furie, urla ca din gură de șarpe. Și toți cei din jur urlau odată cu el.

— Oprește biciul! îi strigă crescătorului femeia favorită a regelui. Oprește-l și-ți vom da înapoi vasul!

— Dați-mi mai întâi vasul, răspunse crescătorul, și după aceea îmi potolesc și eu biciul.

Se grăbiră să i-l aducă.

— Biciule! porunci el atunci, lasă-l în pace pe *bado*! Și biciul căzu la pământ.

Crescătorul îl ridică și plecă, luându-și cu sine vasul.

Djinul pește

(Berber)

Un pescar sărman a plecat la pescuit cu fiul său, în vârstă de doisprezece ani. Era foarte sărac, și în ziua aceea era mai trist și mai îngrijorat ca niciodată, pentru că femeia lui

adusesse pe lume o fată pe care cu greu ar fi putut s-o crească.

Când aruncă prima oară plasa, aduse la suprafață stârvul umflat, rău mirositor și pe jumătate putrezit al unui măgar. Blestemându-și ghinionul, aruncă din nou plasa, dar nu fu mai norocos nici de data asta, pentru că nu scoase decât o piatră foarte grea, care-i pricinui multă oboseală și care era să-i rupă mai multe ochiuri: o piatră mare și nici urmă de pește!

— Nu există milă și îndurare decât la Allah cel atotputernic! gemu el, aruncându-și plasa pentru a treia oară. Allah cel atotputernic, prevăzătorul, generosul, fie preamărit, n-a făcut să se nască astăzi acest copil pentru a-l lăsa să moară de foame.

Plasa se făcu din nou foarte grea, numai că de astă dată se prinsese sigur în ea o ființă vie, fiindcă se simțeau dese și puternice scuturături. În adevăr, un pește uriaș se zbătea înăuntru.

După ce-l scoase pe mal, pescarul, spunându-i fiului său să-l aștepte, plecă să caute un topor să despice peștele. De-abia plecă pescarul că peștele începu să plângă, privindu-l pe băiat rugător; lacrimi mari curgeau din ochii lui monstruoși.

Plin de milă, tânărul luă peștele în brațe și-l aruncă înapoi în apă. Pe urmă se gândi ce făcuse și cât de înfuriat

va fi tatăl său când se va întoarce și nu va mai găsi prada pe a cărei carne se bizuia să-și hrănească familia. Cuprins de frică și neștiind ce să facă, o luă la fugă la întâmplare.

Seara se apropia repede. După câteva minute de goană în lungul malului, văzu ieșind de după o stâncă și îndreptându-se către el un bărbat frumos și tânăr.

— Pacea fie cu tine, spuse acesta. De ce ești supărat? Eu mi-am pierdut părinții și par mai puțin trist decât tine. Vrei să vii cu mine? Vom locui împreună.

— Din toată inima, spuse celălalt, și dacă vrea Allah.

Au continuat deci să meargă amândoi, pân-au ajuns într-un oraș prin care au început să se plimbe, străbătând piața și admirând prăvăliile și mărfurile de tot felul.

Trecură astfel pe strada negustorilor de mătăsuri, minunându-se de frumusețea culorilor cu care măiestria lucrătorilor împodobiseră stofele lucitoare și moi.

— O, ce prăvălie frumoasă! Privește, fratele meu, ce prăvălie frumoasă! strigă fiul pescarului, care nu mai văzuse niciodată un oraș mare, adresându-se tovarășului său. De ce nu-i scris în soarta mea să am una asemănătoare?

— Această dorință e ușor de împlinit, frate, zise celălalt.

Și a doua zi închirie pentru prietenul său o prăvălie și mai mare, pe care o umplu cu stofele cele mai frumoase și mai rare. Toți trecătorii zăboveau vreme lungă, cu gura

căscată, în fața acestor lucruri minunate, oferite de cei doi negustori la fel de frumoși ca și stofele lor.

Cele mai minunate mătăsuri din toate țările Orientului și Occidentului erau adunate în prăvălia lor. Se găseau acolo brocarturi și catifele, pânze pictate și broderii vechi și noi, stofe venite din Indii și mătăsuri chinezești atât de fine, încât o rochie de femeie putea să treacă printr-un inel. Se mai găseau de asemenea cordoane de diferite culori, centuri de piele împodobite cu migală, mătănii din chihlimbar roșcat, coliere din grăunțe de *dum* (palmier) și lanțuri din pietre prețioase.

Prăvălia lor deveni în curând atât de cunoscută, încât aproape că erau stânjeniți de numărul clienților. Atâția admiratori zăboveau în fața ei din simplă curiozitate, că se oprea până și circulația pe strada aceea. Așa că pașa nu mai dădu voie nimănui care nu venea pentru afaceri să se apropie de prăvălie și să se oprească la intrarea ei.

Această faimă îi făcu poftă sultanului să-l vadă pe tânărul negustor, pe care-l pofti la el la masă. Cum îl văzu pe fiul pescarului în toată frumusețea lui (fruntea îi era albă ca ziua și părul negru ca noaptea, obrații îi erau ca doi trandafiri, iar pe unul avea o aluniță ca o picătură de chihlimbar negru), sultanul îl și îndrăgi. Îi ceru să vină mai des, și în curând nu se mai putu lipsi de el. Îi dete învoirea să intre în apartamentele sale oricând ar fi vrut, chiar fără

să mai aștepte ca femeile să se ascundă. Îi dădea voie chiar să bea ceaiul cu propria lui fiică. Nu se mai sătura privind-i frumusețea feței și grația mersului. Îi făcea de asemenea plăcere să-l asculte recitând emoționantele versuri ale poezilor.

Într-o zi, fiul pescarului se întoarse acasă trist și îngrijorat.

— Ce ai, fratele meu? Îl întrebă prietenul lui.

Fiul pescarului sfârși prin a-i mărturisi că era îndrăgostit de fiica sultanului.

— O poți lua de nevastă, spuse prietenul.

— E cu neputință, știu prea bine, și tu însuși o știi, reluă el descurajat. Eu nu sunt decât fiul unui biet pescar!

— Dimpotrivă, e foarte ușor. N-ai decât să-i ceri mâna și vei vedea că tatăl ei ți-o va da fără întârziere.

Întărit de aceste vorbe și căpătând siguranță, datorită felului în care fuseseră rostite, tânărul bărbat se duse îndată la palatul sultanului și i-o ceru pe fiica sa în căsătorie.

Sultanul, când auzi, aplecă capul și stătu o oră să se gândească în liniște. Pe urmă spuse:

— Mâine îți voi da răspunsul!

Și-i ceru sfatul nevestei sale.

— Doamne, stăpânul meu, spuse aceasta, care nu voia să-și dea fiica unui necunoscut, iată o perlă luată din

bijuteriile mele. Arată-i-o tânărului bărbat și cere-i să aducă una asemănătoare. Cum în mod sigur nu va găsi una la fel, vei avea un motiv cinstit să-i refuzi amabil mâna fiicei noastre. Dacă, dimpotrivă, ceea ce pare cu neputință, ținând seama de mărimea uriașă a acestei perle, va aduce una la fel, înseamnă că acest necunoscut nu este un om de nimic, ci fără îndoială vreun fiu de rege!

Sultanul îi arătă deci a doua zi perla fiului de pescar și-i spuse:

— Ți-o voi da pe fiica mea, dacă vrea Allah, cu condiția ca tu să-mi aduci o perlă în totul asemănătoare cu aceasta!

Tânărul bărbat luă bijuteria și se întoarse acasă.

— Sultanul nu mi-a refuzat mâna fiicei sale, îi spuse el prietenului său, dar pune o condiție de neîmplinit!

— Numai atât? zise prietenul lui. Cum ți-am spus, sultanul te primește deci de ginere. Cât privește această condiție, ne va fi ușor s-o îndeplinim. Iată o batistă plină cu perle. Uită-te tu însuși dacă nu sunt tot așa de mari ca și aceea a regelui.

Cu încântare, tânărul bărbat constată că toate acele perle îndeplineau cu prisosință condițiile cerute. Și în loc de una singură se duse să-i dăruiască o grămadă de pietre prețioase sultanului, care nu mai putu acum să-i refuze mâna prințesei.

Două săptămâni mai târziu, se desfășurară sărbătorile căsătoriei, care ținură o săptămână întreagă.

Tânărul tovarăș îi spusese fiului de pescar să se întoarcă să-l vadă după două săptămâni. Dar acesta, plin de fericirea lui, nemaigândindu-se decât la scumpa lui soție și la onorurile regale, noi pentru el, cu care era copleșit, lăsă să treacă această dată, uitându-și de binefăcătorul său prieten.

După trei luni își aminti totuși de el și zise:

— Mă duc să-l văd. Fără îndoială că mă mai așteaptă.

Dar lăsă pe a doua zi îndeplinirea acestui plan, nu se mai gândi din nou timp de trei luni și, anotimp după anotimp, trecu un an întreg în plăceri fără să-și țină făgăduiala.

Într-o zi se hotărî, în sfârșit, și plecă la întâlnire.

Prietenul îl mai aștepta încă. Nemulțumirea lui fu mare. Dar mai mare încă fu plăcerea pe care o simți revăzându-l pe nerecunoscător.

— Nu m-ai uitat de tot? spuse el. Cum ai putut sta un an întreg fără să te gândești deloc la mine, care n-am încetat o clipă să mă gândesc la tine și care ți-am pândit fără încetare venirea? Tresăream la speranța mereu neîmplinită de fiecare dată când cineva bătea la ușă, și nicio zi nu se scurgea fără să mă rog lui Dumnezeu cu cele mai fierbinți rugăciuni să fim din nou împreună! Ai putut

trăi atât de mult timp fără să-ți aduci aminte de scumpa noastră prietenie și de zilele în care am stat împreună, fără să te gândești să-mi faci cinstea prezenței tale, fără să suferi tu însuși de despărțirea noastră? Dar acum ești aici. Înseamnă că încă mă mai iubești. Să nu mai vorbim despre trecut și să ne veselim de clipele pe care Dumnezeu ni le dăruiește...

Ginerele sultanului, mișcat de aceste blânde dojeni, începu să plângă și-l sărută cu duioșie pe prietenul lui, care îl iertă cu bunăvoință și îl acoperi de mângâieri.

Curând după asta, ginerele sultanului hotărî să meargă să-și caute tatăl. Făcu pregătiri de călătorie și se duse cu un alai numeros în satul părintesc.

Djinul sosise înaintea lui și pregătise mai multe case bine rânduite, pentru timpul cât va sta acolo el și servitorii săi.

— În adevăr, spuse tânărul bărbat, este o fericire să ai un asemenea prieten; este un lucru negrăit de dulce să știi că există o ființă mereu gata să te iubească, să te ajute și să te mângâie.

Și el recită aceste versuri:

„Dacă unul dintre
compatrioții tăi are inima
curată ca tine,

Leagă-te de el și viețuiește
alături de acest și pentru
acest
Unul unic!”.

Djinul se făcu atunci recunoscut.

— Nu sunt, îi spuse el fiului de pescar, cel pe care-l crezi, ci un *djin* al apelor. Mi-ai dăruit într-o zi viața. Sunt peștele pe care tatăl tău îl pescuise și pe care tu l-ai aruncat, din milă, înapoi în mare. Am vrut să te răsplătesc pentru fapta ta bună și de aceea am luat această înfățișare, te-am îndrumat în viață și am făcut să-ți izbutească toate treburile. Dar nu te crede obligatul meu. Sunt destul de răsplătit pentru binefacerile mele, trăind fericit lângă tine. Îmi ajunge că te-am făcut fericit... Și acum, fratele meu, trebuie să ne spunem adio. Eu trebuie să plec. Dar mai vreau, când se va ivi prilejul, să-ți pot veni în ajutor. Iată un praf. Ia-l, și dacă într-o zi ai să ai nevoie de mine, aruncă puțin din el chiar în locul unde mi-ai dăruit altădată viața; voi veni de îndată, cu voia lui Dumnezeu, în ajutorul tău!

Cu aceste vorbe, *djinul* își părăsi prietenul.

Acesta își regăsi tatăl, pescarul, zdrobit de vârstă și de muncă. I se făcu cunoscut, îl luă în capitala sultanului,

socrul său, și-i dăruie haine demne de un fiu de rege. La fel făcu cu mama și cu sora sa.

Ntiy, învingătorul șarpelui boa

(Bambara)

În ținutul Bana era un boa care le răpea pe toate noile căsătorite chiar din prima noapte de nuntă, și după șapte zile le mânca. Nimeni nu-i putea veni de hac, pentru că de fiecare dată când i se tăia capul îi creștea altul nou.

Într-o zi, boa o răpi pe femeia unui om numit Ntiy. A doua zi, soțul plecă să se lupte cu șarpele. Ajuns în vizuină, o auzi pe nevasta sa vorbind astfel:

— Frumosul meu boa, moartea care mă amenință nu mă poate împiedica să am o dorință; aș vrea să știu cum s-ar putea să ți se ia viața?

— Femeie, răspunse boa, în pădurea care se află în partea de miazăzi a satului trăiește un taur sălbatic. În burta acestui taur se află o căprioară vie și în căprioară o bibilică; la rândul ei, bibilica are în trup o turturică, iar în burta turturicii se găsește un ou. Pentru a mă putea omorî, ar trebui spart oul. După asta, ar trebui ca o muscă să-și mânjească picioarele în oul spart și să vină să se așeze pe mine. Cum m-ar atinge, aș muri pe loc.

Ntiy înțelese, auzind aceste cuvinte, că în zadar ar folosi împotriva șarpelui boa arme sau mijloace obișnuite de luptă. Se retrase deci și se îndreptă spre pădure. Cum trecu de sat se întâlni cu un leu foarte mare, care îi tăie calea răgind și arătându-i ghearele și colții. Ntiy își urmă drumul fără să arate nici cea mai mică teamă.

— Omule, îi spuse leul mirat, ești cel dintâi pe care răgetele și colții mei nu l-au îngrozit! De unde vine asta?

Ntiy răspunse:

— Asta se datorește faptului că în curând voi avea de-a face cu un animal mai cumplit decât tine!

— Vrei să-ți țin tovărășie? zise leul.

Și după ce căpătă învoirea lui Ntiy îl urmă.

La câțiva pași de acolo, o panteră se repezi asupra lui Ntiy și îl zgârie cu o lovitură de gheară. Ntiy o împinse cu cotul și-și urmă drumul. Pantera, mirată, îl întrebă atunci:

— Cum se face, omule, că nu ți-e frică?

— Pentru că am lăsat în vizuina lui un animal mult mai rău decât tine și fiindcă mă duc să caut mijlocul să-l înving.

— Vrei să merg cu tine?

— Sigur! Și Ntiy își urmă drumul, întovărășit de leu și de panteră.

Ajuns pe o pajiște cu iarbă, un vultur îi rupse lui Ntiy urechea dreaptă cu ghearele.

— Poți chiar să mă și omori! îi zise el răpitorului. Puțin îmi pasă, căci am de luptat cu un dușman mult mai de temut decât tine!

Vulturul îi ceru de asemenea voie să-l întovărășească.

La oarecare depărtare, un uliu îi rupse urechea stângă lui Ntiy, care însă îi zise:

— Vulturul este mai puternic decât tine și nu mi-a fost frică de el.

Atunci uliul îi ceru și primi învoirea de a se alătura cetei.

Mergând, Ntiy se împiedică de un pietroi mare, care făcu să-i sară unghia degetului cel mare de la picior. Nu se opri pentru asta și-și urmă calea fără măcar să-și privească piciorul. Și piatra îi zise:

— Ntiy, ești cel dintâi pe care l-am rănit și care n-a luat în seamă rana! Dă-mi voie, deci, să merg cu tine oriunde vei merge!

Ntiy îi dădu voie.

La câțiva pași de acolo, o muscă îi intră în nară și îi ieși prin gură fără ca el să strănute.

— Cum! exclamă musca, nu strănuți?

— Nu, pentru că am de-a face cu alții mai grozavi decât tine!

Ea îi ceru de asemenea să-l întovărășească și el primi.

Toți împreună se îndreptară către pădure. Când au ajuns, Ntiy le spuse tovarășilor lui:

— Bunii mei prieteni, știți că în satul meu se află un boa care fură toate tinerele mirese? Noaptea trecută a furat-o și pe soția mea. Mă pregătisem să mă lupt cu el, și m-aș fi luptat, fără sorți de izbândă, la fel ca toți cei care l-au atacat. Dar când am ajuns aproape de viziuna lui, l-am auzit mărturisindu-i soției mele că pentru a-l omorî trebuie ca o muscă să vină să se așeze pe el după ce s-a mânjit cu gălbenușul unui ou spart. Acest ou se află în burta unei turturele, turturica este închisă într-o bibilică, iar bibilica într-o căprioară. În sfârșit, căprioara trăiește în trupul unui taur mare și sălbatic din această pădure. Fiecare dintre voi va putea să-mi fie de un prețios ajutor în lupta mea!

Se aflau în acest moment chiar în inima pădurii. Taurul fu repede descoperit și leul îl sugrumă. Când i se despică burta, ieși la lumină căprioara; cu omorârea ei se însărcină pantera.

Când și căprioara fu despicată, bibilica își luă zborul. Dar vulturul se aruncă asupra ei și i-o aduse lui Ntiy. O spintecară și din burta ei țâșni turturica. Nu apucă să zboare prea departe, căci uliul o și înhăță. Când ieși la iveală oul, piatra îl sparse și musca se mânji pe picioare în zeama lui, apoi zbură și se așeză pe boa. Monstrul făcu mare gălăgie, încolăcindu-se în gaura lui, dar în curând nu se mai auzi nimic: murise.

După ce mulțumi călduros tovarășilor săi, Ntiy se îndreptă spre vizuină, unde-l găsi pe boa mort și pe femeia lui teafără și sănătoasă. O aduse în sat; pe urmă îi spuse lui *fama* (căpetenia) că-i venise de hac șarpelui.

Fama îl trimise pe primul său griot să se încredințeze dacă Ntiy a spus adevărul. Griotul se întoarse, aducând vestea că boa era într-adevăr mort de-a binelea.

Atunci *fama* îi dăruie lui Ntiy o sută de lucruri din fiecare fel, așa că acesta deveni foarte bogat.

Cele trei femei ale lui sarty

(Hausa)

Faptul s-a petrecut într-un sat unde își avea reședința un *sarty* (rege). Trei femei vorbeau îndreptându-se către un iaz:

— Ah! spunea prima, dacă regele m-ar lua de soție, i-aș dăruia doi gemeni al căror buric ar fi de aur curat!

— Eu, spune a doua, dacă aș fi nevasta lui, un singur fir de pai mi-ar ajunge pentru a-i mătura toate încăperile!

Cea de a treia zise la rândul ei:

— Dacă regele m-ar alege de soție, cu un singur bob de orez aș face atâta mâncare, încât toți oamenii regelui n-ar dovedi s-o mănânce!

O femeie bătrână, auzind ce vorbeau cele trei femei, se duse la rege și-i făgădui să-i spună ceva care-l va interesa, cu condiția ca acesta să-i dea să mănânce carne fără os (ouă).

După ce-și îndestulă pântecul, bătrâna repetă regelui discuția celor trei femei.

Regele le luă de neveste pe toate trei și toate își ținură făgăduiala pe care o făcuseră; cea de-a treia, cu un singur bob de orez, îl îndestulă îndată pe bărbatul ei, care mănă pe săturate, fără să poată goli vasul; cea de-a doua știu, cu un singur fir de pai, să măture curtea și locuința regelui. În sfârșit, cea dintâi aduse pe lume doi gemeni cu buricul de aur curat.

În ziua când cea din urmă născu, femeia favorită a regelui îi fură pe cei doi copii și îi aruncă afară din *tata* (ograda împrejmuită). Puse în locul lor două șopârle, pe

urmă alergă la rege să-l anunțe că nevasta lui adusese pe lume două animale respingătoare.

Regele furios o izgoni pe sărmana lehuză, luându-i până și *pagnesurile* (șorțuri) de pânză pe care i le dăruise.

O femeie bătrână, care căuta pe lângă zidul de lângă ogradă ierburi ca să-și facă o mâncare, văzu copiii, îi luă, îi așează sub ierburi în tigva pe care o avea cu ea și se întoarse acasă. Gemenii crescură pe lângă ea.

Când copiii ajunseră mari, se duceau în fiecare zi la iaz și le băteau pe femeile *sartyului* pe care le găseau scăldându-se:

— Voi sunteți soțiile cele rele, tovarășele mamei noastre, voi sunteți, le spuneau ei, acelea care ne-ați aruncat afară din ogradă! Și le spărgeau toate tigvele.

Într-o zi, un griot văzu o astfel de bătălie între gemeni și femeile regelui. Se duse să-și găsească stăpânul, căruia îi spuse:

— În sat sunt doi copii care-ți seamănă leit. În toate zilele vin la baltă și-ți necăjesc femeile, susținând că acestea i-au furat de la mama lor din gelozie.

Regele, curios la auzul acestei știri, îi chemă pe cei doi gemeni în fața lui și, când văzu cât de mult semănau cu el, își spuse: „Desigur, acești copii sunt ai mei! Dar cine poate fi mama lor?”.

După ce chibzui îndelung, le porunci soțiilor sale să pregătească mâncarea ce-i plăcea cel mai mult fiecareia dintre ele, neuitând să dea aceeași poruncă și mamei celor doi gemeni, care trăia din mila oamenilor din sat.

Nevestele regelui începură să pregătească diferite feluri: unele făceau mâncăruri cu orez; altele mâncăruri cu carne; altele cu fasole etc. Cerșetoarea, mama gemenilor, pregăti o mâncare din tărâțe de mei.

Când toate felurile fură gata, regele le spuse gemenilor:

— Duceți-vă și mâncați din mâncarea mamei voastre!

Copiii fugiră de îndată la tigva cu tărâțe și o mâncară pe toată.

Regele își dete seama atunci de partea cui era adevărul. Pe intriganta care o ponegrise pe mama celor doi gemeni o ucise, iar capul i-l trimise cerșetoarei care, luând locul aceleia ce fusese cauza nenorocirilor ei, îl folosi drept scăunaș pe care se așeză.

De atunci au femeile scăunașe în locuința lor.

Coadă de ybumbuni

(Gurmanti)

Trei zile după nașterea lui, micul Diandia îi spuse tatălui său, Tangari:

— Dă-mi un arc cu coarda foarte rezistentă!

Tatăl lui îi dădu unul a cărui coardă era împletită din piele de căprioară. Copilul îl încercă. Îl întinse și coarda se rupse pe loc. Tatăl îi aduse pe rând un arc cu coarda din piele de *koba* (antilopă), pe urmă altul cu coarda din piele de bou sălbatic și, în sfârșit, unul cu coardă din piele de elefant. Și acesta se rupse ca și cele dinainte.

Diandia îi spuse atunci tatălui său:

— Trebuie să-ți smulgi o vână de la picior și să-mi faci o coardă pentru arc; nicio altă coardă nu va fi destul de rezistentă.

Tangari îi împlini dorința fiului său.

Când arcul fu gătit cu coarda cerută, Diandia plecă să vâneze. Când să plece, tatăl îi zise:

— Când vei vrea să mă cinstești cu coada unui animal omorât de tine, nu-mi da alta decât una de *ybumbuni*.

Ybumbuni este un animal mai frumos decât oricare altul și foarte înalt. Este destul de puternic pentru a duce o sută de elefanți. Coada lui este lungă și stufoasă, ca aceea de cal, împodobită de *cauris* (scoici) foarte albe și cu perle de aur. Se slujește de această coadă pentru a paraliza mișcările animalelor pe care le vânează. Când urmărește și este aproape să ajungă un animal, se întoarce deodată și perii cozii sale se încolăcesc în jurul picioarelor prăzii, pe care o imobilizează.

Micul Diandia merse 700 de ani spre Levant, căci din această parte vin lucrurile extraordinare și, prin urmare, într-acolo ar fi putut întâlni un *ybumbuni*. Ajunse în sfârșit în pădurea unde locuiau aceștia.

Găsind-o singură pe mama *ybumbunilor*, îi spuse ce dorește. Tinerii erau plecați la vânatoare.

— Vei avea ce dorești! îi făgădui bătrâna. Te voi ascunde în vasul în care țin carnea uscată. Să nu faci nici cel mai mic zgomot, de nu, micuții mei te vor descoperi și te vor mânca repede.

La miezul nopții, când toți *ybumbunii* dormeau, mama lor se duse să taie coada celui mai tânăr și veni să i-o dea lui Diandia. Micuțul ieși din vas și mama *ybumbunilor* îl îndreptă pe drumul cel bun.

În toate diminețile, tinerii *ybumbuni*, trezindu-se, își cântau pe rând cântecul. La deșteptare, cel mai mare începu să cânte:

„Să mă uit să văd dacă
coada mea cea ucigătoare
de boi
se află tot acolo.
Dacă coada mea ucigătoare
de elefanți e acolo, întreagă.
Flip! Flop! A mea este!”.

Fiecare repeta acest cântec, până la cel din urmă care, negăsindu-și coada, termină astfel:

„Flip! Flop! A mea nu este!”.

Atunci, cu toții o porniră pe urmele lui Diandia, mirosind pământul. Când să-l ajungă pe copil, acesta se întoarse și-i văzu. Începu să cânte:

„O tată! O tată! *Ybumbunii*
mă vor mânca!
Pentru că tu nu mi-ai cerut
O coadă de bou sălbatic,
nu! nu! nu!
Nici pe aceea a lui *koba*, nu!
nu! nu!
Sau pe cea a elefantului,
nu! nu! nu!”.

Acest cântec le plăcu foarte mult *ybumbunilor*.

— O vom chema pe mama noastră, spuseră ei, ca să asculte și ea cântecul unei ființe omenești.

În timp ce se întorceau pe același drum, Diandia alergă cu toată iuțeala picioarelor lui.

Ajunși la mama lor, *ybumbunii* îi povestiră ce-au auzit:

— Duceți-vă și căutați această făptură, le spuse mama lor, și aduceți-o aici.

Ybumbunii reîncepură urmărirea. Erau aproape de Diandia, care ajunsese în preajma satului lui. Când acesta îi văzu venind, își reîncepu cântecul:

„O tată! O tată! *Ybumbunii*
mă vor mânca!”.

Ybumbunii s-au întors încă o dată înapoi să povestească mamei lor ce auziseră, dar când ea îi trimise iarăși în urmărirea lui Diandia, micuțul se afla în siguranță în casa tatălui său, căruia îi dăruia în semn de cinste coada de *ybumbuni*.

Tangari își atinse atunci cu ea rana de la picior, pe care timpul nu i-o cicatrizase încă, și se vindecă pe loc. Coada o păstră apoi ca pe un talisman prețios.

De atunci, bătrânii au luat obiceiul să păstreze cozile animalelor vâdate și se slujesc de ele ca apărătoare de muște.

Amadu Kekediuru, salvatorul alor săi

(Kado)

Doi frați plecau în călătorie. Sora lor, care era însărcinată, dorea să-i însoțească. Ei însă se împotriviră.

După ce frații plecară, copilul, care se afla încă în burta mamei, îi spuse acesteia:

— Mamă! Naște-mă!

Și mama îi răspunse:

— Un copil care vorbește în burta mamei sale trebuie să se și nască singur.

Atunci copilul veni pe lume fără ajutorul nimănui.

După asta, mai spuse:

— Mamă, spală-mă!

— Tu, care te-ai născut singur, poți să te speli tu însuși!
răspunse mama.

Copilul, ridicându-se, o întrebă pe mama lui:

— Unde este tatăl meu?

— A murit! îi răspunse ea.

— Și ție, întrebă el din nou, ți-au mai rămas rude?

— Am doi frați, dar au plecat în călătorie spre satul cutare.

— Mă duc să-i ajung! spuse copilul, pentru că vor întâmpina multe greutăți în drumul lor.

Se sculă, luă o seceră și o plasă de pescuit, după care plecă pe drumul pe care porniseră și unchii săi.

Aceștia tocmai se îndreptau către un sat plin de vrăjitori care aveau drept căpetenie o vrăjitoare. Drumul spre acest sat era păzit de câini și de tauri, care omorau pe oricine nu avea ce să le dea de mâncare.

Copilul – se numea Amadu Kekediuru, adică „Amadu care nu se teme de vrăjitori” – luase cu el o grămadă de nutreț. Pescui cu plasa câțiva pești și puse totul într-un sac. Zbura ca vântul în urma unchilor lui, cu toată greutatea pe care-o purta în sac.

Îi ajunse chiar în clipa în care erau gata să fie sfâșiați de tauri și de câini:

— Unchii mei! le strigă el, nu vă temeți de nimic! Vin în ajutorul vostru!

În același timp scoase din sac grămada de nutreț, pe care o aruncă taurilor, și peștii, pe care îi aruncă câinilor. Atunci jivinele feroase nu mai făcură altceva decât să mănânce și îi lăsară în pace pe cei doi oameni și pe nepotul lor.

— Să mergem mai departe, zise acesta. Sunt nepotul vostru și vă voi întovărăși.

— Copile! îi răspunseră unchii, ne-ai scăpat de tauri și de câini, dar pentru tot ce-ai făcut nu-ți putem da voie să ne însoțești; nu ești nepotul nostru! Sora noastră nu născuse când noi am părăsit coliba. Nu se poate deci ca tu să ne fii nepot.

Își continuară drumul, lăsând copilul acolo.

Amadu se preschimbă atunci într-o pălărie de paie (pălărie conică) și se așeză la marginea drumului, în calea unchilor săi.

Cel mai mare dintre unchi o zări și zise:

— Iată o pălărie care-mi va fi de folos, pentru că va împiedica ploaia să mă ude.

Luă pălăria și și-o puse pe cap.

Pălăria îi spuse atunci:

— Unchiule, eu sunt! Nu sunt o pălărie, ci Amadu, nepotul tău.

Auzind acestea, unchiul aruncă la pământ pălăria, care dispăru cât ai clipi.

Copilul se preschimbă într-un inel și merse să se așeze pe drum într-un alt loc, pe unde trebuiau să treacă unchii săi.

De data asta, cel mai tânăr dintre cei doi frați fu acela care-l zări. Îl ridică și și-l puse pe deget. Atunci inelul îi zise:

— Sunt Amadu, nepotul tău, și nu un inel!

Cel mai mic dintre unchi scoase inelul și-l aruncă. Inelul își reluă forma omenească și zise:

— Dacă nu vreți să vă însoțesc, vă va părea rău de moarte! Nu v-am scăpat eu de tauri și de câini?

Cel mai mare dintre unchi răspunse:

— Pentru că stăruie în a spune că ești nepotul nostru, însoțește-ne!

Au ajuns în satul cu vrăjitori. Regina îi primi foarte bine.

La căderea serii, ea le trimise trei tigve mari cu *to* (cușcuș). Meiul din prima tigvă era acoperit cu carne de bou; meiul dintr-a doua, cu carne de câine; și cel dintr-a treia, cu carne de om.

După ce robii se retraseră, Amadu le spuse unchilor săi:

— Nu vă atingeți de *to* mai înainte de a vă spune eu!

Se apropie de tigve și-și băgă degetul mic în prima, fără ca nimic deosebit să se întâmple. Când ajunse la tigva cu carne de câine și vru să-și tragă degetul, *to*-ul se lipise atât de tare, încât Amadu ridică și tigva în același timp cu degetul.

Făcu la fel și cu cea de-a treia tigvă și i se întâmplă aidoma ca mai înainte.

— Mâncați din prima tigvă, își sfătui el unchii, pentru că celelalte două au carne proastă! Unchii îi urmară sfatul.

În acest timp, regina-vrăjitoare poruncise sclavilor ei să fiarbă apă multă, deoarece avea de gând, după ce i-ar fi omorât pe noii veniți, să le pună măruntaiele în apă caldă ca să le curețe.

Către miezul nopții, se duse la coliba oaspeților înarmată cu o lance foarte veche, acoperită cu rugină de sânge. Când ajunse în fața ușii, Amadu o auzi și-i strigă:

— Nu intra! N-am adormit încă!

— De ce nu dormi? întrebă ea.

— Pentru că nu mi-ai dat ceea ce-mi dă să mănânc în fiecare seară tatăl meu.

— Și ce-ți dă tatăl tău în fiecare seară ca să te adoarmă?

— Mă hrănește cu stele!

— Mă duc să-ți culeg câteva! spuse vrăjitoarea.

Și ea își petrecu noaptea întreagă să facă semn stelelor să-i vină la îndemână.

Încă patru nopți la rând, între Amadu și regina-vrăjitoare se petrecu același lucru. A șasea noapte, micuțul îi zise bătrânei:

— Dacă vrei să dorm noaptea viitoare, adu pe două dintre fiicele tale să se culce cu unchii mei și voi adormi.

A doua zi seara, regina nu uită să le aducă pe cele două fete. Fiecare dintre unchi primi una în așternut.

Către miezul nopții, vrăjitoarea reveni. Bătu pământul de trei ori cu lemnul suliței, dar Amadu rămase mut. Auzind-o pe bătrână venind, se agăță cu mâinile și cu picioarele de lemnăria acoperișului.

De cu seară, el tăiasă părul fiecărei fete și-l așezase ca o perucă pe capul fiecărui unchi al său. Când intră regina, pipăi capetele celor adormiți și, luându-le pe cele două fiice ale sale drept tovarășii lor de așternut, le ucise. După care plecă.

Înainte ca soarele să se fi ridicat, Amadu își deșteptă unchii și porniră cu toată graba spre satul lor. În acest timp, vrăjitoarea trimise pe una dintre roabele sale ca să-i deștepte fetele și să le spele de sângele amanților lor de o noapte.

Dar roaba se întoarse să-i dea de știre că fetele ei, și nu oaspeții, fuseseră omorâte.

— Ce spui? strigă regina. Vrei să zici că ești destul de grasă ca să te mănânc?

— Nu! răspunse roaba, îți spun că ți-ai omorât propriile tale fiice în locul străinilor.

Atunci regina-vrăjitoare o străpunse cu lancea.

După aceea, trimise o altă sclavă să-i deștepte fiicele.

Aceasta, când se întoarse, îi spuse pe șleau:

— Stăpână, du-te și vezi singură!

Regina se duse la colibă și-și văzu fiicele moarte.

Fără o lacrimă, fără măcar să se întoarcă acasă, se aruncă pe urmele fugarilor. „Amadu Kekediuru este vinovat că mi-am omorât fiicele! Mă voi răzbuna!” Dar, înainte ca ea să-i prindă, Amadu și unchii lui sosiseră în satul lor.

Când ajunse în fața satului, vrăjitoarea se preschimbă într-un *jujubar* (arbore spinos) încărcat cu fructe. Spera astfel să-i atragă pe copii și printre ei și pe Amadu.

Așa cum se așteptase, copiii se urcară în frunziș, dar Amadu se abținu. El își dăduse seama ce fel de copac era

acela și-i sfătuisese pe tovarășii săi să nu se urce în el, spunându-le că arborele era o vrăjitoare.

Jujubarul se așternu pe mers către satul vrăjitorilor, ducând copiii între ramurile sale. Dar Amadu sosise acolo înaintea vrăjitoarei, transformat în turturică.

Ajunsă în sat, vrăjitoarea își reluă fața obișnuită. Chemându-și văcarul, îi spuse:

— Vaca mea cea neagră trebuie să fete astăzi un vițel pe care vreau să-l dau în paza acestor copii, care n-au nimic de făcut. Dacă nu fată astăzi, poți fi sigur că te voi mânca!

Văcarul ieși plângând din colibă.

Îl întâlni pe Amadu, care-și relua înfățișarea omenească și care-l întrebă:

— De ce plângi?

— Pentru că, răspunse el, stăpâna mea vrea ca vaca ei să se umfle și să nască chiar azi, altfel îmi va tăia capul.

— Nu mai plânge! Du-te și leagă vaca în desiş și întoarce-te în sat. Restul mă privește. Înaintea întoarcerii tale, vaca se va umfla și va naște!

Văcarul făcu întocmai. Amadu intră atunci în corpul animalului și văcarul, la întoarcerea lui, o găsi cu burta mare. Fugi să dea de știre reginei-vrăjitoare.

Seara, vaca fătă. Bătrâna veni ea însăși să vadă vițelul. După ce-l privi cu atenție, zise:

— Acest vițel are figură omenească.

Una dintre însoțitoare protestă:

— Privește mai bine, stăpână! Are patru picioare și două urechi, ca animalele din neamul lui.

A doua zi, vițelul fu dat copiilor să-l păzească. Jumătate dintre micuți îl însoțiră în hățiș. Vițelul începu atunci să alerge înaintea lor și îi duse astfel destul de departe de sat. După aceea, apărându-le sub chipul lui Amadu Kekediuru, le spuse:

— Eu sunt, Amadu, tovarășul vostru! Am venit aici ca să vă aduc înapoi acasă. Unul dintre voi să se întoarcă în sat și să-i spună vrăjitoarei că n-ați putut aduce vițelul și că trebuie să-i trimită și pe ceilalți tovarăși ai voștri în ajutor.

Unul dintre copii se duse la bătrâna regină și-și îndeplini sarcina. Vrăjitoarea trimise atunci și restul micuților pentru a aduce îndărăt vițelul îndărătnic.

După ce toți copiii fură adunați, Amadu îi conduse în satul lor.

Aflând că Amadu îi răpise pe tinerii prizonieri, regina se duse din nou în satul acestuia unde, preschimbându-se într-o pirogă frumoasă, se așeză de-a lungul malului mlăștinos al fluviului.

Copiii, tot în tovărășia lui Amadu Kekediuru, veniră la apă să se scalde.

Piroga se apropie de ei:

— Nu intrați! le strigă Amadu, această pirogă o să vă fure, așa cum a făcut-o și arborele!

Nu-l ascultară, se suiră în barcă și fură duși în satul vrăjitorilor.

Amadu se schimbă atunci într-un pui de cerb. Trecu sub această înfățișare prin fața micuților care se jucau. Aceștia îl urmăriră cu atâta înverșunare și atât de departe, încât în curând pierdură satul din vedere.

În acest moment, Amadu, reluându-și adevărata lui înfățișare, îi aduse încă o dată în satul părinților lor.

Regina-vrăjitoare, deznădăjduită că nu-și putea ajunge ținta, se preschimbă într-o fată foarte frumoasă. Veni iar în satul lui Amadu Kekediuru, unde spuse că nu-l va lua de soț decât pe cel mai tânăr dintre unchii acestuia.

— Nu te însura cu această fată! îl sfătui micuțul. Fiindcă nu-i alta decât bătrâna vrăjitoare care dorea să te omoare atunci când am fost la ea!

Unchiul însă, fără să țină seamă de acest sfat, îi spuse băiatului că se va însura cu fata cea frumoasă chiar în seara aceea. După care începu să construiască o colibă pentru mireasă. Tot timpul cât unchiul său lucra, Amadu mormăi cuvinte magice deasupra fiecărui material folosit la lucrare: *seko* (împletitură de nuiete), lemn și liane. Mai mult, pe arie presărase un praf anumit.

La căderea serii, unchiul se însură cu vrăjitoarea.

Către miezul nopții, soția se sculă, pentru a-și strânge de gât mai întâi soțul. După aceea ar fi venit rândul lui Amadu, apoi al celuiilalt unchi.

Sekoul care ținea loc de ușă începu să vorbească:

— Pe unde vrei să treci? o întrebă el.

Rogojina vorbi la rândul ei și-i spuse *sekoului*-ușă:

— Nu ești decât un palavragiu! Este așezată încă cu picioarele pe mine. De ce te grăbești s-o întrebî?

— Să încerce să iasă, o certară legăturile de lemn (liane care fixează *sekoul*), și o vom ucide răsucindu-ne în jurul gâtului ei!

Bătătura colibei luă, în sfârșit, cuvântul:

— Dacă vrea să iasă, o voi împotmoli!

Vrăjitoarea, înspăimântată, se culcă din nou.

A doua zi, ea îi spuse soțului ei:

— Această colibă nu-mi place! Trebuie să-mi faci alta! Și nu vreau ca nepotul tău să fie de față când o vei construi!

Unchiul se înduplecă și, pentru a-l sili pe Amadu să stea liniștit, îl legă în timpul cât înălță noua colibă.

Către miezul nopții, vrăjitoarea se sculă, rosti câteva vorbe deasupra pumnilor ei, scui pă, pe urmă își frecă mâinile una de alta.

După ce făcu astfel, veni să se așeze la căpătâiul soțului ei spunându-i:

— Ochii tăi să vină în palmele mele!

În aceeași clipă porunca îi fu împlinită.

Apoi ieși făcând la fel și cu ochii celui alt unchi mai vârstnic; dar în zadar îl căută pe Amadu.

Neputând să-l găsească, se întoarse în satul ei, luând cu sine ochii unchilor.

A doua zi dimineață, Amadu le spuse celor doi orbi:

— M-ați împiedicat să iau parte la construirea celei de-a doua colibe, dar nu vă fie teamă! Vă voi aduce îndărăt ochii!

Plecă din nou către satul vrăjitorilor. Acolo luă chipul uneia dintre fetele bătrânei regine, care lipsea de multă vreme de acasă, și se înfățișă acesteia:

— Mamă, îi spuse el, am auzit că un ștrengar numit Amadu Kekediuru ți-a pricinuit multe supărări și oboseli...

— Adevărat, răspunse vrăjitoarea, dar i-am făcut și eu una să mă pomenească. I-am furat ochii unchilor lui.

— Atunci le va fi cu neputință să mai vadă de-acum înainte?

— Cu neputință... afară de cazul că voi vrea eu. Am în *karabara* (tigvă sferică) un săculeț în care se află un anumit praf... Dacă cineva udă cu apă puțin praf din asta și-l freacă între palme, și dacă își arată după aceea dorința de a avea în palmă ochii acestor doi oameni, îi va avea într-o clipă! Nimic mai ușor atunci decât să-i pui la locul lor.

Vă închipuiți cât de bucuros a fost Amadu Kekediuru când a aflat acest lucru. Așteptă ca vrăjitoarea să iasă la miezul nopții pentru treburile ei, după care îi și fură sacul.

Când ajunse la coliba lui, făcu după spusele bătrânei și puse la locul lor ochii celor două rude ale sale.

A doua zi, bătrâna regină nemaigăsind ochii la locul lor, se schimbă într-un cal foarte frumos și veni încă o dată în satul lui Amadu.

Acesta o recunoscă îndată. O prinse de coamă și-o aduse acasă la el, după aceea o înșeuă și-o încălecă.

— Te recunosc, bătrână vrăjitoare, îi spuse el; acum nu-ți voi mai da drumul decât moartă!

Îndată începu să-i sfâșie coapsele cu pintenii. Calul o porni atunci într-un galop turbat, de-a lungul desișurilor, munților și pădurilor.

Amadu, ținându-se bine în șa, îl făcu să alerge atâta, încât animalul crăpă de oboseală.

Astfel Amadu Kekediuru îi scăpă pentru totdeauna pe ai lui de reaua regină vrăjitoare.

Povestea lui Mamadu și a Antei guineea

(Uluf)

Era odată un *gurghi* (băiat, bărbat) ce se numea Mamadu și care plecase în căutarea unei școli, ca să învețe. Părăsi Ualo (provincie a Senegalului) și merse până la Kyor. Rămase în acest ținut până când învăță să citească și să scrie. La *sering* (savant musulman), profesorul său, avea tovarăș de învățătură un *guineu* (duh, spirit) de aceeași vârstă cu el. Într-o zi, acesta veni la el și-i spuse:

— Suntem prieteni. Tu ai învățat să citești și să scrii; eu încă nu. Pentru că tu te întorci acasă, am să te însărcinez cu o treabă pentru părinții mei și te voi duce la Ualo cu iuțeala fulgerului. Tu nu știi cine sunt, dar eu te cunosc bine, pentru că suntem născuți în același loc din Ualo. Noi *guineii* vă vedem foarte bine, dar voi oamenii nu puteți să ne vedeți. Când te vei înapoia la Ualo, dacă-ți pui pe deget acest inel de argint, îi vei putea vedea pe *guinei* și satele lor. Cum îl vei scoate, sau dacă-l vei pierde, nu vei mai vedea nimic.

Duhul îi spuse după aceea lui Mamadu să-și întindă pe pământ pielea de miel⁵ și să se așeze pe ea cu ceilalți *tolibe* (elevi ai *seringului*):

— Închideți ochii, le spuse el, și întoarceți-vă către asfințit!

⁵ Pielea pe care se stă pentru a face rugăciunea numită *salam*.

Închiseră ochii, după porunca duhului. Acesta ridică în aer pielea pe care erau așezați și o lăsă ușor chiar în mijlocul satului lor din Ualo.

Căzură drept în picioare, de parcă ar fi sărit de la o mică înălțime.

A doua zi de dimineață, Mamadu își puse pe deget inelul duhului. Pe loc îi apărură în fața ochilor toate duhurile și toate satele lor.

Se duse să-i facă o vizită mamei prietenului său, duhul, și întregii lui familii.

— *Guineul*, ruda voastră, vă trimite salutări, le spuse el.

— Unde se află el?

— L-am lăsat la Koki (sat din Kayor). Merge încă la școala *seringului*.

— Ah! strigară tatăl și mama duhului, înseamnă deci că fiul nostru drag se poartă bine! Tu, Mamadu, trebuie să te întorci acasă, dar de fiecare dată când vei avea timp liber, către ora opt sau nouă seara, nu uita să vii să ne vezi!

Mamadu se întoarse în ograda părinților lui, dar de fiecare dată când găsea timp își aducea aminte de invitația duhurilor și se ducea să le facă o vizită lungă, fiindcă o văzuse pe sora duhului, Anta, o codană frumoasă cu care i-ar fi plăcut grozav să se însoare.

Îi vorbi fetei despre gândurile lui.

— Eu, răspunse Anta, nu-mi doresc ceva mai bun. Cu toate astea nu sunt hotărâtă să mă mărit cu o ființă omenească... Voi, oamenii, sunteți așa de supărăcioși! Și atât de palavragii! Și mințiți cu atâta ușurință!... La noi nu-i așa: niciodată un duh nu se supără; niciodată nu trădează vreo taină; niciodată un vorbește decât pentru a rosti adevărul!

Mamadu protestă:

— Când vom fi căsătoriți, vei vedea că nici eu n-am să mă supăr și n-am să mint niciodată!

— Dacă-i așa, căsătoria e ca și făcută! Primesc să te iau de bărbat! Lunea și joia voi veni să dorm în coliba ta. Dar bagă bine de seamă ca nu cumva în aceste zile să chemi la tine vreo femeie. Dacă voi întâlni altă femeie în coliba ta, te voi ucide! Te sfătuiesc, de asemenea, să nu dezvălui nimănui că ai luat de nevastă o *guinee*!

Mamadu îi făgădui:

— Ne-am înțeleș!

— Ei bine! zise atunci Anta, vom serba căsătoria și-mi vei da darul obișnuit.

— Vino cu mine, Anta, la cireada mea de vite. Îți voi arăta junca pe care ți-o dăruiesc de nuntă. În același timp îți voi da și zestrea ta. Vei alege dintre animalele turmei oricâte vei dori.

— Nu, răspunse Anta. O juncă îmi ajunge drept dar de nuntă. Înainte de a primi de la tine dota ce mi se cuvine, vreau să mă asigur că nu te-ai lăudat și să știu sigur dacă-mi va plăcea să stau cu tine. Nu voi primi dota înainte de a fi sigură că nu ești nici supărăcios, nici mincinos.

Trăiau acum ca bărbat și nevestă și, așa cum făgăduise, Anta venea luna și joia să petreacă noaptea la Mamadu.

Dar iată că într-o zi, pe la patru dimineața, o încăpere cu mei, care aparținea soțului ei, luă foc. La ora șase, calul lui Mamadu, un cal de rasă, căzu mort. La ora opt i se spuse lui Mamadu că taurul lui cel mare a alunecat pe panta *seanului* (puț de forma unei pâlnii mari) și a murit.

A fost stins focul care mistuia încăperea cu mei, dar totul fusese ars. Leșul calului a fost târât în spatele satului și lăsat șacalilor. Apoi scoaseră taurul din puț și-l aruncară la marginea satului.

Anta plecă din satul ei iarăși la drum.

— I s-au întâmplat niște nenorociri bărbatului meu, le spuse ea rudelor sale.

Ajunsă foarte aproape de coliba lui Mamadu, care era așezată ceva mai departe de sat, o auzi pe cea de-a doua nevestă a acestuia strigând la el:

— Cum, îi zicea ea lui Mamadu, într-o singură zi coliba cu mei a fost mistuită de flăcări! Calul tău de rasă a murit! Pe urmă taurul cel mare – un taur de cinci ani – să piară

astfel! Această casă se va ruina în curând! Trebuia să se întâmple asta, fiindcă te-ai însurat cu o *guinee*!

Auzind aceste vorbe, Anta se întoarse la familia ei.

A doua zi, în timp ce Mamadu dormea, ea îi scoase din deget inelul de argint.

Când se trezi, Mamadu nu mai putu vedea nici duhurile, nici satele lor. Porni totuși pe drumul care-l ducea la Anta; dar fu în zadar. Satul dispăruse. Trecu o lună în care Mamadu nu mai primi vizitele *guineei*.

Într-o zi, Anta veni după ce femeile bărbatului ei plecaseră la câmp.

Era ora opt dimineața. Îl găsi pe Mamadu adormit și îl deșteptă. El se grăbi spre ea:

— Anta, de unde vii?

— Vin din satul meu.

— Nu-i adevărat! L-ați părăsit cu toții!

— Tu ești acela care minți. Noi stăm tot acolo!

— Și de ce nu mai vii ca altădată?

— Pentru că acum căsătoria noastră s-a desfăcut prin voia mea!

— De ce?

— Pentru că nu te-ai ținut de cuvânt! Când mi-ai cerut să-ți fiu nevastă, nu ți-am spus că-mi va fi greu să primesc pentru că voi, oamenii, vă supărați, mințiți și pălăvrăgiți cu rost și fără rost?

— Și când oare m-am supărat? Când am mințit? Despre ce-am vorbit?

— Adu-ți aminte, zise *guineea*, de ziua când coliba cu mei a fost mistuită de foc, când calul a murit la ora șase dimineața, când la ora opt taurul tău cel mare a căzut în puț. Habar n-aveam despre toate astea! Dar am auzit-o pe femeia ta văitându-se cu amărăciune. Atunci am plecat pentru a nu mă mai întoarce la tine, fiindcă am văzut bine că ți-ai călcat făgăduiala. De ce a spus femeia ta că te-ai însurat cu o *guinee*? Cum ar fi știut-o dacă tu însuși nu i-ai fi spus-o? Adu-ți aminte! Am rămas cu tine până la ora patru dimineața. Îngerul morții, Azrael, a venit să te ia. L-am împins și l-am aruncat în încăperea cu mei care a ars. A rămas acolo până la șase dimineața, spunând că o va lua atunci pe prima ta femeie. L-am aruncat spre cal și s-a abătut asupra lui.

S-a încăpățânat totuși să rămână, gata să se mulțumească cu prima ta fiică. Și eu, pentru a treia oară l-am împins. A căzut pe taur, a cărui moarte a răscumpărat existența fiicei tale.

Dacă te-aș fi lăsat să mori și de asemenea pe nevasta și pe fiica ta, ce s-ar fi întâmplat cu casa ta? Atunci abia s-ar fi putut spune că e pierdută! Înțelege acum de ce căsătoria duhurilor cu oamenii mincinoși și furioși este cu neputință?

Și Anta plecă.

Niciodată Mamadu n-a mai văzut-o.

Diula și iepurele

(Hausa)

Un sărman *diula* (vânzător ambulant indigen), călătorind împreună cu nevasta lui, întâlni un vânător care ținea în brațe un iepure viu:

— Vânătorule, îi spuse el, vinde-mi mie iepurele.

— Dă-mi în schimb povara pe care o duci, și iepurele va fi al tău, răspunse vânătorul.

Diula se pregătea să facă schimbul, când femeia lui îi zise:

— Ești sărac și primești să schimbi încărcătura ta cu un iepure? Dacă faci asta, mă întorc la tatăl meu!

Diula nu luă în seamă amenințarea. Îi dădu povara sa vânătorului, care îi cedă în schimb iepurele. *Diula* își reluă calea ținând animalul la piept cu brațul îndoit.

Când era la oarecare depărtare de vânător, iepurele îi zise lui *diula*:

— Nu te speria că mă auzi vorbind. Nu sunt un iepure adevărat, ci un *mutane ndazi* (*guineu*, spirit). Chiar dacă acest om m-ar fi oprit, tot nu m-ar fi putut mânca, pentru că va muri înainte de a ajunge în satul lui. M-ai scăpat din

măinile lui; așa că, pentru a te răsplăti, îți voi da un praf miraculos pe care-l vei înghiți și cu ajutorul lui vei înțelege graiul animalelor.

Diula primi praful și-l înghiți.

— Dacă așa stau lucrurile, zise el iepurelui-*guineu*, îți redau de bunăvoie libertatea.

Dădu drumul animalului, care dispăru în pădure; pe urmă, tot în tovărășia femeii sale, își urmă drumul.

Cei doi ajunseră într-un loc unde se mai aflau și alți vânzători în trecere cu animalele lor – măgari și tauri – și petrecură noaptea împreună.

În momentul plecării, a doua zi dimineață, vânzătorul nostru auzi măgarii care răgeau, răspunzându-și unul altuia. Unul dintre ei zicea:

— Stăpânii noștri ne obolesc peste măsură! Ar putea avea comori, dar nu știu să le caute unde se află. Și când te gândești că ar fi de-ajuns să sape aici, sub mine, pentru a găsi în pământ vase pline cu aur!

— Și sub mine, răspunse altul, se găsesc îngropate blocuri mari de argint!

Diula așteptă până plecară toți vecinii săi de tabără, după care începu să sape pământul cu vârful lăncii.

— Ce faci acolo? îl întrebă nevastă-sa.

Diula nu răspunse nimic, deoarece iepurele-*guineu* îl oprise cu strășnicie să dezvăluie oricui ceea ce aude de la

animale. Continuă deci să sape și aproape imediat apărură și vasele.

Goli conținutul vaselor, se încărcă, el și soția lui, cu aurul pe care-l scosese, pe urmă se îndreptară către satul lor.

Când ajunseră acasă, *diula* cumpără animale multe și începu un trai de om bogat.

Într-o zi, soacra lui veni să-și vadă fata. Ginerele îi dădu în dar un colan de chihlimbar, șorțuri, parfumuri și multe alte lucruri.

Bătrâna, plecând însoțită de fiica ei, care o petrecu o bucată de drum, îi spuse acesteia:

— Voi veni să locuiesc împreună cu voi; sunt sătulă să mai stau în sărăcie în satul meu!

În acest timp, o turturea se așează pe acoperișul vânzătorului și-l înștiință că soacra lui vrea să vină să locuiască la el.

Diula începu să râdă. Femeia lui, care tocmai se întorcea, îl întrebă de ce râde așa:

— De nimic, răspunse el, credincios sfaturilor primite de la iepure.

— Îți bați joc de mama mea! strigă femeia. Și de ce? Pentru că e bătrână? Pentru că are părul alb? Pentru că n-are dinți?

— Dar nu râd de mama ta!

— Dacă nu-mi spui ce te-a făcut să râzi așa, mă voi întoarce la ai mei!

— Dacă ți-aș spune pricina veseliei mele, nu m-ai mai vedea aici!

— Trebuie să-mi spui, că de nu, plec la mama mea.

Atunci omul îi mărturisi de ce râsese; gândul că soacra lui are nevoie de el îl înveselise grozav...

După care căzu mort.

Inelul turturicii

(Kado)

Un băiat, care se numea Segue Karanmbe, era un prinzător de păsări norocos. De fiecare dată când își cerceta *pitialele* (capcane) găsea în ele nenumărate păsări. Prinsese în capcanele sale toate păsările din lume, afară de turturica cu gușa neagră, din soiul pe care peuhlii îl numesc *kurkumdudoru* și *bambara buruntubakanfi*. Această turturea se ferise de toate cursele.

Renunțând la capcane, băiatul pregăti clei fiert din scoarță de *toroble* (un fel de ficus) și înțelea toți arborii ținutului. Turtureaua, care nu cunoștea acest fel de capcană, se așeză pe-o ramură și își prinse picioarele în cleiul lipicios.

Segue Karanmbe alergă s-o prindă:

— Tinere, îi zise pasărea, îndemânarea ta a mers mai departe decât neîncrederea mea. Nu mă omorî încă! Dă-mi răgaz să jertfesc *grigrilor* (talismane) mei câțiva pui!

— Bine! primi Segue, dar, de frică să nu zbori, te voi lega de picior!

După ce făcu precum spusese, turtureaua cântă și, la această chemare, păsări de stâncă veniră în grabă din toate părțile. Ea prinse trei, pe care le strânse de gât peste talismanele pe care le scosese din gușă.

După ce turturica termină această ofrandă, tânărul prinzător de păsări desfăcu coaja unei tulpini de *sorgo* (un fel de mei) și se pregăti să taie gâtul păsării cu această „piele” ascuțită.

— Nu mă omorî! Îl rugă din nou turturica. Îți voi da ceva de care vei fi mulțumit, și tu, și tatăl tău, pentru că nu va mai fi silit să meargă pe orice vreme la vânătoare cu câinele său, așa cum face acum.

— Și ce vrei oare să-mi dai atât de prețios?

— Îți voi da vite!

— La ce bun? Nu beau lapte!

— Atunci îți voi da în dar *cauris* (scoici-monedă) din belșug!

— Nu se mănâncă! Mai mult îmi place carnea ta!

Și Segue, nerăbdător, apucă turturica de gât.

Aceasta îi spuse atunci cu glas înăbușit, pentru că apăsarea degetelor o stânjenea mult la vorbă:

— Copilule, dă-mi drumul! Îți făgăduiesc o grămadă de aur mare cât un munte!

La aceste vorbe, Segue își desfăcu puțin strânsoarea. Pasărea ouă atunci un ou și-i spuse tânărului:

— Sparge acest ou! Vei găsi înăuntru un inel; udă-l în sângele tău!

După ce Segue sparse oul, zări înăuntru un inel mic, alb. Își făcu atunci, cu ajutorul „pielii de sorg”, o tăietură mică la mână și udă inelul cu sângele care curgea. Inelul se făcu roșu ca aurul.

— Pune-ți acest inel pe deget, îi spuse turturica. De fiecare dată când vei avea nevoie de ceva, lovește pământul cu palma mâinii la care se află degetul cu inelul. Rostește în același timp numele a ceea ce dorești. Cererea ți se va împlini îndată!

— Voi face proba fără să mai aștept! spuse Segue. Dacă ai mințit, te voi frige pe jar și te voi mânca fără milă!

Își puse inelul pe un deget de la mâna dreaptă și, lovind pământul cu palma, strigă:

— *To* (fiertură)!

O sută de tigve de fiertură coborâră îndată de pe deal, toate pline și acoperite cu câte un frumos *mbedu* (disc de paie împletit ce slujește la acoperirea tigvelor).

Tânărul vânător de păsări mănca până se sătură, apoi îi spuse turturelei:

— Poate că asta nu-i decât urmarea vreunei vrăjitorii de-ale tale. Nu cred să fie inelul cel care mi-a făcut rost de această fiertură. Voi mai încerca o dată!

Atunci, lovind pământul din nou, strigă:

— Tată! Mamă! Veniți să mâncați *to*!

De îndată își văzu părinții lângă el.

Se așezară și mâncară și ei cu mare poftă.

— Micuță turturea, zise atunci Segue, fie că inelul tău are sau nu putere, mi-ai dat mai multă hrană decât mi-ar fi dat carnea ta! Așa că te voi lăsa să te duci. Dar să știi că dacă inelul tău va înceta să mă mai ajute nu-mi va fi greu să pun din nou mâna pe tine!

Acestea spuse, eliberă turturica, iar aceasta se agăță de creanga unui pom.

Segue Karanmbe se întoarse în satul său, urmat de părinții lui. Umblatul pe jos îi obosi mult pe aceștia, căci nu-și putură da seama de lungimea drumului la venire, fiind purtați prin văzduh de puterea inelului.

Segue, văzându-i mergând cu greutate, lovi pământul cu palma zicând:

— Îmi trebuie trei cai alezani!

Pe loc, trei cai înșeuăți, a căror coamă și coadă erau făcute din aur, ieșiră din pământ chiar în locul unde lovise

Segue. Tânărul își ajută părinții să-și încalce caii, pe urmă se urcă la rândul lui pe al său, întorcându-se astfel toți trei acasă.

Odată ajuns în colibă, Segue mai lovi pământul, dorindu-și o casă cu *argamaz* (terasă deasupra colibelor), împodobită foarte bogat. Și, la această dorință, o colibă ieși din pământ, înaltă cât un munte și trainică, încât să-și bată joc de furtuna cea mai puternică.

Toată familia se așează acolo.

O bătrână peuhl veni într-o zi să-i vândă lapte mamei lui Segue; aceasta îl amestecă cu făină de mei și tânărul, după ce gustă din mâncare, o găsi foarte bună:

— Pentru că inelul poate să-mi facă rost de tot ce se găsește, își spuse el, doresc să am eu însumi vite care să-mi dea lapte!

Lovi pământul cu palma și avu vaci nenumărate.

Un *amiru* (căpetenie) foarte invidios din fire, auzind că Segue are un inel minunat, se hotărî să i-l fure.

Plecă împotriva satului tânărului și-l invadă cu războinicii săi; Segue lovi atunci cu palma dreaptă un bloc de stâncă.

— Doresc războinici *yebem* (zmei), porunci el, ca să mă scape de acești cotropitori!

Din toate părțile năvăliră *yebemi*, unii înarmați cu lănci, alții cu puști. Unii dezrădăcinau arbori ca să se servească

de ei ca de reteveie. Aceia care n-aveau arme, se încarcară cu bolovani mari cât o colibă.

Războinicii *yebem* se aruncară asupra dușmanilor, măcelărind cea mai mare parte și luându-le cadavrele să le mănânce. Restul cotropitorilor fugiră, în frunte cu căpetenia lor.

Căpetenia, neputând să ia cu sila inelul magic, se hotărî să-l ia prin șiretenie.

În acest scop, o trimise pe cea mai mare dintre fiicele sale la stăpânul talismanului, să-l roage s-o ia de soție. Înainte de a-și trimite fiica la drum, îi spuse:

— Știi că ești fiică de rege! Mă bizui pe faptul că nu vei putea suferi să fie pe această lume cineva mai puternic decât tatăl tău. Acela la care te trimit are mai multă putere decât mine, pentru că are un inel care îi aduce tot ce-și poate dori. Când te va lua de soție, în noaptea a șaptea a căsătoriei voastre, fă tot posibilul să-i iei inelul, dacă nu vrei să te blestem!

Când tânăra fată se înfățișă lui Segue, acesta o plăcu de la prima vedere, așa c-o luă de nevastă.

În cea dintâi seară, când să meargă la culcare, ea îi spuse soțului său:

— Nu te vei culca cu mine dacă nu-mi plătești pentru asta!

— Îți dau o sută de prinși (robi), îi răspunse Segue.

— La tatăl meu aveam două sute, zise tânăra femeie.

— Îți voi dăruia brățări de mână și de picior.

— Am nenumărate la *amiru*, tatăl meu!

— În acest caz, ce vrei de la mine?

— Inelul pe care-l văd pe degetul tău!

— Inelul acesta nu ți-l pot da!

— Dacă așa stau lucrurile, lasă-mă să mă întorc la tatăl meu!

Segue simțea însă o dorință atât de puternică pentru femeia lui, încât cedă.

— Ține, spuse el, iată inelul!

Noua căsătorită îl primi.

— Acum, după ce mi l-ai dăruit, trebuie să-mi arăți cum să-l folosesc.

— Dacă-ți vine poftă de ceva, răspunse Segue, lovește pământul cu palma, rostind cu glas tare numele obiectului dorit!

Atunci tânăra femeie lovi pământul cu palma spunând:

— Inel al vânătorului de păsări, du-mă înapoi la coliba mea!

În aceeași clipă se pomeni în coliba tatălui ei, și toate bunurile pe care Segue le obținuse datorită inelului o urmară, deoarece nu puteau să stea despărțite de stăpâna lor.

A doua zi, vicleana mireasă îi dădu inelul tatălui său și acesta făcu pregătiri spre a merge „să spargă” satul ginerelui.

— Iată-ne din nou nenorociți ca mai înainte! îi zise Segue tatălui său. Turturica îmi va plăti, căci o voi prinde din nou. Degeaba cunoaște capcana și cleiul, nu știe nimic despre lațurile din păr!

Câinele bătrânului vânător spuse atunci:

— Nu-i nevoie să mai prinzi turturica! Voi încerca eu să-ți aduc inelul! Lasă-mă să încerc!

Câinele se duse să găsească o pisică:

— Inelul stăpânului meu este acum în mâinile *amirului*. Dacă până diseară nu-l am în stăpânirea mea, mă jur că voi ucide întregul neam al pisicilor!

Pisica, la rândul ei, se duse să-l găsească pe *gusuru*. *Gusuru* este un fel de șobolan mare cât o pisică obișnuită și care fură tot ce găsește: argint, săpun, sticlărie, în sfârșit, tot! Pisica zise:

— Dacă inelul lui Segue stă și-n noaptea asta la *amiru*, voi mânca până la ultimul *gusuru* și voi termina cu neamul lor!

La miezul nopții, trei *gusuru* se duseră la căpetenie, când acesta dormea mai adânc. Unul dintre ei îi suflă în obraz; un altul, în talpa picioarelor (pentru a-l împiedica să se deștepte); în acest timp, un al treilea îi scotea inelul din deget.

Când îl avură în stăpânire, *gusuru* se duseră îndată să-l dea pisicii. Aceasta, la rândul ei, se grăbi să-l ducă câinelui. Și câinele îl dădu înapoi lui Segue Karanmbe.

Cu inelul reveniră și toate bogățiile care plecaseră în același timp cu el.

De frică să nu-i fie luat a doua oară, Segue îl cusu într-un săculeț pe care și-l atârna de gât, apoi zise:

— Inel, du-mă departe de ceilalți oameni, acolo unde niciun rege nu mă va mai putea ataca!

Într-o clipă, Segue, familia și bunurile sale s-au văzut mânate pe un munte de o înălțime amețitoare, unde nu putea urca nimeni și unde trăiră fericiți și liniștiți.

Logodnica *yblisă*

(Kado)

Fiul unui rege nu dorea să aibă de soție decât o fată de *yblisi* (draci).

Ca s-o găsească, cutreieră multe țări. Într-o zi, ajunse în sfârșit la coliba unui *yblis*. Intră înăuntru și găsi două fete

tinere, dintre care una de vârsta măritişului. Când aceasta din urmă îl zări, îi strigă:

— Omule, pleacă îndată înapoi, pentru că va veni mama şi te va sfâşia!

— Chiar de-ar fi aşa cum spui, trebuie să te duc în satul tatălui meu! răspunse tânărul prinţ. N-am venit decât pentru asta!

Încă mai vorbea, când auzi nişte paşi care răsunau ca zgomotul trăsnetului. Tânăra *yblisă* îl apucă atunci pe prinţ şi-l ascunse într-o magazie cu carne uscată.

Când mama *yblisă* intră în colibă, mirosi aerul, spunând:

— Drăguţelor! Aici miroase a om!

— Trăim departe de creaturile omeneşti, mamă, şi este cu neputinţă să se afle vreuna pe aici! răspunse cea mai mare dintre fete.

Tânărul prinţ trecu printr-o astfel de spaimă, încât de groază se scăpă pe el. Mama *yblisă* repetă cu mai multă siguranţă:

— Îţi spun totuşi că se află un om aici! Priveşte colo!

— Ceea ce vezi acolo, mamă, e o dâră de apă cenuşie care se scurge din magazia cu carne.

Bătrâna nu mai stăruie. Plecă din nou la vânătoare.

Tânăra fată îi zise prinţului:

— Nu ieși de unde te afli și păzește-te să faci cea mai mică mișcare! La miezul nopții, atâta timp cât vatra va rămâne roșie nu te mișca! Atunci când se va face neagră, de asemenea să nu miști; dar îndată ce o vei vedea devenind albă, va fi timpul să plecăm la drum amândoi. La această oră mama mea va fi cufundată într-un somn adânc. Eu voi fi pregătită să plec cu tine.

Prințul făcu așa cum i se spuse. Văzu vatra luând pe rând cele trei culori: roșie, neagră, pe urmă albă. Atunci ieși din magazia cu carne uscată.

— Așteaptă! îi zise tânăra fată, să pun în locul pe care l-am părăsit o piuliță de mei. Dacă mama mea se deșteaptă după plecarea noastră, va crede, atingând piulița de mei, că sunt tot acolo, pentru că în fiecare noapte mă pune să mă culc la picioarele ei, de frică să nu-i fiu furată.

Puse piulița în loc; după aceea, prințul încălecă pe cal și, punând-o pe fată la spate, se îndreptă către regatul tatălui său.

A doua zi, cum se deșteaptă, mama *yblisă* văzu că nu avea la picioare decât o piuliță pentru mei. Se sculă și, dintr-o lovitură furioasă de picior, sfărâmă piulița. După aceea, îi spuse fiicei sale mai mici:

— Sora ta mai mare a fost furată. Dă-mi pipa! Mă duc în căutarea ei!

Bătrâna își umplu pipa, o aprinse și, pufăind o dată, iscă un fum uriaș în mijlocul căruia se ascunse. Norul de fum se îndreptă în direcția în care o luaseră fugarii.

Întorcând capul, tânăra *yblisă* zări fumul:

— Soțul meu, zise ea, iat-o pe mama care ne urmărește! Dar nu te teme de nimic! Vom ajunge în sat înaintea ei!

Aruncă la pământ un *grigri* (talisman), care se schimbă îndată într-un munte foarte înalt. Când mama fu la poalele acestui munte, îl prinse ca și cum ar fi fost o piatră și îl ascunse în panglica de pe frunte (cu care femeile se leagă în chip de podoabă).

Fata se mai uită o dată în spatele ei și-și văzu mama care se apropia cu repeziciune. Lăsă să cadă în urmă-i un alt *grigri*, din care se făcu o baltă mare.

Când mama *yblisă* ajunse la malul iazului, se plecă, luă apa în scobitura mâinii, o sorbi dintr-o înghițitură și-și continuă urmărirea.

Prințul, la rândul lui, se întoarse și văzu că norul de fum e iar pe urmele lor:

— Fumul ne urmărește întruna! strigă el.

— Este mama care s-a înfășurat în el!

— Ei bine, privește într-acolo!

— Nu pot!

— Și de ce nu poți?

— Asta mi-ar aduce nenoroc!

— Vreau să te uiți și să faci un *grigri* cum ai mai făcut!

— Îți spun din nou că dacă m-aș uita în partea aceea mi-ar aduce nenoroc!

— Privește! porunci prințul cu voce aspră.

Fata ascultă și întoarse capul. Dar pe loc se transformă într-o maimuță, care începu să-și muște și să-și sfâșie tovarășul. Acesta avu totuși timp s-o lege cu turbanul.

Când mama *yblisă* își văzu fata legată astfel, se socoti destul de răzbunată și se întoarse la coliba ei.

Fiul de rege sosi acasă. Se duse mai întâi să ascundă maimuța la mama sa, căreia îi povesti întâmplarea. Aceasta, la rândul ei, o povesti unei bătrâne prietene pe care o avea în sat.

Dar bătrâna se duse la *amiru* (căpetenie) și-i spuse:

— Șefule, fiul tău, care n-a primit să se însoare cu nicio fată de oameni, și-a luat drept soție o maimuță pe care a adus-o aici. Dacă mint, crapă-mi capul, ca și nepotului meu, pe care l-am adus cu mine!

— N-ai decât să-ți dai capul tău să ți-l crape, nu și pe-al meu! sări copilul.

Pentru a vedea dacă spusele bătrânei sunt adevărate, regele dădu poruncă tuturor nurorilor sale să-i pregătească ceva de mâncare.

Când maimuța află de porunca regelui, plânse o zi întreagă. Sora ei mai mică, ce rămăsese cu mama *yblisă* în

pădurea *yebemilor* (zmei) și care venea din când în când s-o vadă, sub înfățișarea unei muște, îi spuse mamei sale:

— Sora mea cea mare este la ananghie! Regele i-a cerut să-i pregătească mâncare și ea n-o poate pregăti sub înfățișarea pe care i-ai dat-o.

— Întoarce-te și spune-i să iasă din colibă la miezul nopții, răspunse mama. La întoarcere va găsi pregătite toate mâncărurile pe care regele le așteaptă de la ea.

La miezul nopții maimuța ieși din colibă, urmând sfatul pe care sora ei mai mică i-l transmisese. În lipsa ei, mama *yblisă* veni și găti o *calebasă* (vas mare) cu orez garnisit cu carne grasă, pe care o acoperi cu un frumos disc din paie împletite.

A doua zi, mama prințului îi aduse soțului său bucatele pregătite. Acesta le găsi mai bune decât tot ceea ce i se servise mai înainte. O chemă pe bătrâna mincinoasă și-i întinse o mână de orez:

— Mănâncă din acest orez, îi zise el, tu care spui că e gătit de-o maimuță!

Bătrâna gustă și zise:

— Căpetenie! Sunt încredințată că nu femeia fiului tău a pregătit mâncarea. Dacă ții să cunoști adevărul, adu-le în fața ta chiar mâine pe toate nurorile tale. Dacă n-o vei vedea pe cea de care-ți vorbesc sub înfățișarea unei maimuțe, omoară-ne, pe mine și pe nepotul meu!

— Să te omoare pe tine singură! protestă micuțul.

Regele își chemă pentru a doua zi dimineață toate nurorile. Maimuța, la auzul acestei noi încercări, plânse cu sughituri.

Mama *yblisă*, înștiințată de sora cea mică de acest nou necaz al fetei sale, îi spuse micuței:

— Nu te teme pentru sora ta! Nu i se va întâmpla nimic. La miezul nopții vom fi la ea!

Într-adevăr, așa cum făgăduise, la miezul nopții cele două *yblise* se duseră la maimuță. Bătrâna *yblisă* o frecă pe fiica sa mai mare cu o alifie miraculoasă, care o schimbă într-o fată și mai frumoasă decât înainte, gătită cu bijuterii și cu aur din belșug.

A doua zi dimineață, toate femeile prințului se înfățișară regelui, care o găsi pe noua lui noră mai frumoasă decât pe toate celelalte. Fără să spună o vorbă, își scoase sabia și, dintr-o lovitură, tăie capul bătrânei.

Fata *yblisă* îi păru atât de frumoasă, încât se hotărî s-o ia el de soție. În acest scop, le porunci fierarilor să sape o groapă mare, pe care s-o umple cu cărbuni aprinși.

Poruncile fiind împlinite, întinse pe deasupra o frumoasă piele de miel, după care își chemă fiul.

Când prințul sosi, regele îl pofti să se așeze pe pielea de miel, dar, abia așezat, acesta căzu în groapă. Însă nu-și

făcu nici cel mai mic rău, deoarece bătrâna *yblisă* schimbase cărbunii înroșiți în vată de bumbac.

Prințul se ridică și văzu o galerie care ducea în pământ. După ce merse prin ea un timp, se regăsi din nou în aer liber, la o mică depărtare de sat.

Se întoarse atunci la tatăl său, care tocmai se pregătea să se însoare cu tânăra *yblisă*. Văzându-l venind, regele nu spuse nimic, dar dădu poruncă să se ucidă un bou și să i se jupoaie pielea. Prințul fu cusut în această piele și, ca un pachet viu, fu aruncat în fluviu.

Mama *yblisă* veghea însă. Ea îi spuse mai-marelui duhurilor apelor că, dacă i se va întâmpla cel mai mic rău ginerelui ei, îi va omorî pe toți bătrânii din neamul lui și-i va împiedica pe cei tineri să mai locuiască în râuri. Așa că șeful duhurilor veghea cu multă grijă asupra băiatului.

Îndată ce prințul ajunse în apă, fu luat și dus într-o colibă frumoasă, pe fundul fluviului, unde-l aștepta soacră-sa.

Aceasta îi dete mult aur, suluri de stofe, tot felul de obiecte de preț și-i spuse:

— Du-te și caută-l pe tatăl tău. Spune-i că părinții lui îi trimit salutări, și că ei locuiesc pe fundul apei, unde sunt bine sănătoși. Dă-i, ca din partea lor, toate bogățiile pe care ți le-am dat adineauri.

Prințul ieși din apă. Chiar în seara când regele trebuia să-și serbeze căsătoria cu tânăra *yblisă*, i se spuse că fiul său s-a întors.

Prințul se înfățișă înaintea lui și-i spuse:

— Tată, bunicii mei te salută! Mă trimit să-ți aduc acest aur și aceste stofe bogate. Sunt de asemenea însărcinat să-ți spun că tu nu ai nici jumătate din bogățiile pe care le au ei pe fundul apei, pentru că ei nu locuiesc în *lakara* (lumea cealaltă), cum îți închipui tu.

Regele luă ceea ce-i aduse fiul său în dar, pe urmă porunci să fie el însuși cusut într-o piele de bou, spre a putea merge, pe același drum pe care mersese și fiul său, să le facă o vizită părinților lui, pe fundul apei.

Dorința îi fu ascultată și fu aruncat în apă. Numai că el rămase pentru totdeauna acolo, iar fiul său îi urmă la tron.

Orfană de mamă

(Hausa)

Un om avea două neveste și fiecare i-a născut câte o fată. Când prima dintre femei muri, soțul i-o încredință pe fiica ei, încă mică, celei de-a doua soții.

Numai că soția a doua se arată grozav de haină față de sărmana copilă. O puneă să toace mei, o trimitea să culeagă lemne din pădure și *gombo* (o plantă) pentru sosul

de *touho* (fiertură). Chiar în plină vară secetoasă ea pretindea ca fata să-i aducă *gombo* proaspăt și o bătea cu cruzime dacă nu găsea.

Într-o noapte, când Aua, orfana, dormea, îi apăru în vis mama ei:

— Micuța mea, îi spuse ea, mâine dimineată cealaltă soție a soțului meu îți va da o piele de miel s-o speli în fluviul Roșu. Tu nu spune nimic. Pleacă la drum ca să speli pielea pe care va urina Alimata, sora ta. Mergi fără să te temi de nimic! Unde vei merge, voi fi mereu cu tine!

Cum veni dimineată, se întâmplă așa cum prezisese moarta. Aua fu trimisă la fluviul Roșu să spele pielea de miel. Când fata se afla pe drum, izbucni o furtună îngrozitoare. Văzând o colibă într-un *lugan* (ogor), alergă spre ea să se adăpostească, dar coliba fugea mereu înaintea ei. Aua izbuti totuși să ajungă la acest adăpost mișcător, nu fără a fi fost udată până la piele.

În fața colibei se afla un câine cu părul lung, un *safo* (câine din Sudan) mare, care îi spuse:

— Fetițo, poți intra!

Aua nu așteptă să i se spună de două ori. Intră în colibă, în fundul căreia văzu agățată o minunată pulpă de bou. Câinele era sclavul și paznicul acelei pulpe, care începu să vorbească:

— Poftește-o pe această tânără să se așeze pe rogojină!

Câinele o pofti pe Aua să se așeze, ceea ce aceasta și făcu. După o clipă:

— Dă-i ce-i trebuie să-și pregătească mâncarea! porunci pulpa câinelui, sclavul ei. Câinele îi dădu două boabe de orez orfanei și, când fata le puse la fiert în vas, boabele se umflară până ce umplură tot vasul.

Orezul fierse; când Aua luă cratița văzu că era plină cu grăsime. Mâncă până ce foamea i se domoli și, în acel moment, ceea ce mai rămăsese în oală dispăru ca prin farmec.

Aua petrecu astfel opt zile în această colibă, în tovărășia câinelui și a pulpei. Zi și noapte ea se hrănea cu orez cu carne grasă. În timpul nopții a opta, pulpa îi spuse câinelui:

— Roag-o pe tânăra fată să vină să mă frece.

Fără a se lăsa rugată a doua oară, Aua făcu ceea ce i se ceruse. Atunci pulpa zise:

— Văd că ești cu adevărat bună. Întoarce-te la tatăl tău, dar, înainte de a pleca, ia aceste două ouă. Ajunsă într-un loc unde nu vei auzi niciun glas, sparge-le.

Orfana luă cele două ouă și plecă la drum spre casa părintească. Nu departe de coliba pulpei de bou auzi niște voci de oameni nevăzuți strigându-i:

— Sparge ouăle ca să le sorbim!

Ea își urmă drumul fără să se înspăimânte de poruncile pe care i le dădura vocile misterioase.

În sfârșit, ajunse într-un loc curat, fără nicio piatră și unde nu se auzea niciun zgomot. Atunci lăsă să cadă unul din ouă, care se sparse de pământ. Soldați înarmați cu puști, robi și roabe, aur din belșug, iată ce ieși din oul acela. Aua sparse și celălalt ou, în care erau nenumărate bijuterii, îmbrăcăminte somptuoasă și tot felul de animale domestice.

Ea îl trimise atunci pe unul dintre călăreți să-l anunțe pe tatăl său că se întoarce. Acest călăreț intră în sat în momentul când *sartyul* (regele), adunându-i pe toți locuitorii cu *tabe* (toba de adunare), se pregătea să facă față însoțitorilor orfanei, pe care-i luase drept oaste dușmană.

Regele și tatăl lui Aua ieșiră în întâmpinarea tinerei fete, care era călare pe un cal dintre cei mai frumoși, și o conduseră la coliba tatălui ei.

Aua îi dăruî părintelui ei bogății cu nemiluita.

După câteva zile, mama vitregă, geloasă s-o vadă pe Aua ajunsă ca o regină, îi dădu fiicei sale Alimata pielea de miel pe care o încredințase pe vremuri fiicei vitrege, poruncindu-i să meargă și s-o spele în fluviul Roșu.

Alimata ascultă. Întâlni și ea, ca și sora ei vitregă, coliba fugară. O urmări și ea prin ploaie, fu udată până la piele, dar izbuti s-o ajungă. Câinele o pofti să intre:

— Ah! strigă ea, cu cât trăiești, cu atât vezi lucruri mai multe. Iată acum un câine care vorbește!

După ce intră, pulpa îi porunci câinelui s-o așeze pe rogojină.

— Altă noutate! strigă Alimata. Carne să rostească vorbe cu înțeleș!

Seara, tot la porunca pulpei, câinele îi dete două boabe de orez Alimatei pentru a-și pregăti masa. Batjocoritoare, fata se supără:

— Ah! strigă ea, în felul acesta primiți voi străinii? Ce fel de mâncare s-ar putea pregăti cu aceste boabe de orez?

Și se culcă flămândă.

A doua zi dimineață pulpa o izgoni, nu însă înainte de a-i dăruia două ouă, pe care o sfătui să nu le spargă decât acolo unde nu va auzi nicio voce. Alimata plecă fără niciun cuvânt de mulțumire. În curând, auzi voci strigându-i:

— Sparge ouăle! Sparge ouăle!

Ea se grăbi să le spargă, lăsându-le să cadă pe un bloc de piatră. Și iată că din ele ieșiră pe dată niște orbi, niște schiopi, animale sălbatice, muște cu înțepătura veninoasă. Toate acestea se aruncară asupra ei și o făcură bucăți.

Poveste

(Popo)

Dan-Aido-Uedo, zeul Curcubeului, avea obiceiul să vină în fiecare an și să fure din mijlocul unui oraș mare bărbați și femei pe care-i ducea la el acasă.

Zeul, aflând că regele țării avea o fată foarte frumoasă, care trebuia să se mărite în cursul anului, veni în timpul nopții și o răpi.

Regele dădu de știre că va răsplăti cu dărnicie pe cel care va fi destul de curajos să-i readucă acasă copila de la Dan.

Trei tineri, cu meserii diferite, făcură tovărășie cu gândul s-o aducă înapoi pe prințesă și să primească răsplata. Unul dintre ei era hoț, al doilea vânător, al treilea tâmplar. Se înfățișară deci regelui și-i spuseră:

— Suntem hotărâți să încercăm să-ți readucem fata. Dă-ne doar o barcă și provizii. Fiecare avem „uneltele” noastre...

Astfel echipați, au ajuns fără piedici în orașul locuit de zeul care, știa ei, dormea, la o anumită epocă, timp de două, trei luni la rând.

Curcubeul, obosit, era tocmai în timpul somnului cel lung. Hoțul sfărâmă ușor cele patruzeci și una de uși care închideau cele patruzeci și una de camere ale palatului și aduse fata în barcă.

Fugarii ajunseră în largul mării, când Dan-Aido-Uedo, trezindu-se, își dădu repede seama că prizoniera îi fusese răpită. Văzu barca cea ușoară și alergă s-o înghită cu pasageri cu tot. Dar vânătorul veghea: cu un foc de pușcă îl răpuse pe zeu; căzând, acesta zdrobi pe jumătate barca, ce începu să ia apă prin toate părțile.

Fugarii ar fi fost cu siguranță înghițiți de ape dacă tâmplarul n-ar fi reparat, în grabă, stricăciunile.

Cei patru au ajuns, fără alte întâmplări, în portul de unde plecaseră.

Regele, vesel, fu foarte încurcat când trebui să dea răsplata unuia dintre cei trei tovarăși.

Care este, după părerea voastră, cel mai merituos?

Prințul care nu voia de soție o femeie cu niase

(Hausa)

A fost odată o mare căpetenie, care avea patima vânătorii. Cel mai mare dintre fiii regelui nu voia să se căsătorească decât cu o femeie care să nu aibă *niase* (tatuaj prin inciziune) pe trup. Băiatul era la vârsta când trebuia să se căsătorească.

Ca și tatăl său, acest prinț era un mare vânător.

Într-o zi, pe când se afla la vânătoare, văzu sub un arbore un pui de leu pe care-l omorî. Când mama leoaică se întoarse și nu-și mai găsi puiul își spuse:

— Fiul *sartyului* (regelui) mi l-a omorât, pentru că în această dimineață se afla la vânătoare. Trebuie să-l mănânc spre a mă răzbuna pe el!

Leoaica se schimbă atunci într-o femeie foarte frumoasă, fără niciun tatuaj sau cicatrice pe trup, și luă drumul satului regal.

Când ajunse, întrebă unde se găsește coliba prințului, spunând că a auzit că prințul nu-și avea pereche în sat și că ea, la rândul ei, nu-și găsisese pereche în satul de unde venea. Planul ei era deci să-l ia pe prinț de bărbat.

Știrea a fost dusă fiului de *sarty*. Acesta porunci să-i fie adusă tânăra fată și îndată ce-o văzu spuse:

— Într-adevăr, mi-am găsit astăzi tovarășa care-mi trebuie!

Căsătoria lor fu sărbătorită chiar a doua zi.

A șasea zi după unirea lor, noii căsătoriți stăteau de vorbă pe înserat; *sartyul* le asculta convorbirea fără ca ei să-și dea seama.

— Soțul meu, întrebă femeia, când vânezi și vreo fiară sălbatică se aruncă asupra ta, în ce te transformi ca să scapi?

— Mă transform în tigvă! răspunse prințul.

— Și dacă animalul își dă seama de această schimbare, ce faci?

— Mă schimb în ac!

— Și pe urmă?

— În piuliță de mei!

— Și după asta?

— În zo...; era să spună „zobe”, care înseamnă inel, dar, înainte să fi terminat vorba, *sartyul*, tatăl său, apărură și zise:

— Palavragiule! Trebuie să cunoști bine femeia cu care vorbești înainte de a-i dezvălui tainele!

A doua zi de dimineață, leoaica-femeie îi spuse soțului său că se duce să-și viziteze părinții și-l rugă s-o întovărășească. Prințul primi, și desprinse din cui sabia s-o ia cu el.

— Ai de gând să mă omori pe drum, de te înarmezi cu sabia? Îl întrebă femeia.

Bărbatul lăsă atunci sabia și își luă lancea.

— Vrei să mă omori pe drum, de-ți iei armele cu tine?

Se hotărî deci s-o însoțească fără nicio armă.

Când pătrunseră în pădure, prințul o văzu pe femeie cum lăsa să-i cadă una câte una podoabele:

— Nevastă, îi atrase el atenția, îți pierzi colierele de mărgelă!

— Lasă! răspunse ea. De aici le-am luat!

Puțin mai departe, unul din șorțuri îi alunecă la pământ.

— Femeie, zise prințul, ți-a căzut șorțul!...

— Nu te sinchisi! Aici l-am găsit când am venit să te văd.

În sfârșit, soțul și soția au ajuns într-o pădure mare și s-au oprit sub un arbore uriaș. Femeia îl întrebă pe prinț dacă cunoștea acel loc.

— Da, zise el, îl cunosc bine! Aici, acum câteva zile, am omorât un pui de leu. Dacă m-aș fi gândit, ți-aș fi arătat pielea...

Când prințul sfârși de vorbit, falsa femeie îi zise:

— Așteaptă-mă puțin...

Pătrunse în ierburile înalte, își relua forma adevărată și, cu un răget neobișnuit, îi chemă pe leiul pădurii.

Toți alergară și săriră asupra prințului.

Acesta se schimbă pe loc într-o tigvă.

— Spargeți această tigvă! strigă leoaica celor din neamul ei.

Dar tigva se și făcuse ac.

— Căutați bine pe pământ, zise leoaica, veți găsi un ac!

La aceste vorbe, acul se făcu o puiă mare pentru pisat mei, după aceea un inel care se agăță de spinii unui pomișor.

Leoaica rămase nehotărâtă:

— Ce putea să însemne „zo...”? se întreba ea. Și i-a fost cu neputință să ghicească, pentru că brusca întrerupere a *sartyului* tăiase în două vorba „zobe”.

Ea își repetă fără încetare această vorbă: „zo...? zo...?”. În sfârșit, neputând să descopere ce înseamnă, fu nevoită să plece cu ceilalți lei.

Când fiarele fură departe, prințul își relua forma omenească și coborî din pom.

Întors în sat, le povesti alor săi întâmplarea, pe urmă, adresându-i-se *sartyului*:

— Tată, îi spuse el, acum sunt gata să mă căsătoresc cu oricare femeie din sat, fie ea cu orice fel de semne.

Ramanungabato

(Tanala)

Au fost odată, se spune, trei frați: pe cel mai tânăr îl chema Ramanungabato (Acela-care-ridică-pietrele) sau i se mai spunea Ifaralahy-ma-hery (Voinicul-cel-din-urmă-născut). S-a întâmplat ca acei trei frați să audă vorbindu-se de neobișnuita frumusețe a unei tinere fete numită Iranonamaitsoaitso; toți trei doreau s-o ia de soție. Ea era fiica lui Itsivalanorano, regele care locuiește sub pământ: acest rege îi omora pe toți cei ce coborau la el și le lua capetele, cu care-și clădise un zid. Or, cei trei frați,

netemându-se de el, se hotărâră să încerce să ajungă până la palat. Coborâră spre Itsivalanorano alunecând printr-o gaură foarte adâncă, în pământ; tăiară apoi liane, pe care le legară unele de altele. Când socotiră că au destule pentru a le ajunge până în fundul găurii, deteră drumul frânghiei, după ce mai întâi o prinseră bine la intrare, și fratele cel mai mare coborî primul; ajuns la o mare adâncime, se opri să se odihnească puțin; degeaba privea în toate părțile, nu vedea decât întuneric în jurul lui, deasupra și dedesubt; nu auzea niciun zgomot; i se părea că în această întunecime trebuiau să fie ascunse lucruri misterioase și îngrozitoare; cuprins deodată de spaimă, se urcă înapoi cât mai repede cu putință, spunându-și că nu voia să-și piardă viața. Al doilea coborî la rândul său, dar, cuprins de frică la fel ca și cel mai mare, se urcă și el la lumină.

— Este rândul meu să cobor, spuse atunci cel mai tânăr, dar nu mă voi întoarce decât când voi ajunge la capătul frânghiei!

Se lăsă să alunece și nu se opri, într-adevăr, decât când ajunse în Țara-care-se-găsește-sub-pământ. Se așeză atunci pe o piatră, în apropierea căreia avea obiceiul să se dezbrace Iranonamaitsoaitso când își făcea baia. Orice bărbat care dorea să se însoare cu ea trebuia să se așeze acolo și să se lupte cu Itsivalanorano, trebuind să-l învingă

pentru a o căpăta pe fiica sa de nevastă. Când oamenii din Țara-care-se-găsește-sub-pământ văzură un om așezat pe piatră, câțiva se duseră să-l găsească pe Itsivalanorano și-i spuseră:

— Cineva s-a așezat pe locul unde se scaldă de obicei fiica ta!

— Chemați-l și întrebați-l cum se numește, și spuneți-i să plece repede, pentru că nu-mi mai lipsește decât un cap de om ca să-mi termin zidul!

Atunci un sclav se duse către piatră și cântă acest cântec:

„Cine, cine, cine ești tu,
care stai așezat
Pe locul unde
Iranonamaitsoaitso
Se scaldă de obicei?
Fugi repede de acolo, te rog,
Pentru că Itsivalanorano nu
mai are nevoie decât
De un cap de om ca să-și
termine zidul”.

La rândul său, Ramanungabato răspunse și el tot cântând:

„Eu sunt, eu sunt, eu sunt
Acela-care-ridică-pietrele!
Eu sunt Voinicul-cel-din-
urmă-născut!
Deși nu caut pricină
nimănui,
Văd că mi se declară
război!”.

La aceste vorbe, regele de jos își trimise poporul să-l omoare pe Ifaralahy-ma-hery. Dușmanii se apropiau în număr mare, purtând cu toții *sagaie* (un fel de cuțite-lănci), dar, neîndrăznind să se apropie de el, își aruncau de departe armele. Nicio suliță nu-l atinse însă pe Voinicul-cel-din-urmă-născut, care le ridică pe toate, cu vioiciune, și la rândul lui le aruncă spre dușmani, care căzură morți sau răniți. Cei scăpați cu viață o luară la fugă și alergară către Itsivalanorano, regele lor; îi spuseră că inamicul era un om de temut și că nu putuseră să-i vie de hac. Regele, foarte speriat, chemă un sclav și-l trimise să-i spună Voinicului-cel-din-urmă-născut că se recunoaște învins, că i-o dă pe fiica sa de soție și că în același timp i se supun, el, femeia și întregul său popor. Sclavul merse către piatră și cântă acest cântec:

„Noi, noi, noi ne predăm!
Noi, noi, noi ne predăm!
Nu mai suntem în război cu
tine!
Tânăra femeie pe care o ceri
e a ta!
Regele și regina îți aparțin!
Poporul și regatul sunt ale
tale!”.

Acela-care-ridică-pietrele răspunse cântând:

— Eu, v-o spun încă o dată, nu sunt în război cu
oamenii voștri, ci oamenii voștri sunt aceia care-mi caută
mie pricină!

Și sclavul cântă din nou:

„Vino, vino, vino în oraș,
Pentru că regatul și tot
poporul sunt ale tale,
Ca și tânăra femeie pe care
o ceri”.

Atunci Voinicul-cel-din-urmă-născut merse în oraș, Itsivalanorano se aruncă la picioarele lui și întregul popor i se supuse.

După câțva timp, Ramanungabato spuse că el se întoarce în țara lui, că o va lua cu el pe tânăra sa soție, poporul și toate bunurile sale. Porunci la toată lumea să meargă înaintea lui, în timp ce el va trece ultimul, în urma tuturor. Cei doi frați mai mari ai lui Ramanungabato, văzând că ies din Gaura-adâncă atâta mulțime de oameni și lucruri, întrebă ce este și oamenii le răspunseră că ei erau poporul lui Ramanungabato, că-i aduceau toate bunurile, și că Ramanungabato însuși va urca ultimul, în urma tuturor. Cei doi frați așteptară atunci la marginea găurii, spunând că vor să-l primească pe dragul lor Cel-din-urmă-născut; când văzură că Ramanungabato rămase singur, tăiară liana care-i ajuta la urcat, Voinicul-cel-din-urmă-născut căzu în fundul găurii și muri. Frații lui îi luară femeia și bunurile și domniră peste poporul său.

În acest timp, totul era cufundat în tristețe și doliu din pricina morții Aceluia-care-ridică-pietrele: boii nu mai mugeau, cocoșii încetaseră să mai cânte, nicio pasăre nu mai ciripea, frunzele căzură din pomi, locul unde se obișnuia să se facă jocurile era plin cu gunoaie, satele erau tăcute, ca și când ar fi fost părăsite de locuitorii lor, și

câinele Aceluia-care-ridică-pietrele urla fără încetare la marginea Gropii-adânci.

Zanahary (Dumnezeu), auzind gemetele câinelui, îi strigă să tacă, fiindcă nu se mai putea auzi nimic, dar câinele îi răspunse:

— Atât timp cât stăpânul meu nu va fi iarăși viu, o! Zanahary, nu voi înceta să mă vaiet!

Zanahary, scos din fire, îl trimise pe Vorimbetsivaza (Îngerul morții) să-l învie pe Ramanungabato, și Voinicul-cel-din-urmă-născut, când văzu din nou lumina zilei, întrebă:

— Ce trebuie să fac să nu fiu recunoscut în drumul meu?

Vorimbetsivaza îi răspunse:

— Te voi unge cu chinoros și dacă cineva te întreabă pe drum cine ești, tu îi vei răspunde: Mă numesc Bemainty, Cel-foarte-negru!

Pe urmă l-a uns cu chinoros și Ramanungabato s-a întors în țara lui. Întâlni oamenii care desțeleneau pădurea și le ceru:

— Dați-mi ceva să mănânc!

— Cum te numești?

— Mă cheamă Cel-foarte-negru.

— Din ziua când a murit Acela-care-ridică-pietrele, au răspuns plângând oamenii, n-am mai dat nimănui de mâncare!

Și au privit la urmele picioarelor Celui-foarte-negru și la câinele său, și-au spus:

— Priviți aceste urme și priviți și câinele! Cât de asemănătoare sunt cu acelea ale lui Ramanungabato al nostru! Vai! A plecat Acela-care-ridică-pietrele! Vai! E mort Voinicul-cel-din-urmă născut!

La aceste vorbe, Cel-foarte-negru strigă:

— Tăceți, nu sunt acela despre care vorbiți, ci doar semănăm.

Își urmă drumul și trecu pe lângă oamenii care săpau pământul cu *angady* (un fel de săpăligă); le ceru, ca și celor care deșteleneau, de mâncare. Ei îl întrebară:

— Cum te cheamă?

— Mă numesc Cel-foarte-negru.

— Din ziua când a murit Acela-care-ridică-pietrele n-am mai dat de mâncare nimănui!

Și-au privit la câine și i-au văzut urmele picioarelor.

— Cum seamănă urmele tale cu acelea ale lui Ramanungabato! Cât este de asemănător câinele tău cu al lui! Vai! A plecat Acela-care-ridică-pietrele! Vai! A murit Voinicul-cel-din-urmă născut!

Și Cel-foarte-negru strigă:

— Tăceți, nu sunt omul despre care vorbiți, ne asemănăm numai!

Cel-foarte-negru ajunse în sat și intră în coliba în care stătea femeia lui. Cei doi frați tocmai se duseseră să se plimbe pe câmp. Cel-foarte-negru se spală și oamenii îl recunoscure, după ce-și șterse grăsimea cu care îl unsese Vorimbetsivaza. Se sună de îndată *anjombona* (toba de adunare) și toată lumea strigă:

— Hei! Voinicul-cel-din-urmă-născut trăiește!

Când cei doi frați aflară că Ramanungabato s-a întors, nu mai îndrăzniră să se înapoieze în sat și fugiră în altă țară.

Dacă ceea ce v-am spus nu este adevărat, nu eu sunt mincinos, ci acei din vechime care au făurit această poveste!

Vaca-fără-coarne

(Malgaș)

Această vacă misterioasă, fără coarne, nu avea nici stăpân, nici familie; ea trăia singură de tot, ca o văduvă, într-o colibă; știa să îndeplinească rogojini, să țeară stofe și vorbea ca o ființă omenească; avea chiar și un pat în care se culca. Dacă cineva se strecura în taină în coliba ei, găsea toate

mobilele în ordine, casa bine măturată și uneltele curate; era o gospodărie ținută cu multă grijă.

Această vacă, asemenea celorlalte, mânca iarbă, totuși mânca și orez fiert, întocmai ca femeile; dis-de-dimineață ieșea să pască și nu se întorcea acasă decât la căderea nopții, cu o sarcină de lemne ca să facă focul. În afară de orez, de manioc și de *patate*, mai cultiva tot soiul de legume, ca de pildă fasolea, și niciodată nu uita să le fiarbă înainte de a le mânca. În totul, se purta ca o adevărată femeie, dar era acoperită cu păr, avea o coadă și patru picioare.

Într-o zi, pe când păștea, zări un lucru care i se păru curios; se apropie să-l privească mai de aproape și văzu că era un ou mare, alb. Îl găsi așa de frumos și de neobișnuit, că-l luă cu grijă, să nu-l spargă, și-l aduse acasă. Pe urmă făcu trei coșuri care intrau unul în altul și așeză oul în cel din mijloc. De mai multe ori pe zi ea deschidea coșurile pentru a-și admira comoara.

Într-o dimineață, mare îi fu tristețea văzând că oul avea de gând să crape. Plecă totuși la câmp să pască, cum făcea de obicei; dar ceea ce se întâmpla cu oul ei nu-i ieșea deloc din minte. De îndată ce se înseră, se grăbi să se întoarcă acasă și, cum băgă capul pe poartă, își aruncă ochii spre locul unde se aflau coșurile. Minune! Oul clocise, iar din el ieșise o fetiță drăgălașă. Vaca nu prea știa ce să creadă

despre o treabă ca asta: ba vedea un mare noroc ce picase peste ea, ba socotea totul ca o proastă prevestire. Se hotărî totuşi să păstreze copilul, şi-l crescă aşa cum putu.

Ani lungi se scurseră, şi micuţa ieşită din ou se făcu o fată frumoasă: vaca-mamă o numi Rasoalavavolo (Frumoasa-cu-părul-lung). Într-o zi, regele Sudului, fiind la o vânătoare de păsări sălbatice, trecu pe acolo şi-o văzu pe Frumoasă, care se plimba prin împrejurimile colibeii sale. Izbit de frumuseţea fetei, se apropie de ea şi începu să-i vorbească; pe urmă, fermecat de glasul ei dulce, o ceru în căsătorie.

— Vai! spuse tristă fata, nu am curajul să nu-ţi primesc cererea şi totuşi sunt sigură că tu nu vei voi să te căsătoreşti cu mine. Mama mea nu este o femeie, este o vacă; totuşi, ea locuieşte unde locuiesc şi eu; se serveşte de uneltele de care mă servesc şi eu; se culcă în patul în care dorm şi eu. Mai mult, când se supără îmi linge faţa cu piele cu tot, până la os!

Prinţul fu îngrozit de cele aflate; îşi luă rămas-bun de la sărmana fată şi plecă întristat.

Regele Nordului veni de asemenea, dar plecă şi el la fel ca regele din Sud. Veniră apoi pe rând regii Estului şi Vestului, care se purtară tot aşa. În sfârşit, regele Mijlocului o ceru şi el pe tânăra fată în căsătorie şi primi acelaşi răspuns ca şi ceilalţi. Dar el strigă:

— Te iubesc și te vreau, deși știi totul despre tine.
Pregătește-te, vom pleca de îndată!

Frumoasa-cu-părul-lung fu tare încurcată: ar fi dorit să-
i ceară consimțământul mamei sale, dar era sigură că nu-l
va primi; pe de altă parte, să plece fără învoirea ei era un
lucru grav și primejdios. În sfârșit, cum inima îi bătea
pentru regele Mijlocului, se hotărî să plece cu el. Cei doi
tineri și alaiul lor luară deci din casa vacii toate grăunțele
pe care le avea, porumb, fasole, orez, fisticuri, toate
uneltele pentru țesut și toate obiectele de gospodărie, oale
și talere. După ce închiseră ușor ușa, plecară mergând cât
mai iute cu putință.

Nu erau încă prea departe de colibă, când se ivi în urma
lor un vârtej uriaș.

— Vai! spuse Frumoasa-cu-părul-lung, iat-o pe mama
care ne urmărește; văd vârtejul care arată că se apropie!

Vaca-fără-coarne alerga din răspuțeri; când ajunse la o
mică depărtare de fugari, ea cântă:

„O, Frumoaso-cu-părul-
lung,

O, Frumoaso-cu-părul-lung,

Unde pleci, unde te duci?

De ce mă părăsești?

Ce rău ți-am făcut?”.

Fugarii înspăimântați își continuară însă drumul, dar mama câștiga mereu din distanță; începură să i se zărească ochii mari și roșii, care păreau că aruncă flăcări. Încă o dată vaca repetă cântecul pentru fiica sa adoptivă, care-i simți răsufierea în ceafă. Și Rasoalavavolo îi răspunse liniștită, ca și când n-ar fi avut să se teamă de nimic, nici să ascundă nimic:

„O, mamă dragă, o, mamă
dragă,
Eu nu te părăsesc, eu nu te
părăsesc,
Dar e bine să mă mărit!
Și să am și eu o familie!”.

Și, vorbind, ea risipea fasole pe drum; când mama-vacă văzu boabele, se opri dintr-odată.

— Ce fără minte este și această Frumoasă-cu-părul-lung! își spuse ea. Vrea să se mărite și iată că risipește fără rost fasolea în drumul său! Ce va semăna în grădina ei? Dar mai întâi să adunăm aceste grăunțe.

Și mama adună fasolea; în acest timp, Frumoasa-cu-părul-lung și tovarășul ei se îndepărtară. Vaca-fără-coarne, amărâtă, porni din nou să-i urmărească; ea cântă același

cântec și primi același răspuns. De data asta, fugarii aruncară pe drum fisticuri.

— Ce prostii face fiica mea, zise vaca. Dacă nu mai voia să rămână cu mine, de ce n-a plecat fără să ia nimic? Pentru ce mi-a luat semințele? Și pentru ce-mi dă acum de furcă să le culeg? Nu-i nimic de făcut cu fata asta, va vedea ea ce fel de fisticuri mănânc eu.

Așa vorbea Vaca-fără-coarne, adunând fisticurile. Pe urmă, fugi iute după fugari. Adună pe rând porumbul și orezul, vasele de pământ și talerele de lemn, toate obiectele și toate ustensilele; în curând, fugarii nu mai avură nimic de aruncat și se găseau, vai, la o bună distanță de satul regelui. Animalul de temut se apropia mereu. Atunci Rasoalavavolo îi spuse iubitului ei:

— Salvează-te! Nu vreau să fii omorât în același timp cu mine!

Și regele Mijlocului cu tovarășii lui fugiră să se ascundă într-un desiș din apropiere. Animalul furios sosi. Cu un glas tunător își certă fiica adoptivă:

— O, Frumoaso-cu-părul-lung, de ce mă părăsești? Și dacă nu-ți mai place să stai cu mine, de ce nu mi-ai spus-o? Și de ce mi-ai luat tot ce-aveam acasă pentru a le risipi după aceea pe drum?

Pe urmă linse cu limba ei zgrunțuroasă obrazul Frumoasei, îi luă toată pielea de pe față și nu-i lăsă decât osul alb.

— Acum du-te unde dorești și fă cum crezi!

Vaca luă toate obiectele pe care le adunase pe drum, ca și pielea de pe față fiicei sale, și se întoarse în coliba singuratică. Sosind acasă, atârnă pielea deasupra vetrei.

După plecarea Vacii-fără-coarne, tânărul rege se întoarse la Frumoasa-cu-părul-lung. Dar nu mici îi fură mirarea și groaza văzând un schelet viu, vorbind! O așezară pe nenorocită pe un *filanzan* (scaun purtat) și, ajungând în sat, regele Mijlocului le spuse tovarășilor lui să nu povestească nimănui ceea ce se întâmplase. Pentru ca tânăra fată să nu fie zărită de oamenii din sat, o așeză într-o colibă depărtată și dădu porunci aspre ca nimeni să nu treacă prin apropiere. Cu toate acestea, povestea se răspândi. Celelalte două femei ale regelui Mijlocului își bătură joc de el din pricina noii sale soții, ceea ce-l mâhni foarte.

Cu toate acestea, hotărî ziua când trebuia celebrată căsătoria sa cu cea de-a treia femeie, și în ziua aceea o mulțime de lume se strânse pentru a lua parte la petrecere. Or, este obiceiul ca în acel moment să fie scoase din colibe lor femeile, pentru a fi comparate unele cu altele în fața tuturor; și fiecare discută și judecă; este aplaudată cea

mai frumoasă, iar celelalte sunt luate în râs. Un alt obicei al acelor vremi era de a li se spune femeilor rivale să îndeplinească multe rogojini și să țeară fiecare un *salaka* (veșmânt) pentru soțul lor. Când i se spuseră toate astea lui Rasoalavavolo, ea începu să plângă și din pielea feței, pe care Vaca-fără-coarne o agățase deasupra sobei, lacrimile curseră pe foc și-l stinseră. Vaca-mamă bombănea, pentru că nu putea să-și fiarbă mâncarea. Dar văzând că lacrimile fiicei sale îi stinseseră focul, veni în grabă la Frumoasa-cu-părul-lung și-o întrebă de ce plânge.

— De ce plâng, mamă? Pentru că nu pot îndeplini rogojinile pe care trebuie să le fac pentru regele, soțul meu!

Mamei ei îi fu milă de ea.

— Nu-ți fie teamă, fiica mea, și adu-mi trestiiile!

Mestecă trestiiile în gură, și acestea se schimbă pe dată în rogojini minunate împletite.

— Dă-mi și mătase pentru a face *salaka*, mai spune ea.

Mestecă mătasea, și aceasta se făcu în botul ei un *salaka* sclipitor.

După ce fata îi mulțumi, Vaca-fără-coarne se întoarse la coliba sa. A doua zi Frumoasa-cu-părul-lung fu anunțată să se pregătească de nuntă. Din nou ea începu să plângă, și în coliba mamei sale lacrimile se scurseră pe foc, și-l stinseră. Și mama iar veni în grabă în satul regelui Mijlocului.

— O, mamă, mâine are loc nunta. Va trebui să mă înfățișez tuturor cu fața mea de schelet. Soțului meu îi va fi rușine cu mine și oamenii din sat vor râde de nefericirea mea. Aș dori mai bine să fiu moartă!

Atunci Vaca-fără-coarne, miloasă, linse din nou fața fiicei sale, cărnurile acesteia se împliniră și fața ei străluci de o frumusețe fără seamăn.

A doua zi, puzderie de lume se adună în piața publică pentru a lua parte la petrecerile de nuntă și la ceremonia înfățișării femeilor. Se arătară mai întâi, după obicei, primele două femei ale regelui, și lumea le lăudă mult frumusețea. Pe urmă veni rândul Frumoasei-cu-părul-lung să iasă din coliba ei. Când apăru, s-ar fi spus că e luna care se ridică, sau aurul care strălucește. A fost aclamată ca fiind cea mai mândră între mândre și mai frumoasă între frumoase. Pe urmă, a fost dusă în triumf către coliba regală, pe când cele două rivale, date la o parte și disprețuite, fugeau la marginea satului, pentru a-și ascunde înfrângerea. Simțind o ură de moarte împotriva Vacii-fără-coarne, care-i redase frumusețea Fetei-cu-părul-lung, hotărâră să se răzbune pe ea. În înțelegere cu ghicitorii ținutului, ele se prefăcură bolnave. Regele îi întrebă de îndată pe ghicitori cărui fapt se datorește boala nevestelor lui. Toți au fost de părere că se datora Vacii-fără-coarne. Cele două femei trebuiau să moară, dacă

animalul n-ar fi fost sacrificat. Frumoasa-cu-părul-lung, prevenită de rege, își chemă mama și o înștiință de primejdia care o amenința. Dar vaca, fără a se neliniști, îi spuse:

— Nu-ți fie teamă, pot să mă omoare, voi ști să mă răzbun. Să ai numai grijă să nu mănânci din carnea mea; adună-mi cu grijă toate oasele; după ce le vei așeza în șapte coșuri puse unul într-altul, îngroapă-le în colțul de răsărit și miazănoapte al colibei tale.

Vaca-fără-coarne, mama celei de-a treia soții a regelui, fu deci omorâtă, chiar în aceeași zi, și îndată celelalte două neveste se prefăcură că s-au însănătoșit. Carnea vacii a fost fiartă și mâncată. În acest timp, Frumoasa-cu-părul-lung făcu tot ce-i spusese mama ei: nu se atinse de carne, adună cu grijă toate oasele, le puse în șapte coșuri și le îngropă în colțul de miazănoapte-răsărit al colibei sale. Fata mergea adesea la mormânt și plângea. Dar iată că într-o zi un arbore crescă în locul acela, crescă și dădu flori albe, minunate, care se schimbă în perle și în fructe de argint. Pe măsură ce răsăreau, Rasoalavavolo le culegea, și foarte repede ajunse grozav de bogată. Celelalte femei ale regelui, geloase, vrură să ia și ele din fructele arborelui fermecat; dar, în lăcomia lor, apucară prea tare crăcile și făcură să se scuture peste ele o ploaie de perle și de fructe de argint; într-o clipă, tot trupul li se acoperi cu lepră. Fură

gonite din coliba regală și li se dădu, departe de sat, o cocioabă prăpădită, care le sluji de mormânt după moarte. Și Frumoasa-cu-părul-lung rămase singura soție a regelui.

Poveste! Poveste! Scorneli! Scorneli! Nu eu sunt mincinosul, ci cei de demult.

Șarpele cu șapte capete

(Betsimisaraka)

Doi soți aveau, se spune, trei copii, dintre care o fiică măritată într-un sat foarte îndepărtat. După plecarea surorii lui, unul dintre fii se transformă în *Fananimpitoloha* (șarpe cu șapte capete) și îi măncă pe toți locuitorii satului, și pe părinții lui. Mult timp după aceea, fiicei măritate departe i s-a făcut dor de tatăl și de mama ei, și-l rugă pe soțul ei să meargă să-i vadă. Acesta plecă la drum. Sosind în apropierea satului, el fu mirat să nu vadă pe nimeni și să nu audă niciun zgomot, nici de oameni, nici de animale; vru să se întoarcă, dar, gândindu-se la rugămintea femeii sale, merse până la poarta satului; aici îl văzu pe uriașul șarpe cu șapte capete. Acesta strigă:

— Ah, iată-l pe cumnatul meu! Voi scoate apă să fierb orez pentru el!

Nu avea deloc gândul să fiarbă orez, ci, după ce va bea, dorea să-l mănânce. În timp ce monstrul bea apă, omul,

care era neliniștit, plecă într-alt sat. Când șarpele se întoarse și nu mai văzu pe nimeni se mânie rău. Adulmecă spre răsărit și nu miroși nimic; adulmecă spre apus și nu miroși nici aici nimic; adulmecă spre miazăzi și de data asta simți mirosul cumnatului său; porni îndată în urmărirea lui și după câțva timp îl ajunse. În acest loc se afla o stâncă foarte mare, pe care omul se urcă. Piatra era foarte alunecoasă; șarpele nu reuși s-o urce; așa că începu s-o roadă. Or, omul și frații lui aveau o sută de câini, pentru că erau mari vânători de mistreți. Căpeteniile câinilor lor se numeau Miangoromila, Tsangantsangana, Mboalava și Goaika. Omul își strigă câinii:

— Miangoromila, Tsangantsangana, Mboalava, Goaika!

Auzindu-l, șarpele strigă:

— Vai! Ce bine știe să cânte cumnatul meu! Dă-te deci jos să ne întoarcem împreună acasă și să mâncăm orezul!

— Așteaptă puțin, răspunse omul, am de lăsat aici câteva vorbe!

Și-și chemă din nou câinii, care sosiră curând, conduși de cele patru căpetenii ale lor. Un nor gros de praf se ridica pe unde mergeau ei, și șarpele își închipui că plouă. Când câinii fură aproape de el, cu cele patru căpetenii mergând înaintea celorlalți, monstrul se bucură și zise:

— Mulțumesc, scumpul meu cumnat, că ai adus vânat pentru mine!

În acest moment, cei o sută de câini se aruncară pe șarpe, care începu să strige:

— Vino în ajutorul meu, dragă cumnate; îți făgăduiesc să nu te mănânc!

Dar omul își asmuți câinii, care îl făcură bucățele. Toți oamenii aflați în burta monstrului erau încă în viață. Omul îl despică în lungime; oameni și animale ieșiră pe dată la lumină și populară o colină mare. Totuși, omul nu reușea să-și găsească socrii. După câțva timp, auzi un *tsintsina* (pasăre) care cânta: „*Ankinikiny amparany! Ankinikiny amparany!*” („Caută în vârful degetelor lui!”). Omul strivi repede degetele mici ale animalului și socrii lui ieșiră la lumină.

Cei doi soți și părinții lor au devenit căpeteniile noului sat. Din acea vreme, se spune, nu se mai poate trece prin locul unde a murit șarpele cu șapte capete.

Poveste! Poveste! Scorneală! Scorneală! Dacă această poveste nu este adevărată, nu eu sunt mincinos, ci bătrânii care au inventat-o!

Regele Andrianombe și nevasta lui,
care n-aveau copii

(Antankarana)

Într-o zi, regele Andrianombe își chemă nevasta și, cu tristețe, îi spuse:

— E multă vreme de când suntem căsătoriți și nu avem nici măcar un copil. Cum se poate una ca asta? Dacă vrei, draga mea soție, vom merge să găsim pe cineva care are *ody* (leacuri) să ne dea și tu să devii mamă!

Cei doi soți se puseră deci pe căutat și sfârșiră prin a găsi un posesor de *ody*.

— Îți cer cu mii de rugăminți, spuse regele, să-mi dai și mie din leacul tău. Nu avem copii și singura noastră speranță este puterea leacurilor tale!

— În adevăr, acela care n-are copii este de plâns, dar nu fiți amărâți, pentru că vă asigur că veți avea. Leacurile nu se află la mine. Faceți numai ceea ce vă voi spune. Duceți-vă, tu și femeia ta, să pescuiți, în mare, *jono* (pești de forma și mărimea unei sardele). De cum îi veți fi prins, duceți-vă acasă și prăjiți-i. După masă, aruncați resturile peștilor într-un loc pe unde nu se trece niciodată. Pentru că nimeni nu trebuie să vadă resturile. Micul pește, Andrianombe, se va face mai târziu copil în pântecul soției tale, și dacă alți oameni vor gusta, vor avea și ei copii chiar dacă vor fi mâncat numai o fărâmitură din acești pești!

Andrianombe și femeia lui mulțumiră mult celui ce avea *ody* și-i făgăduiră să asculte întocmai sfaturile. După care

se duseră îndată la pescuit. Prinzând câțiva *jono*, se întoarseră acasă, unde lăsaseră de pază o tânără servitoare și o cățea. După asta făcură tot ce li se spusese. După masă, soția lui Andrianombe înfășură într-un mănunchi de iarbă resturile peștilor și-i spuse servitoarei:

— Du-te să arunci asta afară!

Servitoarea ascultă, dar în curte se uită să vadă ce era în pachet; găsi câteva resturi de pește, pe care le măncă. După aceea aruncă ce mai rămăsese. Cățeaua, simțind miros de pește, răscoli peste tot și găsi resturile aruncate de servitoare. Măncă ultimele rămășițe. După o vreme, femeia lui Andrianombe rămase însărcinată. Dar mare a fost mirarea soților auzind că și servitoarea era de asemenea însărcinată, la fel și cățeaua. Toate trei mâncaseră *jono*. Andrianombe îi spuse femeii sale:

— Ai dat oare *jono* servitoarei și cățelei?

— Nu, nu le-am dat nici cea mai mică bucățică. Nu știu cum se face că sunt însărcinate!

După nouă luni, femeia lui Andrianombe și servitoarea au născut fiecare câte un băiat. Cățeaua a adus pe lume doi pui frumoși. Cei patru se născuseră în aceeași zi. Copilul lui Andrianombe semăna leit cu cel al servitoarei, ca și cum ar fi fost copiii acelui-ași tată și ai aceleiași mame. Copiii creșcură și continuă să semene atât de mult unul cu altul, încât cu greu puteau fi deosebiți. Fiecare avea

câine pe unul din puii cățelei. Într-o zi, fiul regelui se duse la mama lui și-i spuse:

— Mamă, doresc ca băiatul servitoarei noastre să fie crescut ca și mine; nu mai trebuie să fie privit ca un sclav, ci să fie socotit ca fratele meu. Tu știi cum semănăm; de astăzi îl voi numi fratele meu mai mic!

— Fiul meu, îi răspunse mama sa, ești nebun! Vrei să-ți faci frate un sclav? Niciodată nu vom consimți!

— Chiar de mă veți goni, nu mă veți putea împiedica să-l numesc pe acest copil fratele meu!

Părinții sfârșiră prin a primi.

Într-o zi, Andrianombe cumpără un *akanjo* (pușcă) fiului lui; dar acesta nu voi să-l primească decât cu condiția să i se dăruiască unul la fel și fratelui său mai mic. După câțva timp, băieții avură câte o pușcă și deveniră vânători iscușiți.

Când au ajuns bărbați, cel mai mic îi spuse fratelui său:

— Acum, că sunt mare, vreau să plec departe să-mi caut o femeie. Dar înainte de a pleca, dragă frate, îți dau această lămâiță. O vei planta în pământ bun și o vei îngriji cât vei putea mai bine. Dacă se ofilește, e semn că sunt bolnav; dacă moare, e semn că sunt mort. Când o vei vedea uscată, vei pleca deci să-mi cauți cadavrul.

Fratele mai mare a fost foarte mâhnit auzind că fratele său îl părăsește; și-au luat rămas-bun, și cel mai mic plecă

cu câinele și cu pușca lui. Cel mai mare urmă întocmai cele spuse de fratele său: plantă lămâița și o udă regulat de două ori pe zi, dimineața și seara. După câteva luni, planta se făcu o frumusețe, și fratele cel mare, foarte fericit, își spunea:

— Fratele meu este sănătos, pentru că lămâița este verde.

După un an, planta se ofili și încetă să mai crească. Cel mai mare se întristă, gândindu-se că fratele mai mic era cu siguranță bolnav. Dar atât de mult îngriji planta, încât aceasta sfârși prin a înverzi din nou; și el însuși fu foarte fericit, pentru că-și spunea că fratele său se însănătoșise. După alt an lămâița se ofili repede, se uscă și muri. Cel mare știu astfel că dragul lui frate se prăpădise și plecă fără întârziere, cu câinele și pușca, să-i caute cadavrul.

După o lună de mers, ajunse în satul unde locuise fratele său. Îi întrebă pe oamenii de acolo și i se arătă casa. Intră în curte și văzu o femeie numită Kabaro: era soția fratelui său. O întrebă:

— Femeie, mă duci la locul unde se află fratele meu mai mic?

Au intrat înăuntru, și cel mare puse din nou aceeași întrebare. Femeia nu răspunse nimic, crezând că cel care-i vorbește era soțul ei. Străinul puse pentru a treia oară întrebarea, dar atunci femeia se supără:

— Lasă-mă în pace cu întrebările tale prostesti! Puțin îmi pasă de fratele tău mai mic! Nu am decât un bărbat: tu ești acela! De ce mă întrebi de fratele tău?

Străinul petrecu noaptea în casă și se culcă în patul fratelui său; dar își puse pușca între el și femeie. Dimineața, fără a spune nimic femeii, se sculă, își luă pușca, își chemă câinele și plecă să caute cadavrul fratelui său. Toată ziua rătăci prin pădure; în sfârșit, termină prin a găsi un cadavru cu totul uscat, ajuns ca un schelet. Dar era sigur că era cadavrul fratelui său, căci acesta era singurul vânător din sat. Lângă cadavru construi o colibă în care-și făcu locuința. După puțină vreme, văzu trecând un mistreț, pe care-l omorî. Pregăti îndată *sala* (pastramă) și agăță toată carnea pe ramurile copacilor. Zilele trecură.

Or, într-o dimineață întâlni un *kaka* (monstru), care-l omorâse pe fratele lui. Acesta îl întrebă:

— Câinele tău este rău?

— Nu, nu este rău. Vino încoace, vreau să te întreb ceva!

— Nu vreau să merg cu tine, pentru că, văd bine, câinele tău este rău și mi-e frică să nu mă muște. Leagă-l cel puțin cu o sfoară; atunci mă voi apropia și voi vorbi cu tine!

El luă o sfoară, legă câinele și amândoi începură să vorbească. Dar deodată fratele mortului slobozi sfoara pe

care o ținea în mână, câinele se aruncă asupra monstrului și îl mușcă cu furie, în timp ce stăpânul lui îi dădea în același timp lovituri puternice. *Kaka*, pe jumătate mort, strigă:

— Nu mă ucide, și-l voi învia pe fratele tău mai mic!

Fratele cel mare primi învoiala și încetă să-l mai lovească. Toți trei s-au dus la locul unde zăcea cadavrul; monstrul frecă osemintele de pământ și mortul învie. Cum a înviat, cei doi frați săriră asupra monstrului, care fusese rănit, și sfârșiră prin a-l omorî. Se întoarseră apoi în sat, și toată lumea fu mirată văzându-i pe cei doi oameni care semănau atât de bine. Fratele cel mare îi spuse lui *Kabaro*:

— Iată-l pe fratele meu mai mic, despre care te-am întrebat deunăzi. M-ai asemuit cu el.

Femeia fu atât de mirată, încât nu putu rosti nicio vorbă. Dar după câțva timp, soțul lui *Kabaro* auzi povestindu-se că fratele său mai mare s-a culcat o noapte cu femeia lui. Se duse la fratele lui și-i ceru lămuriri:

— Cum ai putut crede un lucru ca ăsta, spuse cel mai mare. Să iei femeia fratelui tău! Ce rușine!

Dar fratele mai mic nu se lăsă convins, și-l aduse pe fratele său înaintea adunării de bărbați din sat pentru a-l judeca. Au fost sfătuiți să se împace și să se iubească cu duioșie ca altădată. Dar cel mai mic nu vru să audă nimic,

ba, dimpotrivă, voi să se arunce asupra fratelui său, cu gând să-l omoare. Atunci mama lui Zanahary veni și spuse:

— Vă opresc să vă bateți pentru că sunteți frați și am venit ca să vă judec. Dacă locuiți amândoi în același loc, nu vă veți mai iubi niciodată; așa că vă voi așeza în locuri foarte depărtate unul de altul, și nu vă veți mai putea vedea decât o dată pe an!

Mama lui Zanahary îl luă atunci pe fratele mai mare de braț și îl aruncă în mare; de cum căzu, se transformă într-o balenă. Pe urmă îl luă și pe cel mai mic de picior și îl aruncă în aer, unde se preschimbă în fulger.

Astfel, se spune, au fost făcute fulgerul și balena. Or, vara, în sezonul ploios, fulgerul cade în mare pentru a se duce să-și vadă fratele. Așa se întâlnesc ei o dată pe an.

Iată mica mea povestire, iată marele meu basm! Dacă veți putea s-o spuneți, va fi frumos; de nu, va ploua!

Andamokamy

(Antankarana)

Tot auzind lumea lăudând-o pe Rafaranomby, care locuia într-o țară de peste mare, Andamokamy se hotărî să meargă s-o vadă. Se îmbarcă, deci, și când ajunse la Rafaranomby o rugă să-i fie soție. Ea primi, și amândoi porniră din nou la drum. Au acostat pe niște maluri

nisipoase, apoi Andamokamy propuse soției lui să facă împreună o baie, și amândoi săriră în apă. Pe urmă se luară la întrecere cine va sta cufundat mai mult timp în apă. Or, în timp ce ei erau în apă, o mică *tangarirana* (cameleon-femelă) luă înfățișarea lui Rafaranomby, se sui în barcă, îmbracă toate hainele celei ce se scălda și se așeză liniștită. După câteva clipe, după ce se afundase, Andamokamy reapăru la suprafața apei și o văzu pe *tangarirana*. El crezu că era Rafaranomby și-și bătu joc de ea că nu putuse sta cufundată mai mult timp în apă. Cealaltă nu răspunse nimic, și Andamokamy se îmbracă fără să aibă vreo bănuială asupra cameleonului. Porniră la drum. După plecarea lor, Rafaranomby ieși din apă și porni în urmărirea lor. Schimbându-se în pasăre, ea țipa mereu:

— Hei! Andamokamy! Hei! Andamokamy! Ai luat-o pe *tangarirana* și pe mine m-ai părăsit; trimite-mi hainele înapoi!

Andamokamy strigă:

— Ce frumos cântă pasărea asta! Vâslași, vâsliți din toate puterile voastre: piroga nu înaintează deloc!

El continua să nu bănuiască nimic. Atunci Rafaranomby se schimbă în niște legume și vâslașii spuseră:

— Stăpâne, iată legume proaspete...

Andamokamy le porunci să le ia ca să le adauge la masa lor. Dar *tangarirana* zise:

— Părinții mei spun că trebuie să mă abțin de la legume.

Și Andamokamy le porunci vâslașilor să nu le ia, deoarece erau *fady* (tabu) pentru nevasta lui, și să continue să vâslească. Și Rafaranomby li se înfățișă încă sub felurite chipuri de plante. Când Andamokamy se întoarse acasă, făcu o masă mare în cinstea nevestei sale. Dar *tangarirana* nu mânca nimic, ci arunca mereu porția sa peste umăr, în spate. Ea spunea că are fierbințeli:

— Să trimit pe cineva să caute frunze ca să te vindece?

— Nu, răspunse *tangarirana*, aș vrea niște lăcuste (hrana obișnuită a cameleonilor).

Andamokamy își chemă toți sclavii și le spuse:

— Cine nu se duce să caute lăcuste pentru mine nu-mi mai aparține.

Toți sclavii plecară și culeseră un sac întreg cu lăcuste. Doar doi mici servitori rămaseră acasă. Pe unul îl chema Ikotoantena, iar pe celălalt Ikotondavenona. Ikotoantena se ghemui într-un colț și se ascunse în cenușă. Sclavii se întoarseră în curând cu sacul cu lăcuste, care fură duse *tangariranei*.

— Ieșiți cu toții, spuse Andamokamy, pentru că nevasta mea își va face un *fanafody* (leac).

După ce ieșiră toți afară, *tangarirana* se dezbracă, crezând că nu mai era nimeni de față. Andamokamy ieșise și el; plecase la câmp. După ce se dezbracă, dădu drumul tuturor lăcustelor și începu să le mănânce; și de fiecare dată când înghițea una, spunea:

— Acesta este obiceiul părinților mei!

Cei doi sclavi mici, Ikotoantena și Ikotondavenona, au fost foarte speriați văzând că nevasta lui Andamokamy avea o coadă asemănătoare cu aceea a unui cameleon, și începură să țipe. Dar oamenii care erau în curte le spuseră:

— Nu țipați astfel, pentru că Andamokamy vă va certa dacă vă va auzi!

Dar Andamokamy nu se afla acolo: era la fierăria lui. Cum îi era sete, trimise o fetiță să-i caute apă. Aceasta alergă la fântână și își spălă mai întâi fața. Or, Rafaranomby se afla chiar deasupra fântânii, pe o cracă a arborelui. După ce se spălă, mica fetiță văzu o umbră în apă și crezu că era a ei.

— Ah! ce frumoasă-mi este fața, strigă ea, și când te gândești că Andamokamy mă ia drept o sclavă!

De ciudă își sparse cana și se întoarse.

— Unde este apa pe care ai scos-o? întrebă Andamokamy.

— Țapul tău, care este foarte rău, mi-a dat o lovitură de coarne și mi-a spart cana!

— Du-te atunci acasă și spune-i bătrânei mele servitoare să vină încoace!

Când Rafotsibe, bătrâna sclavă, veni, stăpânul ei îi porunci să meargă să caute apă. Ajunsă la fântână, mai întâi se spală, pe urmă puse la o parte cana plină cu apă. Atunci văzu două umbre, ceea ce-o uimi. Dar Rafaranomby îi spuse lui Rafotsibe:

— Nu mă cunoști? Sunt logodnica iubită a lui Andamokamy. M-am căsătorit cu el. Cum ne întorceam aici, ne-am oprit la un banc de nisip ca să ne odihnim și să ne scăldăm. Ne întreceam care se va cufunda mai mult timp. Or, în timp ce eram în apă, un cameleon luă chipul meu și se îmbracă cu hainele mele. Și Andamokamy s-a lăsat înșelat de *tangarirana*.

— Coboară-te din copac, dragă stăpână, răspunse Rafotsibe.

— Nu, nu mă voi coborî decât atunci când *tangarirana* va fi omorâtă!

Atunci Rafotsibe se duse să-i povestească stăpânului ei tot ceea ce văzuse și auzise.

— Andamokamy, adăugă ea, bea această apă, îți va purta noroc!

— Ce spui? răspunse Andamokamy mirat.

— Ai părăsit-o pe iubita ta Rafaranomby, pentru a o aduce acasă pe *tangarirana*. Rafaranomby nu va coborî din pomul ei decât după ce va vedea cadavrul lui *tangarirana*!

Auzind aceste vorbe, Andamokamy își părăsi lucrul și alergă la fântână. O găsi pe Rafaranomby și o rugă să coboare, făgăduindu-i o sută de sclavi.

— Părinții mei au mulți sclavi, zise Rafaranomby; ca să mă mărit cu tine am venit aici; dacă mă iubești, du-te, omoar-o pe *tangarirana* și împarte-i trupul în două părți egale. Vei așeza una din bucăți în partea dreaptă a drumului, cealaltă în partea stângă. Vreau să văd cadavrul lui *tangarirana*; altfel nu voi coborî.

Atunci Andamokamy alergă în sat pentru a o omorî pe *tangarirana*. După ce o ucise, o tăie în două și așează cele două părți ale cadavrului de fiecare parte a drumului. Rafaranomby coborî din pom și își făcu intrarea în sat. Se dădu o masă mare în cinstea ei. După câțva timp, ea rămase însărcinată. Într-o zi, îi spuse soțului ei:

— Voi avea un copil; du-te să-mi prinzi un *atisatindranomalaly* (un fel de rechin).

Andamokamy plecă în căutarea peștelui. Rafaranomby, înaintea întoarcerii soțului său, aduse pe lume o fetiță. Copilului i se dădu numele de Begy. Andamokamy avea două soții; în lipsa lui, prima îi spuse lui Rafaranomby:

— Să mergem la râu să ne scăldăm.

Amândouă plecară, dar, vai! Rafaranomby fu izgonită de tovarăşa sa. Când Andamokamy se întoarce cu rechinul îi întrebă pe oamenii din sat:

— Unde este Rafaranomby?

— N-am văzut-o! răspunseră oamenii, care erau de partea primei femei.

Begy fu deci crescută ca o mică sclavă. Când se făcu mare, ea se duse spre peştera în care sta retrasă mama ei şi strigă:

— O, mamă, sărmană mamă nevinovată, părăseşte acest loc şi vino cu mine!

Rafaranomby ieşi din întunecoasa cavernă şi veni lângă draga ei copilă. Erau la fel de înalte una ca şi cealaltă şi Andamokamy, care aflase, nu o putea deosebi pe femeia lui de fată. Plecă să caute un *ombiasy* (înţelept); dar acesta, orb, nu vedea nimic.

— Dacă nu-mi speli ochii, spuse el, nu-ţi voi putea face serviciul pe care mi-l ceri!

Andamokamy îi spălă ochii înţeleptului şi acesta văzu limpede.

— Ce vrei? îl întrebă el pe Andamokamy.

— Nevasta mea, fiind însărcinată, avea poftă să mănânce rechin, şi în timp ce eram în căutarea acestui peşte ea a adus pe lume o fată. Acum ele sunt la fel de mari

una ca și cealaltă și nu izbutesc să le recunosc. Iată ce-ți cer!

Ombiasy îl sfătui să ia două lămâi, una verde și alta coaptă, și să le arunce împreună mamei și copilului. *Andamokamy* îi urmă sfatul: *Rafaranomby* prinse lămâia coaptă și *Begy* lămâia verde. Tânăra fată zise pe dată:

— Dă-mi-o pe a ta, mamă, căci a mea este verde.

Mama îi dădu lămâia coaptă fiicei sale, dar *Andamokamy* o recunoscă îndată pe nevasta lui și o luă de mână. A fost foarte supărat când a aflat ce făcuse vechea lui soție, de care se și despărți, căci fu preschimbată într-o cățea.

Rafaranomby

(Antankarana)

Se spune că un bărbat și o femeie aveau o fetiță pe care o chema *Silavoatavo*. Ei mai aveau și un bou fără coarne. Curând, femeia muri. Omul își luă o a doua femeie, care aduse pe lume doi băieți. Apoi el plecă departe, unde-l chemau treburile negoțului. Femeia și cei trei copii rămaseră acasă. Aceștia din urmă fură puși să păzească boul. Într-o zi, când plecau la câmp, mama vitregă îi spuse fetei *Silavoatavo*:

— Adu-mi lăcuste de mâncare și un coș cu balegă de vacă să fac focul!

Silavoatavo începu să prindă lăcuste; dar, venind noaptea, nu avu timp să adune și balegă de vacă. La masa de seară, fraților ei li se dădu două porții mari de orez; ea, dimpotrivă, primi abia cât încăpea într-o lingură mai mare. Când mama vitregă o întrebă unde erau lăcustele și balega de vacă, Silavoatavo răspunse:

— Iată, doamnă, lăcustele; balegă de vacă n-am avut timp să adun, pentru că se apropia noaptea.

Femeia o bătu pentru că nu-i îndeplinise poruncile. A doua zi, Silavoatavo primi poruncă să prindă tot atâtea lăcuste ca și în ajun și să adune trei coșuri cu balegă de vacă. Cei doi băieți n-aveau în schimb nimic de făcut. Ajunsă la câmp, Silavoatavo începu să adune bălegar fără să se mai gândească la lăcuste. Când veni noaptea, ea nu umpluse decât un singur coș. La masa de seară a fost, ca și în ajun, hrănită cu multă zgârcenie, în timp ce frații mâncară din belșug. Când se termină masa, mama ei vitregă îi ceru să-i aducă ce adunase de pe câmp. Silavoatavo arătă singurul ei coș cu balegă, adăugând că nu putuse umple un al doilea, pentru că se apropia seara.

— Minți, spuse vitrega. Și-o bătu din nou.

Aceste suferințe continuă și în zilele următoare. La puțină vreme după asta, pe când Silavoatavo se afla

așezată pe-o piatră, boul fără coarne se apropie de ea și-i spuse:

— Suferi, Silavoatavo? Ești tristă, slabă; te-ai făcut palidă!

— Sunt foarte nenorocită de la moartea mamei mele, răspunse tânăra fată. Tatăl meu este plecat cu negoțul lui și mama vitregă profită de asta ca să mă bată întruna. Nu mi se dă nici măcar atât cât să-mi potolesc foamea. Iată de ce sunt tristă și sufăr.

— Nu deznădăjdui, Silavoatavo, spuse boul fără coarne.

Îi linse apoi fruntea și îndată tânăra fată se făcu minunat de frumoasă, pomenindu-se îmbrăcată cu niște haine strălucitoare. Boul o așeză pe o piatră la marginea drumului. Toți cei care treceau pe acolo îi admirau frumusețea. Unul dintre ei, Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-miazănoapte), o găsi atât de frumoasă, încât îi propuse s-o ia de nevastă.

— Primesc, răspunse ea, dar cu condiția următoare: acest bou fără coarne este mama mea. Va mânca cu noi din aceeași strachină și cu aceeași lingură și va locui în casa noastră.

Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-miazănoapte) spuse că nu-i poate satisface această pretenție, și plecă. Veni seara. Boul îi dădu lui Silavoatavo vechea ei înfățișare și ea se întoarse la mama vitregă, care, ca de obicei, o bătu. A

doua zi, copiii se întoarseră la câmp. Boul o linse din nou pe Silavoatavo, care deveni din nou frumoasă și minunat îmbrăcată. Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-miazăzi) îi propuse să se însoare cu ea. Dar când află că boul, mama tinerei fete, va locui și va mânca la ei, își retrase cererea și plecă. După asta, i-au cerut mâna Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-răsărit) și Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-apus); dar nici ei nu primiră să trăiască laolaltă cu boul. În sfârșit, Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-mijlocul-pământului) primi să-și împartă casa și masa cu boul lui Silavoatavo și îi obținu mâna:

— Vreau să-ți schimbi numele, adăugă el. De aici înainte te vei numi Rafaranomby, pentru că te tragi dintr-un bou.

Boul fără coarne, cum văzu că Andrianbahoaka s-a înțeles cu protejata sa, plecă în galop înainte. Rafaranomby se urcă într-un palanchin purtat de sclavii soțului ei. Mama vitregă, care habar n-avea de cele întâmplate, văzând boul galopând, începu să strige:

— Silavoatavo! Ei! Ia seama că a scăpat boul!

Dar animalul își urmă drumul și ajunse în parcul boilor lui Andrianbahoaka. Oamenii din sat, cele două soții ale lui Andrianbahoaka priveau cu mirare animalul, întrebându-se una pe alta de numele stăpânului. După câțva timp au sosit Rafaranomby și Andrianbahoaka (Cel-care-vine-din-

mijlocul-pământului). Primele două femei ale acestuia din urmă pe dată și deveniră geloase pe noua lor tovarășă. Când tinerii căsătoriți intrară în casă, una dintre soții întrebă cui aparține acel bou pe care nimeni nu-l mai văzuse:

— Spuneți servitorilor să adune iarbă, spuse stăpânul, și să i se dea!

S-au făcut mari petreceri pentru a sărbători sosirea lui Rafaranomby. Atunci era primăvară, timpul în care se pregătesc orezăriile. Rafaranomby, neavând sclavi, îi ceru soțului ei să-i împrumute sclavi din sat ca să-i trimită să lucreze și la orezăriile sale. Nobilii satului îi împrumutară sclavii și Rafaranomby le arătă ce aveau de făcut. În acest timp, ea se ocupa să le pregătească masa de seară. La căderea nopții, Andrianbahoaka se duse să vadă pregătirile pe care le făcuse nevasta lui pentru mâncarea muncitorilor. Băgă de seamă că nimic nu era gata. Cum, din această cauză, îi făcu reproșuri soției sale, aceasta îi răspunse să nu aibă nicio grijă, întrucât muncitorii vor găsi de mâncare. Sclavii se întoarseră de la câmp chiar în acel moment. La o nouă observație a soțului ei, care îi reproșa că nu pregătise nimic, Rafaranomby întinse pe pământ rogojini și le spuse servitorilor ei să arate fiecărui muncitor locul lui. După aceea se duse să ceară sfat de la boul fără coarne, fiindcă ea nu pregătise nimic pentru masa de seară:

— Iată ce va trebui să faci, îi spuse boul: mâna ta dreaptă este de orez; stânga, de fiertură de ierburi cu care se pregătește sosul; și degetul tău cel gros, carne friptă. La fiecare mișcare a mâinii te vei uita pe rând spre răsărit, spre miazăzi-răsărit și spre apus.

Rafaranomby se întoarse în mijlocul muncitorilor, după aceea își scutură mâna dreaptă și farfuriile se umplură cu orez; o scutură pe cea stângă și castroanele se umplură cu supă; își scutură degetul cel mare și apărură carnea friptă. Andrianbahoaka, nobilii și muncitorii fură foarte mirați. Rafaranomby începu să guste din mâncăruri, pentru a ridica orice fel de bănuială sau de teamă, și fiecare o imită. Mirarea mesenilor era mare, pentru că niciodată nu mai văzuseră un asemenea lucru. După câțva timp, celelalte două soții vrură să încerce și ele s-o imite pe Rafaranomby, pe care o gelozeau, deoarece Andrianbahoaka îi arăta o dragoste care creștea în fiecare zi mai mult. Ele împrumutară muncitori de la fruntașii din sat, pe urmă, după ce pregătiră puțin manioc fiert, cum făcuse și Rafaranomby, nu se mai îndeletniciră cu nimic. La observațiile lui Andrianbahoaka, ele îi răspunseră că totul se va desfășura bine:

— Luați seama, spuse acesta; dacă nu veți reuși întocmai ca tovarășa voastră, vă veți acoperi de rușine!

Așternură și ele rogojini, farfurii și castroane și, în momentul în care muncitorii soseau, făcură și ele un semn din mâna dreaptă în direcția răsăritului, pe urmă cu mâna stângă și cu degetul mare. Dar nimic nu se întâmplă, farfuriile rămaseră goale. Femeile, rușinate, nu mai știau ce să facă. Andrianbahoaka le învinui de înfumurare, pe urmă se duse să-i ceară sfat lui Rafaranomby, rugând-o să-l scoată din situația caraghioasă în care îl pusese prostia celorlalte două femei. Pentru că lucrătorilor le era foame și trebuia să li se dea de mâncare. Rafaranomby veni în încăperea unde era masa. Făcu un semn cu mâna dreaptă, veni orez necojit, făcu un al doilea cu mâna stângă, holurile se umplură cu fiertură de ierburi proaste; în sfârșit mișcă degetul cel mare și farfuriile se umplură cu carne rău mirositoare. Muncitorii mâncară totuși, pentru că le era foame; dar mâncară foarte puțin, după care plecară. Soțul se rușină grozav de masa pe care cele două femei ale sale le-o dăduseră oamenilor ce le fuseseră împrumutați. La câțva timp după asta, Rafaranomby își arată dorința de a se îmbăia. Soțul ei o duse la lac:

— Nu-mi place apa rece, spuse tânăra femeie; ar trebui să fie caldă sau cel puțin călâie ca să mă pot scălda. Trimite sclavii să taie lemne de ars, adăugă ea. Fiecare dintre ei să aducă trei bucăți!

Soțul îndeplini dorința lui Rafaranomby. Când pădurarii aduseră lemnul necesar, se făcu un rug în mijlocul curții și i se dete foc. Când lemnul ardea bine, Rafaranomby îi spuse soțului ei:

— Haidem să ne scăldăm acum!

— Te urmez, răspunse acesta, pentru că-i era teamă să nu-l ardă focul.

Cum Rafaranomby atinse jăratecul cu piciorul, el se schimbă în apă limpede în care se scăldară toți oamenii din sat. După câteva zile, celelalte două femei ale lui Andrianbahoaka i-au cerut să le ducă și pe ele la baie. Acesta le conduse la lac:

— Trimite-ți sclavii să caute lemne, spuseră femeile; și fiecare dintre ei să aducă trei bucăți.

Muncitorii plecară la pădure și la întoarcere ridicară un rug în mijlocul curții. Când focul fu aprins, cele două femei își poftiră soțul să se scalde. Andrianbahoaka le urmă. Dar când ele își puseră picioarele pe jăratec, se arseră și fură nevoite să fugă cât mai departe de foc. Andrianbahoaka fu și mai rușinat de această nouă prostie a femeilor lui. O chemă pe Rafaranomby în ajutorul lui. Aceasta începu să pășească pe jar, care se schimbă îndată într-o apă murdară, în care nimeni nu îndrăzni să se scalde. Andrianbahoaka, adresându-se oamenilor din sat, le spuse:

— Vă aduc la cunoștință că voi porni divorțul împotriva celor două femei ale mele, a căror prostie și închipuire mă fac de râs.

Rafaranomby rămase deci singura nevastă a soțului ei. Prin această căsătorie, din săracă și nenorocită cum era înainte, ea deveni bogată și fericită.

De atunci și proverbul: „Cu ființele omenești se întâmplă la fel ca și cu orezul fiert pe care-l scoți din oală: boabele care erau dedesubt vin deasupra și cele de deasupra cad la fund”.

Besorongola

(Betsimisaraka)

Șoarecele, spălându-și gura, și-a spart unul dintre cei doi dinți; viermele de pământ, chelul, își spală și el fața. Poveste! Poveste! Scorneli! Scorneli! Nu sunt eu mincinosul, sunt cei din vechime!

Un om avea trei fii: pe primul îl chema Andriamatoa, pe al doilea Andrianaivo și pe al treilea Andriamparany. Primii doi erau cuminți și ascultători; îndeplineau toate dorințele părinților. Dar *faralahy* (ultimul născut) era neascultător și încăpățânat. Într-o zi, părinții și-au trimis băieții la câmp să sape pământul cu *angady* (un fel de săpăligă).

Andriamatoa și Andrianaivo ascultară pe dată, dar *faralahy* răspunse:

— Să mă joc mai întâi; nu vreau să mă duc.

În felul acesta refuza mai întotdeauna să îndeplinească ceea ce-i poruncea tatăl lui. Într-o bună zi, tatăl, mama și cei doi frați se supărară de-a binelea pe el și-i spuseră:

— *Faralahy*, ești un copil tare neascultător; nu vrei să-ți asculți nici părinții, nici frații și respingi orice dojană. Du-te deci și caută-ți o altă țară unde vei putea trăi fericit și unde nu vei avea nimic de făcut. Începând de astăzi, mai spuse tatăl, nu mai ești copilul meu.

Faralahy ieși din casă plângând; înainte să plece, strigă:

— O, tată, o, mamă, o, frații mei, îmi place să mă joc, și din pricina asta voi mă goniți. Mă voi duce dar în vreo țară unde îmi voi găsi moartea!

— Du-te, i-au răspuns cei patru.

Faralahy plecă și ajunse la un munte foarte înalt. Cum ajunse, tăie o tulpină groasă de *ravinala* (copacul călătorului), duse această tulpină până în vârful abrupt al muntelui, se așează apoi pe ea și se lăsă să alunece până în fundul văii. Repetă acest joc de nenumărate ori, părând foarte mulțumit; ziua și noaptea nu făcea altceva, fără să țină seama de ploaie, de soare și de foame. De aceea a fost poreclit *Besorongola* (Care-face-multe-alunecări), și în curând nu i se mai știu alt nume.

După câțva timp de la sosirea sa pe acest munte, apărură pe neașteptate o ființă, *savatra* (spirit), care-l întrebă:

— Besorongola, de ce te joci tu așa de-a alunecatul? Te văd mereu, chiar și noaptea; îți place atât de mult joaca, încât uiți până și să mănânci? Frigul, căldura, oboseala, întunecimea, nimic nu te împiedică să te joci. Spune-mi, de ce faci asta, copilul meu?

Besorongola îi răspunse:

— Mă joc de-a alunecatul, noaptea și ziua, pe acest munte spre a-mi căuta moartea, pentru că sunt un copil disprețuit de părinții mei. Iată adevărata pricină a jocului meu!

— E adevărat deci că tu ai venit aici ca să mori? spuse duhul.

— Da, e adevărat!

— Nu cauți altceva decât moartea?

— Nu caut nimic decât moartea!

— Lasă-ți jocul și du-te să întinzi o capcană!

— Nu, nu-mi voi lăsa jocul meu atât de plăcut prin care-mi caut moartea. Nu vreau să întind nicio cursă!

Și dădu și alte răspunsuri la fel, ca atunci când se afla în fața părinților săi. Cu toate astea, duhul stăruia atâta, încât Besorongola sfârși prin a asculta; ceru doar câteva zile răgaz pentru a face capcana. Când fu terminată, duhul îi spuse:

— Du-te să-ți întinzi cursa în locul în care dorești, după aceea cercetează-o în fiecare dimineață. După ce vei fi prins prada, vei deschide iarăși gura cursei. Te voi întreba de fiecare dată ce ai prins!

Besorongola se duse să-și întindă cursa, pe urmă se întoarse la jocul lui de-a alunecatul. Noaptea, duhul îl povățui să se ducă de dimineață de tot să cerceteze cursa, ceea ce copilul făgădui. Se duse într-adevăr și găsi un *lamba* (îmbrăcăminte) nou și frumos, pe care îl luă, după ce deschise din nou cursa. Se întoarse la jocul său și duhul îl întrebă:

— Ce-ai găsit, copilul meu?

— Un *lamba* nou!

— Un *lamba*?

— Da!

— Acest *lamba* este pentru tine, pentru că ești gol și nu mai ai șorț cu ce să te acoperi. Măine uită-te din nou la capcană!

— Da!

De cum cântă cocoșul, Besorongola se duse să-și cerceteze cursa: găsi de data asta o mare cantitate de orez. După ce-l luă, deschise din nou cursa; pe urmă se întoarse la derdelușul lui. Duhul îl întrebă iar ce găsisese:

— Orez!

— E o întâmplare norocoasă; orezul e hrănitor; îți va întări trupul!

Ziua următoare, Besorongola găsi în cursă oale, blide de pământ și tot felul de obiecte de bucătărie; și în zilele următoare primi tot felul de bunuri din belșug: sclavi, turme de boi, mari sume de bani. Besorongola deveni un om bogat datorită cursei. Dar cu toate bogățiile lui, el nu renunța la jocul său. Duhul îl certă cu aceste cuvinte:

— Besorongola, iată-te bogat; nu te mai purta ca un copil, e rușinos să te joci astfel; renunță la derdelușul tău și spune-mi ce dorești.

— Prin asta m-am îmbogățit; așa că nu-mi voi lăsa joaca! Vreau o fată tânără să-mi fie tovarășă; mi-e urât singur în casă, și-apoi e și-un proverb care spune: „Coliba fără femeie, trup fără suflet”!

— Du-te mâine iar să-ți vezi cursa!

A doua zi, Besorongola găsi în cursă o fată frumoasă, tânără, cu părul lung, pe care o duse în sat. Pe urmă se întoarse la jocul său. Duhul apărui:

— Nu ți-e rușine să te joci astfel, tu, om bogat și însurat? Întoarce-te la casa ta, unde te așteaptă soția!

Besorongola ascultă și renunță la joc. Cu ajutorul sclavilor își construiește o casă mare, cu încăperi mari, și cu gropi pentru boi. Când toată mobila fu rânduită, tânărul fată îi spuse:

— Cum te vei purta cu mine: ca și cu o femeie, o soră, sau o mamă?

— Te iau de nevastă, răspunse Besorongola.

— Atunci îți voi fi soție?

— Sigur că da!

Au trăit fericiți împreună, cu toate că erau doi copii părăsiți.

Dar într-o zi, mama lui Besorongola căzu grav bolnavă și trimise fiului ei un sol:

— Tatăl și frații tăi îți fac cunoscută vestea că mama ta e grav bolnavă. Nu se știe dacă va trăi sau nu. Vino s-o vezi cât mai este în viață!

Dar Besorongola răspunse:

— Spune tatălui meu, mamei mele și fraților mei acestea: Besorongola era copilul vostru, pe care l-ați izgonit din pricina neascultării și a sărăciei lui. Nu voi veni deci la voi, dar îngrijiți-o bine pe bolnavă!

Rămase deci, și solul plecă ducându-i vorbele. Boala se înrăutăți și bolnava muri. Tatăl, frații și locuitorii satului trimiseră să-i spună lui Besorongola că mama lui murise și că era poftit la înmormântare pentru a o jeli.

— Nu voi veni; tatălui, fraților mei și locuitorilor satului spune-le acestea: Săracul nu este ruda bogatului; boul vândut nu mai este al vechiului stăpân. Sunt copilul unei ciocârlii de la marginea drumului. Nu eu sunt acela care

nu mi-am iubit părinții; părinții sunt aceia care nu m-au iubit. Așa că nu mă voi duce, dar să i se facă o înmormântare frumoasă.

Solul plecă. Nu mult timp după aceea, tatăl lui Besorongola căzu la rândul lui bolnav. Frații îl anunțară, dar el refuză să vină. Tatăl muri, Besorongola fu chemat pentru înmormântare, dar el nu se duse.

Iată că într-o zi un om din sat făcea o petrecere pentru a i se împlini o dorință. Besorongola fu poftit să meargă să ia parte la ritual, să bea rom și să guste din carnea boilor sacrificați. Besorongola primi. Cum sosea cu femeia și sclavii lui, se părea că vine un rege însoțit de un întreg popor, care cânta din diferite instrumente muzicale: fluiere, țimbale, *amponga*. Peste tot răsunau cântece al căror ecou se auzea până departe. Se tăiară boi pentru această sărbătoare și se împărți carnea între cei de față. Când fiecare își primi porția, se aduse rom și toată lumea începu să bea. De fiecare dată când se făcea o nouă împărțire, lui Besorongola i se dădea o porție mai mare, și cei ce împărțeau începeau mereu cu el. Îi plăcea *toaka* (rom) și bău peste măsură. Când își pierdu capul, frații lui și căpeteniile se apropiară de el și-i spuseră cu voce mieroasă:

— Stăpâne Besorongola, cum ai făcut să câștigi toate aceste bunuri? Nu lucrezi, nu faci negustorie și totuși ești bogat. Cum ai făcut?

— N-am lucrat, adevărat, dar am un bun Zanahary!

Nu vru să spună mai mult, pentru că mai avea o licărire de judecată. Ceilalți au hotărât să-l facă să bea și mai mult *toaka*, în așa fel încât să-l îmbete de tot, ceea ce izbutiră. Atunci au început din nou să-l roage să le spună prin ce mijloc devenise bogat. Besorongola le spuse:

— Îmi cereți să vă spun ce am făcut pentru a câștiga toate aceste bunuri: nu mare lucru, într-adevăr; le-am prins în capcană; toate bunurile mele sunt bunuri dobândite cu capcana!

Chiar în acea clipă toate bogățiile lui dispărură. Nu mai avu nimic, nici soție, nici bani, nici sclavi, nici boi. Când își reveni, băgă de seamă că era singur, și singur o porni înapoi, cu tristețe, pe drumul către sat. Ajuns acasă, avu o nouă surpriză: casa era goală, fără nicio mobilă. Duhul veni și îl întrebă:

— Unde-ți sunt tovarășii, unde-ți sunt bogățiile?

— Nu le-am văzut. Totul m-a părăsit. Am fost la petrecerea unei căpetenii, m-am îmbătat și frații mei, după cum se pare, m-au rugat să le spun cum am devenit bogat. Le-am răspuns că bunurile mele erau bunuri prinse cu capcana. Cred că femeii și sclavilor mei nu le-au plăcut aceste vorbe și de aceea m-au părăsit, mânioși de a fi fost numiți „bunuri-din-cursă”.

— Ți-am făgăduit să-ți dau atâtea bogății din pricina sărăciei tale; dacă știi să păstrezi taina, consimt să ți le dau îndărăt.

— Desigur, răspunse Besorongola, nu voi mai spune nimic nimănui, dacă toate bunurile îmi vor fi date înapoi.

Și iată că i se întoarseră toate bunurile în același timp cu femeia și cu sclavii. Toți trăiră liniștiți. Duhul veni să-l vadă pe Besorongola și-l întrebă ce mai dorea.

— Vreau să mai am și altă soție: când ești bogat trebuie să ai cel puțin două neveste. Un bărbat care nu are decât una face parte dintre cei nenorociți.

— Fie. Îndreaptă-te către miazăzi; acolo îți vei găsi soția pe care o dorești. Dar ascultă sfaturile pe care ți le dau și pe care va trebui să le urmezi întocmai. Înainte de a pleca, ia o *fihitră* (muscă-de-boi) și așaz-o într-un bambus. Pe drum vei găsi niște banane coapte; nu le vei mânca, ci îți vei urma drumul!

— Da!

— Mai departe vei vedea de amândouă părțile drumului trestii-de-zahăr înalte și groase; nu le vei atinge, ci îți vei continua drumul.

— Da!

— Pe urmă vei vedea un cap de om fără trup, ocupându-se cu punerea vârșei în apă. El va face totul ca să te facă să

râzi, cu toate astea tu nu vei râde și nu te vei abate din drumul tău!

— Da!

— După ce vei mai merge, vei vedea un picior fără trup străduindu-se să învâртеască o moară pentru trestie-de-zahăr. Va încerca și el să te facă să râzi, dar tu nu vei râde și vei merge mai departe.

— Da!

— După asta vei vedea două poduri peste un fluviu mare; sub unul, care pare bun, bancurile de nisip ajung la suprafața apei; celălalt, dimpotrivă, este rău: lemnul este putrezit și dedesubt apa este adâncă. Cu toate acestea tu n-o vei lua pe podul cel bun, ci vei trece peste cel rău!

— Da!

— După ce vei fi trecut peste acest fluviu, nu vei mai avea decât o distanță mică de străbătut și vei ajunge lângă un sat. Vei găsi acolo un câine mare, foarte rău, cu părul lung, care te va amenința că se aruncă asupra ta. Tu nu-l vei goni, nici nu-l vei lovi, pentru că acest câine va fi socrul tău!

— Da!

— Ajuns la colibă, vei găsi o tânără fată bolnavă, acoperită cu bube; îți va cere să-i cojești o trestie-de-zahăr. Cojește-o și dă-i-o!

— Da!

— După aceea vei lăsa să zboare musca închisă în bambus; ea se va așeza pe fata cea tânără și-i vei spune stăpânului casei că această fată este a ta.

— Da!

— După ce vei fi rostit aceste cuvinte, îți va da un baston și-ți va cere să-i arăți capătul de sus și capătul de jos, lucru cu neputință de deosebit. Pentru a le recunoaște, vei arunca bastonul afară și partea care va atinge pământul mai iute va fi partea de jos!

— Da!

— Atunci el ți-o va da pe frumoasa fată pe care se va fi așezat *fihitra*. Dar să ai grijă să-mi urmezi întocmai sfaturile!

— Da!

Băiatul se pregăti deci pentru drum. Pe urmă, o muscă-de-boi fu prinsă și închisă într-un bambus. Și iată-l pe Besorongola plecat.

Merse câteva ore și veni noaptea. Se culcă, iar a doua zi își continuă drumul către miazăzi. La prânz întâlni în drumul său niște banani încărcăți cu ciorchini de banane bine coapte. Nu le luă în seamă; totuși îi era foarte foame și murea de sete din cauza arșiței. După câțva timp văzu trestii-de-zahăr înalte și groase; nu le atinse, ci merse mai departe. Își fierse niște orez, mâncă și plecă din nou la drum. Foarte aproape de acel loc văzu un cap fără trup,

care punea vârșă în apă și încerca să-l facă să râdă. Totuși el nu râse. Mai departe, cum soarele era gata să asfințească, văzu un picior fără trup care învârtea o moară și se strâmba spre a-l face să râdă. Nu-l luă în seamă și rămase nepăsător. Mai merse, apoi veni noaptea; se culcă. A doua zi plecă devreme și în curând ajunse lângă un fluviu. Văzu cele două punți și, o clipă, șovăi. Mergând pe podul cel rău, se temea pentru viața lui, pentru că lemnul era putred și apa foarte adâncă. Pe de altă parte, își aduse aminte de sfaturile spiritului. Se hotărî, în sfârșit, să le urmeze și păși pe podul cel rău. De îndată ce-l atinse cu piciorul podul se făcu minunat și, dedesubt, apa deveni mai puțin adâncă. Ajunse deci teafăr și sănătos pe celălalt mal. Sosind la poarta satului, văzu câinele cel mare cu părul lung, cu înfățișare foarte rea, care-l amenința că-l va mușca. Cu toate astea el nu-l certă și nici nu-l lovi, ci intră în casă fără să-i dea vreo atenție. După ce se așeză, câinele intră și se preschimbă în om. Pe urmă se salutară amândoi. Besorongola spuse atunci că venise să-și caute o soție. După câteva clipe, o tânără fată, plină de bube, intră și îi spuse:

— Stăpâne, cojește-mi trestia asta de zahăr!

Besorongola o coji și i-o dădu înapoi. Pe urmă lăasă să zboare musca, iar aceasta se așeză pe nasul tinerei fete bolnave.

— Această fată îmi aparține! strigă el.

Chiar atunci fata se făcu minunat de frumoasă și un păr mare i se revărsă pe umeri. Tatăl spuse, arătându-i un baston:

— Dacă vei putea deosebi partea de jos a bastonului acestuia de partea lui de sus, fiica mea va fi a ta!

Besorongola, după ce-l cercetă, îl aruncă afară și arată drept partea de jos pe cea care atinsese pământul mai întâi.

— Da, spuse tatăl; ia-ți femeia; este a ta!

Besorongola plecă deci cu tânăra fată cu care avusese atâta bătaie de cap pentru a o dobândi.

Când se întoarse acasă la el, spiritul îi zise:

— Ai acum tot ce-ți dorești, copilul meu, petrece-ți timpul în mod plăcut. O vei numi pe femeia ta Ramarozavapadiana, deoarece, pentru a o dobândi, ai rezistat poftei pentru multe lucruri.

Frații lui Besorongola veniră să-l întrebe cum de-și recăpătase toate bogățiile și cum o dobândise pe această a doua femeie cu părul lung și atât de frumoasă. Besorongola le răspunse:

— Dacă vă veți putea înfrâna pofta pentru multe lucruri, veți avea același câștig ca și mine!

— Fără îndoială că vom putea! Spune-ne ce trebuie să facem!

Atunci Besorongola le repetă toate sfaturile pe care i le dăduse spiritul; nu schimbă adevărul decât asupra unui singur punct: le spuse că partea bastonului care atingea mai întâi pământul era cea de sus; ori lucrul era tocmai pe dos.

Cei doi frați plecară. Când ajunseră la banani, priviră împrejur și văzură pe pământ coji de banane.

— Besorongola este un prost, strigară ei, ori a vrut să ne înșele. Iată pe jos coji de banane, pe care desigur el le-a mâncat, iar nouă a avut îndrăzneala să ne spună să nu luăm!

Se săturară deci de banane. Mâncară de asemenea trestii-de-zahăr, luând cu ei și provizii pentru drum. Izbucniră în râs văzând capul care puneă vârșă în râu și capul le strigă:

— Dar-ar să nu izbutiți în ceea ce întreprindeți, voi, care vă bateți joc de mine!

Cei doi frați râseră și mai abitir văzând piciorul care învârtea moara.

— Cu adevărat, au spus ei, am văzut lucruri noi și ciudate. Vom avea ce le povesti femeilor și copiilor noștri când ne vom înapoia acasă!

Ajunși la fluviu, în fața celor două poduri, își bătură joc de Besorongola:

— Acest pungaș voia să ne înece aici! Ne credea proști când ne-a spus să trecem pe un pod putred pe deasupra unei ape adânci, când alături se află un pod frumos, nou de tot.

Porniră deci pe podul în stare bună; dar abia făcură câțiva pași, că podul se dărâmă sub ei și apele care păreau mici s-au făcut deodată adânci. Din fericire, cei doi frați știaau să înoate; ajunseră la celălalt mal teferi și sănătoși, dar uzi până la piele. După ce li se uscară veșmintele, plecară din nou la drum.

Ajunși în sat, loviră cu bățul câinele cel mare care, izbit peste tot, fugi lătrând mânios. Câinele se preschimbă după aceea în om și tânăra fată buboasă le ceru să-i cojească trestia ei de zahăr.

— Cojește-ți-o singură, spuse unul dintre frați.

— Nu îndrăznesc, răspunse celălalt, mi-e frică să nu iau și eu boala!

Îi spuseră tinerei fete că nu-i puteau coji trestia-de-zahăr pentru că îi dureau mâinile. În sfârșit, când tatăl îi supuse la proba cu bastonul, spuseră că partea care atinsese întâi pământul era partea de sus a bastonului, ceea ce nu era adevărat. Câinele preschimbat în om le spuse atunci:

— Voi doi nu știți mare lucru; aveți nevoie să fiți curățați cu niște *fanafody* (leacuri) bune în lacul cel mic, care se află la răsărit de sat!

Cei doi nătărăi primiră. Omul îi duse la marginea micului lac, îi frecă cu niște frunze care erau în apropiere și le spuse să se cufunde în apa lacului. De îndată se și schimbă în câini. Fugiră rușinați și se întoarseră în satul lor. Ajunși acasă, le făcură o mie de semne prietenești soțiilor lor, lătrând și dând din coadă. Dar, nefiind obișnuite să aibă câini, ele îi loviră și-i izgoniră.

Câinii de astăzi sunt urmașii celor doi frați. Și dacă câinii iubesc bărbații și nu se despart de ei este, se spune, pentru că au fost ei înșiși bărbați altădată. Pe de altă parte, sunt lacomi și nu știu să-și aleagă hrana, ci mănâncă tot ce le iese în cale.

Et Taj Ahmed ben Amar

(Berber)

Era odată un rege care dorise multă vreme să fie tată și care a fost foarte fericit când soția lui i-a dăruit o fetiță.

Fiindu-i teamă să nu-și piardă copilul atât de mult timp așteptat și pentru a o feri de deochi, închise fetița într-un palat subteran, luxos mobilat, unde o bătrână negresă îi purta de grijă. Avea grijă cu deosebire de hrană. Nu i se

dădea de mâncare decât miez de pâine și carne desfăcută de pe oase.

Într-o parte a acestui palat, zidul era în întregime făcut din sticlă și dădea într-o grădină pe unde curgea un râu.

Când tânăra fată împlini cincisprezece ani, doica muri și fu înlocuită cu o sclavă. Dar aceasta, nefiind prevenită, îi dădu stăpânei sale pâinea întreagă, cu coajă, și carnea cu oase.

— Pâinea are o crustă pe care n-am mai văzut-o și carnea are oase de care nu știam, spuse tânăra prințesă. Și lovi de zid un os pentru a-i scoate măduva.

Zidul de sticlă se sparse îndată; aplecându-se prin spărtură, tânăra fată văzu că palatul dădea într-o grădină minunată de care era despărțit printr-un râu.

Un bărbat tânăr și frumos ca luna plină se plimba prin grădină.

— O! ce tânăr frumos se află pe malul mării! strigă prințesa, care nu mai văzuse asemenea priveliște.

— O! ce frumos palat se află la marginea valurilor! spuse la rândul lui necunoscutul. Îți urez, o, Lala, atât de multe *riyahaha* (verande), încât să-ți trebuiască o lună să le străbați.

De la cea dintâi privire amândoi se îndrăgostiră unul de altul.

Prinsă între această dragoste și dorința de a avea *verandă*, prințesa căzu bolnavă. Sultanul, nefericit, chemă medicii și-i spuse fiicei sale:

— Îți voi aduce bunurile de la răsărit și pe acelea de la apus, dacă dorești, și oricâte capete vei cere vor fi tăiate și puse la picioarele tale.

— Nu vreau decât un singur lucru, spuse ea: verande atât de multe, încât să-ți trebuiască o lună ca să le străbați.

Și sultanul dădu îndată poruncă să fie construite. N-ar fi făcut mai bine să întrebe cine-i dăduse această idee?

Toți zidarii din țară lucrară să-i împlinească dorința prințesei; aceasta se uită din nou în grădină și, văzându-l pe tânăr, strigă:

— O! ce frumos tânăr pe malul mării!

— O! ce frumos palat pe malul mării, cu atâtea verande că-ți trebuie o lună ca să le străbați! răspunse el. Îți doresc să fie îmbogățit cu două *dekkana* (bănci de piatră lângă ușa casei), una din chihlimbar roșu și cealaltă din *lubane* (chihlimbar galben).

Prințesa căzu din nou bolnavă. Tatăl îi spuse:

— Bunurile din răsărit și cele din apus ți le voi aduce, dacă le dorești; și capetele pe care le vrei vor fi tăiate și puse la picioarele tale.

— Nu vreau, spuse ea, decât două bănci, una din chihlimbar roșcat și cealaltă din chihlimbar galben.

El puse de îndată să fie făcute. Fata se vindecă, se uită afară și, văzându-l pe tânărul bărbat, exclamă:

— O! frumosul tânăr de pe malul mării!

Iar el:

— O! frumosul palat de pe mare, în care sunt atâtea verande, încât îți trebuie o lună ca să le străbați și două bănci, una din chihlimbar roșcat și alta din chihlimbar galben! Îți doresc, o, Lala, o coloană din *musc* și o coloană din chihlimbar.

— Bunurile de la răsărit și cele de la apus ți le voi aduce, dacă dorești, îi făgădui sultanul din nou fiicei sale bolnave de dragoste și de capriciu. Și capetele pe care le vei dori vor fi tăiate și puse la picioarele tale.

— Nu vreau decât două coloane, una din *musc* și alta din chihlimbar!

Această dorință o dată împlinită, prințesa se aplecă din nou spre grădină:

— O! frumosul palat de la marginea mării, spuse de data asta tânărul necunoscut din grădină. O! frumosul palat unde se află atâtea verande, încât îți trebuie o lună să le străbați, bănci din chihlimbar roșcat și galben, coloane din *musc* și din chihlimbar. Îți doresc două *hasa* (bazine de apă) în mijlocul unei curți pavate cu *zelieje* (mici dale din

mozaic); dintr-una să țâșnească apă de trandafir, iar din cealaltă, apă din flori de portocal!

Sultanul îi îndeplini fiicei sale și această nouă dorință. După aceea, străinul dori olande de smarald cu incrustații de rubine, și prințesa i le ceru tatălui ei. Pe urmă, plecându-se încă o dată pe fereastră, fata auzi aceste vorbe:

— O! frumosul palat de pe mare, care are atât de multe verande, încât îți trebuie o lună să le străbați, două bănci, una din chihlimbar roșcat și cealaltă din chihlimbar galben, două coloane, una din *musc* și cealaltă din chihlimbar, două bazine cu apă de trandafir și cu apă de flori de portocal, olande de smarald cu incrustații de rubine! Nu-i lipsește decât Lala, fiica sultanului, așezată pe o bancă, și Et Taj Ahmed ben Amar, pe cealaltă.

Prințesa căzu încă o dată bolnavă, de data asta mult mai rău, se făcu galbenă și-și dădu seama că era îndrăgostită de tânărul bărbat. Toți medicii bogatului imperiu nu putură s-o vindece. Toate femeile bătrâne veneau să-i spună povești ca s-o distreze. Nimic însă nu-i folosea. Nu se putea găsi pricina răului și tânăra fată își păstra taina.

În cele din urmă, sosi o femeie foarte bătrână și tare isteată. Cum prințesa ținea mult la o pasăre a cărei colivie se afla mereu în preajma ei, bătrâna luă pasărea și-o

strânse de gât pe pieptul bolnavei adormite. Supărată și nenorocită, aceasta strigă trezindu-se:

— *Sidi ya Rabbi!* O, Doamne, stăpânul meu! Lipsește-l pe acela care m-a lipsit de această pasăre, lipsește-l așa cum duc eu lipsa lui Et Taj Ahmed ben Amar!

Șiretenia bătrânei odată izbutită, ea se grăbi să-l înștiințeze pe sultan. Aflând că fiica lui iubește un bărbat, se înfurie și porunci unui eunuc s-o ducă pe prințesă la țară, s-o omoare și să-i aducă drept dovadă cămașa stropită cu sângele ei.

Dar eunucul, cuprins de milă, o preveni pe prințesă, sfătuind-o să ia cu sine tot ce va putea, mai ușor de dus, după care ieși cu ea din oraș.

Ajunsă la o fermă îndepărtată, ea cumpără o oaie, se dezbracă, își întinse apoi cămașa pe care eunucul înjunghie animalul, își schimbă îmbrăcăminte cu aceea a unei servitoare și-și ascunse bijuteriile în părul acoperit cu o cârpă grosolană.

Străbătu oraș după oraș, trecând drept o cerșetoare și căutându-l peste tot pe Et Taj Ahmed ben Amar.

Găsind de lucru într-o casă locuită de o femeie, aceasta o opri la ea – pentru că era harnică și plină de curaj, cu toată nobila ei educație. Or, această femeie era tocmai sora lui Et Taj, care mai avea alte două surori locuind fiecare în altă casă. El venea să le viziteze pe rând o singură noapte

pe an. Când veni, prințesa, deghizată, nu îndrăzni să i se facă cunoscută. Tânărul își petrecu deci seara cu sora lui, dormi la ea și plecă dis-de-dimineată pentru a nu mai veni decât peste trei ani. Pentru că nu putea aștepta atâta vreme, fiica sultanului se duse la cea de-a doua soră, și la capătul altui an îl revăzu pe cel pe care-l iubea, fără a îndrăzni însă să i se înfățișeze și să-i vorbească. Părăsind-o pe cea de-a două stăpână, se duse la cea de-a treia soră a lui Et Taj, căreia nu întârzie să-i câștige dragostea.

— Fratele meu, îi spuse această femeie, pare să fie victima nu știu cărui farmec. Nu poate veni la fiecare dintre noi decât o dată la trei ani și numai pentru o noapte. Nimeni nu știe ce face în restul timpului.

— Allah atotputernic ne va ajuta, spuse prințesa deghizată. Nu există putere și înțelepciune decât în El!

Și când Et Taj Ahmed ben Amar sosi, amândouă îl rugară să le spună ce puteau face pentru a-l ajuta.

— Sunt într-adevăr vrăjit, spuse el, dar nimeni nu-i în stare să mă scape!

— Nu trebuie să vorbești astfel, spuse prințesa, care se făcu recunoscută. Dumnezeu nu ne va refuza sprijinul și poate vom putea face ceva pentru tine!

— Ei bine! Iată ce-ar trebui făcut: fără ca eu să bag de seamă, să-mi smulgeți din gură prima înghițitură de cușcuș, să-mi smulgeți șapte peri din barbă fără să simt,

să mă urmăriți, când voi pleca, fără să observ, să mergeți până unde voi merge și eu, fără ca să-mi dau seama, pe urmă să aruncați înghițitura, să ardeți cele șapte fire de păr, să rămâneți acolo o lună întreagă fără să dormiți. La sfârșitul lunii, un pește va veni și mă va zvârli din gura lui, căci în el locuiesc, și nu ies la lumină decât o dată pe an. Vedeți că așa ceva nu-i cu putință. Lăsați-mă dară cu trista mea soartă!

— Totuși, voi încerca! spuse prințesa, care avea inima curajoasă și era de neam bun.

Sora lui Et Taj reuși, în adevăr, să-i smulgă prima înghițitură prin surprindere și tot ea îi smulse în timpul somnului șapte fire de păr din barbă. Apoi dădu această înghițitură și cele șapte fire de păr prințesei, care, învelind totul într-o batistă, îl urmări pe Et Taj până la marginea mării. Acolo, ea îl văzu intrând într-o peșteră, lângă care se așeză, după ce aruncă înghițitura și arse firele de păr. Trebuia să rămână o lună fără să doarmă. Lacrimile sale o ajutau să-și gonească somnul.

Sosi și ultima zi; sărmana fată, foarte obosită, plângea mereu, gândindu-se la trista soartă a aceluia pe care-l iubea. Doar speranța de a-l salva o susținea în încercarea ei. Iată însă că o țărancă trecu pe acolo și-i spuse:

— O, frumusețe nemaîntâlnită, ce faci tu aici? O, tânără fată care nu meriți să fii nenorocită, de ce plângi astfel?

Fericită de a vedea o figură omenească, prințesa îi povesti viața ei (dar nu-i vorbi de bijuteriile pe care le ascunsese în păr și pe care le mai avea încă), pe urmă, la capătul puterilor, adormi.

Țăranca îi puse o piatră sub cap, pentru ca somnul să-i fie mai adânc, și când Et Taj, scăpat, ieși din peștele monstruos care veni să-l lepede pe mal, ea se dete drept prințesă, povestindu-i toată viața ei. Amândoi plecară în oraș și se căsătoriră.

Sărmana prințesă, trezindu-se singură la marginea peșterii, înțelese că a fost înșelată; piatra care astupa grotă era în adevăr dată la o parte. Urmărind pașii lui Et Taj, ea ajunse în oraș și află că el locuia într-o casă frumoasă cu nevasta lui.

Fără a se lăsa doborâtă de durere, ea se duse la un negustor de sclavi, se vopsi în negru și ceru să-i fie vândută lui Et Taj ca negresă. Cum muncea foarte bine, stăpânul ei, care n-o recunoscuse, o ținea în mare cinste și când avu copii îi încredință educația lor. Copiii o iubeau mult.

Într-o zi, ea îi îndemnă:

— Spuneți-i tatălui vostru: „Vrem ca *dada* să ne spună o poveste!”.

Când veni seara, micuții îi spuseră tatălui lor:

— Vrem ca *dada* să ne spună o poveste!

— Nu-i nevoie, spuse soția lui Et Taj, care o recunoscuse pe prințesa-sclavă, și pe loc se făcu galbenă de spaimă. De când sclavele au obiceiul să spună povești seara?

Dar tatăl, cedând rugăminții copiilor, o chemă pe *dada*, care începu să povestească. Ea înfățișă frumosul palat al tinereții sale: cu verandele, pe care-ți trebuia o lună să le străbați, cu băncile de chihlimbar roșcat și galben, cu coloanele de *musc* și de chihlimbar, cu havuzurile cu apă de trandafiri și cu apă de flori de portocal, cu olanele de smarald incrustate în rubine și cu frumosul tânăr care se plimba pe marginea apei...

— Așază-te lângă mine, *dada*, îi spuse Et Taj.

Pe urmă vorbi de boala ei, de supărarea sultanului, de mila eunucului, de ceea ce făcuse ea pentru a distruge vraja.

— Apropie-te de mine, *dada*, spuse Et Taj.

Mai povesti cum după o lună fără somn adormise la marginea peșterii, cum țăranca o înșelase, cum își înnegrise fața și se transformase în sclavă, pentru a trăi mai aproape de iubitul ei.

Pe urmă își scoase din păr, unde erau ascunse, bijuteriile ei regești.

— Vino și mai aproape de mine, spuse Et Taj; vino aproape de mine, draga mea! Cum vrei s-o pedepsesc pe femeia asta?

Porunci apoi ca vinovata să fie ruptă de două cămile, după care sărbători cu mari petreceri căsătoria cu iubita lui. Amândoi trăiră fericiți până în ziua când veni să-i caute regele morții. Glorie celor vii, care nu mor și cărora numai lauda li se cuvine!

Casa blestemată

(Berber)

A fost odată un bărbat care avea două neveste, și fiecare îi dăruia câte șapte fete.

Paisprezece fete! Și niciun băiat! Un nenoroc cu totul neobișnuit. Tatăl avea slăbiciune însă pentru una dintre soțiile sale, care, foarte rea, nu se gândea decât să scape de fetele rivalei.

Or, se afla în oraș o casă blestemată, stăpânită de *djini*; mureai dacă-ți petreceai noaptea acolo. Auzind vorbindu-se despre această casă, ea îl hotărî pe soțul ei s-o închirieze, după care le trimise într-o seară acolo pe cele șapte fiice ale soției disprețuite.

Dar aceste fete erau foarte istețe și totodată foarte bune, curajoase și respectuoase. Fără a se tulbura, ele cerură doar netrebnicului lor tată să le cumpere mături, pește, lapte și mirodenii.

Casa era foarte murdară și plină de colbul oaselor celor care muriseră acolo. Cu îndrăzneală, cele șapte surori măturară peste tot, aruncară lapte pe podea, spre a-l îmbuna pe *djin*, lacom de această băutură, și arseră mirodenii.

Apoi, una dintre ele aprinse focul și se apucă să frigă peștii pentru masă. Dar iată că o mână fără braț și fără trup se ivi întinzându-se spre ea, în timp ce un glas spunea, pe un ton rugător și dulce:

— Dă-mi, sora mea, dă-mi să mănânc un pește!

— Cu plăcere și cu dragă inimă, prietene, spuse ea fără să se tulbure. Acesta este încă prea cald. Ți-ar face rău. Așa că ți-l voi răcori!

După un timp, ea întinse mâinii peștele calduț. Și la fel făcu pentru alte șapte mâini, care veniră una după alta să ceară pește fript.

Pe urmă, sosind seara, cele șapte surori aprinseră lumânări, se așezară la masă și începură să mănânce.

Un *djin* cu două nasuri se înfățișă cu o lumânare în mână. În loc să le fie teamă, ele îl primiră cu prietenie, îl așezară lângă ele și-i deteră ceai de mentă cu mult zahăr.

— Doriți o ființă cu trei nasuri? strigă atunci un alt *djin*, care apăru deodată lângă ele.

— Sigur, din toată inima prietenoasă și ca o cinste deosebită!

Și rînd pe rînd se iviră geniile cu patru, cinci, șase și șapte nasuri, care toți fură primiți prietenește de cele șapte surori.

Deodată se auzi un glas de copil mic care, plîngînd și gemînd, zicea:

— O, surorile mele! O, surorile mele! Ajutați-mă, vă rog, să cobor!

Cea mai curajoasă dintre toate luă o lumînare și urcă scara ce ducea la terasă. Pe cea din urmă treaptă zăcea o bucată mare de carne. Ea făcea tot zgomotul acesta. O luă binișor în rochia ei și coborî scara.

În loc să le facă rău, *djinii*, mișcați de buna primire ce le-o făcuseră cele șapte surori, le mulțumiră că-i hrăniseră, că le parfumaseră și le curățaseră casa și că le ținuseră bună tovărășie.

A doua zi, în zori, tatăl veni la casa blestemată cu paisprezece hamali încărcăți cu șapte scînduri, ca să ridice cadavrele celor șapte fiice ale lui, pe care le credea moarte. Dar în loc să le găsească fără viață, le văzu bucuroase și sănătoase, acoperite de bijuterii date de *djinii*

recunoscători. Trebui să trimită înapoi hamalii și să le aducă pe fete acasă.

Cine a fost foarte nemulțumită? Femeia cea rea și geloasă. Văzând darurile cu care fetele ei vitrege fuseseră înzestrate, ea vru tot atâtea pentru propriile ei fiice, și-l ocări amarnic pe soțul neîndemânatic. La cererea ei, acesta le duse pe celelalte șapte fiice la casa cu strigoi și le lăsă singure.

Ca și cele dintâi, ele cerură pește și alimente, dar, cum erau murdare și neglijente, nu se gândiră nici la măhuri, nici la mirodenii. Fără a curăța nimic, începură să pregătească masa. O mână se arătă în fața celeia care prăjea peștii, cerând unul.

— Ce groaznic! strigă tânăra fată. Și începu să recite formula de scăpare: „*Bismi Ilahi errahmani er-rahin*” („În numele lui Dumnezeu iertătorul și binefăcătorul!”). „*A’udu Billahi men ech’chaitani errajum*” („Caut lângă Dumnezeu un refugiu împotriva Satanei!”).

Și ea le strigă surorilor sale:

— Dați-mi o bardă!

Dar mâna amenințată dispăru fără să spună nimic.

Când *djinii* cu două, trei, patru, cinci, șase și șapte nasuri veniră să ceară să împartă masa cu ei, în loc să-i primească prietenos, cum făcuseră surorile lor, ele le refuzară tovărășia, nu fără a-i încărca de ocări și de

batjocuri. Când glasul strigă de pe terasă: „Ajută-mă să cobor!”, nimeni nu veni în ajutorul bucății de carne vrăjită, ci fiecare strigă: „*Allah y ena'lek*” („Dumnezeu să te blesteme!”).

Așa că atunci când sosi tatăl a doua zi dis-de-dimineată, de data asta fără hamali și fără scânduri, găsi șapte cadavre în casa blestemată.

Își regretă, cu amărăciune, greșeala și încetă s-o mai iubească pe femeia cea rea, care fusese pricina acestei nenorociri, căci gândul cel rău este totul.

Lala Khallal el Khandra

(Berber)

O fată, după ce-i muri mama, fu trimisă ca *mt'alma* (ucenică) la o vecină, care o învăța broderia. Această vecină, rea și aspră, o ciomăgea toată ziua pe mica Lala Khallal el Khandra (*El Khandra* – „Cea-verde”). Lacomă din fire și dorind aprig să se mărite cu tatăl copilei, rămas văduv, o pune pe fată să-și îndemne părintele la această căsătorie, făgăduindu-i să n-o mai bată.

Împlinindu-și dorința, fu departe de a-și ține făgăduiala.

Această mamă vitregă avea și ea o fată din prima căsătorie, foarte rea și grosolană, și care mai făcea și murdărie în pat, în timp ce Lala Khallal era deșteaptă,

blândă și tot pe atât de curată pe cât era de frumoasă. Laudă Aceluia care a făcut-o și a plămădit-o atât de frumoasă! Cu gândul de a-l înstrăina pe tată de fiica lui, femeia cea rea aruncă asupra copilei murdăriile proprii sale fiice.

Într-o zi, ea plecă cu copila la țară. Găsind puțină umbră, se așeză jos, și bătrâna începu să pieptene părul lung al fiicei sale vitrege, chipurile s-o caute de păduchi. Cum era foarte cald, micuța adormi. Atunci mama vitregă îi legă părul cel lung de o tufă de mărăcini și plecă.

În timp ce fata dormea, o gazelă, creatură de-a lui Dumnezeu, veni și, făcându-i-se milă de ea, îi dezlegă părul cu picioarele. Fata trezindu-se, văzu gazela care-i lingeă fruntea. La început îi fu foarte frică, pe urmă se obișnuie și trăi mai mulți ani alături de acest animal.

Se făcu astfel o fetișcană frumoasă ca luna. Într-o zi, tot plimbându-se, se apropie de un sat și văzu o casă, pe terasa căreia se sui. Aplecându-se pe *buseddar*⁶, ea nu văzu jos pe nimeni. Casa părea totuși locuită, pentru că se vedeau diferite obiecte în curte și draperii la intrarea în camere, dar era goală-goluță, nu se aflau în ea nici măcar

⁶ Golul care se află în mijlocul celor mai multe case marocane construite în jurul unei curți interioare.

femeile care rămân tot timpul acasă când bărbații sunt plecați.

Coborând, ea văzu în bucătărie bucăți mari de vânat sălbatic, vânat cu păr și cu pene, și înțelese că locuința era a unor vânători.

Bărbații singuri nu știu niciodată să-și îngrijească cum trebuie gospodăria. Această casă era într-adevăr cam alandala. Așa că tânăra fată, care iubea curățenia, începu să spele și să curețe de la un cap la altul, să aranjeze camerele, pe urmă bucătăria, și să pregătească totul pentru masă.

Apoi se ascunse.

Din adăpostul ei văzu sosind șapte vânători, încărcăți cu tot felul de vânat, care fură foarte mirați să găsească masa pusă și casa aranjată. Cum erau neîncrezători, îi deteră unui bătrân *slughi* (ogar) muribund să guste din cușcușul pregătit. Cum acesta nu muri, începură și ei să mănânce veseli, nu fără a spune: „*Bi smillah!*” („În numele Domnului!”).

A doua zi de dimineață plecară toți, în afară de cel mai în vârstă, care dorea să descopere taina, și care se prefăcu că doarme. Dar adormi cu adevărat, și Lala Khallal el Khandra, după ce făcu curățenie și găti ca și în ajun, se apropie de el, îi puse *hene* (vopsea) pe mâna dreaptă și pe piciorul stâng și se întoarse în ascunzătoarea ei.

A doua zi, al doilea frate, nădăjduind să fie mai norocos, rămase la rândul său acasă; dar și el adormi și tânăra fată îi vopsi și lui mâna și piciorul. La fel se întâmplă și cu ceilalți patru frați.

Cel mai tânăr, rămas și el de veghe, reuși să-și învingă somnul până în momentul când Lala Khallal, curățind casa și făcând prânzul, se apropie de el. Ea îi puse, ca și celorlalți, *hene* pe piciorul stâng, dar când vru să-i vopsească și mâna, el o apucă deodată de braț, strigând:

— *Ins au djin?* („Om sau *djin*?”)⁷

— Sunt femeie din neamul lui Adam, care spune *chahada* (rugăciune musulmană). Nu există altă divinitate decât Dumnezeu, și Mahomed este profetul Lui.

Cum era foarte frumoasă, vânătorul se îndrăgosti îndată de ea și o întrebă dacă primește să-l ia de bărbat. La răspunsul ei că da, el o sfătui să le spună celorlalți șase frați: „Acela care m-a prins va fi soțul meu”.

Și când vânătorii se întoarseră seara acasă, el le arătă mâna sa dreaptă fără *hene*, după aceea le-o arătă pe tânăra fată. Toți se minunară de frumusețea ei și, firește, fiecare și-o dori de soție. Dar ea spuse:

— Acela care m-a prins va fi soțul meu!

⁷ Formulă obișnuită.

Se căsătoriră deci, și toți opt trăiră laolaltă foarte fericiți. Vânătorii prețuiau gingășia lui Lala Khallal și erau mulțumiți că aveau o gospodină atât de destoinică să le țină casa.

Într-o zi, în timp ce soțul ei și cei șase cumnați erau la vânătoare, Lala Khallal auzi strigând pe stradă un evreu care vindea lucruri pentru femei. Ea îl recunoscuse pe Daud, un negustor ambulant care locuia în orașul în care se născuse.

Îi făcu semn să vină, îi cumpără câteva lucruri și-i ceru vești despre familia ei. El îi spuse că tatăl și mama ei vitregă trăiau încă. Ea îl trimise înapoi, dându-i un *tbaq* (coș mic acoperit, din frunze de palmier) plin cu monede de aur. Și el se grăbi să se ducă la mama vitregă, povestindu-i unde o găsisese pe Lala Khallal. Bătrâna îi făgădui doi *tbaqi* plini cu aur (ea luase comoara mamei moarte) dacă se învoia să-i ducă fetei un inel încărcat cu o otravă care te făcea să adormi.

Daud se întoarse deci în satul unde o văzuse pe Lala Khallal, bătut la ușa acesteia, îi dăde binețe și-i întinse inelul, spunându-i că mama vitregă nu era de vină, că ea n-o pierduse dinadins, la țară, și că era nefericită că nu-și mai văzuse fiica vitregă.

Pregătind cușcuș pentru masa de seară, tânăra femeie luă inelul între dinți pentru a amesteca pasta cu mâinile și îndată și căzu leșinată.

Cei șapte vânători, întorcându-se seara, am văzut-o și, crezând-o moartă, începură să se căineze:

— Bucuria vieții noastre nu mai este, spuneau ei. Nu-i vom mai auzi glasul, nu ne vom mai bucura de dulcea ei prezență și nu vom mai avea parte de îngrijirile ei prețioase. Nu există tărie și putere decât în Dumnezeu. Aceasta este soarta pe care El ne-a dat-o!

— Ce vom face cu trupul ei? întrebă cel mai tânăr, soțul ei, disperat. Nu mă pot împăca cu gândul s-o duc la cimitir și s-o las să putrezească în pământ.

Ei aveau o cămilă pe care o chema N'ala. O îmbrăcară deci pe tânăra femeie cu lucruri scumpe, o acoperiră cu bijuterii și voaluri prețioase, pe urmă o așezară pe cămilă, căreia îi spuseră:

— Mergi, mergi fără încetare, și nu te opri decât dacă te strigă cineva cu numele tău: N'ala.

N'ala ascultă, și toată țara vorbi curând de această minune, o cămilă care mergea, mergea fără răgaz, purtând trupul unei femei deosebit de frumoase și gătită ca o regină.

Mai mulți încercară s-o fure, dar nimeni nu reuși; niciun cal nu alerga destul de repede pentru a o prinde pe

N'ala. Sultanul, el însuși, nu izbuti. Făgădui o răsplată mare aceluia care-i va aduce cămila și misterioasa lui povară:

— Îl voi face bogat, spuse el, tot atât de bogat cât a hotărât Dumnezeu că va putea fi!

Iată că un biet cosaș mergea călare pe măgarul lui pe drumul pe unde trecea tocmai atunci cămila. El își pierduse sandala (*n'ala*).

— Dă-mi, zise el unui trecător care se afla acolo, dă-mi, te rog, *n'ala* mea!

Auzind rostindu-i-se numele, cămila se opri îndată și se lăsă, ascultătoare, dusă de felah, căruia sultanul îi dădu o sumă însemnată de bani.

Lala Khallal dormea încă. Inima nu-i mai bătea; nicio suflare nu-i ridica pieptul.

— Trebuie îngropată, spuse sultanul, care trimise să caute câteva femei pentru a îndeplini aceste însărcinări, potrivit obiceiului.

Acestea scoaseră mai întâi inelul ce se găsea încă între dinții tinerei femei, care pe dată se deșteptă, proaspătă și surâzătoare. Încântat, sultanul îi ceru să-i spună povestea sa, după aceea îi ceru să-i fie soție. Ea sfârși prin a primi, neștiind cum să-și mai regăsească soțul.

N'ala fu aruncată în grajdul palatului.

Într-o zi, Lala Khallal el Khandra, care nu-l putea uita pe primul ei soț și nu se obișnuia să împartă cu un harem favorurile unui stăpân, se hotărî să plece cu orice preț. Ea pregăti o petrecere în grădinile sultanului, cu șase dintre fetele ei de onoare, spunându-le să ia cu ele tot ce vor putea duce. Apoi se ascunseră toate șapte într-o ladă, care a fost pusă pe spatele N'alei, chipurile, ca să meargă la grădini. Dar ajunsă la intrarea acestora, Lala Khallal îi spuse cămillei:

— Mergi până la poarta stăpânilor tăi!

Așa putu regăsi ea satul și casa celor șapte vânători. Ei tocmai se tânguiau:

— Ne-am pierdut, spuneau ei, fericirea noastră. Și, culmea nenorocirii, am pierdut-o și pe N'ala...

Auzindu-și numele și vocea stăpânilor ei, cămila începu să scoată vesele glu-glu-uri.

Frații au fost foarte fericiți s-o regăsească pe scumpa lor Lala Khallal el Khandra, care căzu plângând în brațele soțului ei. Pe urmă le scoase din ladă pe cele șase fete de onoare.

— Iată, le spuse ea cumnaților săi, soțiile pe care vi le-am adus.

Și ea le vorbi tinerelor fete despre fericirea de a avea un soț doar pentru tine.

Caftanul de dragoste împletit cu patimă

(Berber)

Un bărbat, care avea trei fiice, vrând să plece în pelerinaj, le întrebă pe fiecare dintre ele ce dorea să le aducă.

— Brățări de aur și de argint incrustate cu nestemate, spuse cea mai mare.

— Pantofi auriți, spuse a doua.

Cea mai tânără ceru timp de gândire.

Or, cum s-a aflat o clipă singură în camera ei, o *ruhania* (zână) îi apăru tinerei fete sub înfățișare omenească și îi zise:

— Cere-i tatălui tău caftanul de dragoste împletit cu patimă!

Pe urmă dispăru. În momentul plecării, cea mai mică îl rugă pe tatăl ei să nu-i aducă nimic altceva decât caftanul de dragoste împletit cu patimă. Tatăl ei făgădui să-l caute, plecă pe drumul lui Allah, făcu pelerinajul în orașul sfânt, cumpără brățări frumoase pentru cea mai mare, pantofi auriți pentru cea mijlocie, dar uită de caftan.

La jumătatea drumului de întoarcere, își aduse aminte totuși de făgăduială și întrebă pe fiecare unde ar putea găsi asemenea îmbrăcăminte. Toată lumea îl luă drept nebun. Unii îi râdeau în nas, alții îi răspundeau cu blândețe că nu

știi; alții se mulțumeau să suspine în tăcere și se îndepărtau cât mai repede cu putință. Dar nimeni nu-i dădea nicio lămurire.

Într-o zi, în sfârșit, întâlni într-un pustiu un bătrân al cărui păr și a cărui barbă albă coborau până la genunchi; omul, așezat la rădăcina unui arbore, părea cufundat într-o adâncă chibzuire. Punându-i și lui întrebarea, șeicul îi răspunse:

— Sărmanul meu copil, ce cauți tu? Nu știi că nu-i cu putință unui om să vadă caftanul de dragoste? Dacă totuși ții cu orice preț să încerci, trebuie să urmezi punct cu punct îndrumările mele; la o jumătate de zi de drum de aici vei ajunge în fața unui arbore mare: așază-te dedesubt și așteaptă. Ți se vor oferi, într-o *mida* (taler din lemn cu marginea ridicată), șapte feluri de mâncare unul după altul. Gustă din fiecare; pe urmă du-te la marginea mării, bea câteva înghițituri din apa ei și așteaptă. Ai curaj și... *Allah i hanik!* („Domnul să te aibă în pază!”)

Călătorul îi urmă sfaturile și totul se petrecu, în adevăr, cum spusese șeicul. Pe urmă, cum bău din apa mării, un spirit cu înfățișare de om apăru din valuri și-i spuse:

— Acela care a mâncat din hrana noastră și a băut din apa noastră este demn să i se dea ceea ce cere. Ce-ai venit să faci aici și ce vrei?

— Vreau, spuse el, caftanul de dragoste împletit cu patimă.

— Bine, spuse omul misterios. Aruncă-te în mare și vei vedea ceea ce vei vedea.

Afundându-se în apă, omul găsi o ușă prin care trecu, apoi curtea unui palat mare, unde se plimbau câțiva sclavi.

— Ce vrei? spuse unul dintre ei.

— *Qaftan el Hub*, răspunse el.

— Intră în camera asta, spuse sclavul.

Ceea ce și făcu; în cameră văzu un om cu o înfățișare impunătoare așezat pe un tron minunat. Îl salută de trei ori, cum sunt salutați sultanii, și-i ceru caftanul de dragoste.

Omul cel impunător îl primi cu multă bunăvoință și îi dădu o bucată de lemn de santal.

— Dă-l, îi spuse el, aceleia care ți-l va cere și spune-i să-și pună *hené*, să facă cu grijă curățenie în cameră, să meargă la *hamam* (preot musulman), pe urmă să se închidă singură în camera ei și să aprindă această bucată de santal. *Allah i hanik!*

Mulțumit să-i facă plăcere fiicei sale, călătorul se întoarse acasă, dete celor două fete mai mari darurile aduse și spuse celei mai mici ce-l învățase regele *djinilor*.

Ea făcu întocmai și, îndată ce aprinse santalul, un grup de oameni care purtau lampioane veniră să bată la ușă, îi

cerură tatălui s-o scoată afară pe fiica lui cea mai tânără și să le-o dea. Când va dori s-o vadă, i-au spus ei, nu va avea decât să se ducă în cutare loc și să-i cheme în gând; ei vor veni de îndată să-l caute și-l vor duce să-și vadă copilul.

Tânăra fată plecă cu ei și iat-o ajunsă la palatul Caftanului-de-dragoste. I se dete o cameră și un mic negru care să o servească. Acesta îi aduse masa și-i făcu ceaiul; dar în cel din urmă pahar puse puțin praf, care o cufundă îndată într-un somn adânc.

Or, Caftanul-de-dragoste era un *djin* din rasa *djinilor*, care se îndrăgostise de tânăra fată într-o zi când, călătorind prin aer, o zărise, plină de drăgălășenie și de frumusețe, la fereastra ei. *Djinul* era fiul regelui palatului submarin și acest palat dădea, printr-un tub de sticlă, în camera unde se afla acum fata. Caftanul-de-dragoste sosi deci prin acest tub de sticlă și privi cu bucurie la aceea care-i inspirase dragostea. N-o deșteptă, ci se culcă lângă ea până dimineața și plecă înainte ca ea să se trezească.

Făcu la fel în fiecare zi, și astfel se scurse viața tinerei fete pe care micul negru o adormea în fiecare seară cu *bang* (narcotic pe bază de mac), înainte de sosirea misteriosului ei soț. După câteva luni, ea începu să se plictisească, nevăzând altă figură omenească în afară de aceea a sclavului și nefăcând altceva decât să mănânce și să doarmă. În acest timp, surorilor sale începură să le fie dor

de ea și voiau aprig s-o vadă. La cererea lor, tatăl se duse la locul arătat și închise ochii, gândindu-se la fiica sa. Când îi deschise, după o clipă, se afla la marginea mării, unde-l văzu pe negrul cel mititel care-l întrebă ce dorea.

— Am venit, spuse el, să-mi caut fiica și s-o duc acasă, pentru că surorile ei doresc s-o vadă.

— Această călătorie nu-i va aduce fericire.

— Țin mult. Și surorilor ei le este tare dor s-o revadă.

— Voi spune asta stăpânului meu.

Și sclavul pieri, dar se întoarse curând să spună că Qaftan el Hub primea ca soția lui să plece chiar acum, la *moghareb* (amurg), cu condiția ca micul negru să vină s-o caute a doua zi, tot la *moghareb*.

Tatăl făgădui, închise ochii, se trezi acasă, și chiar în acea seară veni să bată la ușă fiica sa întovărășită de negru.

După ce o sărutară cu dragoste, mama și cele două surori ale sale începură s-o descoase, vrând să afle amănunte despre soțul ei.

— Ești fericită? Unde locuiești?

— Acolo! zise ea.

— Și soțul tău? Cum este? Te iubește? Este bun cu tine? Unde locuiește?

— Acolo! spuse ea simplu, fără să mai adauge nimic.

Dar când veni noaptea, ducându-se să se culce împreună cu surorile ei, acestea o asaltară cu noi întrebări, căutând să afle amănunte din viața ei misterioasă și mai ales despre bărbatul ei.

— Soțul meu! sfârși ea prin a spune, nu l-am văzut niciodată. Nu-l văd decât pe acest mic negru care are grijă de mine, mă servește și-mi dă tot ce am nevoie. Seara îmi face ceai și adorm îndată după ultimul pahar. A doua zi mă trezesc, în patul meu, singură.

— O! strigară atunci surorile ei, cum poți să trăiești în asemenea condiții, să duci o viață atât de plicticoasă și de misterioasă totodată, neștiind nici măcar cine-ți este soțul? Asta nu mai poate merge așa. Ascultă ce-ți spunem noi... Iată un prosop, o lumânare și chibrituri. Măine, când sclavul îți va da paharul cu ceai, nu-l bea; ci răstoarnă-l în acest prosop; pe urmă prefă-te că dormi. Astfel vei putea vedea totul.

Foarte fericită la gândul de a-și limpezi viața, tânăra fată plecă a doua zi cu negrul, care venise exact la *moghareb*, și făcu întocmai cum îi spusese surorile sale.

Crezând-o adormită, tânărul sclav o luă, ca de obicei, în brațe și o așeză pe pat. Veni atunci Qaftan el Hub, care mănca resturile de la masă, bău ceai și veni să se culce lângă soția lui, după ce-o privi și-o mângâie cu dragoste.

Când aceasta fu sigură că el adormise, scoase lumânarea din buzunar, o aprinse și o apropie de fața *djinului*.

Ea văzu un bărbat tânăr și frumos, care avea pleoapele închise și al cărui piept se mișca ușor sub caftanul de mătase. Privindu-i de aproape caftanul, văzu că butonierele care-l îmbumbau erau prevăzute cu mici lacăte, cu chei și mai mici. Împinsă de curiozitate, ea încercă broasca, întredeschise caftanul și... iat-o în fața unei scări, pe care coborî într-o casă mare. Urmând treptele acestei scări, ajunse la o cameră plină cu aur în lingouri, pe urmă la o cameră plină cu aur praf, pe urmă la o alta care da pe dinafară de tot felul de pietre scumpe. După ce le vizită pe toate, sui scara și închise lacătul.

Dar, din neîndemânare, o picătură de ceară fierbinte căzu din lumânarea pe care o ținea încă în mână pe fața soțului său, care se deșteptă foarte nemulțumit, ghicind ce se întâmplase.

— Îți spuseseam eu că această călătorie la tatăl tău ne va aduce nenoroc.

— Era scris, răspunse ea cu umilință. Era scris în soarta mea. Dar gândul meu n-a fost rău.

— De data asta am să te iert. Dar nu te vei mai duce niciodată la tatăl tău.

Din această zi, Qaftan el Hub venea pe față la soția lui, fără să o mai adoarmă cu praf de *bang*. Au trăit astfel șase

luni, după care timp veni iarăși tatăl ei, tot ca prima dată, să o ceară ca s-o ducă acasă o zi. Micul negru îi aduse la cunoștință voința stăpânului său; dar tatăl insistă atât, încât fu primit chiar de Qaftan el Hub. Acesta îi spuse că-i iertase soției prima curiozitate, dar că nu i-o va mai răbda pe a doua. Îi dădea totuși voie să lipsească încă o dată între două amurguri.

Ajunsă la părinții ei, surorile o înghesuiră iar cu întrebările, și ea le povesti cum, datorită șiretlicului lor, izbutise să-și vadă soțul, care nu se mai ascundea acum ochilor ei.

— Cum îl cheamă? o întrebară atunci surorile.

— Nu știu. Nu l-am întrebat.

— Trebuie să-l întrebi; și dacă nu vrea, supără-te, arată-te mâhnită, refuză să mănânci, să bei și să vorbești, până când va primi și-ți va spune numele. Așa trebuie să te porți cu bărbații.

Cea mai mică răspunse prin ascultare și supunere și, când se întoarse acasă, luă un aer trist, reproșându-i soțului ei că nici măcar nu-i cunoștea numele.

Qaftan el Hub fu foarte nedumerit, și-i răspunse că nu i-l putea spune, încredințând-o că era mai bine pentru ea să nu-l cunoască.

— Soțul meu nu mă mai iubește, strigă ea atunci plângând. Cum poate trăi o femeie fără să știe numele soțului ei?

Și ea îndepărtă mâncărurile aduse de sclav. Pe urmă, după ce stete îmbufnată câțva timp, reîncepu.

— Nu pot! Tac! spuse soțul ei.

Dar nu este ușor să învingi încăpățânarea unei femei. La sfârșit, scos din fire, ieși în grădină și acolo, aspirând cu putere aer, începu să se umfle, să crească, să crească atâta, încât capul îi atinse acoperișul casei. Atunci strigă de mai multe ori cu tărie:

— Numele meu este *Qaftan el Hub manqut belahua!*
Qaftan el Hub! Qaftan el Hub manqut belahua!

Și apucându-și nevasta cu mâinile sale uriașe, o luă și o aruncă departe într-un pustiu groaznic.

Sărmana începu să plângă gârle de lacrimi și să se căiască de curiozitatea ei; pe urmă, fiindu-i foame, o porni la întâmplare, până ajunse într-un oraș mare. Acolo cumpără de mâncare, câteva lucruri de îmbrăcăminte bărbătească și un *Dalil el Khairat*⁸. Având astfel aerul unui tânăr *taleb* (student), ea intră într-o moschee, își făcu baie, rugăciunea și începu să citească cu glas tare din cartea sfântă pe care marele Jazuli (Allah să răspândească asupra

⁸ Carte – îndreptarul faptelor bune.

lui darurile sale cele mai alese) a făcut-o în cinstea celui mai mare profet al lui Allah, stăpânul nostru Mahomed ben ‘Abdalah, asupra lui rugăciunea și binecuvântarea!

Cum avea un glas foarte plăcut, mai multe persoane se așezară lângă ea s-o asculte. La fel se întâmplă a doua zi și în zilele următoare. Ascultătorilor li s-au alăturat niște viziri, atrași de farmecul cu care fata psalmodia rugăciunile după prozodie. Întrebată cum o cheamă, ea răspunse:

— Mă numesc Si’Ali!

Si’Ali avu atâta succes, încât vizirii părăsiră *Dar el Makhzen* (palatul) pentru această moschee, iar sultanul, băgând de seamă, îi întrebă într-o zi care este pricina lipsei lor.

— Un anume Si’Ali, au răspuns ei, tânăr străin, cu voce frumoasă, citește în fiecare zi *Dalil el Khairat* în moscheea lui Bab el Ghisa. Și frumusețea vocii lui, o, emir al credincioșilor, ne ține sub farmecul ei; dulceața vrăjită a citaniei lui ne împiedică să venim aici la ora convenită.

Foarte mirat, sultanul se hotărî să judece el însuși, și coborî de la palat cu alaiul său. De cum îl auzi pe Si’Ali, nu mai vru să se întoarcă la palat, ci aduse tot ce trebuie pentru a lua masa și pentru a se culca la moschee, iar a doua zi îl rugă pe frumosul străin să vină cu el la palat.

Sultanul prinse curând o asemenea simpatie pentru Si’Ali, încât nu-l mai părăsea nicio clipă și nu mai făcea

nimic fără sfatul său într-atâta, încât vizirii începură să fie geloși.

Într-o zi când se plimba în grădinile palatului, cum venise ora rugăciunii, Si'Ali își făcu baia într-o gărlă, așternu *lebda* (covor mic) pe pământ și-și făcu rugăciunea, pe urmă se așeză și începu să citească după obicei. Or, acel loc era chiar sub fereastra fiicei sultanului care, mișcată până în adâncul inimii, auzindu-l psalmodiind, se aplecă pe fereastră și spuse:

— *Si'Ali, ya Si'Ali!* Iubește-mă, ca să te iubesc!

Dar Si'Ali a răspuns cu simplitate, fără să ridice ochii, cu o voce dulce:

— Pe acela care te-a crescut și pe cel care m-a coborât, *ya La!la!* Dragostea mea nu se poate lipi de dragostea ta.

Îndată după această întrevvedere, prințesa căzu bolnavă, fără ca vreun doctor din regat s-o poată vindeca; și asta făcea disperarea tatălui ei și mai mare. Într-o zi, în sfârșit, i se aduse la căpătâi un bătrân rabin evreu, cunoscător în științele magice, care, rămas singur cu ea, o privi în tăcere, pe urmă îi spuse deodată:

— Ești bolnavă din pricina dragostei pe care o ai pentru Si'Ali!

— Așa e! mărturisi prințesa.

Atunci bătrânul rabin veni la sultan și-i spuse că o poate însănătoși pe bolnavă dacă i se taie degetul cel mic al

lui Si'Ali și i se atârna acesteia de gât. Sultanul își ridică brațele spre cer și spuse că nu-l va putea face pe un prieten al său să sufere o astfel de durere, fie chiar pentru a salva viața fiicei sale. Dar toți vizirii începură să spună:

— E vorba de un lucru atât de mic! Acest deget, acest deget mic, la ce-i slujește lui Si'Ali? El însuși ar fi mulțumit să-l dea pentru a o salva pe prințesă. Făcând asta îți vei însănătoși fiica, fără a face de fapt rău nimănui.

Zdruncinat de aceste sfaturi, regele dădu poruncă să i se taie degetul cel mic lui Si'Ali, care fu atârnat la gâtul prințesei. Aceasta se însănătoși pe loc dar, după câțva timp, scena se repetă.

— *Si'Ali, ya Si'Ali!* spuse tânăra fată, iubește-mă pentru că te iubesc.

— *Ya La!a*, spuse Si'Ali. Pe acela care te-a crescut și pe cel ce m-a coborât, dragostea mea nu se poate lipi de dragostea ta.

Și prințesa căzu iar bolnavă, și mai rău decât prima dată. Evreul îl sfătui atunci să i se taie lui Si'Ali lobul urechii, și vizirii geloși îl convinseră pe sultan să facă și această treabă. Dar lucrul repetându-se pentru a treia oară, evreul spuse că de data asta trebuiau sacrificări creierii lui Si'Ali.

Cum sultanul striga și-l amenința pe medic, un vizir spuse:

— Ține seamă, Stăpâne, că fiica sultanului prețuiește de o mie de ori mai mult decât acest Si'Ali, care nu este decât un necunoscut, un aventurier a cărui origine nu ne este cunoscută. Viața prințesei are infinit mai mult preț decât aceea a unui om de nimic.

— Acest lucru nu-l voi face niciodată! protestă sultanul.

Și nu se mai vorbi despre asta în ziua aceea; dar cum starea prințesei se înrăutățea, vizirii geloși, tot stăruind, sfârșiră prin a trece peste voința sultanului, care dădu, plângând, poruncă să-l omoare pe Si'Ali.

Bucuroși să scape de favorit, vizirii îl duseră pe tânărul străin afară din oraș, la marginea unui izvor, și porunciră călăului să-i taie capul. Dar Si'Ali ceru câteva minute pentru a-și face baia și rugăciunea. Se aplecă deasupra râului pentru a lua apă în căușul mâinii și în acest moment dispăru din fața tuturor.

Vizirii mirați se întoarseră la palat și-i spuseră sultanului ce s-a întâmplat; acesta se bucură mult și-i mulțumi lui Dumnezeu de a nu fi îngăduit să cadă asupra lui sângele prietenului său.

Cel care o răpise pe fată din mâna călăilor lui fusese chiar Qaftan el Hub, soțul ei. O duse apoi în casa lor și, după ce-i făcu aspre și înțelepte muștrări, o iertă.

— Ai văzut acum urmările curiozității tale nesăbuite. Tot ce s-a întâmplat este din vina ta și din vina surorilor tale

care te-au îndemnat la rău. Mulțumește-te de acum înainte cu ceea ce ai, fără a încerca să afli ce nu se cuvine. Dacă vrei să trăiești liniștită, rămâi aici, nu te mai gândi nici la părinții tăi, nici la limbutele tale surori, și vei fi fericită.

Povești moralizatoare și întâmplări

Mila

(Popo)

Ablavi, mica orfană dezmoștenită, mereu în zdrențe, umbla pe ulițele satului. Într-o zi, rușinată, se hotărî să împrumute un ac de la cea mai bună prietenă a ei, Alele, să-și cârpească șorțul.

Aceasta se învoi să i-l împrumute, cu condiția ca, odată cu ultima înțepătură făcută, prețiosul vârf strălucitor să-i fie înapoiat.

Ablavi făgădui solemn, dar rătăci obiectul cel minunat. Ea fu foarte mâhnită când tovarășa ei i-l ceru stăruitor înapoi.

Orfana, neștiind cum să plătească nerăbdătoarei creditoare, neavând de altfel niciun *cauris* (scoică-monedă), plânse mult, dar nu întrevăzu altă scăpare decât să cerșească. Așezată la răspântia a trei drumuri, rugă pe prima trecătoare:

— Doamnă, dați-mi un ac!

— Micuțo, n-am un astfel de obiect în îmbrăcămintea mea.

Acesta fu răspunsul. Ablavi se uită cu tristețe cum se îndepărta necunoscuta și așteaptă cu răbdare. O siluetă, altădată bine cunoscută, apăru.

— Mamă! strigă în culmea bucuriei copila.

— Bună ziua, copilul meu, răspunse cu blândețe mama. Ce cauți la această răscruce, în plină amiază?

— Mamă! Mi s-a împrumutat un ac pe care l-am pierdut... Prietena mea e supărată și-mi cere să i-l înapoiez... Mamă! De ce m-ai părăsit?... Sunt grozav de nenorocită!

— Fata mea! Am venit tocmai pentru ca tristețea ta să înceteze. Ia acest băț. Cere-i tot ce-ți dorești să ai și el îți va da!

Năluca dispăru, lăsând în mâinile orfanei o nua pe care aceasta, buimăcită, o învârtea și o răsucea între degete. După ce-și reveni din mirare, Ablavi se gândi repede să folosească puterea miraculoasă a talismanului. Nu se îndoia, de altfel, deloc de efectul lui.

— Bățule! porunci ea, dă-mi un ac!

Acul cerut apăru îndată în palma neagră a copilului fericit, care alergă, prin soare, să-și plătească datoria, apoi se îndreptă spre locuința mătușii sale.

Primită rău de îngrozitoarea scorpie, care îi vorbi, ca de obicei, despre inutilitatea ei, lipsită de *akasa* (mălai copt) drept pedeapsă pentru lungă ei întârziere, Ablavi, cu lacrimi în ochi, se duse sub copacul apropiat de vechea colibă a mamei sale să se gândească la starea tristă pe care o au în Dahomey aproape toți orfanii.

Chinuită de foame, îi veni gândul să-și încerce bagheta, care pe loc făcu să iasă din pământ opt pâini de *akasa* și două tigve pline, una cu un copios *calalu* (mâncare indigenă), cealaltă cu apă proaspătă, minunată la gust.

Sătulă, fetița își aruncă ochii asupra îmbrăcămintei sale rupte și dori să-și schimbe zdrențele cu șorțuri noi: la

picioarele ei se așternură veșminte, pe care se grăbi să le îmbrace.

Lipseau bijuteriile: bățul magic le făcu să răsară din pământ. Astfel îmbrăcată, în timp ce se plimba, Ablavi o întâlni pe Alele, căreia, după ce se așezară lângă o apă, îi povesti în amănunt întâmplarea; pe urmă adormi cu inima plină de bucurie.

Geloasă, tovarășa, profitând de somnul prietenei, îi luă bagheta. Ea o rugă mai întâi să-i facă rost de o brățară. Neprimind obiectul mult dorit, ceru după aceea, în zadar, o mie de alte daruri diferite; porunci, rugăminți, amenințări se arătară fără putere. Alele, înciudată, aruncă cu furie nuiaua cea rea în apă și fugi pe furiș.

Când se trezi Ablavi și văzu plutind pe apă purtătorul darurilor sale, se aruncă cu mult curaj în mijlocul valurilor și-și reluă în stăpânire bățul care, din fericire, nu-și pierduse niciuna din puteri.

Morala: „Trebuie să fii întotdeauna milos cu orfanii, pentru că pot deveni mai bogați și mai puternici decât tine”.

Îngăduința

(Popo)

Un cultivator care stăpânea o mare plantație de *abgonekul* (vinete) avea două fiice, Aminatu și Abalo.

În fiecare zi era însoțit la câmp de una dintre ele; culegea legumele coapte și umplea un coș uriaș, pe care copila îl ducea cu greutate la colibă.

Într-o dimineață, Aminatu primi o povară așa de grea, încât trebui să se oprească la mijlocul drumului. Trecu Fulgerul; purtătoarea i se adresă politicos:

— Sunt obosită! Ajută-mă, te rog, să așez pe pământ acest coș care-mi vâără gâtul între umeri!

— Ce-mi vei da în schimbul serviciului făcut?

— O vânătă!

— Primesc, dar tatăl tău nu te va certa dacă o să vadă că ai furat o vânătă?

— Îmi pare rău, dar nu mai pot merge!

Fulgerul îi coborî coșul și se îndepărtă, ducând cu el vânăta.

După ce se odihni puțin, un vânător binevoitor vru să o ajute pe tânăra fată să-și pună din nou coșul pe cap; și, fapt ciudat, nu ceru nimic drept plată.

Aminatu își reluă drumul și sosi, fără piedici, în sat.

Tatăl său, care ajunsese înaintea ei tăind drumul prin pădure, cercetă îndată conținutul coșului; dându-și seama că lipsea o vânătă, îl cuprinse o mânie cumplită și o lovi pe

fată atât de tare, încât îi rupse ața colanului și a centurii ale căror mărgelile se risipiră pe pământ. După aceea își goni copila, poruncindu-i:

— Du-te în căutarea vinetei dispărute!... Să nu vii înapoi până n-o găsești!

Aminatu se depărtă și, văitându-se, începu să cânte:

„Stăpân al Tunetului! Arată-mi calea care duce la Fulger.
Din pricina unei vinete, tatăl meu m-a bătut
Până când mi-a rupt colierul, centura de mărgelile și hainele.
Stăpân al Tunetului” etc.
etc.

Abia isprăvi de pronunțat ultimul cuvânt, că mai mulți preoți apărură și o conduseră pe cea care se ruga astfel lângă cel mai de temut dintre *fetiși* (spirite).

Fulgerul își pregătea prânzul: tocmai tăiasse vânăta în felii și se pregătea s-o fiarbă.

El ascultă cu bunăvoință povestirea lui Aminatu și, continuându-și lucrul, o sfătui:

— Așteaptă, fata mea. Termin pregătirea acestei mâncări pe care te poftesc s-o împărțim. După aceea vom chibzui.

După ce luară masa împreună, *fetișul* hotărî:

— Hai să ne scăldăm. Bagă de seamă!... În țara mea sunt două râuri, unul cu ape negre, celălalt cu ape roșii. Afundă-te în primul!

Așa făcu Aminatu. La ieșirea din baie era acoperită cu podoabe de aur.

Fulgerul împinse bunăvoința până la a-și însoți musafira în apropierea colibeii părintești, pe urmă, dintr-odată, dispăru.

Aminatu intră în curte; un cocoș începu să cânte:

— Iat-o pe fiica noastră care se întoarce acoperită cu aur!

Țăranul, mirat, ieși în ușorul porții. Bucuria lui nu mai cunoscuse margini când își văzu copila gătită cu atâtea bogății. Alergă înaintea ei, o acoperi de mângâieri, o luă în brațe... și profită de această îmbrățișare pentru a-i fura cu îndemânare cât de mult aur putu desprinde. După aceea se interesă de unde căpătase o astfel de comoară.

Învățat de Aminatu, după ce se gândi adânc toată noaptea, se hotărî a doua zi dimineață s-o ia la câmp pe fata cea mai mică, Abalo, căreia îi spusese ce să facă.

Tânăra fată, care nu pierduse niciun cuvânt din povestirea din ajun a surorii sale, ascultă supusă, în

speranța unei averi la fel de mari ca aceea a lui Aminatu, și se lăsă încărcată cu greutate și mai mari.

Totul se întâmplă la început după dorința ei: întâlnirea cu Fulgerul, cererea ajutorului, darea unei vinete, întoarcerea la colibă, furia prefăcută a tatălui, izgonirea lui Abalo, îmbrăcămintea sfâșiată, rugămintea la preoții Tunetului, povestea spusă Fulgerului, prânzul împreună cu zeul; după aceea baia...

În acest minut hotărâtor, Abalo, năucă de cele auzite sau poate înșelată de Fulger, se afundă în râul roșu în loc să se scalde în cel negru; ieși din apă cu trupul acoperit nu cu aur, ci cu pecingini uriașe.

La întoarcerea sa, cocoșul cântă:

— Iat-o pe fiica noastră care se întoarce acoperită de pecingini!

Furie – adevărată, de data asta! – a cultivatorului, care-i porunci lui Abalo să nu mai apară niciodată în fața lui.

Nenorocitul copil îl chemă pentru a doua oară pe *fetiș* și reuși să-l revadă pe Fulger. Acesta, milos, îi porunci să meargă să se scalde în râul cu ape negre.

Minunea se petrecu: Abalo, însănătoșită, ieși din apă împodobită cu bijuterii strălucitoare, se întoarce la coliba ei, fu primită cu brațele deschise, ca și sora ei, și jefuită de cea mai mare parte a bogățiilor.

Morala: „Trebuie să fii îngăduitor și să nu ai inima de piatră, mai ales față de copii”.

Ascultarea

(Nago)

Un rege și o regină aveau trei copii: Olaumi, Ibidakpo și Adehualle – prinți voinici, dar leneși.

Când au ajuns mari, într-o dimineață oarecare, tatăl îi chemă pe toți trei și îi rugă să-i spună ce meserie doresc să-și aleagă.

— Dacă trebuie să muncesc, răspunse Olaumi, vreau să fiu luntraș.

— Eu vreau să fiu vânzător ambulant de *cola*, spuse Ibidakpo.

— Iar eu, cantonier, zise Adehualle.

Regele încuviință hotărârea celor doi mai mici, dar se împotrivi planului celui mai mare.

— În acest caz, răspunse acesta, voi continua să stau degeaba!

Tatăl consimți cu părere de rău.

Ibidakpo, vânzătorul, plecând în altă țară, se întoarse după un an pe un vapor mare și aduse o încărcătură mare de *cola*.

Olaumi, auzind despre sosirea în port a fratelui său, avu gândul bun să meargă să-l caute pe puntea vasului. Își avântă piroga pe mare, dar nimeri în mâl. La ultima vâslă, însă, naufragie și se înecă sub ochii tuturor pasagerilor.

Ibidakpo debarcă cu bine, câteva clipe mai târziu, în altă barcă, așeză coletele într-o magazie apropiată de port și se îndreptă către casa părinților săi cântând:

„Mama noastră ne-a adus
pe lume trei.

Cel mai mare a zis: «Vreau
să mă fac vâslaș».

Al doilea: «Vreau să fiu
negustor».

Al treilea: «Vreau să fiu
cantonier».

Cel dintâi însă a pierit!

Fratele nostru mai
mare e mort!”.

Regele, auzind bocetul fiului său, ieși în grabă din palat. Aflând despre nenorocire, își trimise servitorii să facă cercetări de-a lungul plajei, dar cadavrul nu mai putu fi găsit, căci rechinii îl și mâncaseră.

Tatăl îi chemă apoi pe cei doi copii care-i mai rămâneau și în fața lor plânse încăpățânarea lui Olaumi care, cu toată împotrivirea lui, stăruise să-și aleagă meseria de luntraș.

Morala: „Trebuie să-ți asculți întotdeauna părinții”.

Lenea

(Fan)

O orfană, Dogbe, care avea multe surori și frați de tată, a fost crescută în casa părintelui ei. În timp ce toți ceilalți copii lucrau, ea singură nu făcea nimic și nu voia să învețe nimic. Crescu leneșă, dar atât de frumoasă, încât un tânăr o ceru de nevastă. Părinții refuzară propunerea, spunându-i băiatului că va fi nenorocit cu o femeie care nu știe să facă nici vin de palmier, nici *akasa* (turtă de porumb), nici alte lucruri.

Dogbe, foarte jignită, plânse mult și adormi. În vis îi apăru mama ei, care îi porunci să-și scuture lenea:

— Fata mea, învață cel puțin să faci *akasa*. Nu-i greu: pune porumbul la muiat în apă timp de o zi; după aceea macină-l, adună uruiala și arunc-o în apă; vei separa astfel tărâța de făină; fierbe apoi făina amestecată cu apă; crema va pluti deasupra; din ea vei face pâini, le vei coace, le vei înveli în frunze și le vei vinde.

A doua zi, cum se deșteptă, Dogbe fură cinci bani de la tatăl său, cumpără porumb și urmă poruncile mamei sale. Câștigă astfel în fiecare zi bani.

Într-o zi un tânăr veni, îi cumpără câteva pâini, le găsi minunate și se căsători cu brutăreasa. Căsnicia lor deveni foarte rodnică. Tânăra soție nu înceta să cânte:

„În viață trebuie să lucrezi!
Eram orfană și nu știam să
fac nimic!
Fără mama mea care m-a
sfătuit, în vis,
Ce-aș fi fost eu astăzi?
Nu numai cei vii vorbesc!
Ci vorbesc adesea și cei
morți!”.

Minciuna

(Popo)

Un rege le ceru într-o zi oamenilor din satul lui să-i aducă patruzeci și unu de mincinoși. Dar nu se putu găsi decât un singur mincinos, care fu dus de îndată la prinț. Acesta, curios să-l încerce, îl opri în casa sa.

După o lună, mincinosul îi spuse primei femei a regelui său:

— Sunt *fokono* (ghicitor); îți voi face horoscopul; așază-te aici!

Punând în mișcare *agumaga* (instrument de ghicit), falsul proroc spuse:

— Soțul tău te va omorî în această noapte! Apără-te; ascunde-ți două brice în șorț...

După ce femeia plecă, mincinosul se duse la stăpânul lui pentru a-l preveni:

— Rege, prima ta femeie are de gând să te omoare în această noapte! Dacă nu mă crezi, scotocește-i șorțul; vei descoperi ascunse în el două brice!

Învinuirea fiind găsită întemeiată, soțul o închise pe prima sa soție, cu gândul de a-i tăia a doua zi capul.

În plină noapte, mincinosul se duse în satul vecin, unde locuia fiul condamnatei, și-i spuse:

— Prințe, regele, tatăl tău, o va osândi mâine-dimineață pe mama ta la moarte! Adună-ți în grabă războinicii și vino s-o eliberezi pe nevinovată!

A doua zi dis-de-dimineață, mincinosul veni la rege, încredințându-l:

— Fiul tău a fost înștiințat de hotărârile tale... Are de gând să-ți declare război... Dacă nu mă crezi, trimite un

emisar care o să-și dea seama de pregătirile făcute în satul primului tău băiat.

Îngrijorat, tatăl amână execuția soției criminale, își înarmă soldații, așază santinele până departe și așteaptă. O trupă apărură în curând și bătălia începu. Prințul fu făcut prizonier încă de la început, ceea ce puse capăt luptelor. După ce puse întrebările cuvenite mai întâi fiului, apoi soției, regele înțelese că numai mincinosul a uneltit totul. Își adună poporul, îl condamnă la moarte pe vinovat și spuse:

Morală: „Mincinoșii sunt un pericol public. Nu țineți niciun mincinos în casă. Goniți-i fără milă din satele voastre pe acești jalnici indivizi!”.

Polo și Kahoahlachubedu

(Basuto)

A fost odată o căpetenie care avea două femei, dintre care una îi omora mereu pe copiii celeilalte. În sfârșit, aceasta merse să nască la părinții ei și aduse pe lume o fată pe care o numi Polo, pentru că, încă de la naștere, a fost îmbrăcată cu pielea unui șarpe de apă. Când Polo crescua, fu îmbrăcată cu o altă piele, ceva mai mare. Atunci maică-sa se întoarse la soțul ei, lăsând-o pe fiica sa Polo în grija bunicilor; tot aici i s-au făcut ritualurile trecerii la

pubertate. Cealaltă femeie a căpeteniei avea de asemenea o fată, căreia i se pusese numele Kahoahlachubedu.

Într-o zi, Masilo sosi la tatăl lui Kahoahlachubedu și-i spuse:

— Am venit să-mi caut o soție, căci vreau să mă însor.

Căpetenia porunci să se adune toate fetele sale, pentru ca Masilo s-o poată alege pe cea care i-ar fi plăcut mai mult. A doua zi, Mapolo trimise s-o cheme și pe fiica ei; Polo sosi, întovărașită de însoțitoarele ei. Când trebuiră să se ducă la Masilo, Kahoahlachubedu și tovarășele ei nu vrură să meargă cu Polo și cu însoțitoarele acesteia, spunând:

— Nu vrem să mergem în tovărășia unui șarpe.

Cele două grupuri de fete mergeau astfel despărțite unul de altul. Masilo se urcase pe un dâmb pentru a le vedea venind. Când fetele ajunseră la un râuleț, spuseră:

— Hai să coborâm la apă, să ne dezbrăcăm și să facem baie.

Kahoahlachubedu și tovarășele ei se scăldară într-o parte; Polo și însoțitoarele sale, în altă parte. Ele ieșiră din apă și-și urmară drumul, privite tot timpul de Masilo. În sfârșit, ajunseră lângă o apă, care curgea chiar la poalele dâmbului pe care se afla Masilo.

Masilo își spuse:

— Acolo, în mijlocul grupului mai mic, se află o tânără care pare neagră de tot; aş vrea să ştiu cu ce veşmânt ciudat e îmbrăcată.

Tinerele se dezbrăcară din nou ca să se scalde. După ce Polo se dezbracă de pielea de şarpe, Masilo spuse:

— Ce fată frumoasă! Ea va fi soţia mea; abia după ce şi-a dezbrăcat pielea de şarpe văd cât este de frumoasă.

Când le văzu pe tovarăşele ei acoperind-o cu pielea cea urâtă, spuse:

— Ce păcat! Ce urâtă se face nevasta mea când este acoperită cu această piele!

Tinerele, urmându-şi drumul, ajunseră la Masilo, unde fură salutate:

— Bună ziua, fete frumoase!

Cele două grupuri se aşezară fiecare separat; de o parte grupul lui Kahoahlachubedu, de cealaltă cel al lui Polo. Masilo sosi şi le salută; pe urmă se aşeză lângă tovarăşele lui Kahoahlachubedu şi-i spuse acesteia:

— Kahoahlachubedu, dă-mi să trag tutun pe nas!

Tânăra îşi luă tabachera şi-şi puse puţin tutun în palmă; Masilo îl luă şi-l trase pe nas. După aceea se duse către grupul însoţitoarelor lui Polo. Tovarăşele lui Kahoahlachubedu spuseră:

— Vai! Se duce către grupul şarpelui! Să râdem!

Ele începură să râdă. Dar Masilo se aşeză şi spuse:

— Polo, dă-mi tabac.

Ea îi dădu tutun și îl trase pe nas. Însoțitoarele lui Kahoahlachubedu spuseră:

— Vai! A luat tutun din mâna șarpelui.

Dar Masilo le spuse:

— Și ea este fiică de căpetenie, ca și Kahoahlachubedu!

Apoi el se ridică, se duse la mama lui și-i spuse:

— Ia o oală mare cu fiertură și dă-o celor din grupul șarpelui; ia alta mai mică și dă-o celor din grupul lui Kahoahlachubedu.

Mama lui făcu întocmai. Masilo plecă, având agățată la haină o lingură mică de fier. Se așeză lângă Kahoahlachubedu, luă cu mâinile puțină fiertură și mâncă. După asta se ridică și se îndreptă spre grupul lui Polo. Kahoahlachubedu și însoțitoarele ei spuseră:

— Vai! Mănâncă cu un șarpe! Să râdem!

Și râseră.

Pe urmă Masilo se întoarse la mama sa și-i spuse:

— Ia o oală cu *yoa/a* și du-i-o lui Kahoahlachubedu.

După ce maică-sa făcu întocmai, spuse din nou:

— Ia una mai mare și du-i-o lui Polo.

Apoi le spuse servitorilor săi:

— Luați o oaie grasă, omorâți-o și duceți-o lui Polo.

Însoțitoarele lui Kahoahlachubedu spuseră:

— Oho! I se dă șarpelui un miel frumos și gras!

Dar Masilo le răspunse:

— Este fiica unei căpetenii; îi dau să mănânce!

Pe urmă le spuse servitorilor:

— Luați un miel, omorâți-l și duceți-l lui Kahoahlachubedu!

Kahoahlachubedu era fiica primei neveste și cu toate astea Masilo nu-i dăde decât un miel slab; Polo nu era decât servitoarea lui Kahoahlachubedu, totuși ea fu aceea care primi o oaie grasă și frumoasă.

Când soarele apuse, Masilo zise:

— Kahoahlachubedu și tovarășele ei își vor petrece noaptea la mine!

El intră și rămase scurt timp în coliba unde se găsea Kahoahlachubedu, pe urmă ieși și se îndreptă către Polo și însoțitoarele ei, cărora le spuse:

— Scoateți de pe Polo această piele urâtă!

Ele răspunseră:

— Nu-i îmbrăcată cu o piele, așa este trupul ei!

El repetă:

— Vă rog, scoateți-i pielea!

El le rugă mult timp să facă ceea ce le cerea. În sfârșit, ele spuseră:

— Încearcă, dacă vrei, să-i scoți tu însuți pielea; e însă zadarnic, fiindcă asta e pielea cu care a venit ea pe lume!

El continuă totuși să le roage; în cele din urmă, fetele, lăsându-se înduplecate de rugămințile lui, scoaseră pielea care o acoperea pe Polo.

— Ce frumoasă fată! zise el. Ea, și nimeni alta, îmi va fi soție; numai cu ea mă voi căsători!

Când tovarășele lui Polo vrură s-o acopere iar cu pielea de șarpe, Masilo o luă, o rupse și-o aruncă în foc. Toată noaptea, până dimineața, rămase să stea de vorbă cu ele.

În zori, se duse la mama sa, căreia îi spuse:

— Mamă, ia rogojini și așterne-le pe pământ de la coliba ta până la a mea!

După asta puse să fie înjunghiați niște boi și pregăti o mare serbare. Mama luă rogojini și le așternu peste locul care despărțea coliba sa de cea a fiului ei. Când văzu toate aceste pregătiri, Kahoahlachubedu se mâhni grozav. Cei din jur începură să se întrebe:

— Ce vom mai vedea oare?

Atunci Masilo le porunci tuturor tinerilor să-și ia scuturile și să-și prindă pe ele mănunchiurile din pene de struț. Pe urmă îi așeză pe două rânduri, unii în fața altora, în așa fel încât, ridicându-și scuturile deasupra capetelor să formeze un drum acoperit, care să ducă de la coliba lui la aceea a mamei lui. Când totul fu terminat, Masilo strigă:

— Polo, acum ieși!

Și Polo ieși. În clipa în care ea scoase un picior din colibă, soarele se întunecă; se aruncă pe pământ un colan lat de aramă și soarele reîncepu să strălucească. Polo înainta sub umbra scuturilor pe care tinerii le țineau înălțate deasupra capului ei, ca soarele să nu-i facă niciun rău; ajunse astfel la coliba mamei lui Masilo. Toată lumea zise:

— Veniți s-o vedeți pe nevasta lui Masilo! Ce frumoasă e!

Kahoahlachubedu plângea de furie și nu mai contenea cu lacrimile. Masilo îi spuse:

— Nu mai plânge așa! Și tu vei fi nevasta mea!

Până atunci nimeni nu văzuse cât de frumoasă era Polo; Kahoahlachubedu nu aflase nici ea nimic. După asta urmă o serbare mare, la care se veseliră, mâncară și băură până noaptea.

A doua zi, Masilo își alese animalele care-i trebuiau pentru nunta cu cele două femei și le duse la Kahoahlachubedu. Pe urmă se așternu la drum cu cele două neveste ale sale, spunându-le oamenilor săi:

— Pentru ca soarele să nu-i facă rău lui Polo, faceți-i adăpost din scuturile voastre!

Tinerii ridicară, ca și în ajun, scuturile deasupra capetelor, astfel că Polo mergea în mijlocul lor apărată de razele soarelui. Când ajunseră să fie văzuți din satul lui Kahoahlachubedu, mama lui Polo spuse:

— Vai! Bietul meu șarpe a fost fără îndoială ucis; nu-l voi mai revedea, sărmanul meu șarpe!

Masilo și oamenii săi intrară în sat și se îndreptară spre *khotla*, lângă Kakahoahlachubedu; Masilo îi arătă animalele pe care le adusese pentru a se căsători cu Polo și cu Kahoahlachubedu. Atunci doar oamenii din sat aflară că Mapolo avea un copil; până atunci nu știuseră nimic. Se tăiară boi și se sărbători căsătoria, pe urmă Masilo s-a întors acasă cu cele două neveste. Polo a devenit prima femeie, iar Kahoahlachubedu, servitoarea ei.

Jucăușul câmpiei

(Rongo)

Un bărbat și o femeie au avut mai întâi un băiat, apoi o fată. După ce fata a fost cumpărată de soție, părinții i-au spus feciorului:

— Acum, că avem pentru tine o cireadă, a sosit momentul să-ți iei o femeie. Îți vom căuta o logodnică drăguță ai cărei părinți să fie oameni cumsecade.

Dar el se împotrivi cu hotărâre.

— Nu, spuse, nu vă faceți grijă din asta. Mie nu-mi plac fetele de pe aici. Dacă trebuie să mă căsătoresc, mă voi duce eu însumi s-o găesc pe aceea pe care o vreau.

— Fă cum dorești, îi spuseră părinții. Dar dacă mai târziu vei fi nefericit, nu va fi vina noastră.

El plecă, părăsi țara și merse, și merse, până ajunse departe, într-un ținut necunoscut. Sosit într-un sat, văzu niște fete tinere care zdrobeau porumb și altele care-l fierbeau. Pe loc își și făcu alegerea, spunându-și: „Acea îmi place”.

Apoi merse către oamenii din sat:

— Bună ziua, părinții mei, le spuse el.

— Bună ziua, tinere. Ce dorești?

— Am venit să vă văd fetele, fiindcă vreau să-mi iau o nevastă.

— Bine, bine, ți le vom arăta, iar tu îți vei alege una.

Toate fetele fură aduse în fața lui, iar el o arătă pe aceea pe care o voia. Ei își deteră consimțământul, ea de asemenea.

— Părinții tăi vor veni să ne vadă, nu-i așa? Și ne vor aduce ei înșiși zestrea? întrebă părinții fetei.

— Ba deloc, răspuse el. Zestrea o am la mine. Iată, luați-o!

— Atunci, adăugară ei, vor veni ceva mai târziu să-ți ia logodnica s-o ducă acasă.

— Nu, nu! Mi-e teamă să nu vă jignească luându-vă fata cu de-a sila. Așa c-o voi lua eu acum.

Părinții noii căsătorite se învoiră, dar mai întâi își luară fata de-o parte, într-o colibă, pentru a-i da sfaturile obișnuite:

— Să fii bună cu socrii tăi, îngrijește-l bine pe soțul tău.

Îi dădură apoi o fetiță s-o ajute în treburile casnice, dar ea refuză. Îi aduseră două, zece, douăzeci, ca să-și aleagă; apoi defilară prin fața ei toate fetele.

— Nu, spuse ea, vreau să mi-l dați pe bivolul țării, bivolul nostru, Jucăușul câmpiei. El mă va sluji.

— Cum, spuseră ei, tu știi bine că viața noastră atârnă cu totul de el. Aici el este bine hrănit și bine îngrijit. Ce va deveni în altă țară? Îi va fi foame, va muri și noi toți vom muri odată cu el.

— Nu, spuse ea, îl voi îngriji bine.

Înainte de a-și părăsi părinții, luă cu ea o cratiță mică în care se afla un pachet cu rădăcini de leac, apoi un corn pentru a-l folosi ca ventuză, un cuțit mic pentru tăieturi și o tigvă plină cu grăsime.

Apoi fata plecă cu soțul ei. Bivolul o urmă, dar nu putea fi văzut decât de ea. Bărbatul nu-l vedea. El nu știa cătuși de puțin că Jucăușul câmpiei era ajutorul care o însoțea pe nevastă-sa.

Când s-au întors în satul soțului, întreaga familie i-a primit cu strigăte de bucurie:

— Hoio! Hoio-hoio! Iată, îi spuseră bătrânii, ți-ai găsit deci femeie! Nu ți-au plăcut cele pe care ți le-am arătat noi, dar nu contează! Foarte bine! Ai făcut după capul tău. Dacă o să ai neplăceri, să nu te plângi.

Soțul își însoți femeia la câmp și-i arătă care erau pământurile sale și care ale mamei lui. Ea ținu seamă de ce-i spusese și se întoarse cu el în sat. Dar pe drum spuse:

— Mi-am pierdut măregele pe câmp, mă duc să mi le caut.

Asta pentru a se duce să-și vadă bivolul.

Ea îi spuse acestuia:

— Vezi marginea câmpurilor? Așază-te acolo, căci acolo e și o pădure în care te poți ascunde.

El răspunse:

— O văd!

Când ea voia să se ducă la apă, nu făcea decât să treacă dincolo de câmpurile cultivate și să-și pună găleata acolo unde sta bivolul. Acesta alerga s-o umple la lac și o aducea plină stăpânei sale. Când ea avea nevoie de lemne, el se ducea în crâng, spărgea copacii cu coarnele și îi aducea atât cât îi trebuia. În sat, oamenii se mirau:

— Ce putere are fata asta! ziceau ei. Abia se întoarce de la fântână că într-o clipită și adună o sarcină de vreascuri!

Dar nimeni nu bănuia că era ajutată de un bivol care-i ținea loc de slujitor.

Tânăra soție însă nu-i dădea nimic de mâncare bivolului, fiindcă nu avea decât o singură farfurie pentru ea și pentru soțul ei. Or, dincolo, acasă, aveau o farfurie anume pentru Jucăușul câmpiei și îl hrăneau cu toată grija. Bivolului i se făcu foame. Femeia aduse urciorul și-l trimise la apă. El plecă, dar simțea în pânțece durerea neliniștitoare a foamei.

Femeia îi arată un colț de savană să-l lucreze. În timpul nopții, bivolul apucă săpăliga și făcu un ogor întins.

— Ce îndemânatică este, spunea toată lumea. Ce repede a lucrat.

Seara, bivolul îi spuse stăpânei sale:

— Mi-e foame și tu nu-mi dai nimic să mănânc! N-am să mai pot lucra.

— Vai! spuse ea, ce să fac? În casă nu se află decât o singură farfurie. Oamenii aveau dreptate acasă când spuneau că va trebui să începi să furi! Da! Fură! Vino încoace, pe ogorul meu, și apucă o fasole de ici, o fasole de colo. Apoi du-te mai departe. Nu prăpădi totul în același loc. Poate că stăpânii nu vor băga de seamă și spatele nu le va crăpa de mirare.

Bivolul veni în timpul nopții, apucă o fasole de ici, o fasole de colo... Sări dintr-un colț într-altul, apoi fugi să se ascundă. Dimineața, când femeile veniră la ogoare, mai să nu-și creadă ochilor:

— He! he! Heee! Ce-i asta? Niciodată n-am mai văzut așa ceva. Un animal sălbatic care ne strică semănăturile și căruia-i putem urmări pașii! Ho! E ceva rău în țară.

Ele fugiră să povestească întâmplarea în sat.

Seara, tânăra femeie se duse să-i spună bivolului:

— Au fost mirate, dar nu prea tare. Noaptea asta du-te să furi mai de departe.

Bivolul făcu întocmai. Stăpânele ogoarelor prădate scoaseră țipete ascuțite. Ele se duseră la bărbați și-i rugară să meargă să facă de pază cu puștile.

Soțul tinerei femei era un foarte bun țințaș. Se duse în ogorul său și așteptă. Bivolul, gândind că îl vor căuta poate acolo unde furase mai înainte, reveni să mănânce fasole de la stăpâna lui, acolo unde păscuse în prima zi.

— Iată, spuse bărbatul, e un bivol. Niciodată nu l-am văzut pe aici. Lucru ciudat.

Trase. Glonțul îi intră în tâmplă aproape de gaura urechii și-i ieși prin tâmpla cealaltă. Jucăușul câmpiei făcu un salt și căzu mort.

— Am dat o lovitură strașnică, strigă vânătorul, și se duse să dea de veste în sat.

Îndată nevasta lui începu să geamă și să se frământa.

— Ai, ai! Mi-e rău de la stomac! Ai!

— Liniștește-te, îi spuseră.

Ea se prefăcea că e bolnavă pentru a-și ascunde plânsetul și năuceala la auzul morții bivolului. I-au dat leacuri, dar ea le-a aruncat fără să fie văzută.

Toți se ridicară, femeile cu coșurile lor, bărbații cu armele, să meargă să spintece bivolul. Numai femeia rămase singură în sat. Se duse apoi să-i întâlnească, ținându-se de mijloc, gemând și strigând.

— De ce ai venit aici? îi spuse soțul ei. Dacă ești bolnavă rămâi acasă.

— Nu, n-am vrut să rămân singură în sat.

Soacra ei o certă, spunându-i că se va omorî cu zile.

După ce oamenii își umplură coșurile cu carne, ea spuse:

— Lăsați-mă pe mine să duc capul.

— Nu, spuseră, ești bolnavă, e prea greu pentru tine.

Ea zise:

— Nu, lăsați-mă!

Luă capul și plecă.

Ajunsă în sat, în loc să se ducă la căsuța sa, intră în bordeiul unde se țineau cratițele și puse acolo capul bivolului. Soțului ei, care alergase s-o caute, îi spuse:

— Nu mă tulbura.

Veni apoi soacra ei și-i vorbi cu blândețe:

— De ce mă plictisiți? răspunse ea acru. Nu vreți să mă lăsați să dorm puțin?

Îi aduseră mâncare, dar ea o dădu la o parte. Veni noaptea. Soțul ei se culcă, dar nu adormi.

Femeia se duse să caute foc, puse apă la fiert în crăticioară, apoi vărsă în ea pachetul cu leacuri pe care-l adusesese de acasă. Pe urmă luă capul bivolului și-i făcu cu briciul câteva creștături la tâmplă, acolo unde glonțul atinsese animalul. Așeză cornul de ventuză și trase, trase din toată puterea. Întâi scoase cheaguri de sânge, apoi sânge curat. După aceea așeză partea cu pricina deasupra aburilor care ieșeau din cratiță, ungând tot timpul capul bivolului cu grăsimea din tîgvă. Făcând așa, rana se vindecă. Apoi ea începu să descânte după cum urmează:

„Hei! Tatăl meu! Jucăușul
câmpiei!

Bine mi-au spus, bine mi-
au spus, Jucăușul câmpiei!

Mi-au spus: «Tu ești cel ce
mergi prin întunecimea
adâncă, cel ce rătăcești
pretutindeni în noapte,
Jucăușul câmpiei!

Tu ești ricinul care se înalță
pe ruine și care moare de

timpuriu, mâncat de
viermele rozător!».

Tu, care în goana ta strivești
flori și fructe,
Jucăușul câmpiei!”.

Când sfârși descântecetele, capul începu să se miște.
Picioarele îi reveniră și bivolul începu să învie. Își scutură
urechile și coarnele, se ridică și întinse picioarele.

Între timp, soțul care nu adormise încă, ieși spunând:

— Ce are soția mea, oare, de plânge atât? Trebuie să mă
duc să văd de ce scoate asemenea gemete!

Intră deci în bordei și o chemă. Ea îi răspunse cu glas
plin de furie:

— Lasă-mă! și în aceeași clipă capul bivolului căzu la
pământ, mort, străpuns ca mai înainte.

Soțul se întoarse în coliba sa fără să fi înțeles și fără să
fi văzut nimic. Apoi femeia își luă din nou cratița, fierse
leacurile, făcu tăieturile, puse ventuza, așeză rana pe aburi
și cântă ca mai înainte:

„Hei! Tatăl meu! Jucăușul
câmpiei!

Bine mi-au spus, bine mi-
au spus, Jucăușul câmpiei!

Mi-au spus: «Tu ești cel ce
mergi prin întunecimea
adâncă, cel ce rătăcești
pretutindeni în noapte,
Jucăușul câmpiei!

Tu ești ricinul care se înalță
pe ruine și care moare de
timpuriu, mâncat de
viermele rozător!».

Tu, care în goana ta strivești
flori și fructe,
Jucăușul câmpiei!”

Bivolul se ridică din nou. Picioarele îi reveniră, începu să învieze, își scutură urechile și coarnele și se întinse. Dar soțul îngrijorat se întoarse să vadă ce făcea femeia lui. Cum ea se supăra, el se așeză în bordeiul cratițelor să vadă ce se petrecea. Ea luă puțin foc, cratița, toate celelalte unelte și ieși afară. Apoi smulse iarbă pentru a aprinde focul și începu pentru a treia oară să învieze bivolul.

Zorile începuseră să se arate când soacra ei sosi și capul căzu din nou la pământ. Ziua venind, rana se înrăutăți.

Atunci femeia le spuse:

— Lăsați-mă să mă duc la lac să mă spăl.

Ei îi răspunseră:

— Cum ai să ajungi la lac așa bolnavă cum ești?

Ea plecă totuși, dar se întoarse spunând:

— Pe drum am întâlnit pe cineva de la noi. Mi-a spus că mama este foarte, foarte bolnavă. L-am poftit la noi să-l ospătăm, dar n-a vrut să vină, temându-se să nu întârzie. Înainte de a pleca, mi-a spus să mă grăbesc ca nu cumva mama mea să moară înainte de a sosi eu. Așa că adio, eu plec!

Or, toate astea erau minciuni. Se dusesse la lac pentru ca să găsească un motiv să plece la ai săi să le anunțe moartea bivolului.

Plecă, cu coșul pe cap, cântând tot drumul cântecul Jucăușului câmpiilor. Oamenii se adunau pe lângă ea peste tot pe unde trecea; când ajunse în sat, le făcu cunoscut alor săi că bivolul nu mai era.

Se trimiseră în toate părțile soli pentru a-i aduna pe toți locuitorii ținutului. Ei îi făcură aspre muștrări tinerei femei, spunându-i:

— Vezi, ți-am spus! Ai alungat toate sclavele pe care ți le-am dat și ai vrut cu tot dinadinsul bivolul. Acum ne-ai omorât pe toți!

Erau adunați toți acolo, când soțul, care își urmărise nevasta, intră în sat. Se duse să-și sprijine fruntea de-o tulpină de copac, apoi se așeză. Toți îl salutară spunându-i:

— Bun sosit, ucigașule! Bun sosit, ție, care ne-ai omorât pe toți!

Omul nu pricepu însă nimic și-i întrebă de ce-l numeau ucigaș.

— Am omorât într-adevăr un bivol, spuse el, dar asta e tot.

— Da, dar bivolul ăla era ajutorul nevestei tale. El se ducea să scoată apă pentru ea; îi tăia lemne și-i lucra ogorul.

Soțul, uimit, le spuse:

— De ce nu mi-ați destăinuit și mie asta? Nu l-aș fi omorât.

— Iată, adăugară ei, viața noastră era legată de a lui.

Apoi toți începură să-și taie gâtul, tânăra femeie cea dintâi, strigând:

„Hei! Tatăl meu! Jucăușul
câmpiei!...”.

Apoi părinții ei, frații, surorile făcură toți la fel; unul zicea:

„Tu ești cel ce mergi prin
întunecimea...”.

Celălalt relua:

„Tu ești cel ce rătăcești
pretutindeni în noapte...”.

Altul:

„Tu, care în goana ta
strivești flori și fructe...”.

Toți își tăiară gâturile și-i uciseră chiar pe pruncii pe care-i purtau în spate în fâșii de piele; căci, spuneau ei, de ce să-i lase să trăiască, dacă oricum tot vor înnebuni?

Soțul se întoarse acasă și le povesti alor săi cum a ajuns ucigașul altor oameni împușcând bivolul. Părinții îi spuseră:

— Vezi, nu ți-am spus noi că vei fi nefericit? Când am vrut să-ți alegem o fată potrivită și cuminte n-ai vrut să ne asculți. Acum ți-ai pierdut toată averea. Cine ți-o va da din nou, pentru că toți sunt morți, în frunte cu părinții femeii tale, cărora le-ai dat banii.

Acesta e sfârșitul...

Bărbatul și cele trei femei ale sale

(Betsileo)

Era, se spune, un bărbat care a luat în căsătorie trei femei, ca să aibă mulți copii. După puțin timp, cea mai tânără rămase însărcinată. Soțul ei, bucuros că-și vedea împlinite dorințele, îi dădea tot ce-i cerea. Celelalte două femei deveniră curând geloase pe rivala lor. Într-o zi, pe când bărbatul o întreba pe cea mai tânără femeie ce dorea să mănânce, aceasta ceru o coadă dublă de miel. Îndată stăpânul și sclavii plecară în căutarea cozii. Cum ei lipsiră destul de mult, femeia născu doi copii înainte de întoarcerea lor. Ea îl numi pe fiu Razafinjato, iar pe fată, Ramitrivola. Aceste nume fuseseră dinainte hotărâte de tată.

Celelalte două femei voiau de mult să scape de tovarășa lor și de copiii ei. Una spuse:

— Să-i omorâm.

Cealaltă nu vru:

— Sunt creaturi ale lui Zanahary, spuse ea, nu le putem lua viața. Iată ce trebuie făcut: să-i aruncăm pe cei doi copii într-un lac și să-i spunem soțului nostru și oamenilor din sat că nevasta lui a născut ceva nemaivăzut.

Odată înțelese, ele puseră o mătură și un ciocan de lemn în locul copiilor, iar pe aceștia îi dădură unei sclave să-i așeze într-o cutie și să-i înece în lac. Pe urmă, cele

două o goniră pe tânăra mamă, spunându-le oamenilor din sat:

— Tovarășa noastră ne-a necinstit; a născut două lucruri nemaipomenite!

— Ce? întrebau.

— O mătură și un ciocan de lemn. Dacă vreți să le vedeți, n-aveți decât să intrați în casă!

Oamenii din sat intrau în colibă și priveau cu mirare ciocanul și mătura, obiecte pe care femeile nu le nasc niciodată.

Când sclava care trebuia să-i înece pe cei doi copii mici a așezat pe apă cutia în care se aflau aceștia, o femeie bătrână, care păzea o grădină foarte aproape de acolo, văzu cutia. Se duse cu o pirogă să o ia și o aduse acasă la ea. Ajunsă la colibă, chemă îndată o doică, iar aceasta avu grijă de copii, să nu moară.

Puțin timp după asta, soțul celor trei femei se întoarse acasă. Cele două femei îi spuseră:

— Suntem mâhnite, deoarece tânăra ta soție a născut ceva extraordinar.

— Ce anume? întrebă el.

— O mătură și un ciocan.

— Este într-adevăr uimitor, zise bărbatul.

— Dacă vrei să te asiguri, adăugară femeile, n-ai decât să-i întrebi pe oamenii din sat care au fost martori ca și noi.

Soțul fu tare trist din pricina asta, mai ales când află că o izgoniseră pe tânăra mamă pentru că-și necinstise tovarășele. Bătrâna află că tatăl celor doi copii se întorsese acasă. Trimise deci s-o caute pe tânăra mamă și-i spuse:

— Când soțul tău va veni să te vadă, nu-i spune că cei doi copii ai tăi sunt aici. Povestește-i că cele două femei i-au omorât, te-au izgonit și ți-au înlocuit copiii cu o mătură și un ciocan.

În adevăr, soțul veni s-o vadă pe cea mai tânără nevestă a sa:

— Unde sunt copiii noștri? întrebă el.

— Cele două femei ale tale i-au înlocuit cu un ciocan și o mătură; pe urmă m-au izgonit. Au spus după aceea oamenilor din sat că născusem ceva extraordinar. E o minciună sfruntată, pentru că de fapt am avut doi copii, un fiu, pe care l-am numit Razafinjato, și o fiică, al cărei nume este Ramitrivola.

Bărbatul, din ce în ce mai mâhnit, se întoarse acasă și le povesti celor două neveste ceea ce-i spusese tânăra mamă:

— A mințit, spuseră ele. I-a fost rușine să-și mărturisească greșeala.

După un timp, grădinăreasa cea bătrână le spuse celor doi copii, care crescuseră, să-i facă o vizită tatălui lor:

— Când veți ajunge la el, adăugă ea, îi veți da aceste fructe cântând astfel:

„Vai! Suntem doi frați
gemeni
Pe care i-a pierdut gelozia
celor două dușmance ale
mamei!
Ele ne-au pus într-o cutie și
ne-au aruncat într-un lac,
Ne-au înlocuit cu o mătură
și cu un ciocan,
Iar mama noastră a fost
izgonită!”.

Razafinjato și Ramitrivola, urmând sfaturile bătrânei, au plecat să-și vadă tatăl. Sosind la el, l-au salutat, i-au dat fructele, pe urmă au început să cânte cum îi învățase bătrâna:

„Vai! Suntem doi frați
gemeni
Pe care i-a pierdut gelozia
celor două dușmance ale

mamei!

Ele ne-au pus într-o cutie și
ne-au aruncat într-un lac,
Ne-au înlocuit cu o mătură
și cu un ciocan,
Iar mama noastră a fost
izgonită!”.

Tatăl, mirat, înțelese repede că cei doi copii erau ai lui:

— Cine este mama voastră? îi întrebă el.

— Este o femeie bătrână, care păzește grădina, au
răspuns copiii.

„Copiii mei mai mult ca sigur că trăiesc, își spuse tatăl,
și mai mult ca sigur că aceștia sunt.”

Razafinjato și Ramitrivola veniră apoi să-l vadă pe tatăl
lor în fiecare zi. Cele două femei, temându-se ca nu cumva
cei doi copii să fie cei pe care-i aruncaseră ele în lac,
hotărâra să-i omoare:

— Te-am sfătuit o dată, spuse una, de ce nu m-ai
ascultat? Acum e mai greu.

Se duseră în grădina unde se jucau Razafinjato și
Ramitrivola:

— Copii, spuseră ele, duceți-vă la malul râului și veți
găsi bijuterii și jucării pentru voi!

Ele știau însă că pe acolo mișunau caimanii și nădăjduiau că aceștia îi vor sfâșia. Ramitrivola îi spuse fratelui ei:

— Du-te să-mi cauți bijuteriile care sunt la marginea râului.

Razafinjato se duse; dar când văzu caimanii se întoarce alergând și-i spuse surorii lui că fiarele l-au împiedicat să ia bijuteriile. Cei doi copii scăpară astfel de primejdie. Cele două femei îi întărâtară însă din nou:

— Copii, le spuseră ele, duceți-vă să tăiați coada boului acela!

Ele știau că boul era rău și că-i va omorî îndată ce se vor apropia.

— Vreau coada boului, îi spuse Ramitrivola fratelui ei.

Razafinjato luă un cuțit ca să se ducă să taie coada boului, dar îi fu frică să se apropie. Planurile rele ale celor două femei dădură deci greș și de astă dată.

După câteva luni, soțul se duse s-o caute pe bătrână:

— Spune-mi care este adevărul despre acești doi copii!

Bătrâna răspunse în doi peri că erau fiul și fiica unui vecin. Omul o întrebă de mai multe ori. Ajunsă la capătul răbdării, bătrâna îi spuse în cele din urmă:

— Stăpâne, sunt cei doi copii pe care cea mai tânără soție a ta i-a adus pe lume. Celelalte două femei ale tale, geloase că ea a devenit mamă, au poruncit să fie aruncați

În lac și schimbați cu o mătură și un ciocan. Ți-au spus după asta că tovarășa lor a născut ceva nemaivăzut. Apoi, pentru a avea mărturia oamenilor din sat, ele răspândiră acest zvon și o goniră pe mamă. Am găsit pe apă cutia în care fuseseră puși cei doi copii. Am luat o doică să-i alăpteze. Privește cât sunt de frumoși acum, bine făcuți și voinici; și cât de mult își iubesc părinții.

Tatăl, auzind aceste vorbe, fu cuprins de o dulce bucurie:

— Du-te repede și caut-o pe mama lor, spuse el, pentru că sunt nerăbdător să trăiesc laolaltă cu familia mea și să-mi împlinesc astfel visul vieții mele.

S-a dus după aceea la celelalte două femei:

— Pregătiți-vă de petreceri pentru mâine, să fie înștiințați și oamenii din sat. Să fie tăiat un bou gras, un porc gras și o găscă; și să fie bine fripte.

Cele două femei împliniră toate poruncile stăpânului. Acesta plecase să-și întâlnească și să-și împodobească tânăra nevastă, ca și pe bătrână și pe cei doi copii ai săi. Găteala odată terminată, se suiră toți într-o *filanjană* (litieră) și se îndreptară spre locul serbării unde se adunase lumea. Ajuns acolo, soțul spuse:

— Iată-i pe cei doi copii ai mei care au fost aruncați în apă, teferi și sănătoși. Cele două femei dintâi ale mele au făcut fapta aceasta. Au batjocorit-o și au gonit-o pe tânăra

lor tovarășă sub motiv că a născut ceva nemaivăzut. Iat-o pe bătrâna care mi-a hrănit copiii găsiți pe lac închiși într-o cutie. Știți cu toții cât de mult doream să fiu tată și să las urmași. Cele două femei ale mele au făcut totul ca să mă împiedice. E deci cu neputință să mai rămână cu mine. Voi divorța în fața voastră, nu le voi omorî.

Oamenii din sat le izgoniră pe loc. Nevasta cea tânără deveni unica femeie a soțului ei și fu foarte iubită de el. Fericirea le-a fost deplină văzându-și copiii crescând sub îngrijirea lor. Tânăra mamă era atât de răsfățată de soțul ei, încât i-ar fi adus chiar și ouă de capră dacă ea și-ar fi arătat dorința.

Aceasta dovedește că faptele rele sunt pedepsite întotdeauna.

Pielea de vacă

(Antambahoaka)

Era, se spune, o piele de vacă ce se preschimba mereu într-o vacă vie. Când văcarii o loveau, un glas se auzea în burta vacii:

— De ce ne lovești?

Mirați, văcarii au dus vaca în fața regelui și i-au spus ce-au auzit:

— Încercați în fața mea, porunci regele.

Au lovit vaca și vocea spuse:

— De ce ne omorâți?

Regele, mirat, strigă:

— Ieși din burta vacii, și te voi face rege!

De îndată un om și o femeie îmbrăcați în purpură ieșiră din vacă.

Puțin timp după aceea, femeia aduse pe lume două fete. Când se făcură mari, fetele primiră numeroase cereri în căsătorie. Veniră pretendenți din nord, din sud, de la est și de la vest; dar niciunul dintre ei nu fu ales. Tsangarira se înfățișă, și tinerele fete primiră să-l ia de bărbat. Tsangarira era un căpcăun, dar se îmbrăcase în haine minunate și se sprijinea într-un baston de aur. Părinții întăriră alegerea fetelor lor și căsătoria se făcu. Tsangarira, însoțit de cele două femei ale lui și de una din sclavele lor, se întoarse acasă. Drumul trecea printr-o pădure. Ajungând la o colibă așezată în mijlocul pădurii, Tsangarira spuse femeilor lui:

— Odihniți-vă, în timp ce eu voi căuta de mâncare.

Cele trei femei, care nu bănuiau nimic, intrară în colibă. Când se făcu întuneric, Tsangarira sosi la ușă și strigă:

— Dormiți?

Cele două femei dormeau; dar sclava, pe care frica o ținea trează, nu spuse niciun cuvânt. Tsangarira văzu de afară că ea veghea, și nu îndrăzni să intre. Căpcăunul

reînnoi de mai multe ori această încercare, fără mai mult noroc:

— De ce nu dormi în timpul nopții? îi zise el sclavei.

— Mi-e frică, răspunse ea, de această pădure deasă de trestie-de-zahăr care este așezată la est de colibă.

Tsangarira o tăie a doua zi; dar sclava tot nu dormea:

— De ce nu dormi? o întrebă încă o dată Tsangarira.

— Mi-e frică, spuse ea, de pădurea de banani care se află la vest de colibă.

Și pădurea dispăru a doua zi. Sclava le povesti stăpânelor ei despre convorbirile pe care le avusese cu Tsangarira și le sfătui să fugă, pentru că soțul lor era, desigur, un căpcăun. Cele două femei, auzind asta, puseră într-un sac orez și fasole și fugiră.

Noaptea următoare, Tsangarira veni, după obiceiul lui, să vadă dacă cele trei femei dormeau. Neprimind răspuns, intră în colibă și văzu că era goală. Porni îndată în urmărirea lor. Era gata să le ajungă, când sclava, văzându-l apropiindu-se, lovi într-o tobă pe care o purta mereu cu ea. Furia căpcăunului pieri îndată și începu să joace. În acest timp, cele două femei continuau să fugă. Urmărirea continuă; dar de fiecare dată când Tsangarira se apropia de fugare, toba răsuna și îl făcea să piardă din distanță, silindu-l să joace. Datorită acestei șiretenii, cele două femei au putut ajunge la părinții lor înaintea căpcăunului. Acesta

din urmă, care le urmărea îndeaproape, îi ceru socrului său să-i înapoieze fetele. Socrul îl ascultă și-i dădu o colibă să se odihnească împreună cu ele și cu sclava lor. Dar în timp ce Tsangarira dormea, cele trei femei ieșiră din colibă, după ce mai întâi îi puseră foc; și astfel căpcăunul pieri în flăcări.

Orezăria

(Betsimisaraka)

Se spune că odată câțiva oameni au plecat către miazăzi. După mai multe ore de mers, găsiră un loc minunat, bun pentru semănat orez. Unul dintre ei strigă:

— Iată un loc care nu-i al nimănui; vreau să-l sap.

Și lucră pământul cu un *angady* (săpăligă). Când termină, își urmă tovarășii care o porniseră din nou la drum.

Trecu un om care, văzând ogorul proaspăt săpat, spuse:

— Cred că stăpânul acestei orezării este nebun: a pregătit pământul fără să-l însămânțeze.

Cumpără deci un coș cu orez, îl semănă, după care plecă la treburile lui.

Un al treilea veni și plivi orezul spunând:

— Stăpânul acestei orezării trebuie să fie mort. Așa încât voi plivi eu!

Când termină, plecă și el. După cincisprezece zile, spicele se pârguiră. Trecu cineva care, văzând orezul copt și părăsit, îl seceră. Făcu apoi o groapă în pământ și îl așeză înăuntru. Pe urmă omul se duse la vânătoare.

După scurtă vreme, toți oamenii care lucraseră astfel pământul se întoarseră la orezărie și fură tare mirați întâlnindu-se. Spunându-și bună ziua, se întrebară unii pe alții de ce veniseră în acel loc; îndată ce aflară, începură să se certe, fiecare dintre ei pretinzând că are drept la recolta de orez; după mult timp, sfârșiră prin a hotărî să le aparțină tuturor.

Iată de ce și astăzi, de fiecare dată când se văd, Betsimisaraka se întreabă de motivul venirii lor și le place să ducă lungi *kabara* (discuții); dacă la ei vreun om nu știe să vorbească cu ușurință, foarte greu capătă dreptate.

Rataolandohamivolana

(Betsimisaraka)

Doi soți aveau, se spune, trei fii. Primul și al doilea erau întregi și bine făcuți, în timp ce ultimul era grozav de pocit: nu avea decât un cap, fără trup și fără membre; cu toate astea, putea mânca și vorbi. Numele lui era Rataolandohamivolana.

Într-o zi, cei doi frați mai mari cerură părinților lor îngăduința să meargă să-și caute norocul. Dar iată că fratele cel mic ceru și el să plece cu ei.

— Nu vrem să ne fii tovarăș, spuseră aceștia. Cum vei putea merge tu, care n-ai membre? Vei fi o povară pentru noi.

— Ascultați-mi rugămintea, spuse *faralahy* (ultimul născut), nu sunt o povară care să vă obosească prea mult.

Cei doi frați sfârșiră prin a primi. Îl puseră pe *faralahy* într-un *lamba* (fâșie de pânză, ca un șal lung) și-l duseră legat de un bambus. Ajuns la un drum mare, ultimul născut le spuse:

— Lăsați-mă aici, dar când vă veți întoarce să nu uitați să-i întrebați pe oamenii din împrejurimi despre locul unde mă veți găsi.

Cei doi frați îl lăsară, iar ei își continuară drumul către sud. După câțva timp, trecu pe drum un negustor cu o turmă mare de boi și Rataolandohamivolana strigă:

— O nenorocire vine de la miazănoapte, o catastrofă vine de la miazăzi, o nenorocire vine de la răsărit, o catastrofă vine de la apus!

Negustorul, îngrozit de capul care vorbea, zise:

— Îți voi da jumătate din turma de boi dacă-mi vei spune cum pot ajunge teafăr și sănătos la casa mea, să-mi revăd nevasta și copiii.

Faralahy răspunse:

— Mergând mai departe pe drumul tău vei vedea un râu, pe malul căruia se află un arbore. Când vei trece pe lângă el, vei omorî un bou; vei atârna capul bouului de acest arbore și vei lăsa să curgă sângele în gărlă pentru ființele care locuiesc în apă, căci această apă îneacă întotdeauna câțiva boi dacă nu se îndeplinește acest sacrificiu; numai după asta vei putea trece apa.

Se spune că de atunci Betsimisaraka au luat obiceiul ca atunci când omoară un bou să-i spânzure capul.

După asta, trecu pe drum un om și mai bogat, întovărașit de o mare mulțime de sclavi. Ultimul născut strigă din nou:

— O catastrofă vine de la miazănoapte, o catastrofă vine de la miazăzi, o catastrofă vine de la răsărit, o catastrofă vine de la apus.

Omul, tulburat de vederea acestui cap care vorbea, strigă:

— Îți voi da jumătate din sclavii mei dacă-mi arăți mijlocul să înlătur această catastrofă.

Rataolandohamivolana primi și-i spuse:

— După ce vei mai merge puțin, vei găsi la marginea drumului o piatră mai înaltă. De cum vei fi ajuns în dreptul ei, sfâșie o bucată de *lamba* și acoperă piatra.

Omul bogat plecă, după ce-și împărți robii, și făcu tot ce i se spusese.

De aici vine obiceiul pe care-l au Betsimisaraka să așeze o bucată de stofă pe pietrele mai înalte.

Trecu apoi un alt om bogat, care avea o mare sumă de bani să cumpere boi. Rataolandohamivolana reîncepu să spună:

— O catastrofă vine de la miazănoapte etc.

Bogatul, speriat, se apropie zicând:

— Ajută-mă să ajung teafăr și sănătos acasă și-ți voi da jumătate din suma de bani pe care o am.

Celălalt îi răspunse:

— La o mică depărtare de aici vei găsi mai multe morminte de-a lungul drumului; când vei trece pe lângă ele, ia grăsime și freacă pietrele care sunt așezate la capătul acestor morminte, pentru că sunt morminte de Zanahary.

Omul bogat își împărți banii și se supuse sfaturilor lui Rataolandohamivolana.

De atunci Betsimisaraka au obiceiul să ungă cu grăsime pietrele așezate la capul mormintelor.

Ultimul născut le spuse atunci sclavilor lui:

— Duceți-vă să clădiți o casă pentru voi și faceți alături un grajd pentru boi.

Sclavii plecară; ajungând într-un oraș minunat, clădiră casa și grajdul. În curând capul deveni cunoscut pentru bogățiile sale; fata lui Andriamanitra auzi vorbindu-se de el, veni să-l caute și îi propuse s-o ia de nevastă. Ea adăugă:

— Bagă bine de seamă la cele ce-ți voi spune: nu vom bea niciodată *toaka* (băutură cu rom); dacă vei bea, căsătoria noastră va fi desfăcută.

Cei doi trăiră în belșug mult timp împreună. Tot pe atunci, cei doi frați se întoarseră din călătoria lor și, ajungând în satul unde-l lăsaseră pe *faralahy*, începură să se intereseze de el. Li se arătă orașul în care locuia. S-au dus și s-au înfățișat fratelui lor. Acesta le pregăti un mare ospăț, dar ei erau atât de rușinați, că abia au putut să mănânce puțin orez. Când veni dimineața, i-au spus ultimului născut:

— Frate! Noi ne vom întoarce la părinții noștri. Ai ceva să le spui? Vrei să le trimiți prin noi ceva?

El le răspunse:

— Spuneți tatălui și mamei mele că sunt bogat. Spuneți-le să nu fie îngrijorați pentru mine, ci să vină să mă vadă, pentru că eu nu pot merge la ei fiindcă nu am picioare.

Nevasta lui *faralahy* le spuse de asemenea:

— Duceți acești doi piaștri părinților noștri și întoarceți-vă curând, împreună cu tatăl și cu mama noastră.

Cei doi frați plecară; ajunși în satul lor natal, le spuseră părinților:

— Iată banii pe care i-am câștigat. În ce-l privește pe micul *faralahy*, a murit pe drum și l-am îngropat la marginea potecii.

Părinții, întristați de această știre, l-au plâns pe fiul lor și au purtat *lamba* de doliu. Mult timp Rataolandohamivolana le așteptă venirea. În cele din urmă, trimise un om să ceară vești și să-i roage să vină la el. Omul făcu treaba care i se ceruse, dar părinții nu-i dădură crezare, pentru că-și închipuiau că fiul lor era mort și îngropat de cei doi frați ai lui. Mult timp după asta, văzând că părinții lui tot nu vin, ultimul născut le trimise pe unul dintre sclavii lui. Acesta veni să-i caute și le spuse:

— Fiul vostru mă trimite să se asigure că sunteți încă în viață; v-a chemat până acum de două ori să veniți la el. Cu toate astea, nici măcar nu i-ați răspuns. Este foarte trist din pricina voastră și în același timp foarte supărat. Iată ce vă roagă: Dacă sunteți încă în viață, vă conjură să veniți să-l vedeți!

Dar părinții nu vrură să creadă că fiul lor trăia. Atunci Rataolandohamivolana îi spuse soției sale:

— Nu știu ce le-au putut spune frații mei părinților, căci iată că de mai multe ori i-am chemat să vină la noi și ei nu vor. Ce să facem? Nu putem merge împreună. Cine ar avea grijă în răstimp de puii și de animalele noastre? Cine i-ar supraveghea pe sclavii noștri? Așa că vom merge la ei întâi unul, apoi celălalt. Voi pleca primul. Tu vei rămâne să ai grijă de casă. De altfel, părinții mei încă nu te cunosc.

Femeia primi și spuse:

— Nu rămâne prea mult timp și, dacă este cu putință, adu-i la noi pe părinții și pe frații tăi.

Faralahy plecă; ajuns în satul natal, părinții săi plânseră de bucurie revăzându-și fiul pe care-l credeau mort. Familia întreagă luă parte la o asemenea bucurie și se pregăti un mare ospăț. Le servi mult *toaka vazaha* (rom european). Toată lumea era bucuroasă și bea. Când tatăl luă *cornul* (vasul) pentru a împărți *toaka*, fiul lui îi spuse că el nu bea niciodată. Dar cei de față îl siliră să bea cu ei; bău, și puțin câte puțin se îmbătă. A doua zi dimineată ar fi vrut să se întoarcă acasă, dar căzu greu bolnav; zadarnic părinții lui căutară niște *fanafody* (leacuri) pentru a-l însănătoși; starea lui se înrăutăți și după câteva zile muri. În ce-o privește pe soția lui, fiica lui Andriamanitra, ea se întoarse la tatăl ei.

De aceea le place Betsimisaraka atât de mult *toaka*, pentru că fiica lui Andriamanitra nu mai este acolo să-i împiedice să bea.

Imbahatrila

(Betsimisaraka)

Era, se spune, un cămin de oameni săraci care aveau un singur fiu. Iată însă că după două luni, copilul crescuse la fel de voinic ca un om mare și deșteptăciunea lui se dezvoltă pe potrivă. Într-o zi, copilul îi întrebă pe tatăl și pe mama sa care sunt ființele de care oamenii vii se temeau cel mai mult, ființele care omoară oameni. În zadar încercară părinții să-l facă să alunge acest gând, el stăruia și amenința chiar că-i va omorî dacă nu-i îndeplineau dorința. Sfârșiră deci prin a-i spune:

— Dacă vrei să cunoști ființele care-i înspăimântă pe oameni sau care-i fac să moară, du-te către taurul sălbatic, de care se tem toți oamenii din împrejurimi.

Băiatul luă un cuțit, un scut și o sulită mică; în acest moment, i se dădu numele Imbahatrila. Tatăl și mama lui îl duseră către locul unde se afla taurul sălbatic, aproape de drum. Când taurul îl văzu, începu să sforăie și să lovească pământul cu copitele; dar băiatul nu șovăi și merse drept spre animal, îl atacă cu sabia (*sagaie*) și-l omorî cu cuțitul

ascuțit. După asta, fericit că și-a învins dușmanul, s-a întors acasă și oamenii din satul lui au fost foarte mirați.

După câteva zile, puse din nou părinților lui aceleași întrebări și ceru să i se arate animale mai rele decât taurul sălbatic. I-au vorbit de caimanii feroși care locuiau în număr mare în apa numită Bemamba. Imbahatrila strigă vesel:

— Deci cu ei mă voi bate!

Și-și luă o pirogă și arme. Când ajunse la fluviu, luă câteva pietre mari și le aruncă în apă. Îndată veniră toți caimanii să-l atace pe Imbahatrila, care-și căuta nenorocirea și răul; erau atâția, încât piroga nu se mai vedea din mijlocul lor. Dar Imbahatrila își atacă dușmanii, și în curând aproape toți fură omorâți, afară de cei care fugiră în adâncurile fluviului. Biruitorul se întoarse zdravăn și sănătos și toți oamenii din împrejurimi îi admirară puterea.

Nu mai erau animale sălbatice în ținut și Imbahatrila se gândea să plece departe să caute altele. I se vorbi de un animal teribil numit Șarpele-cu-șapte-limbi, care cu adevărat avea șapte limbi și care locuia la trei zile de mers către răsărit de satul său. Se pregăti deci de plecare, dar mai înainte plantă un banan în pământ și le spuse părinților lui:

— Acest banan vă va face cunoscută soarta mea; dacă se va usca de tot, nu vă mai bizuiți pe mine, înseamnă că am murit; dacă, dimpotrivă, el va crește și-i vor da frunzele, nu vă îngrijorați de sănătatea mea. Băgați bine de seamă că până într-o săptămână voi lupta cu Șarpele-cu-șapte-limbi.

După aceste spuse, părinții lui îl stropiră cu apă și el plecă. Ajuns la locul unde locuia fiara, nu fu nici mirat și nici nu tremură de spaimă; era, totuși, cel mai cumplit monstru pe care oamenii îl văzuseră vreodată. Lupta începu curând. Mai întâi Imbahatrila a fost pe punctul de a fi înghițit de șarpe, și părinții lui au fost foarte îngrijorați, pentru că frunzele bananului începură să se usuce. În sfârșit, Imbahatrila își recăpătă forțele și-i veni de hac monstrului; după ce-l omorî, tăie cele șapte limbi pentru a le arăta părinților lui și oamenilor din sat. Toți fură uimiți și-l admirară pe micul Imbahatrila pentru puterea lui.

Ajutorul dat de guinar

(Torodo)

Există o țară numită Bundu (provincie a Senegalului). În apropierea unui sat din această țară, numit Deubu, se află un loc acoperit cu un tufăriș mic pe care *guinadyi* (spiritele)

și-l rezervaseră și pe care nimeni nu îndrăznea să-l defrișeze ca să facă *lugane* (ogoare).

Un prins (prizonier, rob), cu numele de Sabunyuma, se hotărî într-o zi să taie desișul, spre a-și stabili acolo *luganul*. Fu sfătuit să n-o facă; dar el răspunse că nu renunță la ideea lui. Își luă toporul și pătrunse în lăstăriș, pe care începu să-l smulgă.

— Cine-mi taie pădurea? întrebă *guinarul*.

— Eu sunt, Sabunyuma; vreau să fac un ogor aici.

— Cine ți-a dat voie? reluă duhul.

— Nimeni.

— Bine, zise duhul.

Și își chemă robii pentru a-i da o mână de ajutor lui Sabunyuma. Veniră o sută cincizeci de persoane. Într-o singură zi totul a fost defrișat.

Când stufărișul fu uscat bine, Sabunyuma merse să-i dea foc. Când începu să ardă:

— Cine-i acolo? întrebă duhul.

— Eu sunt, Sabunyuma.

— Ce-ai venit să faci aici?

— Am venit să aprind stufărișul care a fost tăiat în ziua cealaltă!

Duhul chemă două sute de robi pentru a-i da o mână de ajutor lui Sabunyuma ca să ardă arbuștii uscați.

Când totul fu ars, Sabunyuma se întoarse în sat, unde rămase până iarna. Chiar a doua zi după prima ploaie, veni cu mei să însămânțeze ogorul. Abia începu treaba, că duhul întrebă cine e acolo. Sabunyuma răspunse că a venit să semene mei și duhul îi chemă pe toți ai lui să-i dea o mână de ajutor. În aceeași zi ogorul fu în întregime însămânțat.

Trecu o săptămână... Sabunyuma veni cu *dabaa* (sapă) ca să-și plivească ogorul. Duhul îl întrebă ce-a venit să mai facă... Și de data asta îi dădu o mână de ajutor. Într-o singură zi totul fu terminat.

Meiul crescú. Veni timpul când trebuia ocrotit împotriva păsărilor, scoțând țipete și aruncând cu pietre. Sabunyuma își aduse praștia și începu să gonească pasările. Duhul întrebă din nou cine e acolo.

— Eu sunt, Sabunyuma, care sperii păsările!

În fiecare zi venea singur, lăsându-și în sat nevasta și băiețușul. Într-o zi, fiind bolnav, îl trimise în locul lui pe copil.

— Cum vei începe să strigi, îi spuse el, cineva te va întreba cine-i acolo. Răspunde-i: „Eu sunt, fiul lui Sabunyuma”. Dar să nu te atingi de tulpinele de mei⁹.

⁹ În Senegal, tulpinile de mei se rup și se mestecă în gură; au un gust ușor zaharat.

Fiul lui Sabunyuma ajunsese la ogor. Duhul întrebă cine este acolo.

— Eu sunt, fiul lui Sabunyuma.

Duhul își chemă supușii pentru a-i da o mână de ajutor copilului. La prânz, toți încetară să alunge păsările și se duseră să se odihnească până pe la ora două. Fiul lui Sabunyuma se strecură încetișor până la o tulpină uscată. O rupse, îi scoase pojghița care-o învăluia și începu s-o sugă.

— Cine-i acolo? strigă duhul.

— Eu sunt, fiul lui Sabunyuma.

— Ce faci?

— Rup o tulpină de mei pentru a-i suge seva.

Atunci spiritul își chemă slujitorii:

— Veniți aici, le spuse el. Fiul lui Sabunyuma a rupt o tulpină de mei și o suge. Trebuie să-i dați o mână de ajutor.

Și toți au început să rupă tulpinele de mei și să le sugă. Într-o zi, totul fu distrus.

Băiatul se întoarse în sat. Nu-i spuse nimic tatălui său, și la ora patru dimineața, a doua zi, se duse la ogor. Către ora opt, Sabunyuma sosi și el. Găsi totul distrus. Furios, își prinse fiul și începu să-l bată.

— Cine-i acolo? întrebă duhul.

— Eu sunt, Sabunyuma, îmi bat fiul pentru că mi-a distrus tot ogorul.

— Îți dau o mână de ajutor.

Guinarul își chemă tovarășii, care sosiră toți cu ciomege.

Și-l ciomăgiră pe băiat până când acesta căzu mort.

Văzându-și fiul mort, Sabunyuma începu să plângă:

— Ce este? întrebă duhul.

— Mi-am bătut fiul până a murit. Și acum îl plâng.

Guinarul chemă celelalte spirite pentru a-l ajuta pe Sabunyuma să-l plângă pe fiul său. Și iată toată lumea văitându-se.

Sabunyuma simți deodată o mâncărime pe piele. Începu să se scarpine. Duhul îl auzi:

— Ce este?

— Eu sunt, Sabunyuma. M-a pișcat ceva și acum mă scarpin.

Duhul le spuse tovarășilor lui să-i dea lui Sabunyuma o mână de ajutor să se scarpine. Îi scărpinară pielea, îi scărpinară carnea până ajunseră în curând la oase. Și Sabunyuma căzu la rândul lui mort.

De atunci nimeni nu mai îndrăznește să se mai atingă de acel loc. Am văzut locul ogorului lui Sabunyuma. Nu este departe de casa mea, foarte aproape de fluviul Sendebu. Fluviul este foarte adânc în acest loc și acolo trăiau mulți hipopotami și caimani. Am trecut de multe ori

pe acolo. Deși arborii au crescut foarte înalți și foarte groși, nimeni nu se duce acolo, nici măcar pentru lemne de foc.

Zgârcitul și străinul

(Hausa)

Un om de o zgârcenie cumplită își părăsi satul și se duse să trăiască în altă parte, atât se temea ca străinii să nu vie și să-i ceară ospitalitate și să împartă cu el *tuho* (mei cu carne). Se știa în ținut că niciodată nu dăduse de mâncare cuiva, că nu-i dădea nevestei sale meiul trebuincios pentru hrana ei decât după ce-l măsura cu grijă cu pumnul.

Un străin îi auzi pe oameni cum își băteau joc de zgârcenia lui:

— Azi, le spuse el, voi mânca din *tuhoul* zgârcitului...

Se duse la acesta și intră în colibă chiar în clipa când femeia își întreba bărbatul:

— Stăpâne, pot să aduc *tuho*?

Zgârcitul, văzându-l pe străin, zise:

— De ce să-l aduci dacă nu e gata?

Femeia pricepu ce voise să spună și nu-l dădu de gol pe zgârcitul ei de bărbat.

Străinul se așeză lângă stăpânul casei:

— Gazda mea, îi spuse el, iată trei zile de când sunt pe drum și mi-e tare foame, pentru că în aceste trei zile n-am mâncat nimic!

— Ah! se văită zgârcitul, anul trecut am avut o recoltă proastă, așa că anul ăsta sunt nevoit, din cauza lipsei de mei, să mă hrănesc cu frunze și cu iarbă. Așa că n-am nimic să-ți dau.

Străinul ieși și, printr-un ocoliș, se întoarse iarăși pe drumul care-l adusese la coliba zgârcitului. Între timp, acesta poruncise să i se aducă *tuho*. Deodată îl zări pe străin care, din nou, venea la el:

— Repede! Repede! strigă el la femeie. Ia *tuho* și când va intra străinul spune-i că am murit.

Străinul sosi.

— Soțul meu a murit, îi spuse femeia.

— Bine, răspunse el, cu toate că mi-e foame, mai am destulă putere să-i sap o groapă. Dă-mi o *noma* (târnăcop). Și începu să sape groapa.

Îl apucă apoi pe zgârcit și-l aruncă înăuntru, după care astupă bine groapa. Zgârcitul tăcea mîlc, bizuindu-se pe femeie ca să-l scoată din groapă.

Străinul plecă la drum. Atunci femeia desfundă mormântul și-și scoase bărbatul:

— Chiar dacă ar face de o sută de ori mai mult, acest străin, strigă zgârcitul, niciodată nu va gusta din *tuhoul* meu! Adu-mi-l acum.

În clipa când zgârcitul se pregătea să-și vâre degetele în *tuho*, străinul apăru deodată lângă el. Zgârcitul luă atunci mâncarea și o răsturnă cu sos cu tot în buzunarul din față al *bubuului* său (un fel de șorț). *Tuho*, care fusese ținut la cald, îi ardea burta și sosul i se prelingea din buzunar.

— Gazda mea, spuse străinul, spui că nu ai cușcuș și iată, sosul îți curge din buzunar!

— Străine, răspunse zgârcitul, îți voi spune adevărul: niciodată vreun străin, fie el și un *mutane ndazi* (arătare din desiş, spirit), nu va mânca ceva de la mine.

Străinul se depărtă. Se duse într-o pădure mare plină de *guinei* (spiriduși, strigoi) care omorau orice om care trecea pe acolo. Când îl văzură sosind, îi ieșiră repede în întâmpinare, cu cuțitele în mâini:

— Nu vin aici să vă stric cu ceva, le spuse el, ci numai pentru a vă face cunoscut că cineva v-a batjocorit.

— Și cine este acela? strigară ei furioși.

— Este omul care locuiește acolo. A jurat că nimeni, chiar niciun *mutane ndazi*, nu va mânca din meiul lui.

— Bine, mormăiră spiridușii, întoarce-te în satul tău și vei vedea mâine dimineață ce va fi!

În timpul nopții *guineii* veniră la zgârcit și îi furară tot meiul. A doua zi, zgârcitul se duse să facă plângere pentru acest furt căpeteniei satului. Pe drum, el se întâlni cu un spiriduș, care luase înfățișarea unui om, și îi povesti întâmplarea.

— Du-te la căpetenie, îl sfătui *mutane ndazi*, și spune-i că dacă nu-ți găsește meiul vei muri în fața colibe sale.

Ajuns la căpetenie, zgârcitul îi vorbi astfel:

— Șefule, mi s-a furat meiul; nu mai am cu ce să-mi hrănesc femeia și copiii. Dacă nu vei face să mi se dea înapoi ceea ce mi s-a luat voi muri chiar aici, în fața ușii tale.

— Dar, spuse căpetenia, nu știu cine este hoțul!

La aceste cuvinte, zgârcitul se lăsă să cadă pe pământ ca și când ar fi fost mort. Căpetenia satului îl cercetă și, crezându-l cu adevărat mort, dădu poruncă să fie înmormântat. De această dată a fost definitiv îngropat și „nu mai revăzu soarele”, pentru că, înainte de a fi îngropat, străinul, căruia îi refuzase cușcușul și care se afla pe acolo, îi crăpase capul cu o lovitură de *noma*.

De atunci, călătorilor nu li se refuză niciodată ospitalitatea.

Capul de mort

(Peuhl)

Intrând într-un, sat un om găsi la marginea drumului un cap descărnat și cu orbitele goale. Era capul unui om mort de șapte ani:

— De ce oare o fi aici capul acesta? întrebă trecătorul.

Și capul răspunse:

— Gura m-a făcut să mor!

Străinul își continuă drumul. El îi spuse căpeteniei satului:

— Am găsit capul unui om mort de șapte ani. Și vorbește și acum.

— Nu este adevărat! răspunse căpetenia.

— Ei bine, dacă vei vedea că nu vorbește, poți să mă omori!

Căpetenia își trimise oamenii pentru a-și da seama de întâmplare. Străinul merse cu ei și le arată căpățâna:

— Iat-o! le spuse el.

— Capule, întrebară trimișii, este adevărat că ai vorbit?

Capul nu răspunse nimic. De două, de trei ori se repetă întrebarea. Niciun răspuns.

Trimișii se întoarseră la căpetenie:

— I-am vorbit căpățânei, îi spuseră ei, și nu ne-a răspuns.

— În acest caz, zise căpetenia, duceți-l înapoi pe străin lângă craniu și omorâți-l!

L-au dus acolo pe om. Unii ziseră:

— Îl vom omorî împușcându-l!

Alții ziseră:

— Nu, cu bastonul!

Se pregătiră deci să-l omoare.

— Opriți! strigă capul. Și grăi către om: Când m-ai întrebat, trecând, ce ți-am răspuns?

— Că gura te-a făcut să mori.

— Încă puțin, reluă capul, și tot gura te-ar fi făcut și pe tine să mori. Am ocărât o căpetenie cu cuvinte urâte. Ar fi trebuit să tac, pentru că din această cauză mi s-a tăiat capul aici. Dacă ai fi intrat în sat fără să-mi pui întrebări, dacă n-ai fi vorbit cu nimeni, n-ai fi ajuns să fii omorât!

Oamenii îi repetară această convorbire căpeteniei, care zise:

— Noul venit trebuie lăsat liber!

Este bine să gândești înainte de a vorbi, dacă nu, poți avea neplăceri. Gura este primejdioasă.

Masilo și Thakane

(Basuto)

Masilo dorea să se căsătorească cu sora lui, Thakane; dar aceasta nu primi și-i spuse:

— Sunt sora ta; cum ai putea să te însori cu mine?

Însă degeaba îl respingea, căci Masilo stăruia întruna spunând:

— În lumea întreagă nu se mai găsește o fată atât de frumoasă ca tine.

Într-o zi oarecare, după o sărbătoare, cum băieții erau la câmp cu animalele, fetele din sat ieșiră împreună să caute lemne. Atunci Masilo îi spuse surorii sale:

— Vino cu mine; te voi duce într-un loc unde vei găsi lemn foarte frumos, demn de fiica unei căpetenii.

Thakane, singură, își urmă fratele, care le opri pe celelalte fete să-i însoțească.

Masilo își duse sora într-un loc îndepărtat, unde se găsea o peșteră strâmtă și adâncă, între două stânci. Ajunși acolo, Masilo îi spuse lui Thakane:

— Nu primești să te măriți cu mine?

Sora îi răspunse:

— Nu! Nu voi primi niciodată să mă mărit cu fratele meu!

— Îndrăznești oare să mi-o mai spui și acum? Nu vezi că ești singură cu mine și că dacă vreau te pot și omorî?

Thakane îi răspunse:

— Chiar dacă mă vei omorî, nu voi primi niciodată să mă mărit cu tine!

Atunci Masilo se aruncă asupra ei și îi legă mâinile și picioarele, pe urmă îi spuse:

— Nu înțelegi că dacă mă respingi mereu nu-ți mai rămâne decât să mori?

Thakane îi mai răspunse:

— Chiar de va trebui să mor în această clipă, nu voi primi să mă mărit cu tine, fiindcă îmi ești frate.

Atunci Masilo o apucă și o aruncă în fundul prăpastiei, pe urmă plecă, lăsându-și astfel sora pradă unei morți sigure.

Seara, fetele se întoarseră în sat; Thakane, nefiind văzută întorcându-se, a fost căutată peste tot; au fost întrebată tovarășele ei; dar acestora le era frică să spună ce știau; ele își ziceau unele altora:

— Dacă nu ne-ar fi frică de Masilo, am spune că Masilo a dus-o în pădure, oprindu-ne s-o însoțim, și că de atunci nu mai știm ce s-a făcut cu ea; când Masilo s-a întors la animalele sale, Thakane nu mai era cu el.

Thakane a fost căutată mult timp, au fost cutreierate în zadar toate satele din împrejurimi; au mers chiar până la acela în care locuia bunica ei, dar zadarnic; nicăieri nu fusese văzută, nimeni nu putea spune unde se dusesese.

Iar Masilo își păzea în continuare animalele, ca și când nimic nu se întâmplase; dar în fiecare zi le spunea tovarășilor săi:

— Rămâneți aici cu animalele; se află acolo o pasăre pe care vreau să încerc s-o prind.

Și îi părăsea până la sfârșitul zilei. Se ducea la prăpastia în fundul căreia o aruncase pe Thakane; se așeza sus, în apropierea găurii, apuca o bucată mare de granit și, lovind stânca cu putere, cânta:

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca să te aud!”.

Atunci Thakane îi răspundea:

„Pentru că trebuie să vorbesc, voi vorbi, dar ce trebuie să spun?
Masilo, fratele meu, a vrut să mă ia de nevastă, dar l-am respins”.

Auzind acestea, Masilo se întorcea foarte vesel.

Cum în fiecare zi Masilo își părăsea animalele, fratele său mai mic își spuse:

— Tare aș dori să știu ce fel de pasăre e aia care nu se lasă deloc prinsă.

Așa că într-o zi, când Masilo zise ca de obicei: „Rămâneți aici cu animalele; se află acolo o pasăre pe care vreau să

încerc s-o prind”, fratele mai mic porni, fără să fie observat, și-l urmări pe furiș. Când Masilo ajunse la prăpastie, băiatul se ascunse după un boschet. Masilo își puse jos scutul, apucă o bucată mare de granit și, lovind steiul cu putere, cântă:

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca să te aud!”.

Thakane îi răspunse ca de obicei, dar glasul îi era atât de slab, că abia putea fi auzit; cu toate astea, fratele cel mic putu să înțeleagă ce spusese. Își zise:

— Ue! Masilo spune că vânează păsări, dar de fapt el a omorât-o pe sora mea.

Pe urmă plecă fără să fie văzut și, întorcându-se la cireadă, se așeză jos și începu să plângă. După ce veni și Masilo, ceilalți băieți îi spuseră:

— Iată-l pe fratele tău care nu face altceva decât să plângă; nu știm ce are.

Masilo îl întrebă:

— Ce ai, frățioare?

— Mă doare burta.

— Adevărat?

— Da!

Atunci Masilo îi rugă pe doi dintre tovarășii lui să-l ducă acasă pe băiat. Când ajunse în sat, plângând mereu și cu ochii roșii, mama lui, cuprinsă de durere, începu și ea să plângă. Îl întrebă:

— Ce ai, copilul meu? De ce plângi? Din cauza surorii tale Thakane, nici eu nu mai încetez să vărs lacrimi.

Micuțul îi răspunse:

— Cheamă-l pe tata.

Mama îl întrebă:

— De ce să-l chem?

Micuțul spuse:

— Mă doare rău burta.

Când veni tatăl său, copilul le spuse:

— Tată, mamă, să intrăm în colibă.

Intră, continuând să plângă; părinții îl urmară, plângând și ei. Îl întrebară:

— Te doare tare?

El răspunse:

— Tată, mamă, Thakane a fost ucisă de Masilo.

Ei îl întrebară:

— În ce fel a omorât-o? Cum ai aflat asta?

Copilul răspunse:

— Thakane a fost omorâtă de Masilo; dacă vreți, vă pot duce la locul unde se află ea.

Deși noaptea era întunecoasă, tatăl și mama plecară la drum, conduși de fiul lor mai mic.

Când ajunseră, micuțul spuse:

— Tată, ia piatra asta mare, prea mare pentru mine, și lovește cu tărie stânca de deasupra prăpastiei, cântând astfel:

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca să te aud!”.

Tatăl luă piatra și făcu așa cum i se spusese; era atât de întuneric, încât nu se putea vedea nimic. Auzi vocea fiicei sale, dar atât de slabă, încât abia putea înțelege ce spunea. Atunci se culcă la pământ și se aplecă peste marginea prăpastiei strigând:

— Thakane! Thakane!

Thakane răspunse:

— Tată!

— Cum se face, biata mea copilă, că te găsești aici?

— Masilo m-a aruncat.

Tatăl, foarte mișcat, se întrebă: „Ce să fac? Cum s-o scot?”. Degeaba căuta, nu găsea niciun mijloc s-o scoată de acolo; în sfârșit, îi spuse femeii lui:

— Ți-ar fi frică să rămâi singură aici, în timp ce eu mă voi duce în sat să caut ajutor?

Femeia răspunse:

— Nu! Poți să te duci, nu mi-e teamă; la întoarcere mă vei găsi tot aici; spune-le oamenilor din satul nostru că prăpastia este foarte adâncă și că vor trebui să vină cu multe curele de piele și cu grăsime de bou.

După un timp, bărbatul se întoarse cu douăzeci de oameni din sat; se aplecă din nou pe marginea prăpastiei și-i strigă fiicei sale:

— Poți să-ți legi picioarele și brațele în curelele pe care ți le vom arunca?

Thakane răspunse:

— Da, voi putea, dar prăpastia este atât de strâmtă, că-mi va fi foarte greu să-mi mișc mâinile.

Atunci i se întinseră curelele de piele, ea și le legă de picioare și le trecu pe sub subțiori, pe urmă spuse:

— Acum e gata!

Tatăl îi spuse:

— Când vom încerca să te ridicăm, nu rămâne așezată, încearcă să stai în picioare.

Thakane răspunse:

— Mi-e cu neputință să stau în picioare, trebuie topită grăsimea și vărsată de-a lungul pereților stâncii pentru a-i face să fie netezi și alunecoși.

Așa făcură. Când tatăl și oamenii traseră de curele s-o scoată din prăpastie, grăsimea făcuse pereții netezi și alunecoși și îndulcise ieșiturile, așa că fata ajunse sus nevătămată, dar îngrozitor de slăbită. O lăsară să se odihnească puțin, pe urmă o duseră la coliba părinților săi, unde i se dădu să înghită o mare cantitate de grăsime topită pentru a-i umezi gâttelejul.

A doua zi, Masilo se duse, ca de obicei, cu animalele la păscut, fără a bănuî ce se petrecuse. Printre tinerii care îl însoțeau se afla unul care ajutase la scoaterea lui Thakane din prăpastia unde o azvârlise Masilo; acesta își spunea în sinea lui:

— Trebuie să știu dacă într-adevăr Masilo a vrut s-o omoare pe sora sa.

Se duse deci pe ascuns lângă prăpastie și se piti în spatele unui boschet; după puțin timp îl văzu pe Masilo apărând. Acesta își puse scutul pe pământ, luă bucata de granit și o aruncă cu putere de pământ, cântând:

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește
ca să te aud!”.

Niciun răspuns. Reluă:

— Faci pe supărata astăzi?

Pe urmă lovi pentru a doua oară stânca, mai tare decât înainte, cântând:

„Thakane, fiica lui Madi-a-Khomo, vorbește, vorbește ca să te aud!”.

Și de data asta niciun răspuns; niciun sunet nu se auzea. Atunci Masilo își înălță scutul și începu să sară de bucurie, strigând:

— Aha! Acum ești moartă, vei putrezi, tu care nu m-ai vrut.

După asta se întoarse la turma sa vesel și cântând din fluier cu vioiciune, spunând:

— A murit, a murit.

Când ajunse lângă tovarășii săi, aceștia își spuseră unii altora:

— Masilo este un frate rău; priviți ce vesel e, cu toate că sora lui a murit!

În aceeași zi tatăl său tăiaze o oaie ca să-i facă o fiertură lui Thakane. Seara, când se întoarse cu animalele, Masilo așteptă multă vreme; dar nimeni nu-i aduse carne. La urmă, întrebă:

— Unde este capul mielului? De ce nu mi se aduce?

Pe urmă îi trimise vorbă tatălui său:

— Trimite-mi capul mielului să-l mănânc.

Tatăl răspunse:

— Spune-i că l-am mâncat eu însumi.

În acest fel Masilo trebui să renunțe la carne.

Timp de mai multe zile continuă să păzească animalele, fără a bănuî că Thakane fusese regăsită. Toată lumea era mirată și rușinată de veselia pe care o arăta. Oamenii spuneau:

— Cum poate să fie atât de vesel când sora lui, Thakane, este moartă?

În acest timp, părinții continuau s-o spele pe Thakane în fiecare zi cu apă caldă și s-o ungă cu grăsime. După un timp, ea putu, în sfârșit, să se ridice, sprijinindu-se de pereții colibei; atunci mușchii ei, mult timp contractați, se destinseră cu zgomot. Tot atunci ea putu, de asemenea, să vorbească și le povesti părinților săi cum se purtase Masilo cu ea. Continuară câteva zile să-i pregătească mâncăruri gustoase, i se tăiară mieii, iar pieile le pregătiră pentru ea. Noaptea ieșea cu mama ei să se plimbe.

Thakane ajunse repede la fel de frumoasă și de sănătoasă ca și mai înainte. Atunci tatăl și mama ei își tăiară părul, pe care în timpul doliului îl lăsaseră să crească peste măsură; începură din nou să se ungă cu grăsime și-și reluară înfățișarea oamenilor sănătoși. Cei din jur spuneau:

— Au plâns, dar acum s-au mângâiat; iată-i că-și părăsesc doliul.

Atunci tatăl își trimise unul dintre servitori la socrii săi să le spună:

— Grăbiți-vă să veniți, pentru că am pregătit o serbare; în special socrul meu să fie aici.

Se tăiară numeroși boi și se pregăti o masă grozavă.

Când se strânseseră cu toții pentru serbare și când începu să se servească masa, tatăl lui Masilo le spuse socrilor lui:

— Am plâns multă vreme, dar astăzi m-am mângâiat!

Pe urmă porunci să se aștearnă pe pământ, în mijlocul satului, rogojini de trestie. Mulțimea era așezată pe jos, mâncând și bând. Atunci tatăl, mama și bunica lui Thakane strigară:

— Acum ieși din colibă!

Ea ieși din colibă; abia pași afară că soarele se întunecă. Mulțimea strigă:

— Cum! Dar este Thakane! Trăiește!

Toată lumea se înveseli.

Masilo fugi cât putu mai repede și se ascunse într-un ținut îndepărtat.

Copacul cu fructe omenești

(Peuhl)

A fost odată un om sărac.

S-a dus să caute un *guinar* (duh) și i-a vorbit despre sărăcia lui. *Guinarul* i-a dat un pui, un câine, o vacă și o sămânță.

I-a spus să planteze sămânța.

— În șapte ani, zise el, arborele ieșit din această sămânță va fi foarte mare. Dacă va înflori, veghează ca nimeni să nu-i atingă floarea. Acest copac va face oameni în loc de fructe.

Omul a aruncat în pământ sămânța și, la termenul arătat, copacul dădu drept fructe o mie de băieți. În anul următor crescură o mie de fete.

Puiul, căutând hrană, scotea din pământ, cu fiecare lovitură de cioc, argint și aur. Stăpânul lui culese acest aur și argint și-l puse deoparte în magazie.

Când câinele se culca undeva, după ce făcea câteva alergături bune, în acel loc se ridica un *fahuru* (magazie, hambar) plin cu orez.

În ce privește vaca, de fiecare dată când se întorcea din pădure, adică în fiecare zi, aducea cu ea un vițel și, pe deasupra, carne, o grămadă de mei *sanio* și o tigvă mare cu lapte pentru toți oamenii stăpânului ei. Și încă mai rămânea după ce toți oamenii erau sătui.

O căpetenie îi trimise *laobeul* (tâmplarul) său să taie arborele.

Leul veni să omoare vaca și pantera omorî câinele.

Siroul (pasăre de pradă) veni de asemenea să ia puiul.

Din aceste patru talismane, care v-ar plăcea cel mai mult?

Cei trei frați și cele trei grigriuri

(Mosi)

Un om, murind, a lăsat trei fii. Aceștia au moștenit bunurile tatălui lor și și-au împărțit cei treizeci de mii de *cauris* (scoici-monedă). Mergând unul în spatele celuilalt, au ajuns la încrucișarea a trei drumuri. Se așezară la această răspântie. Apoi cel mare o apucă pe un drum, mezinul pe al doilea și cel mai mic pe al treilea. Au hotărât între ei să se regăsească tot acolo după trei ani. După trecerea celor trei ani, ei s-au întors și s-au așezat la răspântie. Apoi, ridicându-se, s-au îndreptat către o mlaștină mare, dar n-au putut s-o treacă. Cel mai mare a luat atunci o fâșie de pânză pe care a aruncat-o peste apă și s-a făcut un drum; a trecut. Mijlociul a înmănunchat săgeți de vânătoare și le-a folosit ca să treacă. Cel mai mic s-a încălțat cu o pereche de ghete și a străbătut mlaștina.

Care din trei avea cel mai bun *grigri* (talismanul)?

Povești nuvelistice

Căderea țării Kah

(Nubia)

Patru *meleki* (regi) domneau în marea împărăție: cel dintâi în Nubia, al doilea la Habeș, al treilea la Kordofan, al patrulea la For. Dintre ei, mai bogat era *napul* (suveranul) din Naft, în Kordofan, a cărei capitală se afla înspre Hofrat-en-Naha. Tot aurul și toată arama erau ale lui. Aurul și arama sa erau transportate în Nubia, unde regii cei mari din Occident își trimiteau oamenii să le caute. Solii soseau dinspre răsărit, după ce treceau marea pe vase, și regele stăpânea în sud peste un mare număr de popoare care îi făureau arme de fier și îi trimiteau sclavi, care trăiau cu miile la curtea sa.

Napul din Naft era omul cel mai bogat de pe pământ. Dar viața lui era mai amărâtă și mai scurtă decât a oricărui alt om, pentru că niciun *nap* din Naft nu trebuia să domnească peste țară decât câțiva ani. În timpul domniei sale, preoții țării cercetau în fiecare seară stelele, oficiau

sacrificii și aprindeau focuri. Ei nu lipseau în nicio seară de la rugăciunile ori sacrificiile pe care le făceau, de teamă să nu piardă urma vreunei stele și astfel să nu poată determina data la care regele trebuia să fie dus la moarte. Preoții cercetau astfel timp îndelungat, zi după zi, an după an; priveau stelele și aflau ziua în care regele trebuia să fie ucis.

Și iată că veni și ziua morții regelui. Se zdrobiră coapsele din spate ale taurilor¹⁰. Toate focurile fură stinse în țară și femeile închise în case. Preoții aprinseră un foc nou și-l aleseră pe noul rege. Noul rege era fiul surorii regelui care fusese omorât. Noul rege se numea Akaf; sub domnia lui au fost schimbate vechile rânduieli ale țării. Poporul spunea că această schimbare a fost pricina căderii Nafti.

Primul lucru pe care trebuia să-l facă un *nap* era să și-i aleagă pe cei care într-o zi îl vor însoți pe drumul morții. El alegea din preajma sa pe cei care îi erau mai dragi. Trebuia în special să hotărască cine să-i fie primul tovarăș, mai marele celorlalți.

Cu câțva timp înainte, un rege din răsăritul îndepărtat trimisese de peste mări, la curtea din Naft, un om vestit pentru dibăcia sa de a spune povești. Pe acest om îl chema

¹⁰ Ritual de sacrificiu.

Far-Li-Ma. Far-Li-Ma sosise deci ca rob la curtea *napului*. Regele Akaf îi văzu. Far-Li-Ma îi plăcu regelui Akaf. Regele Akaf zise:

— Acesta va fi primul meu tovarăș. Mă va înveseli cu poveștile sale până la sfârșitul vieții mele; mă va înveseli chiar și după moartea mea.

Când Far-Li-Ma află hotărârea regelui nu se sperie. Își spuse numai: „Dumnezeu a vrut astfel!”.

Pe atunci, în Naft era obiceiul să ardă continuu un foc, cum se mai face și astăzi în unele ținuturi îndepărtate din For. Pentru întreținerea acestui foc, preoții numeau un flăcău și o fată. Aceștia trebuiau să păzească focul și să ducă o viață castă. Și cei doi erau omorâți, nu în același timp cu regele, ci când se aprindea noul foc. Când se aprinse noul foc pentru regele Akaf, preoții o numiră ca păzitoare a focului pe sora cea mai mică a noului rege. Ea se numea Sali (așa i se spunea; numele său întreg era Salifu-Kam'r). Când Sali află că a fost aleasă, se sperie, pentru că îi era tare frică de moarte.

Regele trăi câțva timp în fericire și veselie, pentru că se bucura de bogățiile și frumusețea țării sale; petrecea fiecare seară în tovărășia prietenilor și a străinilor veniți cu treburi în Naft. Dar, într-o zi, Dumnezeu îi trimise gândul că fiecare zi plăcută îl apropia de o moarte sigură. Regele se sperie și încercă să alunge departe de el acest gând, dar nu

reuși. Regele se întristă. Atunci Dumnezeu îi trimise al doilea gând, acela de a-l chema pe Far-Li-Ma ca să-i spună povești.

Fu deci chemat Far-Li-M, iar când acesta sosi, regele îi spuse:

— Far-Li-Ma, a venit ziua să mă înveselești. Spune-mi o poveste.

Far-Li-Ma răspunse:

— Supunerea este mai iute decât porunca.

Și Far-Li-Ma începu să povestească. Regele Akaf asculta. Musafirii ascultau. Regele și musafirii uitară să mai bea. Uitară până și să respire. Sclavii uitară să servească. Uitară și ei să mai respire. Povestea lui Far-Li-Ma era ca hașiișul. Când se isprăvi, toți erau cufundați într-o visare binefăcătoare. Regele Akaf își uitase gândurile sale de moarte. Niciunul din cei de față nu-și dăduse seama că Far-Li-Ma povestise de seara până dimineața. Când plecară musafirii, răsărise soarele.

În ziua aceea, regele Akaf și invitații săi așteptară cu mare nerăbdare ceasul de seară când Far-Li-Ma trebuia să spună o poveste. În fiecare seară Far-Li-Ma trebuia să povestească. Știrea despre poveștile lui Far-Li-Ma se răspândi la curte, în capitală, în țară. Și în fiecare noapte Far-Li-Ma povestea tot mai bine. Regele îi dăruia haine frumoase, invitații și solii îi dădeau aur și nestemate. Far-

Li-Ma ajunsese bogat. Când trecea pe străzi, o escortă de robi îl urma. Poporul îl iubea. Oamenii își descopereau pieptul în fața lui.

Știrea despre poveștile minunate ale lui Far-Li-Ma se răspândi peste tot. Sali, auzind și ea, trimise un emisar la fratele ei, regele, să-i facă această rugămintă:

— Lasă-mă să ascult o dată poveștile lui Far-Li-Ma.

Regele răspunse:

— Împlinirea depășește dorința.

Sali veni și vru să asculte povestea. Far-Li-Ma o văzu pe Sali și, pentru o clipă, își pierdu mintea. Far-Li-Ma n-o vedea decât pe Sali. Sali nu-l vedea decât pe Far-Li-Ma. Regele Akaf spuse:

— Pentru ce nu povestești? Nu mai știi nimic?

Far-Li-Ma își desprinsese privirile dintr-ale lui Sali și începu să povestească. Povestea a fost la început ca hașișul care stârnește o ușoară amețală, pe urmă ca hașișul care îneacă oamenii în leșin și somn. După puțin timp, invitații adormiră, regele Akaf adormi și el. Nu mai auziră nimic. Numai Sali ținea ochii deschiși, sorbindu-l pe Far-Li-Ma. Sali era plină de Far-Li-Ma.

Când termină, Far-Li-Ma se ridică; Sali se ridică și ea, iar Far-Li-Ma se duse înspre Sali. Sali o porni către Far-Li-Ma. Far-Li-Ma o îmbrățișă pe Sali. Sali îl îmbrățișă pe Far-Li-Ma și spuse:

— Noi nu trebuie să murim!

Far-Li-Ma râse cu ochii în ochii iui Sali, spunând:

— Voința este în tine. Arată-mi calea.

Sali spuse:

— Lasă-mă acum! Voi căuta drumul. Când îl voi găsi, te voi chema.

Sali și Far-Li-Ma se despărțiră. Regele și invitații dormeau.

A doua zi Sali îl caută pe primul preot și-i spuse:

— Cine arată clipa când vechiul foc trebuie stins și focul cel nou aprins?

Preotul spuse:

— Dumnezeu!

Sali mai întrebă:

— Cum își va arăta Dumnezeu voința sa?

Preotul răspunse:

— În fiecare seară ne uităm la stele. Nu le pierdem niciodată din vedere. Privim în fiecare seară luna și vedem cum, de la o zi la alta, fiecare stea se apropie ori se depărtează de lună. În acest fel cunoaștem clipa. Preotul mai spuse: Dacă nu putem vedea nimic într-o noapte, trebuie să aducem daruri. Dacă n-am vedea nimic mai multe nopți în șir, nu ne-am mai putea orienta.

Sali zise:

— Dacă așa ar sta lucrurile, n-ați mai ști când trebuie stins focul?

Preotul răspunse:

— Nu, nu ne-am mai putea îndeplini slujba.

Sali spuse:

— Faptele Domnului sunt mari. Dar cea mai mare faptă a sa nu este scrisul de pe cer. Cea mai mare faptă a sa este viața de pe pământ. Aceasta am înțeles-o noaptea trecută.

Preotul spuse:

— Ce vrei să spui?

Sali răspunse:

— Dumnezeu i-a dat lui Far-Li-Ma darul de a povesti mai bine decât a făcut-o altul vreodată. Aceasta înseamnă mai mult decât scrisul pe cer.

Primul preot spuse:

— Greșești!

Sali zise:

— Cunoști luna și stelele. Dar ai ascultat poveștile lui Far-Li-Ma?

Preotul spuse:

— Nu, nu le-am ascultat!

Sali zise:

— Cum poți judeca atunci? Ascultă-mă pe mine, când o să-l auziți veți uita cu toții să mai priviți stelele!

Primul preot spuse:

— Soră a regelui, numai tu îți poți închipui una ca asta.

Sali spuse:

— Atunci dovedește-mi că greșesc și că scrisul de pe cer este mai mare și mai puternic decât viața de pe pământ.

Preotul zise:

— Am să ți-o dovedesc!

Primul preot trimise un emisar la regele Akaf:

— Dă voie preoților să vină în seara asta în palatul tău să asculte poveștile lui Far-Li-Ma de la apusul până la răsăritul soarelui.

Regele Akaf răspunse:

— Dau voie.

Sali trimise un sol la Far-Li-Ma și îi spuse:

— Trebuie să povestești și astăzi așa cum ai făcut-o ieri. Aceasta este calea.

La venirea serii, regele își adună musafirii și emisarii. Sali sosi și se așeză alături de el. Toți preoții sosiră. Ei își descoperiră pieptul și se prosternară. Primul preot zise:

— Se spune că poveștile lui Far-Li-Ma sunt cele mai minunate opere ale lui Dumnezeu.

Regele Akaf spuse:

— Hotărâți voi înșivă.

Primul preot spuse:

— Iartă, o, rege, dacă vom părăsi casa ta la răsăritul lunii pentru a ne îndeplini slujba.

Regele Akaf spuse:

— Faceți după voia Domnului!

Preoții se așezară. Toți musafirii și trimișii străini se așezară. Sala era plină de oameni. Far-Li-Ma își croi drum printre ei. Regele Akaf zise:

— Începe, o, tovarășul meu de moarte!

Far-Li-Ma se uită la Sali, Sali la Far-Li-Ma. Regele Akaf spuse:

— De ce nu povestești? Nu mai știi nimic?

Far-Li-Ma își întoarse privirea de la Sali și începu. Își începu povestea când soarele apunea. Povestea sa era ca hașișul care ametește și te face să uiți de tine. Povestea sa era ca hașișul care te afundă într-un leșin de moarte. Când se ridică luna, regele Akaf, invitații și ambasadorii dormeau. Preoții erau cufundați într-un somn adânc. Numai Sali veghea, și privirile sale scoteau cuvinte din ce în ce mai dulci de pe buzele lui Far-Li-Ma.

Far-Li-Ma se ridică și se îndreptă spre Sali, care veni către Far-Li-Ma. Sali spuse:

— Lasă-mă să-ți sărut buzele care rostesc cuvinte atât de dulci.

Ei își sorbiră cu nesaț buzele. Far-Li-Ma spuse:

— Lasă-mă să-ți strâng trupul a cărui vedere îmi dă forță!

Și se strânseseră cu brațele, cu picioarele, și rămaseră culcați, treji, printre toți cei care dormeau. Și erau atât de fericiți, că inimilor lor puțin le mai lipsea să nu se spargă. Și Sali triumfa spunând:

— Vezi calea?

Far-Li-Ma zise:

— O văd.

Apoi plecară. În palat, adormiții rămaseră singuri.

A doua zi, Sali îl căută pe primul preot și îl întrebă:

— Spune-mi acum dacă aveai dreptul să nu crezi vorbele mele.

Preotul spuse:

— Nu-ți voi da răspunsul astăzi. Îl vom mai asculta o dată pe acest Far-Li-Ma. Ieri nu eram pregătiți așa cum trebuie.

Sali zise:

— Bine!

Preoții oficiară toate sacrificiile și își făcură toate rugăciunile. Zdrobiră încheieturile unui mare număr de boi. Rugăciunile în templu nu încetară toată ziua. Seara, preoții reveniră la palatul regelui Akaf. Seara, Far-Li-Ma începu din nou o poveste. Și înainte de revărsatul zorilor, toți, regele Akaf, musafirii, ambasadorii și preoții, dormeau de plăcere. Și printre ei, Sali și Far-Li-Ma își sorbeau

fericirea unul de pe buzele celuilalt, se strângeau cu brațele și cu picioarele.

Și așa s-a întâmplat zi după zi.

În popor se răspândi la început vestea despre poveștile lui Far-Li-Ma. Pe urmă umblă zvonul că preoții își neglijau noaptea sacrificiile și rugăciunile. Într-o zi, un personaj important din oraș se întâlnește cu marele preot și-l întreabă:

— Când vom sărbători apropiata sărbătoare a acestui an? Trebuie să fac o călătorie și vreau să știu din timp când să mă întorc!

Preotul fu încurcat. De nenumărate zile nu mai studiasese luna și stelele. Nu mai știa nimic despre mersul lor. Preotul spuse:

— Mai așteaptă o zi și-ți voi spune.

Notabilul răspunse:

— Mulțumesc. Măine mă voi întoarce la tine.

Primul preot adună soborul preoțesc și îl întreabă:

— Care dintre voi a urmărit în acest din urmă timp mersul stelelor?

Niciun preot nu răspunse, pentru că toți ascultasera poveștile lui Far-Li-Ma. Primul preot mai întreabă:

— Nu se află printre voi niciunul care să fi urmărit mersul stelelor și rostul lunii?

Toți preoții tăcură; la urmă, un preot bătrân se ridică dintre ei și spuse:

— Am fost toți fermecați de Far-Li-Ma. Nimeni nu-ți va putea spune în ce zi va trebui celebrată sărbătoarea când focul cel vechi trebuie stins și când cel nou trebuie aprins.

Primul preot, îngrozit, zise:

— Cum s-a putut întâmpla așa ceva? Ce voi spune eu poporului?

Bătrânul preot zise:

— Asta este voia lui Dumnezeu. Dacă acest Far-Li-Ma n-a fost trimis de Dumnezeu, omoară-l; pentru că atât timp cât va trăi și va vorbi, toată lumea îl va asculta.

Primul preot zise:

— Ce le voi spune eu oamenilor?

Toți tăcură și se despărțiră.

Primul preot o căută pe Sali și o întrebă:

— Ce vorbă mi-ai spus în prima zi?

Sali răspunse:

— Faptele lui Dumnezeu sunt mari. Dar cea mai mare faptă a sa este viața de pe pământ. Tu mi-ai spus atunci că greșesc. Spune-mi astăzi dacă am mințit.

Preotul zise:

— Far-Li-Ma este împotriva lui Dumnezeu. Far-Li-Ma trebuie să moară!

Sali spuse:

— Far-Li-Ma este tovarășul de moarte al regelui Akaf.

Preotul spuse:

— Voi vorbi cu regele Akaf.

Sali răspunse:

— Dumnezeu sălăşluieşte în fratele meu, regele Akaf.

Cere-i lui părerea.

Primul preot sosi la regele Akaf; sora lui, Sali, era aşezată lângă el. Preotul îşi descoperi pieptul înaintea regelui Akaf, se prosternă în faţa lui şi zise:

— Iartă-mă, rege Akaf!

Regele spuse:

— Spune-mi ce-ţi nelinişteşte inima?

Preotul răspunse:

— Vorbeşte-mi despre tovarăşul tău de moarte, acel Far-Li-Ma.

Regele spuse:

— Dumnezeu mi-a dat mai întâi gândul că ziua morţii mele se apropie şi m-am speriat. Pe urmă Dumnezeu mi-a adus aminte de acest Far-Li-Ma, care mi-a fost trimis drept dar din ţara dinspre răsărit, de dincolo de mare. Prin gândul dintâi, Dumnezeu îmi întunecă mintea. Prin cel de-al doilea îmi înveseli inima şi ne făcu fericiţi pe mine şi pe toţi ceilalţi! Pentru aceasta i-am dăruit o mulţime de veşminte lui Far-Li-Ma. Pentru aceasta prietenii mei i-au dat aur şi pietre preţioase. El le-a împărţit printre oameni. Este bogat, cum i se cuvine, şi poporul îl iubeşte aşa cum îl iubesc eu însumi.

Primul preot zise:

— Far-Li-Ma trebuie să moară! Far-Li-Ma destramă rânduiala!

Regele Akaf spuse:

— Voi muri înaintea lui Far-Li-Ma!

Dar primul preot răspunse:

— Dumnezeu va hotărî!

— Așa să fie! zise regele Akaf. Tot poporul trebuie să-l asculte pe Far-Li-Ma.

Primul preot plecă. Sali îi spuse regelui Akaf:

— Rege Akaf, fratele meu, drumul este aproape de sfârșit. Tovarășul tău de moarte va fi dătător de viață, iar eu ți-l cer ca pe bucuria vieții mele.

Regele Akaf zise:

— Ia-l, sora mea Sali.

Trimișii străbătură orașul și proclamară în toate mahalalele că Far-Li-Ma va vorbi în acea seară în piața mare, în fața întregului popor. În piața mare, între palatul regelui și casele preoților, a fost așezat un jilț acoperit pentru rege. La lăsatul serii, poporul veni din toate părțile și se așeză roată. Mii și mii de oameni se adunară. Preoții sosiră și luară și ei loc. Sali se așeză alături de regele Akaf, care era acoperit cu un văl. Far-Li-Ma fu chemat.

Far-Li-Ma sosi. Toți servitorii lui Far-Li-Ma îl urmau. Erau îmbrăcați în haine bogate. Servitorii lui Far-Li-Ma se

așezară în fața preoților. Far-Li-Ma se prosternă în fața regelui Akaf, pe urmă se așeză pe locul lui.

Primul preot se ridică și spuse:

— Far-Li-Ma a stricat rânduiala din Naft. Această noapte va arăta dacă asta este voința Domnului.

Preotul se așeză. Far-Li-Ma se ridică și se uită în ochii lui Sali. Pe urmă își desprinsе privirea de la Sali și se uită peste mulțime. Far-Li-Ma privi la preoți și spuse:

— Sunt servitorul Domnului și cred că el urăște tot ceea ce este rău în inima oamenilor. În această noapte Domnul va hotărî.

Far-Li-Ma începu să povestească. Cuvintele din gura lui fură la început dulci ca mierea. Vocea sa pătrunse în inimile oamenilor așa cum întâia ploaie de vară pătrunde în pământul însetat. Din gura lui Far-Li-Ma ieșea un parfum mai fin decât moscul și tămâia, iar capul lui strălucea ca o lumină, ca o flacără în noaptea neagră. Povestea lui Far-Li-Ma fu la început ca hașișul care îl face fericit pe omul treaz. Pe urmă povestea deveni ca hașișul care dă vise omului adormit. Către dimineață, Far-Li-Ma își ridică glasul. Vorba lui se umflă ca Nilul în creștere și pătrunse în toate inimile, liniștindu-i pe unii ca intrarea în rai și sperîndu-i pe alții ca ivirea lui Azrail (îngerul morții). Inima unora da pe dinafară de fericire, iar a altora de groază. Pe măsură ce se apropia dimineața, vocea i se făcea mai puternică și găsea

un răsunset mai bogat în oameni. Inimile oamenilor se învrăjbiră unele împotriva altora, ca la luptă; se aruncară una împotriva alteia, așa cum fac norii cerului într-o noapte furtunoasă. Fulgere de mânie și lovituri furioase se întretăiau.

Când se ridică soarele, povestea lui Far-Li-Ma se sfârși. Judecata zbuciumată a oamenilor se umplu de o mirare de nespus, pentru că atunci când cei vii priviră în jur, privirea le căzu asupra preoților. Preoții erau culcați la pământ, morți.

Sali se ridică și, închinându-se dinaintea regelui, spuse:

— Rege Akaf, fratele meu, Dumnezeu a hotărât. Calea a ajuns la sfârșit. O, rege Akaf, fratele meu, aruncă acum voalul; arată-te poporului tău și îndeplinește sacrificiul; pentru că pe aceștia Azrail i-a secerat din porunca Domnului.

Servitorii înlăturară voalul de pe tron. Regele Akaf se ridică. Era primul rege pe care poporul din Naft îl putu vedea. Și regele Akaf era frumos ca soarele când răsare.

Poporul se bucură. Se aduse un cal alb și regele încălecă. La dreapta sa mergea Sali, iar la stânga sa, Far-Li-Ma. Regele se duse călare la templu. Regele luă un târnăcop din templu și făcu trei găuri în pământul sfânt. În aceste gropi, Far-Li-Ma aruncă trei grăunțe. Regele făcu două găuri în pământul sfânt. În aceste găuri Sali aruncă

două semințe. Pe loc cele cinci semințe încolțiră și creșcură în ochii poporului. La amiază, spicele celor cinci plante erau coapte. În toate templele orașului preoții zdrobiră picioarele de dinapoi ale unor tauri mari. Regele stinse focul. Toți preoții orașului își stinseră focul din căminul lor. Sali aprinse un nou foc, și toate fecioarele veniră să ia. De atunci nu s-au mai omorât oameni în Naft. Akaf a fost cel dintâi rege al Naftei care a trăit mult timp, până în ziua în care Dumnezeu hotărî să-l ia la el, atunci când vârsta lui adunase un mare număr de ani. Când muri, Far-Li-Ma îi deveni urmaș. Cu el, Nafta atinse culmea fericirii, dar și sfârșitul.

Pentru că renumele regelui Akaf, domn înțelept și bine sfătuit, se răspândi curând în toate țările, toți principii îi trimiteau daruri și oameni înțelepți spre a-i cere sfat. Toți marii negustori se așezară în capitala Naft. Regele Akaf avea pe marea de răsărit o mulțime de corăbii, care duceau produsele din Naft în toată lumea. Minele din Naft nu puteau da atâta aur și aramă cât se cerea pentru încărcături. Când Far-Li-Ma îi urmă regelui Akaf, înflorirea țării atinsese culmea. Gloria ei se răspândi în toate țările, între marea de răsărit și cea de la apus. Dar gloria făcu să încolțească invidia în inimile oamenilor. Când Far-Li-Ma muri, țările vecine rupseră alianțele și declarară război Naftei. Nafta se prăpădi, iar odată cu ea a fost distrusă și

cea mai puternică cetate a marelui imperiu. Marele imperiu se fărâmiță. Fu năpădit de popoare sălbatice. Oamenii uitară minele de aur și de aramă. Orașele pieriră. Nu mai rămaseră din vremea Naftei decât poveștile lui Far-Li-Ma; și el le adusesese din țara de răsărit, de dincolo de mare.

Iată povestea căderii țării Naft, ai cărei ultimi copii trăiesc azi în țara For (Nubia).

Povestea orbului

(Hausa)

Prin țara Matasu mergea un om lipsit de vedere, un *makafo* (orb), care intră în oraș prin *birni* (poartă în zidul împrejmuitoare). Orbul întâlni îndată o femeie bătrână care avea o casă lângă parapet. El trecu pe stradă, iar femeia bătrână văzu că omul era orb și zise:

— Hei, ce bine!

Bătrâna veni către orb și-i spuse:

— Ești orb. Oricine ar face un bine orbilor. Allah mă va binecuvânta dacă te primesc în casa mea. Vino deci să locuiești la mine!

Orbul zise:

— Bine, voi locui la tine. Nu am altceva decât acest coș.

Bătrâna zise:

— Vino, îți voi da o cameră în care să stai – și îl conduse în casă.

Orbul îi zise bătrânei:

— Mă voi duce numaidecât să încerc să câștig ceva. Am în coș o găină. Scoate-o, ai grijă de ea și vezi dacă face ouă.

Bătrâna zise:

— Bine! Allah mă va binecuvânta dacă te îngrijesc pe tine și pe găina ta.

Femeia luă găina și *makafo* plecă. Cum plecă orbul, bătrâna tăie găina, pregăti o masă bună și mâncă zdravăn.

După ce-și petrecuse toată ziua prin târg, orbul se întoarse seara la bătrână. El o întrebă:

— Cum îi merge găinii mele?

Bătrâna zise:

— Ah, găina! Găina! Nenorocită găină! *Makafo* dragă, un *musuru* (șacal sau pisică) ți-a luat găina și a mâncat-o.

Orbul zise:

— Allah mă va ajuta pe mine și pe găina mea!

A doua zi, orbul se sculă devreme spunându-i bătrânei:

— Mă duc să încerc să câștig ceva.

— Bine faci, dragul meu! zise femeia. Oricine îi dă ceva de pomană unui orb! Du-te! Și să fii miluit din belșug!

Orbul plecă, străbătu orașul și întâlni un om bogat. Acesta tocmai dăduse poruncă oamenilor lui să-i aducă turma de capre ca să le poată cerceta. Omul bogat își

cercetă caprele; văzându-l pe orb îi dădu o capră, zicându-i:

— la această capră. Allah va ține seama de fapta mea.

Orbul luă capra și se întoarse de unde venise.

Întorcându-se cu capra acasă, el îi spuse bătrânei:

— Poți să ai grijă de capra asta?

— Pot, zise femeia. Allah o să mă binecuvânteze dacă te îngrijesc pe tine și pe capră.

Bătrâna luă capra, iar orbul plecă din nou. Cum plecă orbul, bătrâna vându capra măcelarului care, la rândul lui, tăie animalul și-i vându carnea.

Seara, când orbul se întoarse acasă, o întrebă pe bătrână:

— Ce mai face capra mea?

— Ah, capra! zise femeia. Capra! Nenorocita de capră! *Makafo* al meu! *Koura* (hiena) ți-a luat capra și a sfâșiat-o.

Orbul zise:

— Allah mă va ajuta pe mine și pe capra mea!

A doua zi, orbul se sculă devreme, zicându-i bătrânei:

— Mă duc să încerc să câștig ceva.

Bătrâna îi răspunse:

— Așa să faci, *makafo* al meu! Oricine dă cu bunăvoință unui orb! Așa că ți se va da și ție din belșug.

Orbul plecă și, străbătând orașul, întâlni un *madugu* (negustor). Acesta tocmai sosise în ajun cu un mare număr

de măgari încărcăți. Vânduse totul, iar acum număra ceea ce câștigase. Văzându-l pe orb, negustorul prinse un măgar, i-l dădu și zise:

— Ia acest măgar! Allah va ține seama de fapta mea.

Orbul luă măgarul și se întoarse acasă, spunându-i bătrânei:

— Poți să ai grijă de măgarul ăsta?

Bătrâna zise:

— Sigur. Allah mă va binecuvânta dacă vă îngrijesc, pe tine și pe măgar.

Dar cum plecă orbul, bătrâna duse măgarul la *songo* (piață) și întrebă:

— Nu este nimeni aici care să vrea să cumpere un măgar bun?

Oamenii veniră să privească măgarul. Un om îl cumpără. Femeia luă banii și se întoarse.

Seara, când orbul se întoarse la femeie, o întrebă:

— Ce mai face măgarul meu?

Bătrâna zise:

— Ah, măgarul! Măgarul! Nenorocitul de măgar! I-am dat să mănânce. Fără îndoială că i-am dat prea mult, că a căpătat prea multă putere, a rupt legătura și a fugit.

Orbul zise:

— Atunci voi pleca din nou în căutarea măgarului.

Bătrâna zise:

— Sărmanul meu *makafo*! Gândește-te că ești orb. Am alergat atâta după măgar! Eu care pot vedea și nu l-am găsit. Dar tu, *makafo*, care nu vezi?

Orbul zise:

— Ai dreptate. Sunt orb. Dar Allah mă va ajuta pe mine și pe măgarul meu.

A doua zi orbul se sculă devreme, spunându-i bătrânei:

— Voi pleca să încerc să câștig ceva.

Bătrâna zise:

— Așa să faci, *makafo* al meu. Oricine îi dă cu bunăvoință unui orb. Du-te! Ți se va da din belșug.

Orbul străbătu orașul; se întâlni cu *galadima* (căpetenia orașului). Prima femeie a căpeteniei adusese pe lume un copil. Nou-născutul era primul său fiu. Toți oamenii veneau să-l cinstească pe *galadima*, care îi primea pe toți oamenii bogați. Îl văzu pe orb și zise:

— Aduceți-mi un cal!

I se aduse un cal, iar căpetenia porunci:

— Dați-i orbului calul în dar. Allah va ține seama de fapta mea.

Orbul luă calul și se întoarse acasă, spunându-i bătrânei:

— Poți să ai grijă de acest cal? Poți să-l legi undeva?

Bătrâna femeie răspunse:

— Sigur că da. Allah mă va binecuvânta dacă vă îngrijesc, pe tine și pe calul tău.

Bătrâna luă calul. Orbul plecă din nou, după care femeia duse calul la *serki kassoua* (mai-marele geambașilor), spunându-i:

— Iată un cal bun! Un străin mi l-a încredințat ca să-l vând.

Serki kassoua privi calul.

— Îl vezi cât este de mare? zise bătrâna.

Omul se uită la cal.

— Vezi cât este de puternic? zise din nou femeia.

Geambașul privi calul, apoi îl cumpără. Femeia cea bătrână tocmi apoi doi oameni spre a-i duce banii acasă.

Seara, când orbul se întoarse, o întrebă pe bătrână:

— Ce-mi face calul?

Ea zise:

— Încetișor! Nu vorbi cu glas tare, să nu te audă oamenii.

Orbul spuse:

— Dar nu întreb decât ce face calul meu! Ce s-a întâmplat cu calul meu?

Bătrâna răspunse:

— Încetișor, încetișor! Să nu te audă oamenii. Căci un slujbaș din oraș, trecând pe aici și văzând calul, a spus: Acest cal îmi place! și l-a luat.

— Mă duc îndată, a zis orbul, să-l caut pe slujbaş și să-l întreb ce a făcut cu calul pe care mi l-a dat *galadima*.

— Sărmanul meu *makafo*! zise bătrâna. Gândește-te că ești orb. Gândește-te că e vorba de un notabil al orașului. Dacă te duci să-l cauți, cine știe ce renghi îți va juca.

Orbul răspunse:

— Ai dreptate. Sunt orb. Dar Allah mă va ajuta pe mine și pe calul meu.

A doua zi orbul se sculă devreme, spunându-i bătrânei:

— Plec să încerc să câștig ceva.

Femeia zise:

— Așa să faci, *makafo* al meu! Oricine dă cu bunăvoință unui orb. Du-te! Ți se va da din belșug.

Orbul plecă, străbătând târgul, când la un moment dat niște călăreți și niște soldați veneau către el. Era *jerima* (căpetenia) cu *lifidiii* săi (călăreți cu armură). Căpetenia se întorcea de la război; nimicise un oraș și luase ca pradă cai și cămile. Căpetenia îl văzu pe orb. Făcu semn unuia dintre oamenii săi, poruncindu-i:

— Adu o cămilă bună din cele pe care le-am capturat.

Când cămila fu adusă, căpetenia i-o dădu orbului, spunându-i:

— Ia această cămilă. Allah va ține seama de fapta mea.

Orbul luă cămila și se întoarse acasă, spunându-i femeii:

— Căpetenia mi-a dăruit o cămilă foarte bună. Poți să ai grijă de ea în așa fel încât să nu fugă și să nu-mi fie luată?

Bătrâna zise:

— Sigur că da! O vei regăsi când te vei întoarce. Allah aude cuvintele mele.

Orbul îi dădu bătrânei cămila. Ea o duse mai la o parte și o legă. Orbul plecă din nou.

După ce plecă, bătrâna dezlegă cămila și o duse să bea apă la râu. După aceea îi dădu o doctorie rea ca s-o omoare, dar cămila nu muri. Bătrâna îi dădu din nou otravă, dar cămila tot nu voia să moară. Atunci bătrâna luă o oală mare cu otravă și i-o turnă pe gât. Când cămila se răsturnă pe o rână și începu să zbiere, bătrâna începu să strige:

— Veniți, veniți! Cămila orbului este în agonie. Veniți și străpungeți-o cu lăncile, n-o lăsați să sufere!

Oamenii se apropiară și, văzând că animalul orbului era foarte bolnav, îl omorâură cu lăncile. După aceea, legară cămila cu frânghii de picioare și o târâră afară din oraș. Când ajunseră la casa bătrânei, aceasta le zise:

— Lăsați cămila în fața porții. Allah vă va răsplăti pentru serviciul pe care i l-ați făcut orbului.

Seara, orbul se întoarse din nou la bătrână. Apropiindu-se de casă, el se lovi de picioarele cămilei moarte.

— *Kai!* Femeie! Pui lemne de foc în fața porții casei tale, când știi că la tine locuiește un orb? Vrei să cad și să-mi rup un picior?

Bătrâna zise:

— Ai văzut vreodată lemne de foc care să aibă cap și picioare?

Orbul întrebă:

— Cum asta?

Bătrâna femeie spuse:

— Pipăie. Vei vedea că lemnele nu sunt altceva decât cămila ta care a murit. Ți s-a dat o cămilă rănită. A primit o rană într-o coastă în timpul luptei.

Orbul pipăi cămila și, lăsându-și capul în jos, zise:

— Allah mă va ajuta pe mine și pe cămila mea.

A doua zi, orbul se trezi devreme, spunându-i bătrânei:

— Voi pleca îndată să încerc să câștig ceva.

Femeia zise:

— Așa să faci, *makafo* al meu! Oricine dă de pomană unui orb. Du-te! Ți se va da din belșug.

Orbul plecă, străbătu orașul și ajunse la casa regelui.

Era ziua mării *salla* (închinăciune). Toți oamenii bogați și cu vază mergeau la rege și îi aduceau omagii. Regele îi dădea fiecăruia de mâncare, dăruia unuia o îmbrăcăminte, altuia un cal. Orbul se așeză la intrare.

— Chemați-l pe orb, zise regele.

Oamenii îl aduseră. Regele spuse:

— Azi este marea *salla*. Vreau să-i fac un dar acestui orb.

Și porunci:

— Aduceți-mi o fată tânără. Aduceți-o pe una dintre frumoasele mele fete.

Slugile aduseră o fată frumoasă. Regele se uită la ea și zise:

— Da, aceasta este fata la care mă gândeam. Vreau să o dau orbului pe această fată frumoasă. Orbul meu, ia-o pe această tânără și însoară-te cu ea. Allah va ține seama de fapta mea.

Orbul o luă pe fata cea tânără și plecă cu ea.

Se întoarse cu fata acasă la el și-i spuse bătrânei:

— Privește-o pe această fată frumoasă! Astăzi este marea *salla*. Regele mi-a dat-o de soție. Poți să ai grijă de ea?

Bătrâna zise:

— *Makafo* al meu! Mă voi îngriji de fată după voia ta. O vei găsi la întoarcerea ta acasă. Allah mă aude!

Orbul zise:

— Vei avea grijă să nu mi-o răpească niciun animal? Vei avea grijă să nu o ia niciun om? Vei avea grijă să n-o pierd?

Bătrâna spuse:

— Niciun animal n-o va răpi, dacă nu mă iei pe mine drept un animal. Niciun om nu ți-o va lua, dacă nu i-o voi da eu însumi. Aș fi mai rea decât diavolul (Iblis) dacă ai pierde-o.

Orbul spuse:

— Nimeni nu poate crede că ești mai rea sau mai puternică decât Iblis. Ia-o deci!

Orbul i-o încredință bătrânei pe copilă. Bătrâna o luă, iar orbul plecă din nou.

După ce plecă orbul, bătrâna îi zise fetei:

— Ești o fată tare frumoasă. I-am făgăduit lui *makafo* să am grijă de tine. Vrei să te măriți astăzi?

Tânăra zise:

— Regele a spus că astăzi trebuie să mă mărit. Vreau să mă mărit astăzi!

Bătrâna zise:

— Atunci așteaptă puțin aici.

Bătrâna o închise pe fată în casă, apoi alergă la un bărbat tânăr care avea mulți bani, se îmbrăca frumos și se culca mereu numai cu fete frumoase. Casa tânărului mirosea plăcut, pentru că risipea mult *wouardi* (parfum), era plină de zgomot, pentru că acolo se adunau mulți oameni tineri. Bătrâna alergă deci la bărbatul cel tânăr spunându-i:

— Ți-a mai rămas ceva din ce ți-a lăsat tatăl tău?

Tânărul zise:

— Ce fată vrei să-mi aduci? Le cunosc pe toate *karoua* (curve) ale străzii. Nu mai vreau *karoua*.

Bătrâna zise:

— Am o fată tânără. Nu este o *karoua*. Este o fecioară, mai frumoasă decât toate fetele din oraș.

Tânărul întrebă:

— Despre ce fată vorbești?

Bătrâna răspunse:

— Despre o fată care n-a cunoscut încă bărbatul.

Tânărul zise:

— Mi-a mai rămas ceva din ce mi-a lăsat tatăl meu.

Bătrâna spuse:

— Regele însuși i-a dat-o pe această tânără unui om, ca pe cea mai frumoasă, pentru că astăzi este marea *salla*. Dar nu are rost s-o aibă acest om!

Tânărul zise:

— Îți voi da două sute de mii de *cauris* (scoici-monedă)!

Bătrâna femeie spuse:

— Fata va fi cel mai minunat fel de mâncare pentru acela care o va avea. Va gusta în fiecare zi din ea fără să se sature.

— Mă duc să împrumut bani de la prietenii mei, zise tânărul; îți voi da cinci sute de mii de *cauris*.

— Când vei avea banii? întrebă bătrâna.

— Trimit eu oamenii să ți-i aducă!

— Foarte bine!

Femeia se întoarce, descuie ușor ușa și se așează pe pat lângă fata cea frumoasă, întrebând-o:

— Te-ai uitat la bărbatul cu care va trebui să te căsătorești astăzi?

Fata răspunde:

— L-am văzut pe orb.

— Cunosc, zise bătrâna, un bărbat tânăr, înalt și frumos. Mâinile lui sunt gingașe, fața seamănă cu cea a unei femei *schoua* (arabă). Acest tânăr este și foarte bogat. Casa lui parfumează un întreg cartier al orașului, atât de mult *wouardi* se risipește în ea. Oamenii lui mănâncă în fiecare zi carne, sclavilor săi le dăruiește femei. Toate femeile din oraș îl urmăresc pe acest tânăr bărbat, și curvele plătesc mulți bani ca el să le cheme acasă. Dar tânărul e sătul de ele. M-a întrebat dacă nu cunosc vreo fată tânără și frumoasă pe care ar putea-o lua de nevastă.

Fata întrebă:

— Acest bărbat locuiește aici în oraș?

Bătrâna zise:

— Da, locuiește în oraș! Dar spune-mi, frumoasa mea, știi că *makafo* al tău nu are nimic și că iese în fiecare zi în târg să cerșească?

— Da, știu, zise tânăra.

— Atunci, spuse bătrâna, știi de asemenea că va trebui să-l conduci? Știi că va trebui să porți rochiile vechi, pentru că el este sărac?

— Da, știu.

Bătrâna mai întrebă:

— L-ai văzut pe orb? Știi că îmbrăcămintea lui este veche și ruptă? Știi că are cicatrice pe picioare, pe labele picioarelor și pe umeri, pentru că a căzut pe stradă, a alunecat pe pietre, s-a lovit de arbori și de ziduri?

— Știu!

Bătrâna continuă:

— Știi că dacă ai să-ți pui într-o zi o rochie frumoasă, el n-o va vedea? Că oricât de frumos vei fi pieptănată el nu te va vedea? Că și dacă-ți vei pili dinții cu grijă, el nu ți-i va vedea? Dacă-ți vei pune în jurul ochilor *kolli* (antimoniu), el nu-l va vedea? Dacă-ți vei farda fruntea cu *katambiri*, el n-o va vedea? Dacă râzi, el nu va vedea și nici măcar nu va auzi, pentru că trebuie tot mereu să se gândească la hrana pe care oamenii i-o vor da de pomană, lui și ție? Dacă plângi, te va bate și-ți va spune: „Cum poți să plângi, tu, care vezi! Eu, care sunt sărac și orb, nu plâng!”. Și dacă vei aduce copii pe lume, va pleca, zicând: „Cum voi putea găsi mai mult de mâncare?”. Și-ți va trimite copiii în stradă, să cerșească pentru el. Știi astea?

Fata se aruncă la pământ, plânse și strigă:

— Bătrâna mea mamă! Te rog! Te rog! Te rog! Du-mă degrabă! Du-mă repede la bărbatul cel tânăr!

— Așteaptă puțin! zise bătrâna, apoi ieși.

Se înapoie curând cu *katambiri*, cu care fardă fruntea tinerei fete. Aduse și *kolli*, cu care îi zugrăvi ochii. Aduse și o rochie frumoasă, cu care o îmbrăcă. Aduse și un șal, cu care împodobi capul frumoasei.

Între timp, tânărul alerga în tot orașul cerându-le prietenilor să-l împrumute cu câteva mii de *cauris*.

— Voi aduce la mine o fată nouă, tânără, spuse el.

Prietenii îl împrumutară. Unii îi împrumutară două mii de *cauris*, alții cinci mii, alții zece mii de *cauris*. Tânărul adună toți banii aceștia, adăugă și banii pe care îi lăsase tatăl lui, dar tot nu erau destui. Tânărul chemă atunci câțiva sclavi, vându pe unul dintre ei și trimise banii bătrânei, împreună cu patru rochii și două șiraguri de mărgele. Femeia cea bătrână luă banii și-i ascunse, la fel și rochiile și mărgелеle. O rochie și un colan de mărgеле i le dădu fetei zicând:

— Bărbatul cel tânăr îți trimite astea. Pune-le. Iată-te frumoasă! Haidem repede la el, înainte să se întoarcă orbul.

Bătrâna o duse pe fată la bărbatul cel frumos. Tânărul, primind-o pe fată, porunci oamenilor săi:

— Aruncați-o afară pe bătrână.

Femeia îi spuse:

— Nu-i nimic, ai să mă rechemi cândva! Apoi plecă.

Seara, orbul se întoarse la bătrână cu o rochie și ceva de mâncare. Intrând în camera lui, zise:

— Fata mea, unde ești? Nu-mi ieși în întâmpinare? Ți-e rușine? Nu-ți cer să-mi vorbești. Dar lasă că te găsesc eu, cu toate că sunt orb.

Orbul se duse spre pat și pipăi patul.

— Fata mea, nu ești pe pat! Fata mea, ți-e rușine! Ai dreptate, ești prea tânără. Dar te voi găsi eu, cu toate că sunt orb!

Orbul se așeză pe pat spunând:

— Fata mea, sunt orb! Fata mea, sunt sărac! Dar Allah blagoslovește orbii dacă nu sunt răi. Sunt orb, dar niciodată n-am făcut vreun rău! Sunt orb, dar niciodată n-am înșelat pe nimeni! Sunt orb, dar niciodată n-am fost *monafiki* (intrigant). Nu sunt rău! De aceea Allah a avut mereu grijă de mine. Te vei mărita cu mine, dar nu te vei duce pe stradă, de teamă ca stricații să nu te vadă și femeile de stradă să nu se împrietenească cu tine. Vei fi soția mea în ziua mării *salla*! De aceea, Allah va avea grijă și de tine, și de mine. Fata mea, nu-ți fie rușine! Fata mea, vino lângă mine! Fata mea, unde ești? Fata mea, de ce nu vii? Fata mea, sunt orb! Pentru mine nu-i la fel ca pentru alții când se însoară. Hai, fata mea, vino lângă mine! Vrei să te caut eu? Viu, fata mea!

Orbul se ridică și merse de-a lungul zidului. Pipăi zidul, apoi se duse de cealaltă parte. Pipăi și celălalt zid. Orbul pipăi toate zidurile, dar n-o găsi pe fata cea tânără. Atunci se așează pe pat și zise:

— Fata mea a plecat!

Pe urmă se ridică și se duse în curte. În curte mai locuiau și alți oameni. Orbul le spuse oamenilor:

— Am venit azi-dimineață aici cu o fată, pe care regele mi-a dăruit-o, și am ieșit după aceea să-i caut o rochie de mireasă. M-am întors cu rochia de mireasă, dar n-am mai găsit-o pe fată. Puteți să-mi spuneți unde se află?

Unii au plecat, zicând:

— Nu știm nimic!

Alții au spus:

— Fata o fi plecat!

Alții:

— O fi fost răpită!

Alții:

— Cineva i-o fi vorbit cine știe ce tinerei fete!

Alții:

— O fi făcut vreun târg!

Un bătrân rosti:

— Un orb poate fi înșelat cu ușurință!

Un băiețuș zise:

— Fetei i s-a adus o rochie frumoasă. Foarte frumoasă!

Orbul întrebă:

— Mi-ar putea da careva dintre voi un baston?

Un bătrân îi răspunse:

— Iată un baston, dar ia seama să nu ai de-a face cu *alcadi* (judecător), căci lemnul acestui baston este mai tare decât osul unei femei bătrâne.

Orbul zise:

— E bine, și luă bastonul.

Apoi plecă, spunând:

— Acum, între noi doi!

Bătrânul mai zise:

— Orbule! Gândește-te la judecător!

Orbul răspunse:

— Treaba asta nu-l privește pe judecător! Asta îl privește pe Allah!

Orbul se duse la bătrână. Când intră în casă, bătrâna zise:

— Ai lipsit mult timp.

Orbul întrebă:

— Unde mi-e fata cea tânără? Unde este frumoasa mea fată?

Bătrâna zise:

— Ah! Fata cea tânără, fata cea tânără! Nu era fecioară! Era o femeie de stradă!

Orbul închise ușa în spatele lui și grăi:

— Unde mi-e fata? Unde mi-e fata cea frumoasă?

Bătrâna strigă!

— Ah! Fata cea rea vrei să zici! Era o fată foarte rea. Avea un *facka* (amant). El a venit aici după plecarea ta. Fata cea tânără a vrut să se culce cu amantul în camera ta!

Orbul înaintă către femeie și-i zise:

— Unde mi-e fata? Unde mi-e frumoasa mea fată?

Bătrâna strigă:

— Vai, ce fată stricată! Cum aş mai fi putut-o ține aici pe această fată stricată? Amantul ei a venit, m-a bătut și au plecat.

Orbul ridică bastonul și zise:

— Fata mea! Unde este frumoasa mea fată?

Bătrâna se aruncă la pământ și strigă:

— Ah, fata cea stricată! M-a insultat, m-a ocărât! Mi-a luat ultimii bani! Și eu n-am putut-o opri!

Orbul vru s-o lovească pe bătrână, iar ea, de teamă, murdări pământul.

Orbul n-o lovi. Zise:

— E mai bine să nu te bat acum. Ai zis: „Pe tânăra fată n-o va lua niciun animal, dacă nu mă socotești pe mine drept un animal”. *Kai!* Ești un animal! Ai zis: „Pe tânăra fată n-o va lua niciun bărbat, dacă nu i-o voi da eu însămi”. Ai dat-o unui alt bărbat. Ai zis: „Aș fi mai rea decât dracul dacă ți-aș pierde-o pe această fată”. Ei bine, ești mai

rea decât dracul. Allah însă va vedea dacă ești mai tare decât dracul. În răutatea ta, ai început prin a fura o găină și vei sfârși prin a omorî un mare număr de oameni, dacă Allah nu va hotărî să te împiedice. Așteaptă, mă duc să văd dacă Allah nu m-a ales pe mine să te împiedic.

Orbul plecă închizând ușa după el și lăsând-o pe bătrână să strige în casă. Se duse la rege și-i spuse:

— Regele meu, împrumută-mi zece oameni voinici!

Regele întrebă:

— Dar la ce-ți trebuie zece oameni voinici? Vrei să-ți pui un nou acoperiș la casă?

— Nu, zise orbul, nu vreau să-mi acopăr casa. Nu-i vorba de treburile mele. E vorba de treburile lui Allah. Allah mi-a scos în cale o femeie bătrână mai rea decât Iblis.

Regele zise:

— Atunci ia-ți zece oameni voinici!

Orbul plecă cu cei zece oameni și se duse la mai-marele măcelarilor (*serki fauwa*), zicându-i:

— Dă-mi zece *kiri* (fâșii de piele cu care se leagă taurii înainte de a-i înjunghia).

Căpetenia măcelarilor zise:

— La ce-ți trebuiesc zece *kiri*? Vrei să faci o capcană pentru lei?

— Nu vreau să fac o capcană pentru lei, zise orbul. Nu-i vorba de treburile mele, ci de o treabă a lui Allah. Allah mi-

a scos în cale o femeie bătrână mai rea decât Iblis. Regele mi-a dat zece oameni voinici.

Căpetenia măcelarilor zise:

— Atunci ia cele zece *kiri*.

Orbul se îndreptă cu cei zece oameni voinici și cu cele zece fâșii de piele spre casa bătrânei. Deschizând ușa, orbul le zise celor zece oameni voinici:

— Legați mâinile, picioarele, capul, gâtul și trupul acestei femei cu fâșiile de piele. Loviți-o! Împingeți-o! Târâți-o pe aici! Trageți-o pe acolo! Întindeți-o! Încovrigați-o! Strângeți-o! Purtați-vă cu ea cu asprime!

Cei zece oameni voinici îi legară bătrânei mâinile, picioarele, capul, gâtul și trupul, o loviră și-o împinseră. O târâră de aici, o traseră de colo. O întinseră, o ghemuiră. O strânsură și-o bruftuiră cu asprime. Bătrâna gemea și urla, scuipa sânge și murdărea pământul. Orbul zise:

— Vom vedea acum dacă a ieșit din ea odată cu împuțiciunea și toată răutatea. Allah vrea să-și termine de plătit datoria.

Cei zece oameni o lăsară pe bătrână, apoi plecară, cu fâșiile de piele. Orbul aprinse în cameră un foc. Pe foc aruncă ardei. După aceea ieși și închise ușa pe dinafară. Focul răspândi un fum gros care umplu încăperea. În spaima sa, bătrâna începu să alerge dintr-un capăt al camerei într-altul. Fumul umplu toată casa. La început

femeia țipă, dar fumul îi umplu gâtul. Apoi căzu. Atunci orbul deschise ușa și zise:

— Allah nu vrea ca tu să mori!

Fumul ieși din casă și bătrâna femeie se ridică. Pe urmă orbul chemă un *gundjam* (bărbier) și-i rase bătrânei părul de pe cap. Dar orbul nu-i dădu voie bărbierului să folosească apă. După aceea, orbul luă un inel gros din fier, cu care se întind arcurile (*maka*), și-l puse pe capul bătrânei, zicând:

— Aceasta este *useka*¹¹ ta. Acuma îți voi da să duci o greutate.

Orbul îi dădu o piatră mare. Bătrâna trebui să o poarte pe cercul de fier de pe cap.

— Acum, zise orbul, ai să mergi așa prin țară și ai să faci negustorie.

Bătrâna porni. Orbul o împingea înaintea lui. Timp de șapte luni, femeia trebui să poarte piatra pe inelul de fier de pe cap. Pe urmă orbul zise:

— Acum aruncă piatra și cercul de fier. Ai pășit pe drumul de la găina furată la fata cea tânără înstrăinată; Allah ți-a scos această piatră în drum. Treaba mea cu tine

¹¹ Pernă rotundă din stofă sau din piele, umplută cu floace de lână din arborele de mătase sau din fibre moi, pe care haușii o pun pe cap când au de dus o greutate mare.

s-a terminat. Te las. Eu îmi urmez calea mea. Urmează-ți-o și tu pe a ta!

Orbul plecă. Bătrâna aruncă piatra și cercul de fier și zise:

— Acest orb e un tâmpit. Mă voi întoarce acasă cât mai degrabă să văd dacă banii mei mai sunt acolo unde i-am pus.

Apoi bătrâna se întoarce în oraș și se duse la piață să vândă *daudawa*. Iblis, venind și el la piață, se duse la bătrână și-i spuse:

— Ai avut o încurcătură urâtă cu orbul.

Bătrâna zise:

— *Kai!* Nu-ți bate joc de mine! Ești puternic, dar să știi că te întrec!

Dracul grăi:

— Cum de mă cunoști, femeie din Matasu?

Femeia zise:

— De ce să nu te cunosc? Ești dracul. Spune-mi, ca drac, ai avut vreodată mâinile, picioarele, capul, gâtul și trupul legate cu zece fâșii de piele? Ai fost vreodată lovit și împins, tras de ici, tras de colo, întins și ghemuit, strâns și înghiontit de zece oameni voinici? Ai fost vreodată închis într-o cameră plină cu fum de ardei atât timp cât fumul să-ți intre pe gât și să cazi jos? Ai purtat vreodată timp de

șapte luni, pe capul ras, o piatră grea așezată pe un arc de fier? *Kai!*

Dracul întrebă:

— În afară de astea, ce fapte mari ai mai săvârșit?

Bătrâna răspunse:

— Faptele mari pe care le-am făcut în afară de astea? Nu mi le mai amintesc pe toate, dar îmi aduc aminte de atâta: am despărțit și am dezbinat mai mult de unsprezece mii de oameni căsătoriți. Am despărțit și am făcut să se certe peste două mii de îndrăgostiți care se iubeau cu pasiune, în așa fel încât le-a pierit orice gând de a se mai vedea, de a se căsători sau de a avea copii.

Dracul grăi:

— Foarte bine, foarte bine! Dar numai cu atâta tot nu mă întreci. Am să-ți arăt aici, în piață, un lucru pe care nu-l vei putea face la fel.

Bătrâna zise:

— Tu ești dracul și ești foarte puternic! O știu. Vei săvârși, desigur, un lucru mare, știu și asta. Dar nu se știe dacă nu-l voi putea face întocmai sau chiar întrece și eu, pentru că tu n-ai fost niciodată legat cu zece fâșii de piele, n-ai fost niciodată așezat în fum de ardei, n-ai purtat greutatea unei pietre pe un cerc de fier pus pe capul ras. Voi vedea, după ce vei săvârși lucrul despre care-mi vorbești.

Bătrâna își strânse coșurile și se întoarse acasă.

Dracul se plimbă o vreme prin piață, apoi se piti să asculte ce-și spuneau neguțătorii de nuci de *kola*. Se piti să audă ce spuneau croitorii. Apoi Iblis se așează lângă negustorii de piele, să asculte ce spuneau și ei. Iblis auzi apoi ceea ce spuneau oamenii din oraș și ce povesteau *magoussaua* (păgânii) veniți de departe, la târg, cu femeile lor să vândă lemne, oi și *daudawa*. Iblis îi ascultă pe toți. Unii îi vorbeau de rău pe alții. Alții vorbeau uneori de bine. Dar toți spuneau mai mult vorbe rele unii despre alții. Și fiecare vorbă rea pe care o spuneau oamenii Iblis o auzea.

Iblis se îndreaptă către un grup de oameni și zise:

— Ai cumpărat un lucru de la cutare. L-am auzit spunând că te-a înșelat!

Iblis merse apoi către alt grup și zise:

— Acest om l-a înșelat pe celălalt, trebuie ajutat păgubașul!

Iblis merse spre al treilea grup și zise:

— Cei de colo spun că unul dintre voi i-a înșelat. Spun asta pentru că noaptea, când una dintre femeile voastre le-a dus de mâncare, au luat-o și și-au bătut joc de ea.

Iblis se duse către alt grup și zise:

— Oamenii aceștia trebuie ajutați; ceștilalți sunt răi și-i vorbesc de rău pe alții, pentru că ei înșiși fac rău.

Iblis se duse apoi să caute un slujbaş care trimitea și primea caravane mari cu mărfuri. Găsindu-l, îi spuse:

— Se zice despre tine că ești un *monafiki* (intrigant) și că ațâți oamenii unii împotriva altora când nu câștigi destui bani pe spinarea lor.

Or, acest om era într-adevăr un *monafiki*, care se pricepea să-i ruineze pe oameni și să-i facă să-i dea în gaj toate bunurile lor fără ca vreodată să se poată plăti.

Când intrigantul auzi vorbele lui Iblis, apucă o sabie (*tokoli*) și alergă spre oamenii care-l vorbiseră de rău, strigând:

— Care dintre voi m-a făcut intrigant?

Se găsea acolo un om care de multă vreme își dăduse toate bunurile sale în gaj lui *monafiki* și care nu mai avea nimic de pierdut. Omul strigă:

— Ești un intrigant! Este adevărat. Ești un intrigant! O repet înaintea întregii lumi! Trebuie să audă toată lumea!

Intrigantul îl lovi pe om cu sabia și-l omorî. Câțiva strigară:

— Acești oameni ne-au luat mai întâi banii. Acum iată că ne iau și viața!

Unii îl loviră pe bogatul *monafiki*. Oamenii acestuia îi săriră în ajutor. Intrigantul căzu mort. Unii strigau de bucurie. Alții ziceau:

— Nici voi nu sunteți mai de soi!

Alții:

— Aceștia i-au înșelat pe ceilalți.

Și încă:

— Nu, ăștia și-au bătut joc de o femeie de-a ăstorlalți!

Toți strigau. Toți loveau. Fiecare apuca ce-i venea la îndemână. La sfârșit s-au numărat o mie două sute de oameni morți. Sosiră în sfârșit *dogarii* (slujbașii) regelui și izgoniră toată lumea din târg.

Dracul se duse la bătrână și-i spuse:

— Vino cu mine, îți voi arăta ce-am făcut eu într-o zi.

Bătrâna îl urmă. Dracul o duse pe bătrână la târg. Tot târgul era plin de coșuri aruncate și de îmbrăcăminte risipită, de nuci de *kola* și prăjituri cu bob, de pantofi și de gogoși de făină, de ață și de carne friptă. Morții zăceau ici și colo. Slujbașii mergeau printre mărfuri, iar cadavrele zăceau claie peste grămadă pe pământul însângerat. Dracul îi spuse bătrânei:

— Iată ce-am făcut eu într-o zi!

Femeia îi răspunse:

— Dar nu văd decât o mie două sute de morți și un târg distrus!?

Dracul zise:

— Da, sunt o mie două sute de morți și un târg distrus! Am săvârșit asta într-o singură zi!

Bătrâna se întoarse cu dispreț și zise:

— Asta e tot? Vrei să arăți cu asta că poți face mai mult decât mine? Du-te, dracule, vezi-ți de drum și vino mâine-seară. Vei vedea atunci ce e în stare să facă o femeie bătrână.

A doua zi, bătrâna ieși și cumpără o sută de nuci de *kola* foarte frumoase; cumpără un pocal de *wouardi*; cumpără un pumn de *truare-djubida*¹². Bătrâna luă 50 de nuci de *kola* și *truare-djubida* și se îndreptă către casa regelui (*serki*). Cu câțva timp înainte, acesta se însurase cu o femeie tânără. Nu mai era tânăr, dar era un rege mare. Fata cu care se însurase era foarte frumoasă; toți oamenii din oraș vorbeau, și regele o iubea într-atât, încât îi dădea întâietate înaintea tuturor celorlalte femei ale sale, făcând-o egală cu întâia sa soție.

Bătrâna se duse deci s-o caute pe tânăra soție a regelui, se închină înaintea ei, o privi lung și zise:

— Acum, după ce te-am văzut, înțeleg vorbele aceluia pe care până mai adineauri îl credeam nebun.

Tânăra soție a regelui zise:

— Ce am oare?

Bătrâna o privi din nou pe tânăra soție a regelui și zise:

¹² Excremente de zibetă – animal tropical care produce un lichid cu miros de mosc.

— Ești foarte frumoasă. Le întreci în frumusețe pe toate femeile. Acum, după ce te-am văzut, înțeleg vorbele aceluia pe care l-am luat adineauri drept nebun.

Cea mai tânără soție a regelui zise:

— *Kai!* Femeie bătrână! Nu se rostesc asemenea vorbe aici. Îți voi da în dar un șal. Spune-mi repede ce noutăți ai și pe urmă du-te! Te afli în casa regelui!

Bătrâna se uită la tânăra femeie a regelui și zise:

— Da, la fel mi-a spus și el! „Te duci în casa unui bătrân; în casa regelui. O vei vedea pe femeia cea mai tânără a regelui, care le întrece în frumusețe pe toate celelalte!” Acum, după ce te-am văzut, înțeleg vorbele aceluia pe care l-am luat mai adineauri drept nebun.

Tânăra femeie a regelui zise:

— Hai, repede, povestește-mi despre ce e vorba!

Bătrâna puse jos cele 50 de nuci de *kola* și *truare-djubida* și spuse:

— Ce poate să-ți trimită altceva decât aceste nimicuri? Tu ai de toate, și dacă ți-ar fi trimis inele de aur regele le-ar fi văzut.

Tânăra femeie a regelui zise:

— Cine-mi trimite toate astea? Cum poate cineva să-mi trimită așa ceva?

Bătrâna zise:

— În tot oraşul nu se află decât un om în stare să facă una ca asta. Niciun alt bărbat tânăr din oraş n-ar trimite nicio nucă de *kola* în casa în care te-a închis acest rege bătrân.

Tânăra femeie a regelui întrebă:

— Cine te trimite aici?

— Nu poate fi, răspunse bătrâna, decât acela care călăreşte în fruntea oştilor în timpul războiului. Nu poate fi decât acela care insuflă duşmanilor mai multă frică decât zece mii de călăreţi.

Tânăra femeie a regelui zise:

— Cine te trimite aici?

Bătrâna răspunse:

— Acela care mă trimite este fiul lui *jerima*!

Tânăra femeie a regelui luă nucile de *kola* zicând:

— Fiul lui *jerima* nu se teme să trimită daruri soţiei favorite a regelui?

— Acestui fiu al lui *jerima*, zise bătrâna, nu-i este frică nici atunci când îl atacă o sută de lei. Acestui fiu al lui *jerima* nu-i este frică nici atunci când o sută de elefanţi se năpustesc asupra-i. Cum i-ar putea fi atunci frică de un bătrân?

Tânăra femeie a regelui zise:

— La ce se gândeşte fiul lui *jerima*?

Bătrâna zise:

— Fiul lui *jerima* nu se mai gândește la onoruri. Fiul lui *jerima* nu se mai gândește nici la mama, nici la tatăl lui. Fiul lui *jerima* nu se mai gândește decât la tine!

Tânăra femeie a regelui luă nucile de *kola*; luă și *truare-djubida*. Apoi zise:

— Când dinții mei albi vor mușca din aceste *kola* roșii mă voi gândi la fiul lui *jerima*.

Bătrâna zise:

— Gândește-te la el când vei auzi că pleacă din nou la război. Gândește-te la el când vei auzi că a murit în război.

Tânăra femeie a regelui întrebă:

— Fiul lui *jerima* va pleca deci la război?

— Fiul lui *jerima*, zise bătrâna, nu mai dorește să trăiască. Nu se gândește decât la tine. Pleacă mâine la război și nu mai vrea să se întoarcă.

Tânăra femeie a regelui zise:

— Nu mai vrea să se întoarcă?

— Nu, zise bătrâna, fiul lui *jerima* nu mai vrea să se întoarcă în acest oraș unde te afli închisă în casa bătrânului rege. Fiul lui *jerima* vrea să moară.

Tânăra femeie a regelui șopti:

— Vrea să fie ucis în război!

Apoi plânse și zise:

— Spune-mi, bătrâno! Ai putea să-l vezi astăzi pe fiul lui *jerima*?

— Cam greu, zise bătrâna. Fiul lui *jerima* m-a întrebat: Cum aş putea-o vedea pe tânăra femeie a regelui înainte de a pleca la război? E greu?

Tânăra femeie a regelui zise:

— Bătrâno! Fiul lui *jerima* nu trebuie să se lase ucis în război! Bătrâno! Vreau să-l văd astăzi pe fiul lui *jerima*! Dacă îi cer ceva regelui, el îmi face pe plac! Spune-mi, cum aş putea să-l văd astăzi pe fiul lui *jerima*?

Bătrâna zise:

— Frumoasă soție a regelui, du-te la rege, bărbatul tău, și spune-i: Am auzit că mama mea este bolnavă. Dă-mi voie să mă reped până la ea. Mă voi întoarce înainte de căderea nopții. Dacă regele îți dă voie, vino repede la mine, în căsuța mică de lângă parapet.

Tânăra femeie zise:

— Așa voi face. Mă voi duce îndată la rege, pe urmă voi veni la tine, în casa de lângă parapet.

Bătrâna zise:

— Vino! Eu mă duc să-l caut pe fiul lui *jerima* să-i spun că vei veni la mine.

Tânăra soție a regelui îi dădu bătrânei un șal și o rochie. Bătrâna plecă. Tânăra femeie a regelui luă nucile de *kola*, întinse un ștergar și puse pe el patru *kola*. Soția regelui își zise: „Fiul lui *jerima* este tânăr și frumos”. Luă apoi alte patru *kola*, le puse pe același ștergar și zise: „Fiul lui *jerima*

este și curajos”. Mai luă apoi alte patru *kola*, le puse pe ștergar și zise: „Regele este bătrân”. Femeia cea tânără mai luă patru *kola*, le puse pe ștergar și zise: „Fiul lui *jerima* a spus că sunt cea mai frumoasă femeie din oraș”. Mai luă încă patru *kola*, le puse pe ștergar și zise: „Fiul lui *jerima* nu trebuie să mai plece la război”. Pe urmă, femeia luă alte patru *kola*, le puse pe ștergar și zise: „Îl voi implora pe fiul lui *jerima* să nu mai plece la război”. Tânăra luă apoi toate celelalte *kola*, le puse pe ștergar și zise: „Mă voi duce la fiul lui *jerima*. Mă voi închina în fața lui și-l voi ruga. Mă voi face frumoasă, căci știu acum pentru cine să mă fac frumoasă”.

Femeia cea tânără a regelui își azvârli rochia. Se îmbracă cu voaluri frumoase, deasupra cărora își puse o rochie veche. Părăsi casa cu straietele cele frumoase pe sub rochia cea veche. Apoi se duse la casa regelui și porunci unui sclav:

— Du-te și-i spune regelui că trebuie să-l văd!

Sclavul zise:

— Nu-i acum timpul cel mai potrivit: au venit oamenii să-i dea cinstire regelui.

Tânără femeie zise:

— *Kai!* Sclavule, du-te, sau mă voi duce eu însămi și-l voi ruga pe rege să te biciuiască. Du-te, găsește-l pe rege și

spune-i: „Soția ta cea tânără vrea să-ți vorbească! Tânăra ta soție se teme de o moarte”. Du-te!

Sclavul se duse în odaia de primire a regelui și zise:

— Rege! Rege! Rege!

Regele zise:

— Ce s-a întâmplat?

— Soția ta cea tânără vrea să-ți vorbească. Spune că se teme de o moarte.

Regele se ridică și ieși. *Șiroma* (sfetnicul) îi spuse lui căpeteniei orașului:

— Regele îmbătrânește: orice femeie poate să facă din el ce vrea.

Căpetenia zise:

— Regele îmbătrânește.

Regele se duse în odaia unde îl aștepta tânăra sa soție. Femeia i se închină, plânse și zise:

— *Serki! Serki! Serki!* Rege! Rege! Rege!

Regele zise:

— Plângi și ți-ai pus o rochie veche?! Nu ți-am dat destule rochii noi și frumoase?

Tânăra femeie, plângând înainte, strigă:

— Rege! Rege! Rege!

Regele se aplecă spre ea și o ridică. Tânăra femeie zise:

— Mi-e teamă de o moarte! Mi-e teamă de o moarte!

Regele zise:

— De ce vrei să mori?

Tânăra femeie grăi plângând:

— Nu-i vorba de mine.

Regele zise:

— Ce s-a întâmplat?

Tânăra femeie zise:

— Lasă-mă să mă duc până la mama mea. Lasă-mă să plec chiar acum. Am primit vești. Mă voi întoarce diseară.

Regele întrebă:

— E de mult timp bolnavă mama ta?

Tânăra femeie, plângând, răspunse:

— Nu, pot să plec?

Regele zise:

— Du-te!

Tânăra femeie plecă în grabă, străbătu ograda în fugă, orașul în fugă, și nu se opri decât când ajunse la casa de lângă parapet. Bătrâna zise:

— De ce vii îmbrăcată cu o rochie veche și urâtă?

Tânăra zise:

— Lasă-mă! Cheamă-l repede pe fiul lui *jerima*.

Bătrâna plecă. Bătrâna plecă și-n timp ce străbătea orașul își zise: „Vânătorul a aprins un fir de iarbă în pădure. Vântul ridică flacăra, apoi împinge focul de-a lungul pădurii. Până la urmă focul arde toate gospodăriile și magaziile oamenilor!”.

Jerima nu avea decât un singur fiu. Fiul lui *jerima* dormea în casă. Sclavii lui *jerima* stăteau așezați în preajma lui, ascuțindu-i săbiile, pumnalele și lăncile. Femeia cea bătrână se închină înaintea fiului lui *jerima*, care zise:

— Ce s-a întâmplat?

Bătrâna răspunse:

— Fiul lui *jerima* nu cunoaște frica și-i smulge unei leoaice puiul!

Fiul lui *jerima* întrebă din nou:

— Ce s-a întâmplat?

Bătrâna zise:

— Ceea ce e de ascultat de două urechi nu trebuie ascultat de opt!

Fiul lui *jerima* porunci sclavilor:

— Ieșiți – și sclavii ieșiră.

Atunci fiul lui *jerima* zise:

— Ce s-a întâmplat?

Bătrâna își desfăcu șalul și așeză pe el cele cincizeci de nuci de *kola*; apoi scoase și șipul de *wouardi*.

— O femeie tânără, zise ea, îți trimite acestea în dar.

Fiul lui *jerima* zise:

— Ce ți-a spus să-mi zici?

— A spus următoarele: „Fiul lui *jerima* nu trebuie să plece la război! Nu vreau ca fiul lui *jerima* să moară! Dacă

moare el, voi muri și eu, căci eu nu mai pot trăi dacă el nu se mai întoarce!”.

Fiul lui *jerima* se ridică și zise:

— Cine este această femeie? Soțul nu-i este de-ajuns?

Bătrâna zise:

— Femeia cea tânără se uită mereu peste zid când tu pleci la război. Femeia cea tânără nu doarme când tu ești plecat la război. Ea trăiește în întuneric când tu ești la război. Femeia cea tânără privește peste zid când tu te întorci de la război. Atunci trăiește din nou în lumină. Când ești la război, le face daruri cerșetorilor și orbilor pentru ca Allah să-ți ajute. Când te întorci din război, le face daruri cerșetorilor și orbilor pentru ca Allah să te ție aici!

Fiul lui *jerima* zise:

— Bătrâno, spune-mi cine este această femeie?

Bătrâna zise:

— Este cea mai frumoasă din oraș, dar se află culcată între labele unui leu. Numai un viteaz poate s-o vadă și s-o salute.

Fiul lui *jerima* luă o sabie și-o amenință:

— Dacă nu-mi spui cine este această femeie, te ucid!

Bătrâna zise:

— Este tânăra soție a regelui!

Fiul lui *jerima* se minună:

— Este soția regelui!?

Apoi aruncă spada și zise:

— Unde este frumoasa femeie a regelui?

Bătrâna spuse:

— Frumoasa soție a regelui se află acum în casa mea, așezată pe marginea patului.

Fiul lui *jerima* zise:

— Mergi înaintea mea și arată-mi calea!

Bătrâna ieși. Fiul lui *jerima* luă cu el o slugă a tatălui său și împreună străbătură orașul până ajunseră la casa de lângă parapet. Omul lui *jerima* rămase lângă parapet. Bătrâna deschise ușa. Tânăra se ridică din pat. Fiul lui *jerima* păși peste pragul ușii. Tânăra lăsă să-i cadă rochia cea veche. Apoi se arătă lui *jerima*. Era într-adevăr foarte frumoasă. Bătrâna închise ușa. Fiul lui *jerima* rămase cu frumoasa soție a regelui.

Servitorul lui *jerima* se afla afară. Ușa casei bătrânei nu era închisă cu cheia. Bătrâna o luă la goană de-a lungul orașului până la casa de primire a regelui. Slujbașii îi aduseseră regelui omagiul lor. Regele oferise slujbașilor gustările de dimineață, apoi se retrăsese în sala din fund. Regele era singur. Bătrâna străbătu galeriile lăturalnice și, intrând în camera unde se afla regele, strigă:

— Rege! Rege! Rege! Mă vei ucide pentru această veste!

Regele spuse:

— De ce să te ucid?

Bătrâna femeie strigă:

— Mă vei omorî pentru că ceilalți te înșală.

Regele zise:

— Ce s-a întâmplat?

Bătrâna plânse și spuse:

— Este vina mea dacă fiul lui *jerima* nu te respectă?

Regele zise:

— Cum asta, nu mă respectă?

Bătrâna plânse și spuse:

— Fiul lui *jerima* nu poate să facă dragoste cu alte femei? Fiul lui *jerima* nu poate s-o lase în pace pe tânăra ta soție? Fiul lui *jerima* s-a găsit s-o poftască la el tocmai pe această frumoasă și tânără femeie, pe care tu o iubești atâta și din care ai făcut egala primei tale soții.

Regele întrebă:

— Femeie, spune-mi unde l-ai văzut pe fiul lui *jerima* cu frumoasa mea soție?

Bătrâna femeie zise:

— Sunt în casa mea!

Regele strigă:

— Minți!

Bătrâna femeie zise:

— Privește! Am părul alb, mi-ar fi rușine să mint. Sunt în casa mea, în patul meu.

Regele zise:

— Îți voi da un om să te însoțească și să vadă cu ochii lui dacă spui sau nu adevărul!

Regele chemă un servitor, căruia-i porunci:

— Însoțește-o pe această bătrână și vezi dacă este adevărat că fiul lui *jerima* face dragoste cu tânăra mea soție în casa ei.

Mesagerul luă un pumnal și-o însoți pe bătrână.

Bătrâna îl duse pe trimisul regelui până la căsuța ei de lângă parapet. Omul lui *jerima* stătea la oarecare depărtare de casă. Trimisul regelui înainta către ușa casei bătrânei, o deschise și, intrând în cameră, îl văzu pe fiul lui *jerima* cu frumoasa soție a regelui. Frumoasa femeie și fiul lui *jerima* nu-l văzură pe trimisul regelui; nu se vedeau decât pe ei înșiși. Trimisul regelui își scoase pumnalul și-l înfipse în spatele fiului lui *jerima*. Sângele țâșni, scaldând-o pe frumoasa femeie a regelui. Frumoasa începu să țipe. Fiul lui *jerima* zise:

— Asta nu-i o moarte frumoasă pentru mine! După care muri.

Bătrâna se afla afară lângă servitorul lui *jerima*. Când fiul lui *jerima* strigă: „Asta nu-i o moarte frumoasă pentru mine!” servitorul lui *jerima* îl auzi, intră în casă și-l omorî pe trimisul regelui. Pe urmă se încurcă în rochia frumoasei trântite jos și căzu. Bătrâna fugi în grabă și-n timp ce fugea

își zicea: „Acum vântul împinge focul către hambarele și casele oamenilor, trebuie să nu mai rămână nimic din acest oraș!”.

Alergând la casa lui *jerima*, bătrâna strigă:

— De ce nu ți-ai înșeuat calul, o, *jerima*?

Jerima zise:

— Bătrâno, de ce să-mi înșeuez calul?

— Vrei să te lupți în picioare, pe jos, ca un soldat? zise bătrâna.

Jerima răspunse:

— Unde e război?

Bătrâna zise:

— Când regele a vrut să distrugă un oraș străin erai în fruntea armatei! Acum, când regele ți-a omorât fiul, stai culcat pe rogojină?

Jerima se ridică dintr-odată. Bătrâna zise:

— Acest fiu nu era singurul tău copil?

Jerima strigă:

— Înșeuati-mi calul! Înșeuati-mi calul!

Bătrâna ieși și începu din nou să alerge, zicându-și: „Acum vântul împinge focul către hambarele și casele oamenilor. Nu mai trebuie să rămână nimic din acest oraș!”. Ajungând la casa regelui, bătrâna strigă:

— Rege! Rege! Rege! Pune șaua pe cal!

Regele zise:

— Ce s-a întâmplat?

Bătrâna strigă:

— Ai fost rege! Nu mai ești rege! *Jerima* ți-a omorât trimisul. S-a urcat pe cal. Străbate orașul împreună cu călăreții.

Regele strigă:

— Înșeuauți-mi calul! Înșeuauți-mi calul!

Bătrâna strigă:

— Pregătiți mormântul regelui! Pregătiți groapa regelui! Apoi plecă în grabă, zicându-și: „Voi arunca în foc lemne și iarbă uscată”.

Alergând la locul unde se găseau cerșetorii și hoții, bătrâna îi adună și le zise:

— Când animalele mari se omoară unele pe altele, viermii le mănâncă stârvurile!

Cerșetorii și hoții întrebară:

— Ce s-a întâmplat?

Bătrâna zise:

— Ascultați cum bat tobele! Ascultați cum înaintează călăreții! Regele și *jerima* au început să se bată! Toți oamenii sunt pe străzi!

Cerșetorii și hoții spuseră:

— Nu suntem aici ca să ne batem. Să-i lăsăm pe alții să se lupte. Ce-am putea face noi?

Dar bătrâna zise:

— Toți oamenii sunt pe străzi. Nimeni nu mai dă atenție caselor. Duceți-vă pe aici, duceți-vă pe colo! Dați foc caselor! Furați hainele și podoabele, aurul și argintul!

Cerșetorii și hoții spuseră:

— Adevărat, așa vom face!

Bătrâna mai întrebă:

— Ce femei aveți voi de obicei? Și ce femei puteți avea acum? Toți bărbații sunt pe străzi Trântiți-le jos pe fetele și pe nevestele lor! Sunt mai de preț decât *karoua*!

Cerșetorii și hoții o luară la goană. Și iată...

Cerșetorii și hoții aleargă. Bărbații aleargă și ei, înarmați, de-a lungul orașului. Tobele răsună. Călăreții își îmboldesc caii. *Jerima* își adună oamenii și înaintează către cartierul regelui. Regele își adună oamenii și înaintează către casa lui *jerima*. Călăreții înaintează unii împotriva altora. *Jerima* strigă:

— Mi-ai omorât singurul fiu!

Regele strigă:

— Fiul tău a făcut dragoste cu frumoasa și tânăra mea soție!

Regele și *jerima* merg unul împotriva celuilalt cu săbiile ridicate.

Regele și *jerima* se luptă... Regele și *jerima* se lovesc. Regele și *jerima* cad de pe caii lor. Regele și *jerima* mor amândoi. Oamenii regelui strigă. Oamenii lui *Jerima* strigă.

Unii aleargă încolo, alții aleargă înapoi. Unii lovesc aici, alții lovesc acolo. Unii împung cu lăncile. Alții lovesc cu ghioaga. Unii trag cu săgeți, alții aruncă cu pietre. Femeile dau fuga în case pentru a-și liniști copiii. Fetele tinere se strecoară în hambare să se ascundă. Cerșetorii și hoții dau foc hambarelor. Femeile urlă. Copiii urlă. Hoții și cerșetorii pătrund în case. Unii fură, alții le răstoarnă la pământ pe tinerele fete. Pe străzi, bărbații aleargă să-și salveze bunurile. Totul arde. Copiii sunt străpunși de săgeți. Femeile sunt călcate de cai. O mulțime de oameni sunt arși. Casele și hambarele ard. Oamenii, femeile și copiii mor. *Sana* (rogojini, ziduri) pâlpâie în flăcări, femeile urlă pe străzi. Acei ce pot lua ceva fug afară din oraș. Pe străzi zac nenumărați morți. Din ogrăzi se ridică vârtejuri de fum și de foc. Cerșetorii și hoții iau tot ce găsesc. Acei care pot să fugă, fug în pădure prin poarta de lângă parapet.

Bătrâna stă pe parapet, deasupra porții, și joacă. Joacă și cântă:

— N-am mai jucat de când eram tânără! N-am mai cântat de când eram tânără! Dar astăzi sunt regina orașului. Astăzi sunt regina orașului! Și *koura* (hiena), și *angulu* (vulturul) se vor închina în fața mea și-mi vor spune: „Regină! Regină! Regină!”. Îmi vor mulțumi pentru carnea pe care le-am fript-o la acest foc. Îmi vor mulțumi pentru oasele pe care li le-am aruncat. *Kai!* Orbule! Mi-ai

legat cu zece fâșii de piele mâinile, picioarele, capul, gâtul și trupul. Cei zece oameni voinici m-au lovit și m-au împins, m-au tras de aici și m-au împins de acolo, m-au strâns și m-au ghemuit, m-au întins și m-au ciomăgit. *Kai!* Orbule! M-ai închis într-o cameră plină cu fum de ardei, până când gâtul mi s-a umflat și am căzut! *Kai!* Orbule! M-ai făcut să port pe capul ras o piatră grea pe un cerc de fier timp de șapte luni! *Kai!* Orbule! Uite acum orașul unde ai pierdut găina și capra și măgarul și calul și cămila și pe fata cea tânără! *Kai!* Orbule! Tu m-ai învățat toate astea!

Bătrâna juca pe zidul orașului, deasupra porții. Orașul arse. Oamenii zăceau morți sau fugiseră. Dar bătrâna dansa și cânta:

— *Kai!* Iblis! Vino să vezi de ce este în stare o femeie bătrână! *Kai!* Iblis! Nu te-am întrecut?

Dracul veni. Se urcă pe parapet. Privi orașul. Văzu cadavrele și casele arse. În mijlocul orașului, regele și *jerima*, morți, zăceau unul lângă altul. Nu se mai afla nimeni în oraș. Hienele ieșeau din pădure. Vulturii zburau pe deasupra fumului.

Văzând toate acestea, dracul zise:

— Ce-i asta? Tu, o femeie bătrână, ai făcut asta, tu singură, într-o singură zi? Dacă ai făcut asta astăzi, ce vei face mâine?

Dracul începu să se teamă de femeia cea bătrână. Sări de pe parapet și pieri în pământ. Bătrâna nu-l mai văzu.
Soarele asfinți.

Lecția de curaj

(Peuhl)

Era un *amiru* (căpetenie, rege) fulah pe nume Isa, a cărui fiică era foarte frumoasă. O iubea atât de mult, încât îi făcu un pat de aur masiv.

Atrași de vestea frumuseții sale, un mare număr de pretendenți veniră s-o ceară în căsătorie de la tatăl sale, dar acesta spuse că n-o va da decât acelui om destul de puternic încât să rupă patul de aur doar așezându-se pe el.

Toți tinerii din împrejurimi încercară, dar nimeni nu reuși isprava.

Un leu îi auzi pe cei din neamul său vorbind despre această întâmplare. Se preschimbă în om, încălecă pe o hienă și se îndreptă către satul regelui.

Se făcuse aproape opt seara când sosi. Gândind că era cam târziu să se înfățișeze regelui, se culcă sub un pom să-și petreacă noaptea acolo.

După câteva minute, o femeie bătrână trecu prin apropierea omului-leu și a hienei. Tocmai atunci o prinse pe hienă pofta să urle după bătrână:

— De ce urli așa? o întrebă leul. Nu trebuie să ne facem nesuferiți, dimpotrivă!

Omul-leu o întrebă pe bătrână unde locuia regele. Bătrâna îi arătă locuința căpeteniei și leul află ce voia, pentru a doua zi dimineață.

A doua zi, la mijitul zorilor, femeile care mergeau să ia apă îl văzură pe leu cu chipul lui de băiat frumos. Se duseră la rege și-i spuseră:

— Am întâlnit un om cu înfățișare foarte plăcută. Că o fi ori nu destul de tare să frângă patul de aur, totuși asta e soțul care-i trebuie fiicei tale!

Câteva clipe după aceea, omul-leu se înfățișă regelui, căruia îi ceru mâna fiicei sale:

— Încearcă mai întâi să spargi acest pat, îi răspunse regele.

Dar nici nu apucă omul-leu să se așeze pe pat, că mobila se și rupse într-o mie de bucăți.

Tatăl fetei îngădui atunci căsătoria.

Leul îi ceru socrului său să-i construiască o colibă la o *pause* (circa o oră și jumătate de mers) de sat, și regele îi îndeplini dorința. Făcu pentru tinerii căsătoriți o locuință foarte frumoasă, unde leul își duse nevasta.

Până atunci, leul își păstrase înfățișarea omenească. Dar după ce se culcă cu nevasta lui își relua forma de animal. Tânăra soție, auzind răgetele pe care le scotea din

piept, îl întrebă ce are; și cum acesta nu-i răspundea, întinse mâna spre el prin întuneric.

Își dădu seama atunci că soțul ei era pe jumătate transformat în leu. Capul și membrele dinainte erau de fiară. Burta și membrele din urmă rămăseseră încă de om...

Îngrozită, scoase țipete ascuțite. Mama ei o auzi strigând. Aceasta îl deșteptă pe rege:

— N-o auzi țipând pe fata noastră? îl întrebă ea.

— Nu-i nimic curios în asta, mormăi tatăl, pentru că se culcă cu un bărbat pentru întâia dată!

Mama nu îndrăzni să mai stăruie. În acest timp leul mânca fata.

A doua zi dimineată, femeia regelui porunci robilor să încălzească apă pentru baia miresei și îi trimise să i-o ducă. Prima roabă care intră în coliba noilor căsătoriți zări lângă prag capul tinerei femei.

— Oh! zise ea celor trei tovarășe, fiica stăpânului nostru a fost omorâtă! Nu i-a mai rămas decât capul! Și pe arie se văd urmele unui leu!

— Ce-i vom spune stăpânului? se întrebară cele patru femei.

Se hotărâră să-i spună că n-au găsit-o pe fiica sa în colibă.

Dar mamei tinerei mirese îi spuseră:

— N-am găsit în colibă decât capul fiicei tale. Trupul dispăruse.

Mama s-a dus atunci, fără nicio vorbă, la locuința nupțială:

— Sigur, își spuse ea, soțul fiicei mele a fost un leu!

Când s-a întors lângă soțul ei, i-a spus ce-a văzut:

— Încearcă să-l omori! îi ceru ea.

— Și cum vrei să-l omor? Ar trebui ca mai întâi să mă aflu în fața lui! Doar nu-ți închipui că mă voi afunda în pădure în căutarea leului?

— Pentru că nu îndrăznești să faci asta, răspunse femeia, să-mi dai trei sute de cămile.

Regele i le dete. Ea ucise două sute dintre ele. Din pieile lor făcu o sută de burdufuri. Din pieile rămase făcu niște curele groase, rezistente, care aveau la capete câte un laț.

Puse să se usuce la soare carnea animalelor omorâte și, când toată carnea fu uscată, o băgă în burdufuri, pe care le încărcă pe o parte din cele o sută de cămile rămase. Celelalte cămile fură încărcate cu restul de burdufuri pline cu apă.

Apoi porni la drum singură, prin pădure, în căutarea leului, ucigașul fiicei sale.

După trei zile de mers, iată că se întâlnește cu o ceată de lei:

— Unde mergi, femeie curajoasă? o întrebă unul dintre ei.

— Sunt în căutarea unui semen de-al tău, pentru care am cea mai mare prietenie, fiindcă a mâncat-o pe fata regelui, dușmanul meu. I-am uscat carne din belșug și i-am adus-o drept mulțumire pentru serviciul pe care mi l-a făcut.

— L-ai întâlnit chiar pe cel pe care îl cauți! îi spuse fiara. Eu m-am ospătat cu fiica dușmanului tău!

— Cum nu ești singur, șopti mama fetei, tovarășii tăi îți vor mânca toată carnea pe care ți-am adus-o! Mai bine să mă urc în acest arbore de unde-ți voi arunca o curea; eu voi ține de un capăt, tu îți vei pune după gât celălalt capăt, iar eu te voi ridica în pom, unde vei mânca fără ca nimeni să te supere.

Aceasta a fost propunerea făcută de nevasta regelui omorătorului fiicei sale, și leul primi.

Femeia se urcă în arbore și fiara își puse în jurul gâtului lațul. Atunci ea trase brusc, iar când leul se ridică puțin deasupra pământului, legă cureaua de o ramură groasă și lăsă animalul să dea din picioare cât va pofți.

Nu se zbătu prea mult!

Când îl văzu mort, coborî cadavrul pe pământ, îi spintecă pânțele și-i smulse ficatul.

După ce făcu această treabă, se întoarse acasă.

Îl găsi pe rege în tovărășia prietenilor lui. Atunci, aruncându-i ficatul leului în obraz, îi strigă:

— De aici încolo tu va trebui să joci rolul de femeie și eu voi ocupa locul tău, ca și cum eu aș fi bărbatul! Cine nu are curaj nu este demn să poruncească!

Tovarășii regelui o întrebară de ce îl ocărăște așa pe soțul ei. Ea le povesti ce se întâmplase, iar el își recunoscuse greșelile. O rugă să-l ierte și, pentru a o îndupleca, îi făcu daruri bogate: o sută de bulgări de aur, o sută de vaci, o sută de cămile, o sută de robi, o sută de lucruri din fiecare fel.

După trei ani li se născu o fată mai frumoasă încă decât a fost cea dintâi, și de atunci viața nu le-a mai fost tulburată. De aceea și povestea mea s-a sfârșit.

Fiul meșterului hoț

(Bambara)

Un meșter hoț murind, văduva lui se jelea amarnic, spunându-le copiilor săi:

— Și eu voi muri. Tatăl vostru nu mai este și voi nu veți putea să-mi aduceți tot ce doresc, așa cum făcea din belșug tatăl vostru cu meseria lui!

— Nu-ți fie teamă, mamă! răspunse cel mai mic din cei trei frați. Voi încerca să învăț meseria tatălui meu. Și

pentru a-ți arăta că sunt demn de el, ceea ce n-a putut face el voi face eu: să fur struțul lui *fama* (căpetenie); voi încerca și voi reuși.

Chiar în aceeași seară, copilul fură struțul după cum făgăduise. Împărți carnea cu frații săi, dar își păstră grăsimea, pe care o puse deoparte.

Căpetenia ținea mult la struț. Așa că își trimise de îndată oamenii în căutarea păsării.

Un pustnic petrecu șapte zile în *kalua* (în singurătate), într-o colibă întunecoasă, fără să iasă și fără să primească pe cineva. În tot acest timp el cercetă apa și pietrele, îi întrebă pe *guinei* (duhuri), așa că până la urmă știu că struțul fusese furat și mâncat de feciorii hoțului mort. Se duse atunci, la miezul nopții, la coliba acestora și, strecurându-se cu multă fereală, tăie codița de păr pe care cel mai mic o purta încă pe frunte.

După ce ieși, cel mai mic se trezi. Se scărpină în cap și, nemaigăsindu-și codița la locul obișnuit, bănuie de îndată că cineva i-a tăiat-o pentru a-l recunoaște. În sfârșit, pentru a nu fi recunoscut, se sculă, apucă un cuțit și se duse să taie cozile tuturor copiilor din sat, fără să tulbure din somn pe niciunul dintre ei. După aceea se culcă iar și dormi liniștit până dimineața.

Odată cu ziua, pustnicul alergă să-i spună căpeteniei că descoperise hoțul.

— Pentru a-l recunoaște, zise el, i-am tăiat coada pe care o purta pe frunte.

Regele îl chemă pe fiul meșterului hoț:

— Tu ești, îl întrebă el, cel care mi-a furat struțul? Mi-a spus un pustnic, și dovada e că nu mai ai codița pe frunte!

— Mă învinuiești pentru că sunt băiatul unui om sărac! protestă copilul. Proba ta nu-i bună, căci toți *bilakoro* (adolescenții) din sat și-au tăiat cozile, ca și mine!

Căpetenia îi adună pe toți adolescenții și, încredințându-se că niciunul dintre ei nu purta coadă, îl dădu afară pe pustnic și îl făcu înșelător.

Seara, pustnicul se pregăti din nou să intre în singurătate, dar îi lipsea *tulu* (unt vegetal) ca să-și aprindă *futila* (opaiț din argilă, în formă de lingură). Se duse deci să ceară puțin unt vecinei lui, văduva meșterului hoț.

— N-am *tulu*, îi răspunse aceasta; dar iată puțină grăsime! Și îi dădu grăsime de struț.

Pustnicul plecă, dar ieșind din *sukala*¹³ hoțului, făcu un semn deasupra porții cu puțină din grăsimea ce i se dăduse.

¹³ Grup de colibe înconjurate de o îngrăditură comună din paie grosolan împletite.

Băiatul cel mic venea de la câmp, unde păzea caprele. Sosind acasă, văzu pe zid urmele de grăsime făcute de pustnic deasupra intrării.

— N-a fost cineva aici adineaori? o întrebă el pe mama sa.

— Da, fiul meu, răspunse ea. Pustnicul, vecinul nostru, a venit să-mi ceară *tulu*. Cum nu aveam, i-am dat în loc puțină grăsime de struț...

— Vai, mamă, m-ai pierdut! strigă copilul.

În grabă își luă tigva în care se afla grăsimea și zmângăli toate tocurile porților din sat.

De dimineață, după ce-și făcu rugăciunea, pustnicul se duse la căpetenie, ducându-i o picătură din grăsimea pe care i-o dăduse văduva meșterului hoț:

— Acum, zise el, sunt sigur că hoțul tău este micuțul pe care ți l-am arătat ziua trecută, pentru că ieri mama lui mi-a dat din această grăsime care miroase a struț. Uite! Vezi tu însuși!

Și-i întinse regelui grăsimea s-o miroasă. După ce mirosi grăsimea, acesta spuse că e într-adevăr grăsime de struț:

— Au fost atât de sătui, continuă pustnicul, că și-au zmângălit până și poarta colibei!

Căpetenia îl chemă din nou pe fiul meșterului hoț. Când copilul sosi:

— Ești un pungaș, îi zise el, și minți ca un sclav fugit. Spui că nu mi-ai furat tu struțul! Ce este dar această grăsime cu care este zmângălit tocul ușii colibei, dacă nu grăsime de struț?

— Supărările sunt făcute pentru cei săraci¹⁴, răspunse micuțul. Toate colibele din sat au același semn și numai eu singur sunt învinuit de furt.

Căpetenia se sui pe cal. Trecu prin fața intrărilor caselor și văzu că toate, fără deosebire, erau unse cu aceeași grăsime.

Îi dădu afară pe copil și pe pustnic, învinuindu-l pe acesta din urmă mai mult ca oricând de înșelăciune.

Ieșind din *sukala* căpeteniei, copilul se îndreptă spre baltă și tăie doi bambuși, din care făcu un coș mare pe care îl aduse acasă. Când se lăsă seara, el le spuse fraților săi:

— Astăzi voi isprăvi cu pustnicul! El vrea ca regele să-mi taie capul: așa că-l voi răpi chiar pe el!

După *sarafo* (ora primei rugăciuni de seară), fiul hoțului luă coșul, la care lăsă o gaură strâmtă – celelalte părți fiind închise cu fâșii de bumbac, afumate cu clei mirositor –, și-l duse până la intrarea colibei pustnicului, pe care-l salută:

— *Salaam aleekum!*

¹⁴ Proverb bambara.

— *Aleekum salaam!* răspunse pustnicul.

— Tatăl tău e sănătos, zise copilul. Îți trimite salutări.

— Cum, l-ai văzut pe tatăl meu? întrebă pustnicul impresionat. Iată, sunt șaptesprezece ani de când a murit!

— Intră în acest coș și-l vei vedea tu însuși pe tatăl tău. Vei vedea atunci că nu mint.

Pustnicul intră în coș, iar copilul închise deschizătura cu toată graba. Se pregătea să înnoade fâșiile, când pustnicul grăi:

— După ușă este hârtie și *calmă* (trestii tăiate care servesc la scris). Se află de asemenea și o călimară. Ai izbutit să mă furi. Dă-mi voie cel puțin să scriu ceva!

Micuțul îi dădu ce ceruse:

— Dă-mi voie să ies ca să scriu!

— Ah! nu, asta nu; vei scrie așa, împachetat.

Pustnicul scrise atunci cum putu aceste vorbe:

— Am fost răpit.

Îi dădu apoi hârtia fiului hoțului s-o pună în fața colibei sale, sub o piatră, ca să nu fie luată de vânt.

După ce pustnicul fu vârat în coș, băiatul puse coșul pe cap și merse până la marginea apei, unde îl așeză pe mal. Luă o piatră mare și o legă de pachet, să-l facă mai greu, după care aruncă totul în apă și se întoarse liniștit acasă la el.

A doua zi dimineață, *talibe* (elevii) îi dădură binețe profesorului lor prin rogojina care-i închidea coliba. Neprimind niciun răspuns, crezură că pustnicul dormea încă și plecară să se joace prin apropiere.

S-au întors după aceea și l-au strigat din nou. Nici acum nu le răspunse...

Cel mai vârstnic se hotărî să meargă să-l deștepte. Intră în colibă. Nu era nimeni. Atunci, ieșind, le spuse tovarășilor săi:

— Profesorul nu-i aici!

Elevii se priviră unii pe alții, nedumeriți.

Deodată, unul dintre ei zări pe pământ bucata de hârtie. O ridică și o dădu celui mai în vârstă dintre elevi. Acesta o desfăcu și citi: „Am fost răpit”.

Duse hârtia căpeteniei, care îl chemă pe fiul meșterului hoț să-l întrebe dacă știa ce se întâmplase cu pustnicul:

— Da, spuse copilul, eu l-am răpit!

Căpetenia rămase pe gânduri multă vreme, pe urmă, revenindu-și din mirare, îi spuse băiatului:

— Îți dau jumătate din acest sat și jumătate din comoara mea.

Fiul hoțului deveni astfel o căpetenie mică.

A avut destul câștig urmând meseria tatălui său.

Razatovo și Ranonera

(Malgaș)

Razatovo era *andriana*, fiu de rege; or, se spune că de fiecare dată când își lua o nevastă, părinții lui o vrăjeau pe nora lor și o omorau, zicând că nu voiau să-l lase să se însoare cu o femeie mai puțin nobilă decât strămoșii lor.

Deci femeia pe care Razatovo o lua de nevastă azi, murea a doua zi; aceea care îi urma, era vrăjită și otrăvită în ziua următoare. Obosit de aceste prigoniri, Razatovo se hotărî să se îndepărteze de un tată nelegiuit și de o mamă ucigașă. O luă pe Ranonera de soție și se așeză cu ea în alt sat.

Dar „când ai stat mult timp împreună, trebuie să te și desparți puțin”, spune proverbul, iar „dacă te culci fără să faci nimic, în curând te vei îmbrăca în zdrențe”. După câțva timp, Razatovo trebui să se ducă la Isalo să facă negoț cu boi, fiindcă „sărăcia te face să-ți schimbi locul”. Despărțindu-se de tânăra lui femeie, Razatovo îi vorbi cu duioșie și îi dădu o mie de sfaturi cum să-și păzească viața.

— Fii cu băgare de seamă, să nu te atingi de niciun fel de mâncare trimisă de soacra ta și chiar să nu pășești peste pragul ușii noastre, au fost ultimele lui vorbe, și mult timp s-au urmărit cu privirea, după ce s-au despartit.

Trecu o zi, pe urmă veni seara; se scurse o săptămână, pe urmă cincisprezece zile, pe urmă o lună, și o altă lună începu. Și singurul gând al regelui și al femeii sale era cum

să facă să-și piardă nora. O poftiră pe Ranonera la masă; dar ea nu primi. I-au trimis mâncăruri pregătite, dar ea nu se atinse de ele. Au încercat să o facă să vină la ei, dar ea nu-și părăsi casa. Și de fiecare dată când nora nu primea bucățile de carne, soacra le arunca repede, de teamă ca sora lui Razatovo să nu guste și să se otrăvească.

Timpul trece greu; nimeni, cât de mare ar fi, nu este la adăpost de nenorociri; chiar și bunicul țiparului sfârșește prin a fi prins în undiță¹⁵. Socrii lui Ranonera, întrecându-se în vorbe frumoase și lingușeli, i-au adormit neîncrederea și femeia primi să vină să ia masa la ei. Soacra pregăti o mâncare plină de vrăji, și îndată ce Ranonera duse la buze o înghițitură își dădu seama după gust și zise:

— Aici în mâncare este otravă!

Îndată se și sili și vărsă.

— Nu-i niciun pic de otravă, îi spuse soacra. Numai că afară e foarte cald și fără îndoială că de asta îți vine să verși.

Ranonera se întoarse acasă la ea și, fără să spună nimănui nimic, închise ușa și se aruncă pe pat. Răul se răspândea în trupul ei cu repeziciune și nu se afla nimeni s-o îngrijească pe nenorocita care muri în curând.

¹⁵ Proverb bambara.

După câteva luni, Razatovo s-a întors acasă la el; a ajuns aproape de sat cam la miezul nopții, și în fața porții închise strigă:

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi poarta!

Nimeni nu se mișcă.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi poarta!

Nimeni nu-i răspunse, nicio vorbă nu se auzi.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi poarta,
Ranonera! Eu sunt, Razatovo, iubitul tău!

Dar nimeni nu-i răspunse. După câțva timp, sora lui Razatovo a venit și i-a spus:

— Așteaptă! Îți voi deschide eu.

Razatovo, foarte mirat, gândi că femeia lui era cufundată într-un somn adânc, dar nu voia ca nimeni altcineva decât Ranonera să-i deschidă.

— Voi deschide, strigă el, voi deschide eu însumi!

Împinse poarta și intră.

Se îndreptă spre casă, dar văzu curtea plină de buruieni și ușa acoperită de pânze de păianjen. Cu toate astea, ciocăni în ușă și strigă:

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi ușa!

Nimeni nu se mișcă.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi ușa!

Nimeni nu spuse o vorbă.

— Deschide, deschide-mi, deschide-mi ușa! Deschide-mi, Ranonera! Sunt eu, Razatovo, iubitul tău!

Nimeni nu-i răspunse.

— Îți voi deschide eu, strigă mama lui.

— Îți voi deschide eu, strigă copilul lui.

Dar el răspunse:

— Nu vreau să-mi deschidă altcineva în afară de Ranonera; mai bine îmi deschid eu însumi ușa casei mele.

Împinse cu putere ușa, care se deschise, și intră în cameră. Atunci își văzu femeia întinsă pe pat, nemișcată și rece, verde ca sâmburele unui manghier pus în apă; o mare suferință îi cuprinsese inima și simți că nu mai poate îndura atâta tristețe; luă cuțitul ascuțit și și-l înfipse în piept. Așa sfârși marea durere a aceluia care muri din dragoste. Cei doi iubiți erau întinși unul lângă altul, țepeni și reci; sufletele lor continuau să se privească; dar trupurile lor țepene începură să putrezească.

După câțva timp au devenit, se spune, *vorondreo* (păsări) și au zburat până în satul unde locuia mama lui Ranonera; pe câmp pășteau boii și niște copii păzeau turma; lor le cântară mai întâi cele două păsări:

„Reo, reo, reo, reo!

Andriambahoaka ne-a vrăjit

Și ne-a omorât!

Reo, reo, reo, reo!
Ranonera a murit!”.

Copiii, paznicii boilor, au privit în toate părțile și au văzut două păsări, două frumoase *vorondreo*; niciodată în viața lor nu mai văzuseră păsări atât de minunate. I-au chemat pe cei mari să le asculte cântecul:

„Reo, reo, reo, reo!
Andriambahoaka ne-a vrăjit
Și ne-a omorât!
Reo, reo, reo, reo!
Ranonera a murit!”.

— Nu seamănă cu glasul lui Ranonera? au strigat oamenii. S-o căutăm pe mama ei, să vedem dacă ea o va recunoaște!

Au chemat-o:

— Plecăciune, doamnă! (Mama lui Ranonera era regina lor.) Sunt acolo două păsări nemaipomenite; vorbesc ca niște oameni, și una dintre ele are glasul fiicei tale.

Mama veni și auzi strigătul păsării *vorondreo*:

„Reo, reo, reo, reo!
Andriambahoaka ne-a vrăjit

Și ne-a omorât!

Reo, reo, reo, reo!

Ranonera a murit!”.

Mama leșină, și pentru a o aduce în simțiri a fost nevoie de atâta timp cât trebuie să fierbi o oală cu orez. Când își veni în fire, ea spuse:

— Aduceți orez și carne fiartă și crudă; puneți totul acolo pe o rogojină nouă și foarte curată: dacă este fiica mea, va mânca ce este fiert; dacă este o altă ființă, va mânca ce este crud.

Așa se și făcu; cele două păsări au zburat pe rogojină și au mâncat din mâncarea fiartă. Regina leșină din nou și fu stropită cu apă ca să-și vină în simțiri. Cele două păsări fură duse în sat și hrănite toată viața lor, ca și cum ar fi fost copiii reginei.

Din această pricină se spune că nu sunt omorâte *vorondreo*.

Recunoștința lui Musa

(Kordofan)

Un om cu numele de Musa era nemaipomenit de bogat. Această avere îl făcuse cunoscut în toată țara. Nu era nimeni prin împrejurimi care să aibă atâtea turme și atâtea

sclavi și o influență atât de mare în țară ca acest Musa. Pe deasupra, Musa era deosebit de puternic. Dacă pornea călare prin deșert să vâneze și întâlnea un leu, o hienă sau alt animal sălbatic, cobora de pe cal și ataca animalul cu mâinile. Îl biruia, îl lega și-l aducea acasă, îl puneă într-un staul din *seriba* (gospodăria) sa și îi dădea de mâncare. În cele din urmă adunase atâtea sălbăticiuni ale deșertului în casa lui, încât oamenii din sat începură să se teamă de el; s-au dus să-l caute și i-au spus:

— Prietenul nostru Musa, ești foarte bogat și foarte puternic, mai bogat și mai puternic decât noi toți, dar ai atâtea animale sălbatice în *seriba* ta, încât nouă ne este frică de tine și te rugăm să te muți în altă parte cu ea și cu animalele tale sălbatice.

Musa își făcu pregătirile, își încărcă boii, caii și cămilele cu baloturi, apoi plecă spre un loc îndepărtat din deșert. Musa avea șapte fii, pe care-i iubea mult, și ei îl ajutară în călătoria sa prin pustiu.

După ce Musa își stabili gospodăria, își înșeuă într-o zi calul, își luă lancea și zise:

— Cei șapte fii ai mei, plec la vânătoare; păziți *seriba*. Apoi plecă.

Abia pornise, că niște tâlhari veniră, se strecurară până lângă gospodărie, pătrunseră înăuntru, îi omorâră pe cei șapte fii ai lui Musa și-i luară turmele, încât nu mai rămase

în urma lor nimic. Când s-a întors Musa de la vânătoare, tabăra era tăcută. Omul, foarte mirat de această liniște, își zise:

— Nu aud nici cal, nici măgar, nici cămilă, nici bou, nici oaie, nici capră; nu aud de asemenea pe niciunul dintre fiii mei.

Musa își legă calul de un stâlp și intră în gospodărie, dar găsi goale toate culcușurile animalelor. Apoi găsi cadavrele fiilor săi. Se înfurie îngrozitor. O strigă pe prima sa soție. Prima sa femeie, care era însărcinată, se ascunsese în coliba ei, ghemuită pe pământ. Nu îndrăzni să răspundă. Musa pronunță din nou numele primei sale soții, și cum ea nu răspundea, el, din ce în ce mai furios, își aruncă lancea prin peretele colibei.

Femeia scoase un strigăt, căci lancea îi străpunsese burta și-i omorâse copilul din pânțe. Femeia și copilul muriră în clipa când intra Musa. În spaima morții, femeia aruncă o bucată de lemn către bărbatul care intra, pentru că ea nu-l mai recunoștea pe Musa. Lemnul îl lovi pe Musa în cap și îi crăpă un ochi. Musa ieși și merse la casa celei de-a doua femei. Strigă; o găsi. Vru atunci să părăsească acest loc cu cea de-a doua femeie. Se îndreptă spre intrarea gospodăriei unde își legase calul.

În acest timp un leu, atras de mirosul sângelui fiilor omorâți, se strecurase în apropiere. Ajungând în dreptul

calului, se repezi la el și-l omorî. Tocmai atunci sosi Musa, care fugi cu femeia lui cât putu de iute și se urcară într-un pom. Leul prinse femeia de picior, o trase spre el și-o omorî. Leul mânca femeia, jos, în timp ce Musa era cocoțat pe ramurile de sus. Leul rămase toată noaptea sub arbore, și abia a doua zi dimineață Musa putu să coboare și să plece la drum. Nu mai avea nimic decât hainele rupte de pe el.

Musa își continuă drumul. Ajunse la o capcană pentru elefanți (*kosşark*). Pășii pe ramurile care o acopereau și căzu înăuntru. Musa zăcea de o bună bucată de vreme în fundul capcanei, când trecură pe acolo elefanții, iar unul dintre ei căzu în capcană; căzu peste Musa în așa fel încât Musa nu mai fu în stare să mai facă nicio mișcare. Musa rămase așa toată noaptea. A doua zi, oamenii care așezaseră trapa sosiră și văzură elefantul în fund. Coborâră, înjunghiară elefantul și-i tăiară carnea. Scoaseră apoi omul de sub corpul elefantului și-l traseră afară din groapă. Când îl văzură la lumina soarelui pe omul zdrențaros și murdar din cap până-n picioare, zdrobit, zgâriat de pietre și de rădăcini, cu un ochi crăpat și cu membrele rănite, strigară:

— Nu-i Musa? Nu-i ăsta bogatul, puternicul și fericitul Musa?

Unii spuseră:

— Priviți-l în ce hal a ajuns!

Un om zise:

— Acest Musa mi-a omorât odată o rudă. Atunci Musa era bogat și nu-i puteam face nimic. Acum, când e sărac și nenorocit, am să-l omor. Voi, ceilalți, dați-mi-l mie pe Musa prizonier!

Ceilalți oameni s-au întors și au zis:

— Ia-ți prizonierul! Nu te vom împiedica!

În felul acesta a ajuns Musa sclav.

Omul l-a luat pe Musa cu el. Ajuns acasă, l-a înfășurat în lanțuri și i-a legat unul din picioare, cu inele de fier, de piciorul altui sclav. Omul îi zise lui Musa:

— Astăzi vei trăi ca sclav legat în lanțuri; mâine însă, te voi omorî!

Când se făcu noapte, celălalt sclav îi spuse lui Musa:

— Fugi cu mine!

Musa zise:

— Nu, încă n-am fugit niciodată. Nu voi fugi!

Celălalt prizonier zise:

— Nu pot să fug singur, pentru că piciorul meu este legat de al tău. Fugi cu mine!

Musa zise:

— Nu, nu voi fugi. Viața nu m-ar mai interesa dacă aș fugi!

Celălalt prizonier nu mai spuse nimic.

Dar când Musa adormi, peste noapte, celălalt prizonier îi legă mâinile și îi astupă gura să-l împiedice să strige. Musa era atât de slăbit din pricina foamei, a setei și a pierderii sângelui, încât nu putu să se apere. Atunci celălalt prizonier îl sili pe Musa să se ridice și să fugă cu el șchiopătând. Mergeau de mult timp, când o leoaică, care se plimba prin pădure cu puii ei, sări asupra prizonierilor legați unul de altul. Erau în apropierea unui copac. Celălalt prizonier nu se putea urca decât împingându-l pe Musa pe ramurile de sus și suindu-se și el în același timp. Dar leoaica îl prinse pe fugar, îi smulse brațul, capul și bucăți din trup. La sfârșit, Musa se trezi cu piciorul celuilalt prizonier legat de al lui. Leoaica se îndepărtă cu puii ei, fiecare ducând în gură câte o bucată din trupul sclavului.

Când Musa văzu că este singur, se eliberă de sforile cu care tovarășul lui îi legase mâinile, frecându-și-le de ramuri. Cum avu mâinile libere, își scoase călușul din gură, coborî de pe ramura pe care celălalt îl împinsese și plecă târând după el piciorul legat al tovarășului său, până când ajunse într-o tabără unde căpetenia era un arab bogat și respectat.

Acum Musa nu mai avea nimic. Își pierduse toate bunurile, familia îi pierise. Numele lui era pătat și purta la picior inelul de fier al prizonierilor. Musa se duse să-l găsească pe arab și-i spuse:

— Te rog, ia-mă ca servitor și paznic al turmelor tale. Te voi sluji cu credință și fără șovăială.

Arabul îl privi pe Musa. Nu-l recunoscuse, dar îl luă în slujba lui și îi încredință turmele sale. Arabul văzu că Musa își făcea datoria foarte conștiincios și avea multă grijă de turme. Când arabul își dădu seama de aceasta, îl chemă într-o zi și îi spuse:

— Musa, văd că te pricepi la lucrul tău ca și când tu însuși ai fi avut odinioară turme mari.

Arabul tăcu. Musa tăcu de asemenea. Arabul urmă:

— Sunt două ființe care-mi sunt dragi: una este fiul meu care a plecat departe; cealaltă este sora mea. Ți-o voi da pe sora mea de nevastă, ca să aveți copii.

Arabul o mărită deci pe sora lui cu Musa, Musa se culcă cu ea, iar ea rămase însărcinată.

La câteva zile după ce Musa se însurase cu sora arabului, pe o noapte întunecoasă, se întoarse fiul acestuia din depărtări în tabăra tatălui său. Fiind întuneric, încercă să se orienteze prin pădure după zgomotul turmelor și se apropia astfel de vite. Musa, paznicul, care nu-l cunoștea pe fiul arabului, văzu un străin apropiindu-se de staule. Musa îl luă pe străin drept un hoț de vite și aruncă lancea. Fiul arabului alergă câțva timp cu o rană adâncă, apoi căzu și muri.

A doua zi dimineață, locuitorii îl găsiră pe tânăr mort. Îl ridicară și-l duseră în casa tatălui său, spunându-i acestuia:

— Ți-l aducem pe fiul tău, l-am găsit mort colo!

Arabul le spuse celor de prin partea locului:

— Nu este adevărat! Nu mi-ați găsit fiul mort, voi l-ați omorât!

Dar locuitorii acelor locuri răspunseră:

— Nu, nu l-am omorât noi, altul l-a ucis, apoi se certară cu arabul.

Arabul voi să ucidă doi dintre ei. Dar locuitorii din partea locului ziseră:

— Nu ucide pe nimeni! Suntem nevinovați de moartea fiului tău, dar decât să ne luptăm cu tine o să plătim o despăgubire. Spune-ne ce ceri.

Arabul zise:

— Să-mi dați o sută de vaci!

Oamenii ziseră:

— Îți vom plăti o sută de vaci, pentru ca pacea să nu ne fie tulburată.

Arabul primi. Oamenii i-au dat o sută de vaci și arabul îl chemă pe Musa. Musa sosi. Arabul zise:

— Soț al surorii mele și prietenul meu! Ia-ți femeia, ia această sută de vaci și tot ce-ți voi mai putea da. Pleacă cu

toate astea, întemeiază-ți gospodăria ta și vezi ce se va mai întâmpla.

Musa adună toate bunurile pe care le datora prieteniei arabului, plecă cu femeia lui, sora arabului, și cu vitele și își întemeie gospodăria sa. După câțva timp, femeia lui aduse pe lume un băiat. Vitele lui Musa erau de soi, așa că bunurile sale se înmulțiră din zi în zi și din lună în lună. Fiul pe care Musa îl avu de la femeia sa, sora arabului, crescă și se făcu un flăcăiandru frumos și voinic.

Musa își văzu fiul crescând în puteri și în ani. Când avu statura și vârsta fiului arabului pe care el îl omorâse într-o noapte, Musa scrisă o scrisoare în care spunea: *„Din greșeală, ți-am omorât într-o noapte fiul, care era la fel de mare și la fel de puternic ca tânărul care-ți aduce această scrisoare. Tu mi-o dăduseși pe sora ta de soție ca să am copii cu ea. Sora ta mi l-a dat pe acest fiu, care s-a făcut la fel de mare și de puternic cum era al tău. Ți-l trimit pe fiul meu și te rog să-l omori așa cum și eu l-am omorât pe al tău”*. Așa spunea scrisoarea pe care a scris-o Musa. După aceea își chemă fiul și-i spuse:

— Pregătește-te să duci această scrisoare arabului care este frate cu mama ta.

Tânărul luă scrisoarea și o duse unchiului său. Arabul îl primi, luă scrisoarea și o citi. Pe urmă îi adună pe toți oamenii din partea locului și zise:

— Ascultați ce scrie în această scrisoare!

Le citi scrisoarea lui Musa și zise:

— Această scrisoare îmi este trimisă de Musa, căruia i-am dat-o pe sora mea de soție. Știu acum, deci, cine l-a omorât pe fiul meu, din greșeală, este adevărat. Spuneți-mi ce trebuie să fac? Trebuie să-l omor, sau nu, pe fiul cumnatului meu Musa?

Oamenii din partea locului au răspuns:

— Ascultă Hammad Abu Kallam! Asta este treaba ta, și ce vei hotărî tu va fi bun hotărât! Dar gândește că, dacă-l vei omorî pe acest sol care este fiul surorii tale, îl omori, ca să zicem așa, pe propriul tău copil.

Arabul Hammad Abu Kallam ascultă, se gândi și zise:

— Gândesc și eu la fel ca voi. În loc să-l omor pe fiul surorii mele și al lui Musa, îl voi însura cu propria mea fiică.

Atunci arabul tăie o oaie, îl chemă pe fiul lui Musa și-l primi cu vorbe prietenești. I-o dădu fiului lui Musa pe fiica lui de soție, îi dădu bani și oi și-i zise:

— Întoarce-te cu toate astea, care sunt bunul tău, la tatăl tău. Salută-l pe tatăl tău și salut-o pe mama ta, sora mea, și spune-le că voi veni în curând eu însumi să mă veselesc câțva timp de bunul lor trai.

Astfel, fiul lui Musa, în loc să moară, s-a întors bogat, înzestrat cu o femeie și cu bunuri. La puține zile după asta,

arabul Hammad Abu Kallam îl urmă și își așeză tabăra în apropierea casei lui Musa. Îl salută pe Musa și, când se înnoptă, se așeză pe pământ în fața gospodăriei, lângă calul său. Hammad Abu Kallam cântă câțva timp din *rababa* (un fel de chitară), pe urmă își așeză jos instrumentul și adormi. Atunci doi hoți se strecurară lângă el. Unul dintre ei întinse lancea deasupra capului arabului și-i zise:

— Dacă miști, te omor.

Arabul se trezi și, văzând ce se întâmplă, zise:

— Nu voi striga. Vreau numai să cânt din *rababa*.

În timp ce al doilea hoț dezlega sfoara de la piciorul calului și primul își ținea lancea deasupra capului arabului, arabul cânta din *rababa*: „Sora mea Serifa, sora mea Serifa! Un hoț se află lângă capul meu și-și ține lancea deasupra mea, un alt hoț este aproape de picioarele mele și dezleagă sfoara calului meu ca să-l fure! Ascultă, sora mea Serifa!”.

Hoții n-au înțeles sensul cântecului și al melodiei. Dar Serifa, sora lui Hammad Abu Kallam, femeia lui Musa, îl înțelese. Ea îl trezi pe Musa, soțul ei, și zise:

— Musa, soțul meu, trezește-te! Este afară un hoț care caută să fure calul fratelui meu, în timp ce un al doilea își ține lancea deasupra capului său ca să-l omoare, dacă se mișcă.

Musa se ridică, își luă lancea și se avântă spre intrare. Își aruncă lancea. Îl lovi pe acela care voia să fure calul și omul căzu mort; cel care-l amenințase pe Hammad Abu Kallam fugi speriat.

Musa zise atunci:

— Cum de au venit acești oameni aici? Acest ținut n-a fost niciodată bântuit de hoți. Nu s-a întâmplat niciodată pe aici un astfel de lucru.

Hammad Abu Kallam zise:

— Erau niște hoți de cai. Hoții de cai străbat toată țara.

Musa răspunse:

— E bine că unul dintre ei a fost ucis.

Hammad Abu Kallam zise:

— Da, e o adevărată fericire pentru mine. Acești câini mi-ar fi luat viața, și tu m-ai scăpat. Dar mâine te voi părăsi!

A doua zi, Hammad Abu Kallam își luă rămas-bun de la sora și de la fiica sa, de la Musa și de la fiul lui Musa, pentru a se întoarce în satul lui.

După ce arabul plecă, Musa își zise: „Eram foarte sărac și foarte nenorocit; acest Hammad Abu Kallam m-a făcut bogat și m-a însurat cu sora lui. Când m-a făcut fericit și respectat, i-am omorât fiul. Nu s-a răzbunat, dar mi-a mai făcut încă și daruri, ca să pot deveni din nou propriul meu stăpân. Fiul meu a crescut și l-am trimis la Hammad Abu

Kallam ca să fie ucis după cum îi ucisesem și eu fiul. Dar în loc de asta, i-a dat daruri bogate, l-a însurat cu propria sa fiică și l-a lăsat să plece ca pe propriul lui copil. I-am făcut rău și el mi-a răspuns mereu cu binele. Acum, nu mai știu ce să fac. Nu-l mai pot lăsa în viață. Trebuie să-l urmăresc și să-l omor”. Musa își luă lancea și se urcă pe cal. Îl urmări pe Hammad Abu Kallam, îl ajunse și-l opri spunându-i:

— Ascultă-mă! Tu mi-ai făcut atâta bine că nu te mai pot lăsa în viață. Trebuie să te omor!

Hammad Abu Kallam zise:

— De ce vrei să mă omori, pe mine, care nu ți-am făcut niciun rău?

Musa zise:

— Nu, tu nu mi-ai făcut rău! Nu mi-ai făcut decât bine; dar mi-ai făcut atâta bine că nu pot să ți-l întorc, chiar dacă aș munci toată viața pentru tine ca slugă. De aceea nu mai pot îndura să te văd. De aceea trebuie să te omor.

Și Musa își luă lancea și o aruncă asupra lui Hammad Abu Kallam. Acesta se plecă într-o parte și lancea lui Musa zbură pe deasupra lui, înfigându-se într-un copac. Hammad Abu Kallam apucă lancea, i-o dădu înapoi lui Musa și-i spuse:

— Ia-o înapoi, dar nu mă omorî: pentru că nu ți-am făcut și nu vreau să-ți fac niciun rău.

Musa răspunse:

— Nu te mai pot lăsa în viață, mi-ai făcut prea mult bine!

Când Hammad Abu Kallam auzi acestea, își întoarse frâul, fugi și scăpă de lancea lui Musa.

Hammad Abu Kallam s-a întors în satul lui, și-a adunat oamenii și le-a zis:

— Acest Musa, care mi-a omorât feciorul și care e tatăl fiului căruia i-am dat-o pe fiica mea, a vrut să mă omoare astăzi, pentru că nu mă mai poate vedea în viață; dar i-am scăpat.

Când locuitorii satului au auzit ce se întâmplase, i-au spus arabului:

— Mergem cu toții să-l prindem pe acest Musa!

Oamenii din sat s-au dus să-și caute lăncile. S-au adunat și s-au îndreptat către *seriba* lui Musa. Au ajuns noaptea. Au înconjurat *seriba*. Au intrat. L-au prins pe Musa și i-au legat picioarele și mâinile. Pe urmă l-au dus prizonier la Hammad Abu Kallam. Femeia lui Musa merse în urma trupei și a prizonierului.

Când Musa se afla în fața lui Hammad Abu Kallam, acesta îi zise:

— Trebuia să te revăd astfel? Nu ți-am făcut tot binele cu putință? Și acum să te văd așa?

— Mi-ai făcut prea mult bine, zise Musa, mai mult bine decât pot îndura. Dacă nu mă omori tu, trebuie să te omor eu.

Hammad Abu Kallam răspunse:

— Acum că știu la ce să mă aștept, te voi ține prizonier în noaptea asta, în această cameră, iar mâine te voi omorî.

Musa zise:

— Bine!

După ce Hammad Abu Kallam ieși, Serifa, sora lui, nevasta lui Musa, se duse la el, se închină înaintea fratelui său, plânse și zise:

— Fratele meu, te rog, lasă-i viața soțului meu!

Hammad Abu Kallam zise:

— Nu, sora mea Serifa! I-am făcut prea mult bine soțului tău! Va trebui oare să mor pentru că i-am făcut prea mult bine?

Serifa mai plânse și zise:

— Nu, fratele meu, n-am vrut să spun asta! Tu nu trebuie să mori, dar nici soțul meu, pentru că este tatăl copilului meu!

Hammad Abu Kallam își ridică sora și zise:

— Sora mea, nu plânge. Dar nu putem să trăim mai departe fără un mort. Este mai bine să piară unul singur decât amândoi sau mai mulți. De aceea trebuie să-l omor pe soțul tău.

Hammad Abu Kallam își acoperi capul și intră în casă. Se așeză pe *angareb* (pat). Serifa se duse în deșert, plângând fără încetare. Ea se întoarse noaptea la *seriba* și se duse în camera în care se afla legat soțul ei. Serifa tăie toate sforile care-i legau mâinile și picioarele lui Musa. Pe urmă îi spuse:

— Repede, Musa, să fugim!

Dar Musa zise:

— Femeie, niciodată n-am fugit! Nu pot să fug, chiar dacă leii mi-ar sfâșia tovarășul de lanț, chiar dacă lăncile fratelui tău ar trebui să mă străpungă! Nu pot fugi și nu pot pleca de aici înainte de a-l fi omorât pe fratele tău, pentru că mi-a făcut atâta bine, încât nu-l mai pot lăsa în viață.

Serifa se închină din nou, plânse și nu încetă să se roage:

— Musa, om puternic! Musa, omorător de lei! Musa, tatăl copilului meu! Musa, Musa al meu! Te rog! Te rog! Cruță viața fratelui meu! Te rog, vino cu mine, departe de aici! Nu-i vorba de fugă! Privește, sunt atâția oameni aici, și tu ești singur! Musa, nu alerga spre moarte! Pentru că acei ce vor plânge sunt copiii mei, dacă vei muri! Armăsarul și iapa ta, câinii tăi și toate animalele tale vor zbiera. Leii se vor repezi la *seriba* și vor nimici vițeii. Colibele și casa ta vor cădea în ruină. Copiii tăi nu vor mai avea tată și nici

țară, pentru că tu, Musa al meu, soțul meu, vrei să mori prea devreme!

Musa zise:

— Serifa, ridică-te. Dacă fratele tău moare, nimeni nu va mai continua să lupte. Și dacă eu va trebui să mor, și dacă toate bunurile mele vor cădea în ruină, cauza este bunătatea fratelui tău și tradiția, nu răutatea mea. Scoală-te deci!

Serifa se ridică și zise:

— Așteaptă aici. Îl voi chema pe fratele meu, să vă aranjați aici treburile!

Serifa ieși. Se duse în casa în care Hammad Abu Kallam stătea culcat pe *angareb* și zise:

— Frate, te rog, vino pentru o clipă. Musa ar dori să-ți vorbească.

Hammad Abu Kallam se ridică, suspină și ieși.

— Ce are să-mi spună? o întrebă el pe Serifa.

Aceasta zise:

— Nu știu.

Hammad Abu Kallam zise:

— Minți, sora mea!

După care intră în casă. Serifa se aruncă la pământ și plânse. Când Hammad Abu Kallam dădu să intre în casă, Musa îi străpunse pieptul cu lancea. A doua zi, oamenii din sat au venit și l-au omorât pe Musa. Au luat toate turmele

și toate bunurile lui Musa și ale lui Hammad Abu Kallam. Copiii lui Musa au fost vânduți ca robi. Serifa se îmbracă în zdrențe, și din ziua aceea rătăci cerșind de colo colo până la sfârșitul vieții sale.

Farisul¹⁶

(Kordofan)

Un om înstărit avea un fiu, care era un *faris* renumit pentru puterea sa. Când îl socoti destul de copt, tatăl său îi spuse:

— Fiul meu, a venit vremea să te însori. Du-te să-ți cauți o femeie!

Farisul caută mult timp printre toate fetele tinere din ținut, dar nu găsi niciuna care să-i placă. Într-o zi, porni călare prin deșert. După o vreme ajunse într-un ținut îndepărtat, unde văzu niște corturi. Oamenii din partea locului aveau o tobă încare băteau și după care dansau. Printre dansatori se afla și o tânără fată, care i se păru *farisului* mai frumoasă decât toate cele pe care le văzuse până atunci și de care se îndrăgosti de la prima vedere.

¹⁶ Oamenii din Kordofan numesc *faris* un om foarte puternic, care adaugă la forța fizică egală cu aceea a șapte sau nouă oameni multă energie și curaj și, de asemenea, un oarecare sentiment cavaleresc (nota culegătorului).

Vorbind cu fata, *farisul* o întrebă de unde vine. Tânăra îi spuse:

— Tatăl meu și noi toți călătorim fără încetare. Suntem când ici, când colo. Nu stăm niciodată pe loc și de-abia ajungem undeva, că ne și întrebăm unde vom pleca a doua zi.

Farisul vorbi multă vreme cu fata. Înainte să plece, tânăra îi spuse:

— Urmele noastre pot fi găsite numai dacă unul dintre noi dorește acest lucru.

Farisul își luă rămas-bun de la ea și se întoarse acasă.

După câteva zile însă își spuse:

— Tatăl meu mi-a zis să-mi caut o soție. Mă voi strădui s-o regăsesc pe fata care mi-a plăcut atât de mult. Ea mi-a spus că pot regăsi urmele alor săi dacă unul dintre ei dorește acest lucru. Dacă fata mă iubește cum o iubesc și eu, înseamnă că o voi regăsi.

A doua zi de dimineață, *farisul* își înșeuă calul, îl încarcă cu câteva provizii și cu un burduf pentru apă, apoi o porni spre locul unde o văzuse pe fata cea tânără dansând în fața corturilor.

Când ajunse în locul unde în urmă cu câteva zile se înălțau corturile și oamenii dansau bătând toba, *farisul* nu mai găsi decât o ramură de pom, fără frunze, de care era atârnat un sac de piele umplut cu apă și o pâine prăjită

(*gurasă*). Luă sacul de piele și pâinea, mănca proviziile pe care nu se aștepta să le găsească și începu să caute urmele celor plecați. Găsi, fără greutate, drumul străinilor, pe care-l urmă timp de o zi; la capătul acestei zile zări din nou, într-un fost câmp de tabără, o ramură uscată de care era agățat un sac de piele plin cu apă și o pâine prăjită. Astfel, avu din nou ce să mănânce; și a treia zi, cum continua să urmărească pașii călătorilor, găsi din nou, seara, agățat de o ramură veștejită, într-o fostă tabără, un sac de piele plin cu apă și o pâine prăjită. Așa s-a întâmplat timp de douăzeci de zile. Seara sosea la locul de tabără al străinilor și găsea întotdeauna mâncarea lăsată pentru el.

În seara celei de-a douăzecea zi, se vede că se afla foarte aproape de caravană, pentru că pâinea pe care o găsi pe ramură era caldă încă. Se hotărî să-și urmeze călătoria în timpul nopții. Dar, prin întuneric, pierdu drumul. Rătăcind de-a lungul deșertului, *farisul* ajunse în sfârșit la un *gasr* (gospodărie fortificată) înalt. Pătrunse în curte, își legă calul și intra în casă, unde găsi în prima cameră șapte bărbați tineri dormind pe niște *angareburi* (paturi). *Farisul* trecu pe lângă ei și ajunse în a doua cameră. Acolo nu se afla decât un singur pat unde, pe o margine, era culcată o fată tânără și frumoasă. Văzând că de cealaltă parte a patului se mai afla un loc, *farisul* se întinse lângă fată, punându-și spada între el și ea. *Farisul* era atât de obosit, încât adormi

Îndată. Fata însă se trezise când *farisul* pusese spada între ea și el. Când văzu că omul adormise, se sculă cu grijă și se duse la bărbatii cei tineri. Îi trezi și le spuse:

— Treziți-vă, frații mei! Voi dormiți, și alături se află un străin; s-a culcat pe pat, dar a pus sabia între el și mine. Veniți să-l vedeți! Pare a fi un bărbat frumos!

Speriați, cei șapte frați intrară în camera surorii lor. Văzându-l culcat acolo pe *farisul* străin, spuseră:

— Soră, culcă-te și vezi-ți de somn! După cât se pare, acest străin n-are gânduri rele. Vom sta de veghe cu rândul, alături, și dacă va încerca ceva împotriva ta, strigă și cheamă-ne.

Tânăra fată se întinse în așternut și adormi îndată, vegheată pe rând de frații săi.

Când *farisul* se trezi a doua zi de dimineață, frații îl salutară. Îi deteră cafea și-i urară o zi bună. *Farisul* le spuse:

— Vă mulțumesc mult pentru saluturile voastre atât de prietenești. De douăzeci de zile sunt pe urmele oamenilor care-și schimbă zilnic tabăra; printre ei se află o fată frumoasă, pe care aș dori s-o iau de nevastă. Noaptea trecută le-am pierdut însă urma și așa am ajuns la *gasrul* vostru. Obosit, m-am culcat pe partea liberă a patului și am adormit îndată.

Fratele cel mare spuse:

— Este o plăcere pentru noi să te găzduim. Și merităm această plăcere, fiindcă avem destule supărări. Te rugăm să fii oaspetele nostru timp de câteva zile, după care te vom îndruma cu plăcere spre tabăra nomazilor, care se află nu departe de aici.

Farisul zise

— Pentru că mă primiți atât de prietenește și vă arătați gata să mă ajutați, îndrăznesc să vă rog să-mi spuneți ce vă pricinuiește supărările despre care mi-ați vorbit și dacă vă pot fi de vreun ajutor.

Fratele mai mare spuse:

— Îți voi povesti bucuros ce ne pricinuiește atâtea griji. Un bărbat foarte puternic locuiește în acest ținut împreună cu prietenii lui. Acest om vrea să se însoare cu sora noastră. Dar cum e un om rău, noi l-am respins; acum vine la fiecare două zile să se lupte cu noi. Ieri a venit din nou, și așa se face că, obosiți de luptă, n-am băgat de seamă venirea ta. Acum nu va reveni mai curând de două zile. Te rugăm să stai la noi în timpul acestor zile, după care urmează să luptăm încă odată cu omul cel rău. Numai că suntem atât de osteniți, încât vom muri fără îndoială la viitoarea luptă. Am vrea să ne bucurăm cu tine de ultimele zile pe care le mai avem de trăit!

Farisul zise:

— Dragii mei prieteni! Am dormit minunat peste noapte, așa că vreau să fac în această dimineață o plimbare cu calul, după obiceiul meu. Dați-mi voie deci să-mi plimb puțin calul și arătați-mi, vă rog, unde se află locuința acestor oameni care vă sunt dușmani, ca s-o pot ocoli.

Cei șapte frați îi arătară *farisului* în ce direcție locuiau inamicii, iar acesta o luă în direcție potrivnică, dar când fu

în afara vederii *gasrului*, se întoarse și, făcând un ocol, porni în întâmpinarea dușmanilor celor șapte frați.

Când l-au zărit de departe pe *faris*, oamenii cei răi au strigat:

— Să încălecăm repede pe cai și să mergem în întâmpinarea acestui străin. Îi vom lua calul și armele.

Oamenii și-au luat armele și au pornit-o în goană către *faris*. L-au înconjurat, gândind să-i vie cu ușurință de hac, prin numărul lor. *Farisul* îi așteptă să se apropie și să se strângă unii lângă alții. Pe urmă își scoase sabia și se aruncă asupra lor. Oamenii cei răi își văzură greșeala, pentru că la dreapta și la stânga doi dintre cei mai viteji căzură pe loc morți, numai că acum era prea târziu; *farisul* făcu un asemenea măcel printre ei, încât fugiră mai repede decât veniseră, cu răni sângerânde, după ce-i pierduseră pe câțiva dintre cei mai buni oameni ai lor. *Farisul* îi urmări un timp, făcându-le mai multora dintre ei răni rușinoase în spate. Pe urmă a făcut cale întoarsă și a revenit la *gasrul* fraților tot așa cum plecase, făcând un ocol.

Cei șapte frați l-au primit foarte bucuroși și l-au întrebat dacă i se întâmplase ceva, pentru că îmbrăcămintea îi era ici și colo stropită de sânge. El răspunse că într-adevăr urmărise și rănise un bivol, dar că nu reușise să-l omoare. Restul zilei și-l petrecu în mod plăcut, vorbind cu cei șapte frați, iar când veni noaptea își găsi așternutul pregătit pe o

parte a patului frumoasei fete. Când se culcă, fata luă spada și o agăță de zid în așa fel încât *farisul* să o poată lua cu ușurință, dar să nu-i mai despartă.

A doua zi de dimineață *farisul* își pregăti calul și, după ce se încredință că șaua îi era bine prinsă, își luă rămas-bun de la cei șapte frați pentru câteva ore și făcu, tot ca în ajun, un ocol mare ca să meargă de la *gasrul* lor la *gasrul* dușman.

În ajun, după ce bandiții fuseseră izgoniți de *faris* cu pierderi mari, stăpânul *gasrului* îi primise cu ocări și blesteme, pentru că s-au lăsat puși pe fugă de un singur călăreț. Oamenii învinși l-au asigurat pe stăpânul *gasrului* că *farisul* străin era, dacă nu un *aldjann* (spirit rău), cel puțin un om cu o putere neobișnuită, și că nimeni nu i se putea împotrivi; dar stăpânul își bătu joc de ei. Acesta din urmă era cel care se lupta mereu cu cei șapte frați pentru a le lua sora și care spera, datorită puterii sale nemaipomenite, s-o câștige curând pe frumoasa fată.

Tocmai pregătea un nou atac împotriva celor șapte frați pentru a doua zi, când un om veni în goană să-i spună că *farisul* străin se apropie călare pe același drum ca și în ajun. Când stăpânul *gasrului* auzi aceasta, strigă să i se aducă repede calul, pentru că voia să fie în fruntea slujitorilor săi și să le arate cum se înfruntă oamenii puternici. *Farisul*, apropiindu-se de fortificație, văzu în fața

lui un număr de călăreți mai mare ca în ajun, iar printre ei și pe stăpânul acestuia. *Farisul* se potrivea mai bine în șa și își trase sabia. Stăpânul *gasrului* băgă de seamă că făcuse aceeași greșală ca și oamenii lui în ziua trecută, pentru că *farisul* îi făcu de la prima lovitură o rană adâncă; oamenii lui se aruncară toți împotriva unicului adversar, dar curând stăpânul și mai mulți dintre cei mai buni războinici ai lui zăceau morți la pământ. *Farisul* nu se mulțumi doar să urmărească restul agresorilor; intra în *gasr* după ei și îi sili să i se supună ca sclavi și să-i deschidă toate ușile, care ascundeau multe comori.

Stăpânul *gasrului* era unul dintre marii *harami* (bandiți) ai ținutului, căruia nicio caravană nu i se putuse împotrivi și care luase cu sila toate fortărețele din împrejurimi. Clădirea cucerită era plină de atâtea bogății, încât *farisul* trebui să încarce un mare număr de măgari ca s-o golească. Porunci atunci noilor săi sclavi să împingă măgarii și să-i îndrepte către *gasrul* celor șapte frați.

Când cei șapte frați văzură animalele și oamenii răsărind dintr-un nor de praf, din direcția castelului dușmanului lor, crezură că acesta și-a strâns toate forțele ca să-i atace și să sfârșească cu ei. Se urcară deci repede pe cai, apucară lăncile și-și luară rămas-bun de la sora lor. Înaintând către călăreții străini, nu mică le fu mirarea când văzură alaiul măgarilor împinși de sclavi și în urma lor pe

faris. Fiecare dintre frați se luptase de nenumărate ori cu toți oamenii căpeteniei dușmane; recunoscând în sclavii care duceau măgarii pe vechii lor adversari, înțeleseră că *farisul* îl omorâse pe stăpânul fortăreței dușmane.

Prada fu adusă în curtea *gasrului* și *farisul* o dăruie celor șapte frați. Aceștia erau grozav de fericiți că groaznicul lor adversar fusese nimicit; dar când *farisul* le dăruie prada prețioasă drept recunoștință pentru ospitalitatea lor și când văzură în fața lor atât de prețioasele bogății în locul sfârșitului apropiat pe care îl așteptau, îl rugară pe *faris* să mai rămână cu ei cât va voi. *Farisul* le mulțumi fraților pentru simțămintele lor prietenești și apoi se retrase, ca în ajun, pe patul frumoasei fete. Frații închiseră ușa și, fiindcă nu mai aveau nevoie să vegheze, meraseră în curte pentru a vorbi în liniște despre fericita schimbare a soartei lor. Nici *farisul* nu dormi deloc în noaptea aceea.

Când intră în cameră, după ce cei șapte frați închiseră ușa în urma lui, frumoasa fată se apropie de el, îi luă sabia și-i zise:

— Stăpâne, acum nu mai ai nevoie de această armă, pentru că această cameră este acum un loc al păcii, iar frații mei fac de strajă afară ca să ne păzească de orice rău.

Fata luă deci spada și-o puse pe un *kursi* (scăunaș) așezat la piciorul patului. Pe urmă, dându-i *farisului* un potir cu apă, începu să-l dezbrace și să-i spele praful de pe

trup. Luă ulei parfumat și-i unse trupul, după care îl rugă să se întindă pe patul acoperit de stofe și îngenunche înaintea lui. Luând mâna *farisului* și sărutându-i-o, ea spuse:

— Îți mulțumesc că ne-ai salvat, pe mine și pe frații mei, de acest om îngrozitor și că mi-ai dat, în locul unei vieți de sclavă, libertatea și un prieten nobil!

Farisul răspunse:

— Tânără fată, nu îngenunchea în fața mea, ci vino să împărțim așternutul pe care m-am întins alături de tine în prima noapte.

Tânăra fată zise:

— Viu. Căci spada nu se mai află între noi!

Fata se culcă apoi lângă *faris*. Se strânse lângă el și, cu toate că nu mai era îngenuncheată, nu-i mulțumi mai puțin sincer, astfel că viteazul *faris* gustă, fără încetare, în acea noapte, bucuria recunoștinței sale. Astfel își trecură noaptea fără să doarmă, într-o fericire desăvârșită.

A doua zi dimineață *farisul* înșeuă calul, dar nu pentru o plimbare, ci pentru a căuta din nou urmele străinilor printre care se afla tânăra pe care și-o alesese de soție. Își luă rămas-bun de la cei șapte frați, care se arătaseră tare nedumeriți de hotărârea lui, pentru că ei nădăjduiau că *farisul* va rămâne timp mai îndelungat la ei. Dar acesta zise:

— Prietenii mei, numai acela merită numele de bărbat care împlinește ceea ce a hotărât. Tânăra fată despre care v-am vorbit mi-a lăsat semne peste tot pe unde și-au ridicat ai săi corturile, și văd că vorbele mele au trezit în ea nădejdi pe care trebuie să i le împlinesc. Nicio dragoste, nicio prietenie nouă nu mă pot împiedica să nu-i împlinesc aceste nădejdi, dacă vreau să-mi păstrez respectul propriilor mele fapte. De aceea, trebuie ca mai întâi s-o caut și s-o câștig pe această fată. Dacă reușesc, prietenia pe care o simt pentru voi și pentru sora voastră mă va face să trec pe la voi când mă voi întoarce în țara mea.

Fratele mai mare zise:

— Fiindcă hotărârea ta e de nezdruncinat și fiindcă respectăm tăria firii tale, îți vom arăta de bunăvoie unde îi vei întâlni pe străinii printre care se află și fata. Când o vei fi câștigat, te rugăm să vii din nou la noi și să primești un dar pe care-l vei duce în țara ta; îl vei prețui, nădăjduim, la fel ca și noi, un dar de care nu ne vom despărți decât pentru a-ți face ție plăcere.

— Spre marea mea bucurie, zise *farisul*, văd că simțămintele și nădejdlile noastre sunt aceleași; vă rog dar să-mi arătați drumul, ca să mă întorc cât mai repede cu putință în odăița asta care mi-a devenit atât de dragă.

După aceasta cei șapte frați îi arătară *farisului* drumul. Luându-și bun-rămas plecă repede, fără să simtă oboseală, deși nu dormise toată noaptea.

După câteva ore, ajunse pe înserat într-un ținut deosebit de roditor; văzu corturi printre tufișuri, auzi glas de oameni și-i recunoscă pe străinii pe care îi urmăriseră atâta timp, iar printre ei pe tânăra fată, împreună cu tatăl ei. Tatăl le spunea oamenilor adunați în jurul lui:

— Voi toți, tinerii mei prieteni, îmi cereți fata de soție. Dar cum n-o pot da decât unuia singur, veți arăta prin forța și îndemânarea voastră care dintre voi este cel mai vrednic s-o ia de nevastă. Suiți pe cal și treceți repede, unul după altul, prin fața fetei mele. Fiecare să încerce, în galop, s-o apuce de mână, s-o salte de jos și s-o ridice pe calul său. Fata mea nu-l va lua de bărbat decât pe cel care va izbuti acest lucru. Haideți, tinerii mei prieteni! Încercați-vă îndemânarea!

Farisul îi văzu pe tinerii bărbați încălecând, trecând unul după altul prin fața tinerei fete și încercând s-o ridice. Dar niciunul nu reuși. Când trecu și ultimul, fără succes, prin fața fetei șeicului, *farisul* își încălecă iute calul, îl struni cu putere și se repezi în mijlocul oamenilor speriați, îndreptându-și calul către tânăra fată; când fu aproape de ea, o ridică cu brațul stâng și, continuându-și cursa, o

așeză binișor în fața lui pe șa. Pe urmă se întoarce către șeic; acesta, care își venise în fire, zise:

— Deși ești un străin pentru mine, se cunoaște că ești un *faris*. Ai făcut ce-a cerut fata mea, așa că ți-o dau bucuros de soție.

Tânăra fată îl recunoscuse îndată pe bărbatul pentru care lăsase peste tot, de-a lungul drumului, apă și pâine. Cu toată nemulțumirea și gelozia oamenilor tribului său, ea primi cu bucurie această voie a soartei și spuse că era gata să-și urmeze soțul în țara lui. *Farisul* petrecu cincisprezece zile la oamenii cu corturi, apoi plecă la drum cu tânăra-i soție, cu gând să treacă mai întâi pe la *gasrul* celor șapte frați.

După câteva zile de mers, văzu înălțându-se în fața lui *gasrul* prietenilor săi. Cei șapte frați, care-i pândiseră cu atenție întoarcerea, fură fericiți când cel care veghea în turn strigă că *farisul* și tânăra sa femeie ajunseseră pe ogoarele lor. Pregătiră în mare grabă o cameră pentru salvatorul lor și făcură totul pentru a-l primi cu cinste pe el și pe soția sa; sora lor așeză cu grijă cele mai bune stofe pe *angarebul* care trebuia să-i folosească drept pat *farisului* și tinerei sale soții; același pat în care ea îl găsise pe viteaz, în prima noapte, și în care mai târziu îi mulțumise cu atâta dragoste salvatorului său. Cei șapte frați ieșiră călare în

întâmpinarea *farisului*, primindu-l ca pe cel mai bun prieten al lor.

După ce-l conduseră la *gasr*, fratele mai mare zise:

— Prietenul meu, salvatorul nostru al tuturor, ai scăpat-o pe sora noastră de un pretendent crud și puternic. Ne-ar fi mâhnit s-o vedem plecând cu el. Îți suntem atât de recunoscători pentru asta, atât ea, cât și noi, ai știut atât de bine să ne câștigi prietenia, că ți-o dăm cu dragă inimă pe sora noastră de soție, dacă tu dorești lucrul acesta.

Farisul ascultă cu mare bucurie aceste vorbe și zise:

— Sunt la fel de obligat surorii voastre pentru mulțumirile cu care m-a copleșit ca și celeilalte mele soții, care mi-a lăsat apă și pâine în deșert. Văd că sunteți triști să vă despărțiți de frumoasa voastră soră; dacă primesc cu toate astea darul vostru, este că o iubesc pe sora voastră tot atât cât și pe voi și aș trăi fără bucurie dacă n-aș avea-o și pe această frumoasă femeie în casa mea. Tatăl meu se supăraseră pe mine că nu-mi găsisem nicio fată demnă de a-mi fi soție; acum însă mă tem să nu fie gelos dacă mă va vedea întorcându-mă cu două femei atât de frumoase!

Sora fu și mai bucuroasă decât cei șapte frați de întoarcerea *farisului* și de hotărârea asupra viitorului vieții ei, căci își amintea de ultima noapte pe care *farisul* o petrecuse în camera ei în pat și nu-și dorea nimic mai frumos decât să poată, până la sfârșitul vieții, să-i arate

farisului aceeași recunoștință. Nunta lor fu sărbătorită cu mare veselie în zilele următoare și cei șapte frați și-au pus în joc toată mândria lor pentru ca sclavii, pe care *farisul* îi luase de la stăpânul *gasrului* dușman și pe care li-i dăduse lor, să aducă tăvile încărcate cu mâncărurile cele mai gustoase și cele mai felurite.

După ce petrecu o lună în tovărășia prietenilor săi, *farisul* își pregăti întoarcerea și plecă la drum cu cele două soții ale sale. Își luă cu prietenie rămas-bun de la cei șapte frați și alese drumul cel mai scurt să se întoarcă acasă. Acest drum trecea pe lângă *gasrul* unui om puternic numit Saidi Abd, construit nu din cărămizi, ci din capete de oameni, pe care acesta îi atacase și-i omorâse pe drum. Când *farisul* văzu acest edificiu de cranii, cruzimea lui Saidi îl înfurie, și în dorința lui de a se lupta, împinse cu lancea un craniu din zidul fortăreței. Craniul se rostogoli înăuntru la picioarele lui Saidi, care, înfuriat la culme, strigă:

— Așteaptă, străine! Voi pune îndată capul tău în locul aceluia pe care l-ai desprins din zid. Așteaptă străine, doar cât îmi iau armele!

Saidi ieși din *gasr* și încălecă îndată pe cal. Scoțându-și sabia, strigă:

— De ani de zile aștept un bărbat care să fie mai tare decât mine, dar toți cei pe care i-am atacat nu erau decât

niște neputincioși. Nimeni n-a îndrăznit să se atingă de *gasrul* meu. Cum ai avut acest curaj?

Farisul zise:

— Poate că tocmai eu sunt acel bărbat mai puternic decât tine! Apără-te!

Farisul și Saidi se năpustiră. *Farisul* îi rupse spada lui Saidi. Pe urmă îl luă și îl ridică în șaua sa, după care, aruncându-l la pământ, îi spuse:

— Vezi acum că sunt mai puternic decât tine?

Saidi zise:

— *Farisul* meu, am fost un om rău pentru că, născut sclav, n-am găsit pe nimeni mai puternic decât mine. Acum, că m-ai învins, te rog să-mi lași viața și să-mi îngădui să te slujesc. Crede-mă, nu vei găsi om mai credincios decât mine.

Farisul grăi:

— Vino cu mine! Voi vedea cât prețuiesc vorbele și faptele tale.

Farisul porni mai departe spre țara lui; în loc de o femeie, adusesse cu sine două și un sclav. Tatăl își primi fiul și îl laudă pentru înmulțirea casei sale. La început, tatăl se bucură să-și vadă fiul în asemenea tovărășie. Mai târziu, se întâmplă ca tatăl să le vadă pe cele două femei ale fiului său. Surprins de frumusețea lor, își zise: „Cum se face că fiul meu, nemulțumit de femeile din această țară, a putut

să aducă din țări străine nu una, ci două, și fiecare cu mult mai frumoasă decât cea mai frumoasă fată de la noi? E oare drept ca un fiu să aibă ceva mai mult și mai bun decât tatăl său? Îl voi omorî pentru a-i pedepsi îndrăzneala. Îi voi lua atunci cu ușurință și femeile”.

Așa că tatăl îi spuse într-o zi fiului său:

— Fiul meu! Casele tale nu sunt nici destul de mari, nici destul de frumoase pentru cele două femei și pentru prietenul tău, Saidi, pe care l-ai adus aici. Îți voi da mâine câțiva oameni; du-te călare cu ei, du-te în pădure și doboară copaci să-ți clădești o nouă locuință.

După ce tatăl său plecă, *farisul* îl chemă pe Saidi și-i spuse:

— Saidi, voi vedea acum dacă-mi ești prieten și servitor credincios! Tatăl meu mă trimite mâine în pădure cu niște oameni. Am băgat de seamă că mi-a văzut femeile; cred că urzește ceva împotriva mea ca să mi le răpească. Nu știu ce mi se va întâmpla și dacă mă voi mai întoarce. În orice caz, te însărcinez să oprești pe oricine, fără deosebire, să intre în *gasrul* meu și să-mi aperi femeile împotriva oricui.

Saidi spuse:

— Sunt trist din pricina grijilor pe care le ai. Dar mă bucur să-ți dovedesc că te voi sluji cu credință.

În acest timp, tatăl chemă pe câțiva dintre oamenii lui și le spuse:

— Servitorii mei, vă veți duce mâine în pădure cu fiul meu. Fiul meu va fi fără arme. Când veți fi singuri în pădure cu el, doborâți-l, crăpați-i ochii și înțepați-i inima. Pentru a-mi dovedi că ați făcut ceea ce vă poruncesc, îmi veți aduce ochii și un vas cu sângele lui!

Oamenii făgăduiră să împlinească porunca tatălui. A doua zi de dimineață se duseră la *faris* și-i spuseră că tatăl lui i-a trimis să taie lemne pentru casa lui și că el trebuia să le arate ce aveau de făcut. *Farisul* își luă rămas-bun da la femeile sale și de la Saidi și plecă în pădure în fruntea cetei.

Când *farisul* intră cu ei în adâncul pădurii, căpetenia oamenilor se apropie de el și-i spuse:

— Stăpâne, cu părere de rău împlinim această poruncă!

El și tovarășii săi săriră apoi asupra *farisului* și-l răsturnară pe spate. Căpetenia oamenilor spuse apoi *farisului* doborât:

— Stăpânul nostru ne-a poruncit să te omorâm și să-i aducem ochii și sângele tău, pentru a-i arăta că am îndeplinit slujba. Sângele pot să-l iau din altă parte. Dar va trebui să-mi dai ochii tăi!

Căpetenia îi scoase ochii și plecă cu oamenii lui, lăsându-l pe *faris* orb în pădure, însă în viață. Pe drum, oamenii omorâă o gazelă și umplură vasul cu sânge.

Aducând acest vas plin cu sânge și ochii la casa tatălui, servitorii spuseră:

— Stăpâne, l-am omorât pe fiul tău. Iată-i ochii și sângele.

Când tatăl se încredință că fiul său era mort, se duse îndată la casa acestuia să-i ia femeile. Dar Saidi se afla în fața casei, iar când tatăl vru să intre Saidi zise:

— Stăpâne, nimeni nu va intra în casă până ce fiul tău nu se va întoarce, sau voi muri și eu.

Tatăl zise:

— Dar dacă fiul meu a murit, pot să intru?

Saidi grăi:

— Nu, stăpâne, nu vei intra fără să mă fi omorât în acest loc și fără a trece peste trupul meu.

Tatăl zise:

— Bine, voi trimite oamenii să te omoare.

Saidi răspunse:

— Bine, voi lua armele și mă voi lupta!

Tatăl plecă.

A doua zi de dimineață, Saidi își pusa *saradul* (armura), luă *harba* (lancea), *ssaifid* (spada) și se urcă pe *djauwadul* (calul) său. Saidi se duse călare în fața intrării *gasrului* unde începu să se plimbe în lung și-n lat. Tot plimbându-se își spunea: „Mă bucur de această luptă, dar sunt trist că nu pot lupta alături de stăpânul meu”. În curând oamenii

tatălui *farisului* sosiră înarmați, pe caii lor, și se aruncară asupra lui Saidi, care strigă:

— Sunt gata de luptă! Intrați deci pe poartă!

Își scoase sabia și tăie *hauberte* (scuturi) și brațe.

Omorî câțiva oameni și-i goni pe ceilalți. Tatăl nu se sinchisea că pierduse câțiva oameni. A doua zi trimise și mai mulți, și mai bine înarmați. Saidi îi respinse cum făcuse și în ajun. Tatăl nu se descurajă. În fiecare zi trimitea alți oameni să lupte și în fiecare zi era bătut de Saidi. Tatăl își zise: „Trebuie să mai aștept o vreme până voi putea pune mâna pe cele două frumoase, căci oamenii mei sunt numeroși, Saidi va osteni și puterile sale vor slei”. Și tatăl trebui să aibă răbdare, căci în fiecare dimineață Saidi omora zece, douăzeci sau treizeci dintre cei mai buni oameni ai săi.

În acest timp, *farisul* orbecăia prin pădure. Cum stătea el așa sub un tufiș, plângându-și soarta, un șarpe se târî spre cuibul unor păsări; l-ar fi înghițit cu siguranță pe puiul care se găsea acolo, dacă acesta n-ar fi căzut la picioarele *farisului*, care goni șarpele și puse mica făptură pe o cracă. După câțva timp, veni o pasăre mare, care era mama celei mici. Și cea mică strigă:

— Mamă! Mamă! Dacă omul orb nu m-ar fi luat și nu m-ar fi așezat aici, gonindu-l pe șarpele cel mare care mă urmărea, șarpele m-ar fi mâncat cu siguranță.

Pasărea cea mare zise:

— Deci acestui om îi datorez faptul că te văd în viață?

Pasărea cea mică zise:

— Da, mamă, el m-a salvat! Dar bietul om este orb.

Mama zise:

— Știu că este orb. Tatăl lui i-a scos ochii și i-a pus în colțul casei sale.

Puiul zise:

— Mamă, tu care ești atât de iscusită, n-ai putea zbura să-i aduci înapoi ochii acestui om?

Mama zise:

— Da, copilul meu, el ți-a salvat viața; îi voi aduce deci ochii înapoi.

Pasărea cea mare zbură la *gasrul* tatălui, caută în curte și găsi ochii *farisului* într-un colț, prin praf. Pasărea luă ochii, zbură către o fântână și-i spală cu grijă. Pe urmă îi duse în pădure, unde *farisul* și-i puse din nou la locul lor. Dar pasărea greși, puse ochiul drept în gaura din stânga și ochiul stâng în gaura din dreapta. Însă această greșală îl făcu pe *faris* mai frumos încă decât în trecut, dar greu de recunoscut. Când se trezi, gândi că și-a visat toată nenorocirea pentru că, deschizând ochii, vedea. Auzi păsările cântând și ciripind printre ramuri, deasupra capului său, dar nu înțelegea ce-și spun.

Farisul, care acum vedea din nou, luă drumul întoarcerii. Ajunse la amiază la fortăreața sa. Saidi se culcase pe rogojina de la intrare. *Farisul* se așeză alături de el. Văzu că Saidi nu-l recunoscuse, pentru că era mai frumos și mai tânăr decât înainte, așa că-i spuse:

— Sunt un străin. Spune-mi, ce se petrece aici?

Saidi zise:

— Nu se petrece nimic deosebit. Apăr, numai, în fiecare zi *gasrul* stăpânului meu împotriva oamenilor trimiși de tatăl stăpânului meu, căci stăpânul meu este plecat în călătorie. Măine, tatăl stăpânului va trimite împotriva acestui *gasr* un om puternic, care era pe vremuri prietenul stăpânului meu. Mă voi lupta și cu el. Este tot ceea ce pot să spun.

Străinul zise:

— Atunci eu, străine, îți voi spune mai multe! Stăpânul tău, Saidi al meu, s-a întors!

Saidi se ridică tresărind, căci își recunoscuse stăpânul.

Farisul zise:

— Măine voi merge eu însumi împotriva dușmanului și îl voi face prizonier. În ce te privește pe tine, te vei duce la *gasrul* tatălui meu. Îți mulțumesc pentru credința ta. Vom rămâne prieteni mereu!

Farisul se întoarse la femeile lui. Și a fost așa cum a spus el...

Cei șapte frați care voiau să se însoare cu Ramitoviamandreniny

(Imerina)

Erau, se spune, într-un sat, șapte frați ai aceleiași mame, care deveniseră rivali. Într-o zi, au aflat că se găsea undeva o femeie cu numele de Ramitoviamandreniny (asemănătoare mamei sale), care era pețită de mulți, dar pe care nimeni n-o putuse lua încă de nevastă.

Cei șapte frați plecară în căutarea ei cu gândul s-o ia de nevastă. Ieșind din coliba lui, cel mai mare întâlni o muscă, iar aceasta îl întrebă:

— Unde te duci, frate mai mare?

— Mă duc s-o iau pe Ramitoviamandreniny de nevastă, răspunse el.

— Dă-mi puțină miere, zise musca, și-ți voi arăta un mijloc să-ți atingi scopul.

— Ce știi tu, musco, spuse omul, altceva decât să te așezi pe gunoaie?

Și plecă.

Întâlni după aceea o viespe, care-i zise:

— Dă-mi miere și-ți voi spune cum vei putea să te însori cu Ramitoviamandreniny.

— Viespe, răspunse omul, tu nu știi altceva decât să te odihnești pe lucruri necurate.

Și-și continuă drumul. După aceea o ciocârlie îl întrebă unde merge:

— Mă duc să mă însor cu Ramitoviamandreniny, răspunse fratele cel mai mare.

— Aruncă-mi puțin orez alb (orez decorticat), reluă ea, și-ți voi arăta un mijloc s-o câștigi.

— Nu ți-e rușine? răspunse omul, tu, atât de mică, să te lauzi că mă poți ajuta?

Și-și urmă calea.

— Unde mergi? îl întrebă un porc pe care-l întâlni în drum.

— Mă duc s-o iau de nevastă pe Ramitoviamandreniny, răspunse el.

— Dă-mi gulii, manioc și tărâțe, reluă porcul, și-ți voi arăta mijlocul s-o câștigi.

— Ce poți să mă sfătuiești tu, care-ți treci timpul scormonind gunoaiele cu râțul?

Și-și continuă drumul.

Zărind o întindere mare de apă, omul merse să se scalde. Un pescăruș care plutea pe valuri îl întrebă:

— Unde te duci?

— Mă duc să o iau de nevastă pe Ramitoviamandreniny.

— Dă-mi puțin orez alb, reluă pescărușul, și te voi ajuta s-o iei de nevastă.

— Ce sfat poți să-mi dai tu, care nu știi altceva decât să te joci pe apă?

Și-și continuă drumul.

Ajunse, în sfârșit la Ramitoviamandreniny. Aceasta semăna atât de mult cu mama ei, încât nu puteai ghici care din două era mama și care fata. Fratele cel mare le spuse tatălui și mamei tinerei fete:

— Să ajungeți bătrâni, stăpânilor, și să fiți feriți de boli. Am venit s-o caut pe Ramitoviamandreniny și s-o iau de soție.

— Știu, răspunse tatăl; dar nu vei putea să te însori cu ea!

— De ce? întrebă omul.

— Să mergem împreună pe câmp, spuse tatăl. Eu voi arunca orez alb; și dacă vei putea număra boabele, fără să te înșeli, îți voi da mâna fiicei mele.

Tatăl aruncă orezul și se întoarse acasă. Fratele cel mare nu putu ajunge la capătul încercării. Se întoarse la tatăl lui Ramitoviamandreniny și-i mărturisi că n-a izbutit.

— Dacă vei putea recunoaște, îi spuse din nou tatăl, acea vacă din cireada mea care a fătat prima, te vei însura cu fata mea.

Fratele cel mare privi vacile, dar n-o putu arăta pe cea care fătase prima.

— Vezi orezăriile mele? spuse după aceea tatăl; dacă le poți ara, te vei însura cu fiica mea!

Fratele cel mare începu să are orezăriile, dar nu putu termina lucrul ce i se dăduse să-l facă; și se întoarse să-i mărturisească șefului familiei că n-a izbutit.

— Voi arunca o perlă într-o baltă, mai spuse acesta; dacă o vei aduce înapoi, te vei însura cu fiica mea.

Dar fratele cel mare nu putu găsi perla.

— Iată acum ultimul lucru pe care-ți cer să-l mai faci pentru a câștiga mâna fiicei mele: iată-le pe fata mea și pe mama ei – dacă ghicești care dintre ele este Ramitoviamandreniny, vei putea s-o iei cu tine și să te însori cu ea.

Fratele cel mare se înșelă și o luă pe mamă drept fiică. Descurajat, era gata să se întoarcă acasă, când veniră și frații lui.

— Vai, le spuse el, n-am izbutit. Veți fi foarte îndemânateci dacă veți reuși!

Ceilalți frați își făcură pe rând cererea în căsătorie, fură și ei supuși acelorași încercări ca și fratele lor mai mare, dar niciunul dintre ei nu obținut mâna fetei. Cel mai mic dintre frați, *faralahy*, nu sosise încă. Plecase și el de-acasă

s-o caute pe Ramitoviamandreniny, când, în drum, întâlnește o muscă:

— Unde mergi, *faralahy*? întrebă aceasta.

— Mă duc să mă însor cu Ramitoviamandreniny!

— Te voi ajuta să te însori cu ea, *faralahy*, ia musca, dacă-mi dai puțină miere.

Faralahy se grăbi să-i împlinească cererea și musca, fericită că a câpătat miere, adăugă:

— Când tatăl celei pe care vrei s-o iei de nevastă îți va cere să arăți care din cele două femei este fiica sa, cheamă-mă și mă voi așeza pe obrazul lui Ramitoviamandreniny ca să ți-o arăt.

— Bine! răspunse *faralahy*, și își urmă drumul.

După puțin timp întâlnește o viespe:

— Unde te duci? îl întrebă ea.

— Mă duc, răspunse el, în căutarea lui Ramitoviamandreniny, să mă însor cu ea!

— Dă-mi puțină miere, spuse viespea, și-ți voi arăta un mijloc să-ți atingi scopul.

Faralahy îi dădu mierea.

— Când tatăl lui Ramitoviamandreniny, adăugă viespea, îți va cere să-i arăți vaca din turma sa care a fătat cea dintâi, cheamă-mă și ți-o voi arăta, așezându-mă pe capul ei.

— Bine! zise *faralahy*, și își urmă drumul.

Pe urmă, întâlni o ciocârlie:

— Dă-mi puțin orez alb, îi spuse aceasta, și te voi face s-o câștigi pe Ramitoviamandreniny de soție.

Faralahy îi dădu orezul, iar ciocârlia îi spuse:

— Când tatăl aceleia pe care vrei s-o iei de nevastă îți va cere să aduni orezul pe care-l va împrăști pe un câmp, cheamă-mă și mă voi duce să ți-l adun eu însămi.

— Bine! zise *faralahy*, și își urmă drumul.

Pe urmă întâlni un porc:

— Unde te duci, *faralahy*?

— Mă duc în căutarea Ramitoviamandreninyei, să mă însor cu ea!

— Aruncă-mi câțiva cartofi și puțin manioc și te voi ajuta s-o câștigi.

Faralahy se grăbi să îplinească cererea porcului, care îi spuse:

— Când tatăl lui Ramitoviamandreniny îți va cere să-i pregătești orezăriile, cheamă-mă și-ți voi ridica marginile de pământ pentru păstrarea apei.

— Bine! zise *faralahy*, și se îndepărtă.

Pe urmă, văzând un lac, merse să se scalde:

— Unde te duci, *faralahy*, îl întrebă pescărușul.

— Mă duc s-o caut, răspunse el, pe Ramitoviamandreniny ca s-o iau de soție!

— Dă-mi orez alb, spuse pasărea, și te voi ajuta să te însori cu ea. *Faralahy* îi dădu orezul.

— Când tatăl aceleia pe care vrei s-o iei de nevastă, reluă pescărușul, îți va cere să mergi să cauți o perlă în fundul bălții, cheamă-mă; mă voi duce eu să o caut!

— Bine! zise mezinul, și se îndepărtă.

Ajuns la tatăl lui Ramitoviamandreniny, îi spuse:

— Stăpâne, vin ca s-o cer pe fiica ta de soție!

— Înainte de a răspunde cererii tale, zise acesta, să mergem împreună la câmp.

Când au ajuns în câmp, tatăl aruncă orezul alb în vânt:

— Dacă poți număra grăunțele de orez fără să te înșeli, îi spuse el lui *faralahy*, te vei însura cu fiica mea.

Faralahy o chemă pe ciocârlie. Aceasta sosi și adună boabele de orez, le numără și i le aduse mezinului, care le dădu înapoi tatălui tinerei fete. Acesta din urmă, mirat, zise:

— Poate te vei însura cu fiica mea! Și adăugă: vino să-mi arăți care vacă din turma mea a fătat mai întâi și te vei însura cu fata mea.

Și-i arătă vacile sale lui *faralahy*. Acesta chemă încet viespea, sosi și se așeză pe capul vacii care fătase prima. Mezinul o arătă de îndată tatălui lui Ramitoviamandreniny, care, foarte mirat, spuse:

— Vei deveni, poate, ginerele meu! Pe urmă, adăugă: voi arunca această perlă în apă; va trebui s-o găsești; mâna fiicei mele o capeți numai cu acest preț. Și se întoarse acasă.

Faralahy chemă pescărușul, care sosi îndată:

— Pescărușule, zise el, adu-mi perla care a fost aruncată în această apă.

Pasărea o găsi și i-o dete lui *faralahy*, care o duse tatălui tinerei fete:

— Cred din ce în ce mai mult, zise acesta, că te vei însura cu Ramitoviamandreniny. Vezi câmpul acesta mare? adăugă el după aceea; fă din el o orezărie gata să primească sămânța de orez și-ți voi da, îți făgăduiesc, mâna fiicei mele.

Faralahy se duse pe câmp și chemă porcul. Acesta alergă și se puse pe treabă. Orezăria fu gata la căderea nopții. Mezinul se duse să-l caute pe tatăl lui Ramitoviamandreniny ca să i-o arate:

— Te vei însura, cu siguranță, cu fiica mea, spuse acesta din urmă, mirat, văzându-și dorințele îndeplinite atât de repede. Mulți au venit să se căsătorească cu ea, dar niciunul n-a reușit ca tine să îndeplinească ceea ce-i ceream. Îți rămâne acum un ultim lucru de făcut pentru a te însura cu Ramitoviamandreniny.

L-a dus apoi în fața nevestei și a fiicei sale, care semănau într-atât, încât nu le puteai deosebi pe una de cealaltă:

— Ei! *Faralahy*! Care dintre ele este Ramitoviamandreniny? Dacă ghicești, însoară-te cu ea!

Faralahy chemă încet musca. Aceasta veni repede și se așează pe obrazul tinerei fete, pe care mezinul o arătă de îndată tatălui ei:

— Vino, soția mea, zise el; să ne întoarcem acasă!

Părinții au fost surprinși de această istețime:

— *Faralahy*, zise tatăl, dă-mi *fundul oii*¹⁷.

Mezinul se supuse și deveni astfel soțul Ramitoviamandreninyei.

Faralahy se întoarse apoi la părinții săi. Ajuns aproape de satul lor, a fost primit cu muzica și cu toba adusă anume pentru aceasta. Cei șase frați ai săi se mirară grozav văzând că el reușise acolo unde ei dăduseră greș. *Faralahy*, părinții lui și toată familia fură deci fericiți.

Ramitoviamandreniny aduse apoi pe lume un fiu.

În iarna următoare, copilul trebuia să fie circumcis¹⁸; fiecare dintre cei șase frați dăruia o sumă de bani pentru a

¹⁷ Dar bănesc pe care-l face noul ginere părinților tinerei femei în ziua nunții.

¹⁸ Circumcizia este practică de toți malgașii.

se face, cu această ocazie, mari petreceri. Pe de altă parte, erau atât de geloși pe mezin, încât plănuiră să-l omoare cum se va îndepărta de sat. Părăsiră deci satul și foarte departe de acolo găsiră, la marginea apei, vizuina unui caiman, în care se aflau îndesate hainele tuturor celor care fuseseră mâncați de el.

— Fiecare dintre noi, spuseră ei, să coboare în gaură cu ajutorul unei frânghii. Cei ce vor rămâne sus vor ține de capătul sforii. Când va coborî *Faralahy*, îl vom lăsa în această gaură ca să-i servească drept hrană caimanului.

Mezinul nu știa de ticăloșia pusă la cale împotriva lui. Când cei șapte frați sosiră la marginea găurii, fratele cel mare coborî de-a lungul frânghiei. Marele caiman nu se afla acolo: nu-i văzu decât puii și căută în zadar obiectele care ar fi trebuit să fie acolo. După aceea frânghia a fost trasă și el urcă la suprafață. Cei cinci frați făcură la fel. Când fu rândul lui *faralahy*, îl făcură să cadă în groapă, apoi îl părăsiră. Pe urmă se duseră să le spună tatălui și mamei lor că mezinul murise mâncat de un caiman. I-au spus același lucru și lui Ramitoviamandreniny, nevasta lui. Aceasta a fost foarte mâhnită. Vărsând lacrimi din belșug, se îmbrăcă în doliu.

Faralahy, pe care Dumnezeu îl ocrotea, descoperi drumul prin care caimanul ieșea din vizuina lui. Tot pe acolo se ajungea la bogățiile pe care le strânsese animalul.

Mezinul le adună, făcu din ele o legătură mare și le luă. Întorcându-se la coliba lui, cum se apropia de sat, se acoperi cu o piele de animal, pentru ca nici părinții, nici nevasta lui să nu-l poată recunoaște; și așteptă seara ca să pătrundă în sat. Se înfățișă tatălui și mamei sale. Nici ei, nici frații săi nu-l recunoscuseră. Pielea de animal cu care se acoperise îl făcea să vorbească înfundat. Când se făcu întuneric, cei șase frați îi spuseră:

— Străinule, du-te la Ramitoviamandreniny; te vei odihni bine; tot n-are ea bărbat.

Faralahy primi și ajunse la nevasta lui, care nu știa că are de-a face chiar cu bărbatul ei. În clipa când să se culce, străinul îi spuse:

— Privește-mă puțin! Pe urmă, scoțându-și pielea de animal: Nu mă recunoști nici acum, *ramatoa*¹⁹?

Mirată, dar foarte bucuroasă, Ramitoviamandreniny își scoase pe loc hainele de doliu și-și adună părul despletit. A doua zi, *faralahy* se duse să caute obiectele pe care le luase de la caiman și pe care le ascunsese ca să poată îmbrăca pielea de animal. Când fu aproape de sat, muzica și toba începură să răsunе. Frații lui, înspăimântați, îl văzură pe cel pe care voiseră să-l omoare nu numai viu, dar și bogat. Tatăl, mama și nevasta mezinului fură fericiți; frații lui,

¹⁹ Termen respectuos cu care cineva se adresează unei femei.

care se purtasera urât cu el, se temeau însă ca trădarea lor să nu fie descoperită. Doar al șaselea frate al lui *faralahy* o luase sub grija lui pe Ramitoviamandreniny în timpul lipsei soțului ei. Când ziua circumciziei sosi, *faralahy* făcu o petrecere care întrecu tot ceea ce se văzuse asemănător. O putea acum face, fiind foarte bogat. Frații lui căzură în mizeria cea mai neagră. De aici și proverbul: „Oricât te-ai strădui să devii bogat, nu poți face nimic împotriva celor hotărâte de soartă”.

Din acești șapte frați, *faralahy* a fost singurul care nu disprețuise animalele. De aici și proverbul: „Mândria săracului îndepărtează de el bogățiile”.

Faralahy, care a fost bun față de animale, a fost răsplătit prin sprijinul pe care i l-au dat să se însoare cu nevasta lui. De unde și acest proverb: „O binefacere nu este niciodată pierdută” – sau cestălalt: „Prietenia ajută buna înțelegere”; sau: „Omul drept trece întotdeauna peste nenorociri”.

Cele trei neveste ale lui Andriamihanina

(Betsimisaraka)

Andriamihanina, plecând în călătorie să facă negoț, le spuse celor trei neveste ale sale:

— Când voi fi plecat, veți ucide câțiva boi; din carnea lor veți da soarelui, lunii, stelelor, la „dați și luați” și la „lăsați să treacă apa”; după aceea veți lăsa restul să mucegăiască!

Plecă, și cele trei femei tăiară boii. Pe urmă, iată ce făcu prima femeie: așteptă răsăritul soarelui și îi dădu partea lui; seara, dădu de asemenea partea lor lunii și stelelor; dădu de asemenea porții anumitor persoane, pe urmă le ceru înapoi; aruncă bucăți în apă pentru a fi luate de curent; în sfârșit, lăsă restul să putrezească.

A doua femeie făcu la fel ca prima.

În schimb, iată ce făcu a treia femeie: ea își spuse că soarele și luna erau tatăl și mama lui Andriamihanina, stelele, frații și surorile sale; la toți le dete deci partea lor. Ea gândi că „dă și ia înapoi” erau bogații care, în schimbul unei părți, dau bani; în ce privește „lasă să treacă apa”, femeia socoti că asta trebuie să fie partea săracilor. În sfârșit, afumă ce rămăsese, apoi așteptă întoarcerea soțului ei.

Când bărbatul se întoarse, o întrebă pe prima femeie:

— Ai dat carne soarelui, lunii și stelelor?

— Da!

— Și lui „dă și ia înapoi” și lui „lasă să treacă apa”?

— Da!

— Și ai lăsat restul să mucegăiască?

— Da!

Atunci bărbatul plecă să-și întrebe părinții și pe oamenii din sat dacă prima lui soție îi dăduse fiecăruia partea lui.

— Nu, copilul meu, îi spuse mama lui, nu ne-a dat nimic; carnea boilor a dat-o soarelui, lunii, stelelor, apei, și a lăsat restul să se piardă. Numai ultima ta femeie ne-a dat partea noastră, ea singură e o nevestă minunată.

Andriamihanina se despărți de cele două soții dintâi ale sale și n-o păstră decât pe a treia.

Takinga

(Antambahoaka)

Au fost, se spune, un bărbat și o femeie care aveau șapte copii. Aceștia păzeau boii pe câmp. Mama lor le punea mâncarea într-o odaie și ei veneau să mănânce pe rând, schimbându-se la paza boilor. În fiecare zi, când venea ora mesei, Takinga, cel mai mare, pleca primul, spunându-le fraților săi:

— Ei, voi! Eu plec! Păziți-mi bine boii!

— Da, răspundeau ceilalți; dar nu sta mult, pentru că și nouă ne e foame.

Sosind acasă, Takinga o întreba pe mama lui, care se afla în curte:

— Unde este orezul nostru, mamă?

— Aici, în încăperea asta, răspundea mama; dar mănâncă numai porția ta.

Într-o zi Takinga își mănă orezul și o apucă spre câmp după ce-i spusese mamei lui că se întoarce. Cum trecu de sat, se întoarce, intră din nou în curte și-i ceru iarăși mamei sale de mâncare. Aceasta, uitând că el mâncase, îi arată locul unde se găsea orezul fiert. Takinga mănă o a doua porție, ieși din nou, pe urmă se întoarce încă o dată:

— Unde este orezul meu, mamă? zise el.

— Acolo, în odaie, răspunse mama, fără să bage de seamă cui îi vorbește.

Takinga mănă a treia porție și, în sfârșit, se îndreptă spre boii săi. Frații lui s-au dus pe rând să mănânce, dar cei doi din urmă nu mai găsiră nimic de mâncare. Se plânseră mamei lor, care la început nu voi să-i creadă, pe urmă înțelese repede că Takinga mâncase și porția lor. Cei doi mai tineri se întoarseră deci nemâncați la paza boilor. Acest fapt se întâmplă apoi adesea. Într-o zi, tatăl băieților aduse niște carne. Toți copiii i-au cerut câte o bucată. Takinga, în schimb, ceru doar pielea, despre care susținea că-i place foarte mult. Când copiii și-au fript carnea, cel mai mare puse bucata lui de piele peste porțiile celor mai

mici și, când fu coaptă, o scoase de pe foc împreună cu carnea care se găsea dedesubt. Cei mai mici, nemaigăsindu-și porțiile, se plânseră tatălui lor:

— V-ați lăsat carnea prea mult pe foc, spuse Takinga, așa că s-o fi topit.

Vrând-nevrând, copiii au trebuit să meargă la boi nemâncați. Lucrul acesta se întâmplă acum zilnic. Takinga mai făcea și alte lucruri rele. Tatăl și mama nu mai știau cum să facă să-l îndrepte pe fiul lor cel rău și nici cum să-l împiedice să le facă necazuri fraților lui. Se gândiră să-l omoare; dar era cu neputință, pentru că nu-ți omori copilul așa, pur și simplu. S-au hotărât, în sfârșit, să-l vândă unui străin. Găsiră un cumpărător, care le dădu pe el 40 de piaștri. Takinga, care se afla ascuns după ușă, fu de față la târgul al cărui obiect era și văzu și locul unde fură ascunși cei 40 de piaștri. Afacerea sfârșită, cumpărătorul le ceru părinților să i-l arate pe Takinga:

— Duceți-vă la câmp, au răspuns ei, și întrebați-i pe copiii noștri care dintre ei poartă acest nume.

Takinga, care auzise, alergă spre frații lui și le spuse:

— Dacă niște străini vă întreabă de numele vostru, răspundeți cu toții: „Eu mă numesc Takinga!”.

Când cumpărătorul sosi lângă copii și îi întrebă pe care dintre ei îl cheamă Takinga, fiecare răspundea: „Eu sunt Takinga!”. Omul, mirat, se întoarse la părinți și le spuse:

— Nu l-am putut recunoaște pe fiul pe care mi l-ați vândut. Copiii voștri spun toți că se numesc Takinga.

— Veniți mâine, au spus părinții, veți merge din nou la câmp și-l veți lua pe acela dintre copiii noștri care va avea o bucată de manioc legată în jurul gâtului; acela va fi Takinga.

Takinga plecă a doua zi să păzească boii cu o bucată de manioc în jurul gâtului. Dar el știa pentru ce fusese însemnat astfel. Smulse manioc de pe un câmp și atârna câte o bucată de gâtul fiecărui frate. Cumpărătorul sosind, văzu cu uimire că nu unul, ci toți cei șapte copii purtau semnul care trebuia să i-l arate pe Takinga. Se întoarse să-i înștiințeze pe părinții băiatului, care fură la fel de mirați. În altă zi, părinții îl însemnară pe Takinga la buze și cumpărătorul îl recunoscă în sfârșit și-l luă cu el. Pe drum, afurisitul de copil îi ceru noului său stăpân îngăduința să meargă să-și ia adio de la părinți, făgăduindu-i să nu stea mult. Acesta îl lăsă și Takinga alergă la locul unde erau ascunși cei 40 de piaștri care-i fuseseră numărați tatălui său. Îi luă fără să fi fost văzut de nimeni și se întoarse după aceea la stăpânul său:

— Vreți să mă lăsați să mă răscumpăr? îi spuse el acestuia.

— Da! răspunse străinul.

Takinga îi dădu cei 40 de plăști și redeveni liber. Departe de a se întoarce la părinți, el începu să hoinărească pe ici, pe colo. Văzu într-o zi, din întâmplare, grădina lui Triombe (monstru fabulos, cu trup de animal și chip de om), care era plină cu banane coapte. Lui Takinga îi era foame și se apucă să mănânce banane. Monstrul apărui; dar hoțul scăpă urcându-se pe o piatră lustruită pe care se aluneca grozav și pe care Triombe nu se putu urca. A doua zi, Takinga fu prins în timp ce fura ananas:

— Ce-mi vei face? îl întrebă el pe Triombe.

— Te voi mânca! răspunse căpcăunul.

— Dacă mă omori acum, reluă Takinga, carnea mea va avea miros urât; lasă-mă să mai trăiesc câteva zile și, în așteptare, pune-mă în acest coș.

Triombe îl închise în coș și plecă după aceea la vânătoare. Takinga rupse învelitoarea coșului și alergă în grădina cu banane. Căpcăunul îl zări și încercă să-l prindă; dar nu-l putu urmări pe piatra netedă unde se refugiase Takinga:

— Unde te voi regăsi mâine? întrebă Triombe.

— La grădina cu ananași, răspunse Takinga.

Dar se feri să se ducă acolo și rămase la bananieri. Triombe nu-l găsi deci la întâlnire; dar în ziua următoare îl văzu într-un ananas și îl urmări fără să-l ajungă, căci Takinga se suise între timp pe piatra cea netedă:

— Unde ne vom vedea mâine? întrebă căpcăunul.

— La grădina cu ananași, zise Takinga.

Triombe se duse, dimpotrivă, la bananieri și îl prinse:

— Ce vei face cu mine, zise Takinga?

— Te voi mânca! răspunse Triombe.

— Du-mă la tine acasă, spuse Takinga; așază-mă într-un coș plin cu pietre, pe care-l vei purta pe cap. De fiecare dată când mă vei striga, voi arunca o piatră, iar tu îți vei spune: piatra a căzut, Takinga este încă aici!

Triombe primi propunerea, și iată-i porniți la drum. Mergând, Takinga azvârlea câte o piatră; de îndată Triombe zicea:

— Piatra cade, Takinga este încă aici!

Și continuară așa până la coliba căpcăunului. Dar când să treacă pragul ușii, Takinga sări din coș și fugi. Triombe, crezând că era o piatră, zise:

— Piatra cade, Takinga este încă aici!

Ajuns în coliba lui, văzu cu mirare că nu rămăseseră în coș decât pietre. A doua zi, Triombe îl prinse pe Takinga în bananier.

— Ce-mi vei face? întrebă acesta din urmă.

— Te voi mânca, răspunse căpcăunul. Mai ai ceva să-mi spui?

— Fierbe-mă, zise Takinga. Fierbe apa și înfășoară-mă într-o rogojină mare. Acum, când moartea e aproape, îți voi

destăinui ceva; crede-mă, pentru că în clipa morții se spune întotdeauna adevărul. Când voi fi fierț, mă voi dubla și vei găsi doi băieți în oală.

Triombe fu grozav de încântat să afle una ca asta. Porunci pe urmă celor doi copii ai lui să-l coasă pe Takinga într-o rogojină și să-l afunde în apă, de îndată ce aceasta va începe să clocotească. Copiii, după ce închiseră ușa, de frică să nu le scape prizonierul, se pregătiră să-l pună în oală, când acesta le spuse:

— Băgați mâna în apă ca să vedeți dacă este destul de caldă.

În clipa în care cei doi copii se aplecau pe marginea oalei ca să atingă apa, Takinga, apucându-i de picioare, îi afundă în apa clocotită. Când fură fierți, el se duse să se scalde într-un heleșteu. În acest timp veni Triombe. El îl văzu pe Takinga scăldându-se, dar îl luă drept unul dintre copiii lui. Se apropie de foc și scoase cele două trupuri din oală. Mâncând, băgă de seamă că în oală se aflau patru mâini și patru picioare. „E adevărat ce mi-a spus Takinga, își zicea în sinea lui căpcăunul; s-a dublat fierbând!” După ce sfârși masa, ieși și-l recunoscă pe Takinga, care se scălda în apă.

— Triombe, întrebă acesta din urmă, ai terminat să-ți mănânci copiii?

Căpcăunul îl urmări, dar se opri în fața pietrei netede pe care se refugiase Takinga. Îi părea rău că-și mâncase copiii.

— Takinga, spuse el, ajută-mă să mă urc pe piatră și făgăduiesc să nu teucid!

Takinga îi aruncă o frânghie ca să urce, dar ajuns la jumătatea drumului, Triombe îl amenință, așa că Takinga îl lăsă să cadă. Triombe îl rugă din nou să-l ajute să se urce pe piatră:

— Înfige bețe ascuțite în pământ, la picioarele pietrei, spuse Takinga, și te voi ridica.

Triombe ascultă fără să se gândească, sperând să-l mănânce pe Takinga când va ajunge sus pe piatra cea netedă. Dar la mijlocul drumului, Takinga dădu drumul sforii și căpcăunul, căzând în țepoaie, muri. Takinga deveni astfel foarte bogat, pentru că moșteni toate bunurile lui Triombe.

Rafotsiarifanahy și Randrianarisaina

(Betsileo)

Rafotsiarifanahy și Randrianarisaina s-au căsătorit. Soții erau amândoi foarte isteți. Soțul plecă într-o zi la pescuit și prinse un țipar. Avea un ajutor pe nume Ramahatodia. El îl trimise să ducă țiparul lui Rafotsiarifanahy, învățându-l să-i spună acesteia:

— Soțul tău a spus că acest țipar nu trebuie nici să-l fierbi, nici să-l prăjești. Ține-l în mână până ce se va fi copt.

Femeia îi zise ajutorului:

— la această sămânță de trestie-de-zahăr. O vei planta chiar azi. Va crește îndată și mi-o vei aduce diseară. O voi da de mâncare țiparului!

— Ești nebună, Rafotsiarifanahy, răspunse omul. Oare o sămânță de trestie-de-zahăr plantată astăzi va crește imediat și va putea fi mâncată în aceeași zi în care a fost plantată?

— Este și mai nebun, răspunse femeia, cel care nu vrea să se frigă țiparul și care cere să-i fie copt ținându-l în mână.

Ajutorul soțului fu mirat de istețimea femeii.

Mult timp după căsătoria lor, bărbatul, care era rege, plecă la război cu același slujitor. Randrianarisaina căzu prizonier la dușmani și unul dintre ei îl luă sclav. Randrianarisaina îi spuse stăpânului său, care era de același rang nobil ca și el:

— Îți dau regatul meu, toate bunurile mele, într-un cuvânt, tot ce am, dacă mă lași să mă întorc în țara mea!

— Trupul tău îmi aparține, răspunse stăpânul; cu atât mai mult bunurile tale.

— Du-te și caut-o pe nevasta mea, îi spuse atunci Randrianarisaina ajutorului său Ramahatodia, și întreab-o ce gândește despre eliberarea soțului ei care a ajuns sclav.

Ramahatodia repetă vorbele stăpânului său și iată ce răspunse Rafotsiarifanahy:

— Regele nu-și poate da nici regatul, nici altceva din bunurile sale; nu-i mai aparțin. Spune-i bărbatului meu că banii nu se întovărășesc decât cu banii și aurul cu aurul. Un sclav nu poate să dea un regat și bunuri asupra cărora nu are niciun drept. Sclavul care te-a trimis să fie vândut unui *kova* sau stăpânul lui să-l păstreze.

Ramahatodia s-a întors să ducă acest răspuns soțului, care-l repetă stăpânului său. Acesta din urmă, foarte nemulțumit, plecă la drum spre satul lui Randrianarisaina, unde se găsea Rafotsiarifanahy. Ajuns acolo, regele dușman vorbi cu femeia despre liberarea soțului ei:

— E o treabă foarte încurcată, stăpâne, răspunse femeia. Să urcăm la etajul de sus, vom vorbi acolo!

De cum s-au urcat, Rafotsiarifanahy ridică scara care lega etajul cu încăperile de jos:

— Ce faceți, doamnă? spuse regele.

— Banii, răspunse Rafotsiarifanahy, nu se întovărășesc decât cu banii și aurul cu aurul, stăpâne. Dacă nu-i dați libertatea lui Randrianarisaina, vă fac sclav. Dacă va fi omorât, vă omor!

— Lăsați-mă să mă întorc la poporul meu, răspunse regele, și soțul dumneavoastră se va întoarce acasă. Îl voi elibera, și de aici înainte nu-l voi mai lua sclav.

Întors lângă nevasta lui, Randrianarisaina îi spuse:

— Vei fi de aici înainte mama mea și nu soția mea. Vom fi ca mâna dreaptă și mâna stângă; răul de care va suferi unul, celălalt îl va simți la fel, ne vom sprijini ca trestiiile-de-zahăr care se ridică una pe alta când una dintre ele se apleacă prea mult la pământ. Regatul meu îl vei conduce tu, căci prin înțelepciunea ta, amărăciunea zilelor trecute a făcut loc fericirii și bunăstării de acum.

Fiica negustorului și fiul sultanului

(Berber)

Un negustor bogat avea o fiică numită Aișa, frumoasă ca luna. Slavă Domnului care a făcut-o și a plămădit-o atât de frumoasă!

Într-o seară, când lua aer pe terasă, *dada* ei (sclavă neagră, doică) îi aduse un castron cu supă de *mhansa* (supă cu găluști mici de făină). Mâncând, îi căzu în sân o gălușcă, pe care o vârî repede înapoi în gură.

Fiul sultanului, care se afla pe terasa vecină, o văzu și îi spuse:

— O, Lala, care cultivi *habeq* (busuioc) și care-ți stropești glastra de *habeq* pe terasă, spune-mi, te rog, câte frunze are planta ta?

— O, fiu de sultan, răspunse ea, tu care stăpânești toate provinciile, o, stăpân învățat, o, înțeleptule, o, tu care citești în cartea lui Allah, spune-mi câți pești sunt în apă, câte stele pe ceruri și câte puncte în Coran?

— Taci, Iacomo, își bătu el joc. Ai ridicat gălușca de *mhansa* care ți-a căzut în sân și ai mâncat-o.

Tânăra fată coborî, foarte nemulțumită, și ceru doicii sale să o ducă la Mulay Idris (faimos sanctuar al fondatorului orașului Fez, Idris al II-lea, fiul lui Idris Bătrânul) ca să se plimbe puțin.

Pe drum, îl zări din nou pe fiul sultanului, așezat lângă un negustor de fructe și mâncând o rodie. Un sâmbure din rodie îi căzu pe pământ între *bleghașii* săi (papuci fabricați la Fez). El îl luă și-l mâncă.

Tânăra fată fu tare mulțumită de a fi surprins acest gest, așa că se întoarse acasă foarte voioasă. A doua zi, de dimineață de tot, ea se urcă pe terasă ca de obicei să stropească glastra cu busuioc și să lucreze la o broderie.

Începu același dialog ca și în ajun:

— O, Lala, care cultivi busuioc, câte frunze are planta ta?

— O, fiu de sultan, care stăpânești toate ținuturile, o, înțeleptule, care citești cartea lui Allah, spune-mi câți pești sunt în apă, câte stele în ceruri și câte puncte în Coran?

— Fugi de-acolo, Iacomo, care ți-ai scos gălușca de *mhansa* din sân și-ai mâncat-o!

Dar de această dată ea îi răspunse, învingătoare:

— Du-te-n colo, o, Iacomule, care ai ridicat sămânța de rodie căzută în noroi, între papucii tăi, și ai mâncat-o!

A fost rândul prințului să plece, foarte rușinat.

S-a dus la Melah (cartier evreiesc) să caute un evreu de la care-și cumpără niște haine. Deghizat în mic negustor ambulant, *yhudi* (evreu), cu o bonetă neagră pe cap, cu papuci negri în picioare și purtând diferite obiecte pentru femei, plecă străbătând străzile, strigându-și marfa, până la locuința lui Lala Aișa *bent et-tajar* (fiică de negustor). Imitând vocea unui evreu, el strigă:

— Parfum! Înghețate! Prosoape! Piepteni! Inele!... atât de bine, încât ea îl luă drept un adevărat evreu și-și trimise doica să-i cumpere parfum.

Văzându-și șiretenia izbutind, prințul deghizat îi spuse negresei:

— Alege și ia tot ce dorești!

Și când îl întrebă de preț:

— Nu vreau, spuse el, pentru tot ce am decât un sărut pe obrazul stăpânei tale.

Tânăra fată primi și se lăsă sărutată pe obraz de negustorul zdrențaros, care plecă foarte bucuros de această izbândă.

A doua zi de dimineață se urcă pe terasă și o văzu pe fiica negustorului care uda rădăcina de busuioc.

— O, Lala, spuse el, care cultivi busuioc, spune-mi câte frunze are?

— O, fiu de sultan, reluă ea, o, înțeleptule etc., spune-mi câți pești sunt în mare, câte stele pe cer și câte puncte în Coran?

— Fugi de aici, lacom, care ți-ai cules gălușca de *mhansa* din sân și-ai mâncat-o!

— Fugi de aici, lacomule, care ai luat din noroi sămânța de rodie și ai mâncat-o!

Dar fu rândul prințului să fie biruitor:

— Plimbându-mă ca evreu, prin *derbs* (târg), m-am jucat cu obrazul unei fiice de negustor!

Auzind aceste vorbe, Lala Aișa, copleșită de rușine, coborî în grabă de pe terasă.

— *Dada*, zise ea, vreau să merg îndată să-mi văd mătușa. Vii cu mine?

— Bucuroasă, spuse doica.

Lala Aișa îi povesti mătușii sale tot ce i se întâmplase și îi ceru să o vopsească în negru ca să aibă înfățișarea unei sclave. Schimbată în negresă, tânăra fată a fost dusă de

mătușa ei la *Dar Ben Kirane* (casă clandestină de sclavi) și vândută.

Negustorul o găsi pe tânăra fată atât de frumoasă, încât o oferi fiului sultanului, iar acesta o aduse acasă.

Înainte de a pleca, Lala Aișa pregăti un brici, un castravete, niște *akkar* (praf roșu pentru fard), o oglindă și un somnifer puternic.

Ea îi dădu prințului să bea somniferul și, când adormi, îi rase barba și mustața, îl vopsi ca pe o femeie, îi atârănă oglinda de gât, îi băgă castravetele în spate și fugi. Întoarsă la mătușa ei, se spală cu grijă și se făcu la loc albă, în timp ce fiul sultanului tocmai se trezea în acea situație umilitoare.

Când, a doua zi de dimineață, pe terasă avu loc dialogul obișnuit între ea și prințul ras pe față ca o femeie, ea putu să-i strige biruitoare:

— Ca sclavă, m-am dus la *Dar Ben Kirane*, iar mai apoi la fiul sultanului, căruia i-am jucat mai multe renghiuri!

Furios, umilit, supărat până în fundul inimii, fiul sultanului jură să se căsătorească cu această fată încăpățânată și să o silească să mărturisească că bărbatul este mai șiret decât femeia.

O ceru deci în căsătorie și tatăl ei i-o dădu. Odată ce-o avu în stăpânirea lui, o așeză într-un *silo* (groapă subterană în care se pun rezerve de grâu), dându-i haine

grosolane și drept hrană o pâine de orz pe zi și o cană cu apă de râu.

Dar șireata fată scobi un tunel subteran care o punea în legătură cu casa părinților ei, unde se ducea astfel în fiecare zi să mănânce, băgând de seamă să fie în groapă în momentul când soțul ei venea să-i aducă de mâncare.

Întinzându-i pâinea neagră și cana, el îi spunea:

— Lala Aișa, amărâtă locuitoare a gropii, cine este mai înțelept, bărbatul sau femeia?

— Femeia, stăpâne, răspundea de fiecare dată fiica negustorului.

Zilele treceau astfel, sultanul muri și fiul lui îi urmă la tron. La începutul primăverii, el se hotărî să-și petreacă la țară câteva zile, potrivit obiceiului său, și veni să-și vadă nevasta la *silo*.

— Peste opt zile, îi spuse el, la ora cinci dimineața, voi pleca la Sur (un ținut lângă Fez), unde voi sta cincisprezece zile.

— *Bsahtek ya mulay!* („Întru sănătatea ta, stăpâne!”), spuse tânăra femeie. Aceasta să-ți aducă fericire.

Și se grăbi să se ducă prin subterană la tatăl ei, căruia îi ceru să facă în acel loc din Sur pregătiri mai fastuoase decât acelea ale sultanului. Fata dorea să ajungă acolo cu o oră înaintea sosirii acestuia.

În ajunul plecării, sultanul veni să-și ia rămas-bun de la nevasta lui, iar a doua zi în zori plecă. Ajuns la Sur, găsi corturi de catifea mai frumoase decât ale sale și la ușa unuia dintre corturi un sclav tânăr, minunat îmbrăcat. Foarte mirat, întrebă și află că o femeie tânără, foarte frumoasă, venise în aceeași dimineață să-și petreacă acolo câteva zile. Plin de curiozitate, el îi ceru sclavului s-o întrebe pe stăpâna lui dacă voia să-l primească. Ea îi răspunse însă că nicio ființă nu putea s-o vadă dacă nu făcuse înainte, timp de trei zile, la oraș, meseria de strângător de balegă.

Sultanul primi, și iată-l întorcându-se după trei zile murdar tot și acoperit cu balegă. I se fierse apă, se spălă, se îmbracă somptuos și intră sub cortul misterioasei necunoscute.

— Nu voi vorbi cu tine, zise Lala Aișa, decât dacă faci un contract de căsătorie și dacă-mi vei da de zestre sabia și centura ta.

Mișcat de dulceața acestui glas, sultanul primi. Fără să-și dea seama de timpul care trecea, trăi douăzeci de zile întregi cu iubita lui fără s-o recunoască.

În ceea de a douăzecea zi, veniră oamenii să-i spună că, dacă nu se întoarce, în oraș va izbucni o răscoală. Își părăsi atunci nevasta care rămăsese însărcinată.

Când sultanul se întoarse acasă, Lala Aişa îşi şi reluase locul în groapă. Primul lucru pe care-l făcu fu să se ducă s-o vadă, convins că ea va mărturisi, în sfârşit, superioritatea isteţimii bărbaţilor asupra celei a femeilor.

— Am petrecut, spuse el, douăzeci de zile minunate în tovărăşia unei femei care are nişte ochi întocmai ca ai tăi, mâini exact ca ale tale, o faţă ca a ta, ba chiar şi un glas ca al tău.

— *Bsahtek ya mulay!* se mulţumi ea să spună. În adevăr, norocul tău este mare şi fericirile nu se plictisesc să te caute; bucuria şi plăcerea de asemenea să fie alături de tine!

Şi totul urmă ca mai înainte. În luna a cincea a sarcinii, Lala Aişa începu pregătirile pentru naşterea copilului. În luna a noua ea aduse pe lume un băiat, pe care-l numi Sur.

În primăvara următoare, sultanul plecă iar la ţară, alegând, pentru a-şi aşeza corturile, un loc numit Dur. Lala Aişa veni înaintea lui, ca şi în anul trecut, şi totul se petrecu în mod asemănător. Pretinse ca sultanul să facă timp de trei zile meseria de negustor ambulant de bomboane; şi de data asta ceru de zestre *tahliul*²⁰ său de

²⁰ Tub în care se pun textele Coranului sau rugăciunile şi care se poartă la gât, legat cu o panglică de mătase.

argint cu panglica lui de mătase. Născu apoi un al doilea copil, pe care-l numi Dur.

În al treilea an lucrurile se petrecură la fel la El Qsur (Palatele – nume frecvent de localități). Sultanul trebui să curețe timp de trei zile cortul unde era legat calul frumoasei și îi dădu ca zestre inelul său. Copilul a fost de data asta o fată, care primi numele de Lala Hamamet el Qsur (Porumbița din Palate).

De fiecare dată când soțul ei se întorcea la marginea gropii, Lala Aișa refuza să recunoască față de acesta superioritatea bărbaților asupra femeilor în ce privește șiretenia și ingeniozitatea.

Sultanul sfârși prin a se sătura până peste cap de o femeie atât de încăpățânată și de mândră. O anunță deci că-și va lua o nouă nevastă.

— Te iubesc și te stimez, zise ea, netulburată. Allah să te ajute să izbândești și să-ți întărească domnia! Când se pregătește camera noii tale soții?

— În cutare zi, răspunse el.

— Foarte bine, îți urez mult noroc!

Când veni ziua hotărâtă, Lala îi îmbracă pe cei trei copii ai ei cu cele mai frumoase haine. Lui Sur îi dădu o pereche de foarfece, lui Dur un cuțitaș și tinerei Hamamet el Qsur o

găleată mică. Îi băgă apoi în palat și le porunci să sfâșie și să ude tot ceea ce pregăteau *neggafa*²¹.

Copiii își îndepliniră de minune această însărcinare, distrugând toate pregătirile. Când doreau să-i gonească, ei strigau:

— Casa este a tatălui nostru și fiii de câini ne izgonesc?

Când voiau să-i prindă ca să-i dea cu sila afară din casă, strigau cât puteau de tare:

— Vino, fratele meu Sur! Vino, fratele meu Dur! Vino, sora mea Lala Hamamet el Qsur!... L-am văzut chiar acum cu ochii mei pe unchiul Hidur zburând la cer.

Și în timp ce oamenii ridicau ochii să-l vadă pe unchiul Hidur, ei scăpau.

Sultanul află astfel că micuții erau chiar copiii săi. Toată povestea se limpezi și fu nevoit a recunoaște că femeia este cu mult mai șireată decât bărbatul. Sărbătorile pregătite se desfășurară acum în onoarea lui Lala Aișa *bent el-tajar*. Pe femeia pe care era pe punctul să o ia în căsătorie sultanul o trimise înapoi.

Fiica sultanului care a făcut să fie tăiate o sută de capete, fără unul

²¹ Negrese organizate în corporație și care se ocupă cu căsătoriile.

(Berber)

Un sultan ahtiat de puterea pe care și-o păstrase prin lupte și asprime, se arăta tot timpul îngrijorat și neliniștit, plin de dispreț pentru neamul omenesc și neîncrezător în semenii săi. Această proastă dispoziție îl împiedica să se bucure în pace de puterea lui; numai că el ținea mai mult la tron decât la fericirea lui. Nu se dădea pe mâna nici unui ministru, puneă să fie spionați toți reprezentanții săi, nu avea niciun prieten și războaiele pe care trebuia să le susțină împotriva mai multor membri din propria sa familie, care râvneau tronul, îl făcuseră să nu mai simtă nicio plăcere de viață. Departe de a-și dori un fiu, ca să fie sigur că tronul va fi moștenit de cineva din sângele lui, se temea să aibă un moștenitor, ca nu cumva, odată matur, să-și răstoarne tatăl pentru a-i lua tronul.

În loc să-i fie un prilej de dulce speranță și bucurie, fiecare sarcină a nevestei sale îi pricinuia griji cumplite. Fiicele îi erau indiferente; dar dacă sultana aducea pe lume un băiat, regele pe dată o despărțea fără milă de copil și-l trimitea pe nou-născut în vreun trib îndepărtat, cu poruncă pentru căpetenie să-l crească, dar să-i ascundă originea.

Or, sultana îi dăruia aproape tot timpul numai copii de parte bărbătească; și încerca o mare mâhnire să-și vadă astfel plecând de fiecare dată fructul pântecelui său, mica

bucată de carne călduță care o costase atâta suferință și-i inspirase atâta dragoste. Cum i-ar fi plăcut să-l păstreze lângă ea, să-l hrănească cu propriul ei lapte, să-i vegheze leagănul, să-i cante cântece dulci spre a-i alina somnul, să-l apere de boli, să-i călăuzească primii pași, într-un cuvânt, să se poarte ca o mamă între mame! Cum nu reușea să-și înduplece soțul aspru și orgolios, îi veni gândul să clădească în taină un palat subpământean, înzestrat cu de toate și ascuns tuturor. Născând un alt fiu, ea își ocări sclava care trebuia să-l ducă la triburi, se înțelese cu o doică și-și ascunse copilul în locuința tăinuită.

Micul prinț se numea Sidi Mohamed. Doica și câteva sclave de încredere vegheau cu credință asupra lui. La trei ani avu vărsat de vânt, care trecu singur; la patru ani avu pojar, care trecu de asemenea singur. Sultana făcu rost de un profesor învățat pentru tânărul Sidi Mohamed; și cum ea mai avu un fiu, pe care-l numi Mulay Ahmed, îl ascunse de asemenea cu o doică în palatul subpământean. În anul următor, un al treilea copil, Mulay M'hamed, veni să-și întâlnească frații. Era cel mai frumos dintre toți.

Cei trei prinți trăiau astfel sub pământ, dar primeau buna creștere care se cuvenea rangului lor. Când Sidi Mohamed, cel mai mare, împlini opt ani, fu circumcis, ca și frații lui, dar fără a se face serbările care însoțesc de obicei acest rit. Mulay M'hamed era nu numai cel mai frumos, dar

și cel mai deștept. Cu toate că era cel mai tânăr, învăța Coranul înaintea fraților săi și pentru el se sărbătorește primul *takhrija* (ieșirea), așa cum este obiceiul să se facă atunci când un copil a învățat în întregime sfânta carte dictată Profetului – asupra lui rugăciunea și pacea – de îngerul Gabriel.

În acest timp, sultanul căzu bolnav, și curând după aceea muri. Necunoscând șiretenia nevestei sale, era sigur că-i va urma la tron fratele lui. Dar chiar în ziua morții sale, înainte ca ea să fie anunțată oficial, sultana îi scoase pe cei trei fii ai ei din subterană și îl proclamă pe cel mai mare urmașul legiuit al tatălui său. *Ulema* (sfetnicii), neavând încotro, îl primiră pe Sidi Mohamed ca rege. Mama sa îi dăde pumnalul răposatului monarh; lui Mulay Ahmed îi dăde cerceii lui, iar lui Mulay M'hamed inelul.

Și iată acum ce se povestește despre ei:

Într-o țară vecină domnea un sultan a cărui fată era foarte frumoasă, dar tot atât de crudă pe cât era de minunată. Ea hotărâse din capriciu, din asprimea inimii și din mândrie să nu se mărite decât cu un bărbat care va izbuti s-o facă să vorbească cea dintâi. Toată lumea avea dreptul s-o ceară tatălui ei în căsătorie, dar dacă pretendentul îi adresa prima vorbă, fără niciun cuvânt i se tăia capul. Ambiția de a fi rege amăgește atât de mult inima oamenilor și apoi prințesa era atât de frumoasă, încât

nouăzeci și opt de îndrăzneți trebuiră să-și întindă gâtul sub sabia călăului, căzând victima propriei lor încrederi și cruzimii prințesei.

Auzind vorbindu-se despre prințesa cu inima de piatră și cu obrazul de lună, Sidi Mohamed simți o patimă puternică aprinzându-i-se în inimă. Auzise poeții cântându-i frumusețea. Această fetișcană, spuneau ei, avea părul ca noaptea și obrații ca niște trandafiri; sânii îi erau ca două rodii și sfârcurile lor străpungeau orice stofă. Strălucirea frunții sale era asemănătoare cu a lunii în cea de a paisprezecea zi și ramurile cele mai mlădioase erau invidioase văzându-i mijlocul legănându-se. Arcurile războinicilor nu desenau o curbă mai tulburătoare decât aceea a sprâncenelor ei, stelele îi străluceau în ochi și tot coralul mărilor adânci îi înroșea buzele.

— Dacă sunt supărată, putea spune ea, iubiții mei cad la pământ fără viață. Dacă surâd, trupurile lor se reînsuflețesc. Privirile mele fulgeră și glasul meu vrăjește!

Sultanul Mohamed, cu toate sfaturile mamei sale, ale vizirilor săi și ale fraților, își pusese în cap să meargă s-o câștige pe această tânără fără îndurare, încredințat că va ajunge s-o învingă cu ajutorul lui Allah. Își făcu pregătirile de călătorie, încarcă o sută de cămile cu tot felul de daruri și lăsă treburile țării în grija fratelui mijlociu. Dar înainte

de a pleca, îi dădu mamei sale o glastră cu *habeq* (busuioc), spunându-i:

— Atât timp cât această plantă va rămâne verde, înseamnă că eu sunt încă în viață; dar dacă busuiocul pălește, atunci, o, mamă, să știi că o nenorocire a fost scrisă în cartea vieții mele!

Ajuns după o lungă călătorie la poarta orașului unde trăia frumoasa și cruda prințesă, Sidi Mohamed ridică ochii spre creneluri și văzu nouăzeci și opt de capete tăiate, dintre care unul încă sângerând. Dar această priveliște rău prevestitoare nu-l opri. Aproape de poartă se găsea o colibă mică, pe pragul căreia sta așezat un bătrân îmbrăcat cu o haină de lână albă și care părea adâncit într-o adâncă cugetare.

— Pacea fie cu tine, o, respectabile șeic! spuse prințul înaintând spre el.

— Asupra ta pacea și mila lui Allah, fie preamărit! Ce vii să faci aici, tinere, care nu meriți nenorocirea?

Și după ce prințul îi destăinui ținta călătoriei sale, bătrânul întinse degetul către poartă, spunând:

— Privește, o, fiul meu, iată aceste o sută de capete, fără două...

— Al meu nu le va ține tovărășie! spuse Sidi Mohamed făcând un gest de nepăsare.

Uita că fiecare bărbat își are soarta lui agățată de gât și că-i vina lui dacă privește viitorul cu încredere, fără a căuta în Dumnezeu singurul ajutor. Venerabilul șeic îi oferi ospitalitate, cerându-și iertare dacă nu-i putea da tot ceea ce i se cuvenea rangului său. Dar prințului îi era foame și mânca cu poftă înainte de a se duce la palatul sultanului, căruia îi ceru pe dată mâna fiicei sale.

— Cine ești, tinere bărbat? zise regele.

— Sunt cutare, fiul cutărui sultan, *ya mulay*.

— Este o cinste, într-adevăr, pe care o faci casei noastre cerându-ne să ne unim cu tine, răspunse sultanul cu un ton dulceag, și aș fi foarte fericit să te am drept fiu. Dar pentru a se face această căsătorie este necesară împlinirea unei condiții.

— O primesc dinainte!

— Ți-o voi da pe fiica mea, cu condiția ca tu să nu vorbești întâiul. Dacă ea nu-ți adresează mai întâi vorba, îți va fi, iartă-mă – căci eu voi fi cel mai nefericit –, capul tăiat.

— Primesc încercarea!

— Vino dară astă-seară în apartamentul fiicei mele. Voi aduce notari ca martori.

Când veni seara, prințul fu dus într-o încăpere mare, unde prințesa, cu fața neacoperită de voaluri, era așezată în strălucitoarea ei frumusețe pe divanul cel lung din fund cu câteva însoțitoare drăgălașe la picioare. Sultanul și

mama tinerei fete erau așezați pe o saltea mică în partea dreaptă și prințul luă loc în fața lor. O sclavă pregătea ceaiul. Între ușă și draperie se așezară doi notari gata să scrie.

Prințul o privea pe prințesă și-si simțea tot trupul topindu-i-se la focul acelei ucigătoare frumuseți. Nu spunea nimic, iar ea, din păcate, rămânea de asemenea tăcută. Sclava puse o linguriță de ceai verde în ceainic, turnă deasupra puțină apă caldă, pe care o aruncă pentru a-i scoate amăreala, mai puse bucăți mari de zahăr, sparte atunci cu un ciocan de argint, după aceea tulpini proaspete de mentă încă presărate cu picături de rouă strălucitoare. Umplu apoi ceainicul cu apă clocotită, amestecă cu grijă totul, umplu pe jumătate un pahar în care își înmuie buzele pentru a-și da seama de gust și veni în fine să dea tuturor celor de față din calda și dulceă băutură parfumată. Dar o tăcere apăsătoare domnea asupra tuturor, o tăcere în care se simțea stăpânind moartea. În zadar așteptă prințul un cuvânt, un singur cuvânt spus de acele buze mai dulci decât rodia în momentul când se sparge cu generozitate; în zadar nădăjduia să miște această inimă, implorând-o cu privirea. În sfârșit, pierzând răbdarea, deschise gura:

— O, stăpâna mea, o tu, care mă fulgeri cu ochiul tău supărat și care mă vei omorî cu tăcerea ta, ai milă de acela

care pune un regat dintre regate la picioarele tale; o, încântarea ochilor mei; o, sângele inimii mele; o, bucată a ficatului meu.

Și căzu leșinat la picioarele prințesei; dar ea nu rosti niciun cuvânt și notarii martori au scris că el vorbise cel dintâi; și a doua zi capul său merse să se întâlnească cu cele nouăzeci și opt de capete dintre meterezele întăriturilor orașului.

Când bătrânul compătitor recunoscu fața sângerândă, se mâhni mult și hotărî să dea măcar rămășițelor prințului onorurile îngropăciunii. S-a dus să caute trupul nefericitului Mohamed care fusese aruncat la gunoaie; îl îngropă pios, recită pe mormântul său versete din Coran și aduse în coliba lui hainele și calul mortului. Asta-i tot ce-am avut de spus despre el...

În acest timp, mama sârmanului prinț, dornică să afle ce făcea fiul ei, se duse să privească planta pe care i-o dăduse acesta la plecare și, găsind-o veștejită, uscată toată, cu frunzele atârănânde, nu se mai îndoi de nenorocirea lui. Plină de tristețe, îi înștiință pe ceilalți doi fii ai săi. Mulay Ahmed, noul sultan, vru să plece să-și răzbune fratele, dar cel mai tânăr interveni, spunând:

— O, frate al meu, ascultă-mi sfatul și gândește-te... Tu ai în seamă grija unui mare regat și poporul are nevoie de tine, care judeci cu dreptate, dai de mâncare celor cărora le

e foame și îmbrăcămintele celor care sunt goi. Se cuvine ca tu să rămâi aici, în mijlocul vizirilor tăi, cu sfaturi înțelepte. Sunt cel mai tânăr și cu totul liber, este deci mai bine să mă îngrijesc eu de răzbunarea fratelui nostru mai mare. Lasă-mă deci pe mine să plec în locul tău și o voi învinge, *inch Allah*, pe această prințesă mândră.

Îl convinse pe fratele său și-și luă rămas-bun de la el. Pe urmă luă o sabie, tăie o găină neagră și îi dădu mamei sale spada încă însângerată, spunându-i:

— Atât timp cât această sabie va lăsa să curgă din ea picături de sânge, voi fi în afara primejdiei. Dacă picăturile se usucă, înseamnă că sunt pierdut.

Mulay M'hamed sosi deci, ca și fratele lui, în fața porții nenorocirii. Îl întâlni pe același bătrân, care fu foarte mirat de marea lui asemănare cu tânărul prinț pe care îl văzuse mai înainte, și-l întrebă și pe el despre ținuta călătoriei sale. Tânărul îi spuse ce și cum, și bătrânul șeic strigă, cu un glas trist și plin de milă:

— Cum! Și tu vrei să fii spânzurat aici?! Nu ajunge că a murit fratele tău? Soarta lui nu te îndeamnă să fii cuminte?

— Unde este fratele meu, o, tată?

— Ridică-ți privirea și ai să-l recunoști!

Și Mulay M'hamed văzu, sângerând încă, cu gâtul agățat într-un cârlig de fier, capul nenorocitului Sidi Mohamed. A plâns și a suspinat:

— *La haaoula oua la quawata illa billah el 'ali el-adhim* („Nu este nici forță, nici putere decât în Dumnezeu, cel prea înalt, cel prea mare!")... Da, îmi recunosc fratele, o, bătrâne milostiv, văd felul îngrozitor în care au îndrăznit să se poarte cu el. Dar, *inch Allah*, am venit, o, șeicule, să-l răzbun.

— Doresc și eu asta, o, fiul meu, dar nu îndrăznesc să cred. În așteptare, binevoiește și primește umila mea ospitalitate și recapătă-ți puterile împărțind masa cu mine.

Prințul măncă și porni îndată la palat.

— De ce, copilul meu, ai venit la Fez? Întrebă sultanul binevoitor.

— Allah să te înalțe și să facă să dureze domnia ta, o, rege al timpului. Am venit să-ți cer, *ya mulay*, mâna prințesei, fiica ta.

— Primesc, dar cu condiția ca ea să-ți adreseze vorba mai întâi. De nu, trebuie să te previn, capul tău va merge să întâlnească cele nouăzeci și nouă de capete de la Bab'Mahruq. Află, copilul meu, că – prefer să ți-o spun dinainte – capul tău se află în mare pericol dacă stăruiești în planul ăsta cutezător.

— Ceea ce este scris, este scris, spuse prințul. Îți cer numai un răgaz de trei zile.

— Cu toată prietenia inimii mele și cu toată cinstea, îi răspunse sultanul tânărului, dându-i voie să plece.

Mulay M'hamed se duse să se plimbe pe câmp. Ora *mogharebului* (rugăciune de seară) trecuse și bolta cerească începea să se umple cu stele. Dulceața și splendoarea nopții, cântată de poeți, domnea în liniște peste tot. Flori sălbatice înmiresmau aerul. La marginea unui izvor se înălțau câțiva smochini. Și această noapte era noaptea dintâi a lunii.

Mulay M'hamed avea asupra lui un *Dalil el Khairat* (culegere de rugăciuni pentru Profet). Deschizând această carte, se așeză sub unul dintre smochini și începu să citească. Dar înainte avusese grijă, ca un credincios musulman, să-și facă rugăciunea *moghareb* după ce își făcuse baia rituală în izvor și după ce se încredințase că locul era curat și îngăduit.

Abia citise câteva rânduri, că sosiră două *siuana*²² cu penele albe ca ale porumbeilor, care se suiră pe-o cracă a smochinului și începură să vorbească între ele.

— Nu se află nimeni pe-aici, spuse una. Putem, sora mea, să vorbim liniștite?

²² Păsări legendare cu chip de porumbel, un fel de zâne.

— Nu-i nimeni, sora mea, răspunse cealaltă. Poți deci să vorbești.

Și *siuana* începu să istorisească chiar povestea lui Mulay M'hamed, care asculta, la rădăcina smochinului, fără să facă nicio mișcare, ținându-și răsufarea.

— Dacă acest tânăr vrea să izbutească în încercarea cu prințesa, încheie ea, nu are de făcut decât un singur lucru: să nu spună nimic, să nu bea nimic, nici apă, nici ceai, nici lapte, să nu mănânce nimic, ci să citească cu glas tare primul sfert din *Dalil el Khairat*, pe urmă să închidă cartea și să ceară unuia din notari să povestească o poveste între povești. Și Allah va veghea.

Mulay M'hamed înțelese că puterea nevăzută va veni în ajutorul său și o porni, încurajat, fără să aștepte trecerea răgazului, drumul palatului regal. Fiind dus în camera unde erau suveranii și prințesa, se așeză fără să rostească niciun cuvânt și, urmând în totul sfaturile lui *siuana*, citi cu glas tare o parte din *Dalil el Khairat*, pe urmă ceru martorilor notari ascunși după draperie să povestească un basm.

— Din toată inima prietenească și drept omagiu cuvenit, răspunse unul dintre ei, dacă totuși stăpânul nostru, sultanul, îmi dă voie.

Și regele dându-i porunca să vorbească, notarul începu astfel:

Povestea celor trei prieteni

Au fost odată trei prieteni, unul tâmplar, celălalt negustor și al treilea *taleb* (student). Într-una din primele zile frumoase ale primăverii au plecat la țară să se distreze și și-au făcut fiecare câte un cort lângă o apă umflată de topirea zăpezilor din Atlas, într-o vale încântătoare plină cu arbori, iarbă și flori parfumate, spre a se bucura de dulceața nopților cu stele strălucitoare din acel loc singuratic și fermecător. După ce-au mâncat bine la căderea serii, au început să joace cărți, să-și treacă vremea. Cum religia musulmană interzice să joci pe bani, miza partidei lor era ca acela care va pierde să iasă din cort și să facă de pază în întunecimea profundă de afară. Tâmplarul pierdu prima partidă și, potrivit învoielii, ieși din cort spre a merge să se plimbe singur pe marginea apei căreia îi auzea valurile mugind, fără ca măcar să le vadă. Neștiind cu ce să se ocupe, îi dete în gând să-și pună la încercare talentul de tâmplar, alege un lemn și modelă din el, cu instrumentele sale, o femeie foarte bine făcută. Pe urmă, după ce timpul convenit se scurse, își regăsi prietenii sub cort și-și relua jocul de cărți. A doua partidă a fost pierdută de negustor. Cum a ieșit afară din cort, acesta văzu femeia de lemn sculptată de tovarășul său și se

gândi s-o îmbrace. Căutând în lada sa, luă cele mai bune stofe și se distră să le așeze pe trupul statuii, pe urmă intră înăuntru în cort. Mai jucară, și de data asta pierdu studentul. Văzu opera prietenilor săi și o admiră, găsind că nu-i lipsea nimic în afară de viață. Se duse deci la izvor, făcu baie, își întinse pe pământ *lebda* (covor de rugăciuni) și începu să se roage lui Allah cu căldură.

— Sunt sărac și fără talent, spunea el, nu am nicio îndemânare, nu știu nici să fabric, nici să lucrez. Dar tu, Allah, tu ești Stăpânul și Făcătorul lumilor; îți cer, dacă este și voia ta, să-i dai viață acestei statui.

Când se întoarse înspre femeia de lemn, o văzu surâzând cu prietenie, însuflețindu-se și înaintând către el, ca o *hurie* (zână) pe care Dumnezeu o făcuse să iasă din Paradis!

Văzând această fată încântătoare, cei trei prieteni se îndrăgostiră de ea și fiecare dori s-o ia de nevastă.

Aici povestitorul se opri și-l întrebă pe Mulay M'hamed care din cei trei tineri crede el că ar fi avut drept mai mult decât ceilalți la mâna tinerei fete.

— Tâmplarul, răspunse el.

Dar auzind acest răspuns puțin înțelept, prințesa nu se putu abține și strigă:

— Cum! Dar este cu totul nedrept!

Și ridicându-se, în furia ei răsturnă taburetul de aur incrustat cu diamante pe care era așezată.

Una dintre pietrele prețioase se desprinsese și Mulay M'hamed o luă îndată, spunând martorilor notari:

— Auziți, ați auzit, ea mi-a vorbit mai întâi!

— Da, au răspuns toți; ea ți-a vorbit mai întâi.

Prințul s-a dus atunci la coliba de lângă Bab-Mahruq, unde își lăsase calul și bagajele. Bunul bătrân, care nu credea să-l mai vadă, fu foarte bucuros, îi dădu să mănânce, îi dădu să bea două cești de ceai și-i ură un somn bun.

A doua zi de dimineață, Mulay M'hamed își îmbracă cele mai frumoase haine, își luă *Dalil el Khairat* și se duse din nou la palat. Ca și în ajun, nu bău, nu mănăca nici măcar miezul unei *Ka'baghzala*²³. Citi capitolul următor din cartea sfântă, pe urmă le ceru notarilor să istorisească o poveste între povești. Unul dintre ei luă cuvântul, cu îngăduința regelui, și începu:

²³ „Corn de căprioară”, prăjitură în formă de covrig umplut cu pastă de migdale.

Povestea negustorului, a talebului și a croitorului

Erau, spuse el, un negustor, un student (*taleb*) și un croitor de *ghfara* (burnuz de iarnă din stofă neagră) care au plecat împreună la țară. Croitorul, neavând bani asupra lui, împrumută de la negustor o sumă în momentul plecării. Dar, odată ajunși în plină pustie, acesta începu să-și ceară înapoi banii datorați.

— Tu știi bine că nu am bani la mine, îi spuse croitorul; dar ți-i voi da înapoi fără întârziere, la întoarcerea la Fez.

— Eu vreau banii mei de îndată, repeta creditorul încăpățânat, fără să vrea să-și schimbe hotărârea.

— O, stăpânul meu, cum vei dezlega această ceartă? se întrerupse povestitorul adresându-i-se prințului.

— A! desigur, croitorul trebuia să dea imediat înapoi banii.

— Ce prostie! strigă prințesa, care se ridică furioasă și părăsi sala, trântindu-și scaunul, de unde se desprinsese un diamant pe care Mulay M'hamed îl luă spunând notarilor:

— Sunteți martori că ea mi-a vorbit cea dintâi.

A treia seară, în sfârșit, totul se petrecu în același fel. După ce sultanul și oaspeții mâncară și băură, Mulay M'hamed le ceru celor de față să istorisească o poveste, iar unul din asistenți povesti minunata:

Poveste a Sultanului-călău

Era odată un sultan care avea o fiică mai frumoasă decât luna în cea de-a paisprezecea zi a sa. [– Auzi, Mulay M'hamed, uld-es-sultan (fiu de sultan)?] Și mai era un alt sultan numit Es-Sultan es saiyaf, Sultanul-călău (sau spadasinul), care locuia în Indii.

Acest rege îndepărtat, necunoscut și crud, avea în slujba lui șapte tineri curajoși și puternici, care aveau fiecare câte o însușire deosebită: unul avea darul să deschidă ușile atingându-le numai cu mâna, al doilea avea darul să facă cu vârful degetului gropi mari în pământ; al treilea avea darul de a scoate un fir de păr din cocă (atât era de îndemânatic), al patrulea deschidea porți în ziduri cu spada, al cincilea putea străbate prin orice zid, al șaselea avea darul să coboare din vârful unui acoperiș fără scară; al șaptelea, în sfârșit, putea isca o vijelie cumplită, cu nori groși și vârtejuri orbitoare de praf, aruncând dintr-un anumit praf numai cât să iei

între două degete. [– Auzi, o Mulay M'hamed, o, fiu de sultan?]

Și acest Sultan-călău vru să se însoare cu fiica celui alt sultan, care era, în frumusețe, în educație și în drăgălășenie, minunea veacului ei și căreia îi trimise o solie să o ceară. Dar sultanul, care nu dorea pentru fiica sa o căsătorie nepotrivită, îi răspunse că dă cu plăcere mâna ei stăpânului lor doar cu condiția să primească drept zestre un smarald la fel de mare și la fel de frumos ca o anumită piatră pe care el o avea în tezaurul său și pe care le-o arătă. Țsta era însă numai un pretext politic de a respinge cererea, și era încredințat că nimeni nu putea să găsească un asemenea smarald. Această bijuterie era într-adevăr unică în felul ei și toți regii timpului îl pizmuiau pe sultan că o are. Deci nu mică-i fu mirarea când primi din partea lui Es Saiyaf șapte măgari încărcăți cu saci umpluți cu pietre, toate asemănătoare pietrei celei minunate!

Ținut de legământ, sultanul îi dădu mâna fiicei sale, mulțumit de altfel de dar și sigur că nu-și înjosea neamul prin această căsătorie.

Dar Sultanul-călău era un rege al căpcăunilor, slujit de răii *afartis*, de spirite răzvrătite, care nu credeau în misiunea Profetului Mahomed (asupra lui rugăciunea și binecuvântarea!) și care nu se supuseseră poruncilor

marelui Soleiman ben-Daud (Solomon, fiul lui David, asupra lui rugăciunea și pacea!) și aveau obiceiul să prindă *adamiți* (oameni) ca să-i mănânce. [– Auzi, o, Mulay M'hamed, fiu de sultan!]

După două zile, ginerele trimise un alai de căpcăuni, cu chip de *adamiți*, să o ia pe logodnica lui și să i-o aducă. Biata prințesă se neliniști de cum sosi la palatul Sultanului-călău; găsi cocoși care lătrau, măgari care cântau, câini care zbierau, mașini de gătit și piulițe care vorbeau. Plină de neliniște și cuprinsă de triste presimțiri, începu să plângă și plânse până dimineața, pe urmă se urcă pe terasă și văzu departe o femeie bătrână care dărasea lână. Sărind de pe un acoperiș pe altul²⁴, a ajuns la acela unde se găsea bătrâna care-i insuflase încredere, și îi istorisi povestea ei. Această femeie, miloasă, deplânse soarta tinerei fete.

— Nu deznădăjdui, îi spuse ea, o, stăpâna mea. Fiecare ființă își are soarta legată de gât; nu trebuie niciodată să-ți pierzi nădejdea în mila lui Allah, și disperarea nu trebuie niciodată să intre în inima credinciosului, care este supus celor scrise. Îți pot face un serviciu. Scrie cu sângele tău pe o bucată din

²⁴ Casele au acoperișul ca o terasă, iar între unele case sunt ulițe foarte strâmte, încât se poate păși de pe o terasă pe alta.

cămașă o scrisoare, pe care o voi trimite tatălui tău printr-unul din cei șapte fii ai mei care sunt în slujba soțului tău. Și vei fi scăpată, *inch Allah*, de cruzimea acestui câpcăun.

Bătrâna era într-adevăr mama celor șapte servitori ai Sultanului-călău; și prințesa răspunzându-i prin ascultare și prin faptă, scrisoarea i-a fost dusă cât ai clipi și înmănată sultanului, tatăl ei, care mulțumi solului și se sfătui cu el asupra felului cum putea fi eliberată fiica sa.

— Aș putea s-o fac, *inch Allah*, cu ajutorul fraților mei, spuse fiul bătrânei, pentru trei sute de *duroși* (monede).

— Îți voi da chiar mult mai mult, spuse regele.

— Ne mai trebuie o sută de *sahfahs* (banițe de 24 litri) de grâu, o sută de orz, o sută de porumb, o sută de *sorgo* (soi de mei), o sută de bob, o sută de mazăre uscată, o sută de linte și, pe deasupra, un bou negru. Toate acestea pentru a ne hrăni caii care ne vor duce.

Sultanul i-a dat tot ce a cerut, cei șapte fii ai bătrânei le-au dat să mănânce cailor '*achari*, care fugeau cât zece, și cailor *aba'hi*, care fugeau cât șapte, apoi fiecare dintre ei și-a pus la încercare darul pe care îl avea.

Cel dintâi a deschis ușa, al doilea s-a urcat pe zid. Sultanul-călău dormea cu noua lui soție, pe care avea

de gând să o mănânce după ce s-ar fi desfătat bine cu ea și ar fi îngrășat-o destul. Avea obiceiul să doarmă pe o jumătate din părul nevestei sale, iar cu cealaltă jumătate să se acopere. Acela dintre frați a cărui îndemânare era să tragă părul din cocă se apropie în liniște de pat și începu să tragă fir cu fir părul prințesei de sub trupul Sultanului-călău; și îndată ce a fost eliberată a fost așezată pe unul din caii *'achari* și au pornit-o cu toată iuțeala.

Era și timpul; căci căpcăunul ei de bărbat, trezindu-se și aflându-se singur, strigă „trădare”, deșteptă tot palatul și plecă cu o armată întreagă în urmărirea fugarilor. Dar unul dintre frați aruncă atunci puțin praf în urmă și o vijelie cumplită se ridică. Orbiți de vârtejurile nisipului care le intra cu cruzime în ochi, speriați de zgomotul vântului, la marginea oboselii și aproape înăbușiți, Sultanul-călău și soldații lui trebuiră să renunțe la urmărire. Nebun de furie și cu totul descurajat, regele răilor *afartis* se lăsă să cadă la pământ blestemând; fiul bătrânei, întorcându-se, se apropie de el și îl lovi cu sabia, dar în loc să-l fi decapitat și să moară, Sultanul-călău se transformă într-un monstruos *tu'ban* (balaur) cu șapte capete. Atunci voinicul tăie fără să șovăie primul cap, apoi pe al

doilea, pe urmă pe al treilea, și așa mai departe. Și astfel se termină viața acestui *ghoul* sângeros...

— Și acum, întrebă povestitorul, Mulay M'hamed, o, *uld-es-sultan*, care este acela dintre cei șapte frați care merită să se însoare cu prințesa pe care au salvat-o?

— Acela care a deschis ușa, răspunse prințul fără a sta pe gânduri.

— Ce nedreptate! strigă prințesa. În loc să o dai aceluia care a făcut ce a fost mai greu, scăpând-o din brațele căpcăunului de bărbat, judeci că a meritat-o acela care și-a dat cea mai puțină osteneală și care fără nicio oboseală, fără nicio primejdie...

— Ați auzit, spuse atunci prințul, sunteți martori că ea mi-a vorbit mai întâi pentru a treia oară. Am dreptul deci la mâna ei, iar de acum în șapte zile vreau s-o duc ca nevastă acasă la mine.

— În adevăr ai izbândit, declară sultanul, și primesc să o iei cu tine chiar de poimâine. Dar ea va sta într-o *guba* între alte șapte *gube*²⁵. Și când vei veni să o iei, va trebui să alegi între aceste șapte *gube*. Dacă vei cădea pe una dintre cele șase care vor fi goale, cu atât mai rău pentru tine.

²⁵ Cutie având forma unui trup omenesc și în care este așezată logodnica.

— Primesc și această încercare, *ya mulay*, spuse prințul, și nădăjduiesc să izbândesc, *inch Allah*.

Mulay M'hamed se întoarse la bunul bătrân, care-l felicită, cu lacrimi de bucurie, că scăpase, mulțumită providenței, de o atât de mare primejdie. În seara următoare, prințul ieși ca și mai înainte în câmpia singuratică, regăsi locul unde auzise *siuana* vorbind și se așeză pe *lebda* sa ca să citească la lumina stelelor ultimul sfert din *Dalil el Khairat*. Cele două *siuana* albe nu întârziară să vină să se așeze pe o ramură a smochinului.

— Nu este nimeni, sora mea, pot să vorbesc? spuse una.

— Poți vorbi, răspunse cealaltă.

— Știi, sora mea, că iar vor să-i pună piedici, cu toate că a trecut cu bine încercările convenite. Dar vei vedea că o vom învinge pe această fată fără inimă!

— *Inch Allah!*

— Acum nu mai are decât un lucru de făcut. Să se urce pe cal mâine, să meargă la palat. Va vedea șapte *gube* împodobite fiecare altfel. Să nu dea atenție aceleia care este împodobită cu hainele cele mai minunate și cu bijuteriile cele mai prețioase; ea va fi goală. Va vedea însă o muscă așezându-se pe o *guba* modestă și foarte sărăcăcios împodobită. În aceasta va fi nemiloasa.

Siuana zburând după aceste vorbe, Mulay M'hamed căzu în genunchi și-l laudă pe Domnul.

A doua zi făcu ce spusese ră pasările și arată, fără să stea pe gânduri, *guba* în care era ascunsă prințesa. Toată curtea era de față, așa că nenumărate laude îi fură aduse prințului hotărât de soartă, care izbutise s-o învingă pe cruda fiică a sultanului, să-l răzbune pe fratele său și să oprească astfel vărsarea sângelui bărbaților tineri, care cursese atâta vreme. În aceeași zi, prințul plecă spre țara lui, ducându-și cu el nevasta și totodată pe bătrânul cel bun. Dar înainte să se întoarcă în capitală, se duse pe la triburi să și-i caute pe toți frații săi necunoscuți pe care sultanul, tatăl său, îi îndepărtase odinioară. Cu cei șase frați astfel regăsiți, veni la mama sa, care fu foarte bucuroasă să-și revadă copiii înainte de a muri.

‘Atic și Edh’dahi

(Berber)

Un negustor bogat avea un fiu foarte frumos și foarte învățat, ale cărui farmec, bune purtări, deșteptăciune și curaj trezeau admirația tuturor acelora care se apropiau de el. Tatăl lui, temându-se pentru el de primejdiile care se puteau isca din pricina frumuseții lui, avea grijă să-l ascundă privirilor lumii, și făcea în așa fel, încât tot timpul băiatul să și-l petreacă învățând sau, departe de străzile de

trecere și de *sukuri* (piețe) pline cu tot felul de oameni, să-și treacă vremea cu lecții de scrimă și de călărie.

Numai că tatăl, îndurând soarta tuturor oamenilor, într-o bună zi muri, lăsând fiului său o avere mare, o casă frumoasă și numeroși sclavi. Devenind stăpân pe faptele lui, tânărul bărbat își luă obiceiul de a merge în toate zilele să se plimbe în oraș, să se bucure de priveliștea mulțimii și de prăvăliile bogate. Toată lumea fu uimită când îl văzură cât era de frumos.

— *Ya Allah!* spunea fiecare. Cine este acest fermecător flăcăiaș? Niciodată n-am mai întâlnit asemenea frumusețe; este luna în cea de a paisprezecea zi a ei?

Și de fiecare dată când intra în *suk*, trecătorii se întorceau după el, mișcați până la lacrimi de fermecătorul lui chip. Și fără a se sinchisi de rușinarea lui, ei strigau, încântați de admirație, înghesuindu-se în jurul lui:

— *Ya Allah!* Iată, cornul Ramazanului strălucind deasupra noastră și luna plină ridicându-se pe *sukul* nostru! Fără îndoială e vreun înger din al șaptelea cer sau vreun rege al unei țări de vis...

Nu a spus oare poetul: „Stăpâne, tu ai făcut frumusețea pentru a ne face să ne pierdem judecata, deși tu ne-ai spus: «O, servii mei, fiți virtuoși!». Tu ești izvorul oricărei frumuseți și tu iubești ceea ce este frumos. Cum ar face

creaturile tale să nu mai iubească Frumusețea și să nu fie tulburate în fața a ceea ce este frumos?”.

Tot orașul vorbi în curând despre el atât de mult, încât tânărul nu mai îndrăznea să iasă. Sultanul, când află că la Fez se găsea un flăcău minunat, bogat, moștenitor al unui negustor care murise, se hotărî să-l cunoască, așa că trimise oameni să-l caute.

Abia sosită solii regelui, că o femeie bătrână veni la tânărul bărbat și-i spuse:

— Dacă sultanul te întreabă cum te cheamă, trebuie să-i răspunzi: „Mă cheamă *‘Atiq, bilah itiq, ma yachrab mdam, ma yaghuih mal, ma yaghalbuh, yalaq edh-dhahi, ualau tkune fasma esahu*, adică: „’Atic, crede în Dumnezeu, nu bea alcool²⁶, bogăția nu-l ispitește, oamenii nu-l biruiesc, va ajunge la Edh-Dahi (luna), chiar dacă ea este în cerul cel senin”.

— Pe capul și pe ochii mei, o, mamă, vorbele tale sunt pline de înțelepciune. Voi face cum mi-ai spus.

A doua zi, ducându-se la Dar-el-Makhzen, intră și îl salută cu plecăciune pe sultan care, după ce răspunse cu bunăvoință la *salaam*, îl întreabă cum îl cheamă.

— Mă numesc, spuse el atunci, „’Atic, crede în Dumnezeu, nu bea alcool, bogăția nu-l ispitește, oamenii

²⁶ Nume poetic în arabă.

nu-l biruiesc, va ajunge la Edh-Dahi, chiar dacă ea este în cerul cel senin”.

Or, regele avea în adevăr o fiică numită Edh-Dahi; dar nimeni nu-i cunoștea numele, pentru că încă de la nașterea ei avusese grijă, spre a o feri de deochi, să o ascundă într-un palat subteran, care nu avea altă ieșire decât o poartă făcută dintr-o dală tăinuită în mijlocul unui havuz al palatului. Foarte mirat să-l audă pe tânărul bărbat rostind numele fiicei sale, nu spuse nimic și-l trimise înapoi, în pace, pe tânărul ‘Atic.

După două zile, îl pofti să vină să petreacă noaptea la palat, împreună cu toți vizirii și toți oamenii din Makhzen. Cei mai buni muzicanți cântau cele mai frumoase melodii ale lor, în timp ce cupele erau sorbite cu plăcere de cei de față. Dar ‘Atic refuză să bea vin, chiar când sultanul îi oferi cu mâna lui. Atunci sultanului dete cheile de la *Bait el Mal*²⁷.

În afară de monede de aur și de argint, tezaurul cuprindea tot felul de obiecte minunate și prețioase, opere de artă și bijuterii, tronuri din aur masiv incrustate cu nestemate, sceptre și coroane de regi, prada luată de la suveranii învinși. Era o strălucitoare îngrămădire de minuni. Sultanul îi poruncise tânărului ‘Atic să meargă să-i

²⁷ Camera bogăției – tezaurul public.

aducă o cupă tăiată dintr-un singur smarald, din care voia să bea în seara aceea. Se gândea că tânărul bărbat va fi orbit de feluritele splendori care i se ofereau. Dar în loc de asta, 'Atic s-a dus doar să caute cupa de smarald, pe care i-o aduse regelui, fără ca măcar să se oprească să arunce o privire asupra celorlalte lucruri. Atunci sultanul caută un alt mijloc să-l prindă cu vreo greșeală.

Acela care făcea ceaiul veni să ceară tulpini de mentă.

— O! strigă sultanul, nu folosesc decât *na'na* care crește în grădinile mele de la *Bab Sidi Bu Jida* (poartă orientală a Fezului), dar acum e prea târziu să meargă careva să caute în acest loc pustiu!

— Ba da! spuse un vizir. 'Atic poate merge, pentru că el este de neînfrânt.

— Pe capul și pe ochii mei! strigă tânărul, și plecă pe loc la drum.

Dar abia intrase în grădinile sultanului, că, după ce trecu de forturi, o ceată de patruzeci de inși înarmați, ieșind de după stânci și copaci, se aruncară asupra lui pe neașteptate. Acești oameni erau trimiși acolo de însuși sultanul. Dar 'Atic îi învinse pe toți, le tăie capul și cu aceeași sabie, roșie încă de sângele lor, tăie patruzeci de lămâi din grădină, luă tulpinile de mentă și se întoarse la palat, unde toată lumea fu foarte mirată să-l vadă reîntorcându-se viu. Sultanul văzând cele patruzeci de

lămâi, înțelese că oamenii lui au fost omorâți și începu să se teamă ca 'Atic să nu-și înfăptuiască hotărârea de a ajunge la Edh-Dahi. După ce se bău ceaiul pregătit cu mentă proaspătă, fiecare s-a întors acasă la el.

'Atic o regăsi la el acasă pe misterioasa femeie bătrână care îl aștepta.

— Acum, îi spuse ea, pentru că ai izbutit și ai dovedit adevărul asupra a tot ce ai spus că ești, îți rămâne să ajungi la Edh-Dahi. Îmi vei deschide cămara cu bogății a tatălui tău și în două zile îți voi spune ce va trebui să faci.

El îi dădu cheile camerei unde se afla aurul răposatului negustor, în monede și în lingouri. Bătrâna luă cât îi trebuia; pe urmă se duse la Melah (cartier evreiesc), la doi bijutieri evrei, pe care îi rugă să vină la ea să-i lucreze ceva.

Evreii primiră, și bătrâna le ceru să-i facă din aurul pe care-l avea o gazelă destul de mare pentru ca un tânăr să poată fi ascuns înăuntru. După două zile, gazela de aur era făcută și prevăzută cu o ușă nevăzută care se deschidea pe dinăuntru. Bătrâna femeie le dădu atunci un pumn de bani de aur, spunându-le să meargă să-i ducă întâi pe aceștia familiilor lor, apoi să se întoarcă să-și ia și restul răsplății. Ceea ce făcură cu bucurie; giuvaergiii nu putură să spună nimic nimănui, pentru că nu primiseră încă toți banii.

Bătrâna scobi în curtea casei ei o groapă mare, în fundul căreia puse lemne uscate, pe care le acoperi cu grijă

cu ramuri de trestie și peste groapă așternu o rogojină. Când se întoarseră bijutierii, îi îmbie cu ceai și-i așeză pe rogojină; căzând în groapă, baba aruncă peste ei și peste lemnele uscate bidoane cu gaz, cărora le dădu foc, așa că nenorociții fură arși de vii. Așeză la loc rogojinile și totul fu ca mai înainte.

Se duse apoi să-l caute pe 'Atic, îl vârî în gazela de aur și se duse cu ea la palatul sultanului. Tot strigând și stăruind pe lângă gărzi, sfârși prin a fi dusă în fața emirului credincioșilor, căruia îi spuse:

— *Ya mulay*, am venit să-ți cer să ai bunătatea să-mi păstrezi o gazelă de aur în palatul tău, pentru că plec spre răsărit să fac pelerinajul la Mecca. Sunt bătrână și poate stă scris că voi muri acolo. Dacă mă întorc la Fez, îmi vei înapoia gazela; dacă nu, a ta să fie!

Sultanul primi și-i dădu bătrânei doi *makhaznis* (slujitori) să meargă să ia gazela de aur. Când o văzu, fu mai mult decât uimit, pentru că nu mai văzuse încă un asemenea lucru.

— Acest obiect, își spuse el în sinea lui, îi va face multă plăcere fiicei mele Edh-Dahi, care trăiește mereu singură, închisă în palatul subteran.

Și coborî gazela prin lespedea care se afla în mijlocul apei și dădea spre locuința prințesei. Aceasta fu încântată de dar și începu să mângâie frumosul animal de aur cu tot

felul de cuvinte dulci și drăgălașe. Dar ‘Atic nu mișcă înainte de căderea nopții. După ce Edh-Dahi adormi, deschise ușa, ieși din gazelă și începu să mănânce resturile de la masa tinerei fete. Pe urmă intră la loc, fără zgomot, în ascunzătoarea sa.

După câteva zile, servitorii prințesei începură să se mire că găseau în toate diminețile farfuriile goale. Se întrebară de ce stăpâna lor mănâncă atât, și se socotiră nedreptățiți, având obiceiul ca ei înșiși să înfulece resturile.

Într-o noapte, Edh-Dahi se trezi în timp ce ‘Atic mânca. Fără să-i fie frică, ea se mulțumi să-l întrebe:

— Om sau *djin*?

— Om, răspunse el. Sunt din neamul lui Adam și mărturisesc că nu există altă divinitate decât Dumnezeu și că Mahomed este profetul său.

Prințesa se îndrăgosti pe loc de frumosul ‘Atic. Departe de a-l goni, ea îl pofti să-și continue masa și îi ținu tovărășie. Astfel trăiră ei câteva zile, bucuroși că sunt împreună. Pe urmă, ‘Atic o ceru de nevastă și pregăti pe o foaie de hârtie următorul contract: „‘Atic notar, Allah cadu și îngerii lui martori; Edh-Dahi primește să se mărite, după *cra*’ a lui Allah și *suna* Profetului (legea divină a tradiției), cu ‘Atic, care și el primește să se căsătorească de asemenea”. Pe urmă iscăli contractul în calitate de notar. Apoi urmă noaptea intrării.

După ce au trăit astfel un an fără să se despartă, îndulcindu-se unul în brațele celuilalt, s-a născut un copil și mama lui l-a așezat, cu contractul de căsătorie printre scutece, pe marginea bazinului care dădea spre palatul subteran, cu puține clipe înaintea orei când știa că sultanul, tatăl ei, avea obiceiul să vină să se scalde și să-și facă rugăciunea în fața aceluia bazin.

Sultanul fu foarte mirat și puțin jignit de renghiul pe care 'Atic i-l jucase. Dar, neputând face nimic – și fericit, de fapt, că era bunic –, se resemnă, îi surâse copilului, apoi începu să-l sărute cu duioșie; pe urmă i-a adus pe fiica și pe ginerele său în palat, unde a dat poruncă să se desfășoare cu pompă și față de toată lumea serbările căsătoriei lor.

Uasalam.

Minciuna și Adevărul

(Swabo)

Într-o zi, Minciuna și Adevărul au pornit împreună într-o călătorie.

Minciuna i-a spus prietenos tovarășului ei:

— Peste tot pe unde ne vom duce tu vei vorbi, deoarece dacă mă vor recunoaște pe mine, nimeni nu va mai vrea să ne primească.

În cea dintâi casă în care au intrat i-a întâmpinat soția stăpânului; stăpânul a sosit la căderea nopții și a cerut îndată de mâncare:

— N-am pregătit încă nimic, îi spuse soția.

Însă la prânz ea pregătise masa pentru doi și ascunsese jumătate. Cu toate că soțul nu știa, se supără, fiindcă sosise de la câmp foarte flămând. Întorcându-se spre străini, soțul îi întrebă:

— Credeți că așa trebuie să se poarte o bună gospodină?

Minciuna păstră cu prudență tăcerea; dar Adevărul, silit să răspundă, spuse cu sinceritate că o bună gospodină ar fi trebuit să pregătească totul până la întoarcerea soțului ei. Nevasta gazdei însă, mâniată tare împotriva acestor străini care-și îngăduiau să se amestece în treburile căsniciei sale, i-a aruncat afară pe poartă.

În al doilea sat în care au ajuns, Minciuna și Adevărul au găsit copiii ocupați să împartă o vacă foarte grasă, care fusese tăiată.

Când călătorii au intrat la căpetenia satului, au întâlnit copiii care veneau să-i aducă acestuia capul și picioarele vacii, spunându-i:

— Iată-ți partea.

Dar oricine știe că întotdeauna căpetenia este cel care face împărțeala într-o astfel de împrejurare.

Căpetenia, întrebându-i pe străinii noștri, care fuseseră de față la toate acestea, spuse:

— Cine credeți că poruncește aici?

— După cum se vede, copiii, spuse Adevărul.

La aceste vorbe, căpetenia, cuprinsă de o furie fără margini, îi izgoni îndată pe străinii cei atât de obraznici.

Îndată după asta, Minciuna îi spuse Adevărului:

— Nu pot să-ți las mai mult grija treburilor noastre, fiindcă vom ajunge să murim de foame. Așadar, de aici înainte, de masă și casă voi purta eu de grijă.

În satul în care ajunseră, puțin după aceea, se așezară sub un copac în apropierea unui puț. Țipete ascuțite se auzeau dinspre sat; aflară îndată că favorita regelui murise.

Foarte mâhnită, o servitoare veni să scoată apă. Minciuna, apropiindu-se de ea, îi spuse:

— Ce nenorocire s-a întâmplat de jelește astfel tot satul?

— A murit buna noastră stăpână, favorita regelui, răspunse slujnica.

— Cum? Atâta zgomot pentru atât de puțin lucru? spuse Minciuna. Du-te și spune-i regelui să nu se mai amărască atât, căci eu sunt în stare să readuc la viață persoane care au murit chiar de mai mulți ani.

Regele dăruie un miel frumos călătorilor, spre a le ura bun venit, și-i trimise vorbă Minciunii să aibă răbdare, căci se va folosi de priceperea ei când va socoti el de cuviință.

A doua și a treia zi, regele le mai trimise iarăși câte un miel frumos și aceleași vorbe Minciunii. Aceasta se prefăcu că-și pierde răbdarea și îl anunță pe rege că era hotărâtă să plece dacă a doua zi n-o va chema. Atunci regele o pofți în ziua următoare pe Minciună.

La ora stabilită, Minciuna se afla la rege. Acesta se interesă la început despre prețul serviciilor sale și-i oferă, în sfârșit, o sutime din fiecare din lucrurile pe care le avea. Minciuna nu primi, spunând:

— Vreau jumătate din tot ce ai!

De față cu martori, regele, neavând încotro, primi.

Atunci Minciuna porunci să se clădească o colibă chiar deasupra locului unde fusese înmormântată favorita. Când coliba a fost ridicată și acoperită, Minciuna intră înăuntru singură, cu unelte de săpători, și se asigură că toate crăpăturile colibe erau bine astupate.

După un timp îndelungat de muncă, pe care ceilalți o bănuiau crâncenă, o auziră pe Minciună vorbind cu voce ridicată, ca și când s-ar fi certat cu mai multe persoane; apoi ieși din colibă și-i spuse regelui:

— Iată că treaba devine foarte grea, pentru că îndată ce soția ta a înviat, tatăl tău a apucat-o de picioare și mi-a spus: „Las-o aici pe femeia asta. La ce-i va folosi să se întoarcă pe pământ? Ce va face pentru tine? Dacă, în schimb, mă faci pe mine să văd lumina, nu numai

jumătate, dar mai mult de trei părți din bunurile fiului meu ți le voi da ție, fiindcă eu eram mult mai bogat decât el”. Îndată ce termină, a venit taică-său, l-a îmbrâncit și, la rândul său, mi-a oferit de asemenea tot ceea ce-ți aparține; pe urmă, la rândul său, a fost înlăturat de tatăl lui, care mi-a oferit și mai mult. În așa fel s-au petrecut lucrurile, că toți strămoșii tăi se află acum acolo și nu mai știu pe care să-l ascult... Dar, ca să nu-ți fac încurcături și mai mari, spune-mi doar atât: între soția și tatăl tău, pe care trebuie să-l aleg ca să-l înviez?

Regele nu șovăi nicio clipă și răspunse:

— Soția mea!

Fiindcă el tremura doar la gândul de a-l revedea venind pe grozavul bătrân care îl ținuse atâta vreme sub tutelă.

— Fără îndoială, răspunse Minciuna, dar tatăl tău îmi dă mult mai mult decât mi-ai făgăduit tu și eu nu voi lăsa să-mi scape un prilej atât de bun să mă îmbogățesc... Numai dacă, spuse ea văzându-l pe rege înspăimântat, numai dacă îmi vei da, ca să-l fac să piară, ceea ce mi-ai făgăduit să-mi dai pentru învierea femeii tale.

— Fără îndoială, este cel mai bun lucru, ziseră în cor *sarabuții* (sfetnicii) care luaseră parte la asasinarea regelui.

— Ei bine, răspunse regele, scoțând un suspin adânc, tatăl meu să rămână acolo unde este, la fel și nevastă-mea.

Așa se făcu, și Minciuna a primit, fără să învieze pe nimeni, jumătate din bogățiile regelui, care de altfel s-a recăsătorit pentru a o uita pe moartă.

Fata șireată

(Bornu)

Era un om care avea o fată de care toți flăcăii erau îndrăgostiți din pricina frumuseții sale. Doi tineri, care erau rivali, au venit într-o zi, au căutat-o pe fata cea frumoasă și i-au spus:

— Am venit la tine!

Ea i-a întrebat:

— Ce doriți de la mine?

Ei au răspuns:

— Te iubim, de aceea am venit la tine!

Fata cea frumoasă s-a ridicat, s-a dus să-l caute pe tatăl ei și i-a spus:

— Uite, doi tineri au venit la mine.

Tatăl s-a ridicat, a ieșit, s-a dus să-i găsească pe băieți și i-a întrebat:

— Ce doriți voi, fiii mei, de ce-ați venit la mine?

Ei îi răspunseră:

— Noi suntem rivali și am venit să o căutăm pe fiica ta, pe care o vrem de soție.

Tatăl le-a ascultat vorbele și le-a spus:

— Duceți-vă să dormiți acasă la voi în noaptea aceasta și veniți din nou mâine; veți afla care va putea s-o capete de nevastă pe fiica mea.

Flăcăii au ascultat și s-au dus să se culce acasă. Dar a doua zi, de cum s-a făcut ziuă, s-au sculat, au venit din nou la tatăl fetei și i-au spus:

— Ei bine, iată-ne, așa cum ne-ai spus ieri, am venit să te căutăm.

Tatăl i-a ascultat și le-a spus:

— Stați aici și așteptați-mă, fiindcă eu mă duc să cumpăr o bucată de stofă de la târg; când o voi aduce, veți auzi ce vă voi spune.

Tinerii au ascultat de vorbele tatălui, punându-se pe așteptat, în timp ce el s-a ridicat, și-a luat bani și a plecat la târg. Ajuns la locul unde se vindeau stoffe, a cumpărat o bucată și s-a întors acolo unde îl așteptau cei doi tineri. Când a sosit înapoi și-a chemat fata și, când ea a venit, le-a spus celor doi flăcăi:

— Fiii mei, voi sunteți doi și eu nu am decât o fată; căruia dintre voi trebuie s-o dau? Și pe care dintre voi trebuie să-l refuz? Iată o bucată de stofă; o voi rupe în două și voi da fiecăruia o bucată. Cel care va termina mai repede de făcut din ea o haină va fi soțul fiicei mele.

Tinerii croiră fiecare un veșmânt și se grăbiră să-l coasă, în timp ce tatăl fetei îi privea ce fac. Apoi o chemă pe fiica sa și, când ea sosi, de față cu cei doi претенdenți, luă niște ață și i-o dete spunând:

— Iată ață, înnoad-o și dă-le fire acestor tineri.

Ea își ascultă tatăl, luă ața și se așeză alături de ei.

Dar fata era șireată și nici tatăl ei, nici cei doi tineri nu știașu asta. Ea nu-l dorea decât pe cel pe care-l iubea. Tatăl ei intră în casă și așteaptă ca tinerii să coasă veșmântul, zicând:

— Cel care va termina primul va fi soțul fetei mele!

Fata începu să înnoade ața și претенdenții își apucară fiecare acul și începură să coasă. Dar tânăra fată era șireată. Ea punea fire foarte scurte pentru cel pe care-l iubea, iar pentru cel pe care nu-l iubea punea fire foarte lungi. Ei coseau și ea înnoda ața. Totuși, la amiază ei nu sfârșiseră încă de cusut; ea continuă să înnoade ața și ei să lucreze. La ora trei după masă, tânărul care avusese firele scurte termină de cusut; cel care avusese firele lungi nu terminase încă.

Când tatăl fetei se ridică și veni să-i vadă pe cei doi tineri, le spuse:

— Voi ați cusut până acum și n-ați terminat încă veșmântul!

Unul dintre ei se ridică, apucă veșmântul și-i spuse tatălui:

— Tată, iată! Sarcina mea este împlinită.

Haina celuiilalt nu era încă terminată. Tatăl îi privi și îl privi și ei. În cele din urmă, le spuse:

— Fiii mei, când ați venit amândoi să mi-o cereți pe singura mea fiică nu aveam preferință pentru niciunul dintre voi; iată de ce am adus o bucată de stofă, am rupt-o în două, v-am dat-o și am chemat-o pe fiica mea să înnoade așa pentru voi spunând: „Faceți aceste veșminte”. Voi ați început să lucrați și eu v-am spus: „Acela care va sfârși mai întâi veșmântul va fi soțul fiicei mele”. Ați înțeles?

Flăcăii răspunseră:

— Tată, noi înțelegem ceea ce ne spui. Iată, bărbatul care a terminat veșmântul trebuie să fie soțul fiicei tale, iar cel care nu l-a terminat nu va fi.

Fata cea șireată a fost cea care a hotărât în lupta celor doi tineri. Tatăl nu știa că fiica sa, când înnoda ața, făcea fire scurte pentru omul pe care-l iubea și fire lungi pentru cel pe care nu-l iubea. El nu știa că fiica sa a fost cea care și-a ales soțul. Tatăl gândise astfel: „Dacă omul care a sfârșit să coasă îmi ia fata, el va lucra temeinic și o va putea hrăni; dar cel care nu va sfârși de cusut oare va

putea el lucra temeinic și o va putea hrăni dacă o ia în căsătorie?”.

Cei doi tineri s-au ridicat și au plecat în satele lor; dar cel care sfârșise veșmântul a luat și fata cu el ca soție.

Acum s-a sfârșit povestea fetei șirete, pe care am auzit-o și eu povestită de alții.

Gelozia

(Nago)

O femeie avea trei fete care au fost chemate într-o zi de către rege la un bal al curții.

Pentru a le răsplăti pe dansatoare, monarhul dădu douăzeci și cinci de centime celor două surori mai mari și cincizeci de centime ultimei, care se dovedi dansatoare mai bună.

Cum ieșiră din palat, cele mari o ocărâă pe cea mai mică și o bătură până ce-o omorâă. Apoi ascunseră cadavrul într-un tufiș și se întoarseră la locuința părintească.

— Un animal din pădure a mâncat-o pe sora noastră, i-au spus ele mamei.

Aceasta s-a dus la rege și l-a rugat să facă cercetări. Servitorii lui, trimiși în toate părțile, nu găsiră urmele celei dispărute.

Câteva luni după aceea, un cioban al prințului, ducându-se nu departe de locuința regală să culeagă frunze pentru miei, văzu, printre celelalte, o plantă ale cărei ramuri aveau un frunziș bogat și strălucitor. Când începu să rupă tulpinile, tufișul începu să cânte:

„Cioban al regelui, nu
trebuie să mă tai...
Azantie!e!
Am ajuns la dans...
Azantie!e!
Am dansat foarte bine...
Azantie!e!
Am dansat cu bucurie...
Azantie!e!
Mi s-au dat cincizeci de
centime... Azantie!e!
Sora mea cea mare și rea m-
a omorât... Azantie!e!”.

Uimit, servitorul fugi și-i spuse regelui, care nu-i dădu crezământ. El însuși îl însoți pe cioban și când întinse mâna spre frunziș vocea începu:

„Rege, nu trebuie să mă
tai... Azantie! etc.”.

Mama, chemată în grabă, cuprinse cu brațele tulpinile
care începuseră să plângă:

„Mamă, nu trebuie să mă
tai... Azantie! etc.”.

Au fost chemate cele două surori și întrebat. Cea mai
mare negă, dar cea mai mică sfârși prin a mărturisi crima
făcută, spunând că n-a fost decât martoră.

Pe loc, regele porunci decapitarea vinovatei; porunci
apoi ca trupul ei să fie ars și cu cenușa să fie însemnată, în
semn de osândă, fruntea celei de-a doua fiice.

Morala: „Gelozia există între toți oamenii, chiar între
două surori născute din același tată și din aceeași mamă”.

Lesoma și Faralahy

(Betsimisaraka)

Andriambe și femeia lui locuiau singuri în coliba lor; făcuseră
făgăduință zeilor, ca să le dea un copil. După un timp
anume, femeia aduse pe lume un băiat, pe care-l numi
Lesoma. În curând mama muri și Andriambe luă în

căsătorie o altă femeie, care nu întârzie să aibă și ea un copil numit Faralahy. Amândoi băieții au fost crescuți împreună. Într-o zi, Andriambe se dusesese să se plimbe, iar cei doi fii rămaseră în colibă cu unchiul lor, cu mătușa și cu mama lor. După-masă, Andriambe, întorcându-se, nu-i găsi decât pe cei doi copii și-i întrebă:

— Unde s-a dus unchiul vostru, copiii mei?

— Unchiul meu, a spus Lesoma, s-a dus să cutreiere printre cei vii pentru a lua morții.

— Și mătușa voastră?

— Mătușa mea s-a dus să arunce ce era în casă pentru a lua ce se află în pădure.

— Și mama voastră?

— Mama a lăsat înțelepciunea pentru a lua nebunia.

Nimeni nu a înțeles sensul acestor cuvinte, nici chiar Andriambe. După câțva timp, cei trei care lipseau s-au întors în sat: unchiul aducea un braț de lemn, mătușa o legătură de frunze și mama o vâșșă. Andriambe înțelese atunci și strigă:

— Acest copil este foarte deștept, într-adevăr! Unchiul său s-a dus să caute lemn mort în pădurea verde: asta înseamnă a cutreiera printre vii pentru a lua morții. Mătușa a luat frunze pentru a ne servi drept talere, după ce le-a aruncat pe cele de care ne serviserăm înainte: adică a lăsat ce este în casă pentru a lua ce e în pădure. Mama

lui a lăsat înțelepciunea pentru a lua nebunia: adică mergi să pescuiești cu vârșă, lăsând acasă îmbrăcămintea curată, pentru a te acoperi cu zdrențe vechi.

Din ziua aceea Lesoma a început să fie urât de mama vitregă. O dată, Andriambe nefiind acolo, ea îi dădu lui Lesoma partea de deasupra orezului, care era acoperită cu spumă. A doua zi, cei doi băieți se jucau pe afară, când Lesoma îi spuse lui Faralahy:

— Faralahy, Faralahy! Din noi amândoi, sunt întâiul, pentru că de fiecare dată când mama servește orez îmi dă mie partea de deasupra!

Faralahy s-a întors și i-a spus plângând mamei sale:

— Este adevărat, mamă, că tu îi dai partea de deasupra a orezului lui Lesoma pentru că el este mai presus decât mine?

— Nu plânge, copilul meu, spuse mama; de acum înainte, de fiecare dată când voi servi orez, ție îți voi da partea de deasupra.

În zilele următoare îi servi lui Lesoma orezul din fundul oalei. Or, cum se jucau împreună, Lesoma îi spuse fratelui său:

— Faralahy, pe mine mă iubește mama noastră mai mult, căci de fiecare dată când servește orezul îmi dă partea de dedesubt.

Faralahy alergă plângând să-și găsească mama:

— Știu, mamă, că îl iubești mai mult pe Lesoma decât pe mine, pentru că lui îi dai partea dinăuntru a orezului.

— Nu mai plânge, copilul meu: de acum înainte, când voi servi orez, ție îți voi da partea de dedesubt.

Și începând din acea zi, îi dădu lui Lesoma partea mai proastă a orezului. Dar, când s-au jucat din nou, Lesoma îi spuse fratelui său:

— Faralahy, eu voi fi moștenitorul și stăpânul familiei; căci de fiecare dată când mama servește orez, nimeni altul decât mine nu are partea mai proastă a mâncării.

Faralahy, scăldat în lacrimi, îi spuse mamei sale:

— Știu acum, mamă, că dacă îi dai lui Lesoma partea mai rea a orezului, este pentru că într-o zi el va fi moștenitorul și stăpânul!

— Nu mai plânge, copilul meu; de acum înainte, de fiecare dată când voi servi orezul, spuma va fi pentru tine.

Femeia lui Andriambe își spuse atunci: „Acest Lesoma îmi face prea multe griji ; ce-ar fi să-l omor?”. Ei locuiau într-un ținut pietros, destul de departe de locul unde se găseau lemne de foc, și pentru a ajunge la pădure trebuia să treci pe o cărare cu totul pustie. Într-o zi, femeia îi chemă pe cei doi băieți și le spuse:

— Copiii mei, duceți-vă să căutați lemne de foc; tu, Lesoma, vei aduna un braț mare de lemne pentru Faralahy

și unul mic pentru tine; la întoarcere, Faralahy va merge înainte și tu în urmă.

După-masă au plecat amândoi copiii. După ce au cules crengi uscate, au legat un snop mare pentru Faralahy și unul mic pentru Lesoma. Dar Lesoma îi spuse fratelui său:

— Lasă-mă să duc eu snopul cel mare, căci atunci când vom sosi, tu cu o încărcătură atât de mare și eu cu una așa mică, mama mă va bate.

Faralahy fu bucuros de schimb. Pe drum, fratele lui îi mai zise:

— Lasă-mă să merg eu în față, căci, dacă vom întâlni din întâmplare vreun bou rău și tu vei fi împuns în locul meu, voi fi snopit în bățai.

Faralahy a trebuit din nou să primească.

Când mama socoti că băieții au terminat de adunat lemne, își ascuți un cuțit și se duse să-i aștepte în locul cel mai pustiu al drumului. Se înnoptase de tot. Când sosiră, femeia îl lăsă să treacă pe acela care mergea înainte, și văzând că cel din urmă ducea un snop mic, îi dădu o lovitură de cuțit care-l trânti mort la pământ. Lesoma, speriat, o luă la fugă. Mama se aplecă asupra cadavrului și văzu cu groază că-și omorâse propriul copil și că Lesoma, a cărui moarte o dorea, scăpase.

Atunci ea începu să plângă și să se vaite, spunând:

„A fost schimbat! Oh! Faralahy! A fost schimbat! Oh!

A fost schimbat! Oh! Faralahy! A fost schimbat! Oh!”.

Dar Lesoma răspunse de departe:

— Încetează să te tângui! Oh! Mamă! Încetează să te tângui! Încetează să te tângui! Oh! Mamă! Încetează să te tângui! Este rânduit ca mortul să devină copilul celei moarte și cel viu să fie fiul celei vii!

Cei bătrâni spun :

„Nu există răzbunare, ci faptă care se întoarce asupra făptuitorului”.

Eu spun dimpotrivă:

„Răzbunare există, și mai mult, fapta se întoarce asupra făptuitorului”.

Povești cu animale

Takatra și bufnița

(Betsileo)

Takatra (un fel de cucuvea) și bufnița s-au făcut frați de cruce. Aceasta îi spuse *takatrei*:

— Vino să petreci câteva zile la mine!

Takatra primi, fiind poftită de o prietenă. Dar găsi casa bufniței într-o stare jalnică, năpădită de iarbă și fără nicio mobilă.

— Asta e casa ta? întrebă *takatra*. Vino s-o vezi pe-a mea, este cu mult mai bine rânduită.

Bufnița primi invitația, intră și spuse plină de mirare:

— Bravo, prietene! Casa ta este o frumusețe!

Au stat multă vreme împreună. *Takatra* spuse în sfârșit:

— Haidem, cumătră, să căutăm de mâncare; mi-e foame!

— Să așteptăm să se facă puțină umbră, răspunse bufnița; soarele este încă prea fierbinte.

Pentru a doua oară bufnița îi răspunse *takatrei*, care o silea să iasă:

— Cumătră, este destul de cald încă, așa că eu rămân aici.

— Doamne ferește! zise *takatra*, după care îi dădu un picior bufniței și fugi.

Așteptă pe afară alte păsări ca s-o ajute s-o bată pe bufnița ce se încăpățâna să rămână în casa ei. Veni un *papangue* (pasăre mare de pradă). *Takatra* îi spuse:

— Domnule, bufnița mi-a luat casa. Scoateți-o afară. Dacă veți reuși, vă voi dărui trei scoici și patru mame-lăcuste.

— Nu-ți fie teamă, zise *papangue*, o voi face bucăți.

Privi prin ușă și întrebă:

— Cine se află în casa *takatrei*?

— Eu, cea care are o tobă în piept; cea care are barbă sub gât; dacă privesc în sus, cerul se scufundă; dacă tușesc, pământul se cutremură; dacă dau o lovitură de picior în apă, ea se împrăștie. Pe cei ce vor veni îi voi mânca!

Când *papangue* auzi așa ceva fugi, spunându-i *takatrei*:

— Eh! Este prea puternică; trimite pe altcineva în locul meu. Când tușește, se cutremură pământul; dacă dă cu piciorul în apă, se revarsă. Este nemaipomenit!

După puțin timp trecu un bățlan.

— Casa mea, stăpâne bățlan, este în mâinile bufniței. Scoateți-o și, dacă reușiți, vă voi da trei scoici și patru mame-lăcuste.

— Nu-ți fie teamă, o voi face bucăți.

Uitându-se pe ușă, bățlanul începu să strige:

— Cine-i aici, în casa *takatrei*?

— Eu, răspunse bufnița, cea care are o tobă în piept și barbă sub gât; dacă mă uit la cer, se scufundă; dacă tușesc, pământul se cutremură; dacă dau cu piciorul în apă, apa dispare. Pe cei ce vor veni îi voi mânca!

La aceste vorbe, bățlanul fugi, spunându-i *takatrei*:

— Nu știu... dragă prietene... La revedere, *takatra*. Plec! Îți doresc ca Dumnezeu să te apere, pentru că avem aceeași

origine; hrana noastră e asemănătoare; doar penele ni se deosebesc. Să fii sănătos, *takatra*. Nu pricep ce-am auzit.

Veniră și alte păsări, dar primiră același răspuns și fură tare înspăimântate de vorbele bufniței. *Takatra* își pierdu capul. Nu avea nimic de mâncare și foamea se făcea tot mai simțită în timp ce aștepta ajutor împotriva bufniței. Nevăzând pe nimeni, începu să pigulească, asemenea găinilor printre rămășițe, pe pământul ud. Ciugulea de ici, ciugulea de colo, când sosi *tsintsina* (pasăre mică), care îi spuse *takatrei*:

— Dumneata ești, *takatra*, slab, amărât, bolnav, supărat? De ce nu stai drept ca un om? Ai aerul unei femei pe care o frământă gelozia. Buzele dumitale subțiate spun multe. Ce s-a întâmplat, domnule *takatra*?

— Sunt mort, răspunse *takatra*; sunt pierdut. Bufnița, domnule, mi-a luat casa. Mi-a luat-o și n-am nimic în schimb de la ea. Totuși, fiind frați de cruce, ar trebui să fim în termeni foarte buni. Casa ei nu face două parale, în timp ce a mea este din bambus împletit, pe care l-am și tencuit. Este bună și călduroasă. Te rog, domnule, scoate-o și-ți voi da trei scoici și patru mame-lăcuste. Îți atrag însă atenția că nu te voi putea ajuta; m-am plâns mai multor păsări, le-am povestit nenorocirile mele ca și ție. Mi-au spus vorbe frumoase, pe urmă însă au plecat. Dacă mă poți scăpa,

spune-mi-o; și dacă reușești să izgonești bufnița de la mine, îți voi da trei scoici și patru mame-lăcuste.

— Ai încredere, domnule *takatra*, spuse *tsintsina*, trebuie să sosească și caimanul.

După ce veni caimanul, veni și șarpele. Se sfătuiră asupra celor ce trebuiau făcute împotriva bufniței hoate:

— Dacă va zbura, zise caimanul, taie-i aripile.

Tsintsina se așeză în ușă și zise:

— Cine este în casa *takatrei*?

— Eu, răspunse bufnița, cea care are o tobă în piept și barbă sub gât; dacă privesc în sus, cerul se scufundă; dacă tușesc, pământul se cutremură; dacă lovesc apa cu piciorul, se împrășteie, pe acei ce vor veni îi voi mânca!

Tsintsina, supărat, intră. Odată ajuns înăuntru, sări la bufniță, îi dădu un picior și i se agăță la subsuoara aripilor. Bufnița începu să dea din aripi sărind. Dar sărea degeaba, căci *tsintsina* se ținea bine. Acesta din urmă sări în gura bufniței și ieși din trupul ei prin spate. Bufnița muri pe loc.

Când dușmanul *takatrei* fu mort, *tsintsina* se apropie și îi spuse:

— Unde sunt cele trei scoici și cele patru mame-lăcuste? Fratele tău de cruce este mort, trebuie să te gândești să-l așezi în coșciug și să-l îngropi.

— Îți mulțumesc mult, domnule, pentru ceea ce ai făcut. Dar nu voi înmormânta bufnița, pentru că a călcat

jurământul de frăție care ne lega. În ce privește înțelegerea noastră fii liniștit, o, stăpânul meu, mă duc să caut ce ți-am făgăduit. Îți las în gaj casa mea până mă întorc.

Și plecă.

Se întoarse aducând obiectele făgăduite, învelite în foi de *sonjo* (frunze comestibile).

— Să trăiești mult timp, o, stăpâne, îi spuse *takatra tsintsinei*, să ajungi la bătrânețe cu nevasta și copiii. Dumnezeu să te binecuvânteze pentru binele pe care mi l-ai făcut. Iată, împreună cu mulțumirile mele, ceea ce ți-am făgăduit. Ia, o, stăpânul meu, aceste trei scoici și aceste patru mame-lăcuste.

Tsintsina luă frunzele de *sonjo* și, desfăcându-le, găsi cele patru mame-lăcuste. Se bucură. Dar în locul scoicilor găsi trei broaște:

— Unde sunt scoicile, domnule *takatra*? zise *tsintsina*. N-am găsit decât trei broaște.

— Sunt scoici, domnule *tsintsina*, zise *takatra*; mănâncă-le!

— Nu pot, răspunse *tsintsina*; nici bunicul și nici strămoșii mei n-au mâncat broaște crude niciodată. Ei se îmbrățișau, nas în nas, cu broaștele. Ele sunt sfinte pentru noi!

— Atunci, zise *takatra*, pune-le la fiert sau la prăjit, după cum îți place.

— Vrei să mă înșeli, oh, tu, zise *tsintsina* furios; ne-am înțelese să-mi dai trei scoici și tu îmi aduci trei broaște. Urmașii mei nu te vor mai ajuta niciodată când vei fi la nevoie... Te blestem să nu ai urmași!

De atunci, se spune că *takatra* și *tsintsina* nu mai sunt prieteni și nu mai ciugulesc împreună.

Câinele, mistrețul și caimanul

(Bara)

Se spune că odinioară un om avea trei fii: se numeau Manga, Manolabahy și Baolava și locuiau împreună într-un sat. După moartea tatălui lor, ei încetară să mai trăiască în înțelegere și își pierdeau timpul certându-se și chiar bătându-se. Sfârșiră prin a se despărți. Baolava spuse într-o zi:

— Haideți să locuim în apă.

Dar ceilalți doi nu primiră:

— Nevestele și copiii noștri nu vor putea trăi în apă!

Manolabahy spuse:

— Haideți să locuim în pădure.

Ceilalți doi n-au vrut și Manga spuse la rândul lui:

— În pădure nu vom putea găsi hrană! Cum vom trăi? Dacă sunteți de aceeași părere, haideți să ne apropiem de oameni; în acest fel viața ne va fi mai ușoară!

Dar ceilalți doi n-au fost de aceeași părere și, știind că nu se vor înțelege niciodată, hotărâră să meargă fiecare unde i se va părea mai bine. Baolava se afundă în apă și se făcu un caiman. Manolabahy intră în pădure și se făcu mistreț. Manga căută niște oameni de care să se lipească și se făcu câine.

Se înseră și Manga își petrecu noaptea într-un sat, la apus de locuința caimanului. A doua zi, ajuns la marginea unei ape, se pregătea să-și dezbrace *salaka* (veșmântul) pentru a trece râul, când își aduse aminte că fratele său era stăpânul vadului; îl chemă îndată și îi făgădui plată ca să-l treacă dincolo. Baolava primi, și când Manga fu de partea cealaltă, își ceru răsplata făgăduită.

— Ține! zise câinele, iată-ți plata, prietene! – și își ridică coada dându-i drept plată o murdărie.

— Ah, fratele meu mai mic! strigă caimanul. Se va mai întâmpla să treci prin acest vad. Atunci o să vezi tu! Nu mă voi liniști până când nu-ți voi rupe coada pe care ai ridicat-o adineauri ca să-mi plătești.

Manga porni spre sat și, pentru a-și vesti sosirea, lătră tare, mișcându-și coada la fiecare pas. Oamenii din ținut veniră cu toții să-l întâmpine pe străin, îi povestiră cum un animal înspăimântător, cu doi dinți lungi, care semăna cu un porc, le strică ogorul. Manga înțelese îndată că era vorba de Manolabahy. „E sigur Manolabahy, gândi el. E

ruda mea, dar, pentru că face atâta rău, trebuie să-l atac.”
Și adăugă tare:

— Ce răsplată îmi veți da dacă vă scap de el?

— Dacă-l vei împiedica să strice culturile, i-au spus oamenii, nu vei mai avea grijă de hrană în viitor – ți-o vom da noi ca răsplată pentru bunele tale fapte!

Iată de ce, se spune, câinele nu lucrează decât pentru mâncare.

— Arătați-mi unde se află acel animal, continuă Manga, și mă voi duce la el. Când voi striga: „Manolabahy! Manolabahy!”, veniți repede! Înseamnă că l-am găsit.

Oamenii din sat porniră cu Manga. Mistrețul tocmai scormonea pământul cu râțul; burta îi era plină cu patate crude. Locuitorii îi arătară câinelui locul unde sta porcul de obicei. Manga se apropie de el, îl apucă de coadă și le strigă oamenilor:

— Manolabahy! Manolabahy! (un fel de onomatopee).

Mistrețul crezu la început că fratele lui se joacă cu el trăgându-l de coadă, așa că nu-i dădu atenție și se mulțumi să spună:

— Haide, pleacă, nebun ce ești! Nu mă striga degeaba!

Dar Manga striga din ce în ce mai tare:

— Manolabahy! Manolabahy!

În același timp mișcă din coadă foarte repede, ca și când i-ar fi chemat pe oameni făcându-le semn că dușmanul era

acolo. Veniră o mulțime de săteni să-l omoare pe Manolabahy, dar acesta, adunându-și toată puterea, reuși să fugă, aproape smulgându-i dinții lui Manga. De data asta scăpă de primejdie. Urmăritorii se întoarseră foarte plouați, morți de oboseală și înfometați. Manga, după obiceiul său, nu se întoarse de-a dreptul, ci zăpăcit, hoinărind și căutând în dreapta și în stânga, sosi cel din urmă la vadul râului. Uitase de renghiul jucat altădată fratelui său Baolava și-l chemă pentru a-l trece apa, lătrând cât putea de tare. Dar Baolava nu apărură și Manga îl ocări:

— Baolava lo! Baolava lo!²⁸

Caimanul însă auzise foarte bine chemarea; dinadins nu răspundea și sta la pândă, foarte aproape de mal. Cum intră Manga în apă, Baolava se aruncă asupra lui, îl apucă cu tărie de coadă și i-o smulse.

În acest timp, Manolabahy distrugea câmpurile de patate. Îndrăzni chiar să vină printre culturi în plină zi. Își așezase locuința în insula lui Baolava, aflată în mijlocul râului, pentru că acolo creșteau patate mari cât capul. Dar pagubele pe care mistrețul le făcea în acest câmp oamenii le puneau pe socoteala caimanului. De aici vine proverbul

²⁸ „Baolava putredul!” – onomatopee și joc de cuvinte.

bara: „bananul este rupt, vântul suflă; dar Baolava e aici, el a săvârșit stricăciunea”.

— Te vom omorî, i-au spus caimanului oamenii, pentru că ne strici culturile.

— Nu eu, spuse Baolava. Manolabahy vă mănâncă patatele, nu eu.

— Atunci prinde-l când va veni pe aici, dacă vrei să-ți scapi pielea.

Când arșița soarelui se potoli, mistrețul veni pe insulă; dar de data asta nu se atinse de patate. Plecă din nou și se întoarse la miezul nopții. Baolava se apropie de el:

— O, Manolabahy, fratele meu, oamenii vor să te omoare pentru că le distrugi culturile. Dacă nu cazii în mâinile lor, voi fi eu omorât în locul tău. Încetează să mai vii pe insulă și caută-ți hrana departe, în pădure.

Dar mistrețul nu ținu socoteală de sfaturile fratelui său. Continuă să scormonească câmpurile cu patate, dimineața și seara. Încă o dată caimanul îi spuse:

— Manolabahy, tu ești fratele meu și nu vreau să te înșel. Dacă mai vii pe insulă te voi ataca. Dacă treci vadul să strici culturile, să știi că vei plăti cu viața; nu te voi ataca acolo unde este apă multă, ci te voi apuca unde râul este mai puțin adânc și te voi omorî.

— Ne vom bate deci astăzi, zise celălalt.

— Da! și spun adevărul; te voi omorî!

Când se înseră, mistrețul trecu râul, ca de obicei. Când ajunse aproape de insulă, în locul unde râul este mai puțin adânc, Dinți-lungi (caimanul) se aruncă asupra lui, dar Doi-dinți (mistrețul), cu colții, îl tăie în două bucăți, dintre care una a fost luată de apă, iar cealaltă îi rămase agățată în gură. Mistrețul nu știa cum să facă să aducă și cealaltă jumătate a cadavrului fratelui său, caimanul, căci, fiind ostenit, picioarele îl dureau cumplit. Pe de altă parte, dacă rămânea pe loc, curentul apei amenința să-l ia; dacă se urca pe insulă, oamenii ar fi venit să-l omoare! Și iată-i într-adevăr, numeroși, cu sulite și bărzi. Manolabahy fu curând străpuns de lovituri și muri.

De atunci se spune că urmașii celor trei frați au devenit dușmani; ei se atacă în pădure și se bat în luminișuri.

Țiparul cel mare și țiparul cel mic

(Antambahoaka)

Un țipar mic, văzându-l pe unul mare, l-a întrebat:

— Cum ai putut ajunge atât de mare?

Celălalt răspunse:

— Nemâncând fier învelit în carne (ac de undiță-momeală) și neintrând în casa cea rece (curenți reci). De asemenea, am stat tot mereu departe de focurile de noapte, de frică să nu fiu străpuns de țepușele pescarilor. Dacă vrei

să îmbătrânești și să crești la fel de mare ca mine, n-ai decât să faci la fel.

— Ai dreptate, răspuse țiparul cel mic, cu toate că în sinea lui nu punea niciun preț pe acest sfat.

Abia se despărțiră, că țiparul cel mic văzu o momeală.

— Un lucru atât de mic nu poate să mă omoare, își spuse el; și-o înghiți.

Dar cârligul îi intră în gură și nu și-l mai putu desprinde. Țiparul cel mare întorcându-se, cel mic îi ceru povață cum să iasă din această încurcătură, cerându-și iertare că nu ținuse cont de sfaturile lui:

— Fă pe mortul, îi spuse țiparul cel mare, și poate vei putea să scapi.

Pescarul sosi, își trase undița, scoase cârligul din gura peștelui și, crezând că-i mort, îl puse pe mal. Îndată micul țipar se aruncă în apă teafăr și sănătos.

Puțin timp după asta, uitând de prima pățanie, țiparul cel mic intră într-o vârșă. Când pescarul veni să-și tragă vârșă din apă, el făcu iar pe mortul și putu din nou să scape datorită acestei șiretenii cu care credea că va reuși mereu.

Altă dată, un om pescuia cu făclia, plimbând flacăra pe apă. Tânărul țipar se apropie de lumină și pescarul îl omorî dintr-o lovitură de țepușă. A murit fiindcă n-a ascultat sfaturile țiparului cel mare.

Șoarecele și pisica

(Betsileo)

Pisica și șoarecele erau prieteni. Și-au întărit prietenia făcând legământ de frăție. Legăturile dintre ei devenind mai strânse, au căpătat mai multă încredere unul în celălalt. Pisica însă mânca pe ascuns din puii șoarecelui. Acesta băgă de seamă și întrebă:

— Cine vă ucide, copiii mei? În fiecare zi sunteți mai puțini!

— Pisica ne mănâncă, răspunseră ei.

Șoarecele se îngrozi auzind aceste vorbe:

— Ce înșelătorie! spuse el. Pisica e sora mea de sânge și vine pe ascuns să-mi mănânce copiii!

Și, furios, se duse s-o caute pe pisică:

— Hai să ne întrecem în șiretenie, îi spuse el.

— În ce fel? întrebă pisica.

— Să trecem prin foc! reluă șoarecele.

— Bine, să mergem!

— Cine va trece primul? întrebă șoarecele încântat de acest răspuns.

— Tu însuți, care ai făcut propunerea, răspunse pisica.

— Pregătește un rug, zise șoarecele.

Pisica ascultă și așeză lemnele în așa fel încât flacăra să formeze o capcană. Șoarecele intră între lemne.

— Stai bine cumetre? întrebă pisica. Pot să aprind?

— Lasă-mă să mă așez pe o rână, răspunse șoarecele; văd că voi muri.

În loc să se culce, șoarecele începu să scobească în pământ o gaură. Pisica, gata să aprindă lemnele, încerca să-l vadă pe șoarece:

— Pot pune focul acum? întrebă ea.

— Mă culc pe o parte, răspunse șoarecele; simt că voi muri.

Dar continuă să-și scobească gaura.

— Aprind, cumetre? repetă pisica.

— Lasă-mă să mă ridic puțin, răspunse șoarecele.

După ce gaura fu gata, el spuse:

— Poți da foc la lemne.

Pisica aprinse lemnele care începură să ardă. Șoarecele se aruncă în gaura pe care o scobise și flacăra nu-l putu atinge. Când focul se stinse, pisica dădu cenușa la o parte să caute cadavrul șoarecelui. La început nu văzu nimic; pe urmă șoarecele ieși teafăr și sănătos din gaura lui, țopăind, și îi spuse:

— Este rândul meu acum să trec la foc, așa cum ne-a fost învoiala.

Pisica se așeză în gaura unde stătuse șoarecele, în timp ce acesta aducea lemne de foc, așezându-le în formă de rug.

— Să pun focul? întrebă șoarecele.

Făcând ca el, pisica răspunse:

— Așteaptă puțin să mă așez pe o parte, căci simt că voi muri.

Se așeză pe o parte, dar nu știa să scobească o gaură în pământ ca prietenul ei.

— Pun focul? zise șoarecele pentru a doua oară.

— Așteaptă să mă culc.

— Pot aprinde? întrebă șoarecele pentru a treia oară.

— Lasă-mă să mă spăl puțin.

Și se spălă.

— Aprind? întrebă șoarecele pentru ultima oară.

— Da! i se răspunse.

Șoarecele aprinse lemnele care începură să ardă, cu gândul că pisica, ce voise să-l înșele, va muri. Ceea ce se și întâmplă.

Niște pisici care aflară cum se purtase șoarecele cu surata lor se supărară. Se întruniră și jurară că vor mânca șoareci peste tot pe unde îi vor întâlni, pentru că unul dintre ei a omorât o pisică prin șiretenie.

Pentru a-și împlini acest legământ, pisicile mănâncă șoareci.

Păianjenul

(Wei)

A fost odată un păianjen; o mare foamete bântuia țara, încât nu se mai găsea nici orez, nici făină de manioc, nici banane, nici muguri de palmieri, nici carne, niciun fel de hrană. O foamete mare bântuia în țară. Păianjenul și femeia lui aveau copii, sute de copii. În țară nu era hrană cu ce să-i crească. Atunci păianjenul se prefăcu bolnav și-i spuse femeii sale:

— Am să mor!

— N-ai să mori, răspunse femeia, vom munci!

— Nu, zise păianjenul, am să mor! Și adăugă: Când voi fi mort să nu mă așezi aici, ci să mă pui într-o groapă; peste groapă să așezi scânduri, iar peste scânduri să bătătorești pământ.

Și păianjenul muri. Atunci femeia le spuse copiilor:

— Săpați o groapă.

Ei au săpat o groapă în care l-au așezat pe păianjen, după care au acoperit groapa cu scânduri. Când a venit seara, păianjenul a ieșit din groapă și a plecat departe, în țară. Nu murise, trăia. Tot umblând, întâlni o femeie de seamă: o femeie-căpetenie. Femeia avea mult orez; avea orez mult în ferma ei; avea orez mult în hambar și avea

multă făină de manioc. Dar femeia era stearpă; nu avea copii. Păianjenul o întrebă:

— Mamă, unde-ți sunt copiii?

— Nu am, răspunse ea.

— Am un leac, spuse păianjenul, am să ți-l dau, tu ai să-l bei, așa că vei rămâne însărcinată și vei naște.

— Dă-mi leacul, spuse femeia; dacă nasc și dacă am un băiat, îți voi da un hambar plin cu orez, două plantații de manioc și o grămadă mare de banane.

Din pricina foametei, păianjenul primi. El se duse să caute leacul și se întoarse în sat. Femeia, care omorâse un țap și fiersese orez pentru păianjen, îi spuse:

— Păianjene, iată orez pentru tine!

Păianjenul a mâncat și a fost în totul mulțumit. După aceea a pus leacul într-un vas, a turnat apă și a amestecat.

— Adu o fâșie de stofă, i-a spus el femeii.

Păianjenul i-a legat ochii femeii și i-a zis:

— Gata! Acum bea leacul. După ce-l vei fi băut nu mă vei mai vedea; voi fi plecat departe. După șase luni însă vei naște un băiat și eu mă voi întoarce ca tu să-mi poți da orezul și toate proviziile făgăduite.

Femeia primi; apucă vasul și bău leacul. Păianjenul sări în vas și femeia îl înghiți. Păianjenul ajunsese în pântecul femeii. Femeia născu un copil; era păianjenul. Femeia i-a dat să bea apă, a fiert orez din cel mai bun și i-a dat să

mănânce. Păianjenului i-a priit și s-a îngrășat. El fusese în pânțele femeii. El era copilul. Femeia însă nu știa.

În pădure trăia un animal numit căprioară; e șireată căprioara.

— Mă duc, spuse ea, să-l văd pe copilul femeii; timp de șase luni i-a mâncat orezul.

Căprioara veni și-i spuse femeii:

— Mamă, am venit să-ți văd copilul!

Femeia i l-a arătat. Căprioara l-a privit și a văzut că nu-i altul decât păianjenul. Femeia a luat apoi copilul și l-a îmbrăcat. Căprioara s-a dus în sat, a luat un băț, s-a întors, i-a scos hainele copilului și l-a bătut zdravăn. Copilul a scăpat și a fugit. Căprioara i-a spus femeii:

— Era păianjenul; nu era niciun copil; păianjenul este un înșelător!

Păianjenul s-a dus să-și regăsească femeia dintâi; tot orezul femeii sale se copsese; femeia avea acum și multe găini; ea pisa orez, iar copiii tăiau păsări. Femeia fierbea orez, fierbea carne, puneă orezul pe taler, iar în orez puneă carnea.

Într-o seară, păianjenul sosi și o găsi pe femeia sa mâncând orez. O apucă de mână. Femeia întinse mâna spre orez. Păianjenul începu iarăși s-o tragă de mână:

— Sunt mort de multă vreme, spuse el, dar acum m-am întors.

Femeia însă nu răspunse. Fiul ei zise:

— Mamă, e tata!

— Nu, răspunse femeia, tatăl tău a murit de multă vreme!

Păianjenul se întoarse la cealaltă femeie și-i spuse:

— Eu sunt, păianjenul!

— Păianjenul a murit de multă vreme. Păianjenul a fost un înșelător!

S-a terminat...

Ouăle de iblis

(Bambara)

Tot timpul cât dură foametea, iepurele îi hrăni pe ai săi cu ouă de *iblis* (diavol).

Într-o zi Nienemba, femeia hienei, veni la el să-i ceară jar. O găsi pe doamna iepure prăjind ouă. Fără să spună nimic, ieși cu jarul dar, îndată ce ajunse afară, urină deasupra lui să-l stingă. Pe urmă veni înapoi să mai ceară foc.

De trei ori la rând Nienemba veni astfel înapoi, prefăcându-se că nu a putut păstra jarul aprins. A patra oară, iepuroaica îi dăruí puţin ou prăjit ca să guste.

— Îl voi păstra pentru micuţii mei, zise Nienemba. Ei nu au decât iarbă şi frunze de mâncare.

Îndată ce Nienemba ajunsese acasă, Diatru, bărbatul ei, gâdilă de mirosul ouălor prăjite, se repezi spre ea ca un nebun să-i smulgă ce-a adus. Nienemba îi dădu mai întâi o puternică lovitură de *sunkala* (par pentru sfărâmat meiul sau orezul) în cap, pe urmă, aruncându-i ouăle:

— Ia și mănâncă, lacomule! îi strigă ea. Vezi bine că nu ești decât un laș și un leneș! La iepure se găsește tot mereu de mâncare, în timp ce aici familia ta crapă de foame!

— Vei avea și tu mâine ouă! spuse Diatru cu gravitate.

În aceeași noapte, după ce-și puse un ou stricat între gingie și obraz, Diatru se ascunse în spatele locuinței meșterului iepure. Pe urmă începu să geamă cu jale.

— Cine este acolo? strigă jupân iepure ieșind din casă.

— Eu sunt, iepure! murmură Diatru cu vocea sa cea mai plângăreață. Mă dor foarte tare dinții! Vino să-mi scoți punga de puroi pe care o am în gură!

— Da, dar... dacă-mi muști degetele? zise iepurele neîncrezător.

— Un bolnav nu se poartă niciodată rău cu un *bastiqui* (meșter în leacuri), protestă hiena.

Atunci iepurele se apropie și își băgă laba în gura falsului bolnav, care i-o prinse îndată între fălci.

— Nu-ți mai dau drumul la labă, mormăi Diatru, înainte să-mi spui unde ai găsit ouă!

— Lasă-mă! Te voi duce acolo de cum va cânta cocoșul! Îi făgădui iepurele.

Diatru desfăcu dinții și iepurele putu să-și scoată laba. În sfârșit, pentru a grăbi plecarea, hiena alergă și-și lovi cocoșul, iar acesta cucurigă:

— A cântat cocoșul! Trebuie să plecăm la drum, se întoarce să-i spună iepurelui.

— Nu! răspunse acesta, care nu se lăsa păcălit. Să așteptăm ca femeile bătrâne să înceapă să tușească, așa cum fac în fiecare dimineață când se trezesc.

Diatru se grăbi s-o lovească pe bătrâna lui mamă până ce aceasta tuși de mai multe ori.

De data asta, iepurele se prefăcu convins că veniseră zorile. Își luă pielea de țap (burduf din piele de țap), în timp ce hiena, la rândul ei, luă un sac din piele de bou, căci un sac mic nu i-ar fi fost de-ajuns.

Îndată plecară la drum.

Când au sosit la locul unde *iblișii* ouau, își umplură până la jumătate sacii cu ouă. Iepurele continuă să-l umple pe al său cu fructe verzi de *nzaba* (arbust cu flori albe), fiecare cam de mărimea unui pumn, și-l sfătui pe Diatru să facă la fel. Dar acesta nu vru să asculte și, cu toate că iepurele i-a spus că vor întâlni șapte grupuri de *ibliși* pe drumul de întoarcere, se încăpățână să-și umple sacul cu ouă. Și cum iepurele stăruia, îl lovi cu brutalitate în obraz,

fiind sigur că șiretul animal căuta să-l convingă să nu-și umple sacul doar din invidie și pentru a-l împiedica să-și pună la încercare puterea, ca să nu ia mai multe ouă decât el.

Plecară înapoi. La primul grup de *ibliși* cu care se întâlnea, căpetenia acestora întrebă cântând:

— De unde vine fratele meu iepurele?

Și iepurele răspunse:

— De la adunarea ouălor de bibilică!

La acestea, *iblisul* spuse din nou, tot cântând:

— Aruncă-mi unul ca să-l văd!

Iepurele îi aruncă un fruct de *nzaba*. După ce-l privi cu atenție, *iblisul* îi zise:

— *Fi yi... boou...* treci, iepure, treci!

Când veni rândul hienei, căpetenia *iblis* îi puse aceeași întrebare și Diatru răspunse așa cum auzise că făcuse și iepurele, dar, cum n-avea niciun fruct de *nzaba*, trebui să arate un ou la controlul *iblisului*.

Atunci, fără nicio vorbă, *iblișii* o înconjură pe hienă, o apucară, o sfâșiară și o mâncară.

Iepurele se întoarse la bârlogul său fără nicio supărare.

Caimanul, omul și șacalul

(Hausa)

Un caiman, care venise într-un sat să caute de mâncare, i-a auzit pe oamenii spunând:

— Mâine ne vom duce la râu să vânăm un caiman.

Auzindu-i, caimanul n-a mai vrut să se întoarcă în râu și, găsind o rogojină înfășurată, a intrat în ea, s-a culcat și s-a ascuns.

A doua zi de dimineață, oamenii au plecat să vâneze un caiman, apoi s-au întors acasă. După ce s-au întors, un om a ieșit din sat să caute lemne și iarbă uscată ca să-și aprindă focul și să-și fiarbă partea sa de vânat.

El l-a văzut pe caiman, care i-a spus:

— Păstrează-mi taina!

Omul l-a întrebat:

— Ce cauți aici?

Acesta răspunse:

— Am venit astă-noapte să caut de mâncare și i-am auzit pe oameni spunând că voiau să vâneze un caiman a doua zi dimineață; m-am ascuns și nu m-am întors în râu. Du-mă acasă la mine, în apă.

Omul spuse:

— Bine!

A plecat și s-a întors cu un sac în care l-a băgat pe caiman; apoi, legând deschizătura, îl ridică și-l duse acasă,

unde-l așeză jos. Când se lăsă seara, luă iarăși sacul și-l duse la râu; apoi îl așeză chiar pe mal.

Dar caimanul îi spuse:

— Așază-mă chiar în apă!

El l-a ridicat și l-a dus în apa în care a intrat până la genunchi.

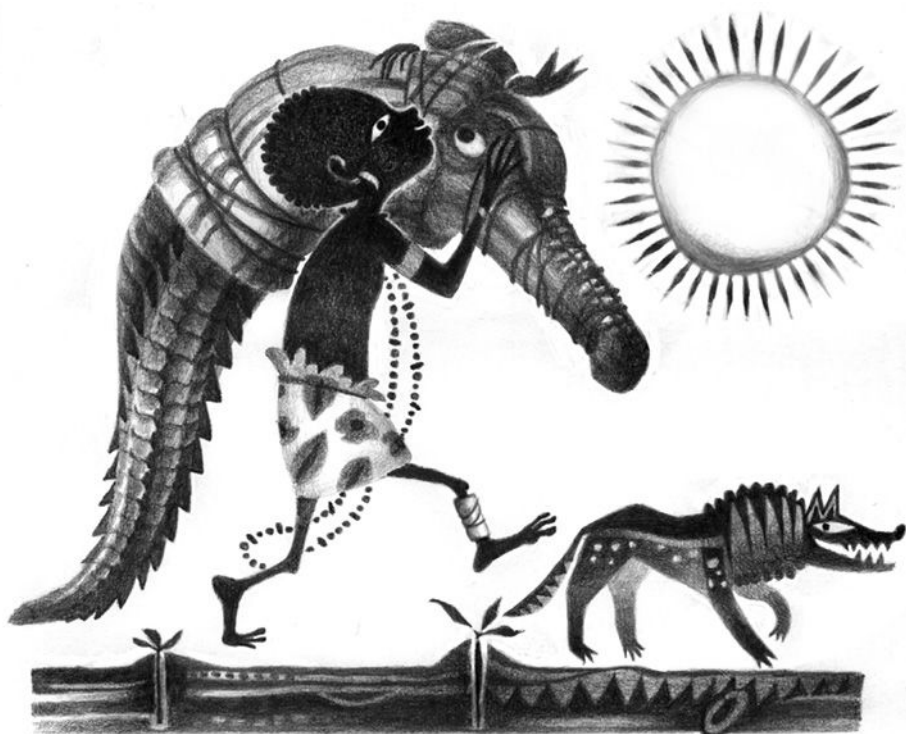
Caimanul i-a mai spus:

— Du-mă mai departe!

Și omul a intrat în apă până la brâu.

Caimanul i-a mai spus:

— Du-mă mai departe!

Și omul a intrat în apă până mai sus de brâu.

Caimanul a adăugat:

— Înaintează încă puțin! Intră în apă până la piept!

Omul făcu întocmai.

Caimanul zise:

Așază-mă aici și scoate-mă din sac.

El l-a scos din sac; dar când a ieșit, caimanul l-a prins de picior; omul a strigat:

— Ah! Ce e asta?

Caimanul a răspuns:

— Da, ce e?

— Lasă-mă! zise omul.

— N-am să te las! spuse caimanul.

Omul stătea acolo, în picioare, când sosiră animalele sălbatice să se adape. Ele spuseră:

— E un om acolo, în picioare, în apă.

El le-a spus:

— Da, sunt un om! l-am făcut bine unui caiman și el îmi răsplătește cu rău.

Animalele sălbatice au grăit:

— Voi, fiii oamenilor, vă purtați la fel cu oricine vă face vreun bine. Tu, caimane, ține bine ce-ai apucat; nu-l slăbi.

Omul începu să plângă. Șacalul sosi și el să se răcorească. Îl văzu pe om în apă bocindu-se și-l întrebă:

— De ce plângi, tu, acolo în apă?

Acesta răspunse:

— I-am făcut un bine unui caiman, iar el îmi întoarce cu rău.

Șacalul spuse:

— Caimane, este adevărat?

Acesta răspunse:

— Da!

Șacalul le spuse:

— Ieșiți amândoi, vreau să vă judec pricina, fiindcă eu sunt un *marabu*.

Caimanul răspunse:

— Bine! Poate careva să nu se supună legii? Nimeni nu poate.

L-a lăsat pe om. Au ieșit din apă spre a se apropia de șacal și s-au așezat în fața lui. Șacalul zise:

— Caimane, cum s-a purtat acest om în ce te privește?

— Era gata să fiu omorât, spuse caimanul, iar el m-a adus în elementul meu; mi-a făcut un bine și, ca răspuns, eu îi fac rău.

Șacalul spuse:

— Caimane, tu ai dreptate și nu omul acesta.

El i-a spus omului:

— Cum l-ai adus aici?

Omul răspunse:

— L-am băgat în sacul acesta, ca să-l aduc până aici.

Șacalul zise:

— Omule, tu minți; cum ai fi putut să-l aduci în sac?

Caimanul zise:

— Spune adevărul, nu minte; chiar în acest sac m-a adus.

Șacalul zise:

— Intră înăuntru să-mi dau seama.

Caimanul intră în sac și șacalul îi spuse omului:

— Leagă sacul la loc, să văd.

Omul legând sacul, șacalul îi spuse:

— Cum l-ai adus?

— Pe cap, răspunse omul.

— Ridică-te, spuse șacalul, și ia-l pe cap, să văd!

În timp ce omul își punea sacul pe cap, șacalul l-a întrebat:

— La voi carnea de caiman se mănâncă?

— Se mănâncă, răspunse omul.

— Așadar, spuse șacalul, întoarce-te acasă și mâncați ceea ce este al vostru.

Atunci omul îi spuse șacalului:

— Mi-ai făcut un serviciu; să mergem împreună acasă; vreau să-ți dau patru pui ca răsplată pentru această slujbă. Și plecară împreună.

Ajungând în sat, omul spuse:

— Șacale, rămâi aici; mă duc acasă să-ți aduc puii.

Înrând în casă, și-a găsit soția bolnavă, culcată, suferindă de pânțece, și i s-a spus că doar o piele de șacal ar vindeca-o, că trebuie să se grăbească să caute una. El zise:

— Nu faceți zgomot; avem un șacal în mână. Unde sunt copiii, unde sunt câinii? Copii, luați-vă bețele, ieșiți cu câinii; mergem să omorâm un șacal și să-l aducem aici.

Dar de la început șacalul nu avu încredere și nu rămase în locul unde îi spusese omul să aștepte ca să-i aducă puii. Îl lăsase la apus de sat, iar el se duse la răsărit, de unde, plin de neîncredere, supraveghea locul pe care îl părăsise; îl văzu îndată înconjurat de câini și de oameni; în același timp îl auzi pe om, care spunea:

— Aici l-am lăsat; înconjurați locul, astfel încât să nu ne poată scăpa; loviți-l și omorâți-l!

De dincolo însă, dinspre răsărit, șacalul își spunea: „He, îi cunosc eu bine pe oameni! Așadar să fug! În voi, fiii oamenilor, nu se poate avea încredere”.

S-a terminat...

Fiul domnului Uinde

(Mosi)

Cândva, se afla într-un sat de mosi, al cărui nume nu mi-l aduc aminte, un *naba* (rege) care se numea Lima. Într-o zi, acesta îi adună pe oamenii din sat și le puse întrebarea:

— O femeie care n-are de-a face cu niciun bărbat poate zămisli un copil?

Toată lumea a fost de părere că nu. Dacă o femeie naște în asemenea condiții, spuneau bătrânii, n-ar putea decât cu amestecul lui *Uinde* (Dumnezeu).

— Ei bine, porunci căpetenia, să mi se clădească o colibă fără uși!

Se ridică din pământ o *gașee* (colibă din lipitură de pământ), pe care o închiseră sus cu un *argamaz* (terasă din pământ bătătorit). Din porunca regelui, se aduseră alimente pentru zece ani și se săpă un puț în care să fie apă destulă.

Când lucrul fu terminat, regele porunci să fie închisă în această colibă propria lui fiică, Poko. Se zidi ușa:

— În acest fel, zise el, voi ști sigur dacă ajutorul unui bărbat este necesar pentru zămislire!

Un iepure auzi vorbindu-se despre această faptă a regelui. Își jură că va dovedi căpeteniei că el, iepurele, era în stare să-și bată joc de *naba* și să-i facă un copil celei zidite.

Se duse pentru aceasta să-l găsească pe *tiega* (șobolan cu coadă stufoasă), scormonitorul, tovarășul său. *Tiega* are obiceiul să zgârie pământul și să-l scormonească, atât pentru a căuta arahide, care-i plac nespuse de mult, cât și pentru a-și săpa galeriile în care locuiește.

Iepurele îi spuse:

— Sapă-mi un drum subteran care să ducă de la un loc pe care ți-l voi arăta până în mijlocul colibe unde este închisă Poko și îți făgăduiesc patru coșuri cu alune.

Șobolanul primi propunerea cu grabă.

Iepurele îl duse atunci în plin desigur, cam la aceeași depărtare de colibă ca aceea care desparte poșta de satul Pama (aproximativ 100 m). Îl duse atât de departe pentru ca nimeni să nu-l vadă pe șobolan începând lucrul și, de asemenea, pentru ca mai târziu să poată intra în tunel fără să fie văzut și să iasă la fel.

Șobolanul lucră până ce subterana ajunsese în coliba lui Poko. Când îl zări pe micul animal, aceasta îl întrebă:

— Ce cauți aici?

— Iepurele, tovarășul meu, mi-a cerut să-i fac un drum tainic, ca să poată veni să te vadă.

Tiega se duse să-l găsească pe iepure și-l înștiință că lucrul era împlinit. Iepurele veni atunci să-i facă o vizită lui Poko.

— Tatăl tău, îi spuse el, s-a crezut mai șiret ca nimeni pe lume, dar îi voi dovedi contrariul, fără greutate! S-a gândit să te împiedice să ai un bărbat și iată-mă gata să-ți fiu amant – bineînțeles, dacă dorești.

— E de la sine înțeles! răspunse tânăra fată.

Și în toate zilele iepurele venea să se culce cu ea. Fata rămase însărcinată.

La capătul sorocului obișnuit, Poko aduse pe lume un băiat.

Trei ani se scurseră astfel fără ca nimeni să bănuiască cele întâmplate în coliba misterioasă. Într-o zi, unul din frații lui Poko, care se plimba prin apropierea colibei, auzi țipete de copil. Se duse la rege și-i spuse. Acesta îl făcu mincinos și porunci să-l omoare, ceea ce s-a și făcut.

Lima trimise totuși pe un altul dintre fiii lui cu însărcinarea să asculte lipit de zid. Întorcându-se, al doilea fiu îi spuse:

— Fratele meu a spus adevărul.

— Minți! strigă tatăl său. L-am omorât pe fratele tău pentru minciunile lui și la fel se va întâmpla și cu tine. Să fie omorât!

Și cel de-al doilea fiu a fost omorât ca și cel dintâi.

Regele, atunci, adună toată populația.

— Cei doi fii ai mei, le spuse el, au mințit cum că sora lor este mamă.

— Nu-i cu putință! strigară toți. Cine poate pătrunde într-o colibă atât de bine închisă?

Lima mai trimise un bătrân pentru a pândi zgomotele dinăuntru colibeii. La întoarcere, bătrânul zise:

— Da! se aude o voce, dar nu pot să deslușesc dacă este a lui Poko sau a unui copil care strigă așa.

— Vom dărâma clădirea! spuse regele. Vom vedea despre ce este vorba!

Se dărâmă coliba și o găsiră pe Poko cu fiul ei. Lima o întrebă al cui era copilul.

— Este un *nabauindebiga*, răspunse ea, un fiu al Domnului-Dumnezeu!

— O vom afla! răspunse Lima.

Adună toate animalele pădurii și le așează pe un rând. După asta își chemă nepotul și îi dădu patru *kola* (nuci); pe urmă îi zise:

— Du-te și le dă tatălui tău.

Copilul trecu pe dinaintea rândului de animale. Cum era pe punctul de a ajunge în dreptul iepurelui, acesta începu deodată să se scarpine. Se scărpină cu furie murmurând:

— Sunt prea multe furnici aici! Și alergă să se ascundă în mijlocul celorlalte animale.

Micuțul își continuă căutarea și din nou iată-l foarte aproape de iepure.

— Ce de furnici! strigă șiretul animal, părăsindu-și repede locul cel nou pentru a se ascunde puțin mai departe.

Un bătrân îi observă totuși șiretlicul:

— Ce are iepurele de se plânge atâta de furnici? Ceilalți n-au spus nimic! El să fie singurul mușcat?!

Regele aduse apoi o rogojină și o piele de bou. Au fost așezate una peste alta și, când acest covor a fost pregătit, îl pofti pe iepure să ia loc. Acolo, furnicile și termitelile nu mai puteau să-l supere.

Micuțul veni atunci drept la iepure, tatăl lui, care nu mai putu să scape încă o dată, oricât de mult ar fi dorit-o, și așeză cele patru *kola* lângă laba lui.

— Cum ai făcut ca să ai acest copil? întrebă Lima.

— Prietenul meu, *tiega*, mi-a deschis o subterană până în mijlocul colibei fiicei tale.

— Ei bine, te voi omorî! Ce-mi dai pentru a-ți răscumpăra viața?

— Îți voi da orice vei dori!

— În acest caz, adu-mi doi colți de elefant, o piele de panteră, una de leu, lapte de vacă sălbatică și păr de cal *tyityrga* (pitic).

— Cum va putea iepurele să găsească toate acestea? se întrebau cei din jur.

Iepurele îi ceru căpeteniei un răgaz de șase luni pentru plata răscumpărării, termen care-i fu îngăduit. Apoi se duse să-l caute pe elefant:

— *Uinde*, zise el, mă trimite să-ți atrag atenția că astăzi este oprit să bei apă de baltă!

— Ce să mă fac? murmură elefantul înmărmurit. Tu ne vei sfătui, frate iepure, pentru că dintre noi doi tu ești cel mai bătrân.

— Să ne urcăm până la *Uinde* să-l salutăm și să-i cerem iertare, zise iepurele.

Luă apoi o broască-țestoasă și o întoarse pe spate pentru a servi drept treaptă elefanților. Pe urmă îi pofti pe aceștia să se urce unii peste alții ca să se apropie de *Uinde*. Când piramida de elefanți se înălță, iepurele, luând o bucată de lemn, împinse broasca-țestoasă: atunci, punctul de sprijin lipsindu-i, piramida se dărâmă. Elefanții căzură și fildeșii li se rupseră.

— Nu vă pierdeți vremea culegând toate astea acum! zise iepurele. *Uinde* vă dă voie să vă adăpați. Duceți-vă deci mai întâi să beți apă!

În timp ce animalele greoaie se adăpau, domnul iepure puse deoparte cea mai frumoasă pereche de colți. Elefanții veniră și-și puseră colții la loc. Numai șeful lor și-i căută pe ai săi fără a putea pune trompa pe ei:

— Nu mai căuta, îi spuse iepurele, *Uinde* ți i-a luat drept dar pentru iertarea pe care v-a dat-o.

Toți elefanții îi mulțumiră călduros iepurelui, spunând că fără mijlocirea lui ar fi fost opriți toată ziua să se adape.

Iepurele se duse la panteră.

— De ce stai așa murdară? Tu nu te speli niciodată? o întrebă el.

— Sunt așa pentru că mi-e teamă să nu-mi ud blana!

— Ei asta-i! Dar nu ți-o poți scoate și să ți-o pui la loc, după ce faci baie?

Se duseră la baltă și pantera își scoase blana. În timp ce se scălda, iepurele frecă blana pe dinăuntru cu ardei. După asta îi strigă panterei:

— Hai să plecăm! Vine ploaia!

Pantera își îmbracă pielea în grabă, dar ardeiul o ustura peste tot:

— Oh! gemu ea, în pielea mea este ceva care mă arde!

Pantera își aruncă pielea și fugi la adăpost în coliba ei. Iepurele luă blana și o puse într-o ascunzătoare sigură.

După ploaie, pantera își căută zadarnic blana. Îl întrebă pe iepure ce părere are despre dispariția asta misterioasă.

— Oh! răspunse acesta, a căzut atâta apă, încât o fi fost târâtă în mlaștină.

Iepurele se duse după aceea la *tyityrga*.

— De ce lași să-ți crească părul atât de lung? Vrei să aștepți să-ți acopere spinarea și umerii și să-ți cadă pe piept? Am un brici minunat...

— Nu știu să mă bărbieresc, obiectă *tyityrga*, și n-am găsit pe nimeni să-mi facă acest serviciu.

— Sunt gata să ți-l fac eu, propuse iepurele.

Îi tăie părul și-i rase capul.

— Mă duc să arunc tot acest păr în desiș, zise *tyityrga*.

— Nu! spuse iepurele. Ești mai mare decât mine și vreau să te scutesc de această oboseală. Dă-mi-l mie; mă însărcinez să-l arunc eu însumi.

Tyityrga primi și iepurele îl așeză într-un loc unde să-l poată lua mai târziu.

Iepurele se duse apoi să caute vaca sălbatică. Aceasta tocmai se plimba. Îi dădu puțină miere.

— Iată ceva grozav! îi zise el.

Vaca gustă și fu și ea de părere că gustul e minunat.

— Unde găsești așa ceva? întrebă ea.

— Într-un baobab foarte aproape de aici, răspunse iepurele. Din păcate, n-am capul destul de tare pentru a-l clătina cum se cuvine.

— Să-l clatin?

— Da! Se dă o lovitură puternică cu capul în trunchi și mierea cade de pe ramuri.

— Doar atât? zise vaca. Mă oblig să fac să plouă cu atâta miere, încât să ai din ce mânca cincisprezece zile. Vei vedea ce lovitură de cap știu să dau!

Se îndepărtă un pic, pe urmă își luă avânt și, repezindu-se, se aruncă, cu capul plecat, cu coarnele înainte, spre trunchiul copacului. Coarnele i se împlântară atât de adânc, încât îi fu cu neputință să și le scoată; tocmai ceea ce socotea și iepurele că se va întâmpla. Se apropie de vacă, îi legă picioarele din spate și o mulse cu cel mai mare sânge rece. Se depărtă apoi fără a se mai ocupa de ea. „Va trebui să se opintească serios înainte de a se putea desprinde de acolo!”

În sfârșit, iepurele ajunse la leu. Regele animalelor se afla pe malul unui lac mare, care îl despărțea de întinsele prerii unde pășteau căprioarele, *koba* (antilopă) și tot felul de vânat.

— Nu poți prinde unul din animalele acestea? îl întrebă șiretul animal.

— Da, zise leul, dar cum să le ajung? Trebuie să străbat lacul, și n-o pot face fără să-mi ud pielea!

— Scoate-o și las-o pe mal. Vei veni s-o iei după vânătoare.

Leul dădu urmare acestui sfat și nici n-ajunse bine pe celălalt mal, că iepurele îi și puse pielea în siguranță. Păcălitorul luă apoi apă și udă locul unde se aflase mai

adineauri pielea. Făcu după aceea o dâră umedă până la lac. În sfârșit, se aruncă în apă și se duse să-l găsească pe leu:

— Vino repede, îi zise el, apa ți-a luat pielea!

Leul se întoarse, dar nu mai găsi nimic. Iepurele se aruncă în apă și se prefăcu că zgârie nisipul în fundul apei, pe urmă, ieșind, îl sfătui pe leu să aștepte ca apa să se liniștească. Atunci va avea mai mult noroc în căutările sale.

Acum iepurele era în stăpânirea a tot ceea ce-i ceruse *naba* ca să-i cruțe viața, și totuși sorocul încă nu se împlinise.

— Cum ai putut tu să faci rost de toate astea? întrebă Lima minunându-se.

Iepurele nu răspunse nimic:

— Adună, spuse el, animalele și oamenii ca și data trecută.

Toată lumea a fost adunată, și animalele din desișuri, de la cel mai mic până la cel mai mare. *Naba* arată tot ce adusese iepurele. Se făcură auzite murmure de furie:

— Oh, acest prăpădit!... Cum ne-a mai înșelat!

Regele întrebă cele patru animale cum le jefuise iepurele, pe care de piele, pe care de colți, pe care de lapte. Și ele îi povestiră păcălelile bune de spânzurătoare ale șiretului animal. Toți își arătară pica arzătoare împotriva

lui. Ah! iepurele va face bine să nu se rătăcească prin desiș în plimbările lui, dacă ține la viață!

Meșterul iepure nu se sperie pentru atâta lucru. Merse într-un loc unde se afla o căprioară moartă de mai multă vreme. Viermii mișunau. Se îmbracă cu pielea ei, care pe la piept era jupuită și ciuruită de găuri, pe urmă se așeză în drumul elefantului:

— Ah! sărmana mea căprioară, zise acesta, iată în ce hal ești! De unde ai această boală respingătoare?

— Vai! răspunse falsa căprioară, ziua trecută m-am certat cu iepurele și el și-a întins laba spre mine. De atunci sunt bolnavă, după cum mă vezi.

Elefantul răspândi această poveste în tot desișul.

— Nu vă certați cu iepurele, îi sfătui el pe toți cei pe care-i întâlnea, are *grigriuri* (farmece-talismane) care fac lumea să piară!

Așa că animalele i-au trimis vorbă iepurelui că poate merge peste tot, fără teamă, și că nimeni nu se gândește să-i facă nici cel mai mic rău.

Antilopa pitică Gabuluku

(Bena-Lullua)

Nsefu (elefantul) Munene pofti o dată la el la dans toate animalele. Făcu o colibă mare-mare și o umplu cu mâncare

din belșug. Animalele veniră toate și se adunară în satul lui Nsefu Munene. Gabuluku (antilopa) zise:

— Ascultă, Nsefu! Vom dansa seara și dimineața. Între timp, vom dormi. Dar atunci s-ar putea să se strecoare cineva în coliba cu provizii să fure mâncarea. Ar fi bine să dai poruncă tuturor animalelor să-și scoată seara pieile de pe picioare²⁹ și să le agațe de acoperișul casei. Astfel, ele nu vor mai putea fugi.

Nsefu Munene zise:

— Foarte bine!

Nsefu îl numi paznic pe Kasșiana (leopardul).

Seara se dansă. Când sosi timpul, Nsefu dădu semnalul de culcare. Toți își scoaseră pielea de pe picioare și o atârnară sub acoperișul casei. Toate animalele adormiră. Mukenge (vulpea) chemă ploaia. Începu să plouă. Gabuluku se uită în jurul său. Toți dormeau, Kasșiana dormea, Mukenge dormea, toți dormeau. Gabuluku se ridică, luă din casă pieile picioarelor Gulungwei (caprei) și le încălță. Se duse în fața casei. Alergă înapoi și încolo, în așa fel încât să facă un mare număr de urme. După aceea se duse la coliba cu provizii și mănă, mănă, mănă, mănă. Pe urmă se întoarse, atârână ghetetele Gulungwei în cui și se duse să doarmă.

²⁹ Aluzie la ghete.

A doua zi dimineată, Kasŕiama ieși. El văzu numeroase urme de Gulungwe și zise:

— Aceasta înseamnă ceva!

Se duse să cerceteze și băgă de seamă că cineva mâncase și furase hrană din colibă. Gabuluku arătă urmele și zise:

— E Gulungwe!

Toate animalele spuseră:

— E Gulungwe!

Animalele strigară:

— Ooooh, Gulungwe!

Gulungwe zise:

— Am dormit, n-am furat.

Nsefu Munene, căpetenia, sosi. Văzu totul. Văzu urmele. Zise:

— Gulungwe trebuie să moară!

Și Gulungwe fu omorâtă.

Animalele mâncară, băură, dansară. Când veni vremea, Nkufu (broasca-țestoasă) dădu semnalul de culcare. Toți își scoaseră pielea de pe picioare și și-o agățară sub acoperișul casei. Mukenge chemă ploaia. Plouă. Gabuluku se uită în jur: toți dormeau. Kasŕiama dormea, Mukenge dormea; toți dormeau. Gabuluku luă pieile picioarelor lui Ntundu (țapul) de sub acoperiș și le încălță. Astfel pieriră Bu (bivolul), Kakese și, în sfârșit, paznicul Kasŕiama.

Fură omorâți astfel: Gulungwe, Ntundu, Bu, Kakese și Kasșiana. Într-o dimineață, Gabuluku se duse să se plimbe. Kakași kakulu (o femeie bătrână) se duse să-l caute pe Nsefu Munene. Kakași kakulu zise:

— Degeaba ai omorât toate aceste animale. Nu ele au furat. Gulungwe n-a furat. Ntundu n-a furat. Bu n-a furat. Kakese n-a furat. Kasșiana n-a furat. Gabuluku e un șiret. După povața lui Gabuluku, ai poruncit tuturor animalelor să-și atârne, noaptea, pieile de pe picioare sub acoperiș. Noaptea, Gabuluku încalță pieile picioarelor altora, aleargă ici, aleargă colo, fură și agață din nou pieile în cui. Pune-l pe Kabundji (specie de dihor) paznic la cabană. Voi face un *buanga* (vrajă, farmec). Când va adormi Kabundji, *buanga* îl va trezi.

Nsefu Munene zise:

— Bine!

Animalele dansară, mâncară, băură și iar dansară. Când fu timpul, Nsefu dădu semnalul de culcare. Kabundji merse să se așeze paznic în cabană. Toți își scoaseră pieile picioarelor și le agățară sub acoperiș. Toate animalele adormiră. Mukenge chemă ploaia. Plouă. Gabuluku se uită în jurul lui. Toate animalele dormeau. Gabuluku se ridică, luă de sub acoperiș pieile picioarelor lui Ngombe (bou domestic) și le încalță. Gabuluku se duse în fața casei.

Alergă de colo-colo, în așa fel încât să lase un mare număr de urme. Pe urmă se duse la cabană. Kabundji dormea.

Lângă Kabundji veghea *buanga*. Acesta îl îmboldi pe Kabundji și-i zise încetișor:

— Trezește-te, trezește-te, trezește-te! Vine hoțul!

Kabundji privi în jurul său cu băgare de seamă printre pleoape. El văzu pe cineva cum sosește și mănâncă, mănâncă, mănâncă. Văzu că era Gabuluku, care încălțase ghetetele lui Ngombe. Gabuluku mănă, mănă, mănă. După aceea, Gabuluku se întoarse la locul lui, se culcă și adormi.

Dimineața, animalele se duseră în fața porții casei. Ele văzură urmele. Animalele strigară:

— Ooooh, Ngombe!

Gabuluku ieși și strigă:

— Ooooh, Ngombe a furat!

Ngombe strigă:

— Am dormit, n-am furat!

Kabundji îi spuse lui Nsefu Munene:

— Gabuluku a furat!

Nsefu Munene zise:

— Gabuluku a furat cu pieile picioarelor lui Ngombe.

Gabuluku strigă:

— N-am furat eu, n-am furat eu, n-am furat eu!

Animalele ziseră:

— Gabuluku e un mare hoț. Gabuluku trebuie să moară.

Ele îl legară pe Gabuluku.

Animalele vrură să-l omoare pe Gabuluku pe loc. Gabuluku zise:

— Nu mă omorâți aici. Veți murdări locul împărțindu-mă pentru a mă mânca. Duceți-mă sub arbori.

Animalele îl duseră pe Gabuluku la marginea pădurii. Gabuluku zise:

— Acum desfaceți-mi sforile înainte să mor, pentru că va fi mai greu după aceea. Pe urmă aruncați-mă la pământ și eu voi muri.

Animalele îi desfăcură sforile lui Gabuluku și-l trântiră la pământ, dar Gabuluku scăpă pe deasupra crengilor și fugi în pădure. Fiul lui Kasșiana strigă:

— Din vina lui Gabuluku au fost ucise atâtea animale nevinovate. A furat mult și a mâncat mult. Trebuie să-l prindem.

Toate animalele porniră în căutarea lui Gabuluku. Gabuluku sosi în fața arborelui care avea numeroase rădăcini ieșite din pământ; între aceste rădăcini se adâncea o gaură în jos. El se strecură înăuntru. Animalele sosiră și începură să scobească. Scobiră atâta că până la sfârșit Kasșiana putu să apuce un picior al lui Gabuluku și să-l tragă la el. Gabuluku strigă:

— Eu stau aici și tu tragi o bucată de lemn de dincolo.

Gabuluku râse. Kasșîama îi dădu drumul. Gabuluku se repezi și fugi în pădure, lăsând în urmă animalele zăpăcite. Animalele spuseră:

— Era deci piciorul lui Gabuluku.

Fiul lui Kasșîama strigă:

— Din vina lui Gabuluku au fost omorâte atâtea animale. A furat mult și a mâncat mult. Trebuie să-l prindem.

Animalele alergară în urmărirea lui Gabuluku. Gabuluku străbătu pădurea în fugă și ajunse într-un sat unde nu locuiau decât *gabuluki*. Se găseau acolo un număr mare de *gabuluki* care băteau toba și dansau. Gabuluku le strigă:

— Tăiați-vă repede urechile și cozile!

Gabuluku își tăie și el urechile și coada. Toți *gabulukii* își tăiară urechile și cozile. Animalele ajungând, priviră pământul și văzură numeroase urme de *gabuluki*. Spuseră:

— Unde este Gabulukul nostru?

Gabulukii spuseră:

— Toți suntem *gabuluku*.

Animalele răspunseră:

— Gabulukul nostru avea urechi și coadă.

Gabulukii spuseră:

— În acest sat nu se află decât *gabuluki* fără urechi și fără coadă.

Animalele se întoarseră fără izbândă.

Celelalte animale nu mai vrură să aibă de-a face cu Gabuluku cel hoț.

Leoaica și hiena

(Mosi)

Leoaica a fătat nouă pui. Într-o zi, când se întoarse de la vânătoare, nu mai găsi decât opt pui. Asta pentru că hiena venise și furase unul.

A doua zi un alt pui de leu dispăru, iar în ziua următoare un al treilea. A patra zi, în clipa când plecă la vânătoare, leoaica le spuse puilor săi:

— Aș vrea să știu cine a venit aici să vă fure frații; așa că mă voi ascunde nu departe de voi. Când se va arăta, strigați toți împreună pentru a-mi da de știre.

Ea se ascunse și după puțin timp sosi hiena. Leoaica veni repede ca o săgeată, la țipetele micuților ei. Sări asupra răpitoare și-i frânse cele patru picioare. O lăsă astfel schilodită, făgăduindu-și să o isprăvească la întoarcere.

Hiena se târî pe cioturi până la vizuina ei, unde își găsi supușii adunați, pentru că ea poruncea pădurii, și în

fiecare dimineață căprioarele, iepurii, câinii sălbatici, șacalii și maimuțele chiar veneau s-o salute și să-i spună bună ziua.

Întorcându-se de la vânătoare, leoaica o căută în zadar pe hienă pentru a-i da lovitura de moarte. Se duse la maimuță și-i spuse:

— Tu, care ești un neobosit plimbăreț, nu se poate să nu cunoști vizuina hienei. Trebuie să mă conduci la ea îndată!

Maimuța o duse la hienă.

La intrarea leoaicei în casa hienei, toți supușii se îngroziră și încercară s-o ia la fugă.

— Nimeni să nu miște, mârâi leoaica, sau voi strânge de gât pe toată lumea!

Iepurele cânta la *diurukele* (chitară cu o coardă). În același timp, *siemeneuara* (pisica mare de pădure) răspundea întrebărilor lui cântând și ea:

— Ce fel de piele este asta? întreba iepurele.

— Este, răspundea pisica, pielea cutărui animal pe care căpetenia noastră l-a sfâșiat!

— Și aceasta?

— Pielea cutărui animal înghițit de căpetenia noastră.

La venirea leoaicei, amândoi întrerupseră cântecul dialogat.

— Continuă! Îi porunci leoaica iepurelui. Continuă, dacă nu vrei să te mănânc!

Iepurele relua atunci:

— A cui este această piele?

Niciun răspuns!

— Ce fel de piele este aceasta? Întrebă iarăși iepurele.

Nimeni nu răspunse însă.

— Dă-mi chitara ta, zise atunci leoaica.

Începu să cânte ea însăși întrebările:

— Ce piele este asta? Răspunde-mi, iepure, tu care adineauri întrebai!

Și iepurele răspunse:

— Este pielea lui Koba, pe care căpetenia noastră l-a făcut praf... Este pielea căprioarei, pe care căpetenia noastră a sfâșiat-o etc.

Ajunsă la pieile celor trei pui de leu:

— Ce piei sunt astea? strigă leoaica.

— Sunt, spuse iepurele, piei de mmmmmm!

— Ce înțelegi prin piei de mmmmmm? Astea nu există! Încă o dată, ce piei sunt astea? Spune-mi limpede sau îți rup rărunchii.

— Sunt pieile puilor tăi! murmură iepurele scuturat de friguri de groază.

La aceste vorbe, leoaica, în culmea furiei, sugrumă unul după altul animalele de față, păstrând-o pe hienă pentru „îndulcirea gurii”.

Când termină acest măcel, leoaica ieși și întâlnind animalele pădurii le porunci să meargă fiecare în partea lui să-i caute de mâncare. Și toate se întoarseră cu mâncare: iepurele fură pentru ea alune; pisica îi aduse pui furați; maimuța, pătlăgele roșii etc. Numai țapul nu găsise nimic.

Într-o dimineață, când trimitea animalele în căutarea hranei, leoaica îi spuse țapului:

— Dacă nici astăzi nu-mi vei aduce nimic nu te vei mai scărpinga niciodată de ziduri, pentru că te voi omorî!

Țapul plecă plângând. Se întâlni cu o femeie bătrână, care îl întrebă:

— Țapule, de ce plângi?

Țapul îi mărturisi pricina mâhnirii.

— Liniștește-te, îi spuse bătrâna, îți voi da un praf vrăjit, cu ajutorul căruia îți vei procura atâta vânat cât va dori leoaica. Să înghiți puțin din acest praf și să-ți freci barba. După asta n-ai decât s-o îndrești către oricare animal, și-l vei omorî imediat.

Țapul îi mulțumi cu căldură bătrânei și plecă cu talismanul. Ajuns în pădure, văzu un mistreț. Îl ochi cu barba și mistrețul căzu nemișcat. Pe urmă veni rândul unei căprioare.

Aduse leoaicei ceea ce vânașe:

— Cum ai făcut să-ți procuri tot acest vânat? îl întrebă ea. Cum ai putut omorî un mistreț? Este un animal care, câteodată, mă sperie și pe mine!

— Pentru că am un *grigri*, răspunse țapul; n-am decât să-mi îndrept barba către cineva și cade mort pe loc!

— Ai îndreptat-o și spre mine? întrebă leoaica destul de neliniștită.

— Nu încă! Dar am s-o fac!

— Nu face nimic! strigă leoaica. Îți redau libertatea să mergi unde-ți va plăcea!

Și fugi strigând mereu:

— Nu te întoarce către mine! Nu te întoarce spre mine!

Țapul se înapoie în satul oamenilor și niciodată nu se mai întoarce în pădure.

Legende

Originea morții

(Hotentot)

Luna moare și înviază. Ea i-a spus odată iepurelui:

— Du-te, caută-i pe oameni și spune-le: „Tot așa cum eu mor și înviez, la fel și voi veți muri și veți învia”.

Iepurele s-a dus să-i caute pe oameni și le-a spus:

— Tot așa cum eu mor și nu mă mai întorc la viață, la fel și voi veți muri și nu veți mai învia.

Când s-a întors, Luna l-a întrebat:

— Ce le-ai spus oamenilor?

— Le-am spus: „Tot așa cum eu mor și nu mă mai întorc la viață, la fel și voi veți muri și nu veți mai învia.

— Ce! a strigat Luna, le-ai spus așa ceva? – și, furioasă, a apucat un băț și l-a izbit peste buză, care i-a crăpat.

Iepurele a fugit și mai aleargă încă...

Cei patru tineri și femeia

(Basuto)

Se povestește că erau odată patru tineri și o femeie. Această femeie locuia pe coasta unei coline mici. Cei patru tineri locuiau pe altă colină. Tinerii se ocupau cu vânătoarea de animale sălbatice. Femeia nu știa să vâneze. Ea stătea mereu fără să facă nimic, fără să aibă nimic de mâncare. Tinerii vâneau animalele sălbatice și se hrăneau cu carnea lor.

Unul dintre ei spuse:

— Ființa de acolo, care seamănă cu noi... oare cine vânează pentru ea, fiindcă o văd stând toată ziua?

Altul răspunse:

— Nu, ea nu ne seamănă; ființa aceea nu poate vâna, ca noi, animale.

Cel dintâi i-o întoarse:

— Are mâini, picioare și cap ca și noi; de ce n-ar putea merge la vânătoare asemenea nouă?

Altul zise:

— Mă duc la ea, să văd ce neam de ființă este.

A găsit-o tot stând; a întrebat-o:

— Cum ești tu făcută?

Ea răspunse:

— Eu nu mănânc nimic; mă hrănesc cu apă.

— Adevărat?

— Da!

El se întoarse la tovarășii săi și le spuse:

— Ființa aceasta nu este din neamul nostru; e din cu totul alt neam; este o ființă care n-ar ști să meargă la vânătoare.

Ei îl întrebară:

— Cum e făcută?

— Are ca și noi mâini, picioare și cap; altfel, nu ne seamănă.

— Dar foc face?

— Nu, trăiește fără foc.

— Ce mănâncă?

— Bea apă; nu mănâncă nimic, nimic.

Ceilați tineri au fost foarte mirați; s-au culcat și au adormit.

A doua zi au mers la vânătoare și s-au întors cu vânatul pe care îl omorâseră. Unul dintre tineri spuse:

— Prieteni, vreau să-i dau o bucată de carne ființei de acolo, să văd dacă o s-o mănânce.

Ceilați primiră. El tăie o bucată de carne, luă și foc, adună vreascuri uscate și veni la femeie; a făcut foc și a fript carnea, apoi i-a dat-o, spunând:

— Ia și mănâncă.

Ea a luat carnea și a mâncat-o. Tânărul a văzut-o mâncând și a fost tare mirat. Apoi i-a dat o altă bucată de carne, spunându-i:

— Ia-o și frige-o tu însăși.

După aceea s-a întors la tovarășii săi și le-a spus:

— Ființa aceea a mâncat carnea, ea mănâncă la fel ca noi; dar nu este din același neam cu noi, fiindcă nu poate ucide vânatul.

Femeia era goală, tinerii de asemenea; doar că se acopereau cu piei de animale ucise de ei cât erau încă crude; nu știau să le tăbăcească, nici să le conserve. Își

purtau săgețile în păr. A doua zi, tânărul se întoarse la femeie și-i duse carne. Ceilalți îi spuseră:

— Dacă în fiecare zi vei vâna pentru ființa aceea, nu vei mai lua parte la vânătoarea noastră.

Când femeia se sătură de carne, i se făcu sete; luă argilă și făcu un vas mic; îl puse la soare ca să se usuce, apoi se duse să aducă apă în vas; dar vasul se fărâmă. Ea se miră; apoi se duse să bea ca totdeauna, aplecându-se peste apă.

Începu apoi să facă un alt vas de pământ, apoi un al doilea, le uscă la soare, adună vreascuri uscate și făcu un foc să coacă vasele; când le termină, se duse să aducă apă și văzu că de data asta apa nu le-a mai stricat. Într-unul, femeia puse apă și carne, așezând totul deasupra focului. Când carnea a fiert, ea a scos-o din vas și a pus-o pe o piatră lată, apoi a mâncat-o; dar în vas a mai lăsat o bucată.

Bărbatul a sosit și i-a adus vânatul pe care-l ucisese; ea i-a spus:

— Mănâncă un pic de aici, să vezi ce bun e.

El a mâncat din carnea fiartă, a băut din supă și a fost mirat. Apoi s-a întors la tovarășii săi și le-a spus:

— Prieteni, ființa aceea a făcut din pământ un vas; într-unul din vasele sale aduce apă, în altul fierbe carne; gustați, dar, carnea pe care a fiert-o; de bună seamă ființa aceea nu este din același neam cu noi.

Ei se mirară.

Un altul se duse la ea, o privi, mănca din carnea fiartă, bău din supa ei și fu uimit să vadă vasele de pământ pe care le făcuse femeia. Se întoarse la tovarășii lui și le spuse:

— E o ființă din alt neam decât noi.

Atunci tânărul care cel dintâi se ocupase de ea, rămase cu această femeie, aducându-i în fiecare zi vânatul pe care-l ucidea; ea, la rândul ei, i-l pregătea cât putea mai bine. Ceilalți trei tineri plecară și-l lăsară pe tovarășul lor cu această femeie; și au trăit astfel, amândoi, împreună.

Poveste

(Mpiras)

Moari (Dumnezeu) făcu un om cu numele de Mwuetsi (luna). Îl făcu în fundul unui *dsivoa* (lac) și îi dăruî un corn cu *ngona* (ulei de uns). Mwuetsi trăi la început în lac.

Pe urmă Mwuetsi îi spuse lui Moari:

— Vreau să mă duc pe pământ!

Moari îi răspunse:

— Te vei căi.

Mwuetsi zise:

— Vreau totuși să mă duc pe pământ!

Moari spuse:

— Du-te atunci pe pământ!

Mwuetsi ieși din lac și se duse pe pământ.

Pământul era atunci chel de tot și gol. Nu se găsea iarbă, nu se vedeau tufe, nu existau pomi, nu erau animale. Mwueti plânse și-i spuse lui Moari:

— Cum pot trăi aici?

Moari spuse:

— Te-am prevenit. Ai pornit-o pe un drum la capătul căruia vei muri. Apoi zise: Dar vreau să-ți dau ceea ce îți aparține.

Moari îi dăruie lui Mwueti o fată tânără cu numele de Masasi (stea de dimineață). Moari îi aduse lui Masasi cele trebuincioase pentru făcut focul. Mwueti se duse seara cu Masasi într-o peșteră, iar Masasi îi spuse:

— Ajută-mă să facem foc. Eu voi ține *șimandira* (lemn de foc culcat); tu vei învăța *rusika*³⁰.

Mwuetsi făcu ceea ce îi cerea Masasi. Masasi ținu lemnul culcat. Mwueti învăța celălalt lemn. Când focul se aprinse, Mwueti se culcă de cealaltă parte a focului. Focul ardea între ei.

Mwuetsi se gândea:

— Pentru ce, oare, Moari mi-a dat această fată tânără? Ce să fac cu ea?

³⁰ În adevăratul înțeles: lemnul pe care-l facem să se învărtească.

Când se făcu noapte, Mwuetsi luă cornul cu *ngona*, se sculă și spuse:

— Trec (pe deasupra focului) în partea cealaltă.

Mwuetsi sări pe foc, se apropie de fata Masasi și îi atinse trupul cu degetul uns cu ulei. Pe urmă Mwuetsi se întoarse în așternutul său și adormi.

Când se trezi Mwuetsi către dimineață, se uită la Masasi. Mwuetsi văzu că trupul lui Masasi era umflat. Când se făcu ziuă, Masasi începu să nască. Masasi născu iarbă; Masasi născu tufe; Masasi născu arbori. Masasi nu încetă să nască până ce pământul nu fu acoperit de iarbă, de tufe și de copaci.

Atunci copacii creșteră, creșteră, creșteră până când vârfurile lor atinseră cerul. Și când vârfurile copacilor atinseră cerul, începu să plouă.

Mwuetsi și Masasi trăiau acum în belșug. Aveau ce să mănânce: fructe, rădăcini, semințe. Mwuetsi clădi o casă, în care locui împreună cu Masasi. Mwuetsi făcu lopeți din fier, făcu săpălige și săpă un ogor. Mwuetsi făcu apoi stofe din scoarță de copac și din cânepă. Pe urmă coșuri de prins pește. Masasi aducea apă și lemne și gătea. Mwuetsi și Masasi trăiră astfel doi ani.

După doi ani, Moari îi spuse lui Masasi:

— Masasi, timpul a trecut, apoi o răpi pe Masasi de pe pământ și o readuse în lac.

Mwuetsi plânse.

Mwuetsi se tângui și-i spuse lui Moari:

— Ce să fac fără Masasi a mea? Ce mă fac fără nevasta mea? Cine-mi va aduce apă și lemne? Cine-mi va face bucate?

Opt zile în șir se tângui Mwuetși.

Mwuetsi se tângui timp de opt zile. Atunci Moari îi spuse:

— Te-am prevenit că mergi spre moarte. Îți voi da o altă nevestă. Ți-o dau pe Morongo (stea de seară). Morongo va rămâne cu tine doi ani, pe urmă o voi lua înapoi.

Moari i-o dădu pe Morongo lui Mwuetși.

Morongo sosi la coliba lui Mwuetși. Când se lăsă noaptea, Mwuetși vru să se culce de partea cealaltă a focului. Morongo spuse:

— Nu, nu te culca în cealaltă parte a colibei. Culcă-te lângă mine!

Mwuetsi se culcă alături de Morongo.

Mwuetsi luă cornul cu *ngona* și vru să-și ungă degetul arătător cu ulei. Dar Morongo spuse:

— Nu, nu face asta. Nu sunt ca Masasi. Freacă-ți partea de jos a burții cu ulei *ngona*. Freacă-mi și mie partea de jos a burții mele cu ulei *ngona*.

Mwuetsi își frecă partea de jos a burții cu ulei *ngona*, apoi frecă și partea de jos a burții lui Morongo cu ulei *ngona*. Morongo îi spuse:

— Acum contopește-te cu mine.

Mwuetsi se contopi cu Morongo. Mwueti adormi.

A doua zi dimineată, când Mwueti se trezi, văzu că trupul lui Morongo era umflat. În zori, Morongo începu să nască. Morongo născu în prima zi găini, oi, capre.

În seara celei de-a doua zile, Mwueti se culcă din nou lângă Morongo.

În dimineata următoare ea născu o antilopă de Cap și niște boi.

În seara zilei a treia, Mwueti se culcă din nou cu Morongo. A patra zi, Morongo născu întâi niște băieți, pe urmă niște fete. Băieții născuți dimineata, seara erau bărbați.

În seara zilei a patra, Mwueti vru să se contopească din nou cu Morongo. Dar o furtună izbucni și Morongo spuse:

— Lasă-mă, alergi spre moarte.

Mwuetsi se sperie. Furtuna trecu, după care Morongo îi spuse lui Mwueti:

— Fă o ușă și astupă în felul acesta intrarea. Moari nu ne va vedea ce facem. Atunci te poți culca cu mine.

Mwuetsi închise intrarea colibei. A doua zi dimineată, Mwueti se deșteaptă și văzu că trupul lui Morongo era

umflat. Când veni ziua, Morongo născu lei, leoparzi, șerpi și scorpioni. Moari îi văzuse. Moari îi spuse lui Mwuetsi:

— Te-am prevenit.

În seara zilei a cincea, Mwuetsi vru din nou să se culce cu Morongo, dar Morongo spuse:

— Iată, fetele tale sunt fecioare. Culcă-te cu fetele tale!

Mwuetsi își văzu fetele, văzu că erau fete frumoase și că într-adevăr erau fecioare. Se culcă cu ele. Ele născură copii. Copiii născuți dimineața erau seara oameni în toată firea. Mwuetsi deveni *mambo* (rege) al unui mare popor.

Dar Morongo se culcă cu șarpele. Morongo nu mai născu. Ea trăi cu șarpele. Într-o zi, Mwuetsi se duse din nou la Morongo și vru să se apropie de ea. Morongo spuse:

— Lasă-mă!

Mwuetsi zise:

— Vreau!

Mwuetsi se culcă alături de Morongo. Sub așternutul lui Morongo era tupilat șarpele. Șarpele îl mușcă pe Mwuetsi, care căzu bolnav.

După ce șarpele îl mușcă, Mwuetsi se îmbolnăvi. A doua zi nu căzu niciun strop de ploaie. Plantele se uscară. Fluviile și lacurile secară. Animalele muriră. Oamenii începură și ei să moară. Muriră o mulțime de oameni. Copiii lui Mwuetsi spuseră:

— Ce să facem? Hai să-i întrebăm pe *hakaŋi* (vrăjitori).

Copiii lui Mwuetsi îi întrebară pe vrăjitori, iar aceștia spuseră:

— *Mambo* Mwuetsi este bolnav și se stinge. Trimiteți-l pe Mwuetsi în lac.

Atunci copiii lui Mwuetsi îl strânsesă de gât pe tatăl lor și îl înfășurară într-un giulgiu. O puseră și pe Morongo în giulgiu cu Mwuetsi. Pe urmă aleseră un alt om drept rege. Doi ani trăise Morongo în casa lui Mwuetsi.

Soarele, Luna, stelele și găinile

(Tsimihety)

Se spune că demult, foarte demult, Soarele și Luna erau prieteni buni. Aveau fiecare frați mai mici: Soarele avea pe *fitaikotra* (găinile) și Luna pe *kintana* (stelele). Soarele se plimba de obicei cu stelele, iar Luna era însoțită de găini. Într-o zi ea fu poftită să ia parte la o sărbătoare; dar fiindcă nu mai era niciun locșor unde să te așezi, Luna căută un mijloc să scape de micii ei tovarăși: deschise deci poarta cerului și-i lăsă, pe cocoș și pe găină, să cadă pe pământ. Aceștia picară drept în mijlocul unui sat mare, însă, buimaci din pricina căderii, nu puteau să se țină dreți și păreau morți. Oamenii din sat crezură la început că erau niște trimiși ai lui Zanahary (Dumnezeu): începură deci să adreseze rugăciuni după rugăciuni acestor ființe

necunoscute, care rămâneau însă mute și nu făceau nicio mișcare. Ei repetau mai ales:

— Să-i ridicăm! Să-i ridicăm (*ankohonkohoy*) pe copiii lui Zanahary, pentru ca tatăl lor să ne fie recunoscător!

Or, Soarele aștepta cu nerăbdare întoarcerea prietenei sale Luna. Când o văzu întorcându-se singură, strigă:

— Unde sunt micii tăi tovarăși?

— Fugind înaintea mea, au făcut un pas greșit și au căzut pe pământ, cu toate eforturile pe care le-am făcut să-i prind.

— Ce nenorocire! strigă Soarele furios. Dacă mă voi răzbuna, să nu fii mirată.

— Ba nu, frate, răspunse Luna, n-ai de ce să te răzbuni; nu-i vina mea dacă frații tăi au fost neatenți! Spunându-mi că te vei răzbuna, mă silești să nu mai am încredere în tine.

— Nu pot să nu mă răzbun pe aceea care e pricina unei asemenea nenorociri. Începând de astăzi ne vom despărți; câtă să te ții cât mai departe de mine. Niciodată frații mei nu vor mai merge cu tine, și chiar aceora care sunt pe pământ le voi porunci să se ascundă în clipa apariției tale sau a surorilor tale, stelele.

Luna spuse la rândul ei:

— Ei bine, fie! Voi pleca, și de aici înainte nu voi mai fi pentru tine decât o străină. Surorile mele, de asemenea, se vor ascunde în clipa când tu vei apărea!

Iată de ce stelele se ascund în timpul zilei și Luna de asemenea. Când se arată totuși uneori în același timp cu Soarele, se străduie să stea cât mai departe de el. În ce privește găinile, ascultând de porunca fratelui lor Soarele, intră în colibă de îndată ce stelele scânteiază pe cer. Cocoșii cântă rar seara, pentru că sunt plictisiți de venirea stelelor și a Lunii. Cântecul pe care îl cântă însă dimineața sună astfel: *Tonga zoky o! Tonga zoky o!* („Vino, fratele nostru mai mare!”). Ei vestesc astfel, cu bucurie, apropiata venire a fratelui lor Soarele.

Cultivatorul

(Gurmanti)

Un cultivator avea un *lugan* (ogor) și meiul de pe el se copsese. În fiecare zi însă două păsări mici veneau să-i mănânce grânele.

Omul își făcu din păr de cal niște curse mici cu noduri alunecătoare și le agăță de spicele de mei. Una dintre păsărele – bărbatul – se lăsă prins.

Omul îi smulse penele din vârful aripilor ca să-l împiedice să mai zboare, după care îl dădu copiilor lui, spunându-le să-i taie gâtul.

Copiii luară un cuțit. Dar înainte să împlinească porunca tatălui lor, nevasta prizonierului veni și, zburând pe deasupra lor, le strigă:

— De ce vreți să-i tăiați gâtul bărbatului meu?

Copiii nu-i răspunseră. Soțul ei, însă, îi strigă:

— Lasă-i să facă ce vor!

Începură apoi să-i smulgă păsării fulgii. Femeia se întoarse și îi întrebă din nou pe copii:

— De ce-l jumuliți pe soțul meu?

— Lasă-i să facă ce vor! mai spuse bărbatul.

Se pregătiră să-l perpelească:

— De ce-l pârliti? Întrebă femeia.

— Lasă-i, nevastă, să facă ce vor!

După ce fu despicat, când fu pus la prăjit și când fu mâncat, de fiecare dată femeia întreba de ce făceau asta. Și de fiecare dată bărbatul ei o sfătuia să-i lase să facă ce vor și să nu se teamă de nimic.

După ce păsărica a fost mâncată, toți copiii se văzură preschimbați în păsărele de același soi, cele pe care le mai vedem și acum. Înainte nu existau pe pământ decât cele două păsărele a căror istorie v-am povestit-o.

Mama mea mi-a istorisit întâmplarea în felul acesta și eu o istorisesc ca și mama mea.

Pasărea de pradă și Soarele

(Peuhl)

Soarele împrumutase de la vultur o sută de mii de *cauris* (scoici-monedă). În fiecare zi creditorul se ducea la debitorul său pentru a-și cere datoria, dar de fiecare dată îl găsea pe Soare gata de plecare:

— Vino mâine, îi spunea acesta; iată-mă pornit, nu mă mai pot întoarce!

— Bine! răspundea vulturul.

Și revenea a doua zi, fără să-l poată găsi acasă pe rău-platnic.

— Vulture, îl întrebă într-o zi cocoșul, ce cauți tu în fiecare zi la Soare?

— I-am împrumutat o sută de mii de scoici și nu vrea să mi le mai dea înapoi, răspunse vulturul.

— Stai aici, îl sfătui cocoșul. Mâine te voi deștepta atât de devreme, încât îl vei afla pe datornic acasă, înainte de a se fi deșteptat.

— Bine! zise vulturul.

Se culcă și dormi până când cocoșul veni să-i spună:

— Vulture, du-te acum. Soarele nu s-a sculat încă.

Și vulturul s-a dus la Soare. Soarele dormea încă:

— Fii binecuvântat! îi zise el intrând.

— Allah să te binecuvânteze! îi răspunse Soarele. Dar cine te-a sfătuit, de-ai izbutit să fii aici înaintea deșteptării mele?

— Cineva! i-a răspuns vulturul cu un aer misterios.

— Dacă nu-mi spui cine, nu-ți mai dau înapoi ceea ce-ți datorez!

— Ei bine, mărturisi vulturul, cocoșul m-a sfătuit! Datorită lui am putut veni astăzi atât de devreme.

— Bine! zise Soarele. Pentru că așa stau lucrurile, îți dau drept plată puii, fiii cocoșului.

— Ne-am înțeles! răspunse vulturul.

Și iată de ce vulturul se hrănește cu pui.

Ignamul

(Malinke)

O femeie, numită Kaniba, care nu putea avea copii, găsi într-o zi pe drum un ignam.

— Ah! îi spuse ea, dacă ai putea, ignamule, să te schimbi într-un copil, nu se va mai spune despre mine că sunt stearpă!

Ignamul îi răspunse:

— Mă tem ca într-o bună zi să nu le spui tuturor că am fost un ignam. Dacă aş fi sigur că n-ai s-o faci, m-aş schimba aşa cum doreşti.

— Nu voi spune nimic, nimănui! spuse Kaniba.

Ignamul luă atunci forma unui copil mic de tot şi femeia, aşezându-şi-l în spate, se întoarse cu el în sat.

Țipetele micuțului au atras atenția sătenilor asupra Kanibei.

— Credeam că nu va putea avea niciodată copii, ziseră ei. Fără ca nimeni să bănuiască, ea era însărcinată!... Și iată că acum a născut un băiat!

Kaniba îi spuse totul soțului ei și îl sfătui să nu sufle o vorbă nimănui, că de nu vor pierde copilul.

Copilului i se dădu numele de Manseri. El creșcu și ajunse de înălțimea unui bărbat tânăr. De atunci începu să-și ajute tatăl la lucrul ogorului.

Într-o zi, pe când Manseri era ocupat cu lucrul și când mama sa venise să-i aducă *toul* (fiertură de mei, de *fonio* sau de porumb), o potârniche se așază pe copacul vecin.

Această potârniche fusese pe vremuri de față la întâlnirea dintre Kaniba și ignam. Ea auzise convorbirea și-l văzuse pe Manseri transformându-se din plantă în copil mic. Începu deci să cânte:

„Dacă vine un copil, el îți va zice: «Bună ziua, Manseri!». Dacă vine un bătrân, îți va spune: «Bună ziua, Manseri!». Dacă vine sora-potârniche, ea îți va spune: «Bună ziua, ignamule!»”.

Atunci copilul îi spuse Kanibei, cântând și el:

„Mamă! Mă voi face iar ignam!”.

Și de îndată ce cântă astfel, își relua într-adevăr chipul de plantă.

Kaniba a rămas fără copil și de atunci sunt și femei sterpe.

De ce șerpii mănâncă broaște

(Antambahoaka)

Se spune că un șarpe întâlnește o broască:

— Să fim prieteni, îi zise aceasta. Tu ești lung, eu sunt scurtă. Vom putea deci să ne ajutăm unul pe altul. Statura

ta îți îngăduie să ajungi la locuri mai ridicate; eu mă voi strecura acolo unde tu nu vei putea pătrunde. Am de asemenea un glas foarte puternic, care ne va putea fi folositor. Cu toate astea, înainte de a ne lega mai mult, să ne încercăm forțele. Prima întrecere să fie la alergat; să vedem cine-l va prinde pe celălalt. Începi primul, pentru că ești mai mare decât mine.

Șarpele făcu trei salturi și broasca nu-l putu prinde:

— Tu alergi mai bine! zise ea.

La rândul ei, sări; dar șarpele o ajunse la al patrulea salt și o înșfăcă de spate:

— Nu mă înghiți, zise broasca. Spune mai întâi: a! cu gura deschisă.

Șarpele zise: a! dar îndată ce-și descleștă dinții broasca sări în apă, lăsându-l uluit. Broaștele lacului și-au lăudat tovarășa pentru șiretenia ei și l-au numit pe șarpe nătărău. Acesta, rușinat de a se fi lăsat păcălit în felul ăsta, își adună copiii și le spuse:

— Mâncați broaștele când le veți întâlni, chiar dacă sunteți sătui. Înghițiți-le dintr-o îmbucătură, ca să nu vă scape. Va fi singurul mijloc de a le face neamul să dispară.

Arondo-Jenu

(Așira)

Atungulu-Simba era rege. Căpătase puterea prin dreptul de moștenire și pusese să se construiască opt case noi. Atungulu însă jurase să-i mănânce pe toți cei care s-ar fi certat cu el. A făcut cum a spus: i-a mâncat pe toți inamicii săi, unul după altul, până când a rămas singur în ținuturile sale. După aceea s-a căsătorit cu frumoasa Arondo-Jenu, fiica unui rege din vecinătate.

După ce s-a căsătorit, Atungulu și-a luat obiceiul să petreacă toată ziua în pădure, întinzând curse pentru animalele sălbatice și lăsând-o pe soția lui în sat. Într-o zi, Njale, fratele mai mare al lui Arondo-Jenu (căci Corambe, regele văzduhului, tatăl lor, avea trei feciori), a venit s-o smulgă pe sora sa din ghearele lui Atungulu-Simba; dar regele a sosit pe neașteptate și l-a mâncat. A venit apoi al doilea frate și a fost și el mâncat. În cele din urmă a sosit Reninga, cel de-al treilea frate. Între el și Atungulu s-a încins o luptă cumplită, care a ținut de la răsăritul soarelui până la prânz. În cele din urmă, Reninga a fost biruit și inamicul său l-a mâncat ca și pe ceilalți doi frați.

Totuși Reninga, care avea cu el un fetiș puternic, a ieșit viu din corpul lui Atungulu. Regele, revăzându-l, strigă:

— Cum ai făcut să scapi?

După aceea s-a mânjit cu cretă magică și a spus:

— Reninga, ia-ți sora.

Apoi s-a dus și s-a aruncat în apă.

Înainte să se înece, a spus că dacă Arondo-Jenu se va recăsători va muri; și prevestirea s-a adevărit, căci văduva s-a recăsătorit cu un alt bărbat și curând după aceea a murit. Atunci Reninga, la rândul său, deznădăjduit că și-a pierdut sora, s-a aruncat și el în apă, în același loc în care pierise Atungulu, și s-a înecat.

În locul în care s-a înecat Atungulu-Simba, călătorul poate vedea, privind în fundul apei, corpul lui Atungulu și al soției sale zăcând alături. Unghiile acestei frumoase făpturi sunt lustruite și strălucitoare asemenea unei oglinzi. De atunci apa a căpătat darul să oglindească lucrurile și i s-a dat numele Arondo-Jenu. Oricine poate să-și vadă propriul chip în unde, ca urmare a limpezimii pe care le-o dau unghiile lui Arondo-Jenu.

Poveste

(Wakaranga – Etiopia)

Un om se însură cu o femeie. Femeia rămase însărcinată. Născu un băiat. Când tatăl văzu băiatul, zise:

— Copilul are pe frunte un semn din naștere.

Mama spuse:

— Trebuie întrebați *hakaŋi* (vrăjitorii), să știm dacă copilul nostru trebuie să trăiască.

Tatăl spuse:

— Da, trebuie întrebați vrăjitorii.

Tatăl se duse să vadă un *nganga* (preot), căruia îi spuse:

— Băiatul meu are pe frunte un semn în formă de lună.

Acest copil trebuie lăsat să trăiască sau trebuie așezat pe marginea lacului (*dsivoa*)?

Preotul îi întrebă pe vrăjitori, apoi zise:

— Nu duceți copilul la lac. Copilul acesta va ajunge un mare *mambo* (rege). Dar într-o zi un șarpe îl va mușca pe rege și-l va omorî.

Părinții nu-l duseră pe băiat la lac. Băiatul creșcu.

Când ajunse flăcău, îi spuse într-o zi tatălui său:

— Vreau să plec în căutarea unei soții.

Tatăl îi răspunse:

— Du-te!

Tânărul cu semn pe frunte plecă departe.

Într-o zi, flăcăul ajunse într-o țară unde nu plouase de multă vreme. Totul era uscat. Boii mureau. Tânărul se întâlnește pe drum cu fata regelui, care ducea ultimii boi ai țării la păscut. Tânărul intră în vorbă cu ea și, văzând cât era de frumoasă, îi spuse:

— Vreau să mă însor cu tine.

Fata îi răspunse:

— Aș vrea să merg cu tine, dar *mambo*, tatăl meu, nu mă va da decât celui care va aduce ploaia în țară.

Tânărul spuse:

— Du-te și găsește-l pe tatăl tău și spune-i că voi aduce ploaia în țară. O pot face.

Fata se duse la *mambo* și-i spuse:

— Este aici un tânăr care aduce ploaia în țară.

Regele îi răspunse:

— Dacă tânărul face să plouă, i te voi da lui de soție.

Fata se întoarse la flăcău și-i spuse:

— *Mambo* se învoiește. Dă ploaie în țară!

Tânărul având în frunte un semn în formă de lună se duse într-o peșteră. Acolo se afla un șarpe. Flăcăul îi spuse șarpelui:

— Sunt tânărul cu semnul în formă de lună pe frunte. Târăște-te pe picioarele mele, pe corpul meu și pe semnul de pe fruntea mea.

Șarpele se târî pe picioarele tânărului, pe corp și pe semnul de pe frunte.

Când șarpele se târî pe picioarele tânărului, zarea deveni plumburie. Când se târî pe corpul său, nori mari se ridicară. Când se târî pe frunte și pe semn, în așa fel încât acesta să fie în întregime acoperit de trupul șarpelui, începu să plouă. Plouă cinci zile și cinci nopți. Tânărul se duse la fata regelui și o întrebă:

— A plouat destul?

Fata regelui spuse:

— Da, a plouat destul. Tata mă va da ție de soție. Voi fi nevasta ta. Dar nu uita ce-ți voi spune. Atât timp cât voi fi soția ta, nu vei mânca decât fiertură făcută de mâna mea. Vei putea lua o a doua și o a treia nevestă. Dar niciodată nu vei mânca din fiertura lor.

Tânărul îi răspunse:

— Ne-am înțelese!

Flăcăul având în frunte un semn în formă de lună se însură cu fata. Când se simțea nevoia de ploaie, băiatul se ducea în peșteră și-i spunea șarpelui:

— Sunt tânărul însemnat cu semnul în formă de lună pe frunte. Tărăște-te pe picioarele mele, pe corpul meu și pe semnul de pe fruntea mea.

Șarpele se târa, și ploua.

Din ziua în care tânărul sosise în țara aceea, câmpurile nu mai duceau lipsă de ploaie, nici locuitorii de mâncare. Într-o zi regele muri. *Machinda* (nobilii) doreau să pună în locul lui pe fiul unui alt rege răposat, dar femeile spuseră:

— Tânărul cu semn în formă de lună pe frunte trebuie să fie *mambo*.

Și tânărul fu făcut *mambo* peste țară.

Într-o seară, când nu plouase de mult, regele se duse la peșteră după șarpe. În apropiere se afla o mică fermă unde trăiau o femeie și fiica sa. Regele trecu pe dinaintea colibei. Regelui îi era sete. Fata sta în ușa colibei. Regele spuse:

— Mi-e sete, dă-mi să beau.

Fata intră în colibă și-i aduse regelui o cană cu apă. Regele văzu că fata era foarte frumoasă.

După ce bău, regele se duse la peșteră. Când se întoarse de acolo, ploua. Regele intră apoi în casa femeii și-i spuse:

— Vreau să mă însor cu fiica ta.

Mama răspunse:

— Poți să te însori cu fata mea. Dar tatăl fiicei mele este un *mondoro* (suflet-leu). Așa că va trebui să mănânci din carnea pe care fiica mea o pregătește drept *mulivo* (felul al doilea).

Regele spuse:

— Ne-am înțeleș!

Regele o luă pe fiica de *mondoro* ca a doua lui soție, mâncând în fiecare zi și fiertura pregătită de prima lui soție, și al doilea fel pregătit de a doua soție.

Într-o zi, prima soție îi spune soțului ei:

— De când ai o a doua soție, n-ai mai mâncat de la mine felul al doilea. Al doilea fel pe care-l pregătesc eu nu e făcut cu carne, dar este bun, și aș vrea să-l mănânci.

Regele spuse:

— I-am făgăduit asta celei de-a doua soții.

Prima femeie zise:

— Dacă nu mănânci din al doilea fel gătit de mine, mă voi arunca în lac.

Regele se înfricoșă, așa că mănă din al doilea fel gătit de prima lui soție. A doua zi, regele intră în coliba celei de-a doua soții, care îi spuse:

— Ieri n-ai mâncat din felul al doilea.

Regele zise:

— Iartă-mă! Am făcut-o pentru ca prima mea soție să nu se arunce în *dsivoa*.

Cea de-a doua nevastă îi spuse:

— Nu, nu te iert. Vreau să am un bărbat care nu numai să trăiască cu mine, dar care să și mănânce din *mulivo* gătit de mine.

Cea de-a doua soție își strânse lucrurile și plecă la mama ei.

A doua soție se întoarce în casa mamei sale, apoi se duse în peștera unde trăia șarpele. A doua soție îi spuse șarpelui:

— Vreau să am un bărbat care nu numai să trăiască cu mine, ci care să și mănânce din cel de-al doilea fel de mâncare pregătit de mine.

Șarpele zise:

— Voi veni cu tine.

Și se duse la coliba femeii. Cea de-a doua soție începu să trăiască cu șarpele.

Într-o zi, regele îi spuse: „O iubesc și pe cea de-a doua soție a mea. Trebuie să mă duc s-o văd și să stau și cu ea”.

Așa că se duse la coliba celei de-a doua soții. Femeia îl întreabă:

— *Mambo*, ce vrei de la mine?

Regele spuse:

— Uită cearta! Dă-mi voie să rămân cu tine până mâine.

A doua soție zise:

— Nu se poate. Du-te!

Regele se apropie de a doua soție și vru s-o ia în brațe. Dar șarpele se repezi din așternut la rege și-l mușcă. Regele scoase un țipăt.

Apoi regele căzu bolnav. Atunci a doua soție spuse:

— Vreau să-l mai văd o dată pe *mambo* înainte să moară.

Femeia se duse la casa regelui și se apropie de culcușul lui. Atunci regele muri. A doua soție se culcă alături de el și muri și ea.

Cele patru surori

(Betsimisaraka)

Se spune că patru surori au plecat să-și caute norocul. Prima se numea Itaolanolona, a doua Ifanivoivo, a treia Ifanarakaraka, a patra Ifaravavy. S-au dus s-o caute pe Ranavavibe, care făcea *fikida* (prevestiri), și au întrebat-o care dintre ele patru va avea soarta cea mai bună.

Mpisikidy (ghicitoarea) răspunse că cea mai tânără, care se va căsători cu Randriamihamina, regele ținutului. Le mai dădu încă următoarele sfaturi:

— Urmându-vă drumul, veți ajunge la marginea unui râu plin cu caimani: nu veți trece pe puntea care este acolo, ci veți trece peste un vad. Mai departe veți vedea un izvor cu apă limpede și alături de el o băltoacă foarte murdară: nu vă veți spăla cu apă de la izvor, ci din băltoacă. După aceea veți întâlni un taur care vă va amenința cu coarnele și se va așeza de-a curmezișul dramului, dar în loc să vă întoarceți, veți trece pe sub burta lui. În sfârșit, veți ajunge în satul lui Randriamihamina; veți vedea oameni cântând din *valiha*³¹, dar nu vă veți opri pentru a-i asculta sau privi.

Cele patru surori plecară. Celei mai mari i-a fost teamă de caimani și vru să treacă râul pe punte, dar se schimbă în capră. A doua s-a spălat în apa cea limpede și s-a prefăcut în mistreț. A treia s-a întors din drum în fața taurului și s-a prefăcut în cățea. Numai cea mai mică a urmat toate prescripțiile lui *mpisikidy*: ajunsă în satul regal, ea trecu, fără să privească, pe lângă cei ce cântau din *valiha*. Fata îi plăcu regelui, care o luă de nevastă.

³¹ Un fel de țiteră tubulară din bambus.

În ce le privește pe celelalte trei surori, de la ele se trag caprele, mistreții și câinii.

Poveste

(Bena-Lula – Marele Kasai)

Tatăl unui copil a murit. Copilul a rămas singur. Nimeni nu îi da să mănânce, dar copilul căuta ouă și se hrănea. Într-o zi, copilul a găsit zece ouă, în altă zi cinci. O dată, fiind cățărat într-un arbore, a prins cu mâna o pasăre. Stând așezat în pom, a văzut niște *kapumbu* (elefanți). Copilul a văzut patru *kapumbu*, dar în realitate erau cinci. Al cincilea venea în spatele celorlalți. Cei patru elefanți și-au scos trompele, și-au scos dinții, și-au scos pielea. Cei patru elefanți erau patru oameni.

Sosi un alt elefant. Era al cincilea. Și-a înălțat trompa și a adulmecat. Al cincilea *kapumbu*, care era încă elefant, le-a spus celorlalți care se preschimbaseră în oameni:

— Simt un om.

Ceilalți patru spuseră:

— N-am mirosit nimic, lasă, nu e niciun om aici.

Al cincilea *kapumbu* și-a scos trompa, și-a scos dinții, și-a scos pielea, devenind și el om. Cei cinci oameni-elefanți au făcut foc și au pregătit masa. Mâncară. Terminară masa. Primii patru oameni și-au pus pielea, și-au pus

dinții, și-au pus trompa. Erau din nou *kapumbu*. Cei patru *kapumbu* au plecat în pădure.

Al cincilea om-elefant a rămas acolo. Era încă om. Se uită în sus și văzu copilul.

— Sunt tatăl tău, bagă de seamă! Să nu omori niciodată un *kapumbu*! Să nu tragi niciodată vreo săgeată într-un *kapumbu*! Sunt tatăl tău, sunt *kapumbu* al tău.

Al cincilea om își puse pielea, își puse dinții, își puse trompa, după care plecă.

Copilul luă apoi un fluier și fluieră. Cei patru elefanți îl auziră și ziseră:

— Totuși era un om acolo. Își bate joc de noi.

Cei patru se întoarseră și vrură să-l omoare pe copil. Dar al cincilea *kapumbu*, care era tatăl lui, vru să-l salveze. Copilul fugi înspre satul lui. Elefanții fugiră după el. În sat, oamenii lucrau la fierărie. Cei patru *kapumbu* întrebă:

— N-ați văzut un copil?

— L-am văzut, a intrat în casa asta!

Cei patru *kapumbu* intrară în casă și scoaseră copilul afară. Sosi al cincilea și spuse:

— Te-am prevenit, nu m-ai ascultat, nu mai pot face nimic pentru tine!

Cei patru *kapumbu* omorâă copilul, îi luară *mukiki* (sufletul) și făcură din el încă un *kapumbu*.

Prostănacul

(Batonga)

Un bărbat se însură cu o femeie. Avură un băiat prostănac (*benzi*). Dacă mama îl așeza dimineața undeva spunându-i: „Stai aici”, el nu părăsea locul nici atunci când se înnopta dacă nu i se spunea: „Pleacă”. Dacă era așezat în fața unei gropi pline cu arahide și i se zicea: „Mănâncă”, el nu înceta cu mâncatul până ce nu i se spunea: „Acum fă altceva”.

Într-o zi, pe ogor, tatăl îi spuse băiatului:

— Ascute-mi cuțitul ăsta!

Băiatul începu să ascută cuțitul pe o piatră. Tatăl se luă cu treaba, uitând de fiu și de cuțit. În seara celei de-a treia zi, tatăl, întorcându-se la ogor, își văzu fiul așezat în fața pietrei și ascuțind cuțitul, din care nu mai rămăsese decât mânerul.

Tatăl se supără. Zise:

— Cu tine nu e nimic de făcut. Nu ești bun de nimic!

Fiul cel prost se întristă și spuse:

— Nu vrei să-mi dai ceva de lucru ca să-ți dovedesc bunăvoința mea?

Tatăl, în bătaie de joc, îi arătă cerul și-i spuse:

— Du-te în cer să cauți luna! Poate că atâta lucru vei fi în stare să faci.

Supărat, tatăl se întoarse acasă.

Fiul își tăie un toiag pentru drum și plecă în direcția lunii. Mergea prostul, mergea. Mergea zi și noapte spre locul unde asfințea luna. A mers timp atât de îndelungat, încât bățul, tocindu-se, se făcu mic de tot.

Într-o zi, prostul ajunse într-un sat unde trăia un mare rege. Oamenii îl opriră și-l întrebă:

— Unde mergi?

Băiatul le răspunse:

— Tatăl meu m-a trimis să caut luna. Mă duc deci să caut luna.

Oamenii spuseră:

— Pe acest băiat trebuie să-l vadă regele!

Îl duseră la rege.

Regele îl întrebă:

— Unde te duci?

Băiatul răspunse:

— Tatăl meu m-a trimis să caut luna. Mă duc deci să o caut.

Regele a început să râdă:

— Dacă poți să faci asta, ești demn să devii rege – apoi l-a trimis să-și vadă de drum.

Băiatul a continuat să meargă în direcția în care se culca luna. Mergea zi și noapte. Într-o zi ajunse pe țărmul unui lac. Băiatul a intrat în lac și și-a urmat drumul prin apă. În altă zi ajunse într-un sat mare, mare. În mijlocul

satului se înălța un arbore. Băiatul s-a așezat sub copac și a adormit.

Când s-a înnoptat, s-a deșteptat și a văzut în jurul său o mulțime de *mondoroși* (lei). Satul era un sat al *mondoroșilor*. Leii îi spuseră băiatului:

— Vino cu noi la rege.

Îl duseră pe băiat în fața regelui, care-l întrebă:

— Unde te duci?

Băiatul răspunse:

— Tatăl meu mi-a spus să mă duc să caut luna. Mă duc deci să caut luna.

— Regele leilor zise:

— Dacă așa stau lucrurile, rămâi la mine.

Băiatul a fost dus în casa *wahosiei* (întâia soție a regelui).

A doua zi regele a chemat toți leii și le-a spus:

— Acest băiat a venit să caute luna. Îi voi dărui câteva capre.

Bătrânii s-au dus la băiat:

— Regele vrea să-ți dea niște capre.

Băiatul răspunse:

— N-am ce face cu caprele. Tatăl meu m-a trimis să caut luna. Trebuie să caut luna.

Bătrânii s-au întors la rege:

— Băiatul zice că n-are ce face cu cele mai frumoase capre din țară. Nu vrea altceva decât luna.

Regele zise:

— Vreau să-i dau băiatului douăzeci de robi!

Dar băiatul răspunse:

— N-am ce face cu cei douăzeci de robi. Tata m-a trimis să caut luna. Trebuie să caut luna.

Bătrânii se întoarseră la rege:

— Băiatul zice că n-are nevoie de sclavi. Spune că nu vrea nimic altceva în afară de lună.

Regele leilor zise:

— Atunci dați-i băiatului luna!

Mondoroșii luară luna și o atârnară de gâtul băiatului. Îi mai dăruiră și un taur mare, negru, și-i spuseră:

— Acest taur negru te va călăuzi spre casă. Îți va arăta, de asemenea, calea dacă vei dori într-o zi să te întorci la noi.

Băiatul a încălecat pe taur și a pornit înapoi pe același drum.

Băiatul a călătorit pe taur zi și noapte; a mers pe vechiul drum, prin apă, și a ieșit la mal. A străbătut ținutul călare pe taurul cel negru, iar într-o zi ajunse în marele sat al marelui rege. Bătrânii care i-au ieșit în întâmpinare i-au spus:

— Iată, a trecut un an de când regele care și-a bătut joc de tine a murit. Acum tu să fii regele nostru!

Și băiatul cel prost deveni rege.

Regele care dorea să aibă un copil

(Tanala)

A fost odată, se spune, un rege foarte bogat care nu avea urmași; în zadar luase în căsătorie mai bine de douăzeci de femei, cu niciuna dintre ele nu avu copii. Se hotărî să trimită patru dintre oamenii lui să aducă o *ombiasy* (moașă) îndemânatică și cunoscută. Era o femeie foarte bătrână, care locuia într-o colibă singuratică și șubredă. Nu mai vedea limpede, pentru că avea ochii acoperiți de o albeață groasă; pe deasupra, nu avea nici dinți. Cei patru sclavi au strigat-o și ea le-a deschis ușa. După ce au intrat, Rafotsibe le-a spus:

— Tăiați-mi albeața de pe ochi, că nu vă pot vedea.

Au încercat să-i taie albeața cu un cuțit mare, dar zadarnic, pielea era atât de tare, încât cuțitul cel mare se știrbi. S-au slujit după aceea de o secure, dar și ea s-a știrbit.

— Nu folosiți ceea ce trebuie, spuse Rafotsibe. Luați jumătatea unuia din firele mele de păr și veți izbuti.

Au luat unul dintre firele ei de păr, l-au tăiat în două și i-au curățat cu ușurință albeața. Când Rafotsibe putu vedea, îi întrebă pe cei patru care era pricina vizitei lor:

— Regele nostru – spuseră ei – ne-a trimis să-i aducem o *ombiasy* pricepută, în stare să-i facă femeile să nască. Or, domnia voastră, o, preacinstită bătrână, veți putea să-i faceți acest bine.

— Nu știu nimic, zise Rafotsibe, nu știu nimic. Dar întoarceți-vă la regele vostru și spuneți-i să vină el la mine, poimâine, cu cea mai în vârstă dintre femeile lui.

După două zile, regele, împreună cu cea mai vârstnică femeie a lui, s-a dus la Rafotsibe, care, redevenind oarbă, îi zise:

— Cine ești?

— Sunt regele căruia i-ai trimis vorbă alaltăieri să vină să te caute.

— Ia-mi albeața, ca să te pot vedea.

Regele își scoase cuțitul, dar cuțitul i se știrbi. Atunci își aminti de ceea ce-i spusese oamenii lui: luă un fir de păr de la bătrână și-i curăță cu ușurință albeața.

— Lasă-mă acum să-mi chem copila să vă fiarbă orez.

Ea nu avusese niciodată copii, dar se duse să se afunde în Apa-care-preschimbă-oamenii și se preschimbă într-o copilă frumoasă. Se întoarse apoi acasă aducând apă. Regele fu atât de mirat de frumusețea copilei, încât nu

mâncă aproape nimic, deși îi era foarte foame. Când masa s-a terminat, tânăra s-a dus să mai facă o baie în Andranomanovalona, Apa-care-preschimbă-oamenii, și s-a întors preschimbată din nou în bătrână.

— Fata mea, care v-a dat să mâncați, mi-a spus că regele n-a mâncat aproape nimic. Cu toate astea vă este foame; iată orez; mâncați.

Atunci regele se aruncă cu lăcomie asupra mâncării și înfulecă tot. Rafotsibe înțelese că bărbatului îi plăceau prea mult femeile și că asta era pricina pentru care nu avusese copii.

— Alungă-le, spuse ea, pe toate femeile tale, în afară de cea mai vârstnică, și aleargă cât de departe vei putea. Când te vei împiedica de vreun lemn, smulge cu cuțitul o bucată din acest lemn, răzuiește bucata în apă, iar apa dă-o soției tale să o bea.

Regele începu să alerge, dar cum nu se împiedică de nimic, crezu că Rafotsibe și-a bătut joc de el. Abia când ajunse în pragul colibei se lovi de o bucată de lemn cu degetul cel mare de la picior. Cei doi soți, foarte bucuroși, sărind în sus de fericire, răzuiră bucata de lemn în apă, femeia bău apa și chiar în aceeași zi avu grețuri, vărsă și concepă copii. Ajunsă la sfârșitul sarcinii, născu trei fete.

Când cele trei surori s-au făcut mari, s-au dus s-o vadă pe buna bătrână, care o făcuseră pe mama lor să le conceapă.

— Mamă mare, i-au spus fetele, vrem să ne mărităm, așa că plecăm în căutarea unor bărbați care să ne ia de neveste.

— Duceți-vă, le spuse bătrâna. Tu, Ifaravavy, ia această sămânță și pune-o în gură; când vei ajunge la locul unde va trebui să locuiești, planteaz-o.

Cele trei surori au plecat. Întâmplându-se să treacă prin apropierea unui *tavy* (ogor), ele îi întrebară pe oamenii care săpau:

— Spuneți-ne, săpătorilor, care este cea mai frumoasă dintre noi trei?

— Ramatoa este frumoasă, le-au răspuns oamenii, Raivo este frumoasă, dar cea mai frumoasă este Ifaravavy.

Cele două surori mai mari, furioase, s-au hotărât să smulgă perlele care împodobeau gâtul și brațele lui Ifaravavy, ca să fie mai puțin frumoasă. După ce i-au luat bijuteriile, au trecut pe lângă niște oameni care plantau orez.

— Spuneți-ne, plantatori de orez, care este cea mai frumoasă dintre noi trei?

— Ramatoa este frumoasă, au răspuns ei, Raivo este frumoasă, dar cea mai frumoasă este Ifaravavy.

Celelalte două s-au supărat din nou și au spus:

— Să-i tăiem părul!

Și i-au tăiat părul.

Au trecut pe lângă niște oameni care pliveau orezul.

— Spuneți-ne, plivitori de orez, care este cea mai frumoasă dintre noi trei?

— Ramatoa este frumoasă, Raivo este frumoasă, dar cea mai frumoasă este Ifaravavy, cu toate că are părul tăiat.

Atunci Ramatoa îi spuse lui Raivo:

— Să-i luăm, draga mea, frumoasele veșminte pe care le poartă și să-i dăm o simplă rogojină.

Și au făcut precum au spus. În sfârșit, au ajuns la groapa de apă a unui rege care nu era însurat și s-au așezat lângă ea. Acolo Ifaravavy plantă sămânța pe care i-o dăduse bătrână Rafotsibe. Cele trei surori se odihneau de câțva timp, când o sclavă a regelui veni să ia apă. Ea îi povesti stăpânului că lângă fântână se aflau trei fete frumoase și regele le chemă. Cele două mai mari își îmbrăcară hainele cele mai frumoase, în timp ce Ifaravavy, cu trupul înfășurat într-o rogojină, mergea în urma surorilor sale, ca o sclavă. Se sărbători căsătoria regelui cu Ramatoa și Raivo, iar Ifaravavy rămase cu ele ca servitoare. După un timp oarecare, sămânța plantată de tânăra fată deveni un copac și acest copac se acoperi, în loc de fructe,

cu bani, corali, perle, *lamba*³² puști și tot felul de lucruri frumoase. Oamenii năvăleau din toate părțile să vadă această minune, dar de fiecare dată când încercau să culeagă fructele prețioase, arborele creștea și se ridica spre cer, în așa fel că nimeni nu putea lua nimic. Când cele două surori mai mari au auzit vorbindu-se despre acest arbore, au strigat:

— Îl cunoaștem bine! Este al nostru!

— Să mergem deci – a spus regele – să culegem frumoasele lucruri pe care le poartă acest arbore, pentru că sunt ale voastre. Voi aduna oamenii din sat.

În acest timp părul lui Ifaravavy crescuse, și cu prilejul petrecerii i se dădură niște haine frumoase.

Când toată lumea a fost adunată, cele două surori mai mari, pline de îngâmfare, i-au spus arborelui:

— Dacă noi te-am plantat, coboară-te spre noi; dacă nu-ți suntem noi stăpâne, înalță-te spre cer!

Arborele se ridică îndată și se făcu atât de înalt, că de-abia i se zăreau ramurile.

— Nu sunt ele stăpânele pomului, murmurară oamenii.

Atunci Ifaravavy veni aproape de pom și grăi:

— Dacă sunt fiica unui tată *andriana* (nobil) și a unei mame *andriana*, și dacă mie mi te-a dat bunica, o, sămânță

³² Fâșii de pânză, ca un șal lung.

a acestui arbore, coborâți-vă spre mine ramuri ale arborelui, dacă nu, ridicați-vă spre cer!

Îndată arborele își coborî ramurile și toată lumea putu să culeagă fructele. Și poporul murmură:

— Aceasta este adevărata stăpână a arborelui!

Regele, uluit, o privi pe Ifaravavy, o văzu cât era de frumoasă și, mirându-se că surorile ei o făcuseră roaba lor, strigă:

— O, popor, vă spun că de acum înainte Ifaravavy va fi soția mea.

La aceste cuvinte, Ramatoa voi să se împotrivească, dar abia deschise gura și spuse „Fi...”, că a și fost schimbată în țânțar. Când Raivo începu să spună „Vo...” se transformă într-un *voantay*³³.

Acum dau cuvântul altuia, pentru că eu am obosit.

Povestea vraciului

(Mande)

Kenimbleni, tatăl Tunkilor (strămoși asemănători zeilor), îi spuse fiicei sale Tunko:

— Ia seama la ce se petrece în pădure. Mai ales ia seama la Korongo, șarpele. Dacă observi ceva, spune-mi.

³³ Soi de insectă de balegă foarte des întâlnită în Madagascar.

Tunko întâlni în pădure pe unul dintre Korongi. Tunko, văzând că Korongo își scotea pielea, se grăbi să se întoarcă la tatăl ei, Kenimbleni, și să-i spună:

— Tată, l-am văzut pe Korongo în pădure. Stă lângă nevastă-sa și-si scoate îmbrăcămintea.

Kenimbleni spuse:

— Întoarce-te repede și ține minte tot ce face și ce spune Korongo!

Tunko zise:

— Însoțește-mă!

Kenimbleni zise:

— Bine, vin și eu cu tine!

Merseră amândoi în pădure și se ascunseră în apropierea colibei lui Korongo, în așa fel încât să poată vedea totul.

Korongo își scoase pielea. Apoi se duse la nevasta lui cu două prafuri fermecate și-i spuse:

— Presară-ți mai întâi unul din prafuri pe față; vei putea atunci să-ți scoți și tu pielea cum mi-am scos-o și eu. Dar să nu vorbești niciodată cu oamenii despre aceasta, pentru că, dacă ar afla, ei ar dobândi o putere foarte mare. Ia pe urmă al doilea praf, răspândește-ți-l pe cap și pe sub brațe: te vei face pasăre și vei putea zbura!

Tunko și Kenimbleni auziră totul. Pe urmă Korongo îi spuse nevastei sale:

— Dar chiar dacă ai chip de pasăre, tot nu vei putea vorbi în limba păsărilor. Pentru aceasta trebuie să ai și *tigva sfântă*³⁴; atunci vei putea să imiți vocea păsărilor.

Pe urmă Korongo îi arată un praf nevastei sale, iar acest praf era alb ca viermii de Guiana. El spuse:

— Trebuie să ții în mână acest leac magic; când vei zbura în întuneric, el va lumina ca o lampă.

Korongo luă încă un obiect magic și spuse:

— Când acest obiect magic este ținut în dreptul feței te face nevăzut.

În timp ce Korongo vorbea astfel, ținând în dreptul feței obiectul magic, Kenimbleni ieși din mărăciniș, îi smulse toate instrumentele de vrăjitorie și fugi către sat cât putu mai repede. Korongo îl urmări, dar fără să-l poată ajunge. De atunci Korongo a rămas un șarpe mai altfel decât ceilalți. Câteodată are tot gâtul roșu, alteori este negru. Este mare și se ascunde în pădure.

Kenimbleni s-a întors mai târziu la Korongo și i-a spus:

— Să uităm și să fim prieteni!

Dar Korongo zise:

— Nu-ți mai spun nimic, chiar dacă în mine păstrez tănuite lucruri prețioase.

³⁴ Un instrument asemănător țurloaielor de pământ cu care copiii pot imita ciripitul păsărilor (nota culegătorului).

Kenimbleni îl înșfăcă pe Korongo, iar acesta spuse:

— Nu-mi face rău, altfel urmașii tăi nu vor mai avea pe nimeni să-i ajute când vor fi bolnavi.

Dar Kenimbleni nu luă seama la aceste vorbe și-l omorî, îi spintecă trupul și-i luă pielea.

După asta, Kenimbleni se duse la o femeie bătrână cu numele Kanimba, dibace în tot felul de lucruri misterioase, și-i povesti ce surprinsese din taina lui Korongo, cum i-a văzut gesturile magice și cum a dobândit instrumentele lui de vrăjitorie. Kanimba zise:

— Știi multe, dar nu știi totul; ascultă cu atenție ceea ce-ți voi spune. Ia seama ca aceste taine să nu se răspândească prea mult; dacă este bine ca unii oameni să fie inițiați, altora nu le folosește la nimic. Unii doresc să fie inițiați, alții se sperie. Înainte de toate să știi că *subașii* (vrăjitori canibali) au o *tana* (tabu) pentru vinete. Dacă în vreun fel de mâncare găsesc leguma pusă din nebăgare de seamă, cum zăresc o sămânță cât de mică sau chiar atunci când simt numai mirosul încetează să mănânce. În afară de asta, să știi că *subașii*, înainte de a-și scoate pielea, răspândesc cenușă pe pământ. Pe această cenușă mai aruncă un praf. Ei se tăvălesc apoi pe acest strat de cenușă și de praf și atunci pot să-și scoată pielea și să se transforme în felurite animale.

După aceea, Kanimba îi dădu lui Kenimbleni un fir vechi de bumbac și-i spuse:

— Vrajitorul trebuie să agațe în casa lui acest fir de un stâlp. Trebuie să bage bine de seamă de unde bate vântul și încotro se duce; o poate ști după acest steag fluturător. Când a aflat, trebuie să întoarcă spatele în direcția în care bate vântul. Trebuie să se încline o dată și atunci abia poate zbura. Vraja trebuie s-o cunoască toți *subașii-nindie*.

Kenimbleni își întipări aceste vorbe în minte și plecă.

Altădată, Kenimbleni se duse să viziteze o femeie bătrână, vestită pentru cunoașterea unui mare număr de lucruri misterioase. Se numea Niagale. Kenimbleni îi povesti Niagalei cum îl surprinsese pe Korongo, cum îi pândise vorbele și gesturile și cum îi răpise obiectele magice. Niagale spuse:

— Tu știi multe, dar nu știi totul. Se poate face un farmec foarte primejdios pentru *subașii-nindie*, pe care-l poți făptui astfel: dacă mângâi de trei ori cu mâna capul unui câine, îl vei vedea preschimbat în *nama* (hienă). Acest *nama* îi urăște pe *subașii-nindie*. *Nama* este marele dușman al *subașilor-nindie* și deseori le pricinuieste moartea. Ferește-te de el! Este mai rău pentru *subașii-nindie* decât *tana* al lor. Această hienă iese din capul câinelui. Pentru a-i omorî pe *subașii* mâncători de oameni, ea folosește țepi de arici și doi copăcei de mărăcini, care îi

dau putere; ia niște crăci, le leagă la un loc și înțepenește pe ele țepii ariciului. Într-o luni sau într-o vineri, omul care a iscat *nama* trebuie să pornească la drum spre răsărit. Dacă amenință atunci, în momentul în care răsare soarele, către locul unde se găsesc *subașii* mâncători de carne de om, puterea magică a crengilor celor doi copăcei de care ți-am vorbit și țepii ariciului îi omoară pe *subașii-nindie*.

Pe urmă bătrâna Niagale îi mai dădu lui Kenimbleni o bucată de cauciuc, care se numește astăzi altfel decât în timpurile de demult, și-i zise:

— la cauciucul și înfășoară-l în jurul degetului tău. După aceea aprinde-l la focul din vatră. Astfel va servi *niaguailor* drept făclie. Această făclie nu este așa de strălucitoare la lumina de raze a lui Korongo (adică a șarpelui vrăjitor), dar îți va ajunge.

Și Niagale îi mai dădu încă multe alte îndrumări.

Kenimbleni aflase deci de la Korongo măiestria de a deveni *subaș* și de a practica magia, de la bătrâna Kanimba trăsăturile caracteristice și felul de a se purta al *subașilor-nindie*, iar de la bătrână Niagale, caracteristicile și felul de a acționa al *niaguailor* și al lui *nama*. De altfel, el nu era un om obișnuit, pentru că nu era născut dintr-o femeie, ci dintr-o puiă de măcinat. Prin Kenimbleni, tainele *subașilor* ajunseră cunoscute oamenilor. Niagale era prima regină a *niaguailor*, iar Kanimba – a *subașilor-nindie*.

Poveste

(Baluba)

Omul Mutembo și nevasta lui, Kabinjanga, aveau zece copii. Cei zece copii se numeau: Tembotembo, Ciula, Musodi, Mufala, Lonji, Tșidibulonji, Kabionji, Tșimanga și Mutembo³⁵. Tatăl luă zece *kasu* (cârlige) și le dădu băieților, apoi îi puse să lucreze.

Tatăl era un *mulusc* (vraci). Tembotembo, fiul cel mai mare, a vrut și el să devină *mulusc*. Tatăl îl iubea pe Tembotembo mai mult decât pe toți ceilalți. Când ceilalți nouă băieți se întoarseră în sat, tatăl îl opri pe Tembotembo la el și îl duse în fața unui copac *muluc*. Tatăl zise:

— O *dimuma* (fruct) să coboare!

Un fruct căzu în mâna tatălui și tatăl îl mănă. Tatăl zise iar:

— O *dimuma* să coboare!

Un alt fruct căzu în mâna tatălui și tatăl îl mănă și pe acesta. Apoi tatăl zise încă o dată:

— O *dimuma* să coboare!

³⁵ Din enumerare lipsește un nume.

Și un al treilea fruct căzu în mâna tatălui, iar acesta îl măncă.

Tembotembo zise:

— Tată, aș vrea și eu să mănânc din aceste fructe.

— O a patra *dimuma* să coboare pentru fiul meu! zise tatăl.

A patra *dimuma* căzu, dar nu în mâinile lui Tembotembo, ci pe pământ, și se depărtă rostogolindu-se. Tembotembo fugi după ea. *Dimuma* continuă să sară ca o minge de cauciuc. Tembotembo alergă s-o prindă. Seara, se lăsa păgubaș și se întoarse în sat fără fruct. Tatăl îi zise:

— Nu spune nimănui, nimeni nu trebuie să știe nimic.

Într-o zi, toți vracii erau adunați sub un copac. Tembotembo ar fi vrut să mănânce o *dimuma*. Tatăl îl puse într-un sac și îl așeză în iarba înaltă, sub arbore. *Muluscii* spuseră:

— Miroase a carne de om.

Tatăl zise:

— Fiul meu este aici; vrea să devină *mulusc*.

Ei spuseră:

— Arată-ni-l!

Tatăl făcu să-i cadă în mână trei *dimuma* pe care le dădu fiului său. Ceilalți vraci îi spuseră lui Tembotembo:

— Te-am văzut mâncând *dimumele*. Acum ești *mulusc*. Toți suntem *mulusci*. Așa că acum fă-ne un dar!

Tembotembo spuse:

— Îi veți avea pe cei doi frați ai mei Mufala și Lonji.

În a cincea zi, Mufala și Lonji muriră. *Muluscii* îi spuseră lui Tembotembo:

— Acum ești într-adevăr *mulusc*. În viitor, când vei arăta un om cu degetul, acesta va muri.

Câteva zile mai târziu, Tembotembo se scălda cu alți băieți în gărlă. Se certă cu unul dintre ei și-l arată cu degetul. Îndată băiatul se simți bolnav și se întoarse acasă. Tatăl bolnavului nu știa ce să mai facă cu băiatul. Îl întreabă:

— Ce ai?

Băiatul zise:

— M-am scăldat cu Tembotembo, fiul lui Mutembo. Ne-am certat și el m-a arătat cu degetul. Și imediat m-am simțit bolnav.

Îndată după aceea băiatul muri.

Tatăl băiatului îl caută pe Mutembo și-i zise:

— Tu ai făcut din băiatul tău un *mulusc*. L-a arătat cu degetul pe fiul meu și fiul meu a murit. Plătește-mi-l.

Tembotembo, auzindu-l, fugi. Dar tatăl băiatului mort le dădu lui Mutembo și Kabinjanga o *tșifafa* (băutură otrăvită), și amândoi muriră. Tembotembo fugise în satul mamei sale. Acolo bău un *buanga* (poțiune magică). Acest

buanga te făcea să verși *tșifafa*. Tembotembo se întoarce. Tatăl băiatului mort spuse:

— Acum vom orându-i totul. Trebuie ca și tu să bei *tșifafa*. Vei muri ca tatăl și ca mama ta.

Tembotembo zise:

— Nu voi muri, și dacă nu voi muri, va trebui să mi-i plătești pe tatăl meu și pe mama mea.

Tembotembo bău otrava. Vărsă tot *tșifafa*.

Tembotembo zise:

— Acum plătește-mi! Fiindcă l-ai omorât pe tatăl meu, dă-mi cinci femei. Fiindcă ai omorât-o pe mama mea, dă-mi cinci femei. l-ai omorât fără vină. Ai spus că-ți ucisesem fiul. Am băut *tșifafa* și n-am murit. Am vărsat *tșifafa*. Acum dă-mi cinci femei pentru tatăl meu și cinci femei pentru mama mea și un băiat pentru că m-ai făcut să beau *tșifafa*, cu toate că sunt nevinovat³⁶.

Tembotembo primi zece femei și un băiat, plecă și întemeie un sat mare.

Cei opt frați

³⁶ Acest fel de judecată, din categoria ordaliilor, a fost adesea folosit în Europa în Antichitate și în Evul Mediu, cu procedee diferite, mai ales în timpul Inchiziției. În basmele românești, ca un vestigiu al trecutului, ordalia apare sub forma aruncării paloșului sau a sulitei în sus, spre a cădea în capul vinovatului.

(Antankarana)

Erau, se spune, un bărbat și o femeie care nu voiau să-l slujească pe rege. S-au dus să se ascundă în pădure. Aveau cincizeci de câini care-i întovărășeau la vânătoare și îi ocroteau de fiare. Femeia rămânea însărcinată în fiecare an și după opt ani cei doi avură opt copii. Acești opt frați, deveniți bărbați, se înțelegeau foarte bine împreună și își iubeau cu căldură părinții. Ar fi dorit ca mama lor să nu se mai obosească cu anumite treburile; așa că cel mai mare le spuse într-o zi celor mai mici:

— Dragii mei frați, haideți să ne căutăm femeile; soțiile noastre o vor putea ajuta pe mama.

— Haidem deci, frate mai mare. Dar unde să găsim oare satul din care să ne luăm neveste?

— Tatăl nostru ne va îndruma.

Tatăl lor le arată într-adevăr drumul și cei opt frați pleacă. După opt zile de mers, au ajuns într-un sat și au intrat de-a dreptul în marea colibă regală. Regele strigă:

— Unde mergeți voi, voi aceștia, care aveți îndrăzneala să intrați astfel în coliba mea? De ce sunteți îmbrăcați în scoarță de copac? Părul vă este lung, trupurile vă sunt murdare și sălbatice. Auziți zgomotul asurzitor al mulțimii de afară? Auziți mugetele boilor? Din toate astea este făcută bucuria mea regală.

Cei opt frați răspunseră încet:

— Suntem supușii tăi, stăpâne. Dar de când suntem pe pământ, nu te-am mai văzut; de aceea am venit, să facem jurământul de credință.

Regele, mulțumit, chemă pe unul dintre oamenii lui să le dea haine celor opt frați; porunci, de asemenea, să li se facă o baie și să li se taie părul. După asta le spuse fraților să plece și să-i aducă toba lui Antibavy (femeia bătrână); era o tobă fermecată, care răsuna fără s-o atingă nimeni. De mult dorea regele s-o aibă; dar Antibavy era foarte crudă și avea numeroși războinici care să o apere. Or, regele își spuse că cei opt frați nu se temeau de nimic, dacă îndrăzniseră să intre, fără îngăduința lui, în coliba regală. Le făgădui o mie de piaștri, le dădu provizii pentru drum și îi trimise către Antibavy. Când veni noaptea, Andriamanitra, se spune, apăru înaintea celor opt frați și le spuse:

— Tu, cel mai mare, vei fi *mpanazary* (vraci), vei avea *ody* (talisman-farmec)! Tu, al doilea, vei fi *mpsikidy* (ghicitor)! Tu, al treilea, vei avea *ody* împotriva fulgerului, al patrulea va avea *ody* împotriva puștilor, al cincilea *ody* pentru a adormi, al șaselea *ody* pentru a orbi privirile tuturor ființelor vii, al șaptelea și al optelea, *ody* cu care să scape de durerile provocate de *fady* (călcarea tabuului). Și *fady* pentru toate aceste *ody*, spuse Andriamanitra, este să nu creșteți porci.

A doua zi, cei opt frați părăsiră satul regelui. După trei luni, ajunseră în satul lui Antibavy. Al cincilea frate adormi oamenii, și astfel intrară în sat fără să-i vadă nimeni; când oamenii se treziră, fură foarte mirați văzându-i pe acești străini sosiți în chip atât de misterios; nu îndrăzniră să-i omoare, ci, privindu-i cu respect, le dădură o casă și alimente. A doua zi, al cincilea frate se mai sluji odată de *ody* al somnului și toate lucrurile adormiră în oraș, în afară de un ac, care se duse s-o prevină pe Antibavy; aceasta se ridică și strigă:

— Cine este aici?

— Noi suntem, mamă mare! au răspuns cei opt.

— Unde vă duceți?

— Venim să-ți cerem legume să ne pregătim masa, pentru că nu avem nimic să punem în orezul nostru.

— Vai! zise Antibavy, noaptea trecută am avut un vis urât. Oare nu veniți să-mi furați toba?

— O, nu! au răspuns cei opt.

Și nu au luat toba în ziua aceea. Dar a doua zi au adormit iar toate lucrurile și s-au dus să fure toba. Antibavy se trezi și-și chemă războinicii să-i omoare pe străini, dar războinicii nu puteau ochi și puștile nu luau foc, pentru că al patrulea și al șaselea frate se foloseau de *odyul* lor. Cei opt frați au rămas deci stăpâni pe *toba-care-cântă-fără-ca-nimeni-să-o-lovească*. S-au întors în satul

regelui și i-au dat toba; regele, supușii lui și cei opt frați au făcut o petrecere care a ținut o săptămână întreagă.

De aici vine opreliștea pentru carnea de porc. Și astăzi încă, timp de 15 zile, locuitorii Coastei nu ating nici măcar vasul în care s-a fiert carne de porc.

Poveste

(Boso)

În timpurile foarte vechi trăia o femeie boso cu numele de Pa-Sini-Jobu. Atunci nu erau decât patru sate; nu mai multe. Ea era privită ca strămoașa unui trib de orokoi-boso, care trăiau mai la vale de Djene; era foarte, foarte bătrână și cunoștea cele mai minunate vrăji.

Când atinsese vârsta la care femeile se mărită de obicei, Pa-Sini-Jobu își refuzase toți pețitorii. Nu avea niciun chef să se mărite. Dar unui mare număr de pețitori le-ar fi fost drag să o aibă de soție. În ce parte s-ar fi întors, împrejurul ei veneau să se așeze un mare număr de tineri ca să intre în vorbă. Când veneau tinerii, Pa-Sini-Jobu îi îmbia mereu cu tot soiul de bunătăți, orez și miel pe săturate. Dar nimeni nu putea părăsi casa fără încuviințarea lui Pa-Sini-Jobu. Dacă cineva încerca să se ridice fără să-i ceară voie, se lipea de micul său scaun de lemn și nu se putea îndepărta fără consimțământul înțeleptei Pa-Sini-Jobu.

Într-o noapte, un tânăr boso se duse la frumoasa femeie. Pe drum văzu un miel, favoritul casei regale, și tânărul, luându-l drept un șacal, îl ucise cu o săgeată. Dar acest miel era sfânt; viața lui era legată, într-un fel, de fericirea casei regale.

A doua zi, găsimdu-se mielul mort, fu adus la casa regelui. Se ținu mare doliu. Nevasta regelui plânse, iar regele întrebă:

— Cine mi-a omorât mielul?

Se cercetă în toate casele:

— Cine a omorât mielul?

Dar nimeni nu putu spune cine-l omorâse pe bietul animal.

Atunci regele anunță în tot ținutul:

— Oricine va reuși să învie mielul, nu numai că îl voi umple de onoruri, dar îi voi da atâta aur, sclavi și turme, încât nu-i va lipsi nimic întreaga viață.

Regele îi trimisese de asemenea un sol lui Pa-Sini-Jobu, să-i spună:

— La tine vin mulți oameni. Spune-le tuturor că acela care-mi va învia mielul va primi daruri din belșug.

Pa-Sini-Jobu răspunse:

— Voi spune tuturor și eu însămi voi da ce am mai bun, doar s-o găsi un om în stare să învie animalul.

Pe urmă Pa-Sini-Jobu își adună toți prietenii și le spuse:

— Mă voi căsători cu acela care va izbuti să însuflețească acest miel. Nu cer, pentru a fi a lui, nici bani, nici bijuterii, nici proprietăți. Dar vreau să văd acest miel iarăși viu.

Atunci din toate părțile sosiră o gloată de oameni, sosiră toți cei care erau *tungutu* (adică deținători ai marilor puteri magice – ceea ce nu înseamnă „vrăjitori”). Unii puteau rămâne trei zile sub apă, alții puteau să se preschimbe în animale. Fiecare își încercă puterea (magică), dar mielul mort începea să putrezească și nimeni nu reușea să-l învie.

La o mare depărtare de acolo trăia un om cu numele de Jena. El auzi vorbindu-se despre mielul mort și crezu, fiind *tungutu*, că poate duce la bun sfârșit această grea sarcină. Își părăsi deci casa și se duse să o găsească pe Pa-Sini-Jobu. Pa-Sini-Jobu îi zise:

— Jena, am mai auzit vorbindu-se despre tine și știu că ai puteri deosebite. Este vorba de ceva cu totul aparte. Acest miel a fost omorât de câțva timp; trebuie să fie însuflețit. Dacă vei reuși, vei putea să mă iei de soție.

Jena privi mielul. În noaptea când animalul fusese omorât, niște șacali veniseră să-l mănânce și sfâșiaseră o bucată din el. Cadavrul era aproape putrezit, pentru că trecuse multă vreme de când murise. Jena văzu că încercarea era foarte grea; vrând însă să verifice puterea magică a lui Pa-Sini-Jobu, spuse:

— Este ușor de însuflețit acest miel. Dar fiarele din pădure i-au sfâșiat o parte din ficat. Dacă poți să mi-o aduci înapoi, voi învia mielul.

Pa-Sini-Jobu zise:

— Dacă nu este vorba decât de atât, se va face repede; nimic mai simplu.

Ea chemă un sclav și îi spuse:

— Du-te în pădurea vecină. Sunt acolo ruinele unui foarte vechi oraș. Lângă ruine se înalță un mare *kerebu* (baobab). Lângă baobab este săpată în pământ o gaură adâncă. Coboară în această groapă. Vei găsi doi șacali. Spune-le să vină la mine cât mai repede cu putință.

Sclavul se duse în pădure. Lângă baobab văzu groapa cea adâncă. Coborî și găsi în adevăr doi șacali, cărora le spuse:

— Pa-Sini-Jobu vă poruncește să veniți de îndată la ea.

Cei doi șacali porniră la drum, fugind cât puteau de repede spre sat și spre Pa-Sini-Jobu.

Pa-Sini-Jobu zise:

— Marele miel al regelui a fost omorât de o săgeată în timpul nopții. Ați trecut pe acolo și i-ați smuls o bucată din ficat. E adevărat sau nu?

Cei doi șacali spuseră:

— E adevărat, dar de atunci nici nu ne-am făcut nevoile și nici n-am vărsat, și fiecare dintre noi trebuie să aibă în

burta lui bucata pe care a smuls-o. Găsește mijlocul să ne golești și vei avea bucățile mielului pe care le cauți.

Pa-Sini-Jobu zise:

— Vărsați în această clipă!

Cei doi șacali făcură eforturi pentru a vărsa și aruncară în cele din urmă o grămadă de carne digerată. Dar carnea era cu totul de nerecunoscut și Jena nu putu nici întregi ficatul, nici însufleți mielul. Jena îi spuse lui Pa-Sini-Jobu:

— Prin puterea ta miraculoasă, ai dovedit așa o îndemânare regăsind părțile pierdute, încât nu pot să te admir îndeajuns și recunosc superioritatea ta fără să mă sfiesc. Dar nu sunt în stare să însuflețesc mielul.

După acestea, Jena se întoarse în țara sa.

Mielul regelui continua să putrezească și mirosea din ce în ce mai tare. Nevasta regelui plângea zi și noapte pentru că nimeni nu reușea să-i însuflețească mielul. Regele trimise încă o dată un sol la Pa-Sini-Jobu s-o întrebe:

— Nu cunoști un mijloc pentru însuflețirea mielului?

Pa-Sini-Jobu îi răspunse:

— Bine, o voi face eu însămi. Mielul va trăi din nou, dar după aceea eu voi pleca. Și niciodată nu mă voi căsători cu un boso, pentru că bărbații din neamul meu sunt niște neputincioși! Nu mai vreau să am de-a face cu ei, așa că voi părăsi țara.

În acest timp, regele îi chemă pe toți *kie* (muzicanți) să-și lovească tigvele. Aceștia se așezară în cerc. Pa-Sini-Jobu luă loc în mijloc. Fiind *tungutu*, ea avea părul atât de lung, încât îi cădea pe spate până jos și putea să se așeze deasupra ca pe un scaun sau ca pe o scoarță. Își dobândise părul prin puterea ei magică.

Muzicanții începură să bată ritmul cântând și acompaniindu-se din ce în ce mai repede. Pa-Sini-Jobu se exaltă. Puterea magică a lui Pa-Sini-Jobu crescuse. Pa-Sini-Jobu începu să scoată țipete. Muzicanții iuțiră ritmul. Pa-Sini-Jobu se ridică de la pământ, plutind din ce în ce mai sus. Se ridică în nori. În nori, brațele ei se transformară în aripi, asemănătoare celor ale păsărilor mari, pe urmă coborî încet deasupra mielului.

Timp de șase zile, Pa-Sini-Jobu rămase prăvălită peste miel. În tot acest timp, ea acoperea mielul cu aripile desfăcute. A șaptea zi, când se ridică, mielul căpătase viață.

Pa-Sini-Jobu își părăsi după aceea satul. Nu mai vru să aibă de-a face cu oamenii din țara sa. Plecând, ajunse într-o țară unde rege nu era un bărbat. În această țară domnea o femeie, regina Na-Manj. Când Pa-Sini-Jobu se apropie de capitala reginei Na-Manj, trimise un sol pentru a-i spune reginei:

— Pa-Sini-Jobu sosește. Vii în întâmpinarea ei în fața porților orașului?

Na-Manj alcătui de îndată un alai impunător și plecă în întâmpinarea lui *tungutu*. O salută în felul cel mai plăcut și zise:

— Am auzit vorbindu-se de marea ta putere magică. Fă-mi plăcerea să rămâi câtva timp cu mine, pentru a-ți putea arăta respectul meu.

Pa-Sini-Jobu îi răspunse:

— Pentru că ești foarte de treabă, voi rămâne câtva timp la tine.

Ea intră în orașul lui Na-Manj. Regina o primi cât putu mai bine. Oamenii din țară se grăbiră să vină în număr mare s-o salute pe Pa-Sini-Jobu și să-i aducă daruri și onoruri.

După câteva zile, Na-Manj îi zise lui Pa-Sini-Jobu:

— Vrei să fii așa de bună și să-mi arăți ce știi?

Pa-Sini-Jobu zise:

— Cunosc tot trecutul. Întreabă-mă și-ți voi răspunde.

Na-Manj zise:

— Am ceva să te întreb. În vecinătate se află un stat guvernat de un rege. Oamenii lui se războiesc mereu cu ai mei, și la orice oră din zi, în orice loc ar fi, războinicii regelui sunt mereu biruitori. Iată întrebarea mea: tu, Pa-

Sini-Jobu, poți să ne ajuți, în disperarea noastră, să-l învingem pe acest rege?

Pa-Sini-Jobu zise:

— Nu mi se pare greu. Când vei pleca din nou cu oamenii tăi te voi însoți și voi vedea atunci ce pot face.

Pa-Sini-Jobu mai spuse:

— Să ai însă grijă să iei un taur negru, un miel negru, un țap negru, o pisică neagră și un cocoș negru. Voi avea sigur nevoie de ele când voi pleca cu voi la război, pentru că vreau să vă ajut. Să nu uiți să pregătești toate câte ți-am spus.

Regele dușman locuia pe un ostrov așezat în mijlocul unui fluviu mare, în așa fel încât reședința sa era înconjurată de apă din toate părțile. Acest mare fluviu se chema Wi. În fluviu trăiau trei *djini* (spirite) care îl ajutau pe rege să fie mereu învingător.

Na-Manj se îndreptă către fluviul Wi, cu Pa-Sini-Jobu și cu trupele sale. Ea adusese taurul cel negru, mielul cel negru, țapul cel negru, pisica cea neagră și cocoșul cel negru. Regina își așeză tabăra în fața insulei unde se înălța orașul regelui. Sclavii se duseră să ia apă din râu și o cărară în tabără.

Când *djinii* îi văzură pe sclavi venind, unul dintre ei se transformă în om și se așeză pe țărm. Când trecu un sclav, el întrebă:

— Nu se află în expediția voastră o *tungutu* cu numele de Pa-Sini-Jobu?

Sclavul răspunse:

— Da, este printre noi o femeie cu acest nume.

Djinul zise:

— Atunci du-te, caut-o și spune-i să vină la râu pentru a întâlni pe cineva cu care mai mult ca sigur va fi mulțumită să vorbească.

Sclavul răspunse:

— Voi face întocmai.

Și se întoarse în tabără. Se duse apoi s-o caute pe Pa-Sini-Jobu și-i spuse:

— La malul râului se află cineva care mi-a spus că vei fi tare mulțumită dacă îi vei vorbi.

De îndată, *tungutu* se așternu la drum și se întâlni cu *djinul*. Acesta o întrebă:

— Tu ești Pa-Sini-Jobu?

— Eu sunt, răspunse ea.

— Am trimis vorbă că vei fi mulțumită dacă o să vorbești cu mine. Sunt unul dintre cei trei *djini* care domnesc asupra acestei ape și care trebuie s-o apere împotriva prietenei tale Na-Manj. Pentru ce te amesteci în cearta dintre Na-Manj și acest rege? Ce motiv ai tu să te lupți cu noi?

Pa-Sini-Jobu zise:

— Na-Manj este prietena mea, și socotesc că am dreptul s-o ajut în împrejurări grele. Dar de ce să mă sinchisesc de *djinii* din Wi? Dacă vreți să ascultați și să-l ajutați pe regele vostru n-aveți decât! Vom vedea atunci care putere e mai mare, a voastră (magică) sau a mea!

Djinul răspunse:

— Pa-Sini-Jobu, ești foarte mândră, dar ești prost îndrumată; se cunoaște că ești o femeie boso. Pentru ce vrei să faci război în această țară? Ți-o spun dinainte că nu vei avea niciun câștig. Noi suntem *djinii* acestui ținut. Tu ești o *tungutu* străină, mare și puternică, e adevărat, dar nu pe aceste locuri. Lasă-te, Pa-Sini-Jobu!

Femeia zise:

— Nu, nu voi lăsa nimic. Am să văd eu ce-i adevărat și ce nu în vorbele tale!

Pa-Sini-Jobu se întoarse apoi în tabără.

Djinul coborî la rândul lui în fluviu și-și chemă tovarășii. Duhul, care luase înfățișare omenească pentru a se urca pe mal, spuse:

— Am vorbit cu Pa-Sini-Jobu. Am sfătuit-o să nu declare război, alături de Na-Manj, regelui nostru. Dar, cum ea e prea mândră, n-am ajuns la nicio înțelegere. Ce facem acum?

Djinii aveau un sclav. Sclavul zise:

— Vreți să mă lăsați să lămuresc eu această afacere?

Cei trei *djini* spuseră:

— Bine, ocupă-te tu.

Sclavul se așternu de îndată la drum și se duse la tabăra reginei Na-Manj. O căută pe Pa-Sini-Jobu și îi spuse:

— Tu ești marea Pa-Sini-Jobu?

Tungutu răspunse:

— Da, eu sunt.

Sclavul zise:

— Nu sunt decât un sclav oarecare al *djinilor*. Dar poți recunoaște legătura ce ne unește pe ei și pe mine după asta: tu ai o sută optzeci și trei de ani, eu nu am decât șapte ani, și totuși știu mult mai multe lucruri decât tine, îl cunosc pe tatăl tău, pe tata mare al tău și zece generații de strămoși. Vezi deci puterea anilor mei.

Pa-Sini-Jobu zise:

— Pălăvrăgești aiurea.

Sclavul însă îi răspunse:

— Nu-ți bate joc de mine. Crede-mă, nu va fi bine să vii prea aproape de fluviu cu trupele reginei Na-Manj. Acest fluviu Wi aparține *djinilor* și *djinii* nu vor lăsa o femeie boso să le știrbească drepturile.

Pa-Sini-Jobu zise:

— Nu mai pălăvrăgi, țânc de șapte ani, și cară-te. Nu mă miști în niciun fel.

Sclavul *djinilor* zise:

— Am făcut tot ce-am putut. O să vedem noi dacă o să mai fii atât de mândră!

Sclavul *djinilor* se întoarse la fluviul Wi, apoi se duse să-l găsească pe regele care locuia pe insulă și-i spuse:

— În scurt timp, dușmanca ta Na-Manj va veni să te atace cu trupele sale și cu o *tungutu*. Să rămâi liniștit cu oamenii tăi. Faceți ca și cum n-ați băga de seamă nimic. Lasă-i să tragă și să dea asaltul. Voi nu mișcați în niciun fel. Ceea ce va fi de făcut voi face eu.

Regele zise:

— Bine, vom face cum dorești tu!

Sclavul *djinilor* se întoarse apoi la stăpânii săi și le spuse:

— Vă rog să stați deoparte și să nu faceți nimic când va începe lupta, pentru că vreau să termin cât mai repede această treabă.

Cei trei *djini* spuseră:

— Bine, vom sta deoparte și ne vom mulțumi doar să privim.

După șapte zile, Na-Manj înaintă către malul fluviului Wi cu trupele sale și cu Pa-Sini-Jobu, așezându-și tabăra în fața insulei regelui. Pa-Sini-Jobu zise:

— Acum, trimite animalele negre la râu.

— Îndată! răspunse Na-Manj.

Pa-Sini-Jobu coborî la râu. Ea tăie gâtul taurului negru și-i scurse sângele gălgâitor în râu; tăie gâtul țapului negru și-i scurse sângele gălgâitor în râu; tăie gâtul pisicii negre și-i scurse sângele gălgâitor în râu; tăie gâtul cocoșului negru și-i scurse sângele gălgâitor în râu. Pe urmă le spuse oamenilor ei:

— Acum puteți ataca.

Oștile reginei Na-Manj își luară armele și începură să tragă asupra orașului regelui. Orașul regelui nu răspunse însă. Oștile reginei Na-Manj continuară să tragă până ce nu mai avură pulbere. Dar orașul regelui tot nu răspunse. Regina Na-Manj zise:

— Acum este momentul să trecem fluviul.

Atunci micul sclav al *djinilor* apăru din apă plutind pe deasupra ei. Limba începu să-i crească, ieșindu-i afară din gură. Se făcu din ce în ce mai mare și curând putu s-o întindă pe partea de sus a obrazului, până la ceafă. Pe urmă limba îi creșcu până se făcu cât un nor. Deodată micul sclav, smucindu-și înaintea imensa lui limbă, lovi o parte din trupele care se găseau lângă mal. Tot ceea ce era viu fu strivit și făcut pulbere. Nu mai rămase nimic viu în această parte de pământ. Micul sclav al *djinilor* își trase apoi limba și și-o așeză pe cap. După aceea o aruncă din nou înaintea. O altă parte a oștilor fu strivită și făcută praf în urma loviturii. Își readuse încă o dată puternica armă

îndărăt; și astfel lovi cu limba sa uriașă de mai multe ori poporul lui Na-Manj; regina și toate trupele ei fură zdrobite, și din tot poporul numai femeia boso Pa-Sini-Jobu rămase în viață. Micul sclav o apucă și pe femeie, o trase la el și o târî în adâncuri. Acolo, o duse la casa lui.

În casa lui, micul sclav al *djinilor* îi spuse lui Pa-Sini-Jobu:

— Ceea ce s-a petrecut era de neînălțurat. Te-am făcut să suferi, dar tu ai vrut-o. Vreau acum să-ți arunci o privire asupra puterii și măiestriei *djinilor* și să-ți dezvălui câteva din lucrurile care mai târziu te vor face mare. Privește și fii foarte atentă la tot ce-am să-ți arăt și am să te învăț.

Micul sclav al *djinilor* luă atunci trei oale.

— Vezi, spuse el, toate trei sunt goale.

Pe urmă luă trei capace și acoperi cele trei oale. După câțva timp ridică capacele, iar cele trei oale erau acum pline. Prima oală era plină cu *di* (sânge), a doua cu *jugu duo* (frunze), iar a treia oală era plină cu *tungu* (ingrediente magice). Sclavul *djinilor* o întrebă:

— Știi la ce servesc toate astea?

Pa-Sini-Jobu zise:

— Nu, nu știu.

El spuse:

— Îți voi spune eu; tu fii foarte atentă și vezi să nu uiți nimic.

După aceea, sclavul îi înșiră toate bolile, toate durerile și toate întâmplările deosebite de pe pământ și o învăță ce trebuia făcut în cutare ori cutare împrejurare, cum trebuia îngrijită cutare boală sau înlăturată cutare nenorocire.

Micul sclav al *djinilor* îi mai spuse lui Pa-Sini-Jobu:

— Nu te-ai purtat ca o femeie cuminte și cum trebuie să fie o femeie boso, pentru că boșii trebuie să pescuiască, să cultive pământul și să-și vadă de treburile obișnuite. Boșii nu sunt un popor de luptători, nu trebuie deci să se amestece în războaie. Bagă bine de seamă în viitor! Întrebuințează conținutul acestor oale cum te-am învățat și vei fi prețuită cum n-a mai fost niciuna dintre femeile boso înaintea ta.

Cu acestea, micul sclav al *djinilor* îi dădu cele trei oale lui Pa-Sini-Jobu. Ea le luă și plecă.

Legenda elefantului

(Fan)

Cândva, foarte de demult, nici n-am putea gândi cât de demult, oamenii locuiau toți împreună într-un sat mare și animalele la fel, fiecare în satul său, fiecare potrivit neamului; antilopele locuiau cu antilopele, mistreții cu mistreții, leoparzii cu leoparzii, maimuțele cu maimuțele.

În fiecare sat însă conducător era un elefant și astfel elefanții erau răspândiți, fiecare familie de elefanți stăpânind câte un sat; șeful tuturor, tatăl-elefant, locuia singur în pădure, dar când se întâmplau certuri, toți se duceau în fața lui și el îi judeca cu dreptate. Când tatăl-elefant socotea că i-a sosit ceasul din urmă, îi trecea urmașului harul său și dispărea. Niciodată nu-l mai vedeau, dar harul său rămânea viu.

Oamenii locuiau deoparte, în pădure, și niciun animal nu stătea cu ei, niciunul, nici măcar câinele. Despre găini nu știu nimic, dar cred că găinile locuiau și ele cu celelalte păsări.

Oamenii trăiau deci deoparte; mâncau fructe din pădure, însă adeseori omorau animale ca să le mănânce carnea și aveau astfel certuri care nu se mai sfârșeau niciodată. Animalele veneau la elefant să se plângă; acesta porunca oamenilor să se înfățișeze în fața lui, dar ei nu-l ascultau și continuau să ucidă animalele.

Se strânseseră atâtea plângeri împotriva oamenilor, încât elefantul spuse în cele din urmă:

— Fiindcă ei nu vor să vină la mine, mă voi duce eu în satul lor.

Își făcu provizii de călătorie și porni spre satul oamenilor. Dar mai întâi trebuia să găsească acest sat, fiindcă oamenii îl ascunseseră bine și era tare greu de

găsit. Elefantul porni deci la drum; mergând, întâlni mai întâi satul leoparzilor.

— Unde te duci, tată-elefant?

— Mă duc în satul oamenilor să le judec certurile cu voi ceștilalți.

— E o idee foarte bună. Venim și noi cu tine.

— Nu, fiindcă se vor speria tare. Mai bine mă duc singur.

Elefantul le spuse așa fiindcă știa bine că Nzame (Dumnezeu) îi făcuse pe oameni și căpetenia oamenilor era fiul lui Nzame.

— Bine, te vei duce singur, tată-elefant, dar odihnește-te o zi în satul nostru.

Elefantul primi și, fiindcă fu bine găzduit, rămase două zile întregi în satul leoparzilor. Ar fi rămas el și trei, ba chiar și mai mult, dar nu mai avea ce să mănânce. Și-a urmat deci drumul și a sosit în satul antilopelor. Acolo, iarăși, i-au făcut o primire sărbătorească.

— Unde mergi așa, tată-elefant?

— Mă duc în satul oamenilor să le judec faptele, fiindcă am ostenit de când mă tot cert cu ei.

— E o idee foarte bună. Mergem și noi cu tine.

— Nu, vreau să merg singur, fiindcă s-ar putea ca peste noapte să vă omoare.

Și antilopele răspunseră:

— Bine, dar cel puțin odihnește-te două zile la noi.

Și tatăl-elefant primi bucuros, căci antilopele erau foarte bune cu el, și rămase și în satul antilopelor două zile încheiate. Ar fi rămas el chiar trei zile, ba și mai mult, dar nu mai găsea nimic de mâncare și îi era foame.

Tatăl-elefant se îndreptă așadar spre satul mistreților. Și așa, din sat în sat, elefantul își urmă calea...

În acest timp, căpetenia oamenilor, care își cerceta mereu fetișul (un corn de antilopă cu o oglindă prinsă înăuntru), aflase de călătoria elefantului și știa și pentru ce voia să vină acesta în satul oamenilor, ceea ce lui nu-i plăcea câtuși de puțin. Așa că pe toate cărările care duceau spre satul lui puse toți bărbații și toate femeile ca să care pământ și să sape gropi mari cu țepușe ascuțite în fundul lor: trei, patru, cinci curse se înlănțuiau la distanță de o oră, de două ore, de trei ore de mers. Și când cea mai îndepărtată groapă a fost terminată, le-a spus oamenilor săi:

— Duceți-vă să-mi tăiați fire de manioc.

Și oamenii au plecat să taie manioc.

— Aruncați firele ca să acoperiți bine gropile.

Și oamenii le așezară bine, iar după câteva zile ele crescură de nici nu se mai vedeau lemnele. Și la o oră de mers de satul lor, căpetenia oamenilor puse să se sape o altă groapă, spunându-le oamenilor săi:

— Duceți-vă să căutați fire de patate.

Și ei se duseră și se întoarseră cu o mulțime de vrejuri de patate, iar căpetenia le spuse:

— Așezați vrejurile deasupra gropii!

Și ei le așezară în așa fel încât să nu se vadă nimic din groapă.

Și astfel, el puse să se sape pe cărare cinci gropi, fiecare acoperită cu altă plantă. Pe fiecare cărare care ducea spre satul său puse să se sape câte cinci gropi. Și nu făcu doar atât: căpetenia oamenilor era tare isteț!

— Dacă elefantul, își zise el, o să vadă o singură grămadă de manioc pe drum, o să se ferească, fiindcă este destul de șiret!

Așa că puse, în patru-cinci locuri diferite, să se arunce manioc, fără ca dedesubt să fie vreo groapă; apoi mai departe, după cea dintâi groapă, puse să se arunce iarăși manioc, apoi patate și după aceea alte legume. Și tot așa mereu, în tot lungul drumului.

Tatăl-elefant se afla așadar în drum spre satul oamenilor. Și iată că întâlni în cale o grămadă de manioc; o întoarce cu trompa, o mai întoarce o dată, dar nu găsi nimic care să-i dea de bănuț.

— Este, spuse el, un dar din partea copiilor mei; au vrut să-mi pregătească de mâncare pe drum. Sunt foarte buni.

Și, cum se mai temea încă, mănca doar o parte mică de manioc. Îl găsi tare gustos; a mai mâncat pe urmă încă o parte, apoi toată grămada; nu era prea mult pentru tatăl-elefant, care era foarte mare, mult mai mare decât elefanții de astăzi. Puțin mai departe, o nouă grămadă de manioc... Tatăl-elefant se apropie cu grijă și ronțai o parte din ea; nimic care să-i dea de bănuț.

— Ah, spuse el, copii minunați! – și mănca toată grămada, fiindcă tatăl-elefant era mare și grămada mică.

Și tatăl-elefant merse mult, mult! Se lăsa seara pe cărare, când văzu o nouă grămadă de manioc; cum îi era tare foame, se aruncă asupra ei fără nicio grijă!

Kah! era tocmai gura gropii! Și cum tatăl-elefant alerga foarte repede, căzu cu capul înainte în țepușa ascuțită. Și asta a fost norocul lui! Căci altfel țepușa i-ar fi străpuns burta și l-ar fi omorât pe loc; dar capul fiind tare, rupse țepușa și toată noaptea tatăl-elefant rămase în fundul gropii strigând și gemând:

— Sunt mort, sunt mort!

Dimineața, căpetenia oamenilor, care se afla foarte aproape cu războinicii săi, veni la marginea gropii.

— Ia te uită ce-i aici, spuse el. Cum? E chiar tatăl-elefant? Oh! Cine l-o fi făcut să cadă aici?

Și aruncă îndată pământ și crengi în groapă; dar când văzu că groapa e aproape plină și că elefantul e gata să

iasă, se ascunse cu cea mai mare iuțeală, împreună cu toți oamenii săi. Tatăl-elefant, în acest timp, ieși din groapă și, lovit, zdrobit și jupuit, își continuă drumul; capul îl dureau îngrozitor, ochii îi erau plini cu țărână și abia se mai târa! În sfârșit, după numeroase peripeții, tatăl-elefant, cerând în același timp ajutorul marilor lui *fetiși* (spirite) și al tuturor celorlalți elefanți, răsturnă piedicile și sosi în satul oamenilor. Ajunse în piața cea mare, dar în sat nu era nimeni; la porunca sa însă, toate celelalte animale porniră în cercetare cu însărcinarea să-i aducă pe oameni înapoi. Maimuțele îi urmăreau în arbori, mistreții și leoparzii în pădure, păsările le dezvăluiau ascunzătorile, șerpii îi mușcau în iarbă, așa că oamenii, neavând încotro, trebuiră să se întoarcă spre a fi judecați.

Oamenii se aflau așadar în fața tatălui-elefant, iar căpetenia oamenilor era înfricoșată până în fundul inimii, fiindcă vedea moartea cu ochii. Îi era frică, căci cine a văzut dincolo de moarte? Moartea este asemenea lunii. Cine i-a văzut partea cealaltă?

Căpeteniei oamenilor îi era frică! Dar tatăl-elefant zise:

— Îți mărturisești deci păcatul?

Și căpetenia oamenilor răspunse:

— Mărturisesc!

— Vezi deci moartea cu ochii.

— Oh, tată-elefant, eu sunt mărunț și tu ești puternic.
Iertare! Oh!

Tatăl-elefant răspunse:

— E adevărat, eu sunt puternic și tu ești slab, dar
Nzame te-a făcut căpetenie. Te voi ierta deci.

Căpetenia oamenilor răspunse:

— Mulțumesc. Și își simți inima bucurându-se.

Dar căpetenia leoparzilor înaintă furios:

— Tată-elefant, nu vorbești cum se cuvine. Oamenii l-au
omorât pe fratele meu; vreau răzbunare!

Și omul a plătit cu daruri leopardului. Atunci elefantul
zise:

— Acum trebuie să vă faceți frați, și cearta se va sfârși.

Căpetenia oamenilor îl chemă pe fratele său și-i spuse:

— Fă schimb de sânge cu leopardul.

Și căpetenia leoparzilor îi spuse fratelui său:

— Fă schimb de sânge cu omul.

Omul a făcut schimb de sânge și leopardul a făcut
schimb de sânge, și ei au rămas să locuiască în același sat,
ca frați.

Dar căpetenia vulturilor înaintă la rândul său și făcu
aceeași plângere, și căpetenia mistreților, și a gorilelor, și
multe alte căpetenii făcură schimbul de sânge și cearta fu
stinsă.

Și când toate neînțelegerile fură astfel limpezite, căpetenia elefanților zise la rândul său:

— Vreau să mă fac frate cu căpetenia oamenilor. Au omorât un *cabri*, fiindcă acela nu voia să se facă frate: era sclavul omului; au omorât un mascul mare *cabri* și tatăl-elefant și tatăl oamenilor s-au făcut frați. Tatăl-elefant cunoscuse *fetișele* tatălui oamenilor și tatăl oamenilor cunoscuse *fetișele* tatălui-elefant. Și din acele timpuri tatăl-elefant a devenit *ototore* al oamenilor și de aceea este foarte onorat. Cei care n-o fac sunt „sălbatici”.

Amana. Acesta este sfârșitul...

Takise, taurul bătrânei

(Hausa)

O vacă din turma unui peuhl scăpă în momentul când să fete și născu într-un vechi *lugan* (ogor). După aceea se întoarse în țarcul de animale al stăpânului său. Taurii, văzând-o ușurată, se duseră în căutarea micuțului ei, dar în zadar scormoniră desișurile, nu găsiră nimic și se întoarseră amărâți la țarc, spunându-și că vițelul fusese, desigur, mâncat de vreo fiară.

O bătrână, care căuta frunze de măcriș pentru sosul de *tuho* (mei cu carne) pe ogorul părăsit, zări vițelul culcat sub

un arbust. Ea îl aduse acasă și îl hrăni cu tărâțe, cu mei sărat și cu iarbă.

Vițelul creșcu și se făcu un taur mare și gras.

Într-o zi, un măcelar veni și-i ceru bătrânei să-i vândă taurul, dar ea se împotrivi cu hotărâre.

— Takise (astfel se numea vițelul), zise ea, nu este de vânzare.

Măcelarul, nemulțumit de împotrivirea ei, se duse la *sarty* (rege) și îi spuse:

— La bătrâna Zeynebu se află un taur mare care nu poate fi mâncat de altcineva decât de tine, atâta este de frumos.

Regele îl trimise pe măcelar și alți șase oameni cu el, sub comanda unuia dintre *dansama* (om de încredere), să caute taurul bătrânei. Când mica trupă sosi la Zeynebu, solul căpeteniei îi spuse acesteia:

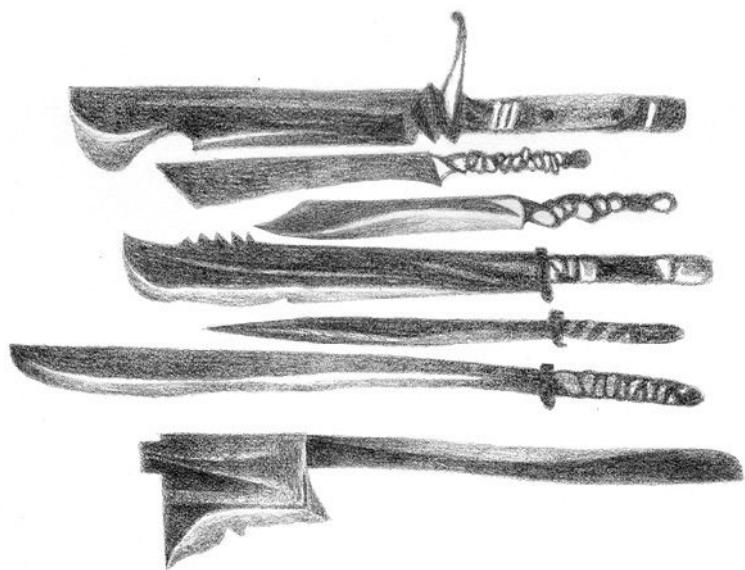
— *Sarty* ne trimite să-ți luăm taurul ca să-l tăiem pentru mâine.

— Nu pot să mă împotrivesc dorinței regelui, răspunse bătrâna. Tot ce vă cer este să nu mi-l luați pe Takise decât mâine-dimineață.

A doua zi, dis-de-dimineață, *dansama* și cei șapte măcelari veniră la bătrână și se îndreptară către țărșul de care era legat Takise. Acesta se repezi în întâmpinarea lor, suflând zgomotos și cu coarnele plecate. Cei opt oameni,

Înfrișoși, se dădură înapoi și *dansama*, chemând-o pe bătrână, îi zise:

— Bătrâno! Spune-i taurului tău să ne lase să-i punem frânghia de gât!

Bătrâna se apropie de taur:

— Takise! Takise al meu, îi ceru ea, lasă-i să-ți pună frânghia de gât.

Atunci taurul îi lăsă. I se puse căpăstrul și i se legă un picior dindărăt cu o frânghie, ca să-l ducă la rege. Ajunși în fața acestuia, măcelarii culcară taurul pe o rână și îi legară cele patru picioare, pe urmă unul dintre ei se apropie cu cuțitul să-l omoare; dar cuțitul nu tăie nici măcar un fir din părul animalului, pentru că Takise avea puterea de a împiedica fierul să-i pătrundă în carne.

Șeful bucătarilor îl rugă pe rege s-o cheme pe bătrână. Spuse că fără ea ar fi cu neputință să-l omoare pe Takise, care, se vede treaba, avea un *grigri* (vrajă, talisman) împotriva fierului. Regele o chemă pe bătrână și îi spuse:

— Dacă nu vor izbuti măcelarii să omoare taurul fără întârziere, îți voi tăia ție gâtul.

Bătrâna se apropie de Takise, care era legat și culcat pe o rână, și îi spuse:

— Takise! Takise al meu, lasă-te omorât! Totul este pentru *sarty* acum.

Atunci căpetenia măcelarilor îl înjunghie pe Takise fără nicio greutate. Măcelarii jupuiră cadavrul, îl ciopârțiră și duseră toată carnea în fața regelui. Acesta porunci să i se dea bătrânei grăsimea și mațele drept partea sa.

Bătrâna puse totul într-un coș vechi pe care îl aduse acasă. Ajunsă aici, puse grăsimea și mațele într-o găleată mare, pentru că nu avea inima să mănânce din animalul pe care îl crescuse și pe care îl iubise atât.

Bătrâna n-avea nici copil, nici sclav, și trebuia să-și facă singură toată treaba în gospodărie; dar se întâmplă că de când pusese în găleată resturile lui Takise găsea coliba măturată în fiecare zi și gălețile umplute ochi cu apă. Și așa se întâmpla de câte ori lipsea din colibă. Grăsimea și mațele se schimbau de fiecare dată în două fete tinere care îi făceau gospodăria.

Într-o dimineață, buna femeie își spuse: „Trebuie să știu chiar astăzi cine îmi mătură băătura și îmi umple donițele...”. Ieși din colibă și închise intrarea cu un *seko* (împletitură de nuiele folosită în loc de ușă), după care, ascunzându-se în spatele lui, se așeză și pândi prin găurile împletiturii să vadă ce se va întâmpla înăuntru.

De-abia se așezase, că și auzi zgomot în colibă. Așteptă fără să se miște. Acest zgomot era făcut de târșâirea măturii pe pământ. Atunci ea răsturnă deodată *sekoul* și le zări pe cele două fete tinere care alergau către donița cea mare să se ascundă cât mai repede:

— Nu fugiți! le strigă ea. Nu am copii, știți bine, vom trăi aici toate trei, ca în familie.

Tinerele fete se opriră din fuga lor și veniră lângă bătrână. Aceasta dădu celei mai frumoase numele de Takise, iar pe cealaltă o numi Aisa.

Ele rămaseră mult timp cu bătrâna fără ca nimeni să bage de seamă, pentru că niciodată nu ieșeau din casă. Într-o zi, un *gambari* (negustor) trecu prin fața casei și-i ceru bătrânei de băut. Takise îi aduse apă, dar străinul fu atât de fermecat de frumusețea ei, încât nu mai putu să bea.

Când se duse la rege, negustorul îi povesti că văzuse la o bătrână din sat o fată de o frumusețe fără pereche:

— Această fată, trase el concluzia, nu poate avea de soț decât un *sarty*.

Regele îi dădu îndată poruncă vrăjitorului său să meargă întovărășit de un *diula* (oștean) și s-o caute pe fată. Ea se înfățișă, urmată de bătrână.

— Fata ta este minunat de frumoasă, îi zise regele celei din urmă. O voi lua de soție!

— *Sarty*, răspunse bătrâna, vreau să ți-o dau de soție, dar să nu iasă niciodată la soare și să nu se apropie de foc, căci s-ar topi de îndată, ca grăsimea.

El îi făgădui bătrânei că niciodată Takise nu va ieși din casă în orele cu soare și că niciodată, de asemenea, nu se va duce în bucătărie. În acest fel, nu mai era deci niciun

pericol ca ea să stea în apropierea căldurii care i-ar fi adus nenorocire.

Takise se mărită cu regele, care îi dădu locul soției preferate. Aceasta, decăzută din rang, nu mai avu decât starea de femeie obișnuită, neputând deci să mai vină lângă soțul ei decât numai atunci când porunea el.

După șapte luni, regele plecă în călătorie. A doua zi după plecarea lui, soțiile se adunară și-i spuseră lui Takise:

— Tu ești favorita căpeteniei și nu muncești niciodată. Dacă nu ne prăjești de îndată aceste semințe de susan, te vom omorî și-ți vom arunca trupul în hazna.

Takise, speriată de această amenințare, se apropie de foc să prăjească semințele de susan într-o găleată, și pe măsură ce supraveghea prăjirea trupul ei se topea ca untul în soare și se transforma într-o grăsime curgătoare, care dădu naștere unui fluviu mare.

Celelalte femei ale regelui priveau, fără să fie mișcate, această transformare. Când totul se termină, vechea favorită le spuse:

— Acum suntem pierdute, fără scăpare, pentru să *sarty*, odată întors din călătorie, ne va tăia capul. Desigur, nu ne va ierta că am silit-o pe favorita lui să muncească lângă foc până s-a topit toată. Și cea dintâi decapitată eu voi fi.

Femeile regelui trăiră deci, până la întoarcerea soțului lor, cu teama unei morți de neînlăturat.

Sarty se întoarce după câteva zile din călătorie. Înainte chiar de a bea din apa ce i se adusese, își strigă favorita:

— Takise! Takise!

Vechea favorită se apropie atunci de el și zise:

— *Sarty* și soțul meu, nu-ți pot ascunde nimic. În lipsa ta, micuțele (este vorba de celelalte soții) au pus-o la lucru pe favorita ta, Takise, lângă foc. S-a topit ca untul și, topindu-se, a dat naștere acestui fluviu, pe care îl zărești în depărtare.

— O vreau pe Takise a mea!

Aceasta era dorința neclintită a regelui, care alergă îndată către apă, urmat de vechea favorită.

Când fură la malul fluviului, regele se transformă în hipopotam și se cufundă s-o caute pe Takise. Favorita de altădată, care avea o dragoste sinceră pentru soțul ei, luă înfățișarea unui caiman și intră în apă, de asemenea, pentru a nu-l părăsi pe *sarty*.

De atunci hipopotamii și caimanii au trăit, neîntrerupt, în apele mlăștinoase.

Legenda lui Ngurangurane, fiul crocodilului

(Fan)

A fost cândva, e multă vreme de atunci, foarte multă, un mare vraci, care se numea Ngurangurane, fiul crocodilului.

Dar mai întâi să vorbim de timpul când s-a născut. Despre ceea ce a făcut și cum a murit vom spune după aceea. A povesti însă despre toate faptele sale nu este cu putință – și de altfel, cine și le-ar aduce aminte? Mai întâi iată cum s-a născut...

În acele vremuri, fanii locuiau pe malul unui fluviu mare, mare, așa de mare, că nu se putea zări malul celălalt; ei pescuiau pe țărm. Dar nu se încumetau să se ducă pe fluviu; încă nimeni nu-i învățase cum să construiască bărci: cel care le-a arătat a fost Ngurangurane. Ngurangurane i-a învățat acest meșteșug pe cei din familia sa; și familia sa erau bărbații, erau fanii.

În apa fluviului trăia un crocodil uriaș, stăpânul-crocodil; capul lui era mai lung decât coliba asta, ochii lui erau mai mari decât un ied întreg, cu dinții tăia un om în două așa cum tai eu o banană, crâss! Era acoperit cu solzi foarte mari: un bărbat îl izbea cu cangea, to, to, dar... puf, cangea cădea jos; și cel care făcea așa ceva putea să fie chiar cel mai puternic bărbat: puf, cangea cădea jos. Era un animal groaznic.

Iată că într-o zi crocodilul veni în satul lui Ngurangurane; acesta nu se născuse încă. Și cel care le

porunca fanilor atunci era o mare căpetenie, pentru că porunca multor oameni. Porunca fanilor și porunca și altora. Ngan Esa veni deci într-o zi în satul fanilor și o chemă pe căpetenie:

— Căpetenie, te chem!

Căpetenia alergă îndată. Și căpetenia crocodililor îi spuse căpeteniei oamenilor:

— Ascultă-mă cu atenție!

Și căpetenia răspunse:

— Urechi! – adică te ascult cu toată atenția.

— Iată ce vei face de astăzi înainte! M-am gândit că mi-ar prii mai bine carnea oamenilor decât aceea a peștilor. Așa că în fiecare zi vei lega un sclav și mi-l vei aduce pe malurile fluviului; un bărbat într-o zi, o femeie a doua zi și la întâi ale fiecărei luni o fată tânără, frumoasă, vopsită cu *baza* și strălucind de grăsime. Așa vei face. Dacă îndrăznești să nu mă ascuți, îți voi mânca tot satul. Gata! Am terminat! Taci!

Și căpetenia-crocodil, fără să mai spună niciun cuvânt, se întoarse în fluviu. În sat începură bocetele de moarte. Și fiecare își spunea: „Sunt mort!”. Fiecare – căpetenia, bărbații, femeile. A doua zi de dimineață, când soarele începu să se ridice, stăpânul-crocodil se afla pe malul fluviului. Vah! Vah! Gura lui era uriașă, mai lungă decât coliba asta, ochii îi erau mari, cât un ied întreg. Crocodilii

pe care îi vedem astăzi nu sunt crocodili...! Și toți s-au grăbit să-i aducă stăpânului-crocodil ceea ce ceruse: un bărbat într-o zi, o femeie a doua zi și la întâi ale fiecărei luni, o fată împodobită cu roșu și unsă cu ulei, strălucind de grăsime. Au făcut ceea ce le poruncise stăpânul-crocodil și nimeni nu îndrăznea să nu asculte, fiindcă el avea peste tot ca luptători crocodilii ceilalți.

Și numele crocodilului acesta era Ombure: apele ascultau de Ombure, pădurile ascultau de Ombure; „oamenii” săi se aflau peste tot, el era stăpânul pădurii, dar în același timp era și stăpânul apei. Și-n fiecare zi mânca fie un bărbat, fie o femeie, și era foarte fericit și foarte prietenos cu cei din neamul fan. Aceștia sfârșindu-și de sacrificat sclavii, căpetenia își cheltui toată averea ca să cumpere alții. Nu mai avea nicio ladă, niciun dinte de elefant! Trebuia să-i ducă totuși crocodilului un bărbat; un bărbat fan! Și căpetenia fanilor i-a adunat pe toți bărbații, supușii săi, în coliba obștească și le-a vorbit timp îndelungat; și după el vorbiră de asemenea timp îndelungat ceilalți războinici. Când sfatul luă sfârșit, toți erau înțeleși și toți gândeau ca o singură inimă; trebuiau să plece. Căpetenia le spuse atunci:

— Iată-ne înțeleși asupra plecării: vom pleca departe, departe de aici, dincolo de munți. Când vom fi departe,

foarte departe de fluviu, dincolo de munți, Ombure nu ne va mai putea ajunge și vom fi fericiți.

Și au hotărât să nu mai semene ogorul și la sfârșitul anotimpului ploios întregul trib să părăsească malurile fluviului. Și așa și făcură.

La începutul anotimpului secetos, când apele scad și timpul e prielnic pentru călătorie, tribul porni la drum. În ziua întâi merseară repede-repede; atât de repede cât puteau ei merge. Fiecare bărbat își grăbea femeile, iar femeile, iuțindu-și pașii, mergeau tăcute, încovoiate sub povara proviziilor și a uneltelor de gospodărie, fiindcă luaseră totul: cratițe, talere, pisăloage, coșuri, *sagaie* (un fel de cuțite-lânci) și sape, tot; fiecare femeie își căra povara sa, și avea povară grea. Aveau poveri grele, pentru că pe lângă toate acestea mai uscaseră și manioc pe care-l luaseră cu ele; aveau poveri grele pentru că mai trebuiau să-și poarte și copiii, pe micuții care nu știau să meargă și pe aceia care nu puteau merge timp îndelungat.

Și trebuiau să păstreze liniștea: bărbații tăceau, femeile tăceau, doar copiii plângeau, dar mamele îi certau: „Tăceți!”. Căpetenia cea mare era în frunte: el conducea marșul, fiindcă el era cel care cunoștea mai bine ținutul unde fusese adesea la vânătoare, și la gât avea un colier de dinți de maimuță mare.

De fapt era un mare vânător.

În ziua întâi, mulți priveau înapoi, crezând că-l aud pe crocodil: Vah! Vah! Și cel care era la urmă simțea rece la inimă! Dar nu se auzi nimic. În ziua a doua marșul continuă fără să se audă nimic. Și a treia zi marșul a decurs la fel și tot nu se auzi nimic.

Între timp, în ziua întâi, stăpânul-crocodil ieșise din apă, potrivit obiceiului, ca să vină în locul unde se obișnuia să fie așezat sclavul ce-i era sortit. Veni: Vah! Vah! Nimic. Ce-i asta? Porni îndată la drum spre sat.

— Căpetenie a oamenilor, te chem!

Nimic. Nu auzi niciun zgomot. Intră în toate colibebele părăsite; se duse la plantații, plantațiile părăsite. Vah! Vah! Străbătu toate satele, toate satele erau părăsite. Străbătu toate plantațiile, toate plantațiile erau părăsite.

Ombure fu atunci cuprins de o furie de nedescris și, aruncându-se înapoi în fluviu să-și caute fetișul, începu să descânte:

„Voi care porunciți apelor,
spirite ale apelor,
Voi toți care mă ascultați,
eu sunt acela care vă
cheamă...
Veniți, veniți la chemarea
căpeteniei voastre,

Răspundeți fără întârziere,
răspundeți de îndată...
Voi trimite fulgerul care
trece spintecând cerul,
Voi trimite tunelul care
trece fărâmișând totul,
Voi trimite vântul furtunii
care trece smulgând
bananierii,
Voi trimite ploaia
uraganului care cade din
nori
și mătură totul înaintea ei,
Și toți vor răspunde
chemării căpeteniei lor.
Voi toți care mă ascultați,
arătați-mi drumul,
Drumul pe care l-au luat
fugarii.
Spirite ale apelor,
răspundeți...”.

Dar, spre marea sa uimire, spiritele apelor nu
răspunseră; nici măcar unul n-a răspuns!

Ce se întâmplase oare? Iată... Înainte de a-și părăsi satul, căpetenia oamenilor făcuse mari sacrificii. Adusese o mare jertfă spiritelor apelor, cerându-le să rămână mute, și ele făgăduiseră să nu spună nimic.

Ombure începu o invocație și mai puternică:

„Voi care porunciți apelor,
spirite ale apelor,
Voi toți care mă ascultați,
eu sunt acela care vă
cheamă...”.

Și spiritele apelor, silite să asculte, veniră în fața lui Ombure:

— Unde sunt oamenii, au trecut pe drumurile voastre?

— Noi n-am văzut nimic, n-au trecut pe drumurile noastre.

Și Ombure spuse:

— N-au trecut pe drumurile apelor: spiritele apelor nu pot să nu mă asculte.

Și el chemă spiritele pădurilor:

„Voi care porunciți
pădurilor, spirite ale
pădurii,

Voi toți care mă ascultați,
eu sunt acela care vă
cheamă,
Veniți, veniți la chemarea
căpeteniei voastre,
Răspundeți fără întârziere,
răspundeți de îndată...
Voi trimite fulgerul care
trece spintecând cerul,
Voi trimite tunetul care
trece fărâmând totul,
Voi trimite vântul furtunii
care trece smulgând
bananierii,
Voi trimite ploaia
uraganului care cade din
nori
și mătură totul înaintea ei,
Și toți vor răspunde
chemării căpeteniei lor.
Voi toți care mă ascultați,
arătați-mi drumul,
Drumul pe care l-au luat
fugarii.

Spirite ale pădurii,
răspundeți...”.

Dar, spre marea sa mirare, niciunul dintre spiritele pădurii, nici măcar unul, nu răspunse; toți tăceau.

Ce se întâmplase oare? Iată... Înainte de a-și părăsi satul, căpetenia oamenilor făcuse mari sacrificii. El adusese o mare jertfă spiritelor pădurii, cerându-le să rămână mute, iar ele făgăduiseră:

— Nu vom spune nimic.

Ombure a început o invocație și mai puternică:

„Voi care porunciți
pădurilor, spirite ale
pădurii,
Voi toți care mă ascultați,
eu sunt acela care vă
cheamă...”.

Și spiritele pădurii, silite să asculte, au venit în fața lui Ombure.

— Unde sunt oamenii, au trecut pe drumurile voastre?

Și spiritele pădurii au răspuns:

— Au trecut pe drumurile noastre.

Și unele după altele, Ombure a chemat spiritele zilei, spiritele nopții, și mulțumită lor a aflat unde au plecat fanii.

Și când Ombure și-a terminat vraja, cunoștea drumul pe care îl luaseră fugarii fani. În zadar aceștia își ascunseseră urmele. Ombure le cunoștea drumul. Cine i-l arătase? Fulgerul, vântul, furtuna i-l spusese; fulgerul, vântul, furtuna i-l arătaseră.

Fanii își urmară calea timp îndelungat, chiar foarte îndelungat. Au ajuns în sfârșit la munți, și marea căpetenie își întrebă *fetișul*:

— Să ne oprim aici?

Și *fetișul* care, de multă vreme, încă din cea dintâi zi, asculta de poruncile lui Ombure (dar căpetenia nu știa), răspunse:

— Nu, nu vă veți opri aici; nu este un loc bun.

Ei străbătură câmpiile, iar după ce trecură de ele și regăsiră pădurea cea mare, pădurea care nu se sfârșește, căpetenia cea mare și-a întrebat *fetișul*:

— Să ne oprim aici?

Și *fetișul* încă o dată răspunse:

— Mai departe încă.

În cele din urmă sosiră la un câmp întins în fața unui lac uriaș, care închidea orice trecere, iar căpetenia cea mare își întrebă *fetișul*:

— Să ne oprim aici?

Și *fetișul*, care îl asculta pe Ombure, răspunse:

— Da, opriți-vă aici!

Fanii merseseră multe zile și multe luni: copiii mici deveniseră copilandri, copilandrii deveniseră tineri războinici și tinerii războinici, oameni în toată firea. Merseseră multe zile și multe luni. S-au oprit deci pe malul lacului. Și-au ridicat sate noi, semănăturile au fost făcute și peste tot porumbul a dat roade bogate. Căpetenia și-a adunat apoi oamenii spre a da un nume satului și l-au numit: Akurengan (eliberarea de crocodil).

Dar în aceeași noapte s-a auzit un zgomot mare și o voce care striga:

— Oh! Veniți, veniți încoace!

Și toți au sărit foarte speriați. Ce-au văzut? (Căci luna lumina puternic.) Ombure se afla în mijlocul satului! Era în fața colibeii șefului cel mare. Ce-i de făcut? Unde să fugă? Unde să se ascundă? Nimeni nu îndrăznea să se gândească! Și când căpetenia cea mare ieși din casă ca să vadă ce se întâmplă, iu!... fu cel dintâi prins! Dintr-o mușcătură, Ombure îl tăie în două! Cro, cro, cvah!

— Na Akurengan... zise doar...

Și se întoarse în lac.

Războinicii, tremurând, își aleseră îndată o altă căpetenie, fratele celui omorât, potrivit legii, și dimineața o

luară pe femeia fostului șef și o duseră pe malul lacului, în dar lui Ombure. Acesta veni; femeia plângea. Cro, cro! o mănca și pe ea. Seara, crocodilul se întoarse în sat și-o chemă pe căpetenie:

— Căpetenie, eu te chem!

Și acesta, tremurând, răspunse:

— Ascult.

— Iată ce vă poruncesc eu, Ombure, și voi veți face întocmai. În fiecare zi îmi veți aduce doi bărbați, un bărbat dimineața, un bărbat seara, și a doua zi îmi veți aduce două femei, o femeie dimineața, o femeie seara. Și la fiecare schimbare de lună, două fete tinere, frumos împodobite și pictate cu roșu și strălucind de ulei. Acum pleacă, eu sunt Ombure, regele pădurii, eu sunt Ombure, regele apelor.

Și așa au mers lucrurile ani îndelungați. În fiecare dimineață, în fiecare seară, Ombure își avea masa: doi bărbați într-o zi, două femei a doua zi și două fete tinere la întâi ale lunii. Asta a ținut timp îndelungat. Pentru a-i plăti lui Ombure, fanii făcură război departe, departe, și erau peste tot învingători fiindcă Ombure, stăpânul-crocodil, îi ocrotea și ei deveniră mari războinici.

Dar anii trecură, unul îl gonia pe celălalt, și de mai multe ori oamenii fani își înnoiseră plantațiile. Și ei erau obosiți de Ombure. Cum îi prinsese în fuga lor, asta o uitaseră. Erau foarte obosiți de Ombure...

Și ei uitaseră... Și tinerii spuneau:

— Suntem obosiți; să plecăm!

Și tinerii plecară înainte, războinicii îi urmară și femeile purtau poverile în urma războinicilor.

Ombure veni a doua zi de dimineață pe malul lacului să caute ca de obicei hrana zilnică. Privește, caută; nimic. Vine în sat. Nimic. Ce face? Își apucă *fetișul* și chemă îndată spiritele pădurii:

— Iată ce vă poruncește Ombure, căpetenia voastră, le spuse el. Sclavii mei au fugit, sunt în ținutul vostru: fie ca toate drumurile să se închidă în fața lor. Vânt al furtunii, frânge arborii în fața lor! Spirit al tunetului, spirit al fulgerului, orbiți-le ochii! Duceți-vă, Ombure este cel care vă poruncește.

Și spiritele s-au dus. Drumurile s-au închis în fața oamenilor fani, copacii cei mari s-au prăbușit, întunecimea a învăluit totul! Deznădăjduiți, au fost nevoiți să se întoarcă pe malul lacului la locul lor, unde îi aștepta Ombure. Dar Ombure îmbătrânise și în loc de doi bărbați ceru:

— Îmi veți da în fiecare zi ca jertfă două fete tinere.

Și oamenii fani au fost siliți să asculte și-n fiecare zi să-i aducă două fete tinere lui Ombure, două fete tinere pictate cu roșu și unse cu ulei. Era sărbătoarea lor de nuntă.

Plâneau și se jeleau fetele oamenilor fani; plâneau și se jeleau:

— Asta e sărbătoarea tristei noastre căsătorii.

Ele plâneau și se tânguiau seara; dimineața nici nu mai plâneau, nici nu se mai tânguiau; mamele lor nu mai auzeau vorbindu-se de ele, căci fetele erau duse în fundul lacului, în peștera în care locuia Ombure: îl serveau; el le mânca.

Dar într-o zi, iată ce se întâmplă: fata care trebuia așezată seara pe malul fluviului, tânăra al cărui rând venise, era Alena Kiri, copila căpeteniei. Era tânără, frumoasă. Pe seară, fu legată pe malul lacului împreună cu tovarășa sa. Tovarășa ei nu se mai întorsese, dar a doua zi, când se făcu ziuă, fata căpeteniei era tot acolo. Ombure o cruțase.

Atunci îi dădură numele de Aurora-a-răsărit.

Dar nouă luni după aceea, fata căpeteniei avu un copil, un băiat. În amintirea nașterii sale, copilul fu numit Ngurangurane, fiul crocodilului.

Ngurangurane era așadar fiul lui Ombure, stăpânul-crocodil: asta este povestea cea dintâi. Astfel s-a născut Ngurangurane. Acum iat-o pe cea de-a doua: moartea lui Ombure.

Ngurangurane, fiul crocodilului Ombure și al fiicei căpeteniei, cresc, cresc; creștea în fiecare zi: din copil se

făcu băiețandru, din băiețandru se făcu flăcău. După aceea, fu ales căpetenia poporului său. Era o căpetenie puternică și un vraci foarte învățat. În inima sa purta două dorințe: să răzbune moartea căpeteniei neamului său, a tatălui mamei sale, și să-și elibereze poporul de tributul cerut de crocodil.

Și iată ce a făcut el în acest scop:

În pădure se găsește un copac sfânt, asta o știți, și acest copac se numește palmier. Crestați un palmier: seva curge, curge din belșug, și dacă așteptați două sau trei zile după ce ați adunat-o într-un vas de pământ, veți obține *dzan*, băutura care face inima voioasă. Asta noi o știm acum, dar părinții noștri n-o știau. Cel care i-a învățat a fost Ngurangurane, și cel dintâi care a bătut din *dzan* a fost Ombure, stăpânul-crocodil. Cine i-a arătat lui Ngurangurane *dzanul*? Ngonomane, piatra-fetiș pe care i-o dăduse mama sa.

După sfatul lui Ngonomane, Ngurangurane porunci așa:

— Pregătiți toate vasele de pământ pe care le aveți, toate; aduceți-le în coliba mea!

Asta el le-o spuse femeilor. Ele aduseră așadar toate vasele de pământ pe care le aveau, și erau multe, multe.

— Duceți-vă toate în pădure, le spuse iarăși, lângă râulețul de pe pământul bun pentru olărit, și mai faceți oale.

Și ele se duseră la pârâul de pe pământul bun pentru olărit și mai făcură încă o sumedenie de vase.

— Să mergem în pădure, le spuse el bărbaților, să mergem să crestați copacii pe care vi-i voi arăta eu.

Și meraseră toți, cu bărzi și cuțite, și crestară copacii pe care li-i arătă Ngurangurane. Arborii aceștia erau palmieri. Și când toți palmierii au fost crestați, culeseră seva care curgea din belșug din creștăturile făcute de topoare. Vasele au fost aduse (femeile au făcut aceasta), vasele cele vechi și cele noi, și când toate au fost acolo, le-au umplut cu *dzan* și femeile le-au cărat în sat. În toate zilele Ngurangurane gusta licoarea; bărbații au vrut să facă la fel, dar el i-a oprit printr-un mare *eki* (tabu). Un bărbat spuse:

— Deoarece Ngurangurane bea, voi bea și eu.

Și a băut, dar pe ascuns, și capul îi ameți îndată.

Ngurangurane veni lângă el și-l omorî cu un foc de pușcă. Îi aruncă trupul fără ceremonie, deoarece călcase opreliștea și disprețuise tabuul.

Trei zile după aceea Ngurangurane își adună oamenii, bărbații și femeile, și le spuse:

— A venit clipa, luați vasele și veniți cu mine pe mal în apropierea lacului.

Ei au luat vasele și l-au urmat. Când au ajuns pe malul lacului, Ngurangurane le-a poruncit oamenilor săi:

— Târâți toate vasele pe mal, iar ei ascultară. Aduceți argila pe care v-am trimis s-o căutați, le spuse el femeilor, și ele făcură întocmai.

Și pe malul lacului construirea din argilă proaspătă două bazine mari, băătorite bine cu picioarele, lustruite cu grijă cu podul palmelor. Vărsară apoi în cele două bazine tot *dzanul* din vase, fără să lase nicio picătură; Ngurangurane începu un mare farmec și toate vasele fură după aceea sparte și aruncate în lac, cele două prizoniere legate lângă bazine și toată lumea se întoarse în sat.

Ngurangurane rămase singur ascuns în preajma bazinelor.

La ora obișnuită, crocodilul ieși din apă și se îndreptă spre prizonierele ce tremurau de groază; dar iată...

— Ce-o fi aici? spuse el ajungând în apropierea bazinelor. Ce sunt astea? Gustă puțină licoare. I se păru bună și strigă cu voce tare: A, e bună: de mâine le voi porunci oamenilor fani să-mi aducă în fiecare zi.

Și crocodilul Ombure bău tot *dzanul*. Îl bău până la ultima picătură, uitând de prizoniere. Când termină, începu să cânte:

„Am băut *dzan*, băutura
care face inima voioasă,
Am băut *dzan*.”

Am băut *dzan*, inima mea s-a înveselit...

Am băut *dzan*.

Căpetenia de care toți
ascultă eu sunt,

Eu, marea căpetenie, eu
Ombure.

Eu sunt Ngan, eu sunt
căpetenia.

Ombure este stăpânul
apelor,

Ombure este stăpânul
pădurilor.

Eu sunt căpetenia de care
ascultă toți.

Eu sunt căpetenia.

Am băut *dzan*, băutura care
aduce mulțumire în inimă,

Am băut *dzan*.

Am băut *dzan*, inima mea
se veselește,

Am băut *dzan*".

A cântat și, fără să se mai gândească la prizoniere, a adormit pe nisip cu inima voioasă.

Ngurangurane s-a apropiat îndată de Ombure cel adormit cu o frânghie tare. Ajutat de prizoniere, l-a legat de un stâlp, apoi, aruncând cu putere sulița, izbi animalul adormit: sulița sări însă înapoi din solzii groși, fără să-l vatăme pe crocodil; acesta, fără să se deștepte, se scutură spunând:

— Ce-i asta? M-a pișcat o muscă.

Ngurangurane își luă securea, puternica lui secure de piatră; cu o lovitură năprasnică, izbi animalul adormit: dar securea sări fără să-l rănească; acesta a început să se miște: cele două prizoniere fugiră înspăimântate. Ngurangurane făcu repede un farmec puternic:

— Tunete, spuse el, tunete, pe tine te chem, adu-mi săgeți!

Și tunetul veni strălucind. Dar când înțelese că trebuia să-l omoare pe Ombure strigă:

— E tatăl tău și stăpânul meu.

Și fugi înspăimântat.

Dar Alena Kiri veni în ajutorul fiului său și i-o aduse pe Ngonomane, piatra fermecată. Și în numele lui Ngonomane, Ngurangurane grăi:

— Fulger, îți poruncesc să lovești!

Și fulgerul izbi, căci nu putea să nu-i dea ascultare. În cap, între ochi l-a izbit pe Ombure, și Ombure a rămas mort pe loc, trăsnit. Cel care l-a omorât a fost

Ngurangurane, dar Ngurangurane nu l-a ucis decât datorită ajutorului dat de Ngonomane.

Iată acum și sfârșitul acestei povești:

Ngurangurane s-a întors grabnic în sat.

— Voi toți, oameni din sat, le spuse el, veniți toți, veniți.

Și ei veniră toți pe malul lacului. Ombure era acolo, zăcând mort, uriaș...

— Cel care l-a omorât pe crocodilul Ombure sunt eu, Ngurangurane; cel care l-a răzbunat pe căpetenia neamului său sunt eu; cel care v-a eliberat sunt eu, Ngurangurane!

Toți s-au înveselit, dansând în jurul stârvului *fanki* marele dans al înmormântării; dansară *fanki* pentru a domoli spiritul lui Ombure. Așa s-a sfârșit Ombure...

Snoave

Fata cea mândră

(Imerina)

Într-un sat era o fată nespus de frumoasă, pe care toți bogații și tinerii doreau s-o ia de nevastă. Dar din mândrie ea respingea toate cererile. Într-o zi, un tânăr țăran sărac,

care trăia foarte departe de acolo, auzind despre mândria acestei fete atât de căutate, se duse pe la toți bogații din sat și le spuse:

— Fac rămășag că mă voi însura cu această fată atât de frumoasă și că am să v-o răpesc.

Oamenii, mirați de această declarație, i-au spus:

— Dacă vei izbuti ceea ce spui, îți vom da pe loc cincizeci de piaștri.

— Ne-am înțeles, zise țăranul.

Se duse apoi la un om bogat din satul lui, care locuia în apropierea colibe sale, și îi spuse:

— Stăpâne, dacă vă învoiți, vreau să închiriez proprietatea dumneavoastră cât mai curând cu putință.

Și țăranul îi povesti de ce voia să închirieze terenul. Această proprietate cuprindea șapte silozuri pline cu orez de tot soiul: cu bobul mare, orez roșu, orez mic, orez cu barbă etc. Tot acolo se găseau și mulți sclavi ai bogatului.

A doua zi, tânărul se îmbracă în haine frumoase și se duse să-i facă o vizită fetei. Avea un costum minunat. Ajuns în satul unde locuia aceasta, se îndreptă spre coliba ei și intră. Către seară, un sclav care îl însoțea pe țăran îi spuse:

— Stăpâne, nu am nimic de mâncare. Dă-mi bani să-mi cumpăr ceva.

Țăranul luă un piastru și i-l aruncă în camera alăturată, unde se aflau servitorii:

— Ia! zise el.

Stăpâna colibei a fost mirată să-l vadă dând un piastru unui sclav, când de obicei nu se dădea decât un gologan. Așa că sclavii îi spuseră stăpânei lor:

— Acest străin este cu adevărat nemaipomenit! Când un sclav îi cere bani ca să-și cumpere ceva de mâncare, el îi dă un piastru.

A doua zi, tânărul le chemă pe sclavele fetei și le spuse:

— Dacă stăpâna voastră va deveni nevasta mea, vă voi da zece piaștri.

Sclavele stăruiră ca tânăra fată să primească mâna acestui străin, care va fi pentru stăpâna lor, ca și pentru ele însele, un izvor de belșug.

— Dar, spuse stăpâna, știți voi că e bogat?

— Foarte bogat, răspunseră sclavele. Are mulți bani, orezării, proprietăți și sclavi cu duiumul.

Când primi aceste știri care-i veneau din izvor sigur, frumoasa fată fu foarte fericită. Primi să meargă să-l vadă pe tânăr acasă la el, în proprietatea pe care o închiriase. Și ea, și sclavele ei fură grozav de uimite văzându-i câmpurile și orezăriile. Tot ce și-ar fi putut dori fusese pregătit dinainte și se găsea la dispoziția ei. Când sclavii trebuiră să piseze orezul ca să-l descojească, îl întrebă pe tânăr:

— Ce fel de orez vrei să pisăm, stăpâne? Din ce siloz să luăm? Orez cu bobul mare sau orez rojo?

— Pisați din cel mai bun, răspuse el.

Fata era din ce în ce mai mirată. După o săptămână, tânărul îi spuse:

— Vreau să fiu soțul dumitale. Ce părere ai despre asta? Dacă primești, ne vom înfățișa mamei și tatălui tău și te voi cere în căsătorie. Le voi da *fundul oii*³⁷ și vom fi socotiți căsătoriți.

Fata primi. S-au dus împreună la părinții ei să le dea *fundul oii*. Părinții au primit cu bunăvoință această unire, care trebuia s-o facă fericită pe fiica lor. *Fundul oii* dat, avu loc căsătoria potrivit obiceiurilor ținutului. După aceea, tânărul se duse să le ceară bogaților din sat suma pe care i-o făgăduiseră în caz de reușită pe lângă frumoasa lor consăteancă. Aceștia se grăbiră să-i dea cei cincizeci de piaștri făgăduiți. Țăranul s-a dus apoi să-și regăsească soția:

— Să ne întoarcem la noi acasă, îi spuse el. A trecut mult timp de când stăm la părinții tăi.

Și au plecat. Pe de altă parte, se întorsese la el acasă și bogatul proprietar al pământurilor închiriate țăranului. Pe

³⁷ Dar bănesc pe care-l face noul ginere părinților fetei în ziua nunții.

drum, soțul îi mărturisi soției sale șiretlicul de care se folosisese pentru a o lua de nevastă:

— Casa în care ai locuit nu este a noastră.

— Dar a noastră unde este? Întrebă femeia mirată.

— O vei vedea când vom ajunge.

Uimirea femeii crescuse văzând o colibă mică făcută din bulgări de pământ, fără nicio rogojină, fără niciun obiect de bucătărie înăuntru. Cum între timp se înserase, bărbatul îi spuse tovarășei lui:

— Du-te să cauți apă și lemne de foc ca să fierbi mâncarea.

Femeia cădea din surpriză în surpriză. Dar vai! acum era prea târziu! Începuse să se tânguie și să plângă. Lacrimile îi scăldau din belșug fața:

— De ce m-ai înșelat astfel, îi spuse ea soțului său. Vai, cât sunt de nenorocită!

Îl rugă pe țăran să se despartă, dar el nu primi. Ea plecă la părinți și le povesti înșelătoria a cărei victimă fusese. Mama ei fu foarte mâhnită. Bărbatul a fost din nou întrebat dacă nu vrea să se despartă. El refuză din nou, dar primi cu toate astea să se despartă dacă i se vor da bani mulți și alte lucruri. Părinții fetei primiră acest târg, și țăranul nostru deveni bogat, din sărac cum fusese. Tânăra fată, altădată atât de mândră cu bogații, a fost astfel înșelată de un sărman. Această poveste a dat naștere proverbului

următor: „Acea care este mândră cu semenii, va fi pedepsită pentru mândria ei”.

Sakoririka

(Betsileo)

Într-o zi, Mahaka făcu prinsoare cu un *andriana* (fiu de rege) că va face în așa fel ca o *sakoririka* (insectă) să se transforme în bou. Își bătură mult joc de el. Totuși, el închise o *sakoririka* într-un bambus pe care-l ducea pe umăr și, arătându-l la toată lumea, spunea:

— Iată boul meu! Iată boul meu!

Astfel își trecu restul zilei, plimbându-se din sat în sat, purtând pe umăr bățul în care se afla insecta. Când veni seara, el se opri la o colibă dintr-un sat pe unde mai trecuse. Oamenii, zărindu-l, au început să strige, în bătaie de joc:

— O! Este Mahaka! O! Este Mahaka!

— Într-adevăr, acesta este numele meu, le răspunse șmecherul. Nu-l știți? Și repeta mereu: Iată și boul meu! Iată și boul meu!

În același timp, el arăta și *sakoririka*.

— Unde trebuie să-ți adăpostim animalul? îl întrebă stăpânul casei pe Mahaka, la venirea nopții.

— Așază-l acolo unde îi este locul, răspunse el.

Atunci proprietarul puse *sakoririka* împreună cu găinile, care-o uciseră dintr-o lovitură de cioc. A doua zi, ia *sakoririka* de unde nu-i! Stăpânul casei se neliniști și-i spuse oaspetelui său:

— Mahaka! Mahaka! Gângania ta e moartă!

— Cine mi-a omorât-o va deveni proprietatea mea.

— Ah, nu! Nu e cu puțință!

— Ei bine, zise Mahaka, dă-mi altă insectă în loc! De nu, cine a ucis-o, îmi va aparține.

Stăpânul casei, înfricoșat, primi să-i dea lui Mahaka o găină în locul insectei.

A doua zi, Mahaka, luându-și găina sub braț, părăsi satul și-și continuă cu voioșie drumul. Când soarele se culcă, el intră la Rangahy, care avea mulți copii.

— Ei! Mahaka! Ei! Mahaka! au strigat aceștia.

— Mahaka este cu adevărat numele meu. Știați, fără îndoială! Priviți-mi acum și boul. Iată boul meu! continuă el arătându-și găina.

— Unde va trebui să-l punem? întrebă stăpânul casei.

— Așezați-l acolo unde îi este locul.

Copiii luară găina și o închiseră cu *dokotra* (soi de rațe). Dar acestea o uciseră pe străină, singura de soiul ei printre ele.

— Îl voi lua cu mine pe cel care mi-a omorât pasărea, spuse Mahaka.

În același timp își rotea ochii mari spre stăpânul colibei care, cuprins de frică, îi dădu o frumoasă *dokotra* în locul găinii sale.

Seara, Mahaka ceru găzduire unui om care creștea curcani.

— Te rog să-mi așezi boul acolo unde trebuie să stea, zise el.

Copiii au dus *dokotra* printre curcani; dar a doua zi au găsit-o moartă. Sub amenințările lui Mahaka, omul îi dădu în loc o curcă frumoasă. Mahaka, cu curca sa închisă într-o *sobika* (coș de nuiele cu capac), se culcă la Rabeondry, omul-cu-oi.

— Pune deci boul meu acolo unde îi este locul.

Curca a fost găzduită într-un colț din țarcul oilor. Dar oile au crezut că în coș era iarbă; berbecii înțepară coșul cu coarnele toată noaptea ca să-l rupă, așa încât curca muri.

— Nu voi spune că sunt împăcat, zise Mahaka, prefăcându-se înfuriat, decât dacă mi se dă în loc pe cel ce mi-a omorât boul.

— Nu-i vina mea, zise Rabeondry, dar să nu ai grijă de asta! Ia în locul curcii o oaie!

Mahaka se opri seara la coliba unui om bogat care avea mulți boi. Oaia a fost dusă în groapa boilor, unde se afla un animal pus la îngrășat. Noaptea, Mahaka se sculă, coborî în groapă, omorî el însuși oaia și o înfipse de mai multe ori

În coarnele bouului, în așa fel încât i le înroși de sânge. Pe urmă se culcă din nou și se sculă târziu, pentru a-i da răgaz stăpânului colibei să vadă ce se întâmplase. Odată trezit, se făcu că merge să-și caute oaia. Când o văzu moartă, îl acoperi cu reproșuri pe stăpânul bouului.

— Acela care mi-a omorât animalul va fi al meu. Dacă nu primești, voi face plângere la *fanja-kana* (judecător).

Discuția a fost lungă, dar, în fața încăpățânării lui Mahaka, celălalt sfârși prin a se da bătut și-l lăsă să-i ia bouul.

Atunci Mahaka se duse să-l caute pe *andriana* care făcuse prinsoare cu el, îi povesti peregrinările și șireteniile de care se folosiseră pentru a înlocui o *sakoririka* cu un bou frumos. *Andriana* a fost silit să plătească prețul prinsorii.

Cineva care căuta un altul la fel de șmecher ca el

(Bambara)

Un om plecă din satul lui trăgând după el o vacă pe care voia s-o ofere aceluia care se va dovedi mai viclean decât dânsul.

Ajunse în alt sat, și sub un smochin văzu un *bilakoro* (adolescent) care se ocupa cu lărgirea unei găuri de coropișniță:

— Du-te să aduci puțină apă! îl rugă el.

— Bine, răspunse copilul, dar privește această rază de soare care se strecoară printre frunze și care cade tocmai în această gaură. De acum și până la întoarcerea mea trebuie să dai gaura înapoi în așa fel încât să o pui la adăpost de raze.

Când s-a întors copilul, gaura era tot sub razele soarelui:

— De ce n-ai schimbat-o din loc? îl întrebă el pe om.

— N-am putut, cu toată șiretenia mea.

— Dacă ai fi astupat această gaură și ai fi început să sapi alta aici unde este umbră, ai fi făcut ceea ce te-am rugat!

— Copile, întrebă atunci omul, unde este mama ta?

— S-a dus să vegheze două suflete.

— Cu toată agerimea minții mele, nu înțeleg ce vrei să spui cu asta.

— Asta înseamnă, explică copilul, că mama mea s-a dus să vegheze o femeie care naște.

— Ah! zise omul, eu sunt cel mai șiret din satul meu, dar recunosc că tu ești mai șiret decât mine. Iată o vacă pe care am luat-o cu mine cu gândul s-o dăruiesc aceluia care

mă va întrece în şiretenie. E a ta, ia-o! Iar eu mă întorc la mine acasă!

Hiena comisionară

(Bambara)

Un *bambara* din Segu, numit Moriba, avea o fiică numită Asa, însă refuza pe oricine o cerea în căsătorie, oricât de mare ar fi fost zestrea oferită de pretendent.

— Nu-mi voi da fiica, spunea el, decât unui băiat isteţ. Acela va trebui să omoare un taur, să prepare carnea, s-o trimită cu o hienă care să mi-o aducă aici. Şi când carnea îmi va fi adusă, să nu lipsească din ea nici cea mai mică bucăţică.

Într-un sat, la o zi de mers – satul poartă numele de Ngoye –, locuia un bărbat numit Bandiugu. Acest Bandiugu dorea cu tărie să se însoare cu fata lui Moriba, dar ştia şi ce condiţie greu de îndeplinit punea acesta pentru a-şi da consimţământul.

Oamenii din Ngoye trăiesc în bună înţelegere cu hienele. În toate vinerile ei omoară un taur al cărui cadavru îl lasă aproape de găurile în care trăiesc aceste animale feroase.

Bandiugu omorî deci un taur. Uscă la soare carnea, pe urmă o puse într-un sac, după aceea aşeză sacul în

mijlocul unui maldăr de fân și strigă o hienă pe care o cunoștea:

— Te vei duce, zise el, la Segu, în coliba lui Moriba, și îi vei duce căpița asta de fân. Spune-i că eu te-am trimis și că doresc să mă căsătoresc cu fiica lui.

Hiena primi să-i facă această slujbă. Cum era foarte cald, și mirosul cărnii fiind destul de tare, hiena l-a simțit. Atunci a pus jos căpița și a început să caute peste tot, și la dreapta, și la stânga. Firește, n-a găsit nimic și, neliniștită de acest miros care îi făcea poftă, reîncepu căutarea, mereu însă fără noroc. Așa că-i trebuiă trei zile ca să ajungă la Segu, în loc de o zi, cât era nevoie, pentru a face acest drum.

În sfârșit, ajunse la Moriba și, punând căpița jos, îi spuse:

— Bandiugu m-a însărcinat să-ți aduc această căpiță de paie. Totodată îți cere și mâna fiicei tale.

— Bine! răspunse Moriba.

Luă un cuțit și tăie liana care ținea căpița înfășurată. Zărind sacul, îl desfăcu și găsi în el carnea. Zvârli o bucată aducătorului:

— Du-te și spune-i lui Bandiugu că i-o dau de soție pe fiica mea.

Hiena se întoarse. Ajungând aproape de Ngoye, văzu niște căpițe și, închipuindu-și că în toate se află carne, tăie

lianele, risipind paiele în speranța unei mese bune. Această căutare o făcu din nou să întârzie.

— Cum! zise Bandiugu revăzând-o, abia acum vii?

— Nu, zise ea, sunt aici de mai bine de o oră; dar am găsit niște căpițe de fân pe drum și am crezut că au înăuntru carne. Asta m-a întârziat... Moriba ți-o dă de soție pe fiica sa.

Bandiugu s-a dus să-și ia femeia și Moriba i-a spus:

— Mulți au venit aici cu bani și le-am refuzat-o pe Asa, dar cum văd, tu ai știut să înșeli hiena. Acum sunt sigur că vei fi destul de șiret ca să-ți păstrezi femeia!

De atunci, hiena nu poate trece pe lângă o căpiță de fân fără să se asigure că înăuntru nu-i ascunsă carne.

Dar tot de atunci, oamenii nu mai dau hienelor să le care căpițe de fân.

Avarul

(Tembo-habe)

La Maku, în ținutul Pingari, trăia un *kado* pe nume Ansije. Era un bastard. Dar cum tatăl său nu mai avu alți copii, îl crescău pe Ansije ca pe fiul lui. Fu numit Ansije Karambe. Murind, tatăl îi lăsă toată averea lui Ansije, așa că Ansije deveni un om înstărit.

Ansije era un bastard cu o fire de bastard. Era foarte zgârcit. Era grozav de zgârcit. Afară de asta era și un mâncăcios fără pereche. Putea să înghită cantități uriașe de mâncare. Când muri tatăl său și deveni bogat, cumpără trei femei. Toate trei trebuiau să muncească pentru el și să-i pregătească mesele. În fiecare zi le spunea:

— Nu munciți destul. Nu-mi pregătiți destulă mâncare. Îmi trebuie mai multă mâncare.

Femeile își spuneau între ele:

— Este zgârcit! Mănâncă prea mult!

Toată lumea zicea:

— Ansije Karambe e zgârcit și-i un mâncău peste măsură.

Ansije era însurat de câțiva ani. Într-o zi, prima sa soție se duse la el și-i zise:

— Aș vrea să văd ce s-a mai întâmplat cu familia mea, așa că am să plec. Și se duse la tatăl ei.

Pe urmă cea de-a doua nevastă veni la el și îi zise:

— Aș vrea să văd ce s-a mai întâmplat cu familia mea, așa că am să plec. Și se duse la tatăl ei.

Pe urmă cea de-a treia soție veni și zise:

— Aș vrea să văd ce s-a mai întâmplat cu familia mea, așa că am să plec. Și se duse și ea la tatăl ei.

Ansije rămase singur. Trebui să roage alte femei să-i pregătească mâncarea, dar, cum era zgârcit și lacom, voia

să aibă tot mai multă mâncare pentru tot mai puțini bani. Numai că mâncarea era tot mai proastă. Așa că într-o zi spuse:

— E îngrozitor. Primele trei femei au fugit de doi ani la părinții lor, așa că a trebuit să cheltuiesc o mulțime de bani pentru ca alte femei să-mi pregătească o mâncare neîndestulătoare și proastă, încât am ajuns aproape să mor de foame. Mă duc să-mi caut nevestele și să le cer să se reîntoarcă.

Ansije plecă la drum și curând ajunse în satul primei sale soții, Paama. El îi spuse tatălui nevestei sale:

— Bună ziua!

Tatăl soției lui îi dăruî un miel. Ansije tăie mielul, îl jupui, puse un băiat, care adusese mielul, să facă focul, prăji animalul întreg și când fu gata începu să-l mănânce cu lăcomie. În timp ce-și tăia bucăți mari și le vâra în gură, băiatul ținea friptura. Dar nu-i dădu nimic băiatului, nicio firimitură.

Iată însă că în timp ce mânca îi căzu jos o bucățică de carne. Băiatul o luă și o mănă. Ansije îl văzu, se înfurie și-l bătu măr. Îl lovi apoi cu atâta putere, încât băiatul căzu mort. După aceea, Ansije mănă tot mielul. În acest timp, soția sa Paama își spunea: „Îmi cunosc eu soțul. În lăcomia lui, a făcut desigur vreo prostie!”. Și se duse să vadă. Își află omul, și lângă el găsi băiatul mort. Întrebă:

— Ce-i asta?

Ansije zise:

— Mă cunoști! Am vrut să mănânc singur mielul. Dar pe când mâncam, acest băiat mi-a șterpelit cea mai bună bucată. I-am tras una și a murit.

Femeia zise:

— Așteaptă până diseară, vom aranja atunci această afacere.

Seara, femeia se întoarse și îi aduse mâncare. Ansije voia să înceapă să mănânce, dar soția îi zise:

— Așteaptă, mai întâi trebuie rânduită întâmplarea cu băiatul. Tatăl meu are un cal foarte sălbatic. Să ducem băiatul lângă el.

Ansije și nevasta lui luară băiatul și îl duseră, prin întuneric, la locul unde era legat calul sălbatic. Îl lăsară acolo. Pe urmă femeia începu să strige. Un mare număr de oameni se adunară în grabă la țipetele ei. Oamenii întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

Femeia zise:

— Priviți nenorocirea. Am vrut să-i aduc de mâncare bărbatului meu, dar el plecase cu acest băiat să-i dea mâncare calului cel sălbatic al tatălui meu. I-am urmărit și am ajuns chiar în momentul în care calul începuse să zvârle din picioare, omorându-l pe sărmanul copil.

Oamenii spuseră:

— Vai, ce nenorocire!

Pe băiat îl luară de acolo.

Ansije se întoarse la locul unde nevasta lui pusese mâncarea și mănca repede totul. A doua zi, el uită să-i spună nevestei sale că trebuia să se întoarcă acasă.

Ansije plecă la drum; ajunse la cea de-a doua nevastă. Sosi în satul socrului său după ce toată lumea mâncase. Își salută socrul. I se arătă unde să găzduiască. Nevasta îi spuse tatălui său:

— Toată lumea a mâncat. Așa cum îl cunosc pe bărbatul meu, a ajuns aici foarte înfometat. Pot să-i dau ceva de mâncare?

Tatăl zise:

— Sigur, dă-i niște porumb tânăr, ca să se sature.

Femeia umplu de îndată un coș întreg cu porumb, îl coapse și îl aduse soțului ei. Ansije mănca tot porumbul din coș. Nu mai rămase niciun bob, și totuși douăzeci de oameni s-ar fi săturat. Dar mâncând porumbul proaspăt și tânăr, Ansije nu făcuse decât să-și zgândăre lăcomia. Se duse pe câmp să mai caute porumb, culese un număr mare de știuleți și îi luă la spinare. Între timp, se lăsase noaptea și Ansije, care nu cunoștea drumul, nu băgă de seamă că se îndrepta către o fântână. Se duse deci drept spre fântână și căzu în ea cu porumb cu tot.

În acest timp, femeia își spunea: „Îmi cunosc soțul! Trebuie să mă duc în căutarea lui, pentru că, desigur, a făcut vreo prostie în lăcomia lui”. Porni deci la drum. Ajunse la locul unde Ansije mâncase porumbul copt și găsi toți știuleții goi. Își spuse: „Desigur s-a dus să mai caute porumb. Mă duc la câmp să văd”. Și se duse. Sosi la fântână. Văzându-și soțul în fundul fântânii, își zise: „Ce s-o fi întâmplat?”. Ansije strigă:

— Mă cunoști bine. Nu te face că nu mă cunoști! După ce am mâncat porumbul copt de tine, am avut poftă să mai mănânc. Am căutat câmpul cu porumb și am cules un braț de știuleți. M-am întors, și pe drum am căzut în fântână asta, cu porumb cu tot.

Femeia zise:

— Lasă pe mine, am să te ajut!

Femeia plecă. În apropierea fântânii și a ogorului cu porumb pășteau niște vaci. Femeia mână vacile în porumbiște. Când vacile începură să pască, ea începu să strige. Un mare număr de oameni se adunară grăbiți la țipetele ei și întrebă:

— Ce este?

Femeia zise:

— Ce nenorocire! Soțul meu s-a dus să se plimbe și a văzut vacile în ogorul cu porumb. Le-a văzut smulgând

știuleții. Le-a gonit, a adunat știuleții, dar necunoscând ținutul, nu știa că se află o fântână acolo și a căzut în ea.

Oamenii spuseră:

— Nu-i o nenorocire chiar atât de mare, îl vom scoate afară.

Aduseră torțe și sfori. Luminară fântâna și-l scoaseră viu și nevătămat.

Ansije se întoarse și își mănca repede cina. A doua zi, uită să spună femeii că trebuia să se înapoieze la el.

Ansije plecă din nou la drum și sosi în satul celei de-a treia neveste. Se duse la socrul său, îl salută și spuse:

— Aș vrea să văd ce face nevasta mea.

Socrul zise:

— Foarte bine!

Îi rândui o locuință și o puse pe nevestă să-i dea mâncare soțului ei. Femeia se așeză numaidecât la lucru, pregăti o fiertură și o strachină mare cu alune. Ansije mănca întâi mâncarea, pe urmă începu să mănânce alunele împreună cu băiatul care adusesese masa. Băiatul deschidea alunele, cum face toată lumea, și lăsa coaja să cadă pe pământ. Dar Ansije, temându-se ca băiatul să nu mănânce prea mult, se grăbi să înghită alunele cu coajă cu tot. În acest timp, mama nevestei zise:

— Să trimit pe cineva să măture cojile alunelor pe care le-a mâncat soțul tău.

Femeia se gândi: „Soțul meu, așa cum îl cunosc, n-a aruncat pe jos prea multe coji”.

— Nu mai trimite pe nimeni, zise ea tare. Mă duc eu.

Se duse și nu găsi decât cojile puținelor alune pe care le mâncase băiatul. Atunci tatăl zise:

— Pentru cină pregătește o mâncare pe gustul bărbatului tău.

— Îi voi face *puandi* (gogoși de mei), zise femeia.

Tatăl adăugă:

— la meiul acesta bun și proaspăt pe care l-am primit astăzi.

— Îl voi lua, zise fiica.

Femeia se așeză la lucru; începu să sfarme grăunțele într-o piuă și pregăti astfel patru hârdaie mari cu făină. Mai puse apă și prepară mâncarea. Ansije vedea toate acestea din casa care i se dăduse. Privea mai ales piua cu mare lăcomie. Femeia aduse *puandiul* pe care îl preparase din cele patru hârdaie de făină (și care ar fi fost de-ajuns pentru douăzeci de oameni). Ansije măncă totul. Când termină de mâncat, el încă se mai gândea la piuă; tot privind-o, își spuse: „Poate a mai rămas puțină făină pe fund”. O cercetă și văzu într-adevăr că mai rămăsese puțină făină pe margine. Vârî capul s-o ia cu limba, dar când vru să-și tragă capul înapoi, nu mai putu. Capul îi

rămăsese înțepenit în piuă. De voie, de nevoie trebui să rămână așa, cu capul în piuă.

În acest timp, nevasta gândea: „Îmi cunosc eu bărbatul. Trebuie să mă duc să-l găsesc, pentru că, fără îndoială, a făcut vreo prostie în lăcomia lui”. Și plecă. Cercetă în coliba care i se dăduse soțului ei. Nu era. „A mâncat *puandi*, își zise ea, dar lăcomia nu i-a fost potolită. Mă duc să văd dacă nu-l găsesc la piuă.” Femeia se duse. Își găsi bărbatul cu capul în piuă. Îl întrebă:

— Ce este?

Ansije zise:

— Mă cunoști bine! Nu te face ca și când nu m-ai cunoaște. După ce am mâncat *puandi* făcut de tine, am avut poftă să gust făina. Am băgat capul în piuă și acum nu-l mai pot scoate.

Femeia zise:

— Te voi ajuta îndată.

Își scoase un inel din deget și îl aruncă în piuă, pe urmă începu să strige. În acest timp, un mare număr de oameni veniră în grabă și întrebară:

— Ce este?

Femeia zise:

— Ce nenorocire! Ce nenorocire! Este din vina mea. Am spus soțului meu că are capul mare. El a spus că nu-i adevărat și i-am cerut, dacă crede că poate, să apuce cu

gura un inel pe care-l voi arunca în puiă. El a zis că va putea. A vârât capul, și acum nu-l mai poate scoate.

Oamenii spuseră:

— Dacă nu este decât atât, lucrul nu-i prea grav.

Se duseră să caute o secure și sparseră puiă. Astfel Ansije putu să-și scoată capul.

A doua zi, Ansije plecă repede. Dar uită să-i spună femeii că trebuia să se întoarcă la el. Când reveni în satul său, își aduse aminte că a uitat să le spună celor trei neveste să se întoarcă acasă. Trimise un sol la fiecare dintre ele să le spună să vină îndată acasă. Dar cele trei femei răspunseră același lucru:

— Te cunosc bine! Nu te face ca și când nu te-aș cunoaște! Ești atât de zgârcit și de lacom, încât nu mă voi întoarce niciodată la tine.

Ansije muri fără neveste și fără copii. Nici astăzi femeile habe nu-i iubesc pe zgârciți și pe lacomi.

Bărbatul care voia să-și încerce soția

(Betsileo)

A fost odată, se spune, un bărbat care se întorcea de la câmp cu un coș sub braț. Ajuns acasă, îi spuse femeii sale:

— O, femeie, nu spune nimănui că am ouat un ou, care se află în acest coș.

— E într-adevăr cu totul neobișnuit să fi ouat un ou, răspunse aceasta. Dar nu-ți fie teamă, nu voi spune nimănui nimic.

După câteva clipe, ea se duse să povestească întâmplarea fiicei sale, pe urmă socrului și soacrei. Aceștia din urmă împânziră tot satul. Soțul află iute că nevasta lui nu putuse să păstreze taina. Îi făcu muștrări:

— Acum nu mai am nicio încredere în tine, îi spuse el, pentru că nu te-ai ținut de cuvânt.

I-a dezvăluit pe urmă că nu ouase ouă, dar că scornise această poveste pentru a vedea cât putea să se bizuie pe tăcerea ei. Și îi arătă coșul gol. Femeia lui fu foarte rușinată că nu se ținuse de cuvânt.

Întâmplarea a dat naștere următorului proverb: „Luați seama ca vorbele voastre să nu facă asemenea oului care, când se sparge, are aripi”.

Avarul

(Jukum)

Un tânăr avea mulți bani. Avea foarte mulți bani, dar nu voia să cheltuiască nimic pentru mâncare. Tânărul se însură cu o fată. Se duse în mica lui magazie, luă câteva grăunțe de *guineea* (cereală), le dădu tinerei sale soții și îi zise:

— Fă șapte gogoși fierte. Pe urmă tânărul se duse la fermă.

Soția pregăti cele șapte gogoși din făină. Seara, soțul, întorcându-se de la fermă, zise:

— Adu-mi să mănânc!

Tânăra soție îi aduse cele șapte gogoși. Tânărul se așeză la masă și le mâncă fără să-i dea și nevastei sale. Pielea tinerei femei începu curând să se usuce, pentru că nu avea ce să mănânce și foamea îi săpă găuri în obraji.

Omul îi dădea în fiecare zi câteva grăunțe și îi spunea:

— Fă șapte gogoși.

Și când se întorcea seara, le mânca și nu-i dădea nimic femeii. Timp de patru zile, soția nu primi nimic din cele șapte gogoși pe care trebuia să le pregătească în fiecare zi pentru soțul ei.

În cea de-a cincea zi, tânărul se duse din nou la hambar și, luând câteva grăunțe de *sorgo* (soi de mei), le dădu femeii spunându-i:

— Fă șapte gogoși fierte.

După aceea tânărul se duse la ferma sa. Femeia începu să macine boabele. O bătrână de la ferma vecină veni să-i ceară foc. Bătrâna o privi pe soția cea tânără și-i zise:

— Cum se face că pielea ta este așa de uscată?

La care tânăra răspunse:

— Soțul meu nu-mi dă nimic de mâncare. Primesc în fiecare dimineață grăunțe doar pentru șapte gogoși. I le pregătesc. Seara el le mănâncă și mie nu-mi dă nimic.

Bătrâna zise:

— Dacă-ți dă atât de puține grăunțe și nu-ți lasă nimic de mâncare, atunci pune deoparte una din cele șapte gogoși. Asta te va face să-ți cunoști bărbatul.

— Bine, zise tânăra femeie.

Bătrâna își luă puțin foc și plecă.

Tânăra pregăti cele șapte gogoși fierte, apoi luă una și o puse deoparte. Seara, omul, întorcându-se de la fermă, zise:

— Adu-mi să mănânc!

Tânăra femeie îi aduse cele șase gogoși fierte. Soțul, așezându-se să mănânce, le numără. Dar nu găsi decât șase gogoși fierte. O chemă pe soția sa și-i zise:

— Cine a luat o gogoasă fiartă?

La care femeia răspunse:

— O capră a venit și a furat-o.

— Dacă nu voi avea astăzi această gogoasă, zise tânărul, o să mor.

— O fi mâncat-o capra! răspunse femeia.

Dar tânărul spuse din nou:

— Dacă nu voi avea astăzi această gogoasă, eu o să mor.

Soțul se ridică, făcu câțiva pași și căzu. Se ridică din nou, făcu iar câțiva pași și din nou căzu. Se ridică, făcu câțiva pași, căzu, și de astă dată rămase întins.

— Vezi bine, zise el, că mor! Adu gogoșa!

Pe urmă nu mai zise nimic și nu mai făcu nicio mișcare.

Tânăra începu să strige:

— Soțul meu moare din pricina unei gogoși fierte! Veniți să-l vedeți! Soțul meu moare din pricina unei gogoși fierte! Veniți să-l vedeți!

Familia ei sosi în goană. Tânăra spuse familiei sale:

— Vedeți, bărbatul meu a murit; nu mai trăiește. Săpați-i deci o groapă ca să-l îngropăm!

Îl întinseră pe tânăr, câțiva se duseră să-i sape mormântul, iar alții începură să-i spele trupul. Soția zise:

— Aduceți mai întâi o bucată de pânză mare să-l înfășurăm.

Apoi ea se strecură sub pânză și-i șopti cu voce scăzută:

— Vezi, oamenii au venit să te înmormânteze. Vrei să te lași înmormântat pentru o gogoșă?

Omul îi răspunse cu voce joasă:

— Ai adus gogoșa fiartă?

Tânăra femeie ieși de sub lințoliu și zise:

— Soțul meu a murit cu adevărat. Îngropați-l!

Atunci oamenii îl ridicară și-l duseră afară din sat. Îl așezară la marginea gropii. Tânăra femeie zise:

— Dați-vă puțin înapoi, voi toți!

Oamenii se dădură înapoi. Tânăra se aplecă peste soțul ei și-i spuse la ureche, prin lințoliu:

— Vezi, oamenii te vor așeza în groapă. Te afli chiar la marginea gropii. Te vei lăsa îngropat pentru o gogoasă?

Omul întrebă încet:

— Ai adus înapoi gogoșa fiartă?

Femeia se întoarse către oameni și le zise:

— Îngropați-l, dar lăsați o gaură mică!

Tânărul fu deci îngropat. Dar oamenii lăsară o gaură mică ce ajungea până în fundul mormântului.

După ce oamenii plecară, tânăra femeie se apropie de mormânt și-i spuse prin gaura cea mică:

— Iată-te îngropat; vrei cu adevărat să mori pentru o simplă gogoasă fiartă?

Dar tânărul răspunse de jos:

— Ai adus înapoi gogoșa?

Soția răspunse:

— Da, uite-o!

Omul strigă de jos:

— Vreu s-o văd. Cheamă oamenii, spune-le să vină înapoi să deschidă grabnic mormântul ca să mă pot convinge că toate gogoșile mele fierte sunt cu adevărat aici.

Tânăra soție chemă oamenii care deschiseră mormântul. Îi adună apoi pe toți membrii familiei sale și pe toți oamenii din familia soțului său și le zise:

— Veniți cu toții, pentru că vreau să vă vorbesc tuturor și să fiu auzită de toți.

Oamenii se adunară.

Femeia zise:

— Acest om s-a însurat cu mine. Îmi dădea în fiecare dimineață atâtea grâne cât să-i pregătesc masa pe care o mânca el singur seara. Mie nu mi-a dat nimic de mâncare. Pielea mi s-a veștejit și am slăbit. Atunci am luat și eu o gogoasă fiartă. El a numărat gogoșile, a băgat de seamă că lipsește una și a spus că dacă nu-i aduc gogoșa înapoi o să moară. S-a lăsat îngropat pentru că nu i-am adus gogoșa. S-a lăsat apoi dezgropat pentru a vedea dacă într-adevăr i-am adus această gogoasă. Iată, oameni buni, gogoșa. Ține mai mult la ea decât la viața lui. Ține mai mult la o gogoasă fiartă decât la mine. Așa că n-are decât să rămână singur cu gogoșa lui. În ce mă privește, nu mai vreau să trăiesc cu acest numărător de gogoși.

Și tânăra plecă. Familia ei o luă înapoi. Bărbatul nu-și mai găsi altă soție. Trebui deci să-și pregătească singur masa, mereu!

Hoții care s-au furat unii pe alții

(Deșertul Nubiei)

Un bisșarin, care, după mai multe isprăvi, reușise să-și facă o faimă de *harami* (hoț), văzu într-o zi în deșert un *gellaba* (negustor) încărcat cu un coș greu, umplut cu pâine și cu *durrha*. *Harami* se strecură în apropierea lui și-l urmări toată ziua fără ca negustorul să bage de seamă. Soarele se culcă. *Gellaba* se opri, puse jos greutatea și se pregăti să se culce. Luă puțină mâncare, o mănca și se culcă. Îndată adormi.

Hoțul bisșarin îl privi pe negustor pregătindu-se de culcare și întinzându-se pe așternutul lui. Se furișă aproape de tot de el. *Durrha* și pâinea erau așezate lângă capul negustorului. Bisșarinul se strecură aproape de tot de *gellaba* și se ascunse după coș. După suflarea negustorului, hoțul își dădu seama că doarme adânc.

Bisșarinul se ridică, trase coșul spre el, îl puse pe cap și fugi. Coșul era foarte greu. Bisșarinul nemaiputând să-l ducă până la tabăra lui, îl îngropă prin împrejurimi și se îndreptă către o tabără mai apropiată unde locuia un *harami* prieten cu el. S-a dus să petreacă noaptea la el, pentru ca a doua zi să meargă să-și caute coșul furat.

A doua zi de dimineață *gellaba* se deșteptă. Se ridică. Văzu că i se furase coșul. Se uită în jur și descoperi urmele bisșarinului. Îi urmă pașii. Ajunse la tabăra bisșarinului, așezată nu departe de acolo. Împrejurul câmpului cu

corturi, urmele hoțului se pierdeau între multe altele. Negustorul intră în tabără. Se întâlnește cu un bisșarin și îi spune:

— Astă-noapte, în deșert, un bisșarin mi-a furat coșul. L-am urmărit pașii. Ei duc spre această tabără. Bisșarinul trebuie să fi adus coșul aici.

Bisșarinul își bătuse joc de negustor și zise:

— Printre bisșarini nu sunt hoți. Pleacă repede, de nu, oamenii de aici îți vor juca o festă.

Negustorul se sperie și plecă repede.

Bisșarinul se duse să-l găsească pe hoțul care venise la el noaptea și-i spune:

— Prietene, coșul pe care ți l-ai luat astă-noapte negustorului și pe care l-ai îngropat este fără doar și poate foarte greu...

Hoțul zise:

— Despre ce vorbești?

Bisșarinul zise:

— Dacă n-ar fi fost atât de greu, l-ai fi dus imediat în cortul tău. Dar ai sosit aici fără coș, iar *gellaba* ți-a urmat pașii până aici.

Hoțul zise:

— Ai dreptate; coșul este într-adevăr foarte greu. Vino mâine cu mine să-mi ajuți să-l duc.

Bisșarinul răspunse:

— L-am izgonit pe negustor, te voi mai ajuta să duci și coșul. Care va fi însă partea mea?

Hoțul zise:

— Îți voi da jumătate.

Bisșarinul răspunse:

— Ne-am înțeleș.

A doua zi, bisșarinul își întovărăși prietenul, pe *harami*. Acesta îi arătă locul unde îngropase coșul negustorului. Îl dezgropară și-l cărară împreună la mica tabără de corturi.

Hoțul zise:

— Am să-ți dau acum jumătatea ta, iar eu voi lua cealaltă jumătate.

În acest timp, alți bisșarini auziră vorbindu-se despre furt.

— Nu va ieși nimic din tabăra noastră de corturi, ziseră ei. Ceea ce este pe pământul nostru, aici rămâne.

Hoțul le răspunse:

— Eu plec. Dar mă voi întoarce cu patru voinici îndrăzneți. Vom merge din cort în cort, și de vom găsi ceea ce este al nostru vi-l vom lua.

Bisșarinii își bătură joc de el, apoi îi spuseră:

— Fă cum poțtești.

Harami plecă, dar nu se întoarce în satul său. Se ascunse ca să audă ce vorbesc oamenii.

Bisșarinii se adunară și spuseră:

— Hoțul a plecat, dar se va întoarce. Îl vor însoți prieteni zdraveni. *Harami* și prietenii lui vor merge din cort în cort pentru a regăsi conținutul coșului negustorului. Vor dori asta, pe urmă cealaltă. Vor lua mai întâi ceea ce e al lor, pe urmă vor lua și ceea ce nu le aparține. Trebuie să nu găsească nimic. Nu vom împărți *durrha* și pâinea înainte ca hoțul și prietenii lui să sosească. Trebuie mai întâi să îngropăm coșul.

Hoțul auzi toate acestea din ascunzătoarea sa.

Bisșarinii se duseră la cortul prietenului hoțului și luară coșul. Îl duseră la o oarecare depărtare, săpară o groapă, îngropară coșul și-l acoperiră cu nisip. Unul dintre bisșarini spuse:

— Hoțul și prietenii lui nu trebuie să vadă urmele gropii. Să aducem aici o cămilă și s-o legăm în așa fel încât ea să calce peste urme, ca să le șteargă.

Ceilalți bisșarini spuseră:

— Da, așa trebuie să facem.

S-au dus să caute o cămilă voinică și au împins-o de aici-colo. După aceea au legat-o deasupra gropii unde era ascuns coșul. S-au întors la pământul lor cu corturi. Hoțul văzu toate acestea din ascunzătoarea lui.

Veni seara. Hoțul rămase în ascunzătoare.

Veni noaptea. Hoțul ieși din ascunzătoare.

Se strecură către locul unde bisșarinii îngrămădiseră o căpiță de fân și frunze. Luă fân și frunze și se apropie de cămila legată, dându-i să mănânce. Cămila mănă. Hoțul dezgropă coșul cu *durrha* și pâinea. Duse coșul o bună bucată de drum. După aceea se întoarse. Mai luă un maldăr de fân și frunze pe care le dădu cămillei. Dezlegă apoi cămila. Merse înaintea ei cu fânul. Cămila îl urmă. Înaintă astfel cu cămila până ce ajunse la coș. Acolo aruncă fânul și frunzele. Cămila mănă totul. După aceea încercă să culce cămila. Cămila începu să zbiere, dar locul nu se afla în calea vântului și era atât de îndepărtat de pământul cu corturi, încât bisșarinii nu auziră strigătul cămillei. Hoțul legă coșul pe cămilă, se sui și el, apoi plecă.

Când bisșarinii s-au trezit a doua zi și s-au uitat dacă hoțul și prietenii lui nu veneau, și-au dat seama că nu se mai aflau acolo nici cămila, nici coșul negustorului.

Cei doi hoți

(Gurmanti)

Într-un sat gurmanti trăiau doi bărbați, hoți nerușinați. Cu toate că erau prieteni, nu aveau nici cea mai mică încredere unul în altul.

Într-o zi, niște *diula* (negustori ambulanți) se opriră în sat și unul dintre hoți îi zise tovarășului său:

— Niște *diula* au sosit și au marfă multă. Să încercăm să le furăm ceva.

În loc să primească propunerea prietenului său, al doilea hoț îi răspunse:

— Dragul meu prieten, până astăzi ne-am ținut numai de furtișaguri, dar a venit timpul să ne schimbăm purtarea. Crede-mă! Să mergem mai degrabă să adunăm lemne. Vânzându-le, vom câștiga cinstit câteva *cauris* (scoici-monedă).

Merseră deci amândoi în pădure și aduseră două legături cu lemne. Le vândură și cumpărară trei legături de șorțuri albastre. Pentru a le pune la adăpost de hoții care năpădeau ținutul, au ascuns legăturile într-un puț secăt și foarte adânc.

A doua zi au venit la ascunzătoare pentru a-și lua șorțurile. Primul hoț, care plănuia să-și însușească cele trei legături, îi spuse tovarășului său:

— Coboară în puț cu ajutorul acestei frânghii pe care am s-o țin de un capăt și cu care vei ridica pachetele pe care le vei lega zdravăn.

Al doilea hoț coborî în puț și făcu ce-i ceruse tovarășul său. Când prima încărcătură a fost ridicată la gura puțului, hoțul care era sus o luă și se duse s-o ascundă mai departe. Întorcându-se la fântână, aduse cu el un pietroi mare pe care avea de gând să-l arunce peste hoțul din

fântână, ca să-l strivească, după ce toată încărcătura ar fi fost ridicată.

Fu ridicată și a doua legătură cu șorțuri. Mai rămânea de scos afară ultima legătură, când hoțul de jos, care nu avea încredere în prietenul său, socoti cuminte să fie ridicat în același timp cu ea la lumina zilei. Se ascunse deci în această ultimă încărcătură și-i strigă tovarășului:

— Trage tare, pentru că asta este cea mai grea dintre toate trei!

Hoțul de sus trase din toate puterile, după care merse s-o ascundă lângă celelalte. O dată treaba terminată, cum își credea tovarășul tot în fundul fântânii, aruncă piatra cea grea, care căzu cu zgomot mare.

Încredințat atunci că rămăsese singur stăpân al legăturilor, omul nostru se întoarse acasă, nădăjduind să se reîntoarcă noaptea să-și ia șorțurile de unde le lăsase.

În timp ce el arunca piatra cea mare în fântână, celălalt pungaș, ieșind din cea de-a treia legătură, se întoarse și el la rândul său acasă. Când își văzu și tovarășul sosind, se duse să-și găsească un unchi căruia îi povesti festa pe care încercase tovarășul lui să i-o joace. În același timp, îi ceru rudei sale să-i împrumute măgarul pentru o jumătate de zi.

Cum îi fu încredințat măgarul, hoțul nostru îl duse departe de sat, îl legă în niște ierburi mari și se ascunse lângă animal.

În curând, acesta începu să ragă de mai multe ori. Primul hoț îl auzi. Crezu că niște hauși își pierduseră unul dintre măgari și fugi spre partea unde auzise răgetul, cu gândul să ia animalul și să-l vândă.

Începuse să-i dezlege piedicile de la picioare, când tovarășul pe care credea că-l omorâse în fântână se ridică în fața lui și zise:

— Lasă animalul. Este al meu. Și acum hai să împărțim ce știi. Dacă nu, voi face plângere la *bado* (căpetenie).

Pungașul trebui să împartă cu sila șorțurile cu prietenul său, pe care nu se aștepta să-l mai revadă.

Adeseori trădarea cade asupra celui care o face.

Furt de cămile noaptea

(Deșertul Nubiei)

Un bisșarin, care era un mare *harami* (hoț), străbătea odată deșertul. Era o noapte neagră. După miezul nopții, auzi în depărtare pașii unei cămile. *Harami* plecă în direcția zgomotului și se ascunse la marginea drumului. Văzu un djaliin urcat pe o cămilă mult prea încărcată și care se îndrepta către răsărit. Bisșarinul îl lăsă pe om să treacă; pe urmă ieși din ascunzătoarea sa și îl urmări, spunându-și: „Vreau să-i fur cămila. Dar cum?”.

Bisşarinul îl urmări pe omul urcat pe cămilă. Se ţinea destul de departe, pentru ca omul să nu-l poată vedea. Îl urmări aşa până dimineaţa. Îl urmări apoi şi ziua, ascunzându-se ca să nu fie zărit. Djaliinul îşi urmă astfel drumul timp de două zile. În timpul acestor două zile, bisşarinul nu avu prilejul să facă nicio încercare. Dar se gândea mereu: „Vreau să-i fur cămila. Cum i-aş putea-o fura?”.

Când veni din nou după-amiaza şi când soarele se culcă, djaliinul se opri. Îi era foame şi voia să-şi pregătească masa. Cămila era obosită. Djaliinul descălecă, duse cămila la adăpostul unei coline, la marginea unui *chor* (albie secată a unui râu), şi o legă. Despovără animalul şi puse greutatea pe pământ. Apoi făcu un foc mai la o parte de cămilă. Nu avea decât făină. O amestecă cu apă din *girba* (burduf) şi o frământă, apoi luă cenuşa fierbinte şi acoperi coca frământată. Bisşarinul îşi zise: „Vreau să fur cămila. Iată, s-a ivit prilejul”.

Bisşarinul se furişă aproape de tot de cămilă. Când ajunse lângă ea, un suflu de vânt îi aduse mirosul pâinii proaspăt frământate de djaliin. Bisşarinul nu mâncase nimic de două zile, aşa încât, adulmecând mirosul pâinii, îşi spuse: „Nu vreau să-i fur numai cămila, vreau să-i iau şi pâinea”.

Bisşarinul se strecură pe lângă botul cămilei şi trase puţin de sfoara cu care era legată. Cămila zbieră. Bisşarinul se ascunse printre pietrele din albie. Djaliinul se ridică iute şi alergă spre cămilă pentru a vedea ce se întâmplase. Sosi lângă cămilă, dar nu văzu nimic. Se uită în jur şi se întoarse la coca lui, aşezându-se din nou pe rogojină.

După un timp oarecare, bisșarinul părăsi ascunzătoarea, se strecură și trase din nou de sfoara cămilei. Cămila țipă mai tare ca înainte. Djaliinul se ridică

iute, alergă la animal și privi cu atenție în jurul lui pentru a descoperi cauza țipetelor repetate. În acest timp, bisșarinul se furișă, făcând un ocol, către tabăra djaliinului, desfăcu vatra, luă pâinea și o puse în haină. După aceea refăcu vatra și se strecură din nou în albie.

Djaliinul cercetă câțva timp împrejurimile, după care se întoarse la locul lui. Desfăcu vatra să vadă dacă se copsese pâinea. Dar când se uită în vatră, ia pâinea de unde nu-i. Djaliinul gândi: „Ce s-o fi întâmplat?”.

În acest timp, bisșarinul se strecură din nou lângă cămilă. O făcu să se ridice. Cămila se ridică gemând. Djaliinul își spuse: „De două ori a țipat cămila și de două ori n-a fost nimic. Am deci tot timpul să mă duc să văd ce este. Dar ce s-a putut întâmpla cu pâinea?”. Djaliinul se uită în jur, pe urmă se întoarse la cocă. Zise în sfârșit:

— Acum cămila mea stă liniștită.

Se duse către locul de lângă *chor* unde era legat animalul.

Dar când ajunse, ia cămila de unde nu-i: bisșarinul plecase de mult cu ea.

Djaliinul își așează bagajele într-o scobitură în piatră, lângă *chor*. Le acoperi cu nisip, se culcă lângă ele și adormi. A doua zi porni la drum și merse până când ajunse la o tabără de corturi. Ceru de mâncare. Pe urmă împrumută o cămilă și se întoarse la locul unde petrecuse

noaptea. Își scoase bagajele din scorbura, încarcă animalul și își urmă călătoria.

Cei doi falși diula

(Gurmanti)

Un pungaș, care nu mai găsea nimic de furat, umplu pe jumătate cu cârpe un vechi geamantan gol și așeză la vedere, peste cârpe, un sfert de căpățână de sare. Se îndreptă după aceea spre un alt ținut, să încerce să-și vândă încercătura ca pe o povară întreagă de sare.

Un alt pungaș nascoci același plan. Dar în locul sării puse deasupra o bucată de bumbac, în așa fel încât să facă să se creadă că întreaga povară era făcută din marfă de acest soi.

Cei doi hoți ai noștri se întâlniră într-un sat unde se opriră să-și petreacă noaptea. Au tras la același țăran.

Seara, cum vorbeau între ei, omul cu sarea îi zise omului cu valul de bumbac:

— În satul meu, femeile sunt silite să iasă fără șorțuri, din cauza lipsei fâșiilor de bumbac din care să și le facă!

Diula (negustor ambulant) cu bumbacul râdea de bucurie auzind aceste vorbe, căci găsisese prilejul să-și dea marfa cu câștig. El îi spuse celui care-i vorbea:

— Noi suntem lipsiți de sare. Așa că nu sărăm sosul decât cu *kanhua* (potasiu).

Fu rândul celuilalt să râdă, atât de nimerit se potrivea întâmplarea pentru el. Când fiecare știu ce ducea tovarășul său, ei își propuseră schimbarea poverilor, iar acest schimb fu primit de amândoi cu o călduroasă grabă. După care fiecare se întoarse în satul lui, bucuros că l-a înșelat pe celălalt. Cum au ajuns, bunii noștri *diula* își controlară cumpărătura și fiecare, văzând ce cuprindea încărcătura, strigă mușcându-și degetele de ciudă:

— Canalia, m-a furat!

Care este cel mai hoț dintre cei doi?

Cum l-au înșelat Kotofetsy și Mahaka pe rege

(Imerina)

Kotofetsy și Mahaka au aflat că prințul se distra punând niște greieri să se lupte pe o colină. Într-o zi, Kotofetsy îl băgă pe Mahaka într-o gaură și nu-i lăsă decât o deschizătură prin care putea trece mâna. Mahaka avea un crab mare, pe care-l ținea în mână. Când prințul veni pe colină să se distreze, văzu crabul și întinse brațul să-l ia.

Mahaka îi apucă atunci mâna și începu să-l cîmpească zdravăn. Prințul, înfricoșat, strigă după ajutor:

— Mor! striga el.

Kotofetsy sosi și le spuse oamenilor de față:

— În această gaură locuiește un *vazimba* (strigoi). Trebuie mulți bani pentru a-l face să-și lase prada. Să mi se dea o sumă mare și-l voi scăpa pe prinț.

Acesta oferi 10 piaștri; dar Kotofetsy refuză să-l ajute pentru atât de puțin. Animalul dinăuntru cîmpea din ce în ce mai tare, iar prințul plîngea din ce în ce mai rău. Regele dădu 50 de piaștri pentru a-și scăpa fiul. Kotofetsy puse banii pe mâna prizonieră a prințului și spuse:

— Iată leacul ciupitului. *Vazimba*, dacă vrei să dai drumul mâinii, ea va putea ieși; dacă nu vrei să-ți slăbești strânsoarea, ea va rămâne.

Mahaka ciupi mai încet; dar reținu mâna. Kotofetsy îi spuse atunci regelui:

— Nu va putea scoate mâna dacă nu veți da 100 de piaștri; *vazimba* a refuzat la început 10 piaștri, după aceea 50.

Regele, îndurerat să-și vadă fiul plîngând și suferind, îi dădu 100 de piaștri lui Kotofetsy. Acesta din urmă puse banii pe mâna prințului și strânsoarea se desfăcu pe loc.

— Nu vă mai apropiați de locul acesta, le spuse el după aceea celor de față. Este un *vazimba* care vă va pedepsi (dorea numai să nu fie văzut Mahaka ieșind din groapă).

Când regele, prințul și oamenii au plecat, Mahaka ieși din gaură și amândoi se umflau de bucurie că și-au făcut rost de 100 de plăști atât de ușor. După puțin timp, oamenii au aflat cu mirare cum a fost înșelat regele de Kotofetsy și de Mahaka.

Kotofetsy, Mahaka și nevasta lui Andriambahoaka

(Imerina)

Andriambahoaka angaja oameni pentru muncă la orezăriile sale. Trecând pe acolo, Kotofetsy și Mahaka i-au cerut de lucru:

— Duceți-vă să cereți soției mele o sapă, le spuse fermierul.

S-au dus la colibă și i-au spus femeii:

— Doamnă, Andriambahoaka ne-a trimis să-ți cerem 100 de plăști.

— Duceți-vă la dracu'! le răspunse femeia. Mințiți!

— Cum, au zis ei, vă îndoiiți de adevărul spuselor noastre? Veniți cu noi, Andriambahoaka ne va adevăra vorbele.

Au plecat împreună și, ajunși în pragul porții, Kotofetsy și Mahaka au început să-i strige fermierului:

— Nu vrea să ne dea!

— Dă-le! a strigat Andriambahoaka nevastei sale.

— Vedeți, doamnă, au spus cei doi pungași, că nu mințeam?

S-au întors la colibă și femeia le-a dat cei 100 de piaștri.

Când muncitorii au venit la fermă să mănânce, femeia, care era foarte supărată, îi spuse soțului:

— De ce m-ai făcut să dau 100 de piaștri acestor doi oameni?

— Eu? făcu Andriambahoaka? Nu ți-am spus niciodată așa ceva. Mă iei drept nebun? Ai fost păcălită de acești doi câini sălbatici.

Furios, soțul îi prinse pe Kotofetsy și pe Mahaka și îi cusu într-o rogojină. Trebuiau să fie înecați într-un lac.

— Lasă-i pe malul apei, i-au spus lucrătorii fermierului; îi vom îneca după masă.

În timpul mesei, o femeie bătrână, care căuta un miel rătăcit, trecu pe lângă rogojină strigând:

— Unde este micul meu miel? Unde este micul meu miel?

Auzind-o, Kotofetsy și Mahaka au început să behăie:
bee! bee!

— Sărmanul meu miel, spuse bătrâna, l-au cusut în rogojină!

Și descusu sacul, din care ieșiră Kotofetsy și Mahaka, iar aceștia o luară pe bătrână și o băgară în locul lor.

Masa terminată, Andriambahoaka și oamenii lui au dat de-a rostogolul sacul în lac. O voce se auzea:

— Nu sunt eu! Nu sunt eu!

— Nu-i ascultați pe hoți, spuse Andriambahoaka. Își prefac glasul ca acela al unei femei bătrâne; încearcă să scape!

Și sărmana bătrână, care era în rogojină, a fost aruncată în lac și a murit.

Kotofetsy și Mahaka se întorc la Andriambahoaka

(Imerina)

După câțva timp, Kotofetsy și Mahaka au auzit de un om bogat care a murit. După ce au luat informații despre averea răposatului, unul dintre ei intră în mormânt și se culcă alături de cadavru. Celălalt începu îndată să strige:

— O, tatăl meu! O, tatăl meu! Ai murit? Este adevărat că m-ai părăsit? De ce nu m-ai luat cu tine? Și plângea pe mormânt.

Oamenii din sat, atrași de strigătele sale și văzându-l zbătându-se ca un nebun, l-au întrebat care-i pricina mâhnirii sale. El le-a răspuns că era fiul și moștenitorul mortului. La aceste vorbe, adevăratele rude s-au ridicat împotriva spuselor sale:

— Pentru a curma cearta, spuse Kotofetsy, îl vom întreba pe mort dacă sunt fiul lui și care este moștenitorul dintre noi.

Rudele au primit propunerea și, apropiindu-se de mormânt, au spus:

— Tată, care ești în mormânt aici, nu suntem noi oare urmașii și moștenitorii tăi?

Nu se auzi niciun răspuns. Kotofetsy repetă aceeași întrebare și o voce îi răspunse, spre marea mirare a celor de față:

— Acesta este fiul meu și moștenitorul meu.

De mai multe ori, mortul nu-i răspunse decât lui Kotofetsy și rămase mut când rudele îl întrebau. Așa cum erau înțeleși, Kotofetsy moșteni toate bunurile omului bogat.

După ce a luat în primire averea, Mahaka, care din fundul mormântului răspunsese întrebărilor lui Kotofetsy,

veni să-și ia partea lui de moștenire. S-au dus după aceea să-i facă o vizită lui Andriambahoaka și consătenilor lui pentru a le arăta piaștrii, perlele și bijuteriile pe care spuneau că le-au găsit în fundul lacului:

— Vrând să ne înecați, ne-ați îmbogățit. În loc de moarte, iată bogăția! Ce soartă bună avem! Și încă nu am luat decât o mică parte din bogățiile pe care le aveam la îndemână.

Oamenii din sat le-au cerut lui Kotofetsy și Mahaka să-i ducă la locul unde se găseau toate acele comori:

— Iată ce trebuie să faceți pentru aceasta, au spus Kotofetsy și Mahaka: mai întâi vor fi aruncați bărbații, iar după ei și femeile. Veți fi mirați văzând toate bogățiile acelea – și sunt atât de multe, încât veți fi încântați.

Oamenii din sat erau convinși că cei doi tovarăși le spuneau adevărul. Doar ei îi aruncaseră în lac și acum îi vedeau întorcându-se, cu mâinile pline de piaștri și bijuterii.

— Să mergem la lac, au strigat oamenii.

Kotofetsy și Mahaka i-au așezat la rând și i-au legat pe unul de celălalt, spunându-le că o fac pentru că unii dintre ei vor vrea, odată ajunși în lac, să le-o ia înaintea consătenilor lor și să-și însușească bijuteriile cele mai frumoase. Sosiți la marginea lacului, Kotofetsy și Mahaka

au început să-i împingă în apă pe bărbați, unul după altul, strigând:

— Ah! Niciodată nu veți putea cheltui banii care sunt acolo.

Când toți bărbații, printre ei și Andriambahoaka, au fost înecați, Kotofetsy și Mahaka s-au întors în sat și le-au spus femeilor că soții lor s-au înecat și că nu se vor mai întoarce. Femeile și copiii au aflat această știre cu durere, căci puneau moartea bărbaților lor pe seama unui accident, necunoscând înșelăciunea celor doi. Dar au văzut curând că Mahaka și Kotofetsy nu-i îndemnaseră pe soții lor să meargă la lac decât spre a-i ucide și a pune mâna pe bunurile lor. Cei doi înșelători s-au făcut regii satului în care ei erau singurii bărbați.

Cum au înșelat Kotofetsy și Mahaka un om bogat

(Imerina)

Într-o zi, Kotofetsy și Mahaka au acoperit cu pene de cocoș o pisică sălbatică pe care au pus-o într-un coș. S-au dus după aceea la un om pe care-l știau foarte bogat. Au ajuns la el seara. S-au grăbit să intre în colibă, după care stăpânul casei le spuse:

— Ce aveți în coș, prietenii mei?

— Un cocoș al regelui, i-au răspuns ei. Suntem însărcinați să i-l ducem. Asta este și pricina călătoriei noastre.

Bogatul proprietar, cuprins de respect pentru acești trimiși ai regelui, le-a dat să mănânce și le-a arătat unde să se culce. Înainte să adoarmă, cei doi mincinoși l-au întrebat pe proprietarul colibei dacă nu avea în casă vreun animal care l-ar putea mânca pe cocoșul regelui. Acesta îi asigură că n-aveau de ce să se teamă și toată lumea adormi.

La miezul nopții, Kotofetsy și Mahaka au scos pisica sălbatică din coș. Animalul, pus în libertate, începu să străbată coliba urcându-se până la acoperiș, căutând o deschizătură ca să fugă. Multele plimbări ale pisicii făcură zgomot:

— Stăpâne, au spus Kotofetsy și Mahaka, auzi aceste zgomote? Nu cumva mănâncă cineva cocoșul regelui? Aprinde focul să vedem ce se petrece.

Cum izbucni flacăra, văzură pisica sălbatică și podeaua acoperită cu pene de cocoș.

— Privește, spuseră Kotofetsy și Mahaka; pisica ta sălbatică a mâncat cocoșul pe care regele îl iubea atât de mult. Te vom duce înaintea regelui ca să aleagă pedeapsa pe care să ți-o dea. Reaua ta credință este vădită în această

treabă și ai mințit spunând că cocoșul era în siguranță. Știai bine că pisica ta sălbatică era aici. Să mergem, vino cu noi la rege.

— Nu știu, spuse omul tremurând, cum a intrat în casă această pisică sălbatică, nici cum au ajuns aici aceste pene.

— Te încăpățânezi să nu-ți recunoști crima? strigară Kotofetsy și Mahaka. Reaua-credință nu este cu toate astea de tăgăduit. Te vom lega și te vom duce la rege, care va fi nemângâiat de pierderea cocoșului său.

Omului i se făcu frică:

— Stăpânilor, spuse el, luați acești 10 piaștri și nu spuneți nimic regelui.

— Nu, nu, răspunseră cei doi, nu ne primejduim noi viața pentru 10 piaștri.

Le dădu atunci 20 de piaștri, dar în fața refuzului și amenințărilor celor doi hoți, sui până la 100 de piaștri, pe care aceștia îi primiră și-i luară cu multă bucurie.

Omul care a vrut să se măsoare cu
Kotofetsy și Mahaka

(Imerina)

Un om, care auzise vorbindu-se despre faptele minunate ale lui Kotofetsy și Mahaka, dorea mult să se măsoare cu ei. Se lăuda, înainte de a-i cunoaște, că-i va întrece în șiretenie și înșelăciuni. Într-o zi, când era în căutarea celor doi tovarăși, întâlni doi bătrâni care se încălzeau la soare, la ușa unei case de locuit:

— Știți, întrebă el, unde locuiesc cunoscuții pungași Kotofetsy și Mahaka? Aș fi foarte bucuros să-i cunosc.

— Iată casa lor, acolo, îi răspunseră bătrânii, arătându-i o colibă. Dar scoate-ți toată îmbrăcămintea ca să nu ți-o ia; o vom păzi noi în lipsa ta.

Omul se dezbracă de tot și-și lăsă toată îmbrăcămintea, de la *lamba* la *salaka*³⁸ în paza celor doi bătrâni. Când a ajuns în colibă, au cerut să-i vadă pe Kotofetsy și pe Mahaka.

— Nu i-ați văzut? au spus locuitorii colibei. Sunt cei doi care erau lângă ușă.

Omul, aiurit, se întoarce să-și caute îmbrăcămintea pe care o încredințase chiar lui Kotofetsy și lui Mahaka, dar cei doi tovarăși, care se prefăcuseră în bătrâni, nu mai erau acolo. Păcălitul se întoarce acasă gol, urmărit de huiduielile

³⁸ Fâșii de pânză pe care bărbații și le leagă în jurul mijlocului.

oamenilor din sat, și mărturisi că Mahaka și Kotofetsy erau mari meșteri hoți.

Postfață

În ultimii zece ani, presa noastră a început să tipărească tot mai multe știri despre lupta de eliberare a popoarelor din Africa de sub stăpânirea colonialistă, despre cucerirea independenței unor state al căror nume s-au rostit la noi pentru întâia oară. Vitrinele librăriilor s-au îmbogățit treptat cu lucrări din ce în ce mai documentate despre Africa și despre popoarele africane. Zecile de mii de volume din bibliotecile publice sau particulare au deschis cititorilor din orașe și din satele cele mai mărunte zeci de mii de ferestre spre acest continent îndepărtat unde trăiește o lume până acum puțin cunoscută la noi, o lume care ne uimește prin vigoarea cu care își croiește drum spre viitor.

Multă vreme cunoștințele generale, destul de sumare, însușite în școală din manualele de geografie și de istorie au făcut ca, pentru mulți, Africa să însemne în primul rând Nilul și Egiptul – patria piramelor, a sfinxului și a templelor faraonice învăluite în nimbul celebrității lor monumentale – sau pământul pe care a fost clădită marea Cartagină; a însemnat marșul legiunilor romane și capitularea Cleopatrei, expediția lui Napoleon. Pentru alții, Africa era Sahara arzătoare cu dune de nisip mișcător prin care înaintau alene caravane de cămile – corăbiile deșertului –, era ținutul cu întunecoase păduri tropicale, cu copaci imenși legați între ei cu liane dese printre

care se jucau maimuțe săltărețe și gălăgioase; prin tufișuri mișunau lei, pantere, hiene și gheparzi, în ape trăiau crocodili și hipopotami și prin savane alergau struți, rinoceri, girafe, gazele, elefanți și zebre. Erau mulți și cei care citiseră despre măreția sălbatecă a cascadei Victoria, a lacului Ciad, a cataractelor fluviului Congo sau despre strania apariție a vârfurilor înzăpezite ale muntelui Kilimanjaro într-un peisaj tropical. Despre oameni însă, despre cei peste două sute de milioane de locuitori ai acestui continent mai mare de trei ori decât Europa se știa atât de puțin, încât pe canavaua rară și destul de exotic colorată a cunoștințelor, fantasia cititorilor unor narațiuni mai mult sau mai puțin literare, traduse și tipărite în fascicule – la modă la începutul veacului nostru –, broda cu ușurință imaginea unor oameni cu pielea neagră care umblau despuiați și se furișau prin hățișuri. Și astfel, prin generalizare, se contura părerea că locuitorii negri ai Africii erau asemenea unor sălbăticiuni pentru care nu putea fi o fericire mai mare decât să fie capturați, „îmblânziți” și ridicați la „rangul” de sclavi în palatele sultanilor sau pe plantațiile latifundiilor. De altfel, ideea „negrului barbar” nu este a noastră³⁹. Ea a dominat întreaga Europă și are încă rezonanțe și astăzi. A fost întreținută timp îndelungat de știri publicate în presă, de romane și povestiri tipărite în ediții ieftine, de zvonuri și comentarii neîntemeiate, aservite intereselor colonialiștilor care o cultivă încă în asemenea măsură încât în

³⁹ Cf. nota A, *infra*, p. 470.

Africa de Sud apartheidul a ajuns în zilele noastre la forme înspăimântătoare.

Astăzi, zecile de mii de ferestre deschise de tot atâtea volume răspândite în toată țara îi ajută pe sutele de mii de cititori români să vadă că popoarele Africii au o istorie, că oamenii care locuiesc în Africa – asemenea celorlalți oameni care trăiesc pe alte tărâmurile – au moștenit de peste veacuri de la strămoșii lor o civilizație specifică și o cultură populară caracteristică. Cercetarea istoriei, a vieții, a modului de trai, a mentalității și a înșușirilor artistice ale acestor oameni merită cel puțin tot atâta osteneală câtă s-a depus pentru prospectarea și amenajarea în vederea exploatării a terenurilor aurifere, diamantifere, carbonifere, radioactive care, dacă au adus întreprinzătorilor de rasă albă bogății imense, stăpânitorilor de drept le-a provocat cumplită nefericire. Nimicirea prejudecății inferiorității omului negru față de ceilalți componenți ai speciei⁴⁰ ar restabili omenia și ar aduce în patrimoniul spiritual al omenirii noi opere de artă și cultură care nu sunt cu nimic mai prejos decât cele recunoscute unanim până acum.

În rândurile care urmează nu vom relua discuții privitoare la preistoria Africii, la apariția lui *homo sapiens* aici datorită condițiilor fizice favorabile, pentru că acestea au fost citite de curând în cartea lui Basil Davidson⁴¹, așa cum sunt cunoscute și comentariile despre uimitoarele monumente și despre

⁴⁰ Cf. nota B, *infra*, p. 471.

⁴¹ *Redescoperirea Africii vechi*, Editura Științifică, București, 1964.

grămezile de zgură de fier rămase din mileniul întâi înaintea erei noastre la Meroe⁴², descoperirile de la Nok⁴³, de la Benin și Ife⁴⁴, ruinele de la Zimbabwe⁴⁵. Nu vom căuta să discutăm nici despre reprezentările religioase, despre morala, arta plastică sau gândirea popoarelor africane, obiectul unei alte lucrări interesante apărute recent⁴⁶. De asemenea, nu vom face nici analiza stărilor economice și politice locale⁴⁷, ci vom încerca cu ajutorul poveștilor populare să schițăm câteva trăsături omenești din viața de toate zilele a negrilor, viață asemănătoare în coordonatele ei majore cu viața celorlalți oameni, diferențiată doar prin amănunte specifice de comportare în relații, de adaptare la mediu și de exteriorizare a emoției.

Comunitatea africană nu trebuie câtuși de puțin socotită o masă amorfă, plămădită din același aluat. În Africa trăiesc popoare de rase diferite chiar dacă au pielea asemănătoare la culoare, se vorbesc circa șase sute de idiomuri din care doar trei sute sunt descrise științific și categorisite în șase grupe lingvistice mari, se cunosc mai multe zone economice

⁴² Nubia.

⁴³ Nigeria.

⁴⁴ Nigeria de Sud.

⁴⁵ Rhodesia de Sud.

⁴⁶ C.I. Gulian, *Despre cultura spirituală a popoarelor africane*, Editura Științifică, București, 1964.

⁴⁷ Cf. publicațiile Editurii Politice – din 1957 până azi – despre Africa.

diferențiate⁴⁸ care se reflectă într-o multitudine de zone de cultură deosebite între ele, ce includ populații diferite. Bineînțeles că granițele care despart aceste zone nu sunt tranșante, ca o linie, ci la marginile comune se petrec întrepătrunderi culturale mai mult sau mai puțin adânci, comandate de o comunitate de interese, de un limbaj comun, de anumite relații sociale sau chiar de o calitate superioară tehnică sau estetică. Așa se poate explica interpenetrația și circulația pe diferite arii a unor elemente de cultură materială și spirituală care dau un aer general de unitate creațiilor culturale africane, în realitate însă foarte clar deosebite.

Înțelegând în profunzime acest fenomen asemănător oarecum osmozei, în care permeabilitatea este determinată de concordanța de conținut a elementului respectiv de cultură cu necesitatea practică sau estetică a celor care îl receptează, și răspunde unor canoane tradiționale transmise de la o generație la alta, putem explica și existența în narațiunile unor popoare îndepărtate a unor motive culturale identice, reprezentate însă prin procedee artistice locale. Dacă aceste concordanțe nu există, elementul de cultură populară nu trece mai departe și rămâne caracteristic zonal sau etnic.

Narațiunile populare africane, asemenea tuturor narațiunilor populare autentice, sunt sensibile în înregistrarea vie a celor arătate mai sus și din acest punct de vedere, îndată ce au fost culese și fixate în scris, pot sta mărturie documentară pentru

⁴⁸ Cf. nota C, *infra*, p. 471.

sublinierea unor aspecte de viață care n-au fost prinse în alte documente scrise, dar pe care tradiția orală le-a transmis peste timp prin mijlocirea reprezentării fabuloase.

În felul acesta, poveștile, snoavele, legendele, în general narațiunile unui popor ne ajută să-i cunoaștem mai adânc viața adevărată de toate zilele, cu preocupările mărunte ce conturează năzuințele oamenilor. Eroii narațiunilor populare, chiar atunci când sunt înzestrați de povestitor cu atribute deosebite de vitejie sau de istețime, își păstrează totuși tipul fizic al poporului respectiv și firea omenească, cu simțiri omenești și reacții firești față de evenimente dramatice, asemănătoare cu cele din viața obișnuită. Ei nu depășesc cadrul material cunoscut al locului în care trăiesc povestitorii, nici atunci când se plimbă pe tărâmurii fermecate, și nu încalcă mentalitatea grupului social din care fac parte integrantă. Procedeele de realizare artistică sunt atât de organic determinate de modul de gândire și comportare cotidiană a povestitorului, încât reflectarea aspectelor de viață este veridică chiar și în narațiunile în care predomină reprezentarea fantastică.

Poveștile populare sunt create de oameni și spuse pentru oameni. Rolul lor este să instruiască, să distreze, să comunice un mesaj, să demonstreze. În dezvoltarea culturii populare, poveștile de toate speciile au avut un rol important.

În ce-i privește pe africani, mulți exploratori și cercetători spun adesea să aceștia prețuiesc povestitul în cel mai înalt grad, că în multe locuri unele povești sunt folosite ca mijloc pedagogic de inițiere a tinerilor care ies din adolescență sau ca mijloc de transmitere a tradițiilor strămoșești, iar povestitorii talentați se

bucură de un mare respect. O mărturie directă a acestui fapt, proiectată însă pe un trecut îndepărtat, o găsim chiar într-o poveste din Kordofan: „Far-Li-Ma începu să povestească. Regele Akaf asculta. Musafirii ascultau. Regele și musafirii uitară să mai bea. Uitară până și să respire. Sclavii uitară să servească. Uitară și ei să mai respire. Povestea lui Far-Li-Ma era ca hașişul. Când se isprăvi, toți erau cufundați într-o visare binefăcătoare. Regele Akaf își uitase gândurile sale de moarte. Niciunul din cei de față nu-și dăduse seama că Far-Li-Ma povestise de seara până dimineața. [...] În fiecare seară Far-Li-Ma trebuia să povestească. Știrea despre poveștile lui Far-Li-Ma se răspândi la curte, în capitală, în țară. [...] Când trecea pe străzi, o escortă de robi îl urma. Poporul îl iubea. Oamenii își descopereau pieptul în fața lui” (*Căderea țării Kah*).

Povestea este deosebit de interesantă prin caracterul său legendar; evocă imaginea unui stat străvechi sclavagist care a existat în Antichitatea istorică și profilează, în perspectivă, tradiția povestitului. Provenită dintr-o zonă cu una din cele mai vechi și mai autentice civilizații africane care s-a dezvoltat în primul mileniu înaintea erei noastre, pe cursul mijlociu și inferior al Nilului, ea evocă aspecte de viață și obiceiuri consemnate de altfel și de istorie. Din poveste aflăm despre uciderea rituală a regilor, care s-a practicat în vechime, despre marea bogăție în aur și aramă din orașul Nafta, despre întinsele legături comerciale peste marea de la răsărit⁴⁹, despre popoarele

⁴⁹ Marea Roșie.

din sudul țării (Africa Centrală și de Est) care, supuse de suveranul nilot, îi trimiteau acestuia arme de fier în a căror făurire erau mari specialiști; mai aflăm că regii locului aveau obiceiul să-și acopere fața ca să nu fie priviți de poporeni, aflăm despre lupta pe care o ducea regele cu clasa sacerdotală pentru asumarea puterii de stat, precum și despre înflorirea statului sclavagist odată cu biruința suveranității regale.

Toate aceste aspecte au fost socotite importante de masele populare și au fost transmise oral, prin povestitori, generațiilor succesive drept mărturie a unui trecut de cultură. Luate în considerație alături cu vestigiile materiale, astfel de mărturii colorează cunoașterea trecutului cu ceea ce nu pot dezvălui suficient de clar obiectele de piatră, ceramică sau metal. Ele ne aduc în prezent tabloul complex de simțăminte omenești, de viață socială, cu comportările, emoțiile, modul de a gândi și de a reacționa al celor care au făurit obiectele descoperite de arheologi.

Cu cât este mai amplă cunoașterea unei societăți omenești, cu atât mai prețioase sunt și învățămintele. Dacă în mod ușuratic în trecutul apropiat s-au făcut afirmații despre „negrul barbar”, afirmații tot atât de ușuratic acceptate fiindcă și cei care vorbeau, și cei care credeau judecau doar niște aparențe izolate pe care le comparau cu modul lor de viață dezvoltat pe cu totul alte coordonate materiale și spirituale, iată că, după ani și ani, adunându-se mărturiile unor cercetători fără prejudecăți, popoarele Africii încep să apară într-o lumină mai clară. Omenirea începe să înțeleagă că, de fapt, acolo unde mulți învățați ai secolului al XIX-lea scriau încă pe harta Africii „hic

sunt leones”⁵⁰ existau oameni cu o istorie bogată și frământată, cu rădăcini adânci în trecutul îndepărtat. Despre astfel de teritorii avem mărturii autentice, grăitoare: „Când am pătruns în teritoriul Kassai – Saukuru (centrul Africii Ecuatoriale) în anul 1906, am mai găsit încă sate ale căror ulițe principale erau mărginite de fiecare parte, cale de mile, de patru rânduri de palmieri și ale căror colibe, ornamentate fiecare în mod încântător, erau tot atâtea opere de artă. Nu era niciun om care să nu poarte o armă somptuoasă de fier ori de aramă, cu lamele incrustate, cu mânerele acoperite cu piele de șarpe. Peste tot vedeai catifele și stofe de mătase. Fiecare cupă, fiecare pipă, fiecare lingură era un obiect de artă, întru totul demn de a fi comparate cu creațiile în stil roman european. Dar toate acestea nu erau decât puful deosebit de fraged și lucitor care acoperea un fruct fermecat și copt; gesturile, comportarea morală a poporului întreg, de la copilul mic până la bătrân, cu toate că se păstrau în limitele absolut naturale, erau impregnate de demnitate și de grație...”⁵¹. O altă mărturie, din altă zonă a Africii, care demonstrează indirect același lucru se referă la orașul Kelimane din Zambezi: „Aici era în trecut cea mai mare piață a cafrilor care coborau cu produsele lor până la marile lacuri Niasa și Tanganika. O activitate fără seamăn domnea; Orientul asiatic își trimitea aici pagaiele sale în număr de zeci de

⁵⁰ „Aici trăiesc lei” (lat.).

⁵¹ Leo Frobenius, *Histoire de la civilisation africaine*, ediția a VI-a, Paris, 1936, p. 15.

mii pe an... Locuitori numeroși populau malurile Zambeziului până la muntele Kilimanjaro; ei aduceau praf de aur de pe Muira, de la Tete, pene de struț de la Zumbo, piei de rinocer, de zebra, de hipopotam, cocos, cauciuc, arahide... Astfel se explică cum în vechime se aflau aici palate, cum orașul este croit cu străzi regulate, grădini superbe și plantații uriașe”⁵².

Asemenea mărturii ne fac să privim cu totul altfel „oamenii negri”, să îndepărtăm prejudecățile care și astăzi mai continuă să stea la baza discriminărilor rasiale.

În domeniul literaturii populare, dacă ne situăm pe o poziție științifică, putem face observații prețioase și reale asupra oamenilor care o creează. În narațiunile populare de fapt se reflectă, în mod artistic, universul celor care spun sau ascultă o poveste, o snoavă, o legendă, o povestire. În ele găsim o imagine complexă a unui mod de gândire determinat istoric de aspecte social-economice specifice locului și grupului etnic respectiv, în orice parte a globului s-ar afla. Etnologii au început să facă din ce în ce mai mult diferența între literatura scrisă și narațiunile populare⁵³, care nu mai sunt analizate doar după criteriile teoriei literare, cum făceau filologii care le considerau unilateral

⁵² Ion Catina, *Memorii de călătorie în sud-estul Africii* (1900-1906) (după Val. Tebeică, *Străbătând lumea*, Editura Științifică, București, 1962, p. 276).

⁵³ Care circulă pe cale orală, adică spuse – povestite. Dacă vreuna din ele a fost culeasă și scrisă, varianta respectivă a devenit un document pentru cercetare, însă povestea nu a încetat să circule și pe cale orală, potrivit legilor folclorului.

literatură, ci și după o metodologie proprie cercetării poveștilor populare care se dezvoltă ca o disciplină științifică de sine stătătoare. Este și natural, deoarece literatura scrisă corespunde unei culturi intelectuale care timp de milenii a folosit documente scrise, ceea ce a ușurat dezvoltarea gândirii individuale și a înlesnit ridicarea științelor și artelor la o mare specializare. Narațiunile populare sunt produsul culturii populare care s-a sprijinit pe memoria colectivității, care nu este mecanică, ci asociativă și selectivă, dezvoltându-se și continuându-se prin transmitere orală, vizuală, auditivă, imitativă. Procesul de gândire la preluarea și transmiterea unui fapt de cultură populară nu s-a bazat pe documente scrise, care au o formă fixă, ci pe sfere de noțiuni determinate de ideologia și de interesul material și spiritual pe care-l prezentau ele pentru viața grupului social respectiv, ca și de stadiul de cunoaștere la care ajunsese acel grup. De aceea, în mijlocul tuturor faptelor de cultură populară se află omul care, prin inteligență, prin muncă, polarizează, dinamizează și îmbină logic toate elementele înconjurătoare în funcție de cele două mari comandamente: conservarea speciei și perfecționarea ei.

Viața, în complexitatea sa, este ireductibilă; ea poate fi însă studiată în diferite aspecte particulare, ținându-se seamă de legătura permanentă dintre aceste aspecte. Principiul stă la baza oricărei cercetări științifice, deci și a cunoașterii narațiunilor populare care sunt o reflectare artistică a vieții prin mijloace specifice.

Pășind așadar la cercetarea narațiunilor populare, în general remarcăm de la început că acțiunea se profilează simultan în

cinci planuri pe care însă nu le considerăm separat, ci în strânsă legătură și interdependență. Este vorba de *planul material*, reprezentat prin peisaj, bunuri materiale și unelte; *planul social-istoric* reprezentat prin instituții, relații între categorii de oameni, ocupații, deprinderi; *planul etic* realizat prin credințe, obiceiuri – tradiții, comportare în relații; *planul psihologic*, care reflectă mentalitatea și sentimentele; *planul estetic*, realizat prin sunet, culoare, mișcare, volum. Din dozarea elementelor lor componente potrivit talentului povestitorului sau funcției pe care o are specia de narațiune spusă de acesta, din împletirea lor cu acțiunea și din sublinierea rostului fiecărui personaj, narațiunea capătă caracterul unei reprezentări dramatice, sugerată însă imaginației fiecărui ascultător care are libertatea să coloreze fiecare scenă potrivit sensibilității și emotivității sale. Așa se explică și faptul că multe povești populare au o răspândire foarte mare și multe par asemănătoare, deși de fapt se deosebesc în mare măsură deoarece planurile nu sunt aceleași.

Tot de aici și din natura procedeele artistice folosite în creație decurge și deosebirea între literatura scrisă și narațiunea populară. Pe când în cea dintâi autorul expune cititorilor punctul său de vedere, în cea de a doua povestitorul sugerează un fel de scenariu fixat pe planurile amintite, fiind el însuși și actor, și scenograf, atrăgându-l pe ascultător să participe personal, ajutându-l să completeze emoțional schema sugerată de el. Și într-un caz, și în celălalt, rezultatul este emoția estetică, însă de nuanțe diferite. Singularizat în primul caz, generalizat în al doilea. În primul caz este o comunicare prin descriere ca într-o expoziție de pictură, sau poate chiar ca într-un film. În al doilea

este o comunicare prin solicitare, asemănătoare unui concert de muzică stereofonică în care ascultătorul stă în centrul de întâlnire a sunetelor venite din toate părțile spre a forma armonia în urechea lui.

În basmele negrilor, ca și în ale noastre sau ale oricărui alt popor, se poate întâlni o gamă întinsă de simțăminte și atitudini omenеști descrise cu o naturalețe cuceritoare. Atmosfera de oralitate care se degajează din povestire este atât de puternică, încât slovele tipărite încep să se șteargă, transformându-se în cuvinte rostite. Comunicarea este atât de directă și atât de sugestivă, încât scenele descrise capătă relief, personajele trăiesc aievea și, pe nesimțite, ne fac părtași activi ai întâmplărilor și gândurilor lor. Este o însușire pe care o au toate narațiunile populare autentice, pe care o găsim în basmele tuturor popoarelor, pe care o întâlnim în marile opere ale literaturii scrise. Măiestria artistică nu se realizează prin folosirea unor procedee literare întortocheate, rezultate din nevoia de a exprima senzații, sentimente și situații alambicate. Ea se realizează prin dozarea judicioasă și spontană pe care artistul popular o face cu sinceritate când în narațiunile sale redă fabula încadrată în orizontul realităților în care trăiește el și cei cărora le povestește, prin exprimarea simplă, directă, cu mijloacele specifice graiului local, exprimare în care chiar hiperbolizarea fantastică este acceptată ca o figură convențională, poetică și încadrată în realitate fără niciun fel de nuanță de absurd.

După cum se reflectă în povești, viața negrilor este grea și redusă la forme rudimentare. Este drept că în narațiunile lor, ca de altfel în narațiunile populare de pretutindeni, nu vom întâlni

descrieri amănunțite ale mediului natural și material așa cum se găsesc în special în literatura scriitorilor romantici. În narațiunile populare peisajul este doar enunțat, mai mult pentru localizarea acțiunii, iar obiectele folosite de eroi, mediul material sunt amintite în măsura cerută de claritatea povestirii, fiindcă și povestitorul, și ascultătorii trăiesc în același peisaj, folosesc același fel de bunuri, aceleași unelte și nu mai simt nevoia să vorbească despre ele în mod special decât dacă noțiunea respectivă este hiperbolizată. Totuși, oricât ar fi de sumare, aceste menționări ne îmbogățesc cunoașterea vieții celor cărora le aparțin basmele. Astfel, dintr-o poveste aflăm că pentru unii kabili sursa principală de viață este vânătoarea, pe care o practică în grupuri de familie: „Un vânător a vânat multă vreme, împreună cu frații și rudele sale, într-o anumită regiune. El și ai săi stârpăreau toate animalele din acea parte, până nu mai rămase niciunul. Atunci, vânătorul își adună rudele și le spuse: «Am omorât toate animalele de vânat din acest ținut. Acuma trebuie să mergem în altă parte. Pregătiți-vă de plecare». Și vânătorul plecă cu cele șapte femei ale sale, cu frații și cu părinții săi” (*Lămpile de viață ale terielelor*).

În Kordofan se întâlnește nomadismul, în formă foarte asemănătoare cu viața ȋiganilor nomazi: „Tatăl meu și noi toți călătorim fără încetare. Suntem când ici, când colo. Nu stăm niciodată pe loc și de-abia ajungem undeva, că ne și întrebăm unde vom pleca a doua zi” (*Farisul*).

Din altă poveste aflăm că la populațiile malinke se păstrează cu strictețe diferențele de castă – probabil o reminiscență a timpurilor de bogăție și măreție pe care acest popor le-a avut

Între secolele al XIII-lea și al XVII-lea, când a dominat politic și militar întregul Sudan occidental: „Dede, învinsă de sete, primi schimbul. *Griota* îi scoase atunci *pagnesul* și *bubuul* și-i dete în schimb îmbrăcămintea roșie a castei sale, cu care se îmbracă prințesa” (*Falsa logodnică*).

Și astfel, din fiecare poveste aflăm câte ceva: că la malgașii antanbuaka lăcustele sunt prețuite ca o mare delicată alimentară, că la ei orezul este cultura cerealieră de bază, față de alți negri care cultivă *sorgo* sau mei; că în Kordofan elefanții sunt prinși în niște gropi mari acoperite cu câteva ramuri subțiri care se rup sub greutatea animalului și-l fac să cadă în cursă, că pentru a se feri de fiare locuințele sunt îngrădite ca niște cetăți, că femeile kado zdrobesc grăunțele într-o puiă mare de lemn cu ajutorul unui pisălog pentru a obține făină, că bisșarinii din deșertul Libiei trăiesc în corturi, aflăm cum se face focul la triburile ngango: „Masasi spuse: «Ajută-mă să facem foc. Eu voi ține *șimandira*; tu vei învărti *rusika*». Mwuetsi făcu ceea ce-i cerea Masasi. Masasi ținu lemnul culcat. Mwuetsi învărti celălalt lemn. Când focul se aprinse, Mwuetsi se culcă de cealaltă parte a focului” (*Poveste*).

Tot așa aflăm numeroase date despre bunurile materiale, despre unelte, floră, faună, despre modul de viață, instituții, profesiuni, deprinderi și multe altele pe care, dacă le situăm pe o hartă în zonele de unde sunt poveștile respective, căpătăm o imagine vie a modului de trai al popoarelor din Africa. Datele științifice comunicate în tratate de geografie, etnografie, etnologie, psihologie, economie etc., capătă relief și mișcare, se colorează, se contopesc, evadează din cadrul expozițional, ne

Înconjoară, ne solicită afectiv să le facem să trăiască, devin un mic univers al cărui nucleu dinamizator este omul, același om care, în orice parte a lumii, de mii de generații, observă natura în complexitatea ei și caută să-i prindă tainele, să o cunoască, să o stăpânească.

Observația omului negru nu s-a dezvoltat însă numai în raport cu mediul înconjurător pe care trebuia să-l cunoască, să-l pândească, să-l surprindă pentru a putea supraviețui. Spiritul de observație s-a exercitat și asupra lui însuși, asupra modului de a gândi, al său și al semenilor săi, asupra reacțiilor față de felurite împrejurări în care era pus în procesul relațiilor sociale.

Această observație este plină de subtilitate și își dozează ascuțimea după categoria faptelor pe care le disecă sau potrivit destinației pe care o are. Faptele mărețe sunt subliniate, atitudinile reprobabile – lașitatea, lipsa de cuvânt, lăcomia, avariția, superficialitatea – sunt biciuite. Prin menționarea, aparent fără însemnătate, a unui mod de a gândi, a unei comportări socotite banale, se fixează profilul moral al personajului vizat, se generalizează o normă de purtare, se creează un exemplu.

Una din virtuțile cele mai prețuite în basmele negrilor este vitejia. Este de înțeles că într-un mediu natural în care omul nu a intervenit aproape cu nimic pentru a supune natura, același om are nevoie de forță fizică și de curaj ca să poată trăi. În acest sens, în perioada de inițiere a tinerilor, perioadă care se practică în mod ritual, aceștia trebuie să treacă prin numeroase probe de răbdare, de stăpânire de sine, de voință, fiind supuși la flagelare, tatuare, amenințări, tocmai spre a fi oțeliți, a fi pregătiți pentru

întâmpinarea durităților vieții. Omul simte această duritate și încearcă să o atenueze prin cunoaștere, prin perfecționare, prin curaj. Acest curaj însă trebuie dovedit permanent nu numai prin lupta însăși, ci chiar prin comportare, prin gest, care în narațiunile negrilor capătă o mare valoare reprezentativă.

În basmul *Samba Gueladio Diegui*, în *Farisul*, în *Lecție de curaj*, în *Ntiy*, în *învingătorul șarpelui boa*, în *Legenda lui Ngurangurane, fiul crocodilului* etc., metaforele subliniază tocmai această virtute într-un complex de comportări ale personajelor, colorând afectiv exemplificarea.

În primul basm, Samba, fiul răposatului rege peuhl din Fouta-Senegal, a fost depozitat de dreptul său de moștenire de către fratele tatălui său care a preluat conducerea țării și a împărțit Fouta numai între cei opt feciori ai săi, iar Samba nu a căpătat nimic. Pentru a-și putea recâștiga bunurile și rangul, tânărul nedreptățit a trebuit să aleagă pribegia spre a găsi mijlocul să-și recucerească regatul. De aici pornește pretextul dramatic care ne transportă într-o lume cu care participăm direct la întâmplări și emoții. Eroii, cu toate că se mișcă într-un peisaj exotic și au comportări ciudate pentru noi, care avem cu totul alte deprinderi și alt mod de trai, ne sunt totuși foarte apropiați, ne devin asemănători prin atmosfera general umană care se degajă din povestire și care face ca prejudecățile să se șteargă.

Unchiul lui Samba, prin răspunsul pe care i-l dă nepotului învățat de griotul⁵⁴ său să-și ceară dreptul asupra unei părți din Fouta: „Dacă-ți trebuie, fă în așa fel și ia-o; dacă nu poți s-o iei, paguba ta!”, nu se deosebește cu nimic de atâția alții care au răspuns la fel în situații asemănătoare, în oricare parte a lumii. În schimb Samba, care este momit de trei ori cu daruri neînsemnate și e gata să le primească, neștiutor și cu inima curată ca a lui Parsifal din legenda medievală europeană, își scutură inocența, își face pregătirile de plecare, încalecă pe iapa sa Umulatoma și amenință: „Plec din Fouta”, ceea ce nu sună deloc a resemnare ori simplitate în comportare. Interesant este că și din această scenă, ca de altfel din nenumărate altele, se desprinde calitatea umană a povestitorului care, chiar dacă este socotit deosebit de talentat, cu un mare dar de evocare etc., face totuși parte din comunitatea în care s-a născut, a trăit, a simțit și a activat ca membru al tribului respectiv, este asemenea concetățenilor săi, îi reprezintă ca indivizi. Fiind capabil de o atât de subtilă dedublare a personalității sale, pe de o parte împrumutând personajelor caractere deosebitoare, pe de alta realizând atmosfera în care acestea se mișcă, el dă dovada unei inteligențe și unei sensibilități artistice, unei atitudini etice care distruge aserțiunea situării negrilor pe o treaptă spirituală înapoiată.

Și pentru ca gestul lui Samba să fie mai subliniat și să pregătească înțelegerea faptelor lui vitejești, calul său poartă un

⁵⁴ Cf. nota D, *infra*, p. 472.

nume, tot așa cum și calul regelui Birama se numește Golo, așa cum și eroii legendelor cavalierești aveau cai ce purtau nume ajunse celebre: Bayard, Morvareh, Gadifer. Atmosfera devine și mai festivă, gestul și mai convingător când Samba capătă și pușca Busalarbi tot datorită unei atitudini de curaj: „....a ajuns, în sfârșit, la o baltă, unde a văzut un *guinar* foarte înalt, care se scălda. Zmeul se întoarse către el și din toate părțile trupului său îi țâșniră flăcări. Samba nu se sperie, îl privi drept în față. Atunci zmeul crescă până ce atinse cerul cu capul.

— Ce faci acolo? îl întrebă liniștit Samba. Vrei să vezi dacă mi-e frică de tine?

Zmeul se făcu din nou mic.

— Niciodată, zise el, n-am văzut un om atât de curajos ca tine. Pentru asta îți voi dăruia ceva!

Și îi întinse o pușcă.

— Samba, întrebă el, cunoști numele acestei puști?

— Nu, răspunse Samba, nu-l cunosc!

— Numele ei este Busalarbi, reluă zmeul. E de-ajuns să o scoți din îmbrăcămintea ei, pentru ca dușmanul tău să pice mort!”.

Stilul de nuanță declamatorie ne face să ne zboare gândul la Joyeuse, sabia lui Charlemagne, sau la Balmung, paloșul lui Siegfried.

Aceeași stăpânire de sine, în același ton, eroul o arată și în alte împrejurări: „Regele Birama încălecă pe calul Golo (adică alezanul). Călări plin de mânie și, dincolo de sat, îl ajunse pe Samba Gueladio. Acesta opri turma și-l așteptă liniștit pe Birama.

— Tu ești acela care ai venit să-mi fure boii?

— Da, eu sunt. Dar îți voi lăsa câțiva și ție, dacă asta îți face plăcere. În ce privește restul, îi păstrez pentru mine!

— Ai putea face asta, zise Birama, dacă mai înainte m-ai omorî pe mine!

Samba își scoase pipa, bătu amnarul, o aprinse și trase câteva fumuri. După asta zise:

— Facă-se după voia ta. Alege ce vrei!”.

Același Samba, mai târziu, fiind pe cale să se războiască cu Konkobo, uzurpatorul drepturilor sale de căpetenie în satul natal, înainte de a începe lupta, s-a dus singur în tabăra inamică „deghizat”, cu capul acoperit cu șorțul, ca să danseze un dans ritual rezervat numai tinerilor viteji. Este un act de bravadă caracteristic, care n-a avut urmări, deși Samba a fost recunoscut de cei din jurul jucătorilor, pentru că a operat legea ospitalității. După ce a plecat de acolo a început lupta și Samba era aproape învingător, ostașii adversarului său dezertaseră în masă, însă „Konkobo nu era din aceia care fug. Când calul său căzu mort, luă pământ și-și umplu *sertesala*, așa încât chiar dacă ar fi vrut să fugă n-ar fi putut, fiindcă pantalonii îi atârnavu prea greu”. Imaginea este foarte frumoasă și ne evocă gestul similar al cimbrilor care s-au legat cu lanțuri ca să nu poată fugi din fața lui Marius Caius în lupta de la Verceil (Piemont), în anul 101 î.e.n. Samba, văzându-l pe inamicul său care sta în picioare lângă calul mort, s-a dus după un călăreț al acestuia, l-a doborât, i-a luat calul și l-a adus lui Konkobo pentru ca acesta să-și poată continua lupta: „Samba a înlocuit astfel cel puțin de

opt ori cail uciși sub unchiul său”. Pe băieții lui Konkobo i-a omorât pe toți, i-a masacrat. Acum era stăpân pe Fouta.

Pe unchiul lui, Konkobo, l-a dus afară din sat și i-a spus: „De acum încolo vei rămâne aici. Vei cere de pomană!”.

Aici subliniem o subtilitate de compoziție literară. Inamicul lui Samba nu este înfățișat ca un laș, ca un slăbănog. Și el este un viteaz, a cărui înfrângere întărește calitățile învingătorului. Pentru ca scena să fie mai dramatică, chiar și cail de sub luptători se sfâșiau unul pe altul și se loveau cu furie.

Figura eroului se conturează din modul în care se comportă în diferite împrejurări. Cu mare finețe de analiză, povestitorul ni-l înfățișează cu calități, dar și cu defecte, în mod realist, asemănător tuturor ascultătorilor, asemănător lui însuși, care face parte din aceeași colectivitate și are aceeași mentalitate cu cei pentru care povestește. Mărinimia, bravura, fanfaronada, loialitatea, prietenia, ingratitudea, lașitatea, cruzimea, bunătatea sunt atribute pe care le are fiecare om în măsură mai mare sau mai mică. În poveștile negrilor, personajele își păstrează aceste atribute și se poartă la fel cu Samba. Farisul, Ntiy, Ngurangurane reacționează foarte omenește în diferite situații în care sunt puși, deși narațiunile în care apar: basm fantastic, basm nuvelistic, legendă, sunt realizate cu procedee artistice deosebite, fiecare având altă funcție. Ceea ce-i diferențiază pe eroii amintiți este dozarea pe care o face povestitorul în acordarea de calități și defecte, potrivit normelor impuse de etica și de gustul artistic al celor în mijlocul cărora trăiește.

Poveștile de care am vorbit sunt culese din locuri depărtate, la mii de kilometri unele de altele, de la populații deosebite. Samba este peuhl din Sudan; Farisul este nilot din Kordofan; Ngurangurane este fan, iar Ntiy este bambara.

Din lectura unui mare număr de povești populare din toată Africa reiese că în modul de gândire al africanilor există o unitate, chiar dacă fac parte din popoare și triburi diferite, fără nicio legătură între ele. Kabilii, spre exemplu, nu au nimic comun cu oamenii de la sud de Sahara; totuși, citind povestea kabilă *Lămpile de viață ale terieleur*, ai impresia că atmosfera este aceeași cu cea din poveștile hausa, malinke, boso, chiar și malgașe, deși peisajul, mediul material în care se desfășoară acțiunea, ca și modul de viață al eroilor sunt diferite de cele din Africa Centrală sau din Madagascar. Acest lucru ne îndreptățește să credem în existența unor valori și a unor atitudini etice și estetice comune, izvorâte și cristalizate din experiența de viață a comunității omenești din Africa, valori și atitudini care guvernează tradiția culturii populare africane cu putere de lege.

Remarcăm că etica negrilor din Africa este determinată de relațiile colectivității, de interesele comune ale grupului, și nu de impulsuri individuale. Este interesantă demonstrația de atitudine colectivă față de abaterea individualistă a unui membru dintr-un trib care, călcând modul de comportare al semenilor săi, a vrut s-o omoare pe una din surorile sale, a mințit, dar, până la urmă, copleșit de sentimentul vinii și cuprins de rușine când i s-au descoperit faptele, și-a părăsit pentru totdeauna satul (*Masilo și Thakane*).

Relațiile dintre bărbat și soție sunt bazate pe respect reciproc, pe prietenie.

La negrii din Africa se întâlnește frecvent și familia poligamă, dar femeia nu este tratată de bărbat cu superioritate. Dimpotrivă, aceștia sunt conștienți de responsabilitatea lor de cap de familie și se poartă condescendent cu soțiile, își iubesc cu căldură copiii, sunt bucuroși și mândri când văd că odraslele lor dau semne că vor fi oameni de ispravă. Poligamia a fost instituită de condițiile obiective de viață și este o asociație bazată pe colaborare și egalitate. Relațiile de familie, de neam, de trib sunt stabilite cu precizie, transmise de tradiție și respectate fără discuție.

Tot din basmele negrilor aflăm că bărbații se ocupă cu vânătoarea, cu asigurarea securității familiei, cu muncile grele: construirea adăposturilor, defrișarea locurilor de cultură, confecționarea uneltelor. Femeile se ocupă cu toate treburile gospodăriei, cu creșterea copiilor, cu prepararea hranei, zdrobitul grăunțelor, adunarea lemnului pentru foc, cultivarea ogrului, confecționarea vaselor de lut. În familiile poligame, la unele triburi, fiecare soție își are gospodăria separată și duce viață independentă împreună cu copiii ei, iar colibe grupate dau impresia unui cătun. La altele, întreaga familie trăiește la un loc și desfășoară munca în comun. Relațiile soț-soție au însă și alt substrat. Într-o poveste etiopiană, o tânără îi spune pretendentului ei: „Voi fi nevasta ta. Dar nu uita ce-ți voi spune. Atât timp cât voi fi soția ta, nu vei mânca decât fiertură făcută de mâna mea. Vei putea lua o a doua și o a treia nevastă. Dar niciodată nu vei mânca din fiertura lor” (*Poveste*). A doua

nevestă spune ceva asemănător: „Vreau să am un bărbat care nu numai să trăiască cu mine, dar care să și mănânce din *mulivo* gătit de mine”. Că femeile pot să-și spună și să-și impună voința, o vedem în aceeași poveste în care se arată să atunci când nobilii au vrut să-l facă rege pe fiul altui rege răposat, femeile tribului au spus că tânărul nou venit în sat – eroul basmului – merita să fie căpetenie, și așa a fost. În povestea lui Samba, când bărbații unui trib căruia eroul îi făcuse mult bine se codeau să meargă la război așa cum îi făgăduiseră, femeile i-au amenințat că se vor duce ele în locul lor, așa încât bărbații au fost nevoiți să-și țină făgăduiala.

La negrii din Madagascar se practică obiceiuri interesante legate de poligamie: când un bărbat își ia o nouă soție, în ziua celebrării căsătoriei, celelalte soții sunt scoase afară din colibele lor pentru a fi prezentate consătenilor, care le discută comparativ frumusețea și-și spun părerea. Soția cea mai frumoasă este lăudată, iar celelalte sunt luate în râs. Tot la malgași, „un alt obicei al acelor vremi era de a li se spune femeilor rivale să îndeplinească multe rogojini și să țeară fiecare un *salaka* pentru soțul lor”, ca să-și arate îndemânarea.

La baza căsătoriilor există, fără îndoială, un interes economic care ia aspecte dintre cele mai variate, ca într-un basm rongo: „Un bărbat și o femeie au avut mai întâi un băiat, apoi o fată. După ce fata a fost cumpărată de soție⁵⁵, părinții i-au spus

⁵⁵ Ginerele trebuia să le dea socrilor un număr de vite drept zestre în schimbul miresei.

feciorului: «Acum, că avem pentru tine o cireadă, a sosit momentul să-ți iei o femeie»” (*Jucăușul câmpiei*); dar se mai ține seama și de comportarea celor care se căsătoresc: „Eu, răspunse Anta, nu sunt hotărâtă să mă mărit cu o ființă omenească... Voi, oamenii, sunteți așa de supărăcioși! Și atât de palavragii! Și mințiți cu atâta ușurință!... La noi nu-i așa: niciodată un duh nu se supără; niciodată nu trădează vreo taină; niciodată nu vorbește decât pentru a rosti adevărul!” (*Povestea lui Mamadu și a Antei* guineea). De foarte multe ori, în căsătorie, determinantă este dragostea care, oprimată, duce la deznodământ tragic, ca în povestea malgașă în care Razatovo, întorcându-se dintr-o călătorie și găsindu-și soția asasinată, „simți că nu mai poate îndura atâta tristețe; luă cuțitul ascuțit și și-l înfipse în piept. Așa sfârși marea durere a aceluia care muri din dragoste” (*Razatovo și Ranonera*).

Copiii trebuie să fie ascultători, să-și ajute părinții în măsura puterilor. Este un lucru de la sine înțeles și acceptat de toți. În basmul *Besorongola*, tatăl, supărat de purtarea fiului cel mai mic, căruia nu-i era gândul decât la joacă, îi spune: „*Faralahy*, ești un copil tare neascultător; nu vrei să-ți ascuți nici părinții, nici frații și respingi orice dojană. Du-te deci și caută-ți altă țară unde vei putea trăi fericit și unde nu vei avea nimic de făcut. Începând de astăzi, mai spuse tatăl, nu mai ești copilul meu” (*Besorongola*). Dar când copiii sunt buni și au gesturi de gingășie sufletească, sunt o adevărată bucurie pentru părinți: „În ziua aceea, omul își vânduse toată marfa. Nu-i mai rămăsese decât o prăjitură. Când băiatul vru să plece, el îi spuse: «la asta!». Băiatul îi mulțumi, apoi îl rugă: «Împrumută-mi puțin cuțitul!».

Omul i-l dădu, și băiatul tăie prăjitura în opt bucăți. Înapoie cuțitul omului, mănca una din cele opt bucăți, apoi alergă spre locuința celor șapte femei. Băiatul coborî pe gaura din tavan, se duse la mama lui și îi dădu o bucată de prăjitură. Se duse apoi la cele șase femei mai în vârstă și le dădu și lor câte o bucată de prăjitură. Mama, fericită de ceea ce făcuse fiul ei, îi mulțumi și-i zise: «Pentru tine am îndurat suferințe, tu îmi plătești cu bucurii!» (*Lămpile de viață ale terielelor*).

Bătrânii sunt respectați și sfatul lor este prețuit: „Băiatul plecă, spunându-și în gând: «Dacă prima soră era o făptură atât de primejdioasă, apoi celelalte opt trebuie să fie și mai rele. Ar fi bine să cer un sfat». Băiatul se duse din nou să-l caute pe Amrar Asemeni: «Vin încă o dată – zise el – să-ți cer sfatul»” (*Lămpile de viață ale terielelor*).

Este foarte adevărat însă că celor care au o cultură europeană li se pare că relațiile între negri sunt „primitive”, rudimentare, pline de asprime, de duritate și cruzimi pentru că le judecă prin prisma unui cod de morală și de manieră europeană, fără să țină seama de condițiile obiective de viață ale popoarelor africane. Substratul etic în societatea oamenilor negri este uman, bogat în nuanțe, guvernat de un apreciabil bun-simț. Negrii au o fire deschisă, sunt veseli, ospitalieri, buni, așa cum reiese din poveștile lor. Incidentele sângeroase avute cu albi colonizatori se datorează unei reacții cu totul naturale. Albi au impus forța, negrii au ripostat, apărându-se cu mijloacele lor și în felul lor, așa cum se apărau de inamici și de fiarele pădurii, generalizându-se opinia că albi vin cu gânduri dușmănoase. Exploratorii pașnici însă au mărturisit de multe ori cât de

prietenește au fost primiți de diferite triburi de băștinași când aceștia s-au convins că nou-veniții nu au niciun gând rău și nu le aduc niciun prejudiciu.

Negrii au și un ascuțit simț al umorului. Într-o poveste swabo⁵⁶, eroul, după ce a căpătat în mod miraculos oglinda fermecată care putea să-i îndeplinească orice dorință, și-a pus în gând să o pețască pe fata guvernatorului. Ca să fie mai arătos, „și-a luat bluza făcută dintr-un sac, pantalonii făcuți din altul, pălăria lui cea veche și găurită, ghetele sale rupte, o cravată din frunze de banan, o umbrelă tot din frunze, un baston crăpat, și a plecat cu pași greoi, făcând gwfe, gwfe...”⁵⁷. Ironia este ascuțită și prinde admirabil contrastul între starea materială a băștinașului și cea a guvernatorului venetic pe care îi pune pe picior de egalitate; când, după ce a îndeplinit condițiile puse de viitorul socru, acesta din urmă, văzând că trebuie să-i dea totuși fata lui Tembo, îi spune soției: „Haiti, ne-am pierdut copila”.

Snoavele negrilor în care personajul prostănac pierde întotdeauna în favoarea inteligentului, în care se satirizează defectele omenești, sunt pline de veselie, senine și îndeamnă la râs. În multe din ele îl regăsim pe istețul Păcală din poveștile noastre. Simțul umorului a pătruns și în proverbe: „Cel care nu-și caută de mâncare, va muri sănătos”, spun mossi. „Șiretenia își mănâncă stăpânul”, răspund basuto. Fanii constată că „Dacă

⁵⁶ Populație situată în Africa de Sud, într-o zonă de mare interes economic; a fost vreme îndelungată în contact cu coloniștii albi.

⁵⁷ B. Cendras, *Anthologie nègre*, Paris, 1947.

vrei liniște, apleacă-ți urechea la dorințele soțiilor tale”, căci „Flăcăul tomnatic își face singur de mâncare”.

Din poveștile popoarelor negre reiese că aceștia au o mare sensibilitate artistică și un dezvoltat simț literar, iar procedeele de comparație nu sunt mai prejos de ale povestitorilor populari din Europa. Stilizarea și concizia, marcarea esențialului și dinamismul în povestire dau libertate fiecărui ascultător sau cititor să adapteze narațiunea, să o dramatizeze potrivit orizontului său particular de cunoaștere. Când povestitorul este talentat, transpunerea cadrului real al vieții comunității respective este atât de vie, încât imaginea poetică se proiectează în spațiu și capătă o putere dramatică emoționantă: „La începutul anotimpului secetos, când apele scad și timpul e prielnic pentru călătorie, tribul porni la drum. În ziua întâi merșeră repede-repede; atât de repede cât puteau ei merge. Fiecare bărbat își grăbea femeile, iar femeile, iuțindu-și pașii, mergeau tăcute, încovoiate sub povara proviziilor și a uneltelor de gospodărie, fiindcă luaseră totul: cratițe, talere, pisăloage, coșuri, *sagaie* și sape, tot; fiecare femeie își căra povara sa, și avea povară grea. Aveau poveri grele, pentru că pe lângă toate acestea mai uscaseră și manioc pe care-l luaseră cu ele; aveau poveri grele, pentru că mai trebuiau să-și poarte și copiii, pe micuții care nu știau să meargă și pe aceia care nu puteau merge timp îndelungat. Și trebuiau să păstreze liniștea: bărbații tăceau, femeile tăceau, doar copiii plângeau, dar mamele îi certau: «Tăceți!». Căpetenia cea mare era în frunte: el conducea marșul, fiindcă el era cel care cunoștea mai bine ținutul, unde

fusese adesea la vânătoare, și la gât avea un colier de dinți de maimuță mare. De fapt era un mare vânător.

În ziua întâi, mulți priveau înapoi, crezând că-l aud pe crocodil: Vah! Vah! Și cel care era la urmă simțea rece la inimă! Dar nu se auzi nimic. [...] Fanii merseseră multe zile și multe luni: copiii mici deveniseră copilandri, copilandrii tineri războinici și tinerii războinici, oameni în toată firea” (*Legenda lui Ngurangurane, fiul crocodilului*).

În general, stilul povestirii este direct, fără înflorituri, fără descrieri ample, concentrat la o schițare de situații în succesiune strânsă și de o simplitate aproape elementară, însă imaginea în totalitatea ei capătă o amploare impresionantă. În *Povestea orbului* întâlnim scene de un tragism zguduitor, care ne evocă oarecum pânzele lui Delacroix: „Alergând la locul unde se găseau cerșetorii și hoții, bătrâna îi adună și le zise: «Când animalele mari se omoară unele pe altele, viermii le mănâncă stârvurile!». Cerșetorii și hoții întrebară: «Ce s-a întâmplat?». Bătrâna zise: «Ascultați cum bat tobele! Ascultați cum înaintează călăreții! Regele și *jerima* au început să se bată. Toți oamenii sunt pe străzi!». Cerșetorii și hoții spuseră: «Nu suntem aici ca să ne batem. Să-i lăsăm pe alții să se lupte. Ce-am putea face noi?». Dar bătrâna zise: «Toți oamenii sunt pe străzi. Nimeni nu mai dă atenție caselor. Duceți-vă pe aici, duceți-vă pe colo! Dați foc caselor. Furați hainele și podoabele, aurul și argintul!». Cerșetorii și hoții spuseră: «Adevărat, așa vom face!». Bătrâna mai întrebă: «Ce femei aveți voi de obicei? Și ce femei puteți avea acum? Toți bărbații sunt pe străzi. Trântiți-le jos pe fetele și pe

nevestele lor! Sunt mai de preț decât *karoua*!». Cerșetorii și hoții o luară la goană.

Și iată... Cerșetorii și hoții aleargă. Bărbații aleargă și ei, înarmați, de-a lungul orașului. Tobe răsună. Călăreții își îmboldesc caii. *Jerima* își adună oamenii și înaintează către cartierul regelui. Regele își adună oamenii și înaintează către casa lui *jerima*. Călăreții înaintează unii împotriva altora. *Jerima* strigă: «Mi-ai omorât singurul fiu!». Regele strigă: «Fiul tău a făcut dragoste cu frumoasa și tânăra mea soție!». Regele și *jerima* merg unul împotriva celuilalt cu săbiile ridicate. Regele și *jerima* se luptă... Regele și *jerima* se lovesc. Regele și *jerima* cad de pe caii lor. Regele și *jerima* mor amândoi. Oamenii regelui strigă. Oamenii lui *jerima* strigă. Unii alergă încolo, alții aleargă înapoi. Unii lovesc aici, alții lovesc acolo. Unii împung cu lăncile. Alții lovesc cu ghioaga. Unii trag cu săgeți, alții aruncă cu pietre. Femeile dau fuga în case pentru a-și liniști copiii. Fetele tinere se strecoară în hambare să se ascundă. Cerșetorii și hoții dau foc hambarelor. Femeile urlă. Copiii urlă. Hoții și cerșetorii pătrund în case. Unii fură, alții le răstoarnă la pământ pe tinerele fete. Pe străzi, bărbații aleargă să-și salveze bunurile. Totul arde. Copiii sunt străpunși de săgeți. Femeile sunt călcate de cai. O mulțime de oameni sunt arși. Casele și hambarele ard. Oamenii, femeile și copiii mor. *Sana* pâlpâie în flăcări, femeile urlă pe străzi. Acei ce pot lua ceva fug afară din oraș. Pe străzi zac nenumărați morți. Din ogrăzi se ridică vârtejuri de fum și de foc. Cerșetorii și hoții iau tot ce găsesc. Acei care pot să fugă, fug în pădure prin poarta de lângă parapet.

Bătrâna stă pe parapet, deasupra porții, și joacă. Joacă și cântă. «N-am mai jucat de când eram tânără! N-am mai cântat de când eram tânără! Dar astăzi sunt regina orașului. Astăzi sunt regina orașului! Și *koura*, și *angulu* se vor închina în fața mea și-mi vor spune: Regină! Regină! Regină! Îmi vor mulțumi pentru carnea pe care le-am fript-o la acest foc. Îmi vor mulțumi pentru oasele pe care li le-am aruncat»” (*Povestea orbului*).

Uneori imaginile fantastice pot fi niște parafrazări ale unor aspecte ale naturii. Modul de a vâna al cameleonului a sugerat o hiperbolă reușită unui povestitor bosso: „Atunci micul sclav al *djinilor* apăru din apă plutind pe deasupra ei. Limba începu să-i crească, ieșindu-i afară din gură. Se făcu din ce în ce mai mare și curând putu s-o întindă pe partea de sus a obrazului, până la ceafă. Pe urmă limba îi creșcu până se făcu cât un nor. Deodată micul sclav, smucindu-și înainte imensa lui limbă, lovi o parte din trupele care se găseau lângă mal. Tot cee ce era viu fu strivit și făcut pulbere. Nu mai rămase nimic viu în această parte de pământ. Micul sclav al *djinilor* își trase apoi limba și și-o așeză pe cap. După aceea o aruncă din nou înainte. O altă parte a oștilor fu strivită și făcută praf în urma loviturii. Își readuse încă o dată puternica armă îndărăt; și astfel lovi cu limba sa uriașă de mai multe ori poporul lui Na-Manj; regina și toate trupele ei fură zdrobite, și tot poporul numai femeia boso Pa-Sini-Jobu rămase în viață” (*Poveste*).

Un alt povestitor malgaș este mai subtil. Eroina basmului a fugit de acasă fără voie ca să se mărite. Mama – Vaca-fără-coarne –, ca să o pedepsească, i-a luat chipul jupuindu-i cu limba pielea feței, pe care a agățat-o la soba unde făcea mâncare

– probabil ca s-o aibă mereu în fața ochilor, asemenea unui portret. Când fata, ajunsă într-un impas în satul socrilor ei, a început să plângă, pielea feței agățată deasupra vetrei a început să verse lacrimi care au curs peste foc și l-au stins: „Vaca-mamă bombănea, pentru că nu putea să-și fiarbă mâncarea. Dar văzând că lacrimile fiicei sale îi stinseseră focul, veni în grabă la Frumoasa-cu-părul-lung și o întrebă de ce plângea” (*Vaca-fără-coarne*). Înduioșată de suferința fetei sale, pe care o iubea și pe care o pedepsise atât de crud, i-a dat ajutor să iasă din impas.

În povestea cu frumoasa Polo imaginea poetică se conturează altfel – printr-o oponentă. Soarele s-a întunecat când fata a ieșit din colibă și, pentru a se readuce lumina pe pământ, a fost nevoie să se arunce în ogradă un colan lat de aramă strălucitoare. De fapt aici este relatarea unui gest de magie. S-ar părea că soarele, personificat, și-a manifestat gelozia iscată de strălucirea lui Polo întunecându-și fața. Dar privind din nou spre pământ, când a văzut că și arama poate străluci la fel și eventual l-ar putea înlocui, s-a arătat din nou în toată splendoarea. În gestul ritual este o reflectare subtilă a unei observații psihologice pline de finețe. La fel când Ntiy a trecut pe lângă un leu fără să se sperie, acesta i-a spus mirat: „Ești cel dintâi pe care răgetele și colții mei nu l-au îngrozit! De unde vine asta?”. Eroul răspunse: „Asta se datorește faptului că în curând voi avea de-a face cu un animal mai cumplit decât tine!”. Răspunsul ne sugerează ceea ce am amintit mai înainte în legătură cu ritualul de inițiere al adolescenților și se deosebește de răspunsul dat de Samba guinarului.

În altă poveste, un soț prea îndrăgostit îi destăinuie soției, cu care se căsătorise fără să o cunoască prea bine, fiindcă apăruse pe neașteptate în sat, trucurile pe care le folosea el la vânătoare, transformându-se în diverse obiecte ca să scape de fiarele ce l-ar surprinde. Când să pronunțe cuvântul *zobe* – inel, tatăl tânărului interveni atrăgându-i atenția că încă nu știe bine cine este soția lui ca să-i spună tot, și soțul n-a mai putut pronunța decât silaba *zo*. Soția tânărului, care de fapt era o leoaică ce luase chip de femeie și se măritase ca să se răzbune pe omul ce-i omorâse un pui, când a fost pusă în situația de a-l sfâșia în pădure cu ajutorul leilor din neamul ei, i-a dejucat toate transformările în afară de aceea în inel (*zo-be*), pentru că ea, fiind leoaică și nu om, nu cunoștea obiectul al cărui nume începea cu *zo*.

În sfârșit, nu putem trece cu vederea o reflecție plină de bun-simț: „Moartea este asemenea lunii. Cine i-a văzut partea cealaltă?”.

Un aspect deosebit de interesant este corespondența multor motive din basmele africane cu motive care se găsesc în basmele din zona de cultură indo-europeană. Bineînțeles că printre ele sunt și basme care aparțin numai popoarelor negre și pe care le putem urmări în parte până la populația de culoare din America sau în folclorul altor popoare. Altele însă, au pătruns în cultura populară africană din afară, prin relațiile negrilor cu alte populații din Africa care au avut legături cu albi, sau poate direct cu coloniștii stabiliți de multă vreme pe pământul african. Procesul acesta de pătrundere a unor elemente de cultură populară în locuri cu totul neașteptate nu este izolat și ne dă

posibilitatea, prin comparația elementelor respective și a modului de reprezentare în ansamblul narațiunii, să facem observații prețioase asupra specificului popoarelor la care le-am găsit, asupra unor căi pe care aceste elemente le-au urmat în timp și în spațiu, până când au fost culese și cunoscute. Pentru cercetători, ele se prezintă ca un ghem mare de ațe încâlcite, a căror deznodare îi duce la cunoașterea unor fapte de cultură care n-au fost prinse în documentele scrise.

Un exemplu interesant este povestea *Lămpile de viață ale terieilor*, care cuprinde un motiv narativ (E 765.1.3) menționat în literatura de specialitate internațională⁵⁸ în context asemănător numai în narațiunile românești⁵⁹ și grecești. Este vorba de metafora *viața omului, candelă aprinsă – când se stinge flacăra, moare și omul reprezentat de candelă*⁶⁰. În basmul kabil îl găsim într-un anumit cadru, făcând parte ca episod înglobat într-o succesiune de alte întâmplări. În basmul grecesc și în cele românești îl găsim însă ca tip de sine stătător. Deocamdată faptul este prețios ca document menționat, și nu se poate face încă niciun fel de judecată, deoarece datele sunt insuficiente. Este însă interesant că motivul n-a mai fost găsit în context asemănător și în folclorul altor popoare așezate între cele trei

⁵⁸ Cf. Stith Thompson, *Motif Index of Folk Literature*, 1959, 6 vol.; și idem, *The Types of the Folktale*, 1962, 1 vol.

⁵⁹ Tip 332 A*: *Ciobanul și moartea* în N. I. Popescu, *Norocul, ursita și iala*, pp. 59-64.

⁶⁰ Cf. nota E, *infra*, p. 473.

menționate, și ne întrebăm dacă nu cumva în străfundul istoriei au existat legături mai strânse între cultura populară a strămoșilor noștri, a strămoșilor grecilor și a strămoșilor kabililor, care sunt hamiți. Un alt basm, pe care-l putem apropia de basmul românesc *Borta vântului*, cules și de Eminescu, este *Njinkona* al triburilor gurmanti, a cărei existență acolo ne-o explicăm ca fiind de proveniență franceză. Basmul de altfel este foarte răspândit în toată Europa, ajunge în America de Nord și de Sud, iar în Africa se cunosc până acum 14 variante în zona fostelor colonii franceze. Caracteristic în varianta publicată de noi este localizarea și culoarea specifică a modului de trai al povestitorului. Eroul este un crescător de pui care căuta în fiecare zi movile de furnici pentru hrana păsărilor sale. Obiectele fermecate pe care le capătă sunt un vas care la cerere produce *sahabo* – plăcintă din făină de mei care se mănâncă cu sos de unt și cu niște ierburi aromate, *kunti*, mâncare mult apreciată de negrii gurmanti ca delicată culinară. Celălalt este un *maligolo* – poartă numele de *bambara* și este o cravașă din piele de hipopotam, iar rostul lui este același pe care îl are și în basmul românesc. În *Djinul pește* găsim o variantă interesantă a unui basm care în catalogul internațional nu este indicat. În folclorul românesc cunoaștem trei variante⁶¹, dintre care una este culeasă în 1957 pe bandă de magnetofon în Moldova. Bineînțeles că basmul berber are o culoare orientală, se simte influența

⁶¹ Tip 554 D*. Împăratul peștilor. Motivul recunoștinței peștelui azvârlit în apă îl găsim și într-o poveste chineză pe care o relatează N. Milescu Spătarul în descrierea Chinei.

literaturii populare arabe, pe când în basmele românești întreaga atmosferă este specifică peisajului și modului de a trăi și de a gândi al poporului nostru. Și astfel putem înșira numeroase asemănări între diversele povești care ne demonstrează din plin că, în cultura populară, pentru motivele narative nu există granițe trasate de orânduirii sociale și politice sau de diferențe de culoare a pielii, că elementele de cultură se nasc, trăiesc și circulă potrivit comandamentelor economice, spirituale și artistice ale oamenilor de pretutindeni.

Am încercat să schițăm, printr-o analiză sumară, chipul „omului” negru așa cum se conturează din interpretarea basmelor sale, care nu mai pot fi socotite dovadă a unei puerilități prelungite a popoarelor negre din Africa, nici oglindă a înapoierii acestora pe scara inteligenței omenești. Basmele negre ilustrează ceea ce R.P. Tempels, cunoscut africanist, declară cu totul îndreptățit când vorbește despre negrii bantu, și afirmația se poate generaliza: „Iată că dintr-odată ne-am dat seama că avem de-a face cu o omenire adultă, conștientă de înțelepciunea sa și conștientă de propria sa filosofie universală”⁶².

⁶² R.P. Tempels, *La philosophie Bantoue*, Paris, 1949, p. 112.

Note

Nota A

Una dintre lucrările care au contribuit din plin la formarea prejudecăților albilor despre inferioritatea omului negru a apărut în secolul al XVIII-lea: *Fragments d'un voyage en Afrique fait pendant les années 1785, 1786 et 1787, dans les contrées occidentales de cet continent, comprises entre le Cap Blanc de Barbarie, par 20 degrés 47 minutes et le Cap de Palmes, par 4 degrés 30 minutes latitude boréal*⁶³ (Paris, 1802) de Silvestre Meinrad Xavier Golberry, „militar și om de lume”, cum îi plăcea să-și spună, și care afirma cu autoritatea celui care a văzut cu ochii lui că: „Asemenea copiilor negri, cei mai vârstnici dau atenție întreaga zi unor ocupații ușuratică, unor conversații care pentru noi nu ar constitui altceva decât niște trăncăneli...”; sau „poveștile cele mai absurde, povestirile cele mai mincinoase fac cea mai mare plăcere și distracție acestor oameni care ajung la bătrânețe fără să fi ieșit din copilărie...”; sau „acolo [în coliba cea mare – n.n.] se țin adunările, se duc tratative în toate problemele

⁶³ *Fragmente dintr-o călătorie în Africa făcută în anii 1785, 1786 și 1787 în ținuturile occidentale ale acestui continent, cuprinse între Capul Alb al Barbariei, la 20 grade 47 minute, și Capul Palmierilor, la 4 grade 30 minute latitudine nordică. Din această zonă mai avem poveștile popoarelor de pe coasta uluf, mende și wei, iar din interiorul apropiat coastei, malinke, bambara, bosso și mossi.*

generale, acolo șefii și bătrânii ascultă plângerile și împart dreptatea; tot acolo încă de la răsăritul soarelui se adună câte o ceată de negri care își iroiesc zile întregi fumând, jucând, dar mai ales vorbind și spunându-și povești și întâmplări...”.

Nota B

Sub influența ideilor generoase, revoluționare, de după 1789, abatele H. Gregoire a tipărit la Paris, în anul 1808, lucrarea: *De la littérature des nègres, ou recherches sur leurs facultés intellectuelles, leurs qualités morales et leur littérature, suivies de notices sur la vie et les ouvrages des nègres qui se sont distingués dans les sciences, les lettres et les arts*⁶⁴. El a susținut ideea egalității negrilor cu toți ceilalți oameni de altă culoare a pielii și a căutat să le demonstreze calitățile spirituale, luând mărturie atestările a diferiți scriitori care au cules de la negri răspunsuri și cugetări cu adevărat filosofice.

În aprilie 1966, la Dakar – oraș important în Africa de Vest, cu 300.000 de locuitori și universitate – s-a desfășurat cel dintâi festival artistic al popoarelor negre. A fost o demonstrație zguduitoare care a dezvăluit lumii întregi o cultură populară de o bogăție, o complexitate și o varietate uimitoare, aproape necunoscută până acum, deși încă de la începutul secolului

⁶⁴ *Despre literatura negrilor, sau cercetări asupra facultăților lor intelectuale, calităților lor morale și literaturii lor, urmate de însemnări asupra vieții și operelor negrilor care s-au distins în știință, literatură și artă.*

nostru arta populară africană a cucerit atenția restului lumii prin sculptură, muzică, dans.

Nota C

Zonele economice sunt în strânsă legătură cu mediul geografic, cu condițiile materiale de viață. Astfel, în zona stepelor sărace din sud și în zona de pădure tropicală și a marilor lacuri centrale, numai la unele triburi *koisane* și triburi de *pigmei* întâlnim o economie de culegători și vânători. În zona deșertului și a stepelor sărace din nord și din est întâlnim o economie de păstori nomazi care se ocupă și cu vânătoarea. În zona stepelor uscate din coridoarele sud-ecuatoriale, cu o prelungire verticală prin estul Africii până în sudul extrem al continentului, întâlnim o economie agrară de cultivare a pământului numai în sezonul ploios, împreună cu creșterea animalelor mari. În jurul pădurii tropicale, din pricina existenței muștei țete, în zona de stepă umedă întâlnim o economie agricolă de cultivare a pământului numai în sezonul ploios, fără creșterea vitelor. În zona pădurii umede întâlnim o economie agrară de cultivare permanentă a pământului. În oaze și în irigațiile artificiale din zona deșertului și pe cursul mijlociu al Nilului se întâlnește o economie agricolă de cultivare rațională a pământului. În toate aceste zone cultivarea se face cu ajutorul săpăligii de toate formele, de la băț până la târnăcop și sapa de fier. În zona Atlasului mediteranean, în Egiptul de Nord și în zona muntoasă abisiniană se practică

agricultura rațională cu plugul. Caracteristicile economiei se reflectă în basmele popoarelor din zonele respective.

Nota D

Grișii sunt o reminiscență a unor rânduri sociale străvechi, un fel de oameni de credință – truveri, uneori atașați unor familii de nobili ai negrilor din Dahomei, Sudan, Nigeria, Senegal, Volta, Guineea și Coasta de Fildeș. În general, în zonele de savană ei străbăteau țările cântând, spunând povești, glume, în toate prilejurile în care erau adunați oamenii pentru a-și petrece timpul împreună. Ei formau o adevărată castă, care purta veșminte speciale. Grișii erau foarte prețuiți și se bucurau de mare trecere, fiind uneori chiar temuți pentru că prin arta lor puteau să preamărească faptele cuiva sau să-l facă de râsul lumii. Este frumoasă una din legendele care circulă în zona *mandinge* din Sudan în legătură cu originea lor: Doi frați care călătoreau se rătăciră prin deșert. Îndată i-a cuprins foamea și cel mai tânăr a simțit că îi slăbesc puterile. Fratele mai mare s-a hotărât să se sacrifice, s-a ascuns după un tufiș și și-a tăiat o bucată de carne din coapsă, pe care i-a dat-o fratelui său mai mic. Acesta, înviorat, a ajuns cu bine la destinație și nu a înțeles decât la sfârșitul călătoriei gestul fratelui său. Din recunoștință, a jurat să-l slujească, el și urmașii săi, și să-i cânte cântece de slavă. Acesta a fost tatăl grișilor.

Altă variantă este mai legată de basm: „În timpurile de demult, doi frați au fost trimiși de mama lor să caute surcele.

Găsind o cracă uscată pe care fiecare dintre ei voia să o ia, se bătură și, din nefericire, cel mai mare l-a omorât pe fratele cel mic.

Neștiind ce să facă, a luat cadavrul în spinare și s-a îndreptat spre casă. Când să intre în locuința mamei, a fost zărit de părinți, care l-au izgonit spunându-i: «Du-te unde-i vrea cu mortul, noi n-avem nevoie de el, nu știm ce-i mai putem face!». Fratricidul s-a instalat în spatele casei la umbra unui copac înalt. La timpul prânzului, el striga și i se aducea porția de mâncare. Când vântul şuiera prea tare, vocea nu i se mai auzea. Pentru a se ajuta, el a luat două bețe pe care le lovea unul de altul.

Într-o noapte, unuia din bețe termita i-au mâncat măduva. A doua zi, nefericitul fraticid a observat că acesta din urmă suna mai tare decât celălalt. Folosind această descoperire, a găsit și a adus lângă el un trunchi de arbore scorburos pe care îl izbea cu amândouă mâinile și scotea din el sunete melodioase. În a șaptea zi a exilului, doi corbi care se luptau s-au repezit să se așeze pe capul lui. El se dădu înapoi fără să-i atingă. Unul din corbi omorându-l pe celălalt, a scobit o groapă cu ghearele și i-a îngropat cadavrul. Fratricidul l-a imitat (originea înmormântării) și s-a întors acasă cu trunchiul de arbore scorburos și cu bețele pe care nu voia să le părăsească. Vecinii, venind să-l vadă, îi cerură să scoată din trunchi sunete, și-i dădură diverse lucruri drept răsplată.

De atunci crima lui întâmplătoare a fost uitată și nimeni nu se mai gândește decât la tamtamul lui”⁶⁵.

Nota E

Motivul este derivat din motivul general E 742 *Sufletul reprezentat ca flacără*, care apare în mai multe contexte diferite: sufletul ca lumânare (câteva variante se găsesc și în folclorul nostru la același tip), ca foc mișcător, ca auroră boreală, care se dezvoltă în alte motive narative; E 765 *Viața care depinde de un obiect din afară sau de un eveniment oarecare*; E 765.1 *Viața care se stinge odată cu o flacără*; E 765.1.2 *Viața care se sfârșește odată cu consumarea unui lemn care arde*; E 765.1.3 *Luminile – viață, pe tărâmul celălalt*, motivul din basmul românesc.

Metafora este admirabilă și a fost dezvoltată în legenda lui Meleagru, fiul lui Oeneu, unul din participanții la vânătoarea mistrețului din Calidon despre care se vorbește în *Iliada*, ceea ce-i dovedește vechimea:

În a opta zi după nașterea lui Meleagru, ursitoarele (Moirele) au venit în camera mamei acestuia, Altea, s-au așezat pe scaune și una dintre ele a zvârlit în vatră o bucată de lemn care a început să ardă, apoi, continuând să toarcă (metafora cu firul vieții), au început să-l menească pe pruncul născut de curând, spunând că-i dau atât timp de trăit până când creanga de lemn

⁶⁵ Ahmadou Mapate Diagne, „Origine des griots”, în *Bulletin de l'enseignement en A.O.F.*, juin 1916, p. 275.

aruncată pe foc se va preface în cenușă. Altea, mama, auzind, a alergat repede la vatră, a scos din foc cărbunele aprins și l-a ascuns după ce i-a înăbușit flacăra. Mulți ani mai târziu, Meleagru s-a dus la vânătoarea mistrețului din Calidon împreună cu frații mamei sale și cu frumoasa și viteaza Atalanta, pe care a ajutat-o să omoare mistrețul, lăsându-i ei toată gloria succesului și pielea animalului. Unchii lui Meleagru au fost profund jigniți de comportarea nepotului. Altea a aflat întâmplarea și, cuprinsă de furie, a aruncat pe foc cărbunele pe care-l ascunsese la venirea ursitoarelor. Îndată s-a întors și Meleagru acasă. Când mama sa îl îmbrățișa, cărbunele s-a transformat în cenușă și fiul ei s-a prăbușit mort. Altea, îngrozită de ceea ce a făcut, s-a spânzurat. Motivul general este același, contextul în care apare e cu totul diferit.

Corneliu Bărbulescu